



Universitat Autònoma de Barcelona

**ADVERTIMENT.** L'accés als continguts d'aquesta tesi queda condicionat a l'acceptació de les condicions d'ús establertes per la següent llicència Creative Commons:  [http://cat.creativecommons.org/?page\\_id=184](http://cat.creativecommons.org/?page_id=184)

**ADVERTENCIA.** El acceso a los contenidos de esta tesis queda condicionado a la aceptación de las condiciones de uso establecidas por la siguiente licencia Creative Commons:  <http://es.creativecommons.org/blog/licencias/>

**WARNING.** The access to the contents of this doctoral thesis it is limited to the acceptance of the use conditions set by the following Creative Commons license:  <https://creativecommons.org/licenses/?lang=en>

# L'ascens dels clítics: reestructuració i control

Anna Paradís

---

Tesi doctoral dirigida  
per la Dra. Gemma Rigau Oliver

**Programa de doctorat:  
Llengua i Literatura Catalanes i Estudis Teatral**

Centre de Lingüística Teòrica  
Departament de Filologia Catalana  
Facultat de Filosofia i Lletres  
Universitat Autònoma de Barcelona

---

**Juliol 2019**





# L'ascens dels clítics: reestructuració i control

Anna Paradís

Tesi doctoral

Directora:  
Gemma Rigau Oliver



Programa de Doctorat: Llengua i Literatura Catalanes i Estudis Teatral

Centre de Lingüística Teòrica

Departament de Filologia Catalana

Universitat Autònoma de Barcelona

Cerdanyola del Vallès

Juliol, 2019





# Abstract

This dissertation is devoted to the analysis of Clitic Climbing (CC) phenomenon and how it correlates with respect to restructuring and control. This thesis aims to reach three main goals: to delimitate the scope of CC; to provide a descriptive and formal approach to linguistic variation regarding the different CC patterns attested in Catalan dialects and across Romance varieties; to demonstrate that the absence of CC does not entail the absence of restructuring and, ultimately, to offer a redefinition of restructuring as a gradual phenomenon.

Chapter 2 offers a description of the interdialectal and cross-linguistic patterns regarding CC. In particular, a pan-Romance scenario is drawn by exploring the different positions occupied by clitics in different complex structures involving  $V_1 [+FIN] + V_2 [-FIN]$ . In the second part of the chapter, the diachronic perspective adopted reveals how the interweaving of synchronic and diachronic data brings to light the current kaleidoscopic pan-Romance scenario as a result of the stage which each Romance language occupies with respect to the labelled ‘CC Cycle’.

Chapter 3 presents a characterization of restructuring in Catalan by analyzing which set of transparency phenomena are associated with it and examines which correlation holds between all of them and CC. A cross-linguistic description of restructuring is made in the second part of the chapter. All the transparency effects analyzed provide strong evidence to support two major claims: *i*) the absence of CC does not entail the absence of restructuring not only in those languages in which the phenomenon displays an optional nature but also in those languages in which CC is ruled out; *ii*) restructuring is universal; what differentiates languages is the way in which it becomes visible (i.e. the set of transparency phenomena). Ultimately, this chapter explores different verbs belonging to the restructuring class and shows that a monolithic treatment is untenable.

Chapter 4 is dedicated to the analysis of the intersection between CC, control and restructuring. The major contribution is the delimitation of the scope of CC with unexplored data. In particular, the phenomenon includes several control verbs including pronominal and object control verbs with the exception of propositional and factive verbs. Thus, the study of the temporal properties of different control verbs reveals the salient role played by tense in restructuring. Additionally, it gives support to the claim that restructuring displays a gradual nature. Eventually, the analysis has an important implication for the control theory: it is demonstrated that the division between exhaustive and partial control does not hold in Catalan dialects nor in Spanish.

Chapter 5 offers a formal approach to restructuring and CC. A bi-clausal approach is defended involving an embedded clause headed by  $C_{def}/T_{def}$ . A set of arguments is provided to support this analysis. At the same time, it is argued that the opaqueness of the embedded clause selected by propositional and factive verbs is the result of a more complex structure. The second part of the chapter is dedicated to the analysis of CC. It presents a characterization of different factors and restrictions constraining CC and it develops an analysis which locates the variation regarding the different CC patterns on the nature of embedded  $v^*$ . Ultimately, the analysis presented leads to a redefinition of restructuring.





# Resum

Aquesta tesi gira a l'entorn del fenomen de l'ascens dels clítics (AC) i la correlació que estableix amb la reestructuració i el control. Els tres objectius principals són: delimitar l'abast de l'AC; oferir una aproximació descriptiva i formal a la variació lingüística observada en els parlars catalans i en les varietats romàniques; defensar que l'absència d'AC no implica l'absència de reestructuració i, de retruc, oferir una redefinició de la reestructuració com un fenomen de naturalesa gradual.

El capítol 2 està dedicat a la descripció interdialectal i interlingüística dels diversos patrons que presenta l'AC. En concret, s'ofereix un escenari panromànic a partir de la prospecció de les diferents posicions ocupades pels clítics en estructures de  $V_1 [+FIN]+V_2 [-FIN]$ . A la segona part, s'adopta una perspectiva diacrònica del fenomen i es mostra com la intersecció entre les dades sincròniques i diacròniques revela que la naturalesa calidoscòpica de l'escenari que conformen les varietats romàniques actuals és el resultat dels diferents estadis que ocupa cadascuna respecte del 'cicle de l'AC'.

En el capítol 3 es presenta una caracterització de la reestructuració en català a partir de l'anàlisi del repertori de fenòmens de transparència que s'hi associen tot fent un especial èmfasi en la correlació que mantenen amb l'AC. A la segona part, s'ofereix una descripció interlingüística de la reestructuració. Els resultats obtinguts donen suport a dues hipòtesis principals: *i*) l'absència d'AC no comporta l'absència de reestructuració no només en les varietats en què l'AC és opcional sinó també en les llengües sense AC; *ii*) la reestructuració és universal; el que distingeix les llengües és la manera com es fa visible (el repertori d'efectes de transparència). Al final del capítol, s'examinen els diversos verbs de reestructuració per als quals es bandeja un tractament monolític.

El capítol 4 explora la intersecció entre l'AC, el control i la reestructuració. La contribució més destacada és la delimitació de l'abast de l'AC per mitjà de noves dades. En particular, el fenomen inclou diversos verbs de control, inclosos verbs pronominals i de control d'objecte, amb l'excepció dels verbs factius i proposicionals. L'estudi de les propietats temporals de tots aquests verbs posa de manifest la importància del temps a l'hora de definir la reestructuració; alhora, reforça la hipòtesi que aquest fenomen manifesta una naturalesa gradual. De retruc, l'anàlisi té una implicació rellevant per a la teoria del control: revela que la divisió entre control exhaustiu i parcial no se sosté en els dialectes del català ni tampoc en espanyol.

El capítol 5 ofereix una aproximació formal a la reestructuració i a l'AC. Es desenvolupa una anàlisi biclausal d'aquests contextos i es defensa que la subordinada conforma un  $C_{def}/T_{def}$ . Alhora, s'argüeix que l'opacitat de les clàusules encapçalades pels verbs factius i proposicionals es deriva d'una estructura més complexa. La segona part del capítol està dedicada a l'anàlisi de l'AC: es presenta una caracterització dels factors i condicions que constreixen l'AC i es defensa una anàlisi a partir de la qual la variació se situa en la naturalesa del  $v^*$  subordinat. En darrer terme, la proposta adoptada comporta una redefinició de la reestructuració.



Tot un paisatge hi cap, dins d'un pronom feble

Montserrat Roig



# Agraïments

Tot és ordre i aventura

(Mishima)

Gràcies a tots aquells que m'han acompanyat en el decurs d'aquesta aventura.

A Gemma Rigau, la meva directora, per l'acolliment tan càlid. Gràcies per tots els consells, per l'esguard sempre atent a les dades i a les vies i als interrogants que anaven sorgint a mesura que la tesi anava creixent. És un plaer haver pogut gaudir de l'oportunitat de seguir aprenent al teu costat. Gràcies, Gemma, per haver-me fet sentir tan ben acompanyada al llarg d'aquests anys.

Vull agrair a Ángel J. Gallego, Anabela Gonçalves, Michelle Sheehan i també a Anna Bartra i Olga Fernández-Soriano haver acceptat formar part del tribunal avaluador. La recerca de tots ells ha estat una font d'inspiració per a l'elaboració d'aquesta tesi.

Agraeixo al Departament de Filologia Catalana i al Centre de Lingüística Teòrica de la UAB haver-me proporcionat un lloc on arrecerar-me i créixer. Formar part d'aquest centre m'ha permès de conèixer i estar en contacte amb grans lingüistes, als quals admiro profundament. Gràcies a Ángel J. Gallego per aconsellar-me, per incentivar-me a explorar i confrontar diferents vies. Gràcies, Ángel, per esperonar-me. Gràcies a Maria Lluïsa Hernanz per la dedicació i per l'ajuda que m'ha ofert sempre que *l'he pujada a veure*. Gràcies a Anna Bartra per ajudar-me sempre que ho he necessitat. Gràcies a tota la resta de membres per tots els consells al llarg del camí: Eulàlia Bonet, Josep M. Brucart, Cristina Buenafuentes, Teresa Cabré, M. Teresa Espinal, Anna Gavarró, Mireia Llinàs, Joan Mascaró, Jaume Mateu, Maria Ohannesian, Carme Picallo, Cristina Real, Carlos Sánchez, Susagna Tubau i Xavier Villalba.

Gràcies a tot l'equip del B9-0052 per convertir el despatx en un recer immillorable: Celina, Dària (gràcies per tants cops de mà i per cuidar-nos tan bé!), Evripidis, Marina i Ruan (obligada pela ajuda transoceànica!). ¡Gracias, Cadina, por tu compañía tan querida! Gràcies, també, als veïns del B9-0054, Bernat, Isabel i Oriol (gràcies per la música!), per deixar la porta oberta en tantes ocasions! Gràcies a la resta de becaris per fer més agradable tot aquest recorregut: Anastasiia, Edu, Elena, Elías, Fede, Javi, Sílvia i Yurena; i per tots els viatges plegats: Alba, Irene, Laura, Lorena (i pels cinemes que hem fet i pels que

vindran!), Maria, M. Pilar, Marta, Pablo, Rosa, Samanta i Sebastià. Gràcies, també, a la Noèlia! I a la Lucía, per tots els moments compartits, al Mediterrani i a l'Atlàntic.

Gràcies a tots els professors de la meva primera casa, la UB; en especial, a Sebastià Bonet per haver-me descobert l'univers de la sintaxi. I gràcies, també, a Jordi Fortuny. Gràcies a la resta de professors per haver-me ensenyat a estudiar la nostra llengua. La trajectòria al llarg d'aquests anys no hauria estat el mateix sense l'esperó constant de l'Emili Boix, que m'ha ensenyat que la sociolingüística és, també, un món ben apassionant.

A tots els lingüistes amb qui he tingut la sort de coincidir i que m'han aconsellat des de la distància o des de ben a prop: Guglielmo Cinque, Juan Uriagereka, Ricardo Etxepare, Antonio Fábregas, Inés Fernández-Ordóñez, Susann Fischer, Jordi Ginebra, Peter Herbeck, Norbert Hornstein, Adam Ledgeway, Francisco Ordóñez, Diego Pescarini. Gràcies, també, a Jan Casalicchio. Agradeço a ajuda que —quer cá, quer desde o outro lado do Atlântico— me ofereceu Sonia Cyrino. Tous mes remerciements à Olivier Iglesias. Vull agrair, molt especialment, a Theresa Biberauer i a Marios Mavrogiorgos per rebre'm tan bé i per oferir-me comentaris tan valuosos durant la meva visita a la Universitat de Cambridge. Gràcies també a Andreu Sentí, a Carles Royo i a les gironines, Elisabet Gibert i Assumpció Rost! Y munches gracias, Rosabel San Segundo!

Esta tese começou a tomar forma em Lisboa. Muito obrigada aos membros do CLUL por me terem oferecido um ambiente tão agradável durante a minha estadia na Universidade de Lisboa: Inês Duarte, Catarina Magro (por partilhar comigo a sua paixão pela subida do clítico!), Sandra Pereira, Amália Mendes, João Saramago, Raïsa Gillier, Sandra Antunes, Gabriela Vitorino, Alice de Jesus, Patrícia Costa e Chiara Truppi. Moitas grazas tamén a Iria!

Disse há pouco que a tese começou a tomar forma em Lisboa; isso foi possível graças aos conselhos e orientações de duas professoras que são dois grandes referentes para mim: Anabela Gonçalves e Ana Maria Martins. Fico agradecida, também, por se terem mantido acessíveis, depois do meu regresso a Barcelona. Quero agradecer especialmente à Anabela por ter sido uma inspiração. Esta tese deve muito a ela.

Um dos aspectos de Lisboa que mais me deixou saudades é a sua luz; obrigada a todos os que a tornaram ainda mais luminosa. Agradeço à Mél e ao Mario por me terem mostrado o *Franky's* e as festas de Santo António. A María Sampedro, por nuestras conversaciones dentro y fuera de la universidad; gracias por tus valiosos consejos y por todos los ánimos recibidos a lo largo de este tiempo —¡desde Lisboa y desde París! À Celina por partilhar comigo os (en)cantos da sua cidade e por me ajudar sempre que precisei. Finalmente, pensar em Lisboa quer dizer lembrar —devagarinho(!) e com profundas saudades— a Vanessa López, o Samuele Brutti e o Siméon de Brouwer; amigos, estou imensamente grata por ter sido uma companhia tão estimada e por me terem ajudado a tornar Campo Grande 330 na minha segunda morada.

Aquesta aventura m'ha dut de l'Atlàntic a l'Adriàtic. Gràcies a Nikola Vuletić i a l'Artur per haver-me acollit a la Universitat de Zadar. Gràcies també a la Vedrana, a Gorana

Bikić i Marijana Kresić. Agraieixo molt especialment a tots els estudiants que van atendre totes les meves cabòries sobre clítics i infinitius en croat. Vull agrair també tota l'ajuda proporcionada des de la Universitat de Belgrad de la mà de Pau Bori. Moltes gràcies als estudiants que van accedir a ajudar-me; en especial, al Miloš, per oferir-me tants detalls de sintaxi del serbi.

Gràcies a un dels elencs principals d'aquesta tesi: els informants. Gràcies a tots. Vull agrair, també, al Bernat Castro, a la Gemma Gómez, l'Aitor Carrera, la Clàudia Pons i el Jordi Suïls tots els comentaris i puntualitzacions a l'entorn de les dades que m'han ofert.

Gràcies a l'Anna Pineda, per tots els consells, per ser tan bona guia i per aportar llum en els moments de dubte i d'incerteses.

Aquests anys a la UAB m'han donat la companyia més valuosa, que ha contribuït a fer aquest camí més planer: l'Amanda, l'Ares i la Marina. Totes les vivències compartides fan que tot aquest trajecte hagi valgut la pena. Gràcies, Marina, per tants bons moments. Gràcies, Amanda, per totes les anècdotes viscudes i, en el darrer tram, per les abraçades transoceàniques. Gràcies, Ares, per tant d'escalf i per ser la millor companya de viatges i aventures.

Gràcies a les amigues de la UB, a la Bego, la Sílvia, la Sareta i la Judit. Gràcies per portar-me l'enyor dels primers passos en el món de la Filologia (i la Literatura, Bego!). Gràcies, també, a la Laia. Gràcies als amics de Vilanova i a tots els vilanovins de Barcelona; en especial, a l'Estel·la, l'Àlex i la Irene! Gràcies al Manel i a la Nana per fer-me trobar moments de respir. Gràcies, també, a la Montse i al Txema! Gràcies al Miguel i al Roger! I als de sempre, a l'Almudena (gràcies per regalar-me una portada tan bonica!), a la Cristina i al David, per continuar creixent plegats.

Aquesta tesi no hauria arribat a port sense els pilars que m'han subjectat al llarg de tot el camí: els meus pares. Gràcies per tot el que m'heu ensenyat i —sobretot— encomanat. I sentir-vos tan a la vora. Sempre.

Gràcies, Hèctor, per *ser-hi*.

*Gràcies, àvies, per tota l'estima.*





# Índex

Índex de figures	xvii
Índex de taules	xviii
Abreviacions	xix
<b>1 Llindar</b>	<b>1</b>
1.1 Descripció i interès de la recerca	1
1.1.1 Objectius i preguntes de recerca	2
1.1.2 Metodologia: estratègies d'obtenció de dades	3
1.2 Postulats teòrics	4
1.2.1 El Programa Minimalista	4
1.2.2 Els clítics en la teoria lingüística	9
1.2.2.1 Assumpcions formals	10
1.3 Estructura de la tesi	14
<b>2 L'ascens dels clítics</b>	<b>17</b>
2.1 Preàmbul	17
2.2 L'ascens dels clítics	20
2.2.1 Distribució pronominal en contextos de participi	21
2.2.2 Auxiliar + gerundi	30
2.2.3 El passat perifràstic ( <i>vaig</i> + infinitiu)	33
2.2.4 {Modals/Aspectuals} + infinitiu	36
2.2.5 Distribució pronominal en els contextos de <i>fer</i> -infinitiu i MEC	43
2.2.6 Conclusions provisionals	52
2.3 L'ascens dels clítics: apunts de diacronia	59
2.3.1 L'aplicació de l'AC: una aproximació diacrònica	60
2.3.2 La reduplicació	72
2.3.3 Escolí: sobre l'abast de l'AC en les varietats romàniques antigues	80
2.3.4 Síntesi	87
2.4 Recapitulació	89

<b>3</b>	<b>La reestructuració</b>	<b>93</b>
3.1	Preàmbul . . . . .	93
3.2	El concepte de «reestructuració» . . . . .	95
3.2.1	Antecedents . . . . .	96
3.2.2	La reestructuració i l'AC: consideracions prèvies . . . . .	103
3.3	La reestructuració en català . . . . .	104
3.3.1	El canvi d'auxiliar . . . . .	104
3.3.2	<i>Long tough-movement</i> . . . . .	108
3.3.3	La inversió de subjecte . . . . .	111
3.3.4	La marca de negació pressuposicional <i>pas</i> . . . . .	115
3.3.5	Construccions pronominals i el moviment llarg de l'objecte . . . . .	117
3.3.5.1	Sobre l'aplicació de l'AC a la passiva llarga i a la passiva discontínua . . . . .	122
3.3.6	La correlació entre l'AC i altres fenòmens de transparència: consideracions finals . . . . .	124
3.4	La reestructuració des d'una perspectiva interlingüística . . . . .	125
3.4.1	Excurs: una mirada al croat . . . . .	133
3.4.2	Síntesi . . . . .	137
3.5	La classe dels verbs de reestructuració . . . . .	138
3.5.1	La reestructuració funcional . . . . .	141
3.5.2	Els límits de la classe de reestructuració . . . . .	149
3.5.3	En contra d'una anàlisi funcional unitària dels verbs de reestructura- ció: la reestructuració lèxica . . . . .	154
3.5.3.1	Revisió de la hipòtesi funcional . . . . .	155
3.5.3.2	La reestructuració lèxica . . . . .	163
3.6	Recapitulació . . . . .	170
<b>4</b>	<b>Control i reestructuració: anàlisi de l'abast de l'AC</b>	<b>173</b>
4.1	Preàmbul . . . . .	173
4.2	Redefinició de l'abast de l'AC: les dades . . . . .	175
4.3	Control i reestructuració . . . . .	180
4.3.1	Consideracions generals . . . . .	180
4.3.2	La intersecció entre les estructures de control i la reestructuració . . . . .	187
4.3.3	Resultats provisionals . . . . .	190
4.3.4	Els verbs de control exhaustiu . . . . .	191
4.3.5	Els verbs de control parcial . . . . .	196
4.3.5.1	L'AC i la reestructuració en els verbs de control parcial . . . . .	198
4.3.5.2	El català: una llengua de control exhaustiu amb comitatiu explícit . . . . .	201
4.3.6	Síntesi . . . . .	208
4.4	Dues classes: dominis opacs vs. dominis transparents . . . . .	210
4.4.1	Les propietats temporals dels verbs de (no-)reestructuració . . . . .	212

4.4.2	Algunes excepcions aparents . . . . .	222
4.4.3	Breu síntesi . . . . .	224
4.4.4	La naturalesa gradual de la reestructuració . . . . .	225
4.5	Extensió de l'anàlisi de l'abast de l'AC . . . . .	233
4.5.1	Els verbs de moviment . . . . .	235
4.5.2	Els verbs pronominals . . . . .	246
4.5.3	Els verbs de control d'objecte . . . . .	251
4.6	Recapitulació . . . . .	255
<b>5</b>	<b>Aproximació formal a la reestructuració i l'ascens dels clítics</b>	<b>259</b>
5.1	Preàmbul . . . . .	259
5.2	L'estatus categorial de l'infinitiu . . . . .	262
5.2.1	A favor d'una anàlisi biclausal . . . . .	265
5.2.1.1	Modificadors temporals divergents . . . . .	265
5.2.1.2	Complementadors preposicionals . . . . .	267
5.2.1.3	Relacions de lligam . . . . .	272
5.2.1.4	Subjecte explícit a l'infinitiu . . . . .	272
5.2.2	Contextos de reestructuració: $C_{\text{def}}/T_{\text{def}}$ . . . . .	276
5.2.3	L'estatus dels complements dels verbs proposicionals i factius . . . . .	283
5.3	Caracterització de l'AC: restriccions i factors condicionants . . . . .	290
5.3.1	Restriccions . . . . .	290
5.3.1.1	Adjunts . . . . .	292
5.3.1.2	Clàusules finites . . . . .	294
5.3.1.3	Clítics escindits . . . . .	294
5.3.1.4	La negació en les estructures de reestructuració . . . . .	295
5.3.1.5	Mots Qu- . . . . .	299
5.3.1.6	Altres interventors . . . . .	303
5.3.2	Factors condicionants . . . . .	304
5.3.2.1	El tipus de clíctic . . . . .	304
5.3.2.2	Altres factors . . . . .	306
5.4	Variació en la posició dels clítics . . . . .	309
5.4.1	Algunes consideracions a l'entorn de l'opcionalitat . . . . .	310
5.4.2	Dos tipus de reestructuració. La variació és a $v^*$ . . . . .	316
5.5	Recapitulació . . . . .	324
<b>6</b>	<b>Conclusions</b>	<b>329</b>
	<b>References</b>	<b>339</b>
	<b>Apèndix A Recull i classificació dels verbs analitzats</b>	<b>385</b>
A.1	Verbs desencadenants d'AC . . . . .	386
A.2	Verbs que no desencadenen AC . . . . .	387

---

A.3 Característiques sintàctiques i semàntiques dels verbs de reestructuració:	
síntesi . . . . .	387

# Índex de figures

1.1	Model-Y dins del PM (Gallego, 2010c: 4) . . . . .	5
2.1	Posicions per als clítics (Cardinaletti & Shlonsky, 2004: 525) . . . . .	75
3.1	Estructura argumental de <i>want</i> (Rosen, 1990: 480) . . . . .	141
3.2	Procés de formació de predicat complex (Rosen, 1990: 480) . . . . .	142
3.3	Jerarquia de projeccions funcionals (Cinque, 2006: 12/93) . . . . .	148

# Índex de taules

2.1	<i>Patrons de col·locació dels clítics en contextos d'auxiliar + participi</i> . . . . .	52
2.2	<i>Patrons de col·locació dels clítics en contextos d'auxiliar + gerundi</i> . . . . .	53
2.3	<i>Patrons de col·locació dels clítics en contextos d'auxiliar/Mod/Asp + infinitiu</i>	53
2.4	<i>Patrons de col·locació dels clítics en formes [-FIN]</i> . . . . .	57
3.1	<i>Estatus categorial de l'infinitiu</i> . . . . .	100
3.2	<i>La posició de les marques de NegPres en els complexos verbals de les varietats del català</i> . . . . .	115
3.3	La naturalesa dels verbs de reestructuració . . . . .	169
4.1	Correlació entre verbs de control, reestructuració i AC: Resultats provisionals (I) . . . . .	191
4.2	Correlació entre verbs de control, reestructuració i AC: Resultats provisionals (II) . . . . .	196
4.3	Correlació entre verbs de control, reestructuració i AC: Resultats finals . . . . .	208
4.4	Propietats temporals dels verbs de control . . . . .	221
5.1	<i>Estatus categorial de l'infinitiu</i> . . . . .	262
1.1	<i>Verbs de reestructuració</i> . . . . .	386
1.2	<i>Verbs de no reestructuració</i> . . . . .	387
1.3	<i>Criteris sintàctics i semàntics: auxiliaritat i reestructuració</i> . . . . .	388

# Abreviacions

<b>Ac</b> ACUSATIU	<i>Accusative</i>
<b>AC</b> Ascens del clíctic	<i>Clitic Climbing</i>
<b>AE</b> Argument Extern	<i>External Argument</i>
<b>AGR</b> Projectió de Concordança	<i>Agreement Projection</i>
<b>CDE</b> Condició de Dominis d'Extracció Domains	<i>Condition on Extraction Domains</i>
<b>CIF</b> Condició d'Impenetrabilitat de la Fase	<i>Phase Impenetrability Condition (PIC)</i>
<b>cl</b> CLÍTIC	<i>clitic</i>
<b>comp</b> Complementador	<i>Complementizer</i>
<b>DAT</b> DATIU	<i>dative</i>
<b>F</b> FEMENÍ	<i>feminine</i>
<b>FF</b> Forma Fonètica	<i>Phonetic Form (PF)</i>
<b>Fin</b> Finitud (projectió)	<i>Finiteness</i>
<b>FL</b> Forma Lògica	<i>Logical Form (LF)</i>
<b>fut</b> FUTUR	<i>future</i>
<b>GU</b> Gramàtica Universal	<i>Universal Grammar (UG)</i>
<b>iTret</b> Tret interpretable	<i>Interpretable Feature</i>
<b>M</b> MASCULÍ	<i>masculine</i>
<b>MEC</b> Marcatge Excepcional de cas	<i>Exceptional Case Marking (ECM)</i>
<b>NegPres</b> Negació pressuposicional	<i>Presuppositional Negation (PresNeg)</i>
<b>part</b> PARTICIPI	<i>Participle</i>

---

<b>PL</b> PLURAL	<i>plural</i>
<b>PM</b> Programa Minimalista	<i>Minimalist Program (MP)</i>
<b>PPA</b> Principi de Projectió Ampliada	<i>Extended Projection Principle (EPP)</i>
<b>prep</b> PREPOSICIÓ	<i>Preposition</i>
<b>SAsp</b> Sintagma Aspectual	<i>Aspectual Phrase (AspP)</i>
<b>SC</b> Sintagma Complementador	<i>Complementizer Phrase (CP)</i>
<b>SD</b> Sintagma Determinant	<i>Determinant Phrase (DP)</i>
<b>SF</b> Sintagma Funcional	<i>Functional Phrase (FP)</i>
<b>SG</b> SINGULAR	<i>singular</i>
<b>SI</b> Sintagma Inflexió	<i>Inflectional Phrase (IP)</i>
<b>SMod</b> Sintagma Modal	<i>Modal Phrase (ModP)</i>
<b>SPrep</b> Sintagma Preposicional	<i>Prepositional Phrase (PP)</i>
<b>SQ</b> Sintagma Quantificador	<i>Quantificational Phrase (QP)</i>
<b>ST</b> Sintagma de Temps	<i>Tense Phrase (TP)</i>
<b>SV</b> Sintagma Verbal	<i>Verbal Phrase (VP)</i>
<b>T(emps)</b> Tret de temps	<i>Temporal Feature</i>
<b>Tesd</b> Tret temporal esdevenimental.	<i>Temporal event Feature</i>
<b>TPN</b> Terme de polaritat negatiu	<i>Negative Polarity Item (NPI)</i>
<b>Tret [ ]</b> Tret no valorat	<i>Unvalued Feature</i>
<b>Tret val</b> Tret valorat	<i>Valued Feature</i>
<b>uTret</b> Tret no interpretable.	<i>Uninterpretable Feature</i>







# Capítol 1

## Llindar

Intuition has to lead knowledge, but it can't be out there alone

Bill Evans

### 1.1 Descripció i interès de la recerca

Aquesta tesi neix de tres observacions a l'entorn del fenomen de l'ascens dels clítics (*Clitic Climbing*): d'una banda, l'extensió de l'abast del fenomen a un gran nombre de verbs que manifesten una naturalesa dispar; d'altra banda, la tendència marcada a l'ús d'aquest patró fins al punt que, en determinats contextos, sembla adquirir un caràcter gairebé obligatori; en darrer terme, la variació tant pel que fa al repertori de verbs desencadenants com a les posicions que poden ocupar els clítics en les diferents estructures analitzades, i que sorgeix no només dins d'una mateixa llengua, com el català, sinó també entre les diverses varietats romàniques.<sup>1</sup>

A partir dels punts de partida que acabem d'indicar una de les tasques fonamentals que cal endegar és definir quins són els límits actuals de l'ascens dels clítics (AC, d'ara endavant). El grau de variació pel que fa als verbs que en poden formar part és precisament una de les qüestions que més s'ha destacat en els treballs dedicats al fenomen. En aquest sentit, és reveladora la remarca que feia Napoli per a l'italià (1981: 864): «The list of verbs that speakers disagree upon grows longer every time I find another consultant, or every time I open another work from Italian literature.». Alhora, és ben significatiu que cadascun dels estudis en què, de manera directa o indirecta, s'ha analitzat l'AC en català ha anat

---

<sup>1</sup> Aquesta tesi doctoral s'ha elaborat en el marc d'una beca predoctoral del Programa de Formació de personal investigador novell (FI-DGR-2015) de l'AGAUR (Generalitat de Catalunya) i també s'ha beneficiat dels projectes La variación en la interfaz léxico-sintaxis (FFI2014-56968-C4-1-P) (Ministeri d'Economia i Competitivitat del Govern d'Espanya), Redes de variación microparamétricas en las lenguas románicas (FFI2017-87140-C4-1-P) i Grup de Lingüística Teòrica (2014 SGR-1013, 2017 SGR-634) (Generalitat de Catalunya).

fent créixer progressivament el nombre de verbs que poden donar lloc al fenomen. Cal, doncs, establir quin és l'estadi actual de l'AC; quins són els verbs que comprèn. Tenint en compte tots els canvis i les nombroses discordances assenyalades, considerem que és necessari invertir el punt de perspectiva, seguint el suggeriment que féu Llinàs (1990).

Observem que hem girat la moneda: ara ens tocarà explicar per què un mecanisme general no s'aplica en determinats casos i no pas per què un mecanisme particular [la reestructuració/l'AC] s'aplica només en uns determinats casos.

(Llinàs, 1990: 274)

El que esdevé imprescindible, per tant, és cercar també quins són els verbs en què l'AC és impossible i definir quines són les propietats semàntiques i estructurals que els separen de la resta. Paral·lelament, considerem que la imbricació de dades interlingüístiques pot contribuir a aportar llum a l'anàlisi del fenomen i pot conformar una via per entendre, de retruc, la variació intralingüística; és a dir, el comportament respecte de l'AC que presenten els parlars catalans. El fet d'adoptar una perspectiva general més àmplia pot ajudar a entreveure propietats de la gramàtica que, altrament, podrien passar inadvertides. En aquest sentit, doncs, la comparació interlingüística constitueix una eina valuosa no només per aprofundir en l'anàlisi de l'AC sinó també per indagar la naturalesa de la Gramàtica Universal; en paraules de Kayne (2013: 148) «comparative syntax in all its range can be seen as a window on the language faculty». En concret, la prospecció de l'AC comporta analitzar la noció de localitat i constitueix, per tant, una via essencial per descobrir quins són els mecanismes que presenta la GU per establir fenòmens interclausals i dependències a llarga distància.

A tall de remarca final, volem fer èmfasi en l'interès que té l'estudi de l'AC per a la teoria lingüística: la seva anàlisi comporta, alhora, examinar les interseccions entre diferents fenòmens —com ara el control i la reestructuració—, considerar nocions rellevants, com ara l'auxiliaritat, i, de retruc, fondejar en la naturalesa de la cliticització.

### 1.1.1 Objectius i preguntes de recerca

L'objectiu principal d'aquesta tesi és descriure i caracteritzar formalment l'AC en català i la variació observada des d'una perspectiva panromànica, i determinar la correlació que presenta el fenomen respecte de la reestructuració. En concret, ens proposem examinar les condicions en què s'aplica, delimitar-ne l'abast i definir les característiques semàntiques i sintàctiques que acomunen els verbs desencadenants.

La prospecció de l'AC comporta la cerca d'una aproximació que pugui resoldre el problema formal que comporta aquest fenomen: la naturalesa antilocal derivada del moviment del clíctic en creuar un límit oracional. Així, examinem quines són les condicions estructurals que fan possible l'AC. En aquest sentit, com veurem en detall, una de les hipòtesis més esteses és correlacionar el fenomen amb la reestructuració, a partir de la qual es planteja un escenari en què les fronteres oracionals queden diluïdes i té lloc una unió entre clàusules. Ara

bé, atès el gran nombre de formalitzacions que s’han proposat per donar compte d’aquests contextos, és essencial que ens plantejem, d’una banda, què entenem per reestructuració. De quina manera es manifesta en les diferents llengües? Es fa visible de manera uniforme o bé cal plantejar diferents graus de reestructuració? En concret, ens proposem d’analitzar de quina manera es concreta en català; és a dir, quins fenòmens s’hi associen i, en especial, quin nexa mantenen amb l’AC. D’altra banda, és necessari determinar de quins mecanismes es deriva aquesta unió entre clàusules. Això comporta, alhora, analitzar la naturalesa i els límits de la denominada classe de reestructuració i establir quines són les propietats que defineixen el capteniment híbrid que manifesten els verbs que en formen part —a mig camí entre un verb funcional i un verb principal.

Paral·lelament a l’anàlisi de la imbricació entre l’AC i la reestructuració, tenim l’objectiu d’explorar quina intersecció presenten, també, amb relació al control. En particular, examinem les correlacions de (1), que reben un consens, més o menys general, en la bibliografia.

- (1) verbs de control exhaustiu/no-actitudinal → reestructuració  
 verbs de control parcial/actitudinal → no reestructuració

Tenint en compte que partim de l’observació que tant la reestructuració com l’AC presenten un abast que s’estén més enllà dels verbs assenyalats sovint en la bibliografia, com ja hem avançat més amunt, considerem essencial capgirar la perspectiva d’anàlisi: cal examinar, també, quins són els verbs que mai no poden conformar aquest tipus d’estructures.

En el decurs de la tesi, per bé que prenem com a punt de partida el comportament que presenten els parlars del català respecte dels fenòmens analitzats, oferim un acarament amb dades procedents d’altres llengües dins i fora de l’àmbit romànic per tal d’aprofundir en la prospecció de la naturalesa i els límits de l’AC i de la reestructuració. L’estudi de caire interlingüístic que oferim és essencial per establir quin és el *locus* de la variació lingüística observada.

### 1.1.2 Metodologia: estratègies d’obtenció de dades

Pel que fa a la recollida de dades, seguint la metodologia per fases (*layered methodology*) (Cornips & Poletto (2005, 2007); *vid.* Llop & Pineda (2018) per a una aplicació als dialectes catalans), hem fet ús d’un conjunt d’estratègies multi-modals, que indiquem tot seguit, i que, de retruc, ens han permès de copsar i analitzar les relacions que estableix l’AC respecte d’altres fenòmens.

Una de les principals estratègies utilitzades és l’obtenció de dades a partir d’enquestes, i tests de producció i de percepció —*vid.* Janson (1983), Mackay et al. (1987)—, una de part de les quals procedeixen d’una recerca prèvia (*vid.* Paradís, 2014). Ens hi referim com a (CPar.). Alhora, hem recollit dades procedents de parla espontània (*casual speech*), que indiquem amb l’etiqueta (CS). Hem complementat les dades anteriors fent ús de judicis de gramaticalitat (Schütze, 1996). Paral·lelament, hem dut a terme un buidatge de diferents

corpus. En el cas del català, hem examinat el *Corpus Oral de Conversa Col·loquial* (COC) i el *Corpus Oral Dialectal* (COD); en el cas del dialecte alguerès hem cercat, també, en el *Corpus Oral de l'Alguerès*. Per al castellà, hem utilitzat el *Corpus del Español del Siglo XXI* (CORPES), *Corpus de Referencia del Español Actual* (CREA) i *El Corpus Oral y Sonoro del Español Rural* (COSER). Pel que fa a l'occità, hem consultat la *Basa Textuala per la lenga d'Òc* (BatelÒc). En el cas del portuguès, hem fet ús del corpus periodístic CETEM-PUBLICO. A banda, per al català i el castellà, hem recopilat, també, dades procedents de la premsa; n'indiquem la font en tots els casos.

Com hem assenyalat a l'inici, hem revisat la bibliografia especialitzada i hem aplegat dades de diferents estudis, tant descriptius com formals, per tal d'elaborar un panorama general de les diferents varietats romàniques pel que fa a l'aplicació de l'AC.

Quant a les fonts usades per a les dades diacròniques, hem revisat els treballs dedicats al fenomen i, paral·lelament, hem obtingut exemples a partir de la cerca en textos antics (n'indiquem la font en tots els casos) i mitjançant, també, el buidatge de corpus. En concret, en el cas del català, hem fet ús del *Corpus Informatitzat del Català Antic* (CICA) i del *Diccionari del Català Antic* (DCA); i, per al castellà, el *Corpus Diacrónico del Español* (CORDE).

Finalment, volem indicar que, si bé l'estudi de l'AC que presentem en aquesta tesi es basteix a partir de la prospecció dels parlars catalans i de la comparació respecte de diferents varietats romàniques, hem decidit incorporar-hi el croat, atès l'interès que ofereix aquesta llengua a l'hora d'establir una comparativa pel que fa a l'abast de l'AC amb la resta de llengües analitzades. Les dades que oferim en aquesta llengua s'han obtingut a partir de qüestionaris. Hem complementat l'anàlisi dels resultats obtinguts en aquesta llengua amb dades procedents del serbi, que hem recollit, també, per mitjà de qüestionaris.

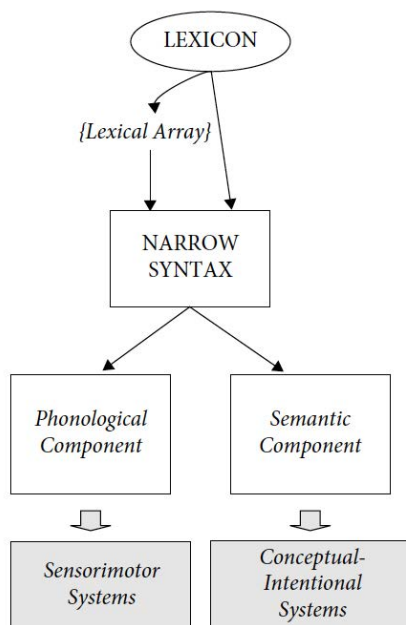
## 1.2 Postulats teòrics

En aquest apartat presentem els principals postulats teòrics en què s'emmarca la present recerca. En el decurs de la tesi, sempre que sigui convenient, exposarem més assumpcions i convencions rellevants per als diferents fenòmens analitzats.

### 1.2.1 El Programa Minimista

Aquesta tesi s'emmarca en el Programa Minimista (PM) (*Minimalist Program*) (Chomsky, 1993, 1995) i en la Teoria de Fases (*Phase Theory*) (Chomsky, 2000, 2001, 2004, 2005, 2007, 2008). En el PM l'arquitectura de la facultat del llenguatge està conformada per dos components: el lexicó, que conté les unitats que operen en el sistema computacional; el sistema computacional ( $C_{HL}$ ) —la sintaxi estreta (*narrow syntax*)—, que és l'encarregat d'unir la informació del lexicó per formar expressions lingüístiques i enllaça amb els dos sistemes performatius: el sistema articuladori-perceptual i el sistema conceptual-intensional. Aquesta connexió s'esdevé per mitjà de dos nivells d'interfície: la forma fonètica (FF) i la forma lògica (FL) (*vid.* la **figura 1.1**). El conjunt d'ítems lèxics (LIs) procedents del lexicó

que s'usaran en la derivació conformen el conjunt lèxic (*lexical array*) (Chomsky, 1995), un espai de treball accessible al sistema computacional.<sup>2</sup>



**Figura 1.1:** Model-Y dins del PM (Gallego, 2010c: 4)

Els diferents ítems lèxics conformen feixos de trets semàntics, fonològics i formals (Chomsky, 1995: 230, 236, 277); són aquests darrers els que són rellevants per a la sintaxi —p.e.: els trets nominals ( $\phi$ ), nombre, persona i gènere; o el tret PPA/tret d'aresta (*EPP/E(dge)F(ature)*). Dins d'aquest darrer grup convé fer la divisió entre aquells que són interpretables ([iF]), que tenen contingut semàntic (p.e.: els trets  $\phi$  en el nom), i els que són no interpretables ([uF]) (p.e.: els trets  $\phi$  a C/T,  $v^*$ ; el Cas); aquests darrers entren a la derivació sense valorar.<sup>3</sup> El que distingeix aquests dos tipus de trets és el fet que només els primers compliran les condicions de legibilitat a la interfície (FL); és a dir, són rellevants per al sistema conceptual-intensional. Els trets no interpretables, per contra, hauran de ser eliminats —a

<sup>2</sup> Convé fer dos apunts a l'entorn d'aquest concepte: d'una banda, tal com il·lustra la **figura 1.1**, es pot considerar que la relació entre el lèxic i el sistema computacional està vehiculada a partir del conjunt lèxic o, alternativament, es pot sostenir que el vincle entre ambdós té lloc de manera directa (*vid.* Gallego, 2010c: § 2.1 i referències que s'hi citen, per a una discussió d'aquests fets). De l'altra, cal tenir present la diferència que separa el conjunt lèxic respecte del terme 'numeració': aquest darrer inclou els casos en què un mateix ítem lèxic pot ser seleccionat més d'una vegada —*vid.* Martin & Uriagereka (2014) per a una revisió d'aquests termes a partir de l'anàlisi de la noció de cadena.

<sup>3</sup> Pesetsky & Torrego (2004, 2007) plantegen un escenari alternatiu, a partir del qual els trets no interpretables poden ser també no valorats i els trets interpretables poden ser no valorats. Aquesta combinatòria els permet confegir una anàlisi del Cas alternativa a la proposada per Chomsky (1999, 2000, 2001). En concret, els autors sostenen la hipòtesi que el Cas, en tant que tret no interpretable, té una contrapartida interpretable: el Temps. Així, proposen que el Cas es formalitza per mitjà de la presència d'un tret de T(emps) no valorat a D. Tot i l'encert d'aquesta perspectiva d'anàlisi, en aquesta tesi adoptem la teoria del Cas proposada per Chomsky (1999, 2000, 2001) a partir de la qual s'assumeix que és subsidiari dels trets  $\phi$ .

partir d'una relació de valoració de trets amb el tret interpretable corresponent— abans de ser transferits; si no, la derivació violarà el Principi d'interpretació Plena (*Principle of Full Interpretation*) (Chomsky, 1995) i, per tant, fracassarà (*crash*).

L'essència del PM és la prospecció de la hipòtesi que «el llenguatge és una realització òptima de les condicions de legibilitat» imposades pels sistemes externs (Chomsky, 2000: 97); és el que s'ha denominat la Tesi Minimalista Forta (*The Strong Minimalist Thesis*). A partir d'aquest plantejament, doncs, allò que defineix la metodologia emprada en el PM és que procura de minimitzar l'aparell i defugir components i mecanismes de naturalesa estipulativa o redundant en pro de la cerca d'un disseny òptim, eficient, econòmic i elegant de la facultat del llenguatge, que es basi en principis generals. En aquest sentit, un dels canvis que presenta el PM respecte dels marcs anteriors és l'interès per derivar els principis que limiten la facultat humana del llenguatge de principis de computació, cognició, independents de la GU, que constitueixen el que s'ha denominat el 'tercer factor' (*third factor*) (Chomsky, 2004, 2005).<sup>4</sup> Així doncs, des d'aquesta perspectiva s'assumeix que la GU és infraespecificada. Aquesta assumpció incideix de manera directa en l'anàlisi de la variació: per què un sistema òptim hauria d'expressar tanta diversitat? En aquest sentit, doncs, atesa la naturalesa infraespecificada de la GU és esperable que la variació quedi fora de la sintaxi estricta, i que, en canvi, es pugui situar en el lexicó i en les interfícies. Indagarem aquestes vies d'anàlisi a l'hora d'examinar formalment la variació que presenta l'AC (*vid.*, en especial, cap. 5).

El sistema computacional es vertebrava a l'entorn de dues operacions bàsiques, la fusió (*merge*) i la concordança (*Agree*) (Chomsky, 1995, 2000, 2001). Paral·lelament, es disposa d'una operació de transferència (*transfer*) a les interfícies (Chomsky, 2004).<sup>5</sup> En el cas concret de l'operació de fusió cal distingir entre els dos escenaris següents: la combinació entre dos objectes sintàctics independents, que s'ha designat fusió externa (*external merge*); la presència de casos en què es fusiona en una posició superior un element ja existent en la derivació, és a dir, intern a l'objecte sintàctic (Chomsky, 2004); és el que s'ha denominat fusió interna (*internal merge*).<sup>6</sup> En aquest sentit, doncs, la formulació de fusió dins del PM permet d'incloure en una mateixa operació el moviment. En els contextos en què hi ha fusió interna, l'element que es desplaça deixa una còpia (seguint la Teoria del Moviment amb Còpia; *Copy Theory of Movement*) (Chomsky, 1993, 1995; Nunes, 2004; Bošković & Nunes, 2007). Des d'aquesta perspectiva, el conjunt de còpies conforma una cadena

<sup>4</sup> En el PM el disseny de cada sistema lingüístic nou es deriva de la confluència de tres factors: 1) la dotació genètica; 2) l'experiència; 3) els principis no específics del llenguatge. Per a una descripció i anàlisi, *vid.* Chomsky (2005).

<sup>5</sup> Prèviament, l'operació a partir de la qual l'objecte sintàctic era visible a la interfície s'havia denominat *Spell Out* (materialització). L'ús d'aquest terme, però, feia referència únicament a la visibilitat en la FF. El canvi de terme permet de donar compte que l'enviament afecta totes dues interfícies. En aquesta tesi, fem ús de tots dos termes.

<sup>6</sup> En aquesta tesi farem ús de tots dos termes 'fusió interna' i 'moviment'.



no-trivial (*non-trivial chain*).<sup>7</sup>

En un disseny òptim del llenguatge, és esperable que el desplaçament se cenyeixi a condicions d'economia que evitin la presència de passos superflus i costosos en el decurs de la derivació: el moviment, doncs, ha de seguir el principi de l'últim recurs (*last resort*); és a dir, s'assumeix que es desencadena per la necessitat de valorar trets. Amb tot, cal tenir present que, des d'una perspectiva teòrica més recent, la valoració de trets pot tenir lloc a (llarga) 'distància'. En efecte, l'operació de concordança (*Agree*) és concepció com un mecanisme a partir del qual, a diferència de postulats anteriors, la legitimació dels trets no interpretables no requereix que hi hagi un desplaçament a l'especificador de l'element que se situa més amunt de l'estructura. La concordança s'estableix, doncs, en termes de sonda-meta (*probe-goal*) (Chomsky, 2001).

(2) *Condicions de concordança*

- a. La sonda i la meta han de ser actives —contenir un tret que hagi de ser valorat.
- b. La concordança es divideix en aparellament (*match*) —la sonda i la meta contenen un mateix tipus de trets (és a dir, han de ser trets no-distints, independentment del seu valor; *vid.* Chomsky, 2000: 124)— i valoració (*valuation*) —el tret no valorat rep un valor, de manera que deixa de ser actiu i queda congelat a la posició que ocupa (*frozen in place*).
- c. La sonda ha de contenir un conjunt complet de trets (ha de ser completa) per esborrar el tret no interpretable de la meta.

(Adaptat de Gallego, 2010c: 35)

Així doncs, tal com es fa evident a (2), el fet que un element sigui actiu fa que pugui seguir accessible a la computació; per contra, si és valorat, esdevé inactiu i, per tant, congelat (p.e.: el SD un cop s'ha valorat el Cas estructural). Alhora, aquest escenari entronca amb una de les nocions a la qual recorrerem al llarg dels diferents capítols: la defectivitat. Tal com s'especifica a (2c), l'operació de concordança esdevé impossible en els casos en què la sonda és incompleta; és a dir, no presenta tots els trets (p.e.: els trets  $u\phi$  de T poden ser [-persona] o [-nombre]; *vid.* Chomsky, 2001: 6-7). En aquesta tesi assumim que la defectivitat no només es concreta en l'absència d'un tret sinó que també es pot formalitzar a partir de la manca d'un valor (Pesetsky & Torrego, 2007; Ambar, 2007), tal com mostrem més endavant.

A banda, convé remarcar que la concordança pot tenir lloc, també, a llarga distància, 'creuant' límits oracionals, i sense que hi hagi subsegüentment un moviment; és el que s'ha

<sup>7</sup> Boeckx (2008) analitza els paral·lelismes entre les cadenes, com a producte de fusió interna, i les projeccions, com a resultat de fusió externa; les analogies entre tots dos elements menen l'autor a considerar que «projections and chains are two sides of the same coin» (Boeckx, 2008: 39).

Per a una revisió i anàlisi de la noció de cadena dins del PM, adreçem el lector a Martin & Uriagereka (2014); *vid.* també Nunes (2004). Per a un recull d'arguments en contra *vid.* Epstein & Seely (2006).

denominat *long distance agreement*) (Boeckx, 2009; Etxepare, 2006, 2014). Aquest tipus d'escenari, com veurem, és important de tenir present a l'hora d'analitzar la reestructuració per tal de donar compte de l'aparent violació de l'antilocaltat que suposen els fenòmens que s'hi associen.

Paral·lelament, és interessant de subratllar que hi ha autors que han apuntat la idea de suprimir l'operació de concordança i mantenir únicament fusió (Hornstein, 2009, 2018). El motiu d'aquest bandejament es troba en la naturalesa redundant d'ambdues operacions; en paraules de Hornstein (2009: 129): «why if move “comes for free” does the grammar include a second long distance checking operation like AGREE that establishes the same grammatical relations that Move suffices to establish?». Com apunta l'autor (2009: § 6.2), no es tracta de negar l'existència d'una operació de concordança de trets, atesa l'existència de fenòmens de concordança en les diferents llengües naturals; la idea que sospesa és eliminar l'operació de concordança a distància i, per tant, assumir que és *fusió*. Aquest plantejament, tal com mostrarem, té conseqüències a l'hora de considerar la variació que manifesten les llengües pel que fa a l'AC.

Si retornem a la **figura 1.1**, cal que considerem encara una altra qüestió: de quina manera s'efectua la transferència a les interfícies? En aquest sentit, des del PM i la Teoria de Fases s'assumeix que la sintaxi opera per mitjà de petits cicles derivacionals o fases. La introducció de la noció de fase permet de donar compte de l'elegància del disseny del llenguatge: la fase conforma la unitat de transferència cíclica que contribueix a optimitzar la correspondència entre la sintaxi i els sistemes externs. En particular, la motivació conceptual principal que suposa és reduir el grau de complexitat a la computació.<sup>8</sup>

Convé tenir present que l'anàlisi de les fases és un tema controvertit que ha suscitat nombrosos debats a l'entorn d'aquest terme —*vid.* Gallego (2010c, 2012), per a una síntesi. En concret, un dels aspectes que més controvèrsia ha generat és establir quin és el repertori de fases i, per tant, determinar quines són les propietats que les defineixen. En aquesta tesi, seguim l'assumpció que  $C^*$  i  $v^*$  són els nuclis de fase, en tant que conformen el *locus* dels trets fi no interpretables ( $[u\phi]$ ) (Chomsky, 2000: 106, 2001: 12; *vid.* també Richards, 2007; Fortuny, 2008; Gallego, 2010c, 2012).<sup>9</sup>

Paral·lelament, una de les qüestions principals que convé sospesar és quant de material és transferit a les interfícies. En aquest sentit, s'ha proposat la Condició d'Impenetrabilitat de la fase (*Phase Impenetrability Condition*, PIC) (Chomsky, 2001).

<sup>8</sup> Tal com han apuntat diversos autors, en certa manera, la noció de fase ha estat present en postulats teòrics previs dins la Gramàtica Generativa; en concret, s'ha destacat la reminiscència que suposa al concepte de barrera (*barrier*) (Chomsky, 1986a); *vid.*, en aquest sentit, *vid.* Boeckx & Grohmann (2007).

<sup>9</sup> Hi ha autors que amplien el repertori de fases a SD i SPrep (Svenonius, 2004; Abels, 2012; Bošković, 2012).

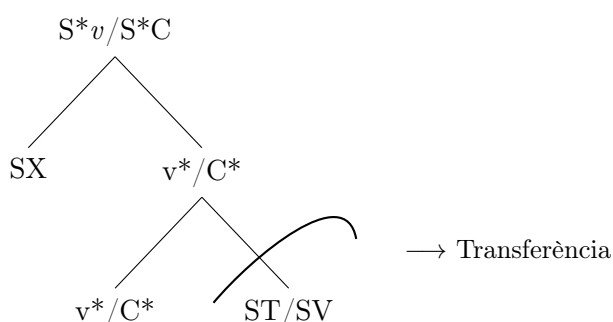
(3) *Condició d'Impenetrabilitat de la Fase* (CIF)

En una fase  $\alpha$  amb un nucli H, el domini d'H no és accessible a les operacions exteriors; només H i la seva aresta són accessibles a aquestes operacions.

(Chomsky, 2000: 108) [La traducció és nostra]

La CIF permet de regular que allò que s'envia a les interfícies és el complement de la fase. Això comporta que el material que en forma part deixa d'estar disponible per a la computació posterior (4). Ara bé, hi ha una part que es manté en la derivació: el nucli de la fase i la seva aresta (*phase edge*) (4).

(4)



Com hem avançat en les seccions precedents, la prospecció de l'AC i dels denominats contextos de reestructuració comporta examinar la noció de localitat. En concret, en les estructures d'AC, el clíctic no és transferit en la subordinada sinó que es manté accessible a la clàusula superior. La noció de fase, doncs, esdevé rellevant per aproximar-se a aquest tipus d'escenaris per tal de poder explicar quines són les condicions en què s'esdevenen fenòmens que, com l'AC, creuen dominis oracionals.

### 1.2.2 Els clíctics en la teoria lingüística

Els clíctics tenen un paper destacat en la teoria lingüística. A partir dels treballs de Perlmutter (1970), Kayne (1975) i Zwicky (1977), hi ha hagut un gran nombre d'estudis que han intentat sistematitzar l'estudi d'aquests elements i que han donat peu a anàlisis diferents i, sovint, controvertides. Dues de les qüestions essencials en l'estudi de la sintaxi dels clíctics són determinar quina és la causa per la qual ocupen diverses posicions, no només en llengües diferents, sinó en una mateixa llengua, i definir quin és el seu estatus dins la gramàtica; és a dir, són afixos que s'adjunten al verb o són elements sintàctics independents?<sup>10</sup> La naturalesa híbrida dels clíctics ha dut diversos autors a entendre el terme 'clíctic' no com una etiqueta que designa una categoria genuïna sinó com un terme que

<sup>10</sup> Per a una revisió dels paral·lelismes i contrastos entre els clíctics i els afixos, *vid.* Klavans (1985), Zwicky & Pullum (1983); Zwicky (1994) Anderson (1992, 2004), *i.a.*

actua com un paraigua, que engloba elements difícils de caracteritzar de manera uniforme; en paraules de Zwicky (1994: xii).

*Clitic*, understood in this broad fashion, is an umbrella term, not a genuine category in grammatical theory. Umbrella terms are names for problems, for phenomena that present “mixed” properties of some kind, not names of theoretical constructs.

La naturalesa deficient dels clítics, a mig camí entre un morfema i una paraula, fa que esdevinguin elements difícils d’analitzar. Una altra de les dificultats que comporten és que analitzar-ne les propietats i examinar quins fenòmens s’hi relacionen implica, sovint, fer una incursió simultània en camps diferents: la morfologia, la fonologia, la semàntica i la sintaxi. Precisament, aquesta interrelació entre les diverses opcions d’anàlisi ha desencadenat controvèrsia a l’hora d’especificar quin tipus d’aproximació cal seguir quan s’estudia la posició dels clítics (*clitic placement*). Hi ha autors que consideren que ha de ser des d’una perspectiva sintàctica (Kayne, 1975; Sportiche, 1996), d’altres prosòdica (Halpern, 1992), i, alternativament, hi ha autors que advoquen per aproximacions mixtes —p.e.: entre la sintaxi i la prosòdia (Ćavar & Wilder, 1994); entre la sintaxi i la morfologia (Martins & Costa, 2003).<sup>11</sup>

Paral·lelament, una altra de les qüestions derivada de l’estudi dels clítics que ha generat nombrosos debats és l’anàlisi dels principis de linearització que permetin explicar la formació de grups clítics (*clitic clusters*). En aquest sentit, s’han formulat diversos criteris per explicar en quines condicions s’ordenen els clítics, com per exemple, la restricció *me-lui* també denominada *Person Case Constraint*, restricció de Persona i Cas (Perlmutter, 1970). Cal tenir present, però, que no tots els autors consideren que l’ordre es deriva exclusivament de mecanismes sintàctics. Hi ha lingüistes que sostenen que l’ordre lineal dels clítics s’estableix en el component morfològic (E. Bonet, 1991). Val a dir que en aquesta tesi deixem de costat l’anàlisi de la formació de grups clítics. Farem, però, algunes remarques sobre la interacció entre l’AC i la presència de clítics en el verb matriu.

Més enllà de les qüestions que acabem d’apuntar, hi ha altres aspectes que convé tenir presents. En la secció següent fem una síntesi de les assumpcions que fem a l’hora d’analitzar l’AC.

### 1.2.2.1 Assumpcions formals

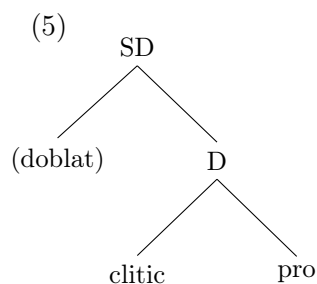
#### a) *Moviment vs. Generació a la base.*

Com hem apuntat més amunt, una de les qüestions més debatuda a l’entorn dels clítics és la posició que ocupen en l’estructura. En aquest sentit, s’han plantejat dues grans propostes:

<sup>11</sup> *vid.* van Riemsdijk (1999), Repetti & Ordóñez (2005) i Meklenborg Salvesen & Petter Helland (2013) per a un recull dels diferents debats i anàlisis a l’entorn dels clítics.

d'una banda, l'aproximació per moviment (*movement approach*) (Kayne, 1975, 1989b, 1991; Quicoli, 1976; Rouveret & Vergnaud, 1980; Martins, 1994a, 2000; Belletti, 1999; Ordóñez, 2013, 2012; Ledgeway & Lombardi, 2005), en què s'assumeix que els clítics es generen en una posició argumental des de la qual es desplacen fins a l'hoste corresponent. De l'altra, l'anàlisi de generació a la base (*base-generation approach*) (Strozer, 1976; Rivas, 1977; Aoun, 1979; Borer, 1984; Jaeggli, 1986; Burzio, 1986; Suñer, 1988; Franco, 1993), a partir de la qual es defensa que els clítics es generen directament en una posició superficial, com a adjunts del nucli verbal. Des d'aquesta perspectiva, se sosté que els clítics conformen marcadors de concordança/afixos adjuntats a nuclis funcionals i que l'element que ocupa la posició argumental és un pronom nul (*pro*). En aquest sentit, un dels avantatges d'aquesta darrera proposta que s'ha destacat més en la bibliografia respecte de la primera hipòtesi és que permet de donar compte de la concurrència entre el clític i un SD en les estructures de doblat (*clitic doubling*). Alhora, però, un dels inconvenients en contra d'aquesta darrera via i que afavoreix l'anàlisi per moviment és precisament l'existència de l'AC, tal com mostrarem en el decurs d'aquesta tesi.

Una solució al problema del doblat en les propostes basades en el moviment és la que ofereix Uriagereka (1995, 2001).<sup>12</sup> L'autor aconsegueix conciliar totes dues perspectives. En concret, seguint l'anàlisi prèvia de Torrego (1988), postula una estructura com la de (5), en què els clítics conformen el nucli del SD i seleccionen com a complement un element nominal nul. El doblat hi ocuparia la posició d'especificador —*vid.* també Torrego (1998) i Corver & Delfitto (1999), *i.a.*; *vid.* també Belletti (1999) i Cecchetto (2000) per a una anàlisi similar però que conté l'element doblat com a complement. Convé notar que aquesta proposta permet d'evidenciar els paral·lelismes existents entre els clítics de tercera persona i els articles (Postal, 1969).<sup>13</sup>



Paral·lelament, hi ha d'altres propostes que també aconsegueixen d'imbricar les dues perspectives d'anàlisi. En aquest sentit, és interessant l'aproximació que presenta Sportiche (1998). En concret, l'autor postula que els clítics es generen a la base com a nuclis de la projecció *Clitic Voice*; l'element que es mou és el SD lèxic o *pro* que s'hi associa, que acaba

<sup>12</sup> En aquesta tesi deixem de costat l'anàlisi del doblat. Per a una anàlisi recent d'aquestes estructures en català, adreçem el lector a Pineda (2016).

<sup>13</sup> En aquesta tesi deixem de banda l'anàlisi de l'estructura interna dels diferents clítics.

ocupant una posició a l'especificador de la *Clitic Voice*.<sup>14</sup> D'aquesta manera, Sportiche pot donar compte de les proves que evidencien que els clítics estan subjectes als principis que regulen el moviment; en particular, un desplaçament que presenta una naturalesa híbrida SX/X, tal com indiquem més avall i a favor del qual advoquem en aquesta tesi (*vid.*, en especial, el capítol 5).<sup>15</sup>

b) *Cliticització a v\**.

Arribats en aquest punt, convé que definim quina és la posició que ocupen en l'estructura i de quina manera s'hi desplaça el clíctic. Assumim que els clítics, per mitjà de moviment-A, són atrets als nuclis de fase  $v^*$  i  $C^*$ , en tant que *locus* dels trets  $\phi$  (seguint Torrego, 1998; Roberts, 2010; Mavrogiorgos, 2010; Gallego, 2016, *i.a.*). L'anàlisi que seguim de la cliticització es basa en una relació entre el clíctic i l'hoste en termes de sonda-meta (*probe-goal*). Ara bé, a diferència d'algunes anàlisis recents, assumim que els clítics tenen trets de Cas; en aquest sentit, com mostrem al capítol 5, aquesta assumpció avala l'anàlisi de l'AC que defensem en aquesta tesi. Així, ens distanciem de propostes com la de Roberts (2010), el qual postula que els clítics només disposen de trets  $\phi$  —de manera que no conformen SDs sinó  $S\phi$  (en la línia de Cardinaletti & Starke, 1999; Déchaine & Wiltschko, 2002). En particular, en l'aproximació que ofereix l'autor, s'assumeix que els clítics constitueixen metes defectives (*defective goals*); és a dir, contenen un subconjunt dels trets que presenta la meta (*probe*), amb els quals per mitjà de concordança (*Agree*) conforma una cadena. Des d'aquesta perspectiva, l'autor defensa que la cliticització no implica fusió interna (*internal merge*) sinó únicament concordança (7).

(6) Les canta.

(7) a.  $v^*_{[u\phi]} [SD\ cl_{[3SG.F]}]$   
 b.  $v^*_{[3SG.F]} [cl_{[3SG.F]}]$

Una anàlisi com l'anterior comporta assumir que els trets del clíctic es copien a  $v^*$  (7b), en

<sup>14</sup> Més enllà del tipus d'anàlisi que s'adopti, al llarg de la bibliografia s'han proposat diferents posicions per als clítics entre els dominis de C i T, que han rebut diferents etiquetes: F (Uriagereka, 1995; Raposo & Uriagereka, 2005),  $\Sigma$  (Martins, 1994b); *vid.* també Kayne (1994) i Rigau (1999, 2005b). Paral·lelament, per tal de donar compte de la variació pel que fa a les diferents posicions ocupades pels clítics en diferents varietats, Manzini & Savoia (2005) postulen que la posició funcional en què es generen els clítics pot aparèixer en diferents dominis de la clàusula (C-T-V). Al capítol 2, fem referència a aquests casos de variació.

<sup>15</sup> Encara caldria apuntar una altra perspectiva d'anàlisi: les propostes que plantegen una anàlisi mixta en funció del tipus de clíctic. Aquesta és la via que apunta Uriagereka (1995), que distingeix entre els clítics d'acusatiu en tant que SDs, com acabem de veure, i els clítics de datiu com a marcadors de concordança —*vid.* també Bleam (1999). Semblantment, Ormazábal & Romero (2007) advoquen també per una aproximació mixta. En concret, els autors presenten la divisió següent: el datiu i els clítics d'acusatiu de primera i segona persones es generen directament a la base. Per contra, els clítics de tercera d'acusatiu procedeixen d'una posició argumental. Aquesta hipòtesi presenta l'avantatge que permet de capturar l'asimetria existent entre els diferents clítics pel que fa al doblat. Tot i l'encert d'aquest tipus d'aproximacions, en aquesta tesi optem per mantenir una anàlisi homogènia, atesa l'absència de grans diferències entre els diferents clítics pel que fa a l'AC.

paraules de Roberts (2010: 60) «copying the features of the defective goal exhausts the content of the goal»; així, la còpia de trets que s'estableix entre el clíctic i  $v^*$  dona com a resultat la incorporació del clíctic a l'hoste. A partir d'aquesta perspectiva d'anàlisi, el 'moviment' del clíctic és el resultat de la materialització de la còpia més alta de la cadena no-trivial (*non-trivial chain*) constituïda pel clíctic i  $v^*$ . En aquest sentit, aquesta proposta presenta l'avantatge que ofereix una solució a la problemàtica associada al moviment de nucli; en altres paraules: en un escenari com el de (7) el resultat derivat de la concordança establerta entre el clíctic i el  $v^*$  és idèntic al que hi hauria en un escenari de fusió interna. Malgrat l'elegància de la proposta, l'anàlisi anterior dona lloc a un seguit de desavantatges. D'una banda, no permet de capturar els paral·lelismes existents entre els clíctics de tercera persona i els articles (*vid.* Manzini, 2012). De l'altra, tal com nota Gallego (2016: § 2.3), l'assumpció que el clíctic i el  $v^*$  formen una cadena desencadena el conflicte que tots dos ítems lèxics, si bé són diferents, tenen la mateixa realització, un cop s'ha esdevingut la còpia de trets; de manera que no hi ha cap manera de distingir-los d'un escenari en què una cadena contingui dos ítems lèxics iguals. Per a un recull de més contraarguments a la proposta de Roberts (2010), *vid.* Matushansky (2011), Manzini (2012) i Gallego (2016: § 2.3).

c) *Moviment SX/X.*

Un cop hem assumit que els clíctics es desplacen a  $v^*$ , cal que definim de quina manera se succeeix el moviment. En concret, sostenim que el desplaçament té lloc en diferents passos, que posen de manifest el seu estatus híbrid (Sportiche, 1996, 1998; Belletti, 1999; Solà-Pujols, 2002; Panagiotidis, 2002; Mavrogiorgos, 2010). Així, inicien el desplaçament com a frases (SXs), es traslladen, en concret, a l'aresta de  $v^*$  (Mavrogiorgos, 2010, per al grec; Gallego, 2016, per al castellà) i acaben esdevenint en el component morfofonològic nuclis (Xs) —si bé les propostes suara esmentades difereixen en alguns aspectes. Aquesta hipòtesi permet de capturar la naturalesa híbrida que manifesten els clíctics (Chomsky, 1993). Un dels contextos que hi dona suport és la concordança que pot establir el clíctic tant amb el verb subordinat (8a) com amb el verb matriu (8b) —si seguim l'anàlisi de Kayne (1989a) en què la concordança es deriva de la relació especificador-nucli que estableixen el clíctic i el verb (*vid.* també Sportiche, 1996: § 4.2.3, § 5.2.2).

- (8) a. **Les** hauria pogut haver vistes, les pel·lícules seleccionades per al festival.  
 b. **Les** ha pogudes veure, les pel·lícules seleccionades per al festival.  
 c. **N'**ha pogudes veure moltes, de pel·lícules seleccionades per al festival.

Un altre cas que reforça el moviment dels clíctics com a SXs és els paral·lelismes que manté amb el moviment llarg d'objecte. Com mostrem al capítol 5, ambdós casos presenten restriccions similars. En el decurs de la tesi presentarem arguments addicionals que reforcen l'anàlisi per moviment dels clíctics.

### 1.3 Estructura de la tesi

El present capítol, de caràcter introductor, està dedicat a la presentació dels objectius i de les preguntes de recerca i la descripció de la metodologia emprada en la recollida de dades. En la segona part, exposem breument, d'una banda, els postulats teòrics dins del marc del Programa Minimista que adoptem; de l'altra, les assumpcions formals sobre el tractament que apliquem a l'hora d'analitzar els clítics.

Al **capítol 2**, duem a terme una prospecció de l'AC interdialectal i interlingüística. En concret, caracteritzem la distribució pronominal tant en els parlars catalans com en d'altres varietats romàniques en estructures conformades per  $[V_1 [+FIN] + V_2 [-FIN]]$ . D'aquesta manera confegim un panorama general de l'aplicació de l'AC en el conjunt de llengües romàniques i determinem quina és la posició que hi ocupen les varietats del català. El capítol està organitzat en dos blocs: en el primer, explorem la posició que ocupen els pronoms en les estructures d'auxiliar + participi (temps compostos), auxiliar + gerundi, en els contextos encapçalats per verbs modals i aspectuals, i en les configuracions de *fer*-infinitiu i MEC. Com mostrem, la prospecció de tots aquests contextos és rellevant a l'hora d'analitzar la variació interlingüística que manifesta l'AC. En la segona part del capítol, adoptem una perspectiva diacrònica per tal d'aportar llum a les dades sincròniques recollides en els apartats precedents. Així, examinem quin era el comportament amb relació a l'AC de les diferents varietats romàniques en estadis anteriors de la llengua. En particular, constatem que el fenomen presentava un caràcter més uniforme, era possible en tots els contextos analitzats i mostrem, també, que incloïa un gran nombre de verbs. A partir de la imbricació de l'eix diacrònic i sincrònic proposem que la variació lingüística que manifesten les diferents varietats romàniques pel que fa a l'AC és el resultat de l'estadi que ocupa cada llengua en el que denominem Cicle de l'AC. En aquest sentit, apuntem que les dades de reduplicació de clítics recollides podrien donar suport a la proposta anterior.

Al **capítol 3** s'inicia amb una revisió del concepte de reestructuració i els debats que se'n deriven a partir d'una síntesi de les línies generals plantejades al llarg de la bibliografia dedicada al fenomen. Tot seguit, presentem una caracterització de la reestructuració en català. En concret, determinem a partir de quins fenòmens es fa visible en aquesta llengua i, en especial, analitzem la correlació que presenten amb l'AC. En el decurs del capítol verifiquem la hipòtesi que l'AC no és una condició necessària per a la reestructuració. En la tercera part del capítol, per tal d'aportar llum a la conceptualització de la reestructuració, —més enllà de l'anàlisi del vincle que presenta amb l'AC— adoptem una perspectiva interlingüística en la qual incloem, també, el croat, atès l'interès que ofereix aquesta llengua a l'hora d'establir una comparativa amb la resta de llengües analitzades. En aquesta part, mostrem proves a favor de la hipòtesi que la reestructuració és universal i examinem, en línies generals, de quina manera es concreta en les diferents llengües amb un interès especial a definir quins són els verbs que en poden formar part. En la darrera secció, examinem la naturalesa híbrida, a mig camí entre un auxiliar i un verb principal, que manifesten els



diferents verbs que conformen la classe ‘nuclear’ de reestructuració. En concret, recollim un conjunt d’arguments en contra d’un tractament monolític d’aquest grup i proposem la distinció entre els verbs que són d’elevació i els que constitueixen estructures de control.

En el **capítol 4**, analitzem la correlació entre el control, l’AC i la reestructuració, per tal de perfilar l’abast tant dels verbs que desencadenen l’AC com dels verbs que conformen la classe de reestructuració. En la primera part del capítol, explorem la divisió entre verbs de control exhaustiu (no-actitudinal) i control parcial (actitudinal) i quines implicacions té per a la reestructuració. A partir de la intersecció entre els fenòmens anteriors proposem que les estructures de control parcial en la gran majoria de dialectes del català són en realitat casos de control exhaustiu amb un comitatiu explícit i recollim proves a favor d’estendre l’anàlisi a la resta de dialectes i al castellà. En la segona part del capítol, analitzem les propietats temporals dels diferents verbs de control i com podem incidir en la caracterització de la reestructuració. En particular, mostrem com les propietats temporals poden tenir un reflex en el grau de transparència de la subordinada. En la darrera secció, examinem les particularitats que presenten els verbs de moviment, els pronominals i els de control d’objecte respecte de l’AC i de la reestructuració. Pel que fa als verbs de moviment, defensem una anàlisi bipartida; és a dir, advoquem per una divisió entre els que conformen verbs de naturalesa funcional i els que constitueixen estructures de control. Amb relació als verbs pronominals, mostrem que, tot i haver estat sovint exclosos de la classe de reestructuració, també poden formar-ne part. Finalment, quant als verbs de control d’objecte recollim un seguit de proves que evidencien una correspondència amb els verbs causatius.

En el **capítol 5**, presentem una aproximació formal a la reestructuració i a l’AC. Els diferents apartats estan agrupats en dos grans blocs: en el primer, explorem quines són les propietats estructurals dels contextos de reestructuració i examinem si tenen una correspondència amb les característiques semàntiques definides al capítol precedent. En concret, recollim un conjunt de proves a favor d’una anàlisi biclausal en què la subordinada conforma un C defectiu quant als trets temporals —la caracterització dels quals varia en funció del tipus de verb matriu— i pel que fa als trets  $\phi$ . Paral·lelament, indaguem una via que doni compte de l’estatus d’illa que manifesta la subordinada en els verbs que no considerem de reestructuració, els factius i els proposicionals. En aquest sentit, oferim un seguit d’arguments a favor de postular que contenen una estructura més complexa i plantegem derivar l’opacitat del complement no finit per mitjà de l’aplicació de l’operació de subfusió (*SubMerge*), prenent com a punt de partida les anàlisis de Gallego & Uriagereka (2011, en premsa) per a les asimetries entre indicatiu/subjuntiu. El segon bloc del capítol està dedicat a l’anàlisi de l’AC. Primerament, examinem les restriccions que el constreixen i destaquem alguns dels factors més rellevants que hi incideixen. Un cop oferta aquesta caracterització, presentem una aproximació formal per donar compte de la variació interlingüística i intralingüística detectades i fem un especial èmfasi en la naturalesa opcional del fenomen en determinades llengües. En darrer terme, mostrem que l’anàlisi proposada ens permet

d'oferir una redefinició de la reestructuració.

En el **capítol 6** recollim les conclusions i els diferents objectius assolits al llarg de la tesi.

## Capítol 2

# L'ascens dels clítics

El pronom feble és el tou de la cama de la Ben Plantada; el voraviu de Plaerdemavida; la barba de Pere Quart; Carles Riba passejant per Bierville; la Rodoreda escanyant una flor de magnoli; la Víctor Català amb papada i fent de senyoreta de casa bona; l'Ausiàs March perseguint un falcó.

Montserrat Roig

*Un pensament de sal, un pessic de pebre, 1990*

### 2.1 Preàmbul

Un dels fenòmens més interessants per a la teoria lingüística pel que fa a la naturalesa dels clítics és el denominat ascens dels clítics (AC; angl. *Clitic Climbing*), per mitjà del qual un pronom associat amb una forma no finita (1a) cliticitzava en un verb que no el selecciona (1b).<sup>1</sup>

- (1) a. Vol anar-**hi** demà, a la platja.  
b. **Hi** vol anar demà, a la platja.

Com s'exemplifica a (1b), el pronom locatiu (*hi*), regit pel verb en infinitiu *anar*, es desplaça al domini funcional del verb *voler*. Per contra, en els contextos en què no es desencadena l'AC, el pronom apareix en la clàusula no finita (1a).

La particularitat que els clítics puguin desplaçar-se més enllà del verb del qual depenen ha menat un gran nombre d'autors a analitzar l'abast d'aquest fenomen i a explorar els límits de la variació que presenta en diferents llengües; en especial, en el conjunt de les varietats romàniques. En concret, s'ha analitzat exhaustivament en italià estàndard i en diverses varietats italo-romàniques (Lo Cascio, 1970; Rizzi, 1976, 1982; Napoli, 1981; Burzio,

---

<sup>1</sup> Aquest fenomen s'ha denominat també *Clitic Gliding* (Rivas, 1977), *Clitic Promotion* (Luján, 1980), *Clitic Movement* (Wanner, 1982, 1986) o *Clitic Raising*.

1986; Benucci, 1989; Terzi, 1994, 1996; Monachesi, 1998; Ledgeway, 2000; Cardinaletti & Shlonsky, 2004; Manzini & Savoia, 2005; Cinque, 2006; Tortora, 2014a,b; Pescarini, 2018b; Casalicchio & Padovan, 2019; Benincà & Cinque, 2019); en castellà (Alarcos-Llorach, 1970; Aissen & Perlmutter, 1976; Rivas, 1977; Contreras, 1979; Luján, 1980; Zubizarreta, 1982; Zagona, 1982; Rivero, 1986; Uriagereka, 1988; Camacho-Taboada, 2006; González-López, 2008; Iglesias, 2012; Ordóñez, 2012, 2013; Gallego, 2016); en portuguès (Gonçalves, 1999; Martins, 2000; Lightfoot & Rodrigues, 2002; Magro, 2004; Gonçalves & Matos, 2009; Cyrino, 2010a,b, 2012; Andrade, 2010b; Fiéis & Madeira, 2012; Barbosa, Paiva & K. C. Martins, 2018); i en francès (Kayne, 1975, 1989b, 1991; Benucci, 1989; Martineau, 1991; Roberts, 1997, 2010a).<sup>2</sup> En el cas concret del català, disposem de pocs estudis, els quals prenem com a punt de partida (Hernanz & Rigau, 1984; Picallo, 1990; Llinàs, 1991; Hualde, 1992; Solà-Pujols, 2002).

Val a dir que l'AC no és un fenomen exclusiu de l'àmbit de les llengües romàniques sinó que té lloc, també, en varietats d'altres famílies lingüístiques, com ara les llengües eslaves, entre les quals destaquem els treballs dedicats al croat i al serbi (Progovac, 1993, 1996; Čavar & Wilder, 1994; Tomić, 1996; Stjepanović, 2004), i al txec (Dotlačil, 2004, 2007; Rezac, 2005).<sup>3</sup>

L'ampli recull de treballs sobre l'AC que acabem d'assenyalar —que ahora és només una petita mostra de tota la bibliografia dedicada a aquest fenomen— evidencia la rellevància que té l'anàlisi d'aquests contextos per a la teoria sintàctica. En concret, l'interès es deu, sobretot, al fet que l'estudi d'aquest fenomen genera un conjunt de preguntes a l'entorn de la naturalesa dels pronoms i de la cliticització, i, de retruc, implica explorar, també, la naturalesa del moviment i dels mecanismes que ofereix la Gramàtica Universal per expressar les relacions que s'estableixen entre els complements clausals. En paraules d'Andrade & Bok-Bennema (2017: 2):

Clitic climbing constructions are in some sense anomalous: their anomalous nature consists in the fact that the clitics appear in the matrix domain rather than in the complement domain in which they are generated, without there being an obvious trigger that causes them to move to the former. As such, theorizing about these constructions involves an attempt at a deeper and more

<sup>2</sup> Com mostrem en aquest capítol, no totes les varietats romàniques presenten l'AC en tots els contextos possibles; n'és un exemple el francès, en què ha quedat restringit a un nombre reduït de contextos (*vid.* § 2.2.1, § 2.2.5 i § 2.2.6). Un altre cas excepcional és el portuguès del Brasil, en què aquest fenomen ja no es produeix (per a una síntesi, *vid.* § 2.2.6). Val a dir que, en tots dos casos, l'AC era possible en estadis anteriors; en aquest sentit, *vid.* § 2.3).

<sup>3</sup> El fenomen de l'AC és present, també, en llengües austronèsies, com ara en tagal (Kroeger, 1998; Mercado, 2003), o en varietats nigercongoleeses (Sportiche, 1983), entre d'altres. *vid.*, també, Andrade & Bennema (2017: 2) per a un recull de treballs en altres llengües.

En aquesta tesi, acotem l'estudi del fenomen de l'AC a l'àmbit romànic i, en algun punt —i sempre que sigui convenient— fem referència a les llengües eslaves, especialment, al croat —vegeu els capítols 3 i 4.

subtle understanding of the means Universal Grammar has available for the expression of clausal complement relations.

Una de les qüestions fonamentals que ha de mirar de respondre qualsevol treball sobre l'AC —i que, com indiquen Andrade & Bennema, es fa difícil de determinar— és esbrinar quin és el desencadenant.<sup>4</sup> Ara bé, per tal d'establir-ne la causa, convé, primerament, examinar amb atenció quins són els contextos. Aquest és, doncs, l'objectiu principal del capítol: analitzar la distribució pronominal en formes [-FIN] en què es pot produir aquest fenomen, des d'una perspectiva interdialectal, en estructures en què hi ha més d'un element verbal. En concret, l'objecte central d'estudi són els contextos d'infinitiu. A banda, però, tenim en compte, també, la resta d'escenaris possibles; això és, les estructures d'auxiliar + participi i d'auxiliar + gerundi. En aquest capítol mostrem com a partir de la integració i de l'anàlisi dels contextos anteriors podem adquirir una visió més incisiva sobre la naturalesa de l'AC no només en català sinó també des d'una perspectiva panromànica. És per aquest motiu que hem decidit incloure i explorar, també, dades d'altres llengües. En concret, atès que la gran majoria de treballs sobre l'AC se centren, principalment, en una llengua determinada, hem volgut elaborar un panorama general de l'aplicació d'aquest fenomen en les varietats romàniques —incloent-hi les menys estudiades— amb l'objectiu final de definir quina és la posició que ocupen les varietats del català en el conjunt de les llengües romàniques.<sup>5</sup> En aquest sentit, considerem que la prospecció de la variació interlingüística constitueix, també, una eina valuosa per aprofundir en l'anàlisi de l'AC i, alhora, conforma una via per explorar quins són els límits de la GU.

El capítol es divideix en dos blocs. En el primer, oferim una caracterització dels contextos en què es pot desencadenar l'AC, que hem agrupat de la manera següent: d'una banda, examinem les estructures d'auxiliar + participi i d'auxiliar + gerundi; i, de l'altra, analitzem les construccions d'infinitiu. En aquest darrer cas, dediquem una atenció especial als contextos encapçalats pels verbs modals i aspectuals. A banda d'aquestes estructures, hi incloem, també, els contextos de *fer*-infinitiu i de Marcatge Excepcional de Cas (MEC) amb l'objectiu de dilucidar les diferències que hi ha respecte de les configuracions anteriors, de manera que puguem oferir, així, una caracterització més detallada de l'AC; a més, en aquest apartat mostrem com l'anàlisi de les estructures anteriors ofereix informació rellevant per a la prospecció de la variació observada en l'àmbit romànic. En la segona part, adoptem una perspectiva diacrònica del fenomen, que aporta llum a l'anàlisi de l'AC i, alhora, proporciona eines per a una aproximació més minuciosa a les dades interlingüístiques

<sup>4</sup> En efecte, no existeix un consens entre els diversos autors a l'hora de definir quin és l'atractor dels clítics a la clàusula matriu. En el decurs d'aquesta tesi, revisem les línies d'anàlisi precedents i explorem una proposta alternativa que doni compte de les dades recollides; en aquest sentit, *vid.*, en especial, el capítol 5.

<sup>5</sup> Tot i que hi ha alguns treballs que sí que presenten una descripció i anàlisi de l'AC en diverses llengües romàniques, majoritàriament, només fan referència a les varietats més estudiades; en concret, l'italià, el castellà i el francès —*vid.* Kayne (1989b, 1991); Bok-Bennema & Kampers-Manhe (1994); Monachesi (2005); Roberts (2010a); Wurmbrand (2001, 2015b).

recollides; el capítol es clou amb una síntesi dels aspectes més rellevants del capítol.

## 2.2 L'ascens dels clítics

En català, de la mateixa manera que en d'altres llengües romàniques, com ara el castellà (3) i l'italià estàndard (4), els clítics ocupen una posició proclítica en contextos finits (2a) i enclítica en contextos no finits (2b).

- (2) a. Aquesta ciutat **la** visitaré a l'estiu. [Català]  
 b. Després de visitar-**la**.
- (3) a. Esta ciudad **la** visitaré en verano. [Castellà]  
 b. Después de visitar**la**.
- (4) a. Questa città **la** visiterò in estate. [Italià estàndard]  
 b. Dopo di visitar**la**.

Ara bé, en alguns contextos en què una forma [+FIN] precedeix un infinitiu, el clíctic pot aparèixer en més d'una posició.

- (5) a. Vaig a veure-**la**. [Català]  
 b. **La** vaig a veure.
- (6) a. Voy a ver**la**. [Castellà]  
 b. **La** voy a ver.
- (7) a. Vado a veder**la**. [Italià estàndard]  
 b. **La** vado a vedere.

En les configuracions anteriors, a diferència dels casos de (2), (3) i (4) hi ha més d'un hoste per al clíctic: l'infinitiu (5a), (6a) i (7a) i, en cas que es desencadeni l'AC, el verb [+FIN] (5b), (6b) i (7b).

Semblantment als contextos anteriors, en les estructures conformades per més d'un infinitiu, el pronom pot ocupar, en determinats casos, més d'una posició:

- (8) a. Em sap greu de no poder fer-**ho**.  
 b. Em sap greu de no poder-**ho** fer. [Català]
- (9) a. Me sabe mal no poder hacer**lo**.  
 b. Me sabe mal no poder**lo** hacer. [Castellà]
- (10) a. Mi dispiace di non poter far**lo**.  
 b. Mi dispiace di non poter**lo** fare. [Italià estàndard]

Amb tot, és necessari de remarcar que no sempre que apareix en un context una forma [-FIN] —com en els casos anteriors— es pot desencadenar l'AC. En aquest sentit, cal tenir present que la possibilitat que es produeixi aquest fenomen pot dependre no només del tipus de context observat o del tipus de verb que apareix en l'estructura, sinó també de la llengua o varietats analitzades. Així doncs, a fi de determinar en quins contextos i en quins dialectes es pot desencadenar l'AC, oferim, en aquest apartat, un acarament de les estructures complexes que contenen una forma [-FIN] a partir de les dades procedents de les diferents varietats del català. En concret, explorem les configuracions següents:

- a) auxiliar + participi
- b) auxiliar + gerundi
- c) *vaig* + infinitiu
- d) modals/aspectuals + infinitiu
- e) Estructures de Marcatge Excepcional de Cas (ECM/MEC)
- f) *fer*-infinitiu

Val a dir que les condicions i les restriccions que operen en les estructures anteriors no són les mateixes en tots els casos. En els subapartats següents, examinem amb atenció cadascun d'aquests contextos i —com ja hem indicat anteriorment—, a partir de la comparació interlingüística, analitzem quina és la situació que ocupa el català en el conjunt de les llengües romàniques.

### 2.2.1 Distribució pronominal en contextos de participi

En els temps compostos de participi, en la gran majoria de varietats del català, el clíctic només pot aparèixer proclíctic a l'auxiliar aspectual (11b).<sup>6</sup>

- (11) a. \*Hem celebrat-les amb els avis, les festes.  
 b. **Les** hem celebrades amb els avis, les festes.

Tal com s'observa en els casos anteriors, en la majoria de varietats del català —de manera similar a l'italià, al francès i a l'occità—, s'estableix concordança entre el clíctic d'objecte de

<sup>6</sup> Només tenim en compte els temps compostos. Convé remarcar que, des del punt de vista sincrònic, una de les poques llengües romàniques que permet la cliticització al participi, quan no hi ha cap altre element verbal en l'estructura, és l'italià. Són els contextos denominats de participi absolut (Belletti, 1990, 2008; Kayne, 1991).

(1) Vista**la**, Gianni si tranquillizzò (Belletti, 2008: 147)  
 vista-la, Gianni es tranquil·litzà  
 'Havent-la vist, en Gianni es va tranquil·litzar'

En castellà, de manera general, també hi ha exemples de cliticització al participi, però només fins a l'època moderna (González-Ollé, 1983). Ara bé, algunes varietats encara mantenen contextos d'enclisi; en són un exemple alguns parlars de l'espanyol de Costa Rica; en aquest sentit, *vid.* Quesada (2005).

tercera persona i el participi (11b). Aquest tipus de concordança és també possible amb el clíctic partitiu *en* (12).<sup>7</sup>

(12) N'hem vist**es** moltes, de pel·lícules, aquest any.

Des d'una perspectiva interdialectal, observem que en el català de l'Alguer, tot i que se segueix de manera general el patró CL + Aux + Participi (13), també són possibles contextos com els de (14), en què el clíctic apareix entre el participi i l'auxiliar aspectual.<sup>8</sup>

(13) io l'he sempre coneixuda en casa mia. (COD, L'Alguer, 66-67)

(14) Fetes **me les** has, les botes? (Bosch-Rodoreda & Sanna, 1996: 58)

Ara bé, en els casos com els de (14), cal precisar que la posició del pronom és el resultat d'una avantposició del participi, la qual es deu a la influència del sard en el català de l'Alguer (*vid.* Bosch-Rodoreda, 2002: 157-156).

De manera similar, el català antic també presentava construccions d'avantposició estilística (*Stylistic Fronting*), en què el clíctic també apareixia entre el participi i l'auxiliar (15) —per a una anàlisi d'aquestes estructures en català antic, *vid.* Susann Susann Fischer (2010); per a un estudi general del fenomen, *vid.* Holmberg (2006), Franco (2009) i Labelle (2016).

(15) Promés **li ho** havem. (Jaume I, *apud* Fabra, 1912: 167)

Tant en el cas del català de l'Alguer (14) com en català medieval (15), es podria donar compte de la posició del clíctic com a resultat del moviment de romanent del participi a

<sup>7</sup> En aquesta tesi no analitzem la concordança de participi. Per a una descripció i anàlisi d'aquest fenomen en català *vid.* Solà (1972: 70-86), Bel (2002), IEC (2016: 492, 680); *vid.*, també, Rosselló (2002: 1932-1934) i Salvà (2017), per al mallorquí. Per a un estudi general d'aquestes construccions, adreçem el lector als treballs de Kayne (1989a) i D'Alessandro & Roberts (2008); *vid.*, també, Muxí (1996) per a una anàlisi interlingüística.

<sup>8</sup> Noteu que en el cas de (13), l'adjacència entre l'auxiliar i el participi és interrompuda per l'adverbi *sempre*. Aquest tipus d'estructures són possibles en les dues llengües amb què té contacte el català de l'Alguer; en efecte, tant en sard com en italià són possibles estructures com les de (1) i (2). Per contra, en la resta de dialectes catalans, aquests contextos són impossibles —observeu el contrast entre (3a) i (3b).

(1) Appo **semper** treballatu.

'He sempre treballat'

[Sard] (Jones, 1993: 137)

(2) Gianni ha **sempre** fumato.

'En Gianni ha sempre fumat'

[Italià estàndard] (Ledgeway, 2012: 148)

(3) a. \*L'he **sempre** tingut aquí.

b. L'he tingut **sempre** aquí.

Des d'una perspectiva d'anàlisi cartogràfica, els contrastos anteriors es poden explicar si s'assumeix que, en llengües com l'italià i el sard, el participi ocupa una posició més baixa —per sota dels adverbis situats a la perifèria del Sv— que en les llengües que, com el català, mantenen una adjacència més estreta entre l'auxiliar i la forma no personal. Per a una anàlisi de la posició del participi en les llengües romàniques, *vid.* Cinque (1999) i Ledgeway (2012).



una posició més alta; des d'una perspectiva cartogràfica, dins l'àrea de C, probablement, a la projecció Fin (*vid.* Franco 2009 i Labelle 2016 per a una anàlisi detallada d'aquesta proposta).<sup>9</sup>

En el cas del català medieval, un altre context destacable és aquell en què el pronom pot aparèixer enclític a l'auxiliar (16).<sup>10</sup>

(16) ¿Havets les ne fetes? (de bones) (Bernat Metge, *apud* Par, 1923: 27).

Si bé es podria interpretar el cas anterior com un exemple de proclisi al participi, cal considerar que el pronom ocupa una posició enclítica a l'auxiliar aspectual. Una prova d'això és la possibilitat d'introduir-hi un element que trenqui l'adjacència entre el clític i el participi, com ara un adverbi —p.e.: *ací* a (17).

(17) E veu-los que staven en un rotle fet; demaná-ls de que parlaven? e ha-ns-ho **ací** declarat.

(*Tirant lo Blanc*, *apud* Fabra, 1912: 124)

Semblantment, en els casos que hem vist fa un moment d'avantposició estilística (14)-(15), dades com les de (18) —en què la negació se situa entre el participi i el clític— palesen que l'hoste del clític no és el participi sinó l'auxiliar:

(18) Gil al dit justícia que pus aquel dit Matheu a él pagar no volia ni pagat **no** l'avía, que li degué donar licència de vendre lo dit cavayl [...]

(*Crimis* [1282], 83, R142, *apud* Batllori, Iglésias & Martins, 2005: 168)

Tots els contextos indicats anteriorment evidencien que, en català, el participi no actua d'hoste del clític i que, per tant, l'AC es produeix de manera obligatòria. A banda, tal com hem assenyalat en l'inici d'aquest apartat, les dades analitzades mostren que el patró general establert en el conjunt dels parlars catalans és CL + auxiliar + participi. Aquest ordre és el mateix que segueixen la gran majoria de llengües i varietats romàniques, com ara el castellà (19), l'aragonès (20), l'italià estàndard (21), el sard (22), l'occità (23) i el francès (24).<sup>11</sup>

(19) a. \*Ha vístome.

<sup>9</sup> No hi ha consens entre els autors a l'hora de determinar quina posició ocupa el participi avantposat; *vid.* Ott (2009) i Labelle (2016) per a una síntesi de les anàlisis proposades. A banda, un altre dels aspectes sobre el qual també hi ha divergències és l'estatus del moviment del participi. Hi ha autors que sostenen que el desplaçament no és frasal (*pace* Franco, 2009; Ott, 2009 i Labelle, 2016, *i.a.*) sinó que és nuclear; en aquest sentit, *vid.* Susann Fischer (2010: 98-100).

<sup>10</sup> Per a una descripció d'aquest tipus d'estructures (16) en català medieval, *vid.* Batllori et al. (2005).

<sup>11</sup> Val a dir que, en el cas del francès, hi ha varietats en què el pronom cliticitzat en el participi. *vid.* Remacle (1952) i, en especial, Benucci (1993 i referències que s'hi citen). Aquest darrer autor recull diversos exemples de proclisi al participi en francès col·loquial. Kayne (1991) fa referència, també, a casos similars en el francès parlat a Bèlgica; en aquest sentit, *vid.* Kayne (1991: § 1.1.2).

- b. **Me** ha visto. [Castellà]
- (20) a. \*Ixa revista, ya hemos leyida-**la**.  
 b. Ixa revista, ya **la** hemos leyida. (EFA, 2017: 196)  
 ‘Aquesta revista, ja l’hem llegida.’ [Aragonès]
- (21) a. \*Ho mangiat**olo**.  
 b. **L**’ho mangiato.  
 ‘El vaig menjar’ [Italià estàndard] (Cinque, 2006: 31)
- (22) **Los** appo kircatos.  
 ‘Els vaig buscar’ [Sard] (Jones 1993: 137)
- (23) **M**’an presa la pigassa.  
 ‘M’han pres la destrál’ [Occità] (Alibèrt, 1935: 303)
- (24) a. \*Marie a **nous** parlé.  
 b. Marie **nous** a parlé.  
 ‘La Maria ens va parlar’ [Francès] (Kayne, 1991: 658)

En el cas del portuguès europeu, el participi també cliticitzava sempre en l’auxiliar; ara bé, a diferència dels casos anteriors, pot ocupar una posició enclítica a l’auxiliar (25b).<sup>12</sup>

- (25) a. \*O João tinha dado-**lhe** um livro.  
 b. O João tinha-**lhe** dado um livro.  
 ‘En Joan li havia donat un llibre’ [P. Europeu] (Duarte, 2003: 848)

Convé tenir present que en aquesta llengua la proclisi també és possible quan apareix un element proclitzador que c-comandi el verb hoste del clíctic, com per exemple, la negació (26).<sup>13</sup>

- (26) O João **não lhe** tinha dado um livro.  
 ‘En Joan no li havia donat cap llibre’.

El gallec també desencadena AC obligatori i, de manera similar al portuguès europeu, pot presentar alternança entre proclisi (27a) i enclisi (27b) a l’auxiliar —tant en el cas de l’auxiliar *haber* com de l’auxiliar *ter*; *vid.* Sobriño-Perez (2001) i Santos-Raña (2018).

- (27) a. Nesa idea non **me** tiña parado moito, a verdade.  
 ‘En aquella idea no m’hi havia fixat gaire, la veritat’

<sup>12</sup> Semblantment, algunes varietats italomàniques meridionals poden presentar enclisi a l’auxiliar; en aquest sentit, *vid.* Manzini & Savoia (2005 vol.3: 106).

<sup>13</sup> Per a una anàlisi detallada de l’alternança enclisi/proclisi i dels elements proclitzadors en portuguès europeu, *vid.* Duarte (2003) i Martins (2013, 2016).

b. Naquela terra tiña-**vos** feito moito frío.

‘En aquella terra us hi havia fet molt de fred’

[Gallec] (Costas González, 2014: 371)

Fins ara hem vist que, en la gran majoria de llengües romàniques, l'AC és obligatori en contextos de participi.<sup>14</sup> Tanmateix, aquest no és l'únic escenari possible: hi ha varietats en què el participi pot ser un hoste vàlid per al clític, tant en posició proclítica, com en portuguès del Brasil (28) (Cyrino, 2010: 18)<sup>15</sup> i en algunes varietats retoromàniques (29) (Benucci, 1993 i referències que s'hi citen),<sup>16</sup> com enclítica, com ara en alguns parlars del romanx (30) (Söhrman, 1997: 101) i del franco-provençal valdostà (Harris 1969: 137), així com també en algunes varietats del nord d'Itàlia; en són un exemple els dialectes del Piemontès (Burzio, 1986; Manzini & Savoia, 2005: § 5.1.3), com ara el Borgomanerese (32) (Tortora, 2002: 109) o el Cairo Montenotte (cairese) (33) (Parry, 2005: 230).<sup>17</sup>

AUX + CL + PARTICIPI

(28) João tinha **me** visto.

‘En Joan m’havia vist’

[Portuguès del Brasil]

(29) Vous vez **las** scretgas.  
vosaltres heu.AUX CL.AC.F.SG escrites

‘Vosaltres les heu escrites’

[v. retoromàniques]

AUX + PARTICIPI + CL

(30) Jeu am buca fetg **il**.  
jo he.AUX NEG fet CL.AC.3.M.SG

‘Jo no ho he fet’

[Parlars del romanx]

<sup>14</sup> En romanès l'AC es produeix obligatòriament en els temps compostos (1) exceptuant els casos en què hi ha el clític femení; en aquests contextos, el pronom ocupa una posició enclítica al participi (2) —en romanès antic, la proclisi també era possible (*vid.* Pană-Dindelegan, 2016: § 2.2.3.7).

(1) **L**-am mâncat.

‘L’he menjat’

(Dragomirescu, 2013: 192)

(2) Am mâncat-**o**.

‘L’he menjat’

(Dragomirescu, 2013: 193)

Val a dir que l'enclisi d'estructures com les de (2) ha estat atribuïda a restriccions fonològiques; *vid.* Monachesi (1999) i Dobrovie-Sorin (1994: 22-23, 73-75); *vid.* també Bošković (2001).

<sup>15</sup> Convé tenir present que el portuguès del Brasil encara manté alguns casos d'AC. Hi retornarem més endavant.

<sup>16</sup> En algunes de les varietats en què hi ha proclisi al participi, com ara en alguns parlars retoromànics, hi pot haver concordança entre el clític i el participi (29), de la mateixa manera que hem vist en llengües com el català, l'occità o l'aragonès, en què hi ha AC obligatori en aquestes estructures. *vid.* nota 7.

<sup>17</sup> *vid.* Tortora (2014b) i Ledgeway & Lombardi (2005) per a una descripció i anàlisi detallada dels contextos d'enclisi en les varietats italomàniques esmentades.

- (31) kǐ ǎ dǐ mě lǒ.  
qui ha.AUX dit CL.DAT.1.SG CL.AC.NEUTRE  
'Qui m'ho ha dit' [Parlars del valdostà]
- (32) J ò cugnosö -lla.  
CL.SUBJ he.AUX conegut.PART CL.AC.F.SG  
'L'he conegut' [Borgomanerese]
- (33) I an rangiò -la.  
CL.SUBJ han.AUX arreglat.PART CL.AC.F.SG  
'L'han arreglat' [Cairo Montenotte]

Semblantment a les varietats anteriors, en asturià el participi pot ser un hoste per al clíctic; ara bé, a diferència dels casos que acabem de descriure, sembla que en aquesta llengua es pot desencadenar l'AC de manera opcional: el pronom pot aparèixer tant enclíctic al participi (34a)-(35a) com a l'auxiliar (34b) — i, en aquest darrer cas, pot ocupar, opcionalment, una posició proclítica si hi ha un element proclitzador com la negació (35b). De la mateixa manera que en gallec, aquests patrons són possibles tant en els casos en què l'auxiliar és *ter* com en els contextos en què hi ha *haber*; en aquest sentit, *vid.* Andrés-Díaz (1993) i ALLA (1998).<sup>18</sup>

- (34) a. Tien quexáose.  
b. Tiense quexao.  
'S'ha queixat' [Asturià] (ALLA, 2001: 369)
- (35) a. Habíes fécho**lo**.  
b. Nun (**lo**) habíes fécho(**lo**).  
'No l'havies fet' [Asturià] (Andrés Díaz, 1993: 70)

De fet, curiosament, l'enclisi al participi apareix, també, en la *fala* de Xàlima, una varietat galaico-portuguesa parlada al nord-oest de la província de Càceres (Costas-González, 2014). És important d'assenyalar que, en el cas de l'asturià, autors com Andrés-Díaz (1993) indiquen que els casos d'enclisi no són gaire freqüents. Caldria veure fins a quin punt s'estén aquest patró en l'actualitat; en aquest sentit, *vid.* Castro-Piñas (2016), en què es compara aquesta característica compartida entre l'asturià i la parla de Xàlima.

A banda dels casos anteriors, en alguns parlars del franco-provençal, del romanx (surmiran) (Anderson, 2004, 2016) i en algunes varietats italomàniques, com el San Valentino (Abruzzo) (Benincà & Pescarini, 2014), l'AC en temps compostos també es pot produir

<sup>18</sup> La presència d'elements proclitzadors és un tret característic de les varietats romàniques occidentals. Tanmateix, cal precisar que, tot i que l'asturià, el gallec i el portuguès europeu segueixen patrons similars pel que fa a l'alternança entre proclisi i enclisi, no són del tot coincidents. És important de tenir present que, fins i tot, hi pot haver variació en cadascuna d'aquestes llengües.



que proposen alguns autors, com ara Cyrino (2010a, 2012). En aquest sentit, convé destacar les proves que recull aquesta autora, que donen suport a la segona hipòtesi.<sup>20</sup>

a) Presència de la negació oracional (*sentential negation*).<sup>21</sup>

(37) Posso lhe dar mais informações e fazer o upload, mas só amanhã pois, pisme, minha conexão é discada e eu estou **não** trabalhando com meu servidor.

‘Puc donar-li més informació i fer la descàrrega, però haurà de ser demà; sorprenentment, la connexió és per línia commutada i no estic treballant amb el meu servidor.’

[P. Brasil] (Cyrino, 2012: 148)

b) Posició entre l'auxiliar i el participi ocupada per un subjecte focalitzat.

(38) Posso perfeitamente ter **eu** percebido a conversa assim...

‘Puc perfectament haver entès la conversa d'aquesta manera’

[P. Brasil] (Cyrino, 2012: 147)

Per tal de donar compte de la legitimació del subjecte focalitzat a (38) i de la negació oracional (37), es pot postular que la clàusula no finita presenta C-T [+ $\Phi$ ] (en la línia de Cyrino, 2010, 2012). Paral·lelament, es podria assumir que en les llengües com el portuguès del Brasil, el participi conté el tret [+persona] (Bianchi & Figueiredo-Silva, 1993; Shlonsky, 1997). Una anàlisi d'aquest tipus podria explicar la legitimació del clíctic en el domini del participi. Per contra, en les llengües en què l'AC és obligatori en contextos de participi, seguint la línia d'anàlisi anterior, es pot sostenir que els nuclis funcionals del domini subordinat són defectius —és a dir, no presenten tots els trets  $\Phi$  (en concret, [-persona])— i, per tant, el clíctic ha de ser atret per una sonda (*probe*) superior. Alternativament, es pot assumir que, atesa l'absència de proves com les de (37) i (38) en llengües en què l'AC és obligatori, les capes C-T no es projecten (Benucci, 1993). Retornarem a aquests plantejaments més endavant.<sup>22</sup>

<sup>20</sup> La idea que els temps compostos són estructures complexes, que poden constituir dominis biclausals, ha estat proposada per diversos autors; *vid.* Kayne (1993), Julien (2001), Manzini & Savoia (2005 vol.3) i Tortora (2002, 2010).

<sup>21</sup> Al capítol 5 analitzem la interacció entre la negació, la presència de subjectes explícits i l'AC.

<sup>22</sup> *vid.*, també, Duarte, Matos & Gonçalves (2005) per a una anàlisi dels contrastos entre el portuguès europeu i el portuguès del Brasil, basada en la presència/absència del nucli Asp en el domini del participi. En concret, aquestes autores proposen que els clítics es fusionen (*merge*) en una posició fixa de la clàusula, per sobre del nucli Asp. A partir d'aquesta assumpció, postulen que el portuguès del Brasil presenta un nucli Asp actiu, que permet desencadenar l'operació de concordança en el domini no finit, de manera que el clíctic queda legitimat en aquesta posició i, per tant, no cal que concordi amb cap altra sonda superior.

Les dades anteriors es poden analitzar, també, des d'una perspectiva cartogràfica. Aquesta línia d'anàlisi prediu que, tot i que la GU ofereix diverses posicions per als clítics en l'estructura (el domini-C, el domini-I i el domini-V), no totes estan disponibles en cada llengua —i, fins i tot, dins d'una mateixa llengua (Benincà & Tortora, 2010). Així doncs, en el cas de les llengües que presenten AC obligatori en contextos d'auxiliar + participi els pronoms ocuparien una posició a l'àrea del SI, mentre que en llengües com el piemontès, en què l'AC no es produeix, el clíctic s'associaria a una posició més baixa, en el domini del SV; *vid.* Benincà & Pescarini (2014) i Tortora (2002, 2010, 2014a,b).<sup>23</sup>

Pel que fa a la segona qüestió plantejada —l'alternança entre proclisi i enclisi en les varietats en què no hi ha AC— proposem que, segons quina posició ocupi el participi, hi haurà una configuració o una altra. D'aquesta manera, assumim que en els contextos d'enclisi —com algunes varietats retoromàniques o algunes varietats del nord d'Itàlia—, seguint la proposta de Kayne (1994), no es desencadena l'adjunció del clíctic a la dreta del verb, sinó que el verb es mou com a mínim fins a la posició del clíctic, al qual s'incorpora (Rizzi, 2000; Shlonsky, 2004). Una prova que donaria suport al mecanisme anterior seria l'asimetria que hi ha entre tots dos contextos: quan hi ha enclisi, l'adjacència entre el clíctic i l'hoste és molt més estreta que no pas en els casos de proclisi; en aquest sentit, *vid.*, en especial, Benincà & Cinque (1993).<sup>24</sup> Per contra, la proclisi seria el resultat de l'adjunció del clíctic a l'hoste verbal (Kayne, 1991).<sup>25</sup>

<sup>23</sup> Tortora (2014a: 8-9) indica que una prova de la cliticització a l'àrea de V en varietats com el Borgomanerese —en què no hi ha AC— és que poden aparèixer a la dreta d'adverbis com *mija* (marca de negació) i *già* ('ja'), que se situen, precisament, en posicions superiors a aquesta part de la clàusula.

- (1) I            porti *mi* **-lla**  
 cl.subj porta neg. cl.ac.3.f.sg  
 'No la porto pas'

Així mateix, els clítics apareixen a l'esquerra dels adverbis més baixos, com ara *sempri*:

- (2) I            moengia **-la**                    *sempri*.  
 CL.SUBJ menja    CL.AC.3.F.SG sempre  
 'Me la menjo sempre'

Seguint la jerarquia de Cinque (1999), Tortora interpreta els fets anteriors com una prova que la posició dels clítics en Borgomanerese és al nucli d'Asp<sub>terminative</sub>. Per a una anàlisi detallada *vid.*, en especial, Tortora (2014b: cap. 3, § 1.2.4).

<sup>24</sup> *vid.* Tortora (2014b,a) per a una anàlisi diferent de l'enclisi en Borgomanerese. En aquest sentit, és interessant d'assenyalar, també, altres propostes, com la de Cardinaletti (2015), en què se sosté que la naturalesa dels pronoms enclítics de varietats com el Borgomanerese és diferent. En concret, aquesta autora indica que els casos de (1) i (2) i els que hem vist és amunt (32) i (33) són exemples d'enclisi aparent, atès que no són clítics sinó *weak pronouns* 'pronoms febles', que es diferencien dels primers perquè presenten una independència major respecte de l'hoste. Per a una caracterització d'aquest tipus de pronoms *vid.* Cardinaletti & Starke (1999). Val a dir que hi ha autors que recullen proves en contra de la hipòtesi anterior i consideren que els pronoms enclítics al participi són clítics; en aquest sentit, *vid.* Pescarini (2016, 2018a).

<sup>25</sup> *vid.*, també, Duarte, Matos & Gonçalves, 2005, per a una anàlisi dels contrastos observats en els patrons de proclisi i enclisi en portuguès europeu i portuguès brasileny.

### 2.2.2 Auxiliar + gerundi

A diferència del participi, en català, el gerundi pot funcionar opcionalment com a hoste del clíctic en contextos d'auxiliar + gerundi.<sup>26</sup>

- (39) a. Ara fan el Barça. Estàs mirant-**lo**?  
 b. Ara fan el Barça. **L'**estàs mirant?

Tal com il·lustren els exemples anteriors, el clíctic pot ocupar tant la posició enclítica al gerundi (39a) com proclítica a l'auxiliar (39b) —aquesta segona opció és la més emprada en contextos orals i col·loquials.

Val a dir que, malgrat que en la gran majoria de dialectes, el gerundi pot funcionar com a hoste del clíctic, en mallorquí i en menorquí, en determinats contextos, el clíctic ha de pujar obligatòriament al verb finit. Observeu els contextos següents:<sup>27</sup>

- (40) a. \*No estan escoltant-['tə] [Mall/Men]  
 b. No **t'**estan escoltant.  
 c. No **t'**escolten. (CPar.)
- (41) a. No te preocupis més; s'escrit que m'has demanat quedarà bé. Estic fent- \***[lɔ]** amb molta cura.  
 b. No te preocupis més; s'escrit que m'has demanat quedarà bé. **L'**estic fent amb molta cura. (CPar.)

Els exemples anteriors mostren que, en mallorquí i en menorquí, en contextos com els de (40)-(41), els pronoms només poden cliticitzar a l'auxiliar —noteu que en totes dues varietats, el pronom en posició enclítica és accentuat (40a)-(41a). Aquesta restricció s'observa, també, en contextos en què el gerundi va precedit d'altres verbs, com ara els de percepció (42).

- (42) \*Els vaig veure comprant-ho.  
 (43) Els vaig veure qui ho compraven. (Clàudia Pons c.p.)

En aquests casos, per tal d'evitar l'enclisi, la solució disponible és formar una paràfrasi equivalent (43) (Clàudia Pons c.p.; *vid.* també, Pons & Fortuny (2019)). Val a dir que,

<sup>26</sup> De fet, en català i en la gran majoria de llengües romàniques, en contextos simples, el gerundi, a diferència del participi (2), fa d'hoste del clíctic (1) —però *vid.* nota 6.

- (1) Enllestint-**los**.  
 (2) \*Enllestit-**los**.

Aquesta possibilitat és una prova que el gerundi presenta més estructura que el participi; per a un recull d'altres proves que evidencien el contrast entre aquestes dues formes no finites, *vid.* Hernanz (1994) i Gallego (2010b).

<sup>27</sup> Els exemples mostrats han estat recollits en enquestes dirigides a informants mallorquins i menorquins.



en altres estructures de gerundi, com ara en la perífrasi de gerundi *continuar/seguir* + gerundi, l'AC no sembla que sigui obligatori, per bé que hi ha una preferència marcada per la cliticització a la forma [+FIN] (44b).

- (44) a. Segueix dient-**li** que no vindrà. [Mall/Men]  
 b. **Li** segueix dient que no vindrà.

Una altra varietat que presenta un patró diferent respecte de la resta de parlars catalans és el rossellonès. Observeu els contextos següents.

- (45) a. **Lo** vegent en aquell estat, sabii pas què fer. [Rossellonès] (Melchor, 1993: 260)  
 b. \*Vegent-**lo** en aquell estat, sabii pas què fer.

En aquest dialecte, el clíctic no pot ocupar una posició enclítica al gerundi (45b), sinó que hi ha d'aparèixer proclíctic (45a) —de la mateixa manera que en francès i occità (Campmany, 2004; Veny & Massanell, 2015; Gómez, 2016).<sup>28</sup> Curiosament, en rossellonès, contextos com els de (45b) van ser possibles fins al s. XVIII i XIX (Verdaguer, 1974; Melchor, 1996), en els quals, de la mateixa manera que en balear, l'accent requeia en el clíctic.<sup>29</sup> Ara bé, cal remarcar que en rossellonès sembla que no hi ha contextos d'auxiliar + gerundi, atès que hi ha una tendència a emprar perífrasis amb infinitiu, de manera similar al francès. Per a una recull i descripció de les estructures esmentades, *vid.* Gómez (2016: § 3.8).

En el cas del català de l'Alguer, en els contextos de gerundi hi ha alternança dels auxiliars *ésser* i *estar*. Segons quin auxiliar aparegui en l'estructura, l'AC serà o no possible: en els casos d'*estar* + gerundi, l'AC sembla que és obligatori (46) (*vid.* Bosch-Rodoreda, 2002: 161 nota 29).

- (46) **M'està** fent la porta nova. [Alguerès]

Per contra, si l'auxiliar seleccionat és *ésser*, hi ha una tendència a l'enclisi:

- (47) *És* fent-**me** la porta nova.

- (48) I si *sem* mirant-**mos** en fatxa una amb l'altra és que jo **t'estic** dient [...]

(Map task 1, *Corpus de l'Atles interactiu de l'entonació del català*)

<sup>28</sup> Segons Melchor (1993: 262), la proclisi al gerundi és per influència del francès —i no pas pel contacte amb el llenguadocià.

<sup>29</sup> Val a dir que l'accentuació dels pronoms en posició enclítica s'estén, també, a l'aragonès (EFA, 2017: 9.3.1) i a l'occità (Alibèrt 1935: 63-67). Sembla que aquest tret era present també en català antic *vid.* Colomina (2002: § 3.9.2.3). Actualment, mantenen aquest patró el rossellonès (*vid.* Gómez, 2016: 236-260) i el mallorquí i menorquí —*vid.* Ordóñez & Repetti (2014) per a una anàlisi sintàctica, a partir de la qual els pronoms enclítics són considerats *weak pronouns* 'pronoms febles' (*vid.* també més amunt nota 24); però *vid.* Torres-Tamarit & Pons (2015), per a un recull d'arguments en contra de la proposta anterior. En concret, aquests darrers autors defensen una anàlisi fonològica dels enclítics accentuats en les varietats esmentades.

El contrast anterior és curiós perquè, precisament, el sard presenta l'escenari contrari: quan apareix l'auxiliar *istare*, l'AC és impossible (49a).<sup>30</sup>

- (49) a. \***Los** *istaío* kircande.  
           ‘(Jo) Els estava buscant’ [Sard] (Jones, 1993: 138)  
 b. *Istaío* kircánde**los**.  
           ‘(Jo) Estava buscant-los’

En canvi, semblantment a l'alguerès, quan hi ha l'auxiliar *éssere*, l'AC és opcional (50); ara bé, hi ha una excepció: els casos en què es construeix amb un verb estatiu, l'AC esdevé obligatori (51).

- (50) a. **Los** fippo semper kircande.  
           ‘Sempre els estava buscant’ [Sard] (Jones, 1993: 138)  
 b. Fippo semper kircánde**los**.  
           ‘Sempre estava buscant-los’  
 (51) a. Non **ti** so *cumprendende*.  
           ‘No t'estic entenent’  
 b. \*Non so *cumprendendéti*.  
           ‘No estic entenent-te’ (Jones, 1993: 138-139)

Jones (1993: 138) proposa que la distinció semàntica anterior es correlaciona amb una configuració sintàctica diferent: en els casos com els de (51), *éssere* es comporta com un auxiliar; en canvi, en els contextos en què no es combina amb una verb estatiu (50), si no presenta AC (50b), s'analitza com a verb principal. Val a dir que una proposta d'aquest tipus és problemàtica en el sentit que implica assumir que només en els casos en què hi ha AC l'estatus del verb [+FIN] és equivalent al d'un auxiliar. Al capítol següent retornem a aquesta qüestió.

Des d'una perspectiva panromànica, l'AC en contextos d'auxiliar + gerundi és obligatori —com en mallorquí i menorquí— en algunes varietats meridionals d'Itàlia, com en els parlars lucanesos i els de la Pulla central (Manzini & Savoia, 2005 vol.3: 456), en napolità (Ledgeway, 2009: 339) i, també, en marsalès (52), varietat parlada a l'oest de Sicília (Cardinaletti & Giusti, 2003: 41); en canvi, és opcional en castellà, aragonès, asturià, gallec i italià estàndard. Cal recordar que, si es produeix AC, el gallec i l'asturià poden presentar alternança proclisi/enclisi al verb auxiliar en cas que hi hagi un element proclitzador en l'estructura (53)-(54); *vid.* també Andrés-Díaz (1993), ALLA (1998), per a l'asturià, i Rojo

<sup>30</sup> Per a una anàlisi de l'alternança d'auxiliar en sard, *vid.* Jones (1993: 83-84, 137-139).

(1974) Sobriño-Perez (2001) i Santos-Raña (2018), per al gallec.<sup>31</sup>

- (52) a. \*Stajo pigghiannolo.  
 ‘Estic buscant-ho’  
 b. U stajo pigghianno.  
 ‘Ho estic buscant’ [Marsalès] (Cardinaletti & Giusti, 2003: 41)
- (53) a. Cuando lle estaba servindo o taberneiro.  
 ‘Quan li estava servint el taverner’  
 b. Estúvemolo agardando durante máis dunha hora.  
 ‘Vam estar-lo esperant durant més d’una hora’. [Gallec] (Rojo, 1974: 103/104)
- (54) a. Siempre tamos faciéndolos de menos.  
 ‘Sempre estem despreciant-los’  
 b. Siempre los tamos facendo de menos.  
 ‘Sempre els estem despreciant’ [Asturià] (Andrés-Díaz, 1993: 69)

És interessant de destacar que en les varietats en què als contextos de participi no hi ha mai AC (*vid.* § 2.2.1) sembla que aquest fenomen tampoc no es produeix en els casos de gerundi; aquesta correlació s’observa en portuguès del Brasil (55) i en piemontès (56):

- (55) João está provavelmente **te** telefonando.  
 ‘En João està probablement telefonant-te’ [Portuguès del Brasil] (Cyrino, 2010: 200)
- (56) A stasia mangiand **lo**  
 CL.SUBJ.3.SG estava menjant CL.AC.3.M.SG  
 ‘Estava menjant-lo’ [Piemontès] (Parry, 1995: 136)

Una manera de donar compte dels casos anteriors, en què l’AC és impossible, és considerar que, en aquestes varietats, el gerundi presenta menys estructura que en la resta de parlars —de manera paral·lela als contextos de participi analitzats anteriorment (§ 2.2.1).

### 2.2.3 El passat perifràstic (*vaig* + infinitiu)

Des d’un punt de vista panromànic, el català presenta la particularitat que la combinació de l’auxiliar *anar*+ infinitiu dona lloc a una lectura de pretèrit, contràriament a la resta de llengües romàniques, en què s’empra com una perífrasi de futur i/o de moviment —*vid.*

<sup>31</sup> Com hem observat en rossellonès, des d’un punt de vista sincrònic, no totes les llengües romàniques presenten estructures perifràstiques de gerundi; en efecte, en llengües com el francès, l’occità o el romanx aquestes configuracions són reemplaçades per un infinitiu preposicional (*a* + infinitiu), igual que en algunes varietats italomàniques (Manzini & Savoia, 2005; Cordin, 1997) i també en portuguès europeu, en el cas dels dialectes septentrionals, els del centre litoral, i la varietat estàndard d’aquesta llengua (*variedade padrão*) (Carrilho & Pereira, 2011). Per a una descripció panromànica de la presència vs. absència d’aquestes estructures perifràstiques, *vid.* Squartini (1998).

Colón (1976); Pérez-Saldanya & Hualde (2003), entre d'altres.<sup>32</sup> En aquest context, el pronom pot ocupar una posició enclítica a l'infinitiu (57a) o, si hi ha AC, proclítica a l'auxiliar (57b).

- (57) a. Vaig veure'l ahir.  
b. **El** vaig veure ahir.

En el cas del rossellonès convé precisar que, de la mateixa manera que hem vist en les construccions de gerundi (*vid.* § 2.2.2), el pronom és proclíctic a l'infinitiu (58).

- (58) Això te passa per **ho** dir.

Hem pogut observar, però, que, a diferència de la resta de parlars, el rossellonès presenta AC obligatori en contextos de *vaig* + infinitiu, (59)-(60).<sup>33</sup>

- (59) a. \*Vaig/vai/vari **ho** fer.  
b. **Ho** vaig/vai/vari fer.  
(60) a. \*Ahir vaig/vai/vari **la** veure al cinem(à).  
b. Ahir **la** vaig/vai/vari veure al cinem(à).

A banda del rossellonès, l'alguerès també presenta proclisi a l'infinitiu (61a); tot i que, en determinats contextos, també és possible l'enclisi (61b) (Bosch-Rodoreda & Scala, 1999; Bosch-Rodoreda, 2002; Veny & Massanell, 2015).

- (61) a. **ne** treure.  
b. fer-**lo**. (Bosch & Scala, 1999: 115)

És interessant d'assenyalar que en els casos en què hi ha enclisi sovint s'hi observa reduplicació (62); en aquest sentit, *vid.* § 2.3.2.<sup>34</sup>

- (62) Ma no per..., col·laborar per... per **li** emparar-**li** calqui cosa a doctor Sanna  
(Etnotext 2, *Corpus Francesc Ballone*)

Amb tot, en aquesta varietat no podem examinar els contextos de *vaig* + infinitiu perquè el passat pròxim he cantat —a banda de substituir el passat sintètic (*cantà*)— ha reemplaçat el passat perifràstic (*va cantar*), segurament per influència de l'italià.

<sup>32</sup> Cal tenir present que, tot i que el passat perifràstic és emprat en la gran majoria de les varietats del català, a l'Horta de València, Elx, i en els parlars d'Eivissa i Formentera s'utilitza el passat simple.

<sup>33</sup> Agraïm a Alà Baylach-Ferrer, Gemma Gómez, Joan Peytaví, els judicis recollits.

<sup>34</sup> En el català de l'Alguer no hi ha una alternança lliure entre enclisi/proclisi; ans al contrari: l'enclisi està condicionada per un conjunt de restriccions fonològiques; per a una descripció dels contextos en què no hi pot haver enclisi, *vid.* Bosch-Rodoreda & Scala (1999).

Deixant de banda l'alguerès i el rossellonès, hem pogut constatar, a partir d'una anàlisi exhaustiva de les dades del nostre corpus i dels contextos recollits en el *Corpus Oral de Conversa Col·loquial* (COC) i el *Corpus Oral Dialectal* (COD), que hi ha una tendència marcada a col·locar el pronom en posició proclítica a l'auxiliar. Oferim, a tall d'exemple, un fragment extret d'una conversa oral recollida al COC, en què, en els tres casos en què apareix l'estructura *vaig* + infinitiu, hi ha AC.

(63) **Ens** vem dutxar i després **li** vaig fer un susto an aquesta. **Et** vaig espantar, eh?

(1331-1336, Conv. 5, COC)

De fet, hem pogut observar que la tendència a l'AC és tan forta que, en alguns casos, la posició enclítica a l'infinitiu és estranya i, fins i tot, per alguns parlants, és considerada com a "marginal" —(64b) i (65b).

(64) a. El regal d'ahir **em** va agradar molt!

b. ?El regal d'ahir va agradar-**me** molt!

(65) a. Tot aquell rebombori **em** va semblar del tot innecessari.

b. ?Tot aquell rebombori va semblar-**me** del tot innecessari.

És interessant de tenir en compte que la proclisi, sovint, afavoreix contextos prosòdics més simples (Eulàlia Bonet, c.p.). En aquest sentit, convé notar que en alguns dels parlars en què sempre es manté la *-r* de l'infinitiu —com, de manera general, en valencià—, en contextos conformatos per infinitius plans acabats en *-er* (66), l'opció emprada en la llengua oral és el patró amb AC, amb proclisi a l'auxiliar (66b); observem el mateix comportament en els parlars en què la *-r* de l'infinitiu reapareix quan hi ha enclisi —i no presenten l'opció d'elidir-la (66a).<sup>35</sup>

(66) a. Al final, va {convence'**m**/convèncer-**me**}.

b. Al final, {**em**/**me**} va convèncer.

A banda del català, el passat perifràstic (*vaig* + infinitiu) el trobem, també, en aragonès —*vid.* EFA (2017). Tal com s'il·lustra en els exemples següents, si es desencadena l'AC, el pronom apareix proclíctic a l'auxiliar (67); en cas contrari, ocupa una posició enclítica a l'infinitiu (68) (EFA, 2017: 106).

(67) **La** va fer ahier.

'La va fer ahir'

(68) Van viyer-**la** de veras.

'Van veure-la de veritat'

[Aragonès]

<sup>35</sup> Alguns parlars valencians presenten en contextos com els de (66) formes pronominals reduïdes (*conèixer'm*); en aquest sentit, *vid.* Colomina (2002: §3.9.2.1.)

De manera similar al català, sembla que hi ha també una preferència pel patró amb AC (*vid.* EFA, 2017: 106).

#### 2.2.4 {Modals/Aspectuals} + infinitiu

Més enllà de les estructures d'auxiliar + verb<sub>[-FIN]</sub>, que hem vist en els subapartats anteriors, hi ha un conjunt de verbs que —seguint la tradició d'alguns gramàtics i lingüistes catalans (Fabra, 1956; Solà, 1973; Ferrater, 1981)— denominem «especials», els quals, en encapçalar una estructura d'infinitiu, poden desencadenar l'AC; es tracta dels modals.

- (69) a. Pots dir-**li** què és el que va passar?  
 b. **Li** pots dir què és el que va passar?

- (70) **L'**hauria d'haver imprès, però el tren ha anat a pas de tortuga. (CS)

Tal com il·lustren els exemples anteriors, verbs com *poder* o *haver de* poden fer d'hoste del clíctic seleccionat per l'infinitiu (69b) i (70). Aquesta propietat els apropa als verbs auxiliars. Això ha menat molts autors a considerar que els modals presenten una naturalesa dual; això és, poden tenir un capteniment similar al d'un auxiliar i, alhora, al d'un verb principal (Solà, 1972; Hernanz & Rigau, 1984; Picallo, 1990). Precisament, aquesta característica accentua la impossibilitat de delimitar amb precisió la línia que separa els auxiliars dels verbs principals; en aquest sentit, *vid.* García (1967) —tornem a aquesta qüestió al capítol 3. A banda d'això, cal recordar que delimitar la classe dels verbs modals és sempre una qüestió controvertida (*vid.* Solà, 1972: 83-86, Ferrater, 1981: 10-12; Espinal, 1983); en paraules de Ferrater (1981: 11): «a les llengües romàniques és impossible de delimitar formalment una categoria dels verbs modals.»

Més enllà del repte que suposa definir la classe dels modals, existeix un consens general a considerar que els verbs *poder*, *deure*, *haver de*, *voler* formarien part d'aquest grup —tot i que, com mostrem al capítol 3, hi ha nombroses diferències entre els verbs anteriors, fet que evidencia que els modals no conformen una categoria discreta.<sup>36</sup> Amb tot, el que ens interessa de remarcar aquí és que els verbs anteriors, en totes les varietats del català, poden desencadenar l'AC de manera opcional. Ara bé, convé precisar que, a partir de les dades recollides, hem pogut observar que en la llengua oral són molt més freqüents els contextos amb AC.<sup>37</sup>

<sup>36</sup> Caldria incloure en aquest grup el verb *gosa*. De la mateixa manera que *poder*, *haver de* i *deure* no admet una completiva (\**gosa que vingui*); alhora, però, se'n diferencia perquè, de la mateixa manera que *voler*, imposa restriccions seleccionals (*vid.* capítol 3). Pel que fa a l'AC, cal cercar el motiu de l'estranyesa —per a molts parlants— de contextos com *no ho gosa dir a ningú* en el fet que ha estat reemplaçat en molts parlars pel verb *atrevir-se*. Ho reprenem més endavant.

<sup>37</sup> *vid.* Paradís (2014) per a una anàlisi dels resultats obtinguts en enquestes amb informants catalanoparlants amb aquests verbs. Per a una anàlisi del castellà *vid.* Myhill (1988); Silva-Corvalán (1989, 1994); Illamola & Vila (2016).

A banda dels modals, cal incloure en aquest grup els verbs aspectuals, que també poden desencadenar l'AC.<sup>38</sup> De fet, Fabra (1956) —per bé que des de la mirada de la normativa— ja assenyalava la tendència a l'AC, en la llengua parlada, en les estructures encapçalades per verbs modals i aspectuals —en aquest sentit, *vid.* també Moll (1952).

En aquests conjunts [modals i aspectuals] els pronoms febles complements del verb en infinitiu poden anteposar-se al verb principal i aquesta anteposició, perfectament admissible, **és sens dubte la preferentment usada en la llengua parlada.**

(Fabra, 1956: 88) [La negreta és nostra]

Com assenyala Fabra, l'estructura sense AC no és gaire freqüent en la llengua oral; en aquest sentit, noteu que, de la mateixa manera que hem assenyalat en els contextos de *vaig* + infinitiu, en el cas dels modals i aspectuals també hi ha casos en què, per a alguns parlants, pot tenir un caràcter marginal, tal com evidencien els contrastos de (71) i (72).

- (71) a. No **n**'has de fer res!  
 b. ?No has de fer-**ne** res!
- (72) a. **T**'hauria de caure la cara de vergonya!  
 b. ?Hauria de caure'**t** la cara de vergonya!

En el conjunt de dialectes del català són possibles les construccions amb AC encapçalades pels verbs anteriors.<sup>39</sup> Amb tot, convé recordar que en les varietats del rossellonès (73) —tal com hem vist en els contextos de gerundi— i de l'alguerès (74b)-(74c) el pronom apareix proclític a l'infinitiu —tot i que en aquesta darrera varietat, en alguns casos, pot alternar amb el patró que segueix la resta de parlars catalans (modal/aspectual + infinitiu + CL) (74d).<sup>40</sup>

- (73) a. Te farà pas mal de **te** poguer pegar un bon cop de capçal.

(Saisset, *apud* Moll, 1952: 319)

<sup>38</sup> Juntament amb aquestes dues classes, s'inclouen, també, alguns verbs de moviment, com ara *anar a* + infinitiu i *venir a* + infinitiu. Les classes anteriors s'han denominat «verbs de reestructuració» (*vid.* capítol 3). Per a una prospecció dels verbs de moviment, *vid.* § 4.5.1.

<sup>39</sup> Val a dir que en el cas del ribagorçà l'AC pot tenir lloc amb la combinació dels clítics *ho* i *hi*, i *ho* i *en*; en la resta de parlars aquests grups clítics són impossibles.

- (1) a. per volguer posar-**ho-hi** ho van fer malbé  
 b. per volguer-**ho-hi** posar ho van fer malbé [J. Suïls, c.p.]

No podem aprofundir en l'estudi d'aquest tipus d'estructures; l'anàlisi de les combinacions de clítics depassa els objectius de la recerca.

<sup>40</sup> Cal recordar que en alguerès la posició enclítica a l'infinitiu no sempre és possible. *vid.* nota 34.

- b. Podes **hi** anar demà. (Gómez Duran, 2016: 135)

[Rossellonès]

- (74) a. Segurament **te** poden interessar, com anar a Sàsser als concerts.

(Etnotext, *Corpus AMPER-Cat*)

- b. I llegint aqueixos llibres he començat a **m'**apassionar, a poc a poc.

(Etnotext 4, *Corpus Francesc Ballone*)

- c. Tenim de [**mus**] comprar.

(Bosch-Rodoreda, 2002: 182)<sup>41</sup>

- d. Tenim de obrir-**l'hi**, mosaltros, aqueix batut de pomata, a la iaia.

[Alguerès] (Bosch-Rodoreda i Scala, 1999: 111)

Des d'una perspectiva panromànica, observem que l'occità presenta els mateixos patrons que el rossellonès: si hi ha AC, l'ordre que segueix és CL + modal/aspectual + infinitiu (75a) i (76a); si no n'hi ha, el patró emprat és modal/aspectual + CL + infinitiu (75b) i (76b).

- (75) a. **O** devi creire.

'Ho deu creure'

- b. Devi **o** creire.

'Deu creure-ho'

(Alibèrt, 1935: 290)

- (76) a. Darrèr los barrèus negres de las regas del libre, solide **s'**acabarián de morir.

'Darrere els barrots negres dels traços del llibre, de segur que s'acabarien de morir.'

(Andrieu Lagarda, 1967, *apud* BatelÒc)

- b. Ara an acabat de **s'i** far.

'Ara han acabat de fer-s'hi'

(Sèrgi Viaule, 2012, *apud* BatelÒc)

Ara bé, convé precisar que no tots els dialectes occitans presenten proclisi a l'infinitiu: en alguns parlars meridionals, com el foissenc i el tolosà, quan no hi ha AC, el pronom ocupa una posició enclítica a l'infinitiu (Alibèrt, 1935: 289). Aquest patró és el que segueix, també, l'aranès (77a).<sup>42</sup>

<sup>41</sup> Bosch-Rodoreda i Scala (1999: 115) indiquen que aquest patró no és gaire usual. Aquesta observació l'hem poguda constatar a partir del buidatge del *Corpus Oral de l'Alguerès*. Tanmateix, resta pendent fer un estudi minuciós d'aquest patró i de les restriccions que hi operen.

<sup>42</sup> De la mateixa manera que hem vist en el cas d'auxiliar + participi, la variació interdialectal i interlingüística observada entre enclisi i proclisi a l'infinitiu es pot explicar si s'assumeix que, en aquest darrer cas, el verb es mou a una posició per sobre del clíctic (Kayne, 1991; Manzini & Savoia, 2005 vol.3: 384-385).



- (77) a. Tornam a hè'c.  
           'Tornem a fer-ho'  
       b. **Ac** tornam a hèr.  
           'Ho tornem a fer' [Aranès]

Sembla que, en aranès, els contextos amb AC (77b) són més estesos que no pas les estructures en què el pronom cliticitzava en l'infinitiu (77a) (*vid.* Carrera, 2007: 114-115).

Semblantment al català i a l'occità, altres llengües que també presenten AC opcional són el castellà (78) (Aissen & Perlmutter, 1976; Luján, 1980; Zubizarreta, 1982; Fernández-Soriano, 1999), l'aragonès (79) (EFA, 2017: 107), l'asturià (80) (Andrés-Díaz, 1993, 2010; Lorenzo, 1994, 1995; Sobriño-Perez, 2001; González-Planas, 2007) —en aquest cas, només si hi ha un element proclitzador a l'estructura— i l'italià estàndard (81) (Rizzi, 1976; Burzio, 1986; Cardinaletti & Shlonsky, 2004; Cinque, 2004).<sup>43</sup>

- (78) a. Luis **las** suele comer. (Aissen & Perlmutter, 1976: 3)  
       b. ¡Esta película **la** tienes que ver! [Castellà]
- (79) **S'**acaban de conoixer.  
       'S'acaben de conèixer' [Aragonès] (EFA, 2017: 277)
- (80) *Nun* **vos les** tengo que mandar.  
       'No us els he d'enviar' [Asturià] (ALLA, 2001: 369)
- (81) Mario **lo** vuole risolvere da suolo.  
       'En Mario ho vol resoldre sol' [Italià estàndard] (Rizzi, 1982: 4)

Fixeu-vos que, en el cas de *tener que*, tant en asturià (80) com en castellà (78b), malgrat la presència del complementador *que*, es pot desencadenar l'AC. Retornem a aquests casos a § 5.2.1.2.

De la mateixa manera que les llengües romàniques que acabem d'indicar, el gallec (82) (Rojo, 1974; Álvarez, 1996; Sobriño-Perez, 2001; Santos-Raña, 2018) i el portuguès europeu

<sup>43</sup> És important de notar que en asturià, en contextos d'infinitiu, el pronom només pot ocupar la posició proclítica al verb finit —mai enclítica, a diferència del gallec i del portuguès europeu—, de manera que l'AC només es podrà produir —i de manera opcional— si hi ha un element proclitzador a l'estructura. Observeu el contrast entre l'exemple (80) i (1):

- (1) \*Nun téngovos**les** que mandar.  
       'No us els he d'enviar' [Asturià] (ALLA, 2001: 369)

Tal com indica Andrés-Díaz (2010), la impossibilitat d'AC amb enclisi al verb finit en contextos d'infinitiu (1) constitueix un tret diferencial entre les varietats galaico-portugueses i les asturleonenses.

(83) (Gonçalves, 1999; Martins, 2000; Duarte, 2003; Magro, 2004; Dubert & Galves, 2016; Barbosa et al., 2018) també presenten AC opcional.<sup>44</sup> Tanmateix, com hem vist a (§ 2.2.1) i (§ 2.2.2), a diferència de la resta de varietats, aquestes dues llengües mostren alternança entre enclisi i proclisi al modal, que està subjecta a la presència d'elements proclitzadors, com ara *que* (82b) i la negació (83b).<sup>45</sup>

(82) a. Debía-**nos** mandar algo.

‘Ens havia d’enviar alguna cosa’

b. Creo que **se** debera quitar.

‘Crec que s’hauria de treure’ [Gallec] (Álvarez, 1996: 20)

(83) a. O João começou-**lhe** a ensinar russo.

‘En Joan li va començar a ensenyar rus’

b. O João *não* **lhe** começou a ensinar russo.

‘En Joan no li va començar a ensenyar rus’ [P. Europeu] (Duarte, 2003: 858)

En la resta de varietats romàniques hi ha dos escenaris possibles: que el fenomen sigui obligatori o bé que no es pugui produir mai. La primera opció és la que presenten el romanès i el sard. Amb tot, malgrat aquesta semblança, convé considerar aquestes llengües de manera separada.

En concret, el romanès conforma un cas especial en el conjunt de les llengües romàniques atès l'ús limitat que presenta de l'infinitiu; en efecte, en molts contextos ha estat substituït pel subjuntiu, fet que l'apropa a les llengües eslaves.<sup>46</sup> Així doncs, l'AC queda restringit als casos en què encara es conserva l'infinitiu, com en les estructures amb el modal *putea* (84)

<sup>44</sup> Barbosa, Paiva, K. C. Martins (2018) indiquen que, malgrat que en portuguès europeu l'AC és opcional, hi ha una tendència molt marcada en els contextos orals a col·locar el clíctic amb el verb finit.

<sup>45</sup> Cal recordar que, tot i aquesta semblança, cadascuna d'aquestes llengües presenta variació pel que fa a la presència d'elements proclitzadors (*vid.* nota 18). *vid.* Lorenzo & Longa (2001) per a una prospecció de l'alternança enclisi/proclisi en les varietats romàniques occidentals en els contextos d'infinitiu flexionat i no flexionat.

<sup>46</sup> El romanès no és l'única llengua romànica que mostra aquesta particularitat. En concret, l'absència de subordinades d'infinitiu és present, també, en algunes varietats del sud d'Itàlia, com ara el salentí (Calabrese, 1992, 1993; Terzi, 1994, 1996) —tot i que, de la mateixa manera que el romanès, alguns verbs, com els modals i aspectuals, sí que seleccionen una subordinada d'infinitiu (*vid.* Calabrese, 1992). Paral·lelament, en algunes llengües eslaves, com ara el croat, l'infinitiu presenta un àmbit força ampli de contextos; en aquest sentit, vegeu els capítols 3 i 4.

(Monachesi, 1998; Dobrovie-Sorin, 1994; Dragomirescu, 2013) o amb l'aspectual *termina + de-supi* (85).<sup>47</sup>

- (84) **O** poate cumpăra.  
 ‘La pot comprar’ (Elena Ciutescu, c.p.)
- (85) Cartea, am terminat **-o** de citit.  
 llibre.DET.3.F.SG he acabat CL.AC.3.F.SG de llegir  
 ‘El llibre, no l’he acabat de llegir’ (Dragomirescu, 2013: 196)

Noteu que en els contextos en què els verbs anteriors encapçalen una subordinada en subjuntiu —introduïda pel complementador *să*— l’AC esdevé impossible (86a) (però *vid.* Marchis, en premsa: 34).<sup>48</sup>

- (86) a. \***O** poate *să* cumpere.  
 CL.AC.3.F.SG pot *să*.marca.SUBJUNTIU comprar.SUBJUNTIU.3.SG
- b. Poate *să* **o** cumpere.  
 pot *să*.marca.SUBJUNTIU CL.AC.3.F.SG comprar.SUBJUNTIU.3.SG  
 ‘Podia comprar-ho’ (Elena Ciutescu, c.p.)

Pel que fa al sard, convé destacar que, de la mateixa manera que l’alguerès, el clíctic precedeix l’infinitiu (87) —recordeu que aquesta varietat del català també presenta enclisi en alguns contextos (però *vid.* nota 34).

- (87) Credo de **ti** connóskere.  
 ‘Crec que et conec’ (Jones, 1993: 267)

Ara bé, en estructures complexes encapçalades per un modal, l’única posició disponible per als pronoms és en el domini funcional del verb matriu, de manera que l’AC és obligatori;

<sup>47</sup> És important de destacar que el clíctic pot ocupar una posició en el domini de l’infinitiu, per bé que no és gaire freqüent (1). Ara bé, es tracta d’una estructura diferent: en aquests casos —i també quan hi ha negació (2)— apareix la marca d’infinitiu *a*, que marca l’infinitiu preposicional —semblant a *to* + infinitiu de l’anglès;— aquesta estructura és poc emprada (*vid.* Dragomirescu, 2013: 194). Agraïm a Elena Ciutescu aquestes puntualitzacions i els exemples assenyalats.

- (1) Acum poate *a* **o** cumpăra.  
 Ara pot *a*.marca.INF CL.3.F.SG comprar.INF  
 ‘Ara la pot comprar’
- (2) El putea *a* *nu* **-l** primi.  
 ell podia *a*.marca.INF no CL.3.F.SG rebre.INF  
 ‘Ell podria refusar-la’

Per a una anàlisi d’aquestes estructures, adreçem el lector a Dragomirescu (2013).

<sup>48</sup> Val a dir que en romanès antic era possible l’AC en contextos com els de (86a) (Pană Dindelegan, 2016: § 2.2.3.6). Per a una perspectiva diacrònica de l’AC, *vid.* § 2.3.

compareu (88a) i (88b) —*vid.* Jones (1993), Ramberger (2008) i Mensching & Ramberger (2013: 289).<sup>49</sup>

- (88) a. Juanne **lu** potet fákere.  
           ‘En Joan ho pot fer’  
 b. \*Juanne potet **lu** fákere.  
           ‘En Joan pot fer-ho’ (Jones, 1993: 142)

A banda del romanès i del sard, algunes varietats italo-romàniques també presenten AC obligatori en contextos de modal/aspectual + infinitiu. En concret, cal assenyalar la divisió següent: en els parlars meridionals l'AC és possible i, en algunes varietats, fins i tot, obligatori (Loporcaro, 2006: 341), com en napolità (89) o en els parlars de Calàbria (*vid.* Benucci, 1989: 309; Ledgeway, 2000: 82-89); en canvi, és propi dels parlars septentrionals que l'infinitiu sigui l'hoste del clíctic (Benincà, 1994; Manzini & Savoia, 2005 vol.3: 384; Tortora, 2014b: 137). En aquest sentit és interessant de tornar a assenyalar les varietats del Piemontès, que, com hem vist anteriorment, tampoc no permeten l'AC en contextos de participi i gerundi.<sup>50</sup>

- (89) **M'** 'o voglio leggere.  
           ‘M'ho vull llegir’ [Napolità] (Ledgeway, 2000: 88)
- (90) L'                   à pudò parle- **vi**                   'da scundoj.  
           CL.SUBJ.3.SG ha pogut parlar CL.DAT.2.PL de amagat  
           ‘Ha pogut parlar-vos en privat’ [Borgomanerese] (Tortora, 2014b: 137)

De la mateixa manera que les varietats del piemontès, el Portuguès del Brasil (91) (Rodrigues & Lightfoot, 2003; Duarte et al., 2005; Cyrino, 2010a,b, 2012) i algunes varietats retoromàniques, com ara alguns parlars del romanx (92) (Benucci, 1989: 309; Anderson, 2016: 178), tampoc no presenten AC en contextos de modal/aspectual + infinitiu.

<sup>49</sup> Cal remarcar que Jones (1993: 149), a diferència de la resta d'autors, indica que en els contextos d'infinitiu encapçalats per un verb aspectual el clíctic pot ocupar, també, una posició proclítica a l'infinitiu.

<sup>50</sup> S'ha de tenir present que la divisió anterior és una tendència general; és a dir, hi ha varietats del nord d'Itàlia que poden desencadenar l'AC en alguns contextos, com alguns parlars del ladí (Casalicchio & Padovan, 2019), el Bellinzonese (*vid.* Cattaneo, 2009: § 6.2) i el vènet (1a), per bé que és opcional; i, a més, en aquest darrer cas, pot estar subjecte a restriccions temporals. Poletto (1997: 142) apunta que en vènet sembla que l'AC és menys acceptable quan el modal precedeix un temps compost (1b).

- (1) a. El **te la** pol dar.  
           ‘Ell te la pot donar’  
 b. ??El **te la** ga po'sua dar.  
           ‘Ell te l'ha poguda donar’ (Poletto, 1997: 142)

Semblantment, en piemontès estàndard, hi ha AC ‘parcial’ (Tortora, 2014b: 136); és a dir, el pronom pot cliticitzar en el verb modal si és en infinitiu o si és en participi; per a una descripció i anàlisi d'aquests casos, *vid.* Parry (1995, 2005) i Tortora (2014b: 136-142).

- (91) a. [Quis [**me** telefonar ontem ]]  
 ‘Va voler telefonar-me ahir’  
 b. [**\*Me** quis [telefonar ontem ]]  
 ‘Em va voler telefonar ahir’ [P. del Brasil] (Cyrino, 2011: 189)
- (92) a. [Eau vögl [**la** vair ]]  
 ‘Vull veure-la’  
 b. [**\*Eau la** [vögl vair ]]  
 ‘La vull veure’ [Romanx] (Rohlf, 1967: 471 *apud* Benucci, 1989: 309)

En francès tampoc no hi ha AC en contextos d'infinitiu (93b) (Kayne, 1975, 1989b, 1991; Rowlett, 2007a,b; Authier & Reed, 2008) —a diferència dels contextos d'auxiliar + participi, en què és obligatori (*vid.* § 2.2.1).

- (93) a. Jean veut **les** voir.  
 ‘En Joan vol veure’ls’  
 b. **\*Jean les** veut voir.  
 ‘En Joan els vol veure’ [Francès] (Kayne, 1989b: 239)

En tots els darrers casos esmentats, en què el pronom apareix sempre en el domini de l'infinitiu, cal tenir present que, en estadis anteriors, aquestes varietats presentaven AC. Ho examinem detalladament en l'apartat § 2.3.

### 2.2.5 Distribució pronominal en els contextos de *fer*-infinitiu i MEC

A banda dels contextos que hem vist fins ara, l'AC pot tenir lloc, també, en les estructures denominades *fer*-infinitiu (*faire-infinitive*) (94a) —usem la nomenclatura proposada per Kayne (1975)— i Marcatge Excepcional de Cas (MEC, d'ara endavant) (94b) (Postal, 1974; Lasnik & Saito, 1991).<sup>51</sup>

- (94) a. Ha vist tocar *l'OBC* a l'Auditori. [*fer*-infinitiu]  
 b. Ha vist *l'OBC* tocar a l'Auditori. [MEC]  
 c. **L'**ha vist(a) tocar a l'Auditori.

Tal com s'il·lustra en els exemples de (94a) i (94b) les estructures anteriors presenten característiques sintàctiques diferents. Un dels principals aspectes en què divergeixen és en la posició del subjecte lògic de la subordinada: en concret, en les estructures de *fer*-infinitiu (94a) apareix al darrere de la forma no finita; per contra, en els contextos de MEC, l'argument extern —en aquest cas, ‘l'OBC’— se situa davant de l'infinitiu. En

<sup>51</sup> Alsina (2002: 2423) s'hi refereix com a *construcció causativa* i *construcció de control no argumental*, respectivament.

aquest sentit, convé assenyalar que en el cas del català no tots els verbs poden participar en les dues configuracions anteriors; en particular, en els contextos de MEC només hi poden aparèixer els verbs de percepció.<sup>52</sup>

- (95) a. Vaig {veure/sentir} l'Ovidi interpretar l'obra de Pere Quart. [MEC]  
 b. \*Vaig {fer} l'Ovidi interpretar l'obra de Pere Quart.

- (96) Vaig {veure/sentir/deixar/fer} interpretar l'obra de Pere Quart a l'Ovidi.

[*fer*-infinitiu]

Com s'exemplifica a (95b), en català, els verbs causatius no poden formar part d'una estructura de MEC; en canvi, els verbs de percepció sí que poden aparèixer en contextos de *fer*-infinitiu (96).

Més enllà de les dissimilituds que hi ha entre els contextos anteriors, el que ens interessa d'observar és el comportament que mostren pel que fa a l'aplicació de l'AC;<sup>53</sup> en concret, volem examinar les condicions en què s'aplica aquest fenomen amb l'objectiu d'acabar-les amb les que presenten les estructures d'infinitiu encapçalades per un auxiliar, o per un modal o aspectual, que hem vist en els apartats anteriors (§ 2.2.3 i § 2.2.4). Un dels contrastos més evidents és el caràcter obligatori de l'AC en els casos de MEC i *fer*-infinitiu del clíctic que representa el subjecte de l'infinitiu (97b).<sup>54</sup>

- (97) a. \*Els avis van {fer/deixar/veure} anar-**les** a Barcelona.  
 b. Els avis **les** van {fer/deixar/veure} anar a Barcelona.

Aquesta restricció és present en la gran majoria de llengües romàniques.

- (98) a. \*Ai entenedut **lo** cridar.  
 b. **L'**ai entenedut cridar.

'L'he sentit cridar'

[Occità] (Alibèrt, 1935: 290)

- (99) a. \*Elle fera **les** partir.  
 b. Elle **les** fera partir.

'Ella les farà marxar'

[Francès] (Kayne, 1975: 269)

<sup>52</sup> En el cas del verb *deixar*, sembla que hi ha parlants que l'empren en estructures de MEC; *vid.* Solà (1994: § 16.9) i Alsina (2002: 2424). En altres llengües, com el castellà i el portuguès europeu, tant *deixar* com *fer* poden formar part de totes dues configuracions; en aquest sentit, *vid.* Torrego (2010), per al castellà, i Gonçalves (1999) i Pereira (2015), per al portuguès europeu.

<sup>53</sup> La comparació i anàlisi de les estructures anteriors depassa els objectius de la nostra recerca. Adrecem el lector als treballs de Villalba (1992, 1994), Alsina (1993, 2002), Ciutescu (2013a,b, 2018), IEC (2016: § 26.6.1 i § 26.6.2). *vid.* també Gonçalves (1999) i Pereira (2015), Cyrino & Sheehan (2016, en premsa), *i.a.*, per al portuguès; Kayne (1975), Rouveret & Vergnaud (1980), Rezac (2011), *i.a.*, per al francès; Guasti (1993a), per a l'italià; Bordelois (1974), Treviño (1994), Hernanz (1999), Torrego (2010) i Tubino (2011), *i.a.*, per al castellà.

<sup>54</sup> Però *vid.* Villalba (1994) per a una descripció i anàlisi dels casos en què l'AC del subjecte de l'infinitiu es pot no produir.

Val a dir que, malgrat l'obligatorietat de l'AC del subjecte —(97b), (98b) i (99b)—, en els contextos de MEC, la resta de clítics no es desplacen a la clàusula matriu (100b)-(101).

- (100) a. Jordi Savall ha sentit l'OBC interpretar totes les obres de Bach. [MEC]  
 b. Jordi Savall l'ha sentit interpretar-les totes.

- (101) **Lo** sentiremmo interpretar-la volentieri.

‘El sentirem interpretar-la voluntàriament’ [Italià estàndard] (Wanner, 1986: 290)

En efecte, en els contextos de MEC, l'element que cliticitzava en el verb matriu és el subjecte de la subordinada ('l'OBC'), mentre que l'objecte ('totes les obres de Bach') pren com a hoste l'infinitiu (100b); observem, doncs, que hi ha escissió de clítics (*split clitics*). Aquest fet permet entreveure que hi ha dos dominis d'assignació de Cas: la clàusula matriu, en què el subjecte de l'infinitiu rep acusatiu, i l'oració d'infinitiu, que conté un  $v^*$  transitiu, que concorda amb el clític d'objecte de la subordinada (Gonçalves, 1999; Roberts, 2010; Rowlet, 2007a; Rezac, 2011; Ciutescu, 2013a; *i.a.*). Per contra, en els contextos de *fer*-infinitiu (102), es desencadena l'AC dels dos elements, el subjecte i l'objecte de l'infinitiu, que són legitimats a la clàusula matriu (102b). És precisament per aquest motiu que, en aquestes estructures, el subjecte de l'infinitiu alterna entre acusatiu i datiu en funció de la transitivitat del verb de la subordinada (Solà, 1994: § 9.3; Alsina, 2002: 2425-2426). En aquest sentit, compareu (102b) amb (103b).<sup>55</sup>

- (102) a. Jordi Savall ha fet tocar totes les obres de Bach a l'OBC. [*fer*-infinitiu]  
 b. **Les hi** ha fet tocar totes.

- (103) a. Jordi Savall ha fet improvisar l'OBC. [*fer*-infinitiu]  
 b. Jordi Savall l'ha fet improvisar.

Tal com mostren els casos anteriors de *fer*-infinitiu, quan la subordinada no selecciona un objecte directe, el subjecte rep cas acusatiu en la principal (103b); en canvi, quan l'infinitiu conté un objecte directe, per tal que el subjecte pugui ser legitimat, haurà de realitzar-se en datiu (102b).

<sup>55</sup> Un dels aspectes més debatuts en la bibliografia sobre els contextos de *fer*-infinitiu és l'estatus categorial de l'infinitiu. Una de les anàlisis majoritàries és considerar que en aquests contextos la subordinada conforma un SV nu (Guasti, 1993a; Villalba, 1994; Labelle, 2017). La impossibilitat d'aparició de la negació oracional —tot i que hi ha excepcions (*vid.* Treviño, 1994; Tubino, 2011: § 3 i § 6)— o de l'auxiliar perfectiu són algunes de les proves que s'han emprat per donar suport a la hipòtesi anterior. Una altra via d'anàlisi és la que proposa que la clàusula d'infinitiu és un *Sv* o *S<sub>Ve</sub>* (*VoiceP*); en aquest sentit, *vid.* Tubino (2011, i referències que s'hi citen) i Ciutescu (2013a,b) —però *vid.* Torrego (2010) i Ciutescu (2018) per a una anàlisi d'aquests contextos en tant que  $C_{def}$ . De fet, en català, és possible, en alguns contextos, la presència de la negació en el domini subordinat. Observeu el fragment següent, extret del *COD* (Reus, 109): *o sigui li fa oblidar el problema, li fa no notar el mal, etcètera*. Considerem que aquest tipus d'estructures evidencien que els contextos de *fer*-infinitiu —almenys en català— estan conformats per un complement d'infinitiu més gran que un SV nu.

És important d'assenyalar que la possibilitat d'escindir els clítics és visible, també, en les estructures de *fer*-infinitiu, tal com il·lustren els exemples que recollim tot seguit. Val a dir, però, que, tal com noten alguns autors (Solà, 1972; Villalba, 1994; Alsina, 2002: 2433), per a alguns parlants l'AC dels dos clítics en aquests contextos és obligatori.<sup>56</sup>

(104) per tal d'adaptar-lo millor a les seves necessitats i **li** van deixar **fer-ho**.<sup>57</sup>

(105) **T**'ha fet presentar-**ho** una altra vegada.

(106) a. **Ens hi** ha deixat anar. (Solà, 1972: 152 nota 39)

b. Em va convidar una pila de vegades, però aleshores ja estava malament i no **em** van deixar anar-**hi**. Va ser una època molt... Molt fotuda. (Clara-Simó, *Dones*)

Com il·lustren els exemples anteriors, és possible que els clítics que no fan la funció de subjecte de l'infinitiu, com ara el complement directe (104)-(105) i el locatiu (106b), apareguin en la clàusula subordinada —noteu els contrastos entre aquests casos i l'exemple que hem vist amunt a (97), en què el clític que fa de subjecte de l'infinitiu ha d'ascendir obligatòriament al verb matriu. Aquesta possibilitat és present, també, en altres llengües romàniques, com ara el francès.<sup>58</sup>

(107) Je **lui** ai fait {**lui** téléphoner / **y** aller / **le lui** donner / **lui en** parler}.

'Li he fet telefonar-li/anar-hi/donar-l'hi/parlar-li'n'

[Francès] (Baschung & Desmets, 2000, *apud* Rowlet, 2007a: 780)

Tanmateix, no totes les varietats romàniques ho permeten. En concret, l'AC de la resta de pronoms de l'infinitiu és obligatori en portuguès europeu (108) (Gonçalves, 1999) i també en les llengües en què és obligatori en la resta de contextos, com en el cas del sard (109) (Jones, 1993: 273-274).

(108) a. \*??O João nunca mandou comê-**los** às crianças.

<sup>56</sup> Convé remarcar que els casos de (105) i (106b) poden conformar estructures ambigües: la presència dels clítics de primera i segona persones —que presenten sincretisme en les formes de datiu i acusatiu— dificulten determinar si som davant d'una estructura causativa o si es tracta, en realitat, d'una configuració de MEC.

<sup>57</sup> Font: [www.latorredeclaramunt.cat/media/repository/documents\\_oficials/actes\\_del\\_ple\\_i\\_la\\_junta/ple\\_32-x\\_20-06-2018\\_.pdf](http://www.latorredeclaramunt.cat/media/repository/documents_oficials/actes_del_ple_i_la_junta/ple_32-x_20-06-2018_.pdf)

<sup>58</sup> Observeu que el francès, que no presenta AC en contextos de modal/aspectual + infinitiu (§ 2.2.4), manté l'AC en els contextos de MEC i *fer*-infinitiu —a banda dels casos d'auxiliar + participi, en què és obligatori (§ 2.2.1) (però *vid.* nota 11). Val a dir, però, que tal com han assenyalat alguns autors és possible trobar, en francès, contextos en què el clític que representa el subjecte de l'infinitiu aparegui en la subordinada (*vid.* Benucci, 1997). Observeu, a més, que en aquests casos hi ha reduplicació (1); en aquest sentit, *vid.* § 2.3.2.

(1) (le concentré d'orange) fais-**le** juste **le** dégeler.

'(el concentrat de taronja) fes-lo acabar de descongelar'

(Benucci, 1997: 10)



‘En João mai no va fer menjar-los als nens’

b. O João nunca **os** mandou comer às crianças.

‘En João mai no els va fer menjar als nens’

[Portuguès europeu] (Gonçalves, 1999: 436)

(109) \*M’an lassatu **lu** mandicare.

‘M’han deixat menjar-lo’

[Sard] (Jones, 1993: 274)

Amb tot, cal precisar que, en determinats contextos, l’escissió dels clítics és obligatòria. Fixeu-vos en els exemples següents del català.

(110) a. La Mariona<sub>i</sub> **em** va fer presentar-**la**<sub>i/j</sub> a tothom.

b. La Mariona<sub>i</sub> **me la**<sub>\*i/j</sub> va fer presentar a tothom.

Tal com es mostra en els casos anteriors, quan l’objecte de l’infinitiu fa referència al subjecte del verb matriu (‘la Mariona’), és necessari que el clíctic no es desplaci a la clàusula matriu (110a); en cas contrari, només pot rebre una lectura disjunta (110b). És important de notar que l’exemple de (110a) evidencia que la clàusula incrustada constitueix un domini de recció mínim per a relacions de lligam. Aquesta propietat i el fet que el clíctic objecte no es desplaci de la clàusula d’infinitiu podrien constituir una prova per argüir que l’infinitiu té un estatus categorial més gran que un SV nu.

Els casos de (110) no són els únics en què és obligatòria l’escissió dels clítics; en efecte, hi ha altres contextos en què no es pot desencadenar l’AC de l’objecte directe o indirecte de la subordinada. Observeu els exemples següents.

(111) a. **Em** va fer somriure-**li**.

b. \***Me li** va fer somriure.

Com s’exemplifica a (111a), en els casos en què el clíctic subjecte de l’infinitiu de primera o segona persona, que rep cas acusatiu, coapareix amb un pronom de datiu de tercera persona, l’AC d’aquest darrer esdevé impossible (111b). La incompatibilitat entre els clítics anteriors ha estat anomenada *me-lui* o restricció de Persona i Cas (*Person Case Constraint*) (Perlmutter, 1970; Kayne, 1975; E. Bonet, 1991, 2008; Ormazábal & Romero, 1998, 2007; Rezac, 2008).<sup>59</sup> Les diferents llengües en què opera la restricció anterior presenten diverses estratègies de reparació. Precisament, en les estructures causatives, en català, l’opció

<sup>59</sup> És interessant l’observació que fa Pineda (2016: 408-411) segons la qual, en castellà, la restricció de Persona i Cas s’aplica, també, a un tipus de clíctic acusatiu, la qual cosa evidencia que aquest pronom presenta un capteniment molt similar al d’un datiu. Ens referim a estructures com les de (1), en què verbs com *telefonar* poden presentar l’alternança acusatiu/datiu (*lo/le llamo*).

(1) a. \*Tú **me la** hiciste llamar.

b. Tú **me** hiciste llamar-**la**.

adoptada és deixar el clíctic datiu en la clàusula d'infinitiu. Aquest mecanisme és compartit per altres llengües com ara el francès (112) i el castellà (113).<sup>60</sup>

- (112) a. Cette nouvelle **nous** a fait **lui** téléphoner.  
 b. \*Cette nouvelle **nous lui** a fait téléphoner.  
 'Aquesta notícia ens ha fet telefonar-li' [Francès] (Kayne, 1975: 297)
- (113) a. **Me** hiciste decir**le** que no hiciera huelga.  
 b. \***Me le** hiciste decir que no hiciera huelga.  
 'Em vas fer dir-li que no fes vaga' [Castellà]

A banda de la restricció anterior, l'AC en els contextos de *fer*-infinitiu tampoc no es pot produir en els casos en què l'objecte de l'infinitiu és de primera o segona persona (114).<sup>61</sup>

- (114) **Li** van fer atendre'**t** més d'una vegada.

En el cas de (114), atès que el clíctic objecte de l'infinitiu és de segona persona i el que fa referència al subjecte, de tercera, és necessària l'escissió; si no, l'ordre que presentaria el grup clíctic '*Te li* van fer atendre més d'una vegada' —a banda de desencadenar la restricció de Persona i Cas/*me-lui*— no correspondria linealment a la jerarquia argumental segons la qual el subjecte de l'infinitiu se situa per damunt de la resta d'arguments (Alsina, 2002: 2432).

Una altra de les propietats destacades de l'AC en les estructures de *fer*-infinitiu, que el diferencia de la resta de contextos, és la impossibilitat que es produeixi l'ascens del clíctic reflexiu. Les úniques opcions disponibles són *i*) o bé que aparegui en l'infinitiu; *ii*) o bé que

---

És curiós de veure que, contràriament als exemples anteriors del castellà (1), en català, l'AC d'aquest tipus de clíctic acusatiu, en aquestes estructures, és possible (2).

(2) **Me la** vas fer trucar, tu. (Pineda, 2016: 411)

Pineda (2016: 411) proposa que el fet que alguns parlants acceptin l'AC de l'objecte directe de verbs com *telefonar* és perquè són en un estadi molt avançat del canvi de datiu a acusatiu ('telefonar-li > telefonar-lo'), de manera que aquest tipus de metes amb acusatiu ja no presenten el tret [+animat] —a diferència de l'acusatiu de (1)— i, per tant, formen part d'estructures transitives clàssiques. És per aquest motiu que no hi opera la restricció de Persona i Cas. Per a una anàlisi de l'alternança entre acusatiu i datiu en català, *vid.* Pineda (2016).

<sup>60</sup> Per a una anàlisi de les diferents estratègies emprades per reparar la restricció de Persona i Cas en diverses llengües, *vid.* Anagnostopoulou (2003) i E. Bonet (2008), *i. a.*

<sup>61</sup> L'escissió també és obligatòria en els casos en què l'estructura conté dos datius (1).

(1) **Li** van fer descriure'**t** la història amb pèls i senyals.

hi hagi omisió (*vid.* Kayne, 1975: § 6, per al francès). Compareu (115) i (116).<sup>62</sup>

- (115) a. **Em** va veure {estirar/mudar}<sup>\*</sup>(-me).  
 b. **Em** va veure {adonar/abstenir}<sup>\*</sup>(-me) de l'error/la votació.
- (116) a. **Em** va fer {estirar/mudar}(-me).  
 b. **Em** va fer {adonar/abstenir}(-me) de l'error/la votació.

El contrast entre (115) i (116) mostra que l'omissió del reflexiu sembla que només pot tenir lloc amb els verbs causatius (*fer, deixar*) (IEC, 2016: § 26.6.1). Aquesta diferència també s'observa en altres llengües romàniques, com ara el francès (117a)-(117b) (Kayne, 1975: nota 32).<sup>63</sup>

- (117) a. Elle a laissé son père \*(s')asseoir.  
 b. Elle a laissé asseoir son père.  
 'Ella ha deixat seure el seu pare'

Fixeu-vos que el clíctic es pot suprimir tant si pertany a un verb que presenta un correlat no pronominal (*estirar/mudar*) (116a) com si forma part d'un verb pronominal pur (*adonar-se/abstenir-se*) (116b). En alguns casos, fins i tot, l'omissió sembla obligatòria.

- (118) No el facis enfadar-(\*/??se). (DIEC2, s.v. *enfadar-se*)

Aquests fets s'observen, també, en altres llengües romàniques, com ara el castellà (119)—Bello (1847: 1104); Hernanz (1999: 2254/2262); Kempchinsky (2004); Bosque (2017); Cuervo (2017)—i el sard (120).<sup>64</sup>

<sup>62</sup> Aquest fenomen ha estat estudiat exhaustivament per Bastardas (1998), que recull i analitza nombrosos exemples tant des del punt de vista sincrònic com diacrònic —*vid.* també Alsina (2002: 2436-2437), IEC (2016: § 26.6.2) i Ciutescu (2018: § 4.3.3). Val a dir que, tal com observa Bastardas, és un fenomen poc tractat en les gramàtiques catalanes. A tall d'exemple, l'autor (1998: 73-74) indica que l'única al·lusió que se'n fa és a l'edició de *Vides de Sants Rosselloneses* de Kniazzezh i Neugaard (1977), en què s'assenyala que «conformament a la sintaxi Catalana, quan hi ha construcció factitiva, hom calla el pronom reflexiu.» (Kniazzezh i Neugaard 1977, *apud* Bastardas 1998: 74).

<sup>63</sup> L'omissió del reflexiu era igualment possible en contextos de MEC en català antic (Bastardas, 1998: 102-103; IEC, 2016: § 26.6.1) i també en castellà antic (Hernanz, 1999: 2254 i referències que s'hi citen). En altres llengües, com el portuguès europeu, la supressió del clíctic reflexiu encara és possible en els contextos anteriors; en aquest sentit, *vid.* Martins & Nunes (2017b: 630).

<sup>64</sup> Dins l'àmbit romànic, el fenomen de l'omissió del clíctic *se* en els contextos anteriors presenta molta variació. En italià i en portuguès europeu és obligatòria —(1) i (2), respectivament—; en aquest sentit, *vid.* Burzio (1986: § 6), Pearce (1990) i Gonçalves (1999: 404-405). *vid.* també Labelle (2017) per a un recull dels treballs sobre l'omissió del reflexiu en diferents llengües romàniques.

- (1) Carlo ha fatto alzare/\*alzarsi Piero.  
 'En Carlo ha fet llevar en Piero' [Italià estàndard] (Pearce, 1990: 190)
- (2) Os soldados mandaram dispersar/dispersar-\*se os manifestantes.  
 'Els soldats van fer dispersar els manifestants' [Portuguès europeu] (Gonçalves, 1999: 404-405)

(119) No me hagas enfadar (\***me**). [Castellà] (Hernanz, 1999: 2254)

(120) Sa notítzia at fattu (\***s'**)isventare sa pitzinna. [Sard] (Jones, 1993: 276)

‘La notícia ha fet desmaiar la nena’

Convé precisar que, si es produeix l'AC d'un altre argument de l'infinitiu, l'omissió del clíctic *se* esdevé obligatòria; en aquest sentit, noteu el contrast entre (121c) i (121d).

- (121) a. **Em** va fer endur-(**me**) els llibres al despatx.  
 b. **Em** va fer endur-**me'ls** al despatx.  
 c. **Me'ls** va fer endur al despatx.  
 d. \***Me'ls** va fer endur-**me** al despatx.

Considerem que l'agramaticalitat de (121d) es deuria al fet que el grup clíctic (*clitic cluster*) de l'infinitiu conformat pel reflexiu i per l'objecte directe no es pot escindir. De fet, és important de ressaltar que —com hem indicat anteriorment— l'única escissió possible és la que separa el subjecte lògic de l'infinitiu de la resta d'arguments (121b). Aquesta restricció no és exclusiva dels contextos en què hi ha el clíctic *se* sinó que es fa extensiu a la resta de casos en què per tal de salvar la derivació hi ha escissió —vegeu els exemples de més amunt de (110), (111) i (114). Per tal d'il·lustrar-ho, oferim l'exemple de (122), en què l'escissió té lloc (122c) per evitar la restricció de Persona i Cas/*me-lui* (122a).

- (122) a. \***Me li** va fer explicar tot el que havia passat.  
 b. \***M'ho** va fer explicar-**li**.  
 c. **Em** va fer explicar-**l'hi**.

Noteu que, de la mateixa manera que a (121b), en el context de (122), l'escissió de clítics només es pot produir respecte del subjecte de l'infinitiu (122c); és a dir: el grup clíctic format per la resta d'arguments és indivisible, tal com mostra l'agramaticalitat de (122b). Val a dir que, tot i aquesta semblança entre (121d) i (122b), els dos contextos es diferencien perquè la manera de resoldre l'agramaticalitat de (121d) és per mitjà de la supressió del clíctic *se*, la qual cosa evidencia que, en certa manera, aquest pronom és recuperable en l'estructura; una prova d'això és que manté una relació d'identitat amb el subjecte lògic de l'infinitiu. És precisament per aquest motiu que defensem que l'AC esdevé impossible en aquests casos.

(123) \***Me me'ls** va fer endur.

En efecte, la concurrència dels dos clítics donaria lloc a un problema d'identitat entre ambdós elements (*identity avoidance effect*) en paraules de Martins & Nunes (2017a,b). Aquests autors examinen diferents estructures en què pot tenir lloc l'omissió del clíctic reflexiu en portuguès. En concret, plantegen que la supressió s'esdevé en els contextos que presenten un pas en la derivació en què hi ha dos elements pronominals idèntics per transferir a la FF, de manera que l'única manera d'evitar que la derivació fracassi és suprimir-ne

un dels dos.<sup>65</sup> Amb tot, un plantejament d'aquest tipus no acabaria de donar compte de l'omissió del reflexiu en català, atès que, a diferència del portuguès, no es produeix amb la mateixa sistematicitat i sembla que està subjecta a variació idiolectal. Considerem que la complexitat d'aquest fenomen requereix d'un estudi aprofundit, que depassa els objectius de la recerca, i que deixem per a un futur.

Des d'una perspectiva panromànica, és interessant de notar que —de manera general—, en les varietats en què no hi ha AC en cap altre context, sembla que tampoc no es desencadena amb els verbs causatius, tal com ho exemplifica el Borgomanerese.<sup>66</sup>

- (124) da fè paghè- **gghi** 'l plateatich.  
de fer.INF pagar CL.DAT.3.PL la llicència  
'de fer-los pagar la llicència'

[Borgom.] (Colombo & Velati, 1998: 23, *apud* Tortora, 2014b: 155)

Com s'il·lustra en l'exemple anterior, en Borgomanerese, l'AC esdevé impossible en les estructures causatives; fins i tot, en el cas del pronom que fa referència al subjecte de l'infinitiu (Tortora, 2014b), que cliticitzava en el domini funcional de l'infinitiu (124).<sup>67</sup>

El cas anterior es pot relacionar amb l'escenari que presenta el portuguès del Brasil, en què, com hem vist anteriorment, tampoc és possible l'AC en cap altre context (*vid.* § 2.2.1, § 2.2.2, § 2.2.4). Ara bé, a diferència del Borgomanerese, en què els clítics s'adjunten a l'infinitiu, el portuguès del Brasil ha perdut les estructures de *fer*-infinitiu (125) (Cyrino, 2010a,b, 2012; Andrade, 2010b; Cyrino & Sheehan, 2016).

- (125) a. \*O João mandou comer a sopa à Ana.  
'En Joan va fer menjar la sopa a l'Anna'  
b. \*O João mandou-**lhe** comer a sopa.  
'En Joan li va fer menjar la sopa' [Port. del Brasil] (Cyrino, 2010b: 200-201)

En síntesi, en aquest apartat hem pogut comprovar que les condicions en què té lloc l'AC en les configuracions de *fer*-infinitiu i MEC presenten nombroses diferències respecte dels contextos que hem vist en les seccions precedents. Val a dir que, com ja hem indicat anteriorment, l'anàlisi de les estructures anteriors depassa els objectius de la nostra recerca. Amb tot, considerem que la comparació amb les estructures estudiades permet aportar llum

<sup>65</sup> La proposta de Martins & Nunes (2017a,b) té implicacions per a l'anàlisi del control. En particular, mostren com la teoria del control per moviment (Boeckx et al., 2010) és la que permet de predir correctament els diferents escenaris que recullen amb supressió del clíctic reflexiu.

<sup>66</sup> Altres varietats, com ara el franco-provençal o alguns dialectes del retoromànic, en què l'AC sembla que es manté en un nombre reduït de contextos (*vid.* **taula 2.1** més endavant per a una síntesi), poden presentar casos similars als de (124). Segons Benucci (1997), aquestes llengües podrien estar en un procés de canvi, denominat «destructuració», segons el qual les estructures complexes anteriors esdevindrien dominis biclausals, de manera que l'AC esdevindria impossible. Hi tornarem més endavant.

<sup>67</sup> Per a un context similar en francès, *vid.* nota 58.

al fenomen de l'AC. És per aquest motiu que, en el decurs d'aquesta tesi, sempre que sigui convenient, hi fem al·lusió (*vid.*, en especial, § 4.5.3.).

## 2.2.6 Conclusions provisionals

En les seccions anteriors, hem examinat, a partir d'una perspectiva interlingüística, quina és la posició que ocupa el català en el conjunt de les llengües romàniques, pel que fa a l'aplicació de l'AC. A continuació, oferim una síntesi dels resultats obtinguts, que agrupem segons el tipus de context analitzat; així, a la **taula 2.1**, recollim els patrons de col·locació dels clítics en les estructures d'auxiliar + participi; a la **taula 2.2**, assenyallem les configuracions de gerundi; i, finalment, a la **taula 2.3**, mostrem els patrons observats en els contextos d'infinitiu.<sup>68</sup>

En concret, hem observat que el fenomen de l'AC es desencadena en tots els dialectes del català i en tots els escenaris descrits. De fet, un dels aspectes que hem pogut constatar és que hi ha una tendència a emprar el patró CL + {auxiliar/V<sub>[+FIN]</sub>} + V<sub>[-FIN]</sub>. En aquest sentit, hem pogut comprovar que, en algunes varietats, en determinats contextos, l'AC esdevé obligatori (*vid.* **taula 2.1**, **taula 2.2** i **taula 2.3**).<sup>69</sup>

**Taula 2.1:** *Patrons de col·locació dels clítics en contextos d'auxiliar + participi*

AC obligatori	AC opcional	sense AC
català	asturià	portuguès del Brasil
occità	San Valentino (It.Merid.)*	v. del Piemontès
aragonès	v. del franco-provençal (I)*	v. del franco-provençal (II)
castellà	v. retoromàniques (I)	(alguns parlars del valdostà)
gallec	(romanx surmiran)	v. retoromàniques (II)
portuguès europeu		
italià estàndard		
francès		
romanès*		

<sup>68</sup> A la **taula 2.3** no hi incloem els contextos de *fer*-infinitiu i MEC, perquè, com hem vist a § 2.2.5, les característiques sintàctiques i semàntiques d'aquestes configuracions són diferents de la resta dels casos analitzats i, per tant, requereixen d'un tractament a part.

<sup>69</sup> Marquem amb \* aquelles varietats en què el caràcter opcional o obligatori de l'AC està subjecte a determinades restriccions; per a una descripció d'aquests casos, *vid.* § 2.2.1 i referències que s'hi citen.

**Taula 2.2:** *Patrons de col·locació dels clítics en contextos d'auxiliar + gerundi*

AC obligatori	AC opcional	sense AC
mallorquí	resta de parlars catalans	sard ( <i>istare</i> )
menorquí	alguerès ( <i>ésser</i> )	portuguès del Brasil
alguerès ( <i>estar</i> )	sard ( <i>éssere</i> )	
v. meridionals d'Itàlia	italià estàndard	
(marsalès)	aragonès	
(napolità)	castellà	
(parlars lucanesos)	gallec	
(parlars de la Pulla central)	asturià	

**Taula 2.3:** *Patrons de col·locació dels clítics en contextos d'auxiliar/Mod/Asp + infinitiu*

AC obligatori	AC opcional	sense AC
sard	italià estàndard	portuguès del Brasil
v. meridionals d'Itàlia	català	v. septentrionals d'Itàlia
rossellonès ( <i>vaig</i> +INF)	occità	v. del Piemontès
romanès	aragonès	v. retoromàniques (I)/(II)
	castellà	v. del franco-provençal (I/II)
	asturià	francès
	gallec	
	portuguès europeu	
	San Valentino (It.Merid.)*	

Tal com il·lustren els resultats recollits en les taules anteriors, l'anàlisi de la distribució de l'AC en diverses varietats romàniques ens ha permès d'observar els patrons següents:

- (I) Hi ha varietats que mai no presenten AC: el portuguès del Brasil, alguns dialectes del piemontès, alguns parlars del valdostà i algunes varietats retoromàniques.
- (II) Hi ha llengües que només presenten AC en contextos d'auxiliar + participi i, en el cas d'algunes varietats, també, en estructures d'auxiliar + gerundi: el francès, les varietats septentrionals d'Itàlia, alguns dialectes retoromànics, com el parlar del

surmiran (romanx), i algunes varietats del franco-provençal.<sup>70</sup>

- (III) Hi ha varietats que presenten AC en tots els contextos: el català, l'occità, l'aragonès, l'asturià, el gallec, el portuguès europeu, el castellà, l'italià estàndard, les varietats meridionals d'Itàlia, el sard i el romanès.<sup>71</sup>

A banda de les observacions anteriors, un altre dels aspectes destacats que hem pogut comprovar és que, en el cas que una llengua presenti AC, el fenomen pot ser de caràcter obligatori o opcional; així, hem recollit els patrons següents:

a) AUX + PARTICIPI

En concret, en els temps compostos, en la gran majoria de llengües en què es produeix l'AC en aquests contextos, el patró amb la forma [+Finita] com a hoste del clíctic és l'única opció possible; en són una excepció algunes varietats, com ara l'asturià i el dialecte surmiran del romanx (*vid.* § 2.2.1), en què l'AC és opcional. És important de remarcar que, tal com hem vist anteriorment, en els casos del San Valentino i d'alguns parlars del franco-provençal (I), l'AC en contextos de participi està subjecte a determinades restriccions (*vid.* § 2.2.1).

b) AUX + GERUNDI

Amb relació als contextos d'AUX (*estar*) + gerundi sembla que en català l'AC és obligatori en mallorquí, menorquí i en el català de l'Alguer. L'obligatorietat de l'AC en els casos anteriors acostava els dialectes del català esmentats a algunes varietats italo-romàniques meridionals, com el napolità, el marsalès (Sicília) i els parlars lucanesos i de la Pulla Central, en què, en contextos de gerundi, el pronom només cliticitzava en la forma [+Finita] (*vid.* § 2.2.2). Com hem vist més amunt, en el cas del català de l'Alguer, el patró emprat és l'oposat al que presenta el sard, en què és impossible l'AC si l'auxiliar utilitzat és *estar*. Per contra, ambdues varietats comparteixen el fet que l'AC esdevé opcional si l'auxiliar seleccionat és *ésser/éssere* (*vid.* **taula 2.2**). Pel que fa a la resta de parlars del català, l'AC té un caràcter opcional —per bé que hi ha una tendència, en la llengua oral, a emprar el patró CL + auxiliar + gerundi—, de la mateixa manera que en italià estàndard, aragonès, castellà, gallec i asturià.

c) Contextos d'infinitiu

En les estructures d'infinitiu, l'AC és obligatori en contextos de *vaig* + infinitiu en rossellonès i és el patró més emprat en la resta de varietats del català. De fet, com hem vist anteriorment, en alguns casos, per a alguns parlants, l'enclisi a l'infinitiu pot donar lloc

<sup>70</sup> És necessari recordar que no totes les llengües romàniques presenten estructures d'auxiliar + gerundi —*vid.* § 2.2.2 i, en especial, nota 31.

<sup>71</sup> El romanès conforma un cas especial, atès que manté l'AC en un nombre reduït de casos; en aquest sentit, *vid.* § 2.2.4. A banda, cal precisar que, tal com hem indicat a § 2.2.1, per restriccions fonològiques, en contextos d'AUX + PARTICIPI, el romanès no presenta AC en els casos en què apareix el clíctic femení singular (*o*) (*vid.* nota 14).



a estructures marginals (*vid.* § 2.2.3). Pel que fa als contextos encapçalats per modals i aspectuals, també hi ha una forta tendència a l'AC. La resta de llengües romàniques presenta la variació següent: l'AC és obligatori en sard, en romanès i en la gran majoria de varietats italo-romàniques meridionals; en canvi, és opcional en italià estàndard, en occità, en aragonès, en castellà, en asturià —només si hi ha un proclitzador (*vid.* nota 43 i referències que s'hi citen)—, en gallec i en portuguès europeu (*vid.* § 2.2.4). En el cas del San Valentino, de la mateixa manera que hem vist en les estructures d'auxiliar + participi (§ 2.2.1), la (im)possibilitat que hi hagi AC depèn, en alguns contextos, de la presència de determinats elements en la perifèria esquerra —*vid.*, en especial, Pescarini & Pascetta (2014).

Finalment, és important de remarcar que, amb relació als contextos de *fer*-infinitiu, malgrat que hi ha molta variació, la gran majoria de llengües romàniques comparteixen el fet que l'AC del subjecte lògic de l'infinitiu és obligatori. Amb tot, convé recordar que, tal com hem vist a § 2.2.5, en algunes llengües, en què l'AC no es produeix en cap altre context, tampoc no té lloc en aquests casos; en són un exemple el Borgomanerese i el portuguès del Brasil —en aquesta darrera varietat, la configuració de *fer*-infinitiu ja no és possible (*vid.* exemple (125) més amunt).<sup>72</sup> En d'altres, per contra, l'AC de tots els clítics associats a l'infinitiu es desencadena de manera obligatòria, com en portuguès europeu i en sard.<sup>73</sup> Ara bé, cal precisar que, com hem vist en l'apartat anterior, en alguns casos, hi pot haver un conjunt de restriccions que bloquegin l'AC en les estructures de *fer*-infinitiu —per a una descripció d'aquestes excepcions, *vid.* § 2.2.5.

Més enllà del caràcter opcional o obligatori del fenomen —al qual tornarem en els capítols següents— la prospecció del conjunt de dades interlingüístiques ens ha permès de deduir la dependència implicacional següent:<sup>74</sup>

(126) *Implicació interlingüística per a l'AC*

Si una varietat no presenta mai AC en els temps compostos, no desencadenarà AC a la forma [+FIN] en cap altre context.

En efecte, les varietats assenyalades a **(I)** reflecteixen la implicació anterior: el clític se situa sempre, en tots els contextos possibles, en el domini de la forma [-FIN]. En canvi, les llengües recollides a **(II)** desencadenen —com a mínim— l'AC en estructures d'auxiliar + participi. Semblantment, les varietats de **(III)**, en què l'AC té lloc, també, en els contextos

<sup>72</sup> Com hem vist a § 2.2.5, autors com Benucci (1993, 1997), assenyalen que, algunes llengües, en què l'AC ha quedat restringit a un nombre reduït de contextos, presenten, també, una pèrdua d'aquest fenomen en estructures de *fer*-infinitiu. En són un exemple algunes varietats del franco-provençal i, fins i tot, alguns parlars del francès —*vid.* nota 58; *vid.*, també, Benucci (1993, 1997) i Tortora (2014b: § 5).

<sup>73</sup> El fet que algunes de les llengües que no desencadenen AC en contextos d'infinitiu, com el francès o el surmiran, presentin AC obligatori en estructures de *fer*-infinitiu es podria explicar pel fet que, en aquests casos, l'estatus categorial de l'infinitiu és inferior.

<sup>74</sup> En aquest cas, deixem de banda els contextos de MEC i de *fer*-infinitiu, atès que la naturalesa de l'AC en aquestes estructures és, com hem mostrat a § 2.2.5, diferent.

d'infinitiu —i de gerundi (però *vid.* nota 70)— presenten AC en configuracions d'auxiliar + participi.<sup>75</sup> Convé precisar, però, que la generalització de (204) és de caràcter unidireccional: és a dir, el fet que una llengua no desencadeni AC en cap altre context, més enllà dels temps compostos, no implica que no pugui donar lloc a aquest fenomen en aquest tipus d'estructures; n'és un exemple, el francès (*vid.* **taula 2.1** i **taula 2.3**).

Arribats en aquest punt, és interessant de relacionar la dependència implicacional anterior amb la generalització proposada per Tortora (2014a), en què es correlaciona la posició dels clítics en estructures simples amb la posició que ocupen en contextos conformats per temps compostos.

(127) *Implicació interlingüística per a la posició dels clítics*

if a language exhibits Borgomanerese-type enclisis (i.e. generalized enclisis) in simple tense clauses, then it necessarily exhibits enclisis on the past participle in the compound tenses.

(Tortora, 2014a: 14)

Segons l'anàlisi de Tortora, en les varietats en què hi hagi enclisi en temps simples —com en alguns parlars del piemontès— també hi haurà enclisi en contextos d'auxiliar + participi. Ara bé, és necessari remarcar que la generalització de Tortora exclou llengües com el gallec, el portuguès europeu i l'asturià, que presenten enclisi en temps simples, però que, en canvi, desencadenen l'AC en temps compostos. Amb tot, i com bé indica aquesta autora (Tortora, 2014a: § 2.1), l'enclisi que presenten les llengües anteriors no és de la mateixa naturalesa que la de les varietats com el Borgomanerese; de fet, com hem vist abans, el gallec, el portuguès europeu i l'asturià poden tenir un patró amb proclisi si hi ha un element proclitzador en l'estructura.

A banda, convé precisar que la implicació de (127) és de caràcter unidireccional: tal com hem observat, el fet que una llengua presenti el patró AUX + PARTICIPI + CLÍTIC no implica que desencadeni enclisi en els temps simples. En són un exemple algunes varietats retoromàniques (*vid.* § 2.2.1) i alguns dialectes del piemontès (*vid.* Tortora, 2014a: § 3.1.2), en què s'empra el patró amb proclisi en temps simples, però, en canvi, hi ha enclisi en els temps compostos.

Un cop examinades les asimetries entre les diverses varietats romàniques pel que fa a la posició dels clítics en estructures complexes, és necessari analitzar quines hipòtesis poden

<sup>75</sup> Val a dir que algunes varietats del Piemontès, com el piemontès estàndard, malgrat que no presenten AC en temps compostos, poden desencadenar-lo en altres contextos. Ara bé, aquests casos no conformen una excepció a la generalització que hem assenyalat anteriorment, atès que es produeix AC parcial: el clíctic no es pot desplaçar mai a una forma [+FIN] sinó que, seguint la generalització representada a (204), només podrà cliticitzar en una forma [-FIN]. Per a una descripció i anàlisi d'aquests casos, *vid.* Parry (2005) i Tortora (2014a: § 4.2; 2014b).

donar compte de la variació interlingüística examinada. En concret, el que convé és plantejar en quins aspectes divergeixen les diverses llengües analitzades que es puguin correlacionar amb l'aplicació de l'AC. En aquest sentit, una de les característiques en la qual es diferencien és en l'alternança proclisi/enclisi respecte de les formes [-FIN], en especial, de l'infinitiu. Observeu la **taula 2.4**.

**Taula 2.4:** *Patrons de col·locació dels clítics en formes [-FIN]*

<b>Proclisi</b> CL + V <sub>[-FIN]</sub>	<b>Enclisi</b> V <sub>[-FIN]</sub> + CL	<b>Alternança proclisi/enclisi</b> (CL) + V <sub>[-FIN]</sub> + (CL)
rossellonès occità francès sard v. retoromàniques portuguès B. algunes v. italoromàniques	català castellà Itàlia E. algunes v. del piemontès	asturià gallec portuguès E. cat. Alguer (infinitiu) romanès (infinitiu)

Si analitzem els patrons recollits a la **taula 2.4**, podem comprovar que les dades interlingüístiques recollides en les seccions anteriors palesen que el fenomen de l'AC ha de ser independent del paràmetre de col·locació dels clítics respecte de la forma [-FIN]. Així doncs, el fet que en una llengua hi hagi proclisi o enclisi a una forma [-FIN] no determina que hi pugui tenir lloc o no l'AC.<sup>76</sup> Una prova d'això és el fet que varietats com el portuguès del Brasil, el francès, molts parlars de l'occità i el rossellonès segueixen l'ordre CL + V<sub>[INF]</sub> però només les dues darreres presenten AC en contextos d'infinitiu. Semblantment, hi ha llengües que comparteixen el patró V<sub>[+FIN]</sub> + CL però no totes desencadenen l'AC. En són un exemple algunes varietats del piemontès, com el Borgomanerese, el castellà i la gran majoria dels parlars catalans; només les dues darreres llengües presenten AC. L'absència de la correlació anterior és visible, també, en moltes altres varietats parlades a Itàlia; en aquest sentit, *vid.* Manzini & Savoia (2005 vol.3: 367), que recullen alguns parlars italoromànics en què, malgrat presentar proclisi, desencadenen l'AC.<sup>77</sup>

Tenint en compte que la posició dels clítics respecte de la forma [-FIN] és independent de la possibilitat que hi hagi AC, cal cercar quina altra propietat podria explicar les

<sup>76</sup> Recordeu que en el cas del català de l'Alguer, tal com s'ha indicat anteriorment, l'alternança entre proclisi/enclisi en contextos d'infinitiu sembla que està subjecta a restriccions fonològiques.

<sup>77</sup> *vid.* també Manzini & Savoia (2005 vol.3: 357), per a una descripció de les varietats d'Itàlia que presenten alternança entre enclisi i proclisi en formes [-FIN] i desencadenen, també, l'AC.

diferències observades entre les diverses varietats romàniques pel que fa a l'aplicació d'aquest fenomen. En altres paraules: en què divergeixen les llengües que hem indicat anteriorment en l'observació de **(III)**, que permeten AC, de les que hem agrupat a **(I)**, que no el desencadenen mai?

Si examinem amb atenció les varietats agrupades a **(I)**, observem que podrien ser caracteritzades en tant que llengües de pro-drop parcial. En concret, el portuguès del Brasil presenta una distribució restringida de subjectes nuls (Duarte, 1993, 1995; Figueiredo-Silva, 2000; Modesto, 2000; Costa & Pratas, 2008; Lobo & Martins, 2017). Pel que fa a les varietats del piemontès i les varietats retoromàniques, tots dos casos es caracteritzen per la presència, en diversos contextos, de clítics de subjecte —*vid.* Tortora (2014a) i Anderson (2004), respectivament.<sup>78</sup> Aquest tret és compartit per algunes de les llengües recollides en l'observació de **(II)**, en les quals, com hem vist, hi ha AC en contextos d'auxiliar + participi —i en alguns casos, també en estructures d'auxiliar + gerundi. En concret, les varietats italo-romàniques del nord (Benincà, 1994; Poletto, 2000; Cardinaletti & Ripetti, 2004; Cardinaletti, 2014a), el surmiran (Anderson, 2004) i alguns parlars del franco-provençal (Roberts, 1993) presenten, també, clítics de subjecte. A banda, aquest segon grup inclou una llengua no pro-drop: el francès. De fet, és important de recordar que és Kayne (1989b, 1991) qui, per tal de donar compte dels contrastos observats entre llengües com el francès i l'italià estàndard pel que fa a l'aplicació de l'AC, correlaciona aquest fenomen amb el paràmetre de subjecte nul —*vid.* també Rochette (1988).<sup>79</sup> Val a dir, però, que un dels aspectes que pot sorprendre és que, tenint en compte la correlació anterior, esperaríem que la impossibilitat de l'AC en francès fos encara més robusta —en tant que llengua no pro-drop— que en els casos anteriors, conformatos per varietats de pro-drop parcial. Amb tot, cal recordar que autors com Benucci (1993: 59) i Kayne (1991) han observat, en francès col·loquial, casos d'enclisi en temps compostos (*vid.* nota 11 i referències que s'hi citen); aquest fet apropiaria el francès a les varietats recollides a **(I)**.

Tot i la correlació anterior, cal fer dues precisions: d'una banda, com alguns autors han assenyalat —inclòs Kayne (1989b)— la naturalesa d'INFL és una condició necessària però no suficient per a l'AC; és a dir: la possibilitat d'AC implica, en principi, que les llengües en què el fenomen és present siguin pro-drop; alhora, però, el fet que una llengua sigui pro-drop no implicaria la presència d'AC. A banda, convé advertir que, tal com assenyalen alguns autors (Wanner, 1986; Martins, 2000; Cinque, 2006), la interacció entre l'AC i les

<sup>78</sup> Cal precisar que cadascuna de les llengües suara esmentades presenta característiques diferents pel que fa a la presència dels clítics de subjecte. En aquest sentit, adreçem el lector a Poletto (2000); Gloria (2004); Tortora (2014a), per a una descripció i anàlisi dels clítics subjecte en les varietats del piemontès; per a les varietats del retoromànic, *vid.* Haiman & Benincà (1992) i Anderson (2004, 2016).

<sup>79</sup> En concret, Kayne (1989b, 1991) proposa una anàlisi —seguint el mecanisme de marcatge lèxic (*L-marking*) (Chomsky, 1986a)— segons la qual les llengües de subjecte nul presenten un I<sup>0</sup> subordinat que pot marcar lèxicament el complement SV que selecciona. Aquest tipus de marcatge permetria suprimir la barrera que conforma el SV, de manera que el clític es podria desplaçar fins a la clàusula matriu (*vid.*, també, § 2.3.1). Per a una anàlisi minimalista de la proposta anterior, *vid.* Solà-Pujols (2002).

llengües de subjecte nul no acaba de ser del tot precisa. En concret, una anàlisi de les dades diacròniques del francès revela que la pèrdua de l'AC tingué lloc durant el segle XVII (Galet, 1971; de Kok, 1985; Benucci, 1989) i sembla que el canvi envers la presència gairebé obligatòria del subjecte ja s'havia assolit en estadis anteriors —*vid.* també Wanner (1986: 361 i 500); però vegeu la justificació que presenten Pearce (1990: 281 i 295 nota 30) i Rochette (1988: § 2.3.4).<sup>80</sup> Recuperarem aquesta correlació al capítol 5.

A partir de les observacions anteriors i del conjunt de dades recollides en les seccions precedents, considerem que l'adopció d'una perspectiva diacrònica de l'AC ens pot oferir eines per examinar les dades interlingüístiques presentades i, de retruc, ens pot ajudar a aprofundir en l'anàlisi d'aquest fenomen.

## 2.3 L'ascens dels clítics: apunts de diacronia

En aquest apartat adoptem una perspectiva diacrònica del fenomen de l'AC en el conjunt de les llengües romàniques. Cal precisar que el propòsit d'aquesta secció no és presentar una caracterització exhaustiva de l'AC en estadis anteriors de la llengua sinó complementar les dades sincròniques amb la finalitat d'aconseguir una millor comprensió de la variació interlingüística observada en l'apartat anterior (*vid.* § 2.2.6, per a una síntesi). És per aquest motiu, doncs, que destaquem només aquells casos que considerem que són rellevants per dilucidar la naturalesa de l'AC.<sup>81</sup>

Hem dividit aquest apartat en quatre seccions: en la primera examinem quina era l'aplicació del fenomen de l'AC, en les diferents varietats romàniques, en els contextos descrits a § 2.2; en la segona, focalitzem l'atenció en les estructures en què hi ha reduplicació i explorem quin vincle s'estableix entre aquests casos i les dades sincròniques presentades en les seccions anteriors; en la tercera, analitzem, breument, l'abast que tenia l'AC en estructures d'infinitiu, tenint en compte el tipus de verbs que podien encapçalar aquestes configuracions; finalment, cloem amb una breu recapitulació.

<sup>80</sup> Pearce (1990: 295 nota 30) apunta que «although it may appear that, under Kayne's interpretation, the loss of the null subject possibility in MidF is incompatible with the continuation of M[ain]V[erb] cliticization for some MVs, it is nevertheless conceivable that the latter continuation (until about the end of the 17th century (Galet (1971)) may be seen as a lag in the change for one aspect of the developments in question».

Paral·lelament, és interessant de remarcar que alguns estudis d'adquisició del llenguatge ofereixen suport addicional a proposta paramètrica de Kayne; en aquest sentit, *vid.* Rodríguez-Mondoñedo et al. (2006).

<sup>81</sup> Convé destacar que, sovint, en els estudis dedicats a l'AC, s'ha bandejat l'anàlisi diacrònica del fenomen; en paraules de Wanner (1986: 296) «recent efforts aimed at explaining clitic movement in the transformational framework have not taken the historical Romance data into account at all.» Amb tot, alguns treballs sí que han adoptat aquesta perspectiva. Destaquen, sobretot, els estudis de Wanner (1982; 1986) i, en especial, els de Benucci (1989, 1993, 1997); *vid.* també Martins (1994a, 1995, 2006, 2016); Egerland & Cardinaletti (2010); Egerland & Cennamo (2010); Martineau (1990, 1991) i Susann Fischer (2002), entre d'altres. Ens hi referirem al llarg d'aquest apartat.

### 2.3.1 L'aplicació de l'AC: una aproximació diacrònica

L'objectiu principal d'aquesta secció és oferir un acarament pel que fa a l'aplicació de l'AC entre els resultats examinats a § 2.2.6 i les dades diacròniques assenyalades en la bibliografia, que complementem, alhora, amb les obtingudes en la cerca en diferents corpus amb la finalitat d'entendre la imatge calidoscòpica que conforma la variació observada entre les diferents varietats romàniques.<sup>82</sup>

En primer lloc, en el cas concret del català, observem que l'AC tenia lloc en tots els contextos analitzats en les seccions anteriors i s'aplicava d'una manera similar a l'actual en la majoria de casos. Així, hem pogut comprovar que en els temps compostos tenia un caràcter obligatori ja en els primers testimonis escrits (128)-(129).

(128) che Mir Arnall **m**'avia fait et dict a mi et a ma muler;

(*Greuges de Guitard Isarn, senyor de Caboet*, p.59, l.8, s.XI)

(129) E qan els no enteneren les paraules que él **los** ag dites [...]

(*Les Homilies d'Organjà*, p.120, l.5s., s.XI-XII)

Semblantment, la gran majoria de varietats romàniques també presenten AC en els contextos d'auxiliar + participi.<sup>83</sup> Ara bé, malgrat que en els estadis inicials sembla que tenia un caràcter obligatori, més endavant, en alguns casos, com ara el castellà, esdevingué opcional, de manera que el pronom podia cliticitzar, també, a la forma no finita (130) i (131).<sup>84</sup>

(130) pluguiese a Dios que oviese tirádo**lo**

‘plagués a Déu que l'hagués llençat’

(*Libro de los gatos*, 131, s.XIV, *apud* González-Ollé, 1983: 6)

(131) aunque había oídola.

‘encara que l'havia sentida’

(*Guzmán de Alfarache*, 11, IX, M. Alemán, s.XVI, *apud* González-Ollé, 1983: 6)

Pel que fa a les estructures d'infinitiu, en català, l'AC tenia, també, en els estadis inicials de la llengua, un caràcter estrictament obligatori. En concret, en els textos que hem analitzat dels s.XI i s.XII, el fenomen és present en tots els contextos possibles.<sup>85</sup> A tall

<sup>82</sup> En el cas del català, hem fet ús, principalment, del *Corpus Textual Informatitzat del Català Antic* (CICA) i del *Diccionari de Textos Catalans Antics* (DTCA). Per al castellà, a banda d'analitzar els treballs de diacronia dedicats al fenomen, hem emprat, també, el *Corpus Diacrónico del Español* (CORDE). Pel que fa a la resta de llengües romàniques, fem referència als diversos estudis consultats i, en alguns casos, presentem, també, dades recollides de textos antics.

<sup>83</sup> *vid.* Cardinaletti & Egerland (2010: § 2.12), per a una descripció de les estructures antriors en les varietats italo-romàniques.

<sup>84</sup> *vid.* González-Ollé (1983 i posteriors) per a una descripció dels casos esmentats. Aquest autor assenyalava que l'enclisi al participi apareix al s.XIII i esdevé un patró més estès al s.XVI.

<sup>85</sup> No hi hem inclòs els contextos de futur analític. Per a una prospecció de les posicions que podien ocupar els clítics en aquestes estructures en català i castellà, *vid.* Bouzouita & Sentí (2018).

d'exemple, mostrem els fragments de (132) i (133), en què el clíctic apareix en el domini funcional del verb matriu. A més, hem observat que, en cas que hi hagués més d'un infinitiu en l'estructura, el clíctic ascendia fins a la posició més alta, tal com es mostra a (134a) i (134b).<sup>86</sup>

(132) Rancur -me de ·I· bou de Oliba d'Ares e no **l'í** vol redre. Rancur -me de ·I· vaca de Guilelm Oler, no **la** vol redre ( *Greuges de Guitard Isarn*, p.60, l.1, s.XI)

(133) e mostret lo a P. de Lobeira per mandament de regina, e P. de Lobeira no **·l** volc pendre ( *Abusos comesos a Lleida per Peire de Lobeira*, p.91, l.9, s.XII)

(134) a. E domentre que pogra esser conogut per veritat no **la** volc far jutgar ( *Abusos comesos a Lleida per Peire de Lobeira*, p.91, l.23, s.XII)

b. e *deus-lo* fer odorar de les bones odors que façen moure l'apetit ( *Cànon d'Avicenna*, fol.32r, l.5, s.XIV)

Val a dir que alguns autors, com Susann Fischer (2002: 42-43) i Todolí (1995: § 4.1.2), assenyalen que l'AC era obligatori, també, en els períodes posteriors als segles XI i XII; d'altres, en canvi, sostenen que el fenomen esdevingué opcional als segles XIV i XV (*vid.* Par, 1923: 513-514; Moll, 1952: 320; Badia, 1947: § 163, § 170; Batllori, Iglésias & Martins, 2005: 165-166). Els resultats que hem obtingut són equivalents als que recullen els autors suara esmentats. En efecte: als segles XI i XII totes dues configuracions eren possibles —per bé que predominava l'estructura amb AC. Il·lustrem els dos patrons anteriors —amb AC (135a) i (136a) i sense (135b)-(136b)— a partir dels fragments següents.

(135) a. E après **te** deus confiar als bons senyals que aparexen al temps de la fi. ( *Cànon d'Avicenna*, Fol 92r, l.19, s.XIV)

b. No vulles que malícia vença lo teu cor, mas tu per lo bé que Deus t'à dat vuylles vençre lo mal qui t'és proposat e *deus créxer-te* la tua bonea ( *OFE*, 824, cap.DCCCXXIV, Eiximenis, s.XIV, *apud* Batllori, Iglésias & Martins, 2005: 166)

(136) a. ella· **s** començà a entristir e a sentir en son cor dolor molt gran ( *Curial e Güelfa*, p.88, l.24, s.XV)

<sup>86</sup> Amb relació als contextos de gerundi, s'ha de tenir present que presenten un ús menys estès que en períodes posteriors i recents —per a una anàlisi de les estructures perifràstiques de gerundi en català medieval, *vid.* Roca-Pons (1966); Wheeler (1980); Montserrat (2012). Ara bé, malgrat això, les dades observades indiquen que, en els estadis inicials de la llengua, l'AC també tenia un caràcter obligatori en aquestes estructures, de la mateixa manera que en la resta de varietats romàniques —*vid.* Cardinaletti & Egerland (2009: 919-920) i Egerland (2010: 3) per a una anàlisi d'aquestes estructures en les varietats italaromàniques.

- b. Ara, per ma fe, vós vindrets o per grat o per força. E, alargant la mà, près-la per les regnes e començà a tirar-**la**.

(*Curial e Güelfa*, p.134, l.31, s.XV)

Ara bé, a diferència del que s'ha indicat en estudis anteriors, hem pogut recollir dades que revelen que l'AC comença a adquirir un caràcter opcional abans; en concret, a partir del s.XIII. En alguns dels textos que hem analitzat d'aquest període apareixen alguns casos —per bé que isolats (*vid.* 137a)— en què el clíctic ocupa una posició en el domini de l'infinitiu. Els exemples següents, com molts d'altres, evidencien aquest canvi.

- (137) a. E als malautes languitz donava largament a menyar, e tot so que lus era mester e especialment carn; mas ela, quant era malauta, non volia menyar-**ó**.

(*Vides de Sants Rosselloneses*, p.212, l.16, s.XIII)

- b. per aventura él és lo meu Seyor JhesuChrist qui **·m** vol asagar, si **y** poria pus pendra que eu no **li** poyria donar

(*Vides de Sants Rosselloneses*, p.198, l.13, s.XIII)

Com acabem d'assenyalar, però, en els primers textos posteriors al s.XII, l'estructura sense AC no era gaire freqüent. De fet, hem observat que en algunes obres el clíctic apareixia només en el domini funcional del verb matriu, com hem pogut comprovar a la *Crònica* de Bernat Desclot (s.XIII).

- (138) el rey fóu manament a les géns que **·l** anassen tirar a la riba del val, d' aquela part hon lo mur era caüit. Les géns vengren al castel e volgren **-lo** tirar al val, mas les fangues eren sí grans que no **·l** pogren moure d' un loc, e axí lexaren **-lo** estar.

(*Crònica* de Bernat Desclot, p.II.49, l.14, s.XIII)

Noteu que a (138) el pronom apareix enclíctic al verb matriu en dos casos (*volgren-lo tirar*, *lexaren-lo estar*). A primera vista pot semblar una estructura ambigua; ara bé, la possibilitat que apareguin elements que trenquin l'adjacència entre el clíctic i l'infinitiu —*vid.* (139)— evidència que hi ha hagut AC i que el patró resultant és [V1 + CL [+ V2]].<sup>87</sup>

<sup>87</sup> Aquest patró era present també en d'altres varietats romàniques i en diferents contextos, com ara auxiliar + participi, tal com il·lustren els exemples següents de l'occità. Observeu que, de manera similar a (139), l'auxiliar i el clíctic eren estrictament adjacents (1); en canvi, entre el clíctic i la forma no finita hi podia haver diversos elements (1a).

- (1) a. auriem **los enaissi** perdutoz?

‘Els hauríem perdut així?’

- b. e a **lo** ferit ab la crotz

‘i el va ferir amb la creu’

[Occità] (*Sainte Enemie*, v. 1171, *apud* Jensen, 1986: 109-110)

Les estructures com les de (1a) confirmen que el pronom cliticitzava a l'auxiliar. Per a una descripció d'aquests casos en occità, *vid.* Jensen (1986: § 330, § 331 i referències que s'hi citen).



(139) E si dan li fa, deu-**lo-li** tot esmanar.

(*Llibre del Consolat de Mar*, p.188, l.7, s.XIV)

Cal tenir present que l'alternança entre proclisi i enclisi en les llengües romàniques estava subjecta a la denominada llei Tobler-Mussafia (Tobler, 1875; Mussafia, 1886), segons la qual el clíctic no podia ocupar la posició inicial absoluta de frase.<sup>88</sup> En aquest sentit, és interessant de remarcar que el català s'allunya de la resta de llengües iberoromàniques —i s'apropa, en aquest sentit, al francès—, atès que, en estadis anteriors, el clíctic ja podia aparèixer en posició inicial (*vid.* Par, 1923: 502-514; Todolí, 1995: § 4.1.2; Fontana, 1997; Susann Fischer, 2002; Batllori, Iglésias & Martins, 2005: § 3.1.1.2.1; Francalanci, Martins & Ordóñez, en premsa), si bé es conserven casos d'enclisi al verb finit fins a finals del segle XIX (*vid.* Susann Fischer, 2002: 87).<sup>89</sup>

Convé no confondre els casos anteriors de (138) i (139) amb les estructures de (140) i (141), en què el pronom apareix, també, entre els dos elements verbals.

(140) que d'abans no fo ne poc ésser sabut per la part qui dar **-los** devia

(*Costums de Tortosa*, p.213, l.13, s.XIII)

(141) E ella lo sentia molt bé e respondre *no li* volia.

(*Tirant lo Blanch*, p.903, l.18, J. Martorell, s.XV)

A diferència de (138) i (139), en els exemples de (140) i (141), l'infinitiu apareix davant del verb matriu: són estructures d'avantposició estilística, similars als contextos de participi presentats a § 2.2.1.<sup>90</sup> De fet, tal com hem vist en aquests darrers casos, cal considerar que en algunes estructures d'avantposició el pronom no ocupa una posició enclítica a la forma no finita sinó proclítica al verb matriu; n'és un exemple l'estructura de (141), en què la presència de la negació palesa que el pronom apareix en el domini finit. Amb tot, en alguns contextos, el pronom pot cliticitzar en l'infinitiu, com ara a (142) —i probablement també a (140).

(142) aquest feyt que avets comensat vos és gran honor si acabar **-lo** podets.

(*Crònica de Bernat Desclot*, p.II.80, l.6, s.XIII)

<sup>88</sup> Per a una descripció de les restriccions de la llei Tobler-Mussafia en les varietats italomàniques, *vid.* Benincà (1994: § x; 1995), Cardinaletti & Egerland (2010: § 2.12) i Benincà & Poletto (2010: § 1.5); per al portuguès i el francès *vid.* Martins (1994a,b, 1995, 2011) i de Dardel & de Kok (1996), respectivament.

<sup>89</sup> Hi ha autors que indiquen que, en algunes llengües romàniques, com ara el francès, s'hi aplicava la llei Wackernagel —semblantment a les llengües eslaves— a partir de la qual —a diferència de la llei Tobler-Mussafia— els clítics ocupaven la segona posició de la frase; en aquest sentit, *vid.* Wanner (1997), Batllori, Iglésias & Martins (2005: 152); *vid.* també Fontana (1993: § 2.3.3), per al castellà antic.

<sup>90</sup> Per a un recull de referències destacades sobre l'anàlisi d'aquest fenomen, vegeu la nota 9 d'aquest capítol.

Tal com evidència l'exemple anterior, en aquest cas no hi ha hagut AC sinó que el clític es desplaça, juntament amb la forma no finita, a una posició per damunt del verb matriu —*vid.* també Batllori, Iglésias & Martins (2005: 168) i Susann Fischer (2000) per a una descripció d'aquests contextos.

Val a dir que Andrade & Susann Fischer (en premsa) relacionen el fenomen de l'AC amb l'avantposició estilística. Aquests autors argüeixen que la pèrdua de l'avantposició estilística, en català, —que Susann Fischer (2010) data del s. xv— es relaciona amb el canvi d'AC obligatori a AC opcional —que assenyalen que té lloc cap al s. xvi. En concret, els dos autors consideren que la connexió entre ambdós fenòmens es relaciona amb la pèrdua de marcar la informació focal en la posició inicial de la clàusula en llengües com el català. En aquest sentit, doncs, la pèrdua d'avantposició estilística —que, seguint Susann Fischer (2010), assumeixen que tenia una funció focal— desencadena la possibilitat que elements que presenten una naturalesa de tòpic —com els clítics— passin a ocupar una posició inicial a la frase. Ara bé, tot i que no podem dedicar una atenció especial a aquests casos —atès que s'allunyen dels objectius d'aquesta tesi—, considerem que caldria revisar minuciosament les implicacions derivades de l'anàlisi anterior perquè, com hem mostrat abans —i contràriament al que indiquen els autors anteriors—, abans del s.xvi el fenomen de l'AC no presentava un caràcter obligatori absolut. A banda, no és gens clar fins a quin punt és rellevant la pèrdua de l'avantposició estilística per a la posició del clític, atès que, com hem assenyalat més amunt, en català, malgrat les restriccions imposades per la llei Tobler-Mussafia, els clítics podien ocupar una posició inicial a la frase.

Des d'una perspectiva interlingüística, observem que hi ha també una tendència marcada pels patrons amb AC —[CL + V1 [+ V2 ]] i [V1 + CL [+ V2 ]]

— en el conjunt de varietats romàniques, per bé que sembla que l'estructura sense AC era també possible en els estadis inicials d'algunes llengües, com ara el castellà (Granberg, 1988a; Rivero, 1991; Fontana, 1997) —*vid.* (143a) i (143b)—; l'aragonès (Badia, 1947: § 110, § 112 i § 115);<sup>91</sup> el portuguès (Martins, 1994a, 2006: § 3, 2016: § 3.1; Batllori, Iglésias & Martins 2005: § 2.2; Andrade, 2010b) —*vid.* (144a) i (144b)—; i algunes varietats italo-romàniques (Wanner, 1986: 291; Cardinaletti & Egerland, 2010: 440) —*vid.* (145a) i (145b).<sup>92</sup>

- (143) a. que el que la trae consigo nol puede nozir oio malo, nin obra de nigromancia;  
           ‘que qui la porta amb ell no li pot afectar cap mal d’ull, ni cap obra de  
           nigromància’           [Castellà antic] (*Lapidario*, fol.114V, p.24, Alfons X,s.xiii)

<sup>91</sup> Badia (1947: § 107, § 158, § 159) indica que en aragonès, de la mateixa manera que en català, hi havia una tendència en contextos simples a col·locar el pronom proclític al verb —a diferència d'altres llengües, com el castellà (Badia, 1947: § 63). L'autor correlaciona aquest patró amb el fet que presentessin un caràcter obligatori (o gairebé, en el cas de l'aragonès) pel que fa a l'AC (*vid.* Badia, 1947: 116 nota 1).

<sup>92</sup> El galleg presentava les mateixes característiques que hem destacat per al portuguès; en aquest sentit, *vid.* Ogando (1980). Pel que fa a l'asturià, no hem pogut trobar treballs que oferissin una anàlisi exhaustiva de l'AC en estadis anteriors de la llengua. Sembla, però, que totes dues opcions eren possibles tot i que, de la mateixa manera que la resta de varietats romàniques, hi havia una forta tendència pel patró amb AC.

- b. aquello que salliere del su fregamiento non podra nozir **le** ningun poçon que beua

‘allò que sortís del seu fregament no podria damnar-lo cap verí que begui’

[Castellà antic] (*Lapidario*, fol.114V, p.26, Alfons X, s.XIII)

- (144) a. E quando quiser espedirse del beigelhy a mão

‘I quan va voler acomiadar-se d’ell, li va besar la mà’

[Portuguès antic] (s.XIII, *apud* Batllori, Iglésias & Martins, 2005: 145)

- b. E disse que a posse que **lha** no queria dar.

‘I digué que la fortuna/propietat no la hi volia donar’

[Portuguès antic] (NO, s.XIII, *apud* Martins, 1994a: 162)

- (145) a. e ttu non puoi gastigar**ne** pur una

‘i tu no pots castigar-ne ni tan sols una’

[Italià antic] (*Disciplina clericalis*, p.74, rr. 9-10, s.XII)

- b. e non **mi** posso vantare...

‘i no em puc ventar...’

[Italià antic]

(*Della miseria dell'uomo*, cap.XLIV, 61, Bono Giamboni, s.XIII)

Noteu que l'exemple de (144b) mostra un cas d'interpolació, és a dir, la possibilitat de trencar l'adjacència entre el clíctic i l'hoste. Aquest fenomen no només s'ha atestat en portuguès (Martins, 1994a; Namiuti, 2008; Andrade & Namiuti, 2016) sinó que era present en la resta de llengües iberoromàniques; vegeu l'exemple de (146) del castellà.<sup>93</sup>

- (146) **me** tú quisieres honrar, déxame en estos canpos seguro.

‘em volguessis honrar tu, deixa'm en aquests camps segur’

[Castellà antic] (*Calila*, p.308, s.XIV, *apud* Batllori, Sánchez & Súnier, 1995: 191)

Un aspecte diferenciador del català respecte de les varietats iberoromàniques que l'apropa a les llengües gal-loromàniques és precisament l'absència de casos d'interpolació. De fet, d'acord amb les dades recollides en estudis anteriors (*vid.* Susann Fischer, 2002, 2012; Batllori, Iglésias & Martins, 2005: § 3.1.3), no n'hem trobat cap cas en els textos analitzats.

<sup>93</sup> La interpolació encara és present en portuguès europeu —*vid.* Martins (1994a); Magro (2007, 2010)— i, en menor mesura, en gallec —*vid.* Raposo & Uriagereka (2005). En asturià, en canvi, és impossible, per bé que, en estadis anteriors, sí que ho era (*Como lo el rey fiziera*) —*vid.* D'Andrés-Díaz (1993: 17). Val a dir que, a banda de les varietats iberoromàniques, el fenomen és atestat, també, en algunes varietats italomàniques, com ara en triestí (*vid.* Pescarini, 2018b i referències que s'hi citen) i cosentí (Ledgeway & Lombardi, 2005), i també en romanès (Dobrovie-Sorin, 1994; Dragomirescu & Nicolae, 2018).

Una de les vies d'anàlisi per donar compte dels contrastos entre les varietats romàniques antigues i modernes pel que fa a la presència d'elements interpolats entre el clíctic i el verb és assumir que la diferència es deu a un canvi en l'estatus del clíctic, que hauria passat de conformar una projecció màxima SX a un nucli X (*vid.* Rivero, 1991; Fontana, 1993).<sup>94</sup> El fet que el clíctic pogués desplaçar-se per sobre de la negació oracional (147) —contràriament al que s'observa en estadis recents— s'ha considerat una evidència per postular que els clítics tenien un estatus de SX i que no eren orientats a T sinó a C, a diferència de les varietats romàniques actuals; en aquest sentit, *vid.* Rivero (1986, 1997).<sup>95</sup>

(147) Si vieremos ... que **se non** puede escusar

‘Si veiéssim... que no es pot excusar’

(*Libro de los estados*, D. Juan Manuel, s.XIV, *apud* Rivero, 1991: 258)

Si assumim la hipòtesi anterior, hem de concloure que l'absència de casos d'interpolació en català implica que en aquesta llengua els clítics ja eren orientats a T i tenien un estatus de nucli. Com hem mostrat a § 1.2.2.1, per bé que considerem que, en català, els clítics són orientats a T, defensem que no presenten un estatus únicament nuclear (*vid.* també cap. 5).<sup>96</sup>

Amb relació a les llengües gal·loromàniques, a banda de no presentar casos d'interpolació —noteu que en el cas de (148b), el pronom cliticitzat al verb finit— el caràcter obligatori de l'AC hi perviu durant més temps; en aquest sentit, *vid.* Jensen (1986); Fernández González (1985), per a l'occità, i de Kok (1985) i Martineau (1990, 1991), per al francès.<sup>97</sup>

(148) a. l'autre non l'en deu malmenar.

l'autre no l'en deu maltractar'

[Occità antic] (*Chartes*, 313.10, *apud* Jensen, 1986: 108)

b. Volg i Boecis metre quastiazo.

‘En Boecis hi vol expressar reprovació’

[Occità antic] (*Boeci*: Appel, 105-22, *apud* Jensen, 1986: 109)

<sup>94</sup> Altres autors, en canvi, consideren que els clítics sempre han tingut un estatus de nucli; en aquest sentit, *vid.* Martins (1994a,b), Batllori, Iglésias & Martins (2005), *i.a.*

Paral·lelament a les anàlisis esmentades, una altra manera de donar compte de la interpolació en algunes varietats romàniques és assumir que el verb es mou a una posició més baixa (*low verb movement*. *vid.* Ledgeway & Lombardi (2005) per a una aplicació d'aquesta anàlisi al cosentí, i Dragomirescu & Nicolae (2018), per al romanès antic.

<sup>95</sup> La restricció de la presència de la negació pel que fa a l'aplicació de l'AC no és prou ferma; *vid.* § 5.3.1.4 per a una anàlisi d'aquests contextos.

<sup>96</sup> A banda, la hipòtesi de considerar els clítics SXs per tal d'explicar l'AC per sobre de la negació hauria de tenir en compte, també, els possibles efectes d'intervenció que hi podria haver en els casos en què l'AC tenia lloc per sobre d'un altre SX.

<sup>97</sup> En el cas del francès, alguns autors assenyalen que, en textos dels segles XI i XII, hi havia algun cas d'interpolació, malgrat que eren gairebé inexistent —*vid.* Martineau (1990) i Martins (2011: § 4, i referències que s'hi citen).

- (149) a. pri-je [...] que vous **les** acostumez à laver.  
 'jo prego que les acostumeu a rentar' [Francès antic]  
 (*Histoire de saint Louis*, 12, Joinville, s.XIII, *apud* de Kok, 1985: 108)
- b. Si en ot si grant pitié qu'il ne **la** pot regarder.  
 'I ell la planyia tant, que no la podia mirar' [Francès antic]  
 (*La Mort le roi Artu*, 93-45, s.XIII, *apud* Martineau, 1990: 57)

De fet, en el cas del francès, les estructures sense AC —(150a)-(150b)— comencen a ser possibles una mica més tard que en català i amb molta menys freqüència. En concret, segons Martineau (1990: § 3.3), aquest canvi es produeix en francès medieval (*Français Moyen* (cap al s.XIV) —*vid.*, també, Benucci (1989: 325).

- (150) a. car il va **se** coucher.  
 'car ell se'n va a dormir' [Francès medieval]  
 (*Cent Nouvelles Nouvelles*, 2013/205, *apud* Martineau, 1990: 67)
- b. Toutefois d'autant que l'artifice humain, experience et labour **le** peuvent permettre, j'ay bien voulu **t'en** donner quelques reigles  
 'Tanmateix, especialment perquè l'artifici humà, l'experiència i la feina ho poden permetre, he volgut donar-te'n algunes regles' [Francès Medieval]  
 (*Art Poétique* 1, Ronsard, *apud* Benucci, 1989: 325)

Un cop observat el procés de canvi que afecta l'AC en francès, cal relacionar els exemples que acabem de veure amb les dades sincròniques d'aquesta llengua que hem examinat a § 2.2; l'anàlisi conjunta de totes aquestes estructures ens permet de veure l'evolució que ha seguit l'AC.<sup>98</sup>

- (151) **Estadi 1** [(CL) + V + (CL)] + INF] (Francès antic)  
**Estadi 2** a. [(CL) + V + (CL)] + INF] (Francès medieval)  
 b. [V + [CL + INF]  
**Estadi 3** [V + [CL + INF] (Francès modern)

Tal com s'indica a (151), l'AC era, en els estadis inicials de la llengua francesa, un fenomen obligatori. Més endavant, adquireix un caràcter opcional; noteu que el fet que el clític comenci a ocupar una posició proclítica a l'infinitiu provoca que les estructures V + CL + infinitiu siguin ambigües, atès que es poden analitzar, també, com un cas d'AC amb enclisi

<sup>98</sup> Indiquem el clític entre parèntesis en els estadis 1 i 2 atesa la variació entre proclisi i enclisi al verb com a resultat de les restriccions imposades per la llei Wackernagel/Tobler Mussafia (*vid.* notes 88 i 89 i referències que s'hi citen).

al verb principal —*vid.*, en aquest sentit, Benucci (1989: 325). En el darrer estadi, l'AC esdevé impossible i queda restringit als contextos d'auxiliar + participi i de *fer*-infinitiu (§ 2.2; però *vid.* 2.2.1 i 2.2.5 per a un recull de casos excepcionals).

Arribats en aquest punt, és necessari recuperar les varietats analitzades a § 2.2, que, des d'un punt de vista sincrònic, semblantment al francès, tampoc no desencadenen l'AC, com per exemple alguns parlars del franco-provençal. En aquest sentit, la pregunta rellevant que cal formular és la següent: quin era l'estatus de l'AC en les varietats anteriors? És a dir, han sofert, paral·lelament al francès, un procés de canvi? En efecte, tal com ja havia assenyalat Benucci (1989, 1993, 1997), les dades diacròniques que hem examinat revelen que, de la mateixa manera que en francès, l'AC era possible en aquestes varietats en estadis anteriors. L'exemple següent del franco-provençal antic que hem recollit del text *Speculum* de Marguerite d'Oingt (s.XIII) il·lustra aquest canvi.

(152) Cil cors eret si tres nobles que l'on **si** poit remirer plus clarament que en un mirour. [...] li angel qui **l'**aveiant contempla de que il furont crea non **se** puyant solar de luy regarder, mais **lo** desirravont a regarder.

‘Aquells cossos eren tan nobles que hom s’hi podia mirar més clarament que en un mirall [...] els àngels que l’havien contemplat després que ells fossin creats no es podien sadollar de mirar-lo, i el desitjaven mirar’

[Franco-provençal antic] (*Speculum*, § 24, Marguerite d'Oingt, s.XIII)

Noteu que el fragment anterior mostra que l'AC no només es produïa en contextos d'infinitiu sinó també en els temps compostos (*l'aveiant contempla*), la qual cosa contrasta amb les dades sincròniques que hem presentat a § 2.2.1. En efecte, com hem recollit a la **taula 2.1**, en algunes varietats del franco-provençal no es produeix l'AC en configuracions d'auxiliar + participi. Tenint en compte aquest canvi de patró, convé examinar si d'altres llengües romàniques que tampoc no desencadenen l'AC en aquests contextos han sofert el mateix canvi que els parlars del franco-provençal esmentats. Observem el cas, per exemple, del piemontès, que tampoc no presenta AC en els temps compostos (*vid.*, § 2.2.1).

(153) Torne-sen, si ané a l'autre so ami, si **li** ai coità so desasi.

‘Se’n tornà, així que anà a l'altre amic seu, i li explicà la seva malaltia’

[Piemontès antic]

(*Sermones Subalpini*, sermó VII, p.238, s.XII/XIII, *apud* Benincà, 1994: 225)

Si analitzem les dades diacròniques del piemontès antic (153), podem comprovar que també era possible l'AC en els temps compostos. Així doncs, de manera paral·lela a les varietats franco-provençals assenyalades anteriorment, hi va haver un procés de canvi en aquesta llengua pel que fa a l'aplicació de l'AC; el patró inicial CL + auxiliar + participi esdevé auxiliar + participi + CL.

Semblantment, observem una mudança similar en altres varietats que, com hem vist a § 2.2, tampoc no presenten AC en estadis actuals. N'és un exemple el portuguès del Brasil (154), en què, de la mateixa manera que acabem de veure en piemontès (153), l'AC era possible, també, en els temps compostos (155).<sup>99</sup>

(154) Seos Collegas da Marinha e da Justiça **lhe** podem informar se tenho ou não serviços á Provincia...

‘El seus companys de la Marina i de la Justícia li poden informar si tinc o no serveis a la Província’ [Portuguès del Brasil]

(*Cartas Brasileiras*, 68, 1861, *apud* Andrade & Carneiro, 2014: 148)

(155) João não **me** tinha cumprimentado.

‘En João no m’havia saludat’ [Portuguès del Brasil] (s.XIX, *apud* Kato, 2012: 95)

Un cop observat el procés de canvi que han sofert les varietats romàniques anteriors, convé recuperar les llengües que exemplifiquen l’escenari oposat; és a dir, aquelles que han mantingut els patrons antics: el sard, el romanès i les varietats meridionals d’Itàlia, com ara el napolità. Amb relació al napolità, sembla que l’obligatorietat de l’AC ja era present en estadis anteriors de la llengua (*vid.* Ledgeway, 2009: 339).

(156) **le** solevano fare li navigante

‘les solien fer els navegants’ [Napolità antic]

(*Libro de la destructione de Troya*, 121.23, s.XIV, *apud* Ledgeway, 2009: 340)

Quant al sard, el patró més emprat era l’actual, amb AC (157) —*vid.*, també, Wanner (1986) i Benucci (1989, 1997). Val a dir, però, que hem trobat, en els primers testimonis documentats, algun cas —per bé que aïllat— en què el pronom apareixia en el domini de l’infinitiu (158).

(157) ki fudi serbu de sanctu Jorgi de Calcaria, c’aviat fattus dave Bera de Zori et no **llus** boliat dare a sserbire.

‘que era servent de Sant Jordi de Calcària, que havia tingut de Vera de Zori, i no volia donar-los servei’

[Sard antic] (*Condaghe S. M. Bonarcado*, 25, s.XII)

(158) Levaruntilli sas causas suas, cun sa causa de iudice et boliant tenn**llu** per sa persone.

‘Van requisar la seva propietat i la del jutge i volien mantenir-lo presoner’

[Sard antic] (*Condaghe S. M. Bonarcado*, 219, s.XII)

<sup>99</sup> En el portuguès del Brasil, la pèrdua de l’AC té lloc entre el s.XIX i el s.XX —*vid.* Cyrino (2010: 156); Andrade & Carneiro (2014).

Aquest fet no converteix el sard en una excepció en el conjunt de les varietats romàniques: hem assenyalat, anteriorment, llengües en les quals ambdues estructures eren possibles, també, en estadis inicials, com ara el castellà; convé precisar, però, que, tal com emfasitza Wanner (1986: 296), la presència de configuracions sense AC en els inicis de les varietats romàniques «does exist, but it may have been considerably marked or even marginal».

Tenint en compte les diferències que acabem d'assenyalar, volem fer ènfasi en el fet que hem pogut observar que, en la majoria de llengües romàniques, l'AC en temps compostos sí que sembla que presentava un caràcter obligatori des dels primers testimonis escrits i, en cap cas, era impossible —noteu que aquest fet segueix la implicació interlingüística que hem recollit a § 2.2.6.

Pel que fa al romanès, s'ha de tenir present que conforma un cas especial, atès que en estadis anteriors l'AC tenia un abast més ampli que en l'actualitat (Pană-Dindelegan (2016)).<sup>100</sup> En concret, a banda de tenir lloc en les estructures d'infinitiu nu (*bare infinitive*) (159a)-(159b), es podia desencadenar, fins i tot, en contextos de subjuntiu (160), per bé que no era gaire freqüent —observeu que la presència del complementador *să* no impedia l'AC.<sup>101</sup> Amb tot, és essencial de remarcar que les dades evidencien que el fenomen era possible només en els contextos en què els dos subjectes eren correferents. Tornarem a aquesta qüestió al capítol 4.

(159) a. nu-l putea numără.

‘No ho podia comptar’

b. știi-l dezlega.

‘El saps interpretar’

[Romanès antic]

(Palia de la Oră-știe, 1582: 140/144, *apud* Pană-Dindelegan, 2016: 60)

(160) no o poate să adaugă.

‘No ho podia afegir’

[Romanès antic]

(*Evanghelie cu învățătură*, 1581: 220, *apud* Pană-Dindelegan, 2016: 60)

Noteu que el romanès antic —de la mateixa manera que hem vist en altres llengües romàniques— també podia presentar enclisi al verb matriu (159b) en determinats contextos; en aquest sentit, cal remarcar que la llei Tobler-Mussafia no s'hi aplicava de manera uniforme (*vid.* Nicolae & Niculescu, 2015).

<sup>100</sup> Per a una descripció dels contextos en què es manté l'AC en romanès actual, *vid.* § 2.2., i, en especial, § 2.2.4.

<sup>101</sup> Tanmateix, cal precisar que sembla que en els primers textos documentats —que daten del s. XVI— la presència d'aquest tipus de complementadors sí que bloquejava l'AC; en aquest sentit, *vid.* Nicolae & Niculescu (2015). És interessant també de remarcar que sembla que, en els contextos de subjuntiu, a banda de la variant sense AC, l'altra opció que era més freqüent era amb reduplicació del pronom (Pană-Dindelegan, 2016: 60). Hi retornem a § 2.3.2.



En síntesi, un cop analitzada, des d'una perspectiva diacrònica, l'aplicació de l'AC en les diferents varietats romàniques, observem que, a diferència dels resultats presentats a § 2.2.6, l'escenari resultant era força homogeni —sobretot en els primers estadis. Així doncs, el fenomen era possible en tots els contextos examinats anteriorment —auxiliar + participi; auxiliar + gerundi; auxiliar/modal/aspectual + infinitiu; *fer*-infinitiu i MEC—, si bé, en alguns casos, malgrat la tendència general pel patró amb AC, no tenia un caire estrictament obligatori. N'és un exemple la possibilitat que ofereix el castellà en les estructures d'auxiliar + participi, en què el pronom podia aparèixer, de manera opcional, enclític al participi.<sup>102</sup> En aquest sentit, convé recuperar la dependència implicacional que hem presentat a § 2.2.6, segons la qual una llengua no pot desencadenar AC a una forma [+FIN] en cap altre context —deixant de banda les causatives, *vid.* § 2.2.6— si el fenomen no és obligatori en els temps compostos amb participi. Precisament, l'anàlisi de les dades diacròniques de les diferents varietats romàniques dona suport a aquesta generalització: no hem trobat cap varietat en què el clític aparegués sempre en el domini del participi, la qual cosa confirma la possibilitat —i, en alguns casos, obligatorietat— de l'AC en la resta de contextos. Així doncs, el castellà, que hem vist que presentava —i en algunes varietats encara és possible— AC en estructures d'auxiliar + participi, de manera opcional, se cenyia també a la generalització que hem formulat.

Amb tot, el que és interessant de remarcar és que, malgrat el fet que totes les varietats romàniques presentaven el mateix punt de partida, cadascuna va anar evolucionant a un ritme diferent, fins al punt que el panorama panromànic actual ha esdevingut en un escenari fragmentat en què les varietats se situen en diferents estadis del procés de canvi de l'AC; vegeu, en aquest sentit, les taules **2.1**, **2.2** i **2.3**, que hem presentat a § 2.2.6.

Arribats en aquest punt, un dels interrogants que sorgeix és com donar compte de la variació lingüística observada; o, de manera més precisa: ¿quin aspecte caracteritzava les llengües com el francès o el piemontès, en els primers estadis, que permetia que tingués lloc l'AC en estructures en els quals, actualment, l'única opció possible és la cliticització en el domini [-FIN]? Una de les hipòtesis que es pot plantejar és que hi ha hagut un canvi estructural; és a dir: els contextos amb AC en les varietats esmentades van perdre el caràcter monoclausal (161a) i van esdevenir estructures biclausals (161b) —aquesta és la línia d'anàlisi proposada per autors com Benucci (1989 i posteriors) o Susann Fischer (2002, 2010).

- (161) a. [SC [ST Le peut [SV [V<sub>1</sub> [SV [V<sub>2</sub> chanter ]]]]]]  
 b. [SC [ST Je peut [SV [V<sub>1</sub> [SC le chanter ]]]]]

Alternativament, hi ha autors que postulen que el que canvia són els trets que conformen les projeccions funcionals de la clàusula —revisem aquest tipus d'anàlisi als capítols 3 i 5.

<sup>102</sup> Com hem vist a § 2.2.1, alguns parlars encara mantenen aquest tipus d'estructures, per bé que, de la mateixa manera que en castellà antic, el fenomen no és obligatori.

En aquest sentit, destaca la proposta de Martineau (1990, 1991), que correlaciona —seguint la hipòtesi formulada prèviament per Kayne (1989b; 1991) (*vid.* també Rochette, 1988: § 2.3.4)— la pèrdua d'AC amb la pèrdua de subjectes nul, en casos com el francès. Aquest fet es traduiria en un canvi en la naturalesa d'INFL en aquestes llengües. En concret, des d'aquesta perspectiva, s'assumia que, en francès antic, l'infinitiu presentava un nucli INFL, que tenia un tret [+pron], que li permetia marcar-L el SV, de manera que no constituïa una barrera per al clíctic, que podia adjuntar-se al nucli INFL matriu (162) —*vid.*, també, nota 79 d'aquest capítol.<sup>103</sup>

(162) [SI CL + V1 ... [SI I [+pron] [SV V ]]]

(Adaptat de Kayne, 1989b)

Més enllà de l'anàlisi de la validesa de les hipòtesis anteriors, el que ara ens interessa és proporcionar proves que refermin el canvi observat en les diferents varietats romàniques pel que fa a l'aplicació de l'AC. En la secció següent, aprofundim en aquesta qüestió.<sup>104</sup>

### 2.3.2 La reduplicació

Tal com acabem de veure, malgrat que les varietats romàniques tenien un comportament similar pel que fa a l'aplicació de l'AC en els primers estadis, en l'actualitat conformen un escenari amb molta variació. Tenint en compte que hi ha llengües en què l'AC ha quedat reduït a determinades estructures —i, en alguns casos, fins i tot, ha desaparegut—, és interessant de buscar indicis d'aquests canvis de patró. En aquest sentit, observeu els contextos següents.

(163) Il **se** print à **se** mutiner.

‘Ell es va començar a amotinar’

[Francès medieval] (Ronsard, *Amours* CLVI, 17, s.XVI, *apud* Benucci, 1989: 323)

(164) a. nu **-i**                      vei                      vrea      să      **-i**  
           no CL.AC.3.M.PL AUX-FUT.2.SG voler.INF COMPL CL.AC.3.M.PL  
           lași.  
           deixar.SUB.2.SG

‘No voldràs deixar-los’

[Romanès antic] (*PO*, 1582: 203, *apud* Pană-Dindelegan, 2016: 66)

<sup>103</sup> Amb relació als estadis inicials del francès, en què, com hem vist, l'AC era obligatori, Martineau (1990, 1991) —i, de manera similar, també Pearce (1990)— ho atribueix a la llei Tobler-Mussafia. Segons aquesta autora, el clíctic ascendia a l'oració matriu perquè, seguint la llei anterior, no podia aparèixer en posició inicial a la subordinada. Per a més detalls d'aquesta proposta *vid.* Martineau (1990).

<sup>104</sup> Ara per ara, deixem de banda les dues hipòtesis que acabem de presentar, a les quals tornem als capítols 3 i 5.

b. **Le** va putea a **le** spune.

‘Ell els ho podrà dir’

[Romanès antic] (*CPV*, 1705: 222, *apud* Pană-Dindelegan, 2016: 61)

En els casos de (163), (164a) i (164b) el clíctic pot ocupar més d'una posició. Considerem que aquests contextos revelen un estadi de transició d'estructures amb AC a configuracions en què el pronom només pot ocupar una posició en el domini [-FIN]. En concret, en el cas del francès és precisament a partir dels segles XVI-XVII (Galet, 1971; de Kok, 1985; Benucci, 1989; Martineau, 1990, 1991) que es produeix el canvi envers la pèrdua de l'AC. Pel que fa al romanès, malgrat que l'AC manté un caràcter obligatori en les estructures d'infinitiu nu (*bare infinitive*), en la resta de casos ja no és possible. En aquest sentit, amb relació a les estructures de subjuntiu encapçalades pel complementador *să* (164a) és interessant d'observar que, segons assenyalen Nicolae & Niculescu (2015: 235), en els primers textos documentats (s.XVI), l'AC no es podia produir. Ara bé, més endavant sembla que el fenomen sí que era possible, si bé el patró més freqüent era el que incloïa reduplicació, com a (164a) (*vid.* Pană-Dindelegan, 2016: § 2.2.3.6); la qual cosa podria indicar un canvi cap a una estructura en què el clíctic sí que podia aparèixer en el domini matriu. Actualment, però, sembla que aquest tipus de configuracions són impossibles i l'única posició disponible per al clíctic és dins la subordinada (*vid.* Dragomirescu, 2013: 193; *vid.* Marchis, en premsa: 34 i nota 11, per a un recull de casos especials). De manera similar, els casos de reduplicació en les estructures d'infinitiu preposicional que presentava el romanès antic (164b) són, en els estadis recents de la llengua, impossibles.

Els fets anteriors són visibles també en d'altres llengües. Examinem ara el cas del català. Com hem mostrat abans, també hi va haver un canvi en l'aplicació de l'AC, que esdevingué opcional entre els segles XIII, XIV i, sobretot, a partir del s.XV (*vid.* § 2.3.1). És precisament durant aquest període que trobem casos de reduplicació, que revelen el canvi de patró. És interessant de veure que l'AC i la reduplicació podien tenir lloc en estructures conformades per més d'un infinitiu, tal com il·lustra l'exemple de (167). Ara bé, volem remarcar que aquest tipus de configuracions estan subjectes a un conjunt de restriccions; en especial, amb relació al tipus de verbs que hi poden aparèixer. En aquest sentit, vegeu els capítols 4 i 5.

(165) que no menarà el plet ne **·l** volrà menar-**lo**

(*Costums de Tortosa*, part 1, p.412, l.13, s.XIII)

(166) E Tancredi, ab dolces paraules, **la** començà a confortar-**la**.

(*Decameró*, part 1, p.303, l.22, s.XV)

(167) bé que és un comun dir que ses gents de Guiralt no **ho** hagueren gosat assajar de fer **-ho** sens manament seu

(*Epistolari de Ferran I d'Antequera*, Carta 486, l.39, s.XV)

- (168) Crec que, delliure de tants passats treballs, desitges dels que encara t'esperen guardar-**te**, e vols per causa l'estima de ma bellea, en excusa de ton poc ànimo  
(*Aqu*, 2, J. Roís de Corella, *apud* Batllori, Iglésias & Martins, 2005: 165 n. 22, s.xv)

La possibilitat que el clític sigui pronunciat en més d'una posició de la frase permet copsar el canvi que va tenir lloc en algunes varietats romàniques que, semblantment al francès —tot i que en un període més recent—, han avançat cap a l'estadi en què el clític només pot aparèixer en el domini [-FIN]. En són un exemple alguns parlars del franco-provençal valdostà i el piemontès (*vid.* Parry, 1994, 1995, 2005; Tortora, 2014b; Pescarini, 2018).

- (169) ĭ                    **m**                    ã                    pã                    vyóé                    **mé**.  
CL.SUB.3.PL CL.AC.1.SG AUX.ha NEG vist.PART CL.AC.1.SG.  
'Els no em van veure'                    [Franco-provençal valdostà] (Harris, 1969: 138)
- (170) a. [u                    **m**                    **n**                    a                    'db                    **m**  
CL.SUB.3.SG CL.DAT.1.SG. CL.PARTITIU AUX.ha donat.PART CL.DAT.1.SG.  
**ne**                    duj]  
CL.PART. dues  
'Me'n va donar dues'                    [Piemontès] (Parry, 1995: 137)
- b. I                    **m'**                    aveisi                    pusciu                    **me**                    gitè  
CL.SUBJ.2.SG CL.AC.1.SG AUX.hauries pogut.PART CL.AC.1.SG ajudat.PART  
**me**.  
CL.AC.1.SG  
'Em podries haver ajudat'                    [Piemontès, varietat Cairese] (Parry, 2005: 179)

Convé remarcar que aquestes varietats, per bé que encara presenten alguna mostra de reduplicació (*vid.* Parry, 1995, per al piemontès), han assolit l'estadi en què l'AC ja no és possible —*vid.* § 2.2., per a una descripció de la distribució pronominal en estructures complexes en les varietats anteriors.

Noteu que, en l'exemple de (170b), hi ha tres còpies pronunciades. Considerem que es tracta d'un cas revelador pel que fa a la naturalesa del moviment dels clítics; en concret, sostenim que aquest tipus d'estructures evidencien que els pronoms es desplacen cíclicament. De fet, aquests contextos són un problema per a aquelles anàlisis que bandegen la hipòtesi anterior i postulen només dues posicions per als clítics en la frase, una en el domini funcional i una altra en el domini lèxic (*vid.* **figura 2.1**) (Cardinaletti & Shlonsky, 2004) i González López (2008) (vegeu el capítol 3 per a una revisió d'aquesta proposta).



els diferents dialectes del català pel que fa a la reduplicació.<sup>107</sup> El que ens interessa és examinar si les dades recollides revelen —de forma paral·lela a les varietats anteriors— un canvi d'estadi pel que fa a l'aplicació de l'AC. A continuació, explorem aquesta hipòtesi.

Amb relació als contextos analitzats, hem pogut comprovar que la reduplicació té lloc en diferents varietats del català —per bé que, com mostrem tot seguit, en alguns casos, es produeix de manera més sistemàtica. En concret, hem constatat que és possible en parlars del central (173) i també del balear (175) —noteu que, quan hi ha més d'un infinitiu, el clíctic pot ocupar, també, una posició intermèdia (173d). De fet, en casos com els de (173d) el clíctic pot ocupar diverses posicions (*ho deus poder fer-ho / deus poder-ho fer-ho*). Fins i tot, de manera similar als exemples observats en piemontès (170b), per a alguns parlants és possible que hi hagi tres còpies pronunciades en l'estructura (*ho deus poder-ho fer-ho*). E. Bonet (2002: 984) també recull casos similars (174).

- (173) a. si ets molt guenyo no **hi** deus veure-**hi** a davant (*COC, conversa 1, 915*)  
 b. però no **hi** ha d'haver-**hi** soroll a Israel. (*COC, conversa 9, 1053-1054*)  
 c. i **ho** vaig fer-**ho** ben convençuda (*COC, conversa 8, 73-74*)  
 d. si fas *algu* a casa teva i tens temps bé **ho** deus poder-**ho** fer.

(*COC, conversa 10, 985*)

- (174) a. **En** vaig haver-**ne** de continuar fent-**ne**.  
 b. **Hi** vaig haver-**hi** de continuar-**hi** anant.

Tal com s'exemplifica a (173c), la reduplicació és possible no només en estructures encapçalades per modals i aspectuals sinó, també, en contextos de passat perifràstic (*vaig* + infinitiu).<sup>108</sup> A banda, convé remarcar que, de la mateixa manera que hem vist en piemontès —*vid.* (170a)—, en alguns casos pot afectar, fins i tot, un grup clíctic, com mostra l'exemple següent de l'eivissenc (175).

<sup>107</sup> Es tracta d'un fenomen poc explorat en la bibliografia sobre el català. En alguns dels estudis previs, s'ha indicat que la reduplicació està circumscrita només a alguns parlars i que, per exemple, en varietats com el nord-occidental o en balear, no és possible (*vid.* E. Bonet, 2002: § 10.3.5.3.). Ara bé, com mostrem, en aquest apartat, la reduplicació sí que és present en aquests dialectes. Amb tot, caldrà, en un futur, dur a terme una anàlisi minuciosa amb l'objectiu de delimitar l'abast real de la reduplicació pronominal en el conjunt dels parlars catalans.

<sup>108</sup> De fet, Fabra ja va copsar la tendència la reduplicació per part d'alguns parlants, tal com s'intueix en aquest fragment de les converses. Agraïxo a Gemma Rigau haver-me fet parar esment en aquest passatge.

La construcció defectuosa, grollera, que constatem AD és desgraciadament freqüent. En el mateix diari on l'havem trobada, llegim: «Una revista és mensual en la qual hi col·laboraran els més intel·ligents...». **Un pas més, i admetrem en la llengua literària construccions com Hi vaig anar-hi!**

(Fabra, *Converses filològiques*, 283, 16 XII, 1922, xxxi) [La negreta és nostra]

- (175) a. piscines **n'hi** comença a haver-n'hi.; **n'hi** començava a haver-**n'hi** de.; de, de, cobertes.

(COD, Eivissa 1, 83-85)

Val a dir que el fenomen de la reduplicació és ben viu en algunes zones del nord-occidental; especialment, a l'àrea tortosina. Mostrem, a tall d'exemple, alguns dels contextos recollits en una conversa espontània entre tres informants d'Alcanar.<sup>109,110</sup>

- (176) a. **Me'n** va sobrar-**me'n** casi una madeixa [...] I **li** vaig dir-**li**: “antes d'anar-te'n, tria la llana”.
- b. Damunt del llit hi ha una bufanda i **la** vull desfer-**la** [...] I de la manera com ella **m'ho** va dir-**m'ho** [...] (CS)

És interessant d'assenyalar que la reduplicació també és visible en alguns parlars del valencià, sobretot, els més propers al tortosí —en aquest sentit, *vid.* Sans (2016) i Beltran-Calvo & Segura-Llopes (2017: 225). Val a dir que, en el nostre cas, hem pogut observar, també, algun cas de reduplicació en parlars de la zona d'Alacant (178).<sup>111</sup>

- (177) **Me** vaig fê-**me** un suquet de peix. (Sans, 2016 *apud* Segura-Llopes, 2017: 225)

- (178) No **·n** podríem comprar-**ne** més? (CS)

És important de remarcar que el dialecte en què la reduplicació té lloc de manera —gairebé— categòrica és l'alguerès. L'anàlisi d'algunes de les obres dedicades a aquesta varietat (Bosch-Rodoreda & Scala, 1999; Bosch-Rodoreda, 2002) i dels corpus consultats (*COD*, *Corpus Oral de l'Alguerès*) revela que es tracta d'un fenomen ben viu. Defensem que una hipòtesi que podria explicar el predomini del patró amb reduplicació en el català de l'Alguer seria considerar que es troba en un estadi de canvi cap a un patró en què l'AC esdevingui obligatori. Un fet que podria reforçar aquesta visió és el contacte d'aquest dialecte amb

<sup>109</sup> L'anàlisi de les dades recollides suggereix que, en la gran majoria de casos, els clítics que són pronunciats en més d'una posició són els més inespecificats pel que fa a trets: el locatiu (*hi*), el partitiu (*en*) i l'acusatiu neutre (*ho*). Tornem a aquesta qüestió al capítol 5.

<sup>110</sup> Els casos com els de (175) i (176), de la mateixa manera que els exemples que hem vist abans del piemontès (170a), en què hi ha més d'un clíctic repetit, són un problema per a l'anàlisi de la reduplicació proposada per Nunes (2004). En particular, l'aproximació que presenta aquest autor mira de resoldre el conflicte que suposa la pronúncia de dues còpies d'una cadena no-trivial —dos elements idèntics— pel que fa a la linearització (Kayne, 1994). En concret, postula que en els casos en què hi ha reduplicació hi té lloc una reanàlisi morfològica que es concreta per mitjà d'un mecanisme de fusió —en els termes de Halle & Marantz (1993)— entre el clíctic i l'hoste. Aquesta operació permet que aquesta còpia esdevingui invisible a l'Axioma de Correspondència Lineal (*Linear Correspondence Axiom*) (Kayne, 1994), un cop passa a formar una unitat amb el verb; és a dir, un cop s'hi fusiona. Ara bé, el mecanisme de Nunes (2004) prediu que aquesta fusió, que té lloc en el component morfològic, només es pot aplicar en els casos en què no hi ha un grup clíctic (*clitic cluster*). Tal com es fa evident en contextos com els que hem vist més amunt, en llengües com el català aquesta predicció no se segueix. La complexitat d'aquestes estructures requereix d'una prospecció minuciosa, que deixem per a un futur.

<sup>111</sup> Tal com hem indicat anteriorment caldrà, en un futur, examinar minuciosament l'abast d'aquest fenomen per tal de percebre si es tracta d'una característica general del català o si, per contra, és exclusiu d'algunes varietats.

el sard, una llengua en què, com ja hem vist anteriorment (§ 2.2), l'AC és obligatori en gairebé tots els contextos.

- (179) a. **La** puc fer-**la** nova. (Map Task 2, *Corpus Oral de l'Alguerès*)  
 b. [**i**] teniva de dar[**li**] la llet. (Bosch-Rodoreda, 2002: 183)<sup>112</sup>  
 c. Alhora mosaltros en tant que estiguéssim a entendre lo trot del cavall, que arribessin ellos, que els vegéssim, **lo** févem jugar-**lo**.

(*Corpus Bosch i Sanna*, Etnotext 2)

Noteu que és possible, fins i tot, la reduplicació del subjecte lògic de l'infinitiu, en contextos de *fer*-infinitiu (179c), semblantment a l'exemple del francès recollit per Benucci (1997: 10), que hem mostrat més amunt, i que repetim a (180).

- (180) (le concentré d'orange) fais-**le** juste **le** dégeler.

‘(el concentrat de taronja) fes-lo acabar de descongelar’

[v. Francès] (Benucci, 1997: 10)

Els contextos anteriors no conformen casos aïllats. Egerland & Cennamo (2010: 839) sostenen que la cliticització del subjecte lògic de l'infinitiu a la subordinada era també present en italià antic.<sup>113</sup>

- (181) non [dubitò che] la donna ciò facesse dir**gli** per tentarlo [...]

‘no dubtà que la dona li fes dir allò per temptar-lo’

[Italià antic] (Boccaccio, *Decameron*, 7, 9, par. 13 [1370])

Les dades anteriors s'han de relacionar amb el fet que, en algunes varietats en què ja no es produeix l'AC en aquestes estructures (*vid.* § 2.2.5) —com en Borgomanerese—, el clíctic apareix, també, en el domini de l'infinitiu —recuperem l'exemple (124), que repetim a (182).

- (182) da fè paghè- **gghi** 'l plateatich.  
 de fer.INF pagar CL.DAT.3.PL la llicència.

‘de fer-los pagar la llicència’

[Borgom.] (Colombo & Velati, 1998: 23, *apud* Tortora, 2014b: 155)

<sup>112</sup> En alguns dels casos en què hi ha reduplicació, els pronoms enclítics i proclítics poden adoptar formes diferents; en aquest sentit, *vid.* Bosch & Scala, (1999: § 2.2.5.4). En el cas de (179b), el datiu de tercera persona presenta dos al·lomorfs [i] i [li].

<sup>113</sup> Per contra, en altres llengües romàniques, en els primers estadis, l'AC era obligatori en els contextos de *fer*-infinitiu i, fins i tot, en alguns casos no hi operava la restricció de Persona i Cas (*me-lui*) —*vid.* Benucci (1997: 24)—, a diferència d'estadis més recents; per a una anàlisi d'aquesta restricció *vid.* § 2.2.5.



Els casos que acabem de presentar evidencien que el clíctic és generat a la clàusula d'infinitiu. A més, el fet que en determinades varietats —com ara en alguerès (179c)—, ocupi, alhora, una posició en el domini del verb matriu aporta proves a favor de l'anàlisi del moviment cíclic dels clítics.

En síntesi, en aquesta secció, hem analitzat, primerament, des d'un punt de vista diacrònic, com els diferents casos de reduplicació presents en diverses varietats romàniques —i en diferents etapes— poden explicar un canvi de patró que afecta l'aplicació de l'AC. De manera esquemàtica, podríem representar els diferents estadis del canvi de la manera següent (*vid.* també Benucci, 1989 i posteriors per a una descripció de l'evolució de diferents varietats romàniques respecte de l'AC; *vid.* també Wanner, 1987: cap. 7).<sup>114</sup>

(183) *Cicle de l'AC*

**Estadi 1** CL + V + V<sub>[-FIN]</sub>

**Estadi 2** (CL) + V + V<sub>[-FIN]</sub> + (CL)

**Estadi 3** V + V<sub>[-FIN]</sub> + CL

Si correlacionem les dades diacròniques presentades a § 2.3.1 amb els casos de reduplicació analitzats en aquesta secció, podríem establir que algunes llengües romàniques, com ara el francès i el Borgomanerese, se situarien en el tercer estadi; i en el cas d'aquesta darrera varietat, el procés de canvi hauria arribat més enllà, atès que, a diferència del francès, ja no pot desencadenar l'AC en cap dels contextos possibles. Per contra, d'altres llengües, en què l'AC té un caràcter obligatori, com el sard, ocuparien l'estadi oposat (CL + V + V<sub>[-FIN]</sub>). Pel que fa a les varietats en què el fenomen és opcional, caldria considerar que serien en un estadi intermedi; n'és un exemple l'alguerès, en què, com acabem de veure, sembla que els casos de reduplicació podrien indicar un pas cap a un estadi en què l'AC esdevingui obligatori. Considerem que aquesta hipòtesi podria ser extrapolable a aquelles varietats del català que, com acabem de veure, també presenten reduplicació. Així doncs, la presència d'aquest fenomen podria ser un indicatiu d'un canvi d'un patró en què l'AC té un caràcter opcional a un estadi en el qual esdevingui obligatori. Aquesta hipòtesi rep suport de les dades del català analitzades en el decurs d'aquesta tesi i, alhora, de les observacions fetes prèviament per alguns autors, com ara Fabra (1956: 88) i Moll (1952: § 529), que —com ja hem indicat anteriorment (§ 2.2.4)— feien èmfasi en la tendència d'aquesta llengua a la proclisi en estructures complexes.

En darrer terme, és interessant de notar que les llengües que han assolit l'estadi en què l'AC té un caràcter obligatori, com ara el sard, ja no presenten casos de reduplicació. Creiem que aquest fet conforma una prova a favor de l'anàlisi de la reduplicació en tant que indicador del canvi que afecta l'aplicació de l'AC en el conjunt de varietats romàniques.

<sup>114</sup> Per motius de claredat expositiva, no representem tots els possibles ordres que presenten els clítics respecte de l'hoste (proclisi/enclisi) en les diferents llengües.

### 2.3.3 Escolli: sobre l'abast de l'AC en les varietats romàniques antigues

A la secció § 2.3.1 hem pogut comprovar que el panorama panromànic presentava un caràcter força homogeni amb relació a l'aplicació de l'AC. Amb tot, més enllà del caràcter d'obligatorietat o opcionalitat del fenomen i dels contextos en els quals podia tenir lloc, un dels aspectes que cal considerar és si les varietats romàniques antigues presentaven, també, un comportament similar pel que fa a l'abast del fenomen; és a dir, si els mateixos verbs podien desencadenar l'AC en les diferents llengües. En aquest sentit, convé recordar que a l'apartat § 2.2, des d'un punt de vista sincrònic, hem observat que, en les varietats romàniques que mantenen l'AC, l'abast del fenomen inclou —a banda dels causatius i perceptius— els verbs modals i aspectuals, la qual cosa els apropa als auxiliars; en aquest sentit, *vid.*, en concret, § 2.2.4 i capítol 3, en què explorem la relació entre aquestes classes verbals i els auxiliars. Si observem de nou les dades diacròniques analitzades en les seccions precedents, podem comprovar que aquests mateixos verbs presentaven un comportament similar en estadis anteriors de la llengua.

Ara bé, és necessari remarcar que la gran majoria de treballs sobre l'abast de l'AC coincideixen a indicar que, en els estadis anteriors de les diverses varietats romàniques, aquest fenomen era desencadenat per un major nombre de verbs que en períodes recents (de Kok, 1985; Wanner, 1986: cap. 7, § 2.5; Granberg, 1988a, 1988b; Martineau, 1990, 1991; Rivero, 1991: 254; Martins, 1995, 2006; Batllori, Iglésias & Martins, 2005; Ledgeway, 2009; Andrade, 2010b; Egerland & Cennamo, 2010: § 2.3); més endavant, però, matisarem aquesta idea (vegeu el capítol 4).

En concret, més enllà de la classe dels modals, aspectuals, causatius i perceptius, l'AC tenia lloc amb diversos verbs de control de subjecte, de control d'objecte i, també, amb verbs d'elevació i de moviment (*pace* Todolí, 1995: 224-225).<sup>115</sup>

A continuació, n'ofereixo alguns exemples que palesen que les diferents llengües romàniques

<sup>115</sup> Todolí sosté que l'AC en català medieval no tenia lloc amb verbs principals. Les dades diacròniques que hem recollit, però, refuten aquesta hipòtesi. A banda, convé notar que els exemples que mostra aquesta autora (1995: 225) per il·lustrar-ho són precisament casos en què l'AC no es pot produir mai, atès que hi operen diferents restriccions.

(1) per ço que tanta era la sabor de les sues paraules que no-*s* *sadollaven* de hoir-**lo**.

(*Sermons*, II-94, *apud* Todolí, 1995: 225)

(2) yo so dampnat a mort eternat, e *plora* corfortans-**me**, car...

(*Sermons*, II-95, *apud* Todolí, 1995: 225)

En concret, en el cas de (1), la presència del clític a l'infinitiu es deu a la naturalesa del verb matriu (*sadollar-se*); com veurem al capítol 4, els verbs factius sempre bloquegen l'AC. Pel que fa a l'exemple de (2), l'AC no és possible perquè la subordinada encapçalada per l'oració principal de *plorar* és un adjunt, que, com mostrem al capítol 5, conforma un context en què no es pot produir l'extracció del clític.

presentaven un comportament, pel que fa a l'abast de l'AC, molt similar.<sup>116</sup>

**Control de subjecte** (*desitjar* (184), *proposar* (185), *cuydar* (186), *saber* (187), *assajar* (188), *esperar* (189), *pensar* (190), *pensar de* 'encarregar-se' (191)).

- (184) a. car lo qui verdaderament ama tem lo amat e *desija-li* comunicar tot lo bé que posseix

[Català antic] (*Vita Christi*, Isabel de Villena, p.74, l.26, s.xv)

- b. amar a uma pessoa, que obriga e sujeitar a nossa vontade, é ter-lhe amor por qual ela é, e por essa **a** *desejamos* unir connosco, por natural appetite;

'estimar una persona, que obliga i subjectar la nostra voluntat, és tenir-li amor per allò que ella és, i per aquella la desitgem unir amb nosaltres, per apetit natural'

[Portuguès clàssic]

(*Côrte Na Aldeia e Noites de Inverno*, Lobo, s.xvi, *apud* Andrade, 2010b: 216)

- (185) a. e primerament, sia-li demenat si hou la paraula divinal o si **la** proposa hoir volenterosament

[Català antic] (*Tractat de Confessió*, fol.55va, l.8, s.xv)

- b. E su tio el Rey don ferrando de leon ouo por consejo que el que lo tomase & asi **lo** *propuso* de fazer sy pudiera

'I el seu tiet el Rei don Ferran de Lleó va rebre el consell que el que l'agafés i així es proposà de fer-ho si podia'

[Castellà antic]

(*La Atalaya de las crónicas*, fol.151r, A. Martínez de Toledo, s.xv)

- (186) a. la qual vida can hom **la** cuyda aver, ela fug d'om e s'alnega.

[Català antic] (*Vides de Sants Rosselloneses*, p.61, l.24, s.xiii)

- b. si endura il mont de paine pour **la** *cuidier* trouver.

'Si aconseguís suportar-ho per mirar-la de trobar'

[Francès antic] (*Les cent nouvelles nouvelles*, 15/65, *apud* de Kok, 1984: 483)

- (187) a. No sé jo donar-hi raó alguna, almenys que bona sia. Lo senyor Lúcio podrà ser que **la hi** *sabrà* donar

[Català antic]

(*Los Col-loquis de la Insigne ciutat de Tortosa*, Despuig, p.217, s.xvi)

<sup>116</sup> A fi de corroborar les observacions assenyalades en la bibliografia, hem dut a terme una cerca que —per bé que no és exhaustiva— ens ha permès de comprovar que l'abast de l'AC en estadis anteriors de la llengua incloïa diferents classes de verbs.

- b. pos no-**l** *sai* far  
 ‘ja que no el sé fer’  
 [Occità antic] (G. de Bornelh, 53, 5, *apud* Jensen, 1986: 198)
- (188) a. Però tot altre hom, exceptat vós, **hic** *assajaria* d'eixir per un lloc que jo sé.  
 [Català antic] (*Crònica* de Bernat Desclot, cap.CXXXIV, s.XIII)
- b. Tomáronle el paso, que no pudo huir, aunque **lo** *probó* a hacer.  
 ‘Van barrar-li el pas, de manera que no va poder fugir, tot i que ho va provar de fer’  
 [Castellà antic] (*Guzmán de Alfarache*, Mateo Alemán, part.1, s.XVI)
- (189) a. Maleÿt fonch l'arch que tan de dan e mal n' à exit e se **n'** *espera* exir! [...]  
 [Català antic] (*Dietari del Capellà d'Alfons el Magnànim*, p.74, l.19, s.XV)
- b. *aspectola* di gradir da vostra palma.  
 ‘l'espero tenir de la vostra mà’  
 [Napolità antic] (*Dell'Aquila*, 100.14, *apud* Ledgeway, 2009: 341)
- (190) a. y que lo principal càrec que ell **li** *pensa* dar és del chic [Català antic]  
 (*Epistolaris d'Hipòlita Roís de Liori i d'Estefania de Requesens*, c.28, l.71, s.XVI)
- b. no **te** *pensaba* dar cuenta tan presto de lo que trazo.  
 ‘no et pensava donar compte tan aviat del que tramo’ [Castellà antic]  
 (*Don Gil de las calzas verdes*, escena v, Tirso de Molina, s.XVII)
- (191) e axí, pus a Déu plau que per vosaltres d'açò sia feta venjança, e us ha aportat en poder la pus cara cosa que Karles havia e -l món, *pensats -lo* de jutgar, et dats -li aquella scentència que us parrà que sia vista.  
 [Català antic] (*Crònica* de R. Muntaner, fol.vb 66, l.18, s.XIV)

**Control d'objecte** (*ajudar* (192), *ensenyar* (193), *prometre* (194), *manar* (195)).

- (192) a. La paraula que-l rey à dita tench jo per bona; e, pus ell bona voluntat ha de goanyar la terra, no romanga per nós, e *ajudem-la*-li a goanyar  
 [Català antic] (*Llibre dels fets*, p.199, l.21, s.XIII)
- b. Sire, nos **le** vos *aiderons* a prendre.  
 ‘Senyor, nosaltres us l'ajudarem a prendre’ [Francès antic]  
 (*La Conquête de Constantinople*, G. de Villehardouin, I.84, s.XIII, *apud*  
 de Kok, 1985: 264)

- (193) a. E io **li** t'*insegnerò* tali acquistare [ed io ti insegnerò a fartene di tali amici] che t'ameranno e serviranno solamente a la tua utilità.  
 'I jo te n'ensenyaré a tenir cura, d'aquests amics, que t'estimaran i serviran per al teu profit' [Italià antic]  
 (*Livro*, cap.11, part.12, Giamboni, s.XIII, *apud* Egerland & Cennamo, 2010: 834)
- b. Si **le** m'ainsegna a savoir.  
 'I m'enseny a saber-ho' [Francès] (Perceval, 1521, *apud* Martineau, 1990: 3)
- (194) a. si la pena és posada segons que dret vol, e ·n són tengutz e obligatz de pagar aquels qui **la** *prometen* a donar  
 [Català antic] (*Costums de Tortosa*, p.347, l.20, s.XIII)
- b. e a cap de ·VIII· a ·X· dies mès la cota per altres ·VIII· sous, e *promès -li ·n* donar a ·I· mes que les li mès peynora ·XVIII· diners<sup>117</sup>  
 [Català antic] (*Llibre de Cort de Justícia de Cocentaina*, p.791, l.15, s.XIII)
- c. *promeselello* de fare  
 'Li va prometre de fer-ho'  
 [Napolità antic] (*Libro de la destructione de Troya*, *apud* Ledgeway, 1998: 43)
- (195) a. y envie -les a Tortosa ab suplicatió per a l'official per a que **ho** *manàs* traure de la capella  
 [Català antic] (*Memòries de Perot de Vilanova*, p.70, l.23, s.XVII)
- b. cui **las** *comandon* a gardar.  
 'als quals obliguen vigilar-les'  
 [Occità antic] (*Marcabru*, XXIX 23, *apud* Jensen, 1986: 108)

<sup>117</sup> Noteu que aquesta estructura és ambigua: es pot interpretar que el pronom *li* s'ha generat a l'infinitiu juntament amb el partitiu *en* i que, per tant, hi ha hagut AC del grup clíctic; o bé, es pot interpretar que fa referència, alhora, al datiu seleccionat per *prometre* i al datiu de l'infinitiu; en aquest sentit, *vid.* Alarcos-Llorach (1970: 138) per a una descripció de casos d'aquest tipus en termes similars. Vegeu també Egerland & Cennamo (2010: 835) per a casos semblants en italià.

**Verbs deòntics existencials** (*convenir* (196), *caldre* (197)).<sup>118</sup>

- (196) a. per la dita paga a ell faedora, dan ni mess[ions] li **·n** *convenia* de fer, que **·n** pusque demanar a ell [...]  
 [Català antic] (*Llibre de Cort de Justícia de Cocentaina*, p.906, l.35, s.XIII)
- b. nosso irmão he e *cõvẽ-no-llo* amar como quer que o os outros desam?..<sup>119</sup>  
 ‘Ell és el nostre germa i ens convé estimar-lo malgrat que a la resta no els agradi’  
 [Port. antic]  
 (*Livro de José de Arimateia*, fol.97r; còpia s.XVI d’un original del s.XIII)
- c. che lo mio pane è purgato da una parte, *convienlomi* purgare dall’altra per fuggire questa riprensione  
 ‘que el meu pa és purgat d’una banda, em convé purgar-lo de l’altra per fugir d’aquesta reprensió’  
 [Italià antic]  
 (*Convivio*, I, cap.3, part 2, Dante, *apud* Egerland & Cennamo, 2010: 834)
- d. chome **la** *convene* fare  
 ‘com convé fer-la’  
 [Italià antic]  
 (*Libro de Pappà Niccolò*, III, p.476, rr.21-22, *apud* Egerland & Cennamo, 2010: 833)
- (197) a. si hac goig no m’**ho** *cal* dir  
 [Català antic] (*Crònica de Muntaner*, I, 103, *apud* Rigau, 2005a: 249)
- b. no **u** *cal* dir ara  
 [Català antic] (*Spill*, 7048, Jaume Roig, *apud* Rigau, 2005a: 250)

**Verbs de moviment** (*pujar* (198), *entrar* (199), *eixir/sortir* (200), *córrer* (201))<sup>120</sup>

- (198) E, quan vench al matí, hoim nostra missa e puy *pujam -lo* veer e ·l castell.  
 [Català antic] (*Llibre dels fets del rei en Jaume*, fol.70v, l.8, s.XIV)
- (199) a. Aquella mesquina mare... sa filla **la** *entrava* visitar  
 [Català antic] (*Lo somni*, IV, Bernat Metge, s.XIV)

<sup>118</sup> Cal tenir present que, en alguns casos, poden aparèixer amb un argument intern (196a)-(196b)-(196c), la qual cosa els apropa als verbs de control. Hi tornarem més endavant. *vid.* Rigau (2005a), per a una descripció i anàlisi del verb *caldre* en català antic.

<sup>119</sup> Agraïm a Ana Maria Martins haver-nos proporcionat aquest exemple.

<sup>120</sup> *vid.* § 4.5.1 per a una anàlisi de l’abast de l’AC amb verbs de moviment en català actual.

- b. Acostóse al punto, sin querer responder a quanto sus damas le decían, y estuvo sin levantarse de la cama cuatro días, admirando a todos, y más a su hermano, que **la** *entró* a ver

‘Es va acostar al punt, sense voler respondre al que li deien les seves dames, i durant quatre dies no es va llevar del llit, admirant tothom, i encara més el seu germà, que l’entrà a veure’

[Castellà antic] (María de Zayas, *Desengaños amorosos.*, part 2, p.267, s.XVII)

- (200) a. E, ans que entràssem en Alcarraç, *exí* **·ns** reebre lo rey de Castella

[Català antic] (*Llibre dels fets del rei en Jaume*, fol.166r, l.16, s.XIV)

- b. Que viendo así venir los dos valientes guerreros juntos, abriendo las puertas de la ciudad **los** *salieron* a recibir.

‘Que veient així venir els dos valents guerrers junts, obrint les portes de la ciutat els sortiren a rebre’

[Castellà antic]

(*Espejo de príncipes y caballeros. [El caballero del Febo]*, IV, 105, D. Ortúñez de Calahorra, s.XVI)

- c. Martim Afonso soube de sua ida, e **o** *saiu* a receber fóra, mostrando-se-lhe Dom Estevão carregado, e de poucos cumprimentos

‘Martim Alfonso s’assabentà de la seva arribada, i el sortí a rebre fora, i se li mostrà Don Estevão malhumorat, i amb pocs compliments’

[Portuguès antic] (*Décadas*, Couto, s.XVI, *apud* Andrade, 2010b: 219)

- (201) a. Com la Reyna lo véu prestament lo conegué: e *corregué* **’l** abraçar: e besar: e dix-li Senyor Tirant [...]

[Català antic] (*Tirant lo Blanch*, cap.CCCCXXXVIII, fol.S8r, J. Martorell, s.XV)

- b. e **les** *corut* embracier

‘i corregué a abraçar-los’

[Francès antic] (*La vie de Saint Eustace*, 37.2, s.XIII, *apud* de Kok, 1984: 224)

#### Verbs de transferència (ús causatiu) (*enviar/trametre* (202))

- (202) a. Lo diyous a 8, lo virey **los** *envià* a dir per lo secretari Alzina, als diputats, que avie tractat ab lo regent y ab alguns del Consell dels més antic[s] sobre dar -los lloc [que] los estigués bé

[Català antic] (*Diari de Frederic Despalau*, p.161, l.2, s.XVI)

- b. e tocant-li lo pols, no li trobaren negun sentiment, tots ensemps l'agueren per mort; e tantost **ho** *trameteren* a dir a la muller e als amichs, qui aquí prestament vengueren

[Català antic] (*Decameró*, p.262, l.16, s.xv)

- c. y luego como supe su venida **lo** *embie* a notificar al dicho senyor mi hermano.  
 'I després com vaig assabentar-me de la seva arribada, ho vaig enviar a notificar al meu germà'

[Castellà antic] (Isabel I, Carta, *apud* Granberg, 1988b: 142, s.xv)

- d. E rey vos **me** *enviastes* dizer [...] e eu enviey **vos** dizer.

'I rei vós m'enviàreu a dir [...] i jo us vaig enviar a dir' [Portuguès antic]

(*Chancelaria de Alfonso III*, Livro I, f.40v, *apud* Martins, 1995: 303)

En síntesi, les dades anteriors palesen que el fenomen de l'AC tenia un abast molt ampli, no només en català sinó també en el conjunt de varietats romàniques antigues.<sup>121</sup> Convé destacar que l'anàlisi de les dades diacròniques revela que hi ha una gradació pel que fa al tipus de verbs que desencadenen l'AC. En concret —i seguint el plantejament de Wanner (1986: 297)—, ho representem de la manera següent.

(203) Escala implicativa per a l'AC (versió provisional)

auxiliar + participi (temps compostos)\* / Causatius/Perceptius\* > auxiliar + gerundi > auxiliar de passat perifràstic + infinitiu > auxiliar de futur + infinitiu > Mod. > Asp. > altres

A grans trets, es pot establir que, des d'un punt de vista diacrònic, les diferents llengües romàniques presentaven l'AC de manera —gairebé— categòrica en els temps compostos i en els verbs causatius i de percepció —tot i que, com hem vist, amb excepcions. El fenomen es produïa, també, amb una freqüència molt elevada amb l'auxiliar del passat perifràstic (en el cas del català), amb l'auxiliar de futur i en les estructures encapçalades per modals i aspectuals.

Més enllà dels contextos anteriors, hem pogut comprovar que el fenomen afectava, també, altres verbs, entre els quals hi ha nombrosos casos de control de subjecte, alguns de control d'objecte, diversos verbs de moviment i verbs d'elevació. Val a dir que, malgrat que alguns

<sup>121</sup> Val a dir que, malgrat conformar un panorama —gairebé— homogeni, les llengües presentaven petites diferències amb relació als verbs que podien desencadenar l'AC. Per a una descripció de l'abast del fenomen en altres llengües romàniques antigues, adrecem el lector als treballs següents: Napoli (1981) i Egerland & Cennamo (2010: § 2.3), per a l'italià; Martins (1995, 2006) i Andrade (2010b), per al portuguès; Wanner (1982), Granberg (1988a,b), Berta (2003), per al castellà; Ledgeway (2009), per al napolità; Jensen (1986), per a l'occità; de Kok (1985), Pearce (1990), Martineau (1990, 1991), Benucci (1989, 1997), per al francès; Pană-Dindelgan (2016), per al romanès.



verbs es podien trobar en més d'una llengua, aquest és el grup en què hi havia més variació interlingüística. Amb tot, l'escenari resultant era molt més homogeni que el que conformen les llengües romàniques actuals. En el decurs d'aquest tesi, analitzem exhaustivament aquest darrer grup de verbs. Vegeu, en especial, el capítol 4.<sup>122</sup>

### 2.3.4 Síntesi

En aquest apartat, hem pogut comprovar que l'adopció d'una perspectiva diacrònica del fenomen és essencial per entendre la variació interlingüística que ofereixen les varietats romàniques actuals, examinada a § 2.2. En síntesi, la prospecció de dades diacròniques revela que l'AC s'aplicava a tot el conjunt de les llengües romàniques —i en tots els contextos possibles (en els temps compostos, auxiliar + gerundi i en les estructures d'infinitiu)— incloses les varietats en què, actualment, no hi té lloc o es desencadena en un nombre reduït de casos.

És, doncs, a partir de la imbricació de l'eix sincrònic i diacrònic que l'anàlisi de les dades interlingüístiques ens permet d'observar l'evolució de les diferents llengües romàniques amb relació a l'aplicació de l'AC. En concret, passen —de manera general— d'un estadi inicial en què l'AC tenia un caràcter obligatori a un estadi en què l'estructura sense AC es va estenent gradualment en els diferents contextos.

Tenint en compte l'observació anterior és interessant de veure que en algunes varietats el procés ha arribat fins a un estadi més avançat, en què l'AC ha quedat restringit a un nombre reduït de contextos —com ara, el francès o algunes varietats del franco-provençal— o, en determinats casos, fins i tot, ha desaparegut del tot —com ara, en alguns parlars del piemontès, com el Borgomanerese. Per contra, en altres varietats, el procés de canvi es dirigeix cap a l'escenari oposat: l'obligatorietat de l'AC. N'és un exemple el sard, en què, malgrat que en estadis anteriors sembla que el pronom podia cliticitzar a l'infinitiu (*vid.* § 2.3.1), actualment l'única posició disponible és en el domini del verb finit.

Una prova que considerem rellevant per copsar els processos de canvi pel que fa a l'aplicació de l'AC són els casos de reduplicació, en què coapareixen un clíctic en el domini no finit i un en el matriu. Sostenim que l'aparició d'una còpia pronominal en l'estructura pot revelar

<sup>122</sup> Una de les qüestions que hom es pot plantejar en examinar les dades diacròniques d'AC és com donar compte de l'homogeneïtat que presentaven les diferents varietats romàniques; o, de manera més precisa: quin fou l'origen comú del fenomen. Tot i que no existeix cap context paral·lel a l'AC de les llengües romàniques en llatí és interessant la hipòtesi de Wanner (1986: cap. 3: § 1.3), segons la qual els contextos a partir dels quals s'hauria generalitzat l'AC en les varietats romàniques haurien estat els denominats *accusativus cum infinitivo* (ACI). En concret, l'autor postula que el pronom subjecte de l'infinitiu entrà en contacte amb el verb matriu atesos dos processos independents: *i*) l'extraposició de la clàusula d'infinitiu a la dreta del verb matriu ( $V_1$  [Subj<sub>2</sub> ... inf<sub>2</sub>]); *ii*) l'ordre 'lliure', que desencadenà (...Subj<sub>2</sub> V<sub>1</sub> Inf<sub>2</sub>...). En aquests casos, hi podia haver també enmig pronoms d'objecte pertanyents a tots dos verbs. En aquest sentit, doncs, l'autor apunta que la contigüïtat entre el verb matriu i el Subj<sub>2</sub> i l'objecte<sub>2</sub> es va reinterpretar com una dependència directa del V<sub>1</sub>. Per a una anàlisi exhaustiva de la transició del llatí tardà a les llengües romàniques antigues amb relació a les estructures esmentades, *vid.* Wanner (1986: cap. 7).

quina és la direccionalitat que adopta una varietat. Així doncs, des d'aquesta perspectiva, la reduplicació pot conformar un indicador que una llengua avança cap a un estadi en què l'AC esdevé impossible, com ho exemplifiquen els casos mostrats a § 2.3.2 d'alguns parlars retoromànics o del piemontès; o bé, pot revelar un canvi cap a un estadi en què l'AC adquireixi un caràcter opcional, com mostren els exemples que hem assenyalat del català antic.<sup>123</sup> Alhora, pot il·lustrar un pas més enllà: un estadi en el qual el fenomen deixa de ser opcional i esdevé obligatori. En aquest sentit, hem presentat la hipòtesi que els casos de reduplicació que hem analitzat en diferents varietats del català podrien il·lustrar aquest procés de canvi. Com veurem, en el decurs d'aquesta tesi recollim proves que donen suport a aquesta assumpció.

A tall de remarca final, convé fer atenció al darrer aspecte que hem examinat en aquest apartat: l'abast del fenomen. Com hem vist en la secció precedent, les dades analitzades de les varietats romàniques antigues revelen que en les estructures d'infinitiu, més enllà dels causatius, perceptius, modals i aspectuals, l'AC tenia lloc en diferents tipus de verbs —a diferència de les dades sincròniques examinades a § 2.2. Considerem que cal relacionar aquest fet amb el canvi observat en el conjunt de varietats romàniques pel que fa a l'aplicació de l'AC; és a dir: el caràcter —gairebé— obligatori que presentava i el fet que es pogués desencadenar en tots els contextos possibles implicaven també que, en el cas de les estructures d'infinitiu, fos possible que el fenomen inclogués un gran nombre de verbs. En aquest sentit, és important de remarcar que les dades diacròniques confirmen la generalització que hem formulat a § 2.2.6 i que reprenem a continuació.

(204) *Implicació interlingüística per a l'AC*

Si una varietat no presenta mai AC en els temps compostos, no desencadenarà AC a la forma [+Finita] en cap altre context.

Un cop analitzades les diferents llengües romàniques antigues, podem verificar que, en efecte, si l'AC era possible en tots els contextos i mostrava un abast més ampli era perquè tenia lloc, també, en els temps compostos.

Tenint en compte que l'AC tenia lloc en un nombre més ampli de verbs en les diferents varietats romàniques, és essencial que ens plantejem com donar compte del contrast observat amb les dades sincròniques recollides a § 2.2. En concret, cal determinar —en les varietats en què el fenomen s'ha mantingut— quins són els verbs que poden desencadenar-lo i amb

<sup>123</sup> De manera paral·lela, les estructures sense AC van anar guanyant terreny en la resta de llengües romàniques antigues. Per exemple, en el cas d'algunes varietats italo-romàniques el canvi s'hauria produït cap al s.XV (*vid.* Wanner, 1986: 300); pel que fa al portuguès, Costa (2002) i Martins (2006) indiquen que és cap al s.XVI que el patró amb AC comença a ser menys extens. En aquest cas és interessant de ressaltar la correlació que estableix Martins (2006: § 3) entre la pèrdua del caràcter gairebé obligatori del fenomen amb la presència de la negació en el domini de l'infinitiu i en l'ús estès de l'infinitiu flexionat en les estructures de MEC, control i elevació. Aquests fets porten l'autora a considerar que en aquest període hi ha un canvi en l'estatus dels complements d'infinitiu; en concret, en els contextos anteriors, l'infinitiu hauria adquirit una estructura més rica.

què es diferenciïn dels verbs que no ho permeten; i, alhora, convé explorar quines hipòtesis poden explicar que aquests mateixos verbs no presentin AC en altres varietats.

## 2.4 Recapitulació

En aquest capítol hem caracteritzat la distribució dels clítics en estructures complexes  $[V_1 [+FIN] + V_2 [-FIN]]$  en els parlars del català. Si bé totes els dialectes manifesten un comportament similar, hem pogut copsar casos de microvariació. En concret, hem observat que l'AC té lloc de manera obligatòria en rossellonès, en els contextos de *vaig* + infinitiu, i en alguns parlars del balear, en configuracions d'AUX + gerundi. Alhora, però, hem comprovat que aquests casos no s'allunyen gaire de la resta de dialectes; en efecte, les dades analitzades evidencien que hi ha una forta tendència per l'AC, fins al punt que, en determinats contextos, l'opció sense AC és considerada, per alguns parlants, marginal. Reprenem, a tall d'exemple, els casos de (64b) i (71), que representem a (205b) i (206).

- (205) a. El regal d'ahir **em** va agradar molt!  
 b. El regal d'ahir va agradar-**me** molt!
- (206) a. No **n'**has de fer res!  
 b. No has de fer-**ne** res!

Per tal de desxifrar els patrons anteriors, hem acarat les dades del català amb dades pertanyents a d'altres varietats romàniques. D'aquesta manera, hem pogut esbossar l'escenari que conformen les diferents llengües pel que fa a l'aplicació de l'AC, la qual cosa ens ha permès de determinar quina posició ocupen els parlars catalans en el conjunt de varietats romàniques (*vid.* § 2.2.6).

Val a dir, però, que l'anàlisi interlingüística de l'AC ofereix una imatge heterogènia de les varietats romàniques, fins i tot en estructures en què, sovint, s'ha assumit que no hi ha variació; en són un exemple els temps compostos o les configuracions de *fer*-infinitiu. Tot plegat ens ha menat a adoptar una perspectiva diacrònica del fenomen. Ha estat, precisament a partir de la la prospecció de dades diacròniques que hem pogut aprofundir en la variació que manifesten les llengües romàniques actuals. En concret, hem corroborat que, tal com han indicat prèviament altres autors (*vid.*, en especial, Wanner, 1986 i Benucci, 1989), les varietats compartien —de manera gairebé uniforme— el patró amb AC en tots els contextos possibles. Amb el pas del temps, el patró sense AC es va anar estenent fins al punt que, en determinades varietats, el clíctic ha passat a ocupar una posició en el domini no finit. Alhora, però, hi ha hagut llengües en què l'AC ha tornat a adquirir un caràcter obligatori o en què ha esdevingut el patró més freqüent. En aquest sentit, doncs, hem pogut concebre la variació examinada com el resultat dels diferents estadis en què se situa cada llengua. Reprenem, de nou, l'esquema que representa l'evolució que han seguit les diferents varietats romàniques (2). Noteu que el canvi té lloc de manera gradual; és a dir, totes les llengües passen per un estadi en què l'AC és opcional.

(207) *Cicle de l'AC*

**Estadi 1** CL + V + V<sub>[-FIN]</sub>

**Estadi 2** (CL) + V + V<sub>[-FIN]</sub> + (CL)

**Estadi 3** V + V<sub>[-FIN]</sub> + CL

Tenint en compte el cicle anterior, les dades recollides ens han permès de detectar que, contràriament al que s'havia indicat en estudis anteriors (*pace* Susann Fischer, 2002), el pas del català al segon estadi té lloc cap al s.XIII. És precisament a partir d'aquest període que hi ha casos de reduplicació, que, com hem defensat en les seccions precedents, són un indicador dels canvis de patró pel que fa a l'aplicació de l'AC (*vid.* § 2.3.3). En aquest sentit i com hem apuntat anteriorment, els nombrosos casos de reduplicació recollits en algunes varietats —en especial, en alguerès— podrien evidenciar un canvi envers l'obligatorietat de l'AC. En el decurs d'aquesta tesi indaguem aquesta qüestió per tal de determinar l'evolució del català respecte de (2).

A banda de ser una peça clau per detectar quin estadi ocupa cada llengua, la reduplicació ofereix proves per aprofundir en l'anàlisi de la cliticització. En concret, hem defensat que les dades presentades en aquest capítol donen suport a la teoria del moviment dels clítics; en aquest sentit, sostenim que aquelles estructures en què hi ha més de dues còpies pronunciades revelen que el moviment té lloc de manera cíclica.

En darrer terme, la variació observada comporta analitzar quin és el desencadenant de l'AC i, per tant, es fa necessari explorar amb quines propietats de la gramàtica es pot relacionar. En aquest sentit, hem refutat la possible relació entre l'AC i el paràmetre de posició del clíctic respecte de l'infinitiu (*vid.* § 2.2.6) i hem reconsiderat la correlació establerta per Kayne entre l'AC i el paràmetre de subjecte nul, que, per bé que hi ha autors que afirmen que no és del tot concloent, argüim que hi ha un seguit de factors —als quals retornem més endavant— que indiquen que, en efecte, incideix, d'alguna manera, en la possibilitat que una llengua pugui desencadenar aquest fenomen.

Al marge de la validesa de l'assumpció anterior, cal explicar formalment com es concreta el pas d'una estructura a una altra. En les darreres seccions, hem mostrat que aquest canvi es relaciona amb la mudança pel que fa al nombre de verbs que podien desencadenar l'AC en estadis anteriors (§ 2.3.3).<sup>124</sup> Per tal de donar compte dels canvis esmentats, hem esbossat una de les vies més explorada en la bibliografia: derivar la variació d'un canvi estructural (Wanner, 1982; Myhill, 1988; Benucci, 1989, 1993, 1997; Todolí, 1995; Susann Fischer, 2002); és a dir, les estructures amb AC, de caràcter monoracional, haurien adquirit un estatus biclausal. Des d'aquesta perspectiva, s'assumeix que els verbs que encapçalaven les estructures en què hi havia AC tenien un estatus similar al d'un auxiliar,

<sup>124</sup> Més endavant, matisem aquesta idea; *vid.*, en especial, el capítol 4.

de manera que el canvi hauria donat lloc a un procés de desgramaticalització o, en paraules de Benucci, de *distruzione* ('destructuració') —en oposició a la 'reestructuració' (vegeu el capítol següent per a una caracterització d'aquest fenomen).<sup>125</sup> L'aplicació d'aquesta línia d'anàlisi comporta aprofundir en les característiques sintàctiques i semàntiques dels verbs desencadenants. Paral·lelament, es fa necessari examinar si aquests mateixos verbs poden desencadenar altres fenòmens que, de la mateixa manera que l'AC, denotin dependències interclausals. Al capítol següent, explorem en detall totes aquestes qüestions.

En síntesi, el conjunt de dades presentades en aquest capítol evidencien —com hem albirat a l'inici— la importància d'estudiar el fenomen de l'AC com una via per aprofundir en l'anàlisi de les relacions interclausals i dels mecanismes corresponents a la Gramàtica Universal que hi operen i, alhora, ens permet indagar la naturalesa de la cliticització.

---

<sup>125</sup> Noteu que una anàlisi d'aquest tipus implica assumir que en les varietats en què ja no hi ha AC en cap estructura, els auxiliars, en contextos d'auxiliar + v<sub>[-FIN]</sub> (§ 2.2.1), també han passat per un procés similar.



## Capítol 3

# La reestructuració

No gosis, no, poder perdre batalles.  
Però tampoc no et cal guanyar-les totes

Cançó del gosar poder, Gabriel Ferrater

Perquè arribarà el dia  
que no podrem més,  
i llavors ho podrem tot.

Versos per a Jackeley, V. A. Estellés

### 3.1 Preàmbul

Un cop examinada la distribució que presenten els clítics en el conjunt de dialectes del català i en diferents varietats romàniques en seqüències verbals amb formes no finites, la qüestió que cal adreçar és què fa possible l'AC en determinades estructures. En aquest sentit, és essencial explorar una anàlisi que pugui resoldre el problema teòric que planteja l'AC pel que fa als límits clausals; és a dir: com es pot donar compte de la violació —aparent— que suposa que el clíctic pugui creuar, en determinats casos, un límit oracional? En principi, no hauria de ser possible que el clíctic pogués c-comandar la còpia en l'oració subordinada des de la clàusula superior; en altres paraules: l'AC, a primera vista, conforma un fenomen antilocal.<sup>1</sup>

Al llarg de la bibliografia generativa, s'han plantejat nombroses hipòtesis per explicar la naturalesa excepcional del moviment no local que implica l'AC. Com hem esbossat al capítol precedent, una de les aproximacions més destacades és considerar que els verbs que

---

<sup>1</sup> Semblantment, si hom pressuposa que els clítics es generen a la base, també caldrà concretar com se sosté la relació de dependència entre el clíctic i la posició que regeix a la subordinada.

encapçalen aquestes estructures tenen un estatus similar als auxiliars.<sup>2</sup> Convé subratllar que la hipòtesi anterior comporta un seguit d'implicacions per al debat —sempre controvertit— a l'entorn de la noció d'auxiliaritat. En concret, suposa assumir que l'AC és un criteri vàlid per determinar quins verbs poden ser analitzats d'una manera similar als auxiliars. En el decurs d'aquest capítol, examinem detingudament aquesta qüestió.

Paral·lelament, per tal d'explicar el caràcter dual dels verbs modals, aspectuals i de moviment, un gran nombre d'autors han associat aquests grups al fenomen de la reestructuració, que des de la primera formulació que se'n feu (Rizzi, 1976, 1982) ha rebut diferents formalitzacions (Zubizarreta, 1982; Manzini, 1983; Gonçalves, 1999; Wurmbrand, 2001 i posteriors; Cinque, 2004, 2006; Grano, 2015, *i.a.*). Un dels objectius d'aquest capítol és aprofundir en la prospecció d'aquest concepte i indagar quina relació manté amb l'auxiliaritat. En concret, ens plantegem per què hi ha un conjunt de verbs que són considerats de reestructuració; de manera més precisa: examinem quines característiques sintàctiques i semàntiques comparteixen que fan possible que desencadenin efectes de transparència; és a dir, que puguin donar lloc a un conjunt de fenòmens que indiquen que els límits oracionals s'han dissipat. Alhora, des d'un punt de vista interlingüístic, analitzem si aquest grup conforma una classe «estable».

A banda, un altre dels aspectes fonamentals que qualsevol treball sobre reestructuració ha d'abordar és determinar quins fenòmens s'hi associen. En aquest sentit, és important de remarcar que l'AC ha estat considerat una prova fefaent per definir aquests contextos. En aquest capítol, analitzem en detall aquesta correlació. I, per tal d'oferir una prospecció més completa de les estructures esmentades, examinem quins altres fenòmens hi ha que es puguin vincular a la reestructuració. En especial, ens interessa explorar la possible imbricació que puguin tenir amb l'AC amb l'objectiu de perfilar la caracterització d'aquest fenomen.

El capítol s'estructura de la manera següent. En el primer apartat, examinem el concepte de «reestructuració» i oferim una síntesi de les grans línies d'anàlisi prèvies. En el segon, presentem una caracterització de la reestructuració en català; en concret, definim quins fenòmens s'hi associen i quin comportament tenen respecte a l'aplicació de l'AC. En el tercer apartat, adoptem una perspectiva interlingüística per tal d'aprofundir en la comprensió de la reestructuració. El quart apartat es divideix en dues seccions: en la primera, presentem i caracteritzem la classe dels verbs de reestructuració en català, que complementem amb dades interlingüístiques; i, en la segona, acarem les diferents propostes teòriques amb l'objectiu

<sup>2</sup> A § 2.3.3, hem vist que l'abast de l'AC incloïa en català antic —i en altres varietats romàniques— més verbs en comparació amb els estadis més recents de la llengua. Per tal d'explicar aquesta diferència, una via plausible és assumir que hi ha hagut un canvi en la naturalesa dels verbs desencadenants, que haurien passat d'un estatus proper als auxiliars a adquirir un caràcter propi dels verbs principals; però vegeu el capítol 4.



de determinar quina permet donar compte dels fets lingüístics observats. Finalment, en el darrer apartat, fem una recapitulació dels resultats obtinguts al llarg del capítol.

### 3.2 El concepte de «reestructuració»

Són molts els estudis que han dedicat una atenció especial a la reestructuració. Des del treball seminal de Rizzi (1976), nombrosos autors han contribuït a enriquir el debat a l'entorn d'aquest fenomen en el conjunt de les llengües naturals. Val a dir, però, que és des de les llengües romàniques des d'on s'ha aprofundit més en l'anàlisi de la reestructuració; sobretot, des de les diferents varietats italomàniques (Rizzi, 1982; Burzio, 1986; Benucci, 1989; Ledgeway, 2000, 2009; Cardinaletti & Giusti, 2003; Cardinaletti & Shlonsky, 2004; Cardinaletti & Giusti, 2003; Cinque, 2004, 2006; Tortora, 2014b). El fenomen també ha estat estudiat exhaustivament en castellà (Aissen & Perlmutter, 1976; Zubizarreta, 1982; González-López, 2008; Camacho-Taboada, 2006; Nishida, 2012; Herbeck, 2013; Gallego, 2016) i en portuguès (Gonçalves, 1999; Martins, 2000; Gonçalves & Matos, 2009; Gonçalves et al., 2010, 2016; Andrade, 2010b; Costa & Martins, 2010; Cyrino, 2010a, 2012; Modesto, 2016). Pel que fa al català, la reestructuració s'ha analitzat en els treballs d'Hernanz & Rigau (1984), Llinàs (1991), Amadas Simó (2002) i Solà-Pujols (2002).<sup>3</sup>

Davant l'abast interlingüístic tan ampli de la reestructuració, és fonamental considerar un seguit de qüestions a l'hora d'analitzar el fenomen: primerament, una de les preguntes necessàries és precisar com es concreta en les diferents llengües i, de retruc, examinar si hi ha fenòmens que es puguin considerar comuns en les diferents varietats. En aquest sentit, per tal de donar-ne compte, és essencial, també, explorar quines són les propietats estructurals que caracteritzen aquest tipus de configuracions i, alhora, comprovar si són comunes a totes les llengües o si, per contra, hi ha variació interlingüística —i, fins i tot, intralingüística. En darrer terme, convé delimitar quins són els verbs que en poden formar part i establir quines són les propietats sintàctiques i semàntiques que els defineixen; i en aquest sentit, és necessari verificar, alhora, si es pot parlar d'una classe interlingüística de verbs de reestructuració.

Amb la finalitat de poder aportar una mica de llum a l'anàlisi dels aspectes que acabem de plantejar, l'objectiu principal d'aquest capítol és oferir una caracterització de la reestructuració en català. Abans, però, atesa la diversitat de formalitzacions que s'han presentat sobre el fenomen, oferim en la secció següent, de manera succinta, un repàs sobre els antecedents

<sup>3</sup> Més enllà de l'àmbit romànic, la reestructuració ha estat l'eix vertebrador de diversos estudis en alemany (Haider, 1991; Koopman & Szabolcsi, 2000; Wurmbrand, 2001; Hinterhölzl, 2006; Lee-Schoenfeld, 2007); neerlandès (Evers, 1975; Rutten, 1991; ter Beek, 2008; Zwart, 2015); anglès (Cable, 2004; Grano, 2015); suec (Wiklund, 2007); en algunes varietats eslaves, com ara el serbi (Progovac, 1993; Stjepanović, 2004) i el txec (Dotlačil, 2004); en japonès (Zushi, 2001); i, també, en basc (Arregi & Molina-Azaola, 2004; Balza, 2012, 2017; Etxepare, 2014).

*vid.*, també, Cinque (2004: nota 2) i Wurmbrand (2015b), i referències que s'hi citen, per a un recull d'altres llengües en què s'ha estudiat la reestructuració.

més destacats fent èmfasi en els aspectes teòrics imbricats —i llargament debatuts— en les diferents anàlisis.

### 3.2.1 Antecedents

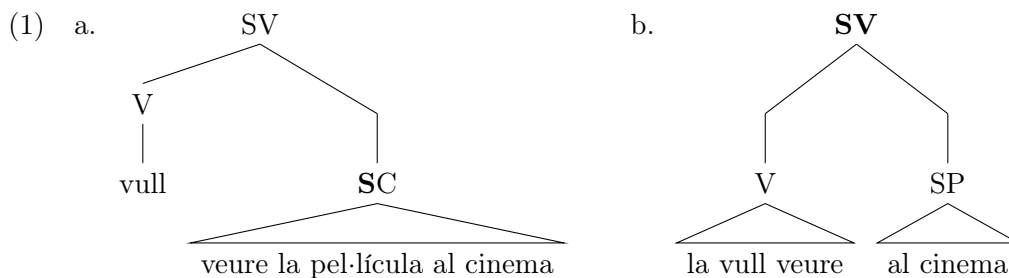
El primer autor a emprar el terme «reestructuració» fou Rizzi (1976).<sup>4</sup> En concret, feia referència a un mecanisme transformacional a partir del qual una estructura bioracional esdevenia una única clàusula; d'aquesta manera, Rizzi mirava de donar compte de la possibilitat que hi hagués, en estructures encapçalades per verbs modals, aspectuals i de moviment, un seguit d'efectes de transparència —és a dir, fenòmens, com ara l'AC.<sup>5</sup>

there exists a restructuring rule in Italian syntax, governed by modals, aspectuals, and motion verbs (**with the variations** mentioned in footnote 6), which **optionally** reanalyzes a terminal substring  $Vx (P) V$  as a single verbal complex, hence automatically transforming the **underlying bisentential structure into a simple sentence**.

(Rizzi, 1982: 5) [La negreta és nostra]

Noteu que hi ha tres aspectes fonamentals en la definició que fa Rizzi de la reestructuració (els hem indicat en negreta): la variació pel que fa al tipus de verbs que en formen part; la pèrdua de l'estatus bioracional de l'estructura que acaba esdevenint una única clàusula; i, finalment, el caràcter opcional del fenomen. En el decurs d'aquesta tesi, valorem aquestes qüestions.

Esquemàticament, l'anàlisi proposada per Rizzi es podria representar de la manera següent.



Paral·lelament a l'anàlisi de Rizzi, es desenvolupen altres aproximacions formals basades en operacions similars (Reis, 1973; Evers, 1975; Aissen & Perlmutter, 1976; Rivas, 1977).

<sup>4</sup> Paral·lelament, Aissen & Perlmutter (1976), que analitzen el fenomen des de la Gramàtica Relacional, usen l'etiqueta *clause union* ('unió de clàusules').

<sup>5</sup> L'objectiu d'aquest apartat no és oferir una anàlisi minuciosa i crítica de les diferents aproximacions formals. En el decurs de la tesi hi fem referència quan ho considerem convenient. Per a una síntesi de les propostes inicials dedicades a la reestructuració, *vid.* Pearce (1990: § 2.2), Llinàs (1990: § 2.3), Wurmbrand (2001: § 2), Zushi (2001: § 1.2.2), *i.a.*

Cal destacar que la gran diversitat de propostes es tradueix en diferents conceptualitzacions de la reestructuració. Un dels objectius de la tesi és redefinir el terme de reestructuració a partir de les dades observades. En els capítols 4 i 5 desenvolupem aquesta qüestió.

De fet, Evers (1975) havia formulat, prèviament, un principi (*the Pruning Principle*, ‘el principi de poda’) segons el qual una estructura inicial SC esdevenia un SV per mitjà del moviment de nucli del verb subordinat. Anteriorment a l’anàlisi d’Evers, Reis (1973) havia postulat una regla per mitjà de la qual s’eliminava el node S de la subordinada. Convé subratllar que un dels problemes principals que presenten les propostes anteriors és que conformen mecanismes *ad hoc*, que no es basen en principis generals de la gramàtica ni es correlacionen amb cap altre fenomen.

Un cop es deixa enrere la gramàtica transformacional, els estudis posteriors han reformulat la proposta de Rizzi d’acord amb postulats teòrics més recents. Així, en un inici, des del marc de la Recció i el Lligam (*Government and Binding*), destaquen diverses propostes basades en estructures paral·leles (Zubizarreta, 1982; Hernanz & Rigau, 1984; Goodall, 1987) o multidimensionals i processos de reanàlisi (Manzini, 1983; Haegeman & van Riemsdijk, 1986); i també mecanismes com ara el desplaçament del SV incrustat al SV matriu (Burzio, 1986) o a l’especificador del SC incrustat amb la subsegüent incorporació del V subordinat al V matriu (Baker, 1988, 1996). Convé notar que aquesta perspectiva d’anàlisi prediu l’adjacència estricta entre tots dos verbs, tal com s’observa en les llengües polisintètiques (2). Ara bé, aquesta predicció no se sosté en les llengües romàniques; compareu l’exemple anterior amb (3) —*vid.* § 5.3.1 per a una prospecció dels elements que poden aparèixer enmig de la seqüència verbal.

- (2) Ndi- **ka-** **pemp-** a pamanga.  
 1SG anar suplicar ASP blat-de-moro  
 ‘Aniré a demanar blat de moro’ [Chichewa] (Watkins, 1937, *apud* Baker, 1988: 204)
- (3) a. No **et** vol *ni* veure. [Català]  
 b. Anna **lo** vuole *immediatamente* comprare. [Italià E.] (Monachesi, 1998: 4)  
 c. Todos **lhe** querem *sempre* pedir alguma coisa. [Port. E.] (Gonçalves, 1999: 136)

Per tal d’explicar les asimetries com les de (2) i (3), Baker (1988) assumeix que la incorporació dels dos verbs en les varietats romàniques té lloc a FL. Una via alternativa per donar compte de la presència d’elements lèxics entre els dos elements verbals seria plantejar un procés d’excorporació —en els termes de Roberts (1991)—, que tindria lloc després de la incorporació (*vid.* també Roberts, 1997 per a una anàlisi alternativa). Tanmateix, una aproximació d’aquest tipus implica assumir operacions addicionals que tornen la derivació més costosa. Més endavant, desenvolupem una anàlisi que permet explicar tots aquests

casos (*vid.*, en especial, el capítol 5).<sup>6</sup>

Entre les aproximacions formals més actuals, destaquen les que deriven la reestructuració a través del moviment de romanent (*remnant movement*) (Koopman & Szabolcsi, 2000; Hinterhölzl, 2006; Ordóñez, 2007, 2018; Herbeck, 2013);<sup>7</sup> de la formació d'una cadena temporal entre el T subordinat i el T matriu per mitjà d'incorporació (Zushi, 2001, *i.a.*). Recentment, un dels plantejaments més interessants és el que proposa Zwart (2015); en concret, aquest autor postula una derivació per capes (*derivation layering*), de manera que «every derivation is a network of derivations» (Zwart, 2015: 2). Des d'aquesta perspectiva, els grups verbals (*verb clusters*) es formen en una derivació independent, que s'introdueix com un únic ítem lèxic en la derivació següent. Vegeu la representació que en fem a (4).

- (4) a. Beethoven volia compondre una fuga.  
 b. numeració<sub>i</sub> = {volia, compondre}  
 output de la sintaxi (creació del grup verbal *verbal cluster*): [volia compondre]  
**pas recursiu:**  
 numeració<sub>j</sub> = {Beethoven, [volia compondre], [una fuga]}  
 output de la sintaxi: [Beethoven volia compondre una fuga]

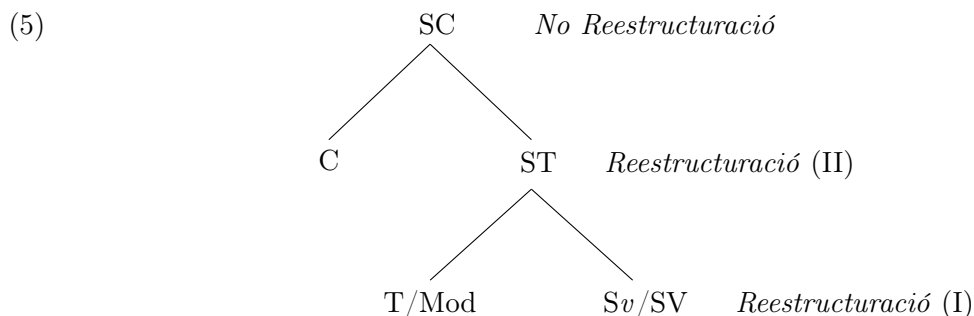
Tal com s'evidencia a (4), el plantejament anterior permet donar compte del paper central que té la recursivitat en la derivació; en concret: és el mecanisme per mitjà del qual interactuen les diferents capes derivacionals (Zwart, 2011). En aquest sentit, s'entén que una estructura és recursiva si una part de l'input conforma l'output d'una derivació separada. Tanmateix, un dels problemes que sorgeixen si s'adopta aquesta proposta és la dificultat de predir la possibilitat que hi hagi casos com els de (3), en què els dos verbs de la seqüència no són estrictament adjacents.

Finalment, cal remarcar que algunes de les anàlisis més recents postulen més d'un mecanisme; n'és un exemple la proposta de Wurmbrand, que, a partir de l'observació de la variació

<sup>6</sup> A banda de les propostes anteriors, hi ha autors que presenten —com una reminiscència de les primeres anàlisis— mecanismes alternatius, com l'expansió del domini subordinat (*domain extension*), que fan possible la supressió de les capes ST i SC a de la subordinada a FL (en aquest sentit, *vid.* Progovac, 1993, 1995). Semblantment, Müller (2016, 2017) postula un mecanisme que denomina *remove*, que considera una operació bàsica del sistema computacional, per mitjà del qual —contràriament a la fusió (*merge*)— s'elimina un element de l'estructura; en aquest cas, el SC de la subordinada i la resta de projeccions funcionals. La perspectiva adoptada manté un vincle amb el mecanisme d'exfoliació *exfoliation* presentat per Pesetsky (2016). Noteu que, alhora, tots aquests plantejaments remetent al principi de poda d'Evers (1975).

<sup>7</sup> És necessari precisar que Herbeck (2013) associa el moviment de romanent a un tipus de predicat complex que considera que, tot i mostrar un cert grau de transparència, no constitueix una estructura de reestructuració perquè està encapçalada per verbs que no desencadenen l'AC. Per contra, sosté que les configuracions conformades per verbs de reestructuració —aquells que desencadenen l'AC— són el resultat d'un procés d'incorporació (en termes similars a Grewendorf & Sabel, 1994). Hi retornem al capítol 4. Així mateix, cal matisar també que en l'anàlisi que proposa Hinterhölzl (2006) el moviment de romanent no és el mecanisme per mitjà del qual es desencadena la reestructuració sinó que és un efecte derivat de la transparència d'aquestes estructures.

interlingüística, postula dos tipus de reestructuració per tal de donar compte dels diferents tipus d'efectes de transparència: *a)* d'una banda, la denominada *voice restructuring*, en què la subordinada està conformada per un *S<sub>Ve</sub>* deficient (Wurmbrand, 2015a; Wurmbrand & Shimamura, 2017). En aquests contextos s'estableix concordança entre la *Ve* subordinada i la *Ve* matriu, la qual cosa permet d'explicar les estructures de *long object movement* —per a una descripció d'aquest fenomen, *vid.* § 3.3.5. *b)* De l'altra, l'anomenada *size restructuring* (Wurmbrand, 2014 i posteriors), segons la qual la reestructuració implica diferents graus, de manera que segons el tipus de verb matriu l'estructura presentarà més o menys dominis clausals —*vid.* (5). Des d'aquesta perspectiva, Wurmbrand dona compte de la (im)possibilitat de les llengües de desencadenar AC i i desordenament (*scrambling*); vegeu els capítols 4 i 5, per a una revisió d'aquesta darrera proposta i per a l'anàlisi de quines implicacions té per a les dades examinades d'AC.<sup>8</sup>



És important d'observar que subjacentment als diversos mecanismes proposats, hi ha dos aspectes formals fonamentals —i, a la vegada, controvertits— que cal considerar a l'hora de conceptualitzar la reestructuració: l'estatus categorial de la subordinada i la naturalesa dels verbs de reestructuració. Ambdues qüestions han estat extensament debatudes al llarg de la bibliografia dedicada a aquest fenomen. A continuació, n'oferim una breu prospecció.

Pel que fa a la naturalesa de la subordinada, les diferents aproximacions al fenomen divergeixen en aquest punt; en concret, es divideixen en dues línies d'anàlisi: aquelles que postulen una estructura biclausul i les que assumeixen que es tracta d'una única clàusula. Vegeu el recull que hem fet de les diferents proposades a la **taula 3.1**.

<sup>8</sup> Els darrers plantejaments de Wurmbrand sobre reestructuració disten de les primeres anàlisis de l'autora (Wurmbrand, 2001). En el decurs de la tesi, contrastem els diferents enfocaments per tal de comprovar quin encaix tenen amb relació a les dades analitzades.

**Taula 3.1:** *Estatus categorial de l'infinitiu*

<b>ANÀLISIS MONOCLAUSALS</b>	<b>Canvi en l'estructura</b>	Reis (1973); Evers (1975); Rizzi (1976; 1982); Aissen & Perlmutter (1976); Rivas (1977); Benucci (1989); Progovac (1993); Müller (2016)
	<b>Estructures paral·leles o multidimensionals</b>	Zubizarreta (1982); Manzini (1983); Hernanz & Rigau (1984); Haegeman & van Riemsdijk (1986); Goodall (1987)
	<b>Des de l'inici de la derivació</b>	Strozer (1976); Zagona (1982); Rochette (1988); Jones (1988); Rosen (1990); Picallo (1990); Pearce (1990); Haider (1991); Moore (1996); Susann Fischer (2000, 2002); Cinque (2001 i posteriors); Wurmbrand (2001 i posteriors); Cardinaletti & Shlonsky (2004); Stjepanović (2004); Rezac (2005); Camacho-Taboada (2006); Andrade (2010b); Grano (2015); Modesto (2016); Marchis (en premsa)
<b>ANÀLISIS BICLAUSALS</b>	<b>T<sub>def</sub></b>	Gonçalves (1999 i posteriors); Roberts (1997; 2010); Martins (2000); Zushi (2001); Solà-Pujols (2002); Dotlačil (2004); Magro (2005).
	<b>C<sub>def</sub></b>	Koopman & Szabolcsi (2000); Hinterhölzl (2006); Wiklund (2007); Boeckx & Gallego (2008); Bok-Bennema (2010); Cyrino (2010 i posteriors); Herbeck (2013); Gallego (2016); Paradis (2018)
	<b>C</b>	Burzio (1986); Baker (1988); Kayne (1989b, 1991); Martineau (1991); Rivero (1991); Grewendorf & Sabel (1994); Bok-Bennema & Kampers (1994); Rouveret (1997); Rooryck (2000); Terzi (1994, 1996); Mercado (2003); Rodrigues & Lightfoot (2003); Manzini & Savoia (2005 vol.3; Bok-Bennema (2010)

Tenint en compte l'heterogeneïtat de les aproximacions formals presentades, convé fer algunes precisions. En especial, cal remarcar que no només hi ha diferències entre les dues línies d'anàlisi anteriors sinó que també n'hi ha entre les diverses propostes que conformen cadascuna —tal com s'il·lustra en la **taula 3.1**. En concret, en els estudis en què es postula una estructura monoclausal, a banda de les anàlisis que hem vist que deriven d'una estructura biclausal inicial per mitjà de diferents processos (Aissen & Perlmutter, 1976; Rizzi, 1982, etc.), hi ha autors que postulen que la configuració és monoracional des de l'inici de la derivació (Strozer, 1976; Rochette, 1988; Picallo, 1990; Wurmbrand, 2001; entre d'altres). És interessant de notar que des d'aquesta perspectiva es pot donar compte de la naturalesa local dels fenòmens associats a la reestructuració sense necessitat d'haver de

postular mecanismes addicionals. Amb tot, algunes d'aquestes propostes presenten, també, desavantatges. En concret, considerem que —de la mateixa manera que les anàlisis inicials basades en mecanismes transformacionals— un dels problemes principals deriva del fet de prendre com a punt de partida el plantejament següent.

- (6) Presència d'efectes de transparència → Presència de reestructuració  
Absència d'efectes de transparència → Absència de reestructuració

La correlació anterior implica assumir una anàlisi basada en una doble subcategorització; així, la gran majoria de propostes monoclausals postulen que, en els contextos en què hi hagi efectes de transparència, el verb matriu selecciona un complement conformat per un *Sv* (Grano, 2015; Modesto, 2016, *i.a.*) o un *SV* (Strozer, 1976; Zagona, 1982; Jones, 1988; Rosen, 1989; Picallo, 1990; Pearce, 1990; Moore, 1996; Wurmbrand, 2001; Cardinaletti & Shlonsky, 2004; Rezac, 2005; *i.a.*) —noteu que, en aquest aspecte, també hi ha divergències entre les diferents anàlisis (tornarem a aquest punt al capítol 5). En canvi, en les configuracions que no en presentin, defensen que la subordinada constitueix un *SC* ple.

Per tal de defugir el plantejament anterior, Cinque (2004, 2006) assumeix que els verbs de reestructuració sempre conformen estructures monoclausals, independentment de la presència o absència d'efectes de transparència; adopta, doncs, la perspectiva oposada: allò que és opcional no és la reestructuració sinó els fenòmens que s'hi associen. En aquest sentit, l'autor assumeix que l'obligatorietat és el resultat d'analitzar els verbs de reestructuració com elements que ocupen una posició determinada en l'estructura funcional de la clàusula —*vid.* § 3.5 per a una revisió d'aquesta proposta i de les prediccions que implica. Aquesta assumpció ens mena al segon aspecte fonamental per a l'estudi sobre la reestructuració ha d'analitzar: la naturalesa auxiliar o lèxica dels verbs que encapçalen aquest tipus de configuracions.

En efecte, Cinque assumeix que els verbs de reestructuració tenen un estatus molt similar al dels auxiliars. Aquesta línia d'anàlisi ha estat plantejada prèviament per diversos autors. En concret, una de les primeres propostes que adopta aquesta perspectiva és la que presenta Napoli (1981). Aquesta autora sosté que les característiques sintàctiques i semàntiques que presenten els verbs de reestructuració respecte del verb de la subordinada són equiparables a les que hi ha en els temps compostos de participi. En aquest sentit, és necessari posar èmfasi en el fet que, semblantment a Cinque, la gran majoria de les aproximacions monoclausals —per bé que no totes (Wurmbrand 2001, 2004; Grano, 2015; *i.a.*)— assumeixen una naturalesa auxiliar per als verbs de reestructuració; alhora, però, se n'allunyen perquè correlacionen aquesta possibilitat amb la presència d'efectes de transparència —com ja hem indicat a (6) (Rochette, 1988; Rosen, 1990; Cardinaletti & Shlonsky, 2004).<sup>9</sup>

En síntesi, malgrat les divergències que hi ha entre les diferents aproximacions monoclausals,

<sup>9</sup> Més endavant, revisem en detall alguns dels aspectes d'aquestes propostes; *vid.* § 3.5.1.

des d'aquesta perspectiva d'anàlisi, es podria donar compte —aparentment— no només dels paral·lelismes entre els auxiliars i els verbs de reestructuració —*vid.* (7a) i (7b)— sinó que també es resoldria el problema de localitat que presenten els diferents fenòmens a llarga distància que tenen lloc en aquestes darreres configuracions.

- (7) a. L'àvia **hi** *va* anar, a la manifestació.  
 b. L'àvia **hi** *vol* anar, a la manifestació.

Amb tot, com hem remarcat anteriorment, les aproximacions anteriors presenten diversos desavantatges. Més enllà del plantejament poc satisfactori de la subcategorització, l'anàlisi dels verbs de reestructuració en tant que auxiliars o nuclis funcionals i el fet de postular una estructura empobrida en la subordinada implica haver de fer un seguit d'assumpcions que en alguns casos —com mostrem més endavant— no troben una correspondència amb les dades interlingüístiques.

Per tal de resoldre alguns dels inconvenients adés assenyalats, alguns autors sostenen que els verbs de reestructuració tenen una naturalesa lèxica i que l'estructura que projecten és biclausal. Des d'aquesta perspectiva, per tal d'explicar la possibilitat que hi hagi efectes de transparència, assumeixen que la clàusula subordinada té un caràcter defectiu (*vid.* **taula 3.1**), en el sentit que és encapçalada per un  $C_{def}$ - $T_{def}$  (Zushi, 2001; Hinterhölzl, 2006; Boeckx & Gallego, 2008; Cyrino, 2010 i posteriors; Herbeck, 2013; Paradís, 2018, entre d'altres); o perquè SC no es projecta —de manera que conté un  $T_{def}$  (*vid.* Gonçalves, 1999 i posteriors; Martins, 2000; Solà-Pujols, 2002; Roberts 2010, *i.a.*).<sup>10</sup> Paral·lelament a aquestes propostes, hi ha autors que plantegen diferents mides per a la subordinada segons el tipus de verb matriu que aparegui a l'estructura; en aquest sentit, *vid.* Rochette (1988), Wurmbrand (2001, i en especial, 2014 i posteriors), Balza (2012). Reprenem aquestes vies al capítol 5.

Alternativament, hi ha un conjunt d'anàlisis que postulen que la subordinada és encapçalada per un SC però que esdevé transparent per mitjà de l'aplicació de diferents mecanismes. A tall d'exemple, Kayne (1989b, 1991) assumeix que té lloc un moviment de nucli (*head movement*) d'I-a-C-a-I —que només és possible amb els verbs desencadenants d'AC— a partir del qual el clític ocupa una posició a la clàusula superior. Com hem indicat al capítol 2, aquesta possibilitat només té lloc en les llengües pro-drop atesa la naturalesa de la I(nflexió), que permet marcar-L el SV (*vid.* § 2.3.1 per a una descripció més detallada). Terzi (1994, 1996) adopta una perspectiva d'anàlisi similar. En concret, indica que l'AC té lloc quan es produeix una coindexació entre les diferents posicions d'especificador per les

<sup>10</sup> Chomsky (2000) postula la possibilitat que T adquireixi un caràcter defectiu —és a dir, que no posseeixi tots els trets  $\phi$ — davant l'absència de C, però, en canvi, no planteja una versió defectiva per a C. En aquest sentit, seguim la proposta d'alguns autors com Gallego & Uriagereka (2007), Fortuny (2008) i Gallego (2009, 2010c), que assumeixen que els dos nuclis fasals, C i *v*, disposen de totes dues versions ( $C/C_{def}$ ;  $v/v_{def}$ ). Hi retornem al capítol 5.



quals es desplaça el clíctic; això és possible si es compleixen les condicions següents: si hi ha correferència de subjectes i si hi ha, alhora, identitat temporal entre la clàusula subordinada i la matriu. Al capítol 4 ho explorem en detall.

Val a dir, però, que algunes de les anàlisis anteriors també presenten desavantatges: de la mateixa manera que hem vist en la gran majoria de les propostes monoclausals, moltes segueixen el plantejament de (6), de manera que deriven l'opcionalitat dels efectes de transparència de les propietats morfològiques dels verbs de reestructuració que permeten una doble inserció lèxica (Gonçalves, 1999; Martins, 2000; Zushi, 2001; Cyrino, 2010; Herbeck, 2013, *i.a.*).

Arribats en aquest punt, volem remarcar que, més enllà de les divergències pel que fa a l'estatus clausal que s'atribueix a la subordinada i del caràcter lèxic o funcional dels verbs que encapçalen les estructures de reestructuració, la diversitat d'aproximacions formals esmentades no implica diferents concepcions de la reestructuració, ans al contrari; la idea que hi és subjacentment és sempre la mateixa: es tracta d'una estructura en què el complement actua com un domini transparent, de manera que es poden desencadenar fenòmens de naturalesa local. Tenint en compte aquesta concepció, definim, en els apartats següents, des de quina perspectiva analitzem els diferents aspectes imbricats en l'estudi de la reestructuració, fent un èmfasi especial en el rol que hi té l'AC.

### 3.2.2 La reestructuració i l'AC: consideracions prèvies

Absence of evidence is not evidence of absence

(Martin Rees)

Com acabem de veure, la majoria de propostes assumeixen que l'absència d'efectes de transparència implica l'absència de reestructuració; en aquest sentit, considereu, de nou, (6), que repetim a (8).

- (8) Presència d'efectes de transparència  $\rightarrow$  Presència de reestructuració  
 Absència d'efectes de transparència  $\rightarrow$  Absència de reestructuració

Val a dir que, seguint l'estela dels primers treballs sobre el fenomen (Rizzi, 1976), en la bibliografia s'ha destacat, en especial, l'AC en tant que diagnòstic fefaent per determinar quins contextos són de reestructuració. A partir d'aquest plantejament, reformulem la correlació anterior i l'expressem en els termes següents.

- (9) Presència d'AC  $\rightarrow$  Presència de reestructuració  
 Absència d'AC  $\rightarrow$  Absència de reestructuració

Si se sosté la correlació representada a (9), se segueix necessàriament la hipòtesi següent (10).

- (10) Presència d'AC  $\equiv$  condició *necessària* i *suficient* per a la reestructuració

Aquesta perspectiva pot implicar les consideracions següents: si un verb no desencadena AC, s'assumeix que no és de reestructuració; paral·lelament, en el cas que en una estructura no hi hagi AC, tot i que estigui conformada per un verb desencadenant, s'argüeix que no és de reestructuració; finalment, si una llengua no presenta AC, se sobreentén —de vegades— que no presenta reestructuració.

L'objectiu dels apartats següent és recollir evidència empírica que invalidi les assumpcions anteriors i que doni suport a la hipòtesi següent.

- (11) L'absència d'AC no implica l'absència de reestructuració

Convé tenir present que, en cas que sigui (11) la hipòtesi reeixida, caldrà revisar la correspondència directa entre la presència d'efectes de transparència i l'existència de la reestructuració. A banda, implicarà replantejar-se, de nou, l'ús del terme «reestructuració»; de manera més precisa: en cas que es vulgui mantenir la idea que designa una amalgama entre la clàusula matriu i la subordinada, malgrat la possible absència d'efectes de transparència, serà necessari determinar què és el que defineix aquest fenomen.

### 3.3 La reestructuració en català

De moment, hem plantejat la reestructuració en tant que una etiqueta descriptiva per designar aquells contextos en què hi ha fenòmens interclausals i relacions a llarga distància. A partir d'aquesta definició, explorem en aquest apartat com es concreta en català. En concret, fem una breu prospecció als fenòmens que s'han indicat en la bibliografia i comprovem si tenen una correspondència en els parlars catalans. Incorporarem, també, alguns efectes de transparència que no s'havien analitzat prèviament.

Convé precisar que no és l'objectiu d'aquesta tesi aprofundir en l'anàlisi de cadascun d'aquests fenòmens; el que ens interessa és determinar amb quins verbs poden tenir lloc, per tal de caracteritzar la classe dels verbs de reestructuració; i, en especial, el que considerem crucial és explorar si hi ha cap correlació entre aquests fenòmens i l'AC. Aquesta tasca és essencial per verificar les hipòtesis plantejades en la secció precedent i, sobretot, és rellevant per examinar quins mecanismes fan possible l'AC.

#### 3.3.1 El canvi d'auxiliar

En el treball seminal publicat el 1976, Rizzi proposa que un dels efectes associats a la reestructuració és el canvi d'auxiliar (*auxiliary switch*), segons el qual l'auxiliar que apareix a l'estructura no és el que selecciona el verb matriu sinó el que pertany a l'infinitiu. Il·lustrem

aquesta possibilitat a partir dels contextos de (12), recollits per Rizzi (1976: 2).<sup>11</sup>

- (12) a. Gli invitati **hanno** *cominciato ad* arrivare alle cinque.  
 b. Gli invitati **sono** *cominciato ad arrivare* alle cinque  
 ‘Els convidats van començar a arribar a les cinc’

Noteu que en el cas de (12b) el verb matriu, malgrat seleccionar *avere* —com exemplifica (12a)—, apareix amb l’auxiliar *essere*, que és el que correspon al verb de la subordinada.

Contràriament als exemples anteriors, en les estructures conformades per verbs que no es consideren de reestructuració, el canvi d’auxiliar és, en principi, impossible.

- (13) a. Gli invitati **hanno** *promesso di* arrivare alle cinque.  
 b. \*Gli invitati **sono** *promesso di* arrivare alle cinque  
 ‘Els convidats van prometre d’arribar a les cinc’

Convé assenyalar que, a diferència d’altres efectes de transparència, el canvi d’auxiliar sembla que presenta la particularitat que és possible, només, amb alguns verbs (*vid.* Rizzi, 1982: § 3; Cinque, 2004, 2006; Manzini & Savoia, 2005 vol.3: § 7.1.2, *i.a.*). En aquest sentit, sembla que en italià estàndard els verbs de moviment, malgrat que poden desencadenar efectes de transparència, com ara l’AC, quan es combinen amb un altre verb, mantenen sempre l’auxiliar.

- (14) Piero {**è**/\***ha**} andato a prendere il latte.

‘En Piero ha anat a agafar llet’

(Rizzi, 1982: 19)

Això ha menat alguns autors (Cinque, 2004, 2006; Cardinaletti & Giusti, 2001; Cardinaletti & Shlonsky, 2004) a considerar que els verbs de moviment, a diferència dels modals i aspectuals, són verbs de naturalesa semi-auxiliar. Hi retornarem més endavant.

El canvi d’auxiliar es manté, també, en sard (Jones, 1988: § 3.3; Mensching & Ramberger, 2013: § 17.4.3.4) i en alguns parlars occitans. En aquest darrer cas, però, sembla que és més freqüent el manteniment de l’auxiliar del verb matriu. De fet, en alguns dialectes, com ara en llenguadocià, l’auxiliar seleccionat és el que es correspon al verb principal (*vid.* Alibèrt, 1935: 317).<sup>12</sup>

- (15) **So** *póttitu andare*.

‘Vaig poder anar-hi’

[Sard] (Jones, 1988: 143)

<sup>11</sup> Atesa la variació interlingüística observada, és difícil de determinar en quins contextos s’aplica el canvi d’auxiliar, sobretot, en el cas que hi hagi més d’un infinitiu (*vid.* Rizzi, 1982: § 3). L’anàlisi exhaustiva d’aquest fenomen depassa els objectius d’aquesta tesi. En un futur, caldria examinar i acarar minuciosament les dades de les llengües en què té lloc per tal d’establir quins mecanismes hi intervenen. A més, l’anàlisi hauria de tenir present tots els factors que intervenen en la selecció de l’auxiliar, com ara la persona o el temps —*vid.* Kayne (1993); Rigau (1997); Sorace (2000); Mateu (2016), *i.a.*

<sup>12</sup> Per il·lustrar aquest fenomen en occità, fem referència a dades que hem localitzat al Corpus BaTelÒc.

(16) O benlèu s'èra *volgut venjar* d'ela

‘O potser s'havia volgut venjar d'ella’

[parlars occitans] (Sèrgi Gairal, 2004, *apud* BatelÒc)

En el cas del català, en canvi, el fenomen ha quedat reduït a alguns parlars i sembla que es desencadena de manera puntual. En concret, sembla que únicament és possible en els dialectes que han mantingut el sistema de la doble auxiliarietat (*ésser/haver*): alguns parlars baleàrics i en alguerès. Tanmateix, només n'hem pogut observar casos l'alguerès. En aquest sentit, cal relacionar la dificultat per trobar dades en els altres dos dialectes amb el fet que la conservació del patró de la doble auxiliarietat està en retrocés —*vid.* Veny (1982: 94), per al mallorquí.<sup>13</sup>

(17) Los algueresos no **hi** són volguts anar.

[Alguerès] (Etnotext 3, *Corpus Francesc Ballone*)

A diferència del panorama que acabem de descriure, les dades diacròniques del català revelen que el canvi d'auxiliar era un fenomen ben estès en estadis anteriors. En són un exemple els contextos següents, que hem recollit del català antic.

(18) Lavors Ypòlit recità al vezcomte com a la porta de l'ort era stat e no **era** *pogut entrar*

(*Tirant lo Blanch*, p.911, l.3, s.XV)

(19) qui no **era** *volgut romanir* per grat, romàs per força.

(*Diàlegs [St. Gregori]*, f.33r, l.7, s.XIV)

(20) li havia feta una gran minva com lo dit En Guillem Ramon stava pres en poder d'En Castellví, e per aquella minva **era** *cuydat morir*, car ell stant en la dita presó, [...]

(*Històries e conquestes del realme d'Aragó e Principat de Catalunya*, p.223, l.12, s.XV)

<sup>13</sup> Pel que fa a l'alguerès, volem fer èmfasi en el fet que la manca de dades en els corpus emprats impedeix copsar minuciosament la vitalitat i l'abast del fenomen. Caldria, en un futur, dur a terme una cerca exhaustiva per tal d'oferir-ne una caracterització més precisa.

A banda, és necessari tenir present que la selecció de l'auxiliar conforma un fenomen complex, que depèn de diferents factors. A tall d'exemple, noteu que en un verb inacusatiu, quan l'argument intern és indefinit, en lloc d'aparèixer-hi l'auxiliar *ésser* s'empra l'auxiliar *haver-hi*. En aquest sentit, contrasteu (1a) i (1b).

(1) a. En aquesta casa, {hi ha/\*són} venguts hòmens. (Rigau, 1997: 418)

b. Són venguts los homèns.

Per a una anàlisi d'aquests contextos, adrecem el lector a Rigau (1997).

És interessant de remarcar que, en català, a diferència del que s'ha indicat en els parlars italomònics, tenia lloc el canvi d'auxiliar amb els verbs de moviment;<sup>14</sup> aquest fet permet observar que el canvi pot adoptar també la direccionalitat *ésser* → *haver* (contràriament al que s'ha indicat per a l'italià, *vid.* Burzio, 1986; Benucci, 1989). Convé precisar, però, que els fets anteriors es poden observar fins a final del segle XV, que és fins quan es mantenen de manera sistemàtica els usos diferenciats dels auxiliars *ésser* i *haver* —*vid.* Ramos (2005); Massanell & Mateu (2018, en preparació, i referències que s'hi citen), per a una descripció detallada de la selecció de l'auxiliar en català antic.

De la mateixa manera que en català antic, en occità —exceptuant els parlars que no presenten el fenomen— el canvi d'auxiliar és possible també amb els verbs de moviment. Ara bé, a partir de les dades observades, en ambdues llengües es tracta de casos aïllats; sembla que l'estructura més estesa és aquella en què es manté l'auxiliar del verb matriu (21b) i (22b).

- (21) a. E nós érem en la tenda d'En Guillem de Cervera, que l'**havíem** *vengut veer*.  
 b. e ·ns **era** *venguts veer*, car nós li faríem honor e bé  
 [Català medieval] (*Llibre dels fets del rei en Jaume*, f.24r, l.15/ f. 117v, l.24, s.XIII)

- (22) a. non crei que l'*avem* jamei *anat cuélher* tà velhar, lo ton eretèr.  
 [Occità gascó] (Miquèu de Camelat, *apud* BatelÒc)  
 b. e quand lo comissari l'**era** *vengut veire*  
 'i quan el comissari l'havia vingut a veure'  
 [Occità llemosí] (Joan Ganhaire, 2013, *apud* BatelÒc)

Contràriament als fets observats en les varietats italomòniques, el canvi d'auxiliar amb verbs de moviment en català antic i en occità podria conformar una prova a favor d'una anàlisi d'aquests verbs en tant que nuclis funcionals; sospesem aquesta hipòtesi a § 4.5.1.

Si examinem la correlació entre l'AC i el canvi d'auxiliar observem que és possible que, malgrat que aquest darrer fenomen tingui lloc, el clíctic pot aparèixer en la subordinada (*pace* Rizzi, 1982; Burzio, 1986; Rosen, 1990, entre d'altres).<sup>15</sup> Aquests fets són visibles en alguns parlars d'Itàlia (Cardinaletti & Shlonsky, 2004; Manzini & Savoia, 2005: § 7.1.2; Cinque, 2004, 2006).

<sup>14</sup> Contràriament al que acabem de descriure per al català antic, les dades que hem observat de l'alguerès indiquen que els verbs de moviment mantenen l'auxiliar; en aquest sentit, doncs, s'apropa a l'italià estàndard.

<sup>15</sup> Si bé l'anàlisi proposada per Rizzi (1976, 1982) prediu que si hi ha canvi d'auxiliar hi haurà, també, AC, aquest autor assenyala en nota la possibilitat que hi hagi una dissociació entre ambdós fenòmens; *vid.*, en concret, Rizzi (1976: nota 18).

- (23) *Sono* voluto andarci per forza  
 ‘He volgut anar-hi per força’ (Manzini & Savoia, 2005: 386)
- (24) Un’ora più tardi *sarebbe dovuto esservi arrivato*, ma nessuno lo vide (Silone)  
 ‘Una hora més tard, hauria hagut d’haver arribat, però ningú no el veié’  
 (Boysen, *apud* Cinque, 2006: 29-30)

Semblantment, en alguns casos hi pot haver AC encara que es mantingui l’auxiliar del verb matriu (*pace* Cardinaletti & Shlonsky, 2004: 522).

- (25) **ci ho** voluto venire?  
 ‘Hi vaig voler venir?’ [Ro Ferrarese] (Manzini & Savoia, 2005 vol.3: 386)

Pel que fa als parlars de l’occità en què també s’observa aquest fenomen, s’ha de remarcar que, atès que no és gaire freqüent, es fa costós trobar contextos equivalents als de les varietats italomàniques; ara bé, sembla que l’absència de correlació entre tots dos fenòmens és també possible (*vid.* Alibèrt, 1935: § 8).

### 3.3.2 *Long tough-movement*

En aquesta secció explorem la relació que hi ha entre els verbs considerats de reestructuració i les construccions denominades *tough-movement* o *easy-to-please*, caracteritzades per l’absència aparent de l’objecte de la subordinada, que és interpretat obligatòriament com a correferent del subjecte matriu (Chomsky, 1964; Rosenbaum, 1967; Postal & Ross, 1971).<sup>16,17</sup>

- (26) a. It was easy to please **Bill**.  
 b. **Bill** was easy to please.  
 ‘En Bill era fàcil de complaure’
- (27) Aquesta escena és fàcil de gravar.

En anglès aquest tipus de construcció és possible quan hi ha més d’una subordinada i, fins i tot, davant la presència d’un SD (28), que, aparentment, conforma un intervector entre la posició de l’objecte a la subordinada i la del subjecte a la clàusula matriu. En

<sup>16</sup> Mantenim la nomenclatura en anglès. Alsina (200: § 20.2.4.4.) denomina aquestes construccions ‘difícil d’entendre’.

<sup>17</sup> Hi ha llengües, com ara el xinès mandarí o el portuguès del Brasil, en què el buit (*gap*) de la subordinada pot fer referència, també, al subjecte. *vid.* Anderson (2005), Martins & Nunes (2005) i referències que s’hi citen. De fet, en el cas del portuguès del Brasil, aquestes estructures s’han analitzat en tant que contextos d’elevació; en concret, Nunes (2008) postula que, un cop la preposició que encapçala la clàusula d’infinitiu li assigna cas inherent, el subjecte de la subordinada es desplaça a l’especificador del ST matriu.

les llengües romàniques, en canvi, la presència d'elements interventors dona lloc a una estructura agramatical (29).<sup>18</sup>

- (28) *The magic mountain* is difficult to convince **the students** to read.
- (29) a. \**La montanya màgica* és difícil de convèncer **els estudiants** de llegir. [Cat.]  
 b. \**La montagna incantata* è difficile da convincere **gli studenti** a leggere. [It.]

Els contrastos observats entre les varietats romàniques i l'anglès han estat considerats per alguns autors com el resultat d'una diferència pel que fa a l'estatus del moviment que té lloc en cada llengua —A/A', respectivament (*vid.* Roberts, 1993; Wurmbrand, 2001). Amb tot, convé precisar que en el cas de l'anglès no és tan clar que aquesta construcció es desencadeni per un moviment-A' —*vid.* Hartman (2011).

Volem remarcar que no és l'objectiu d'aquest apartat determinar si aquestes estructures deriven d'una operació de moviment d'objecte-a-subjecte (Rosenbaum, 1967; Postal, 1971; Hornstein, 2001; Hartman 2011, *i.a.*); o si, per contra, tenen lloc per mitjà de la presència d'un operador nul a la subordinada, de manera que s'assumeixi que el subjecte es genera directament *in situ*, a la clàusula matriu, des de la qual —seguint les anàlisis més recents— hi estableix una relació de concordança (Rezac, 2006); *vid.* també Ross (1967), Lasnik & Fiengo (1974) i Chomsky (1977).<sup>19</sup> El que ens interessa d'observar és el fet que, en les llengües romàniques —a diferència de l'anglès (28)—, en cas que la construcció de *tough movement* pugui presentar més d'una subordinada d'infinitiu, només serà possible si la primera clàusula incrustada està formada per un verb de reestructuració, tal com evidencia el contrast entre (30a) i (30b).

- (30) a. **Aquesta escena** és fàcil de {*poder/començar a/ tornar a/acabar de*} gravar.  
 b. \***Aquesta escena** és fàcil de {*somiar a/assumir/imaginar*} gravar.

La dissimetria anterior pot menar a establir la possibilitat que determinats verbs formin part d'una estructura de *long tough movement* com un criteri vàlid per caracteritzar quins són de reestructuració. Aquests fets es verifiquen també en italià estàndard (31) (*vid.* Rizzi, 1982; Cinque, 2006) i castellà (32).

<sup>18</sup> Wurmbrand (2001: § 2.2.1) observa el mateix comportament en alemany. Així mateix, convé notar que, de la mateixa manera que en anglès, en portuguès del Brasil sí que és possible la presència d'un SD a la clàusula incrustada (1).

(1) *A montanha mágica* é difícil de convencer **os estudantes** a ler.

Aquests fets posen de manifest la variació interlingüística a la qual està subjecte el *tough movement* i evidencien que la manera en què es deriva en les diferents llengües no és uniforme.

<sup>19</sup> El caràcter especial del *tough movement* ha donat lloc a un gran nombre de treballs que han debatut extensament la naturalesa d'aquesta construcció. Adrecem el lector a Hicks (2009) per a una revisió recent de les diferents propostes.

- (31) a. **Questa scena** è facile da *tornare a filmare*.  
 b. \***Questa scena** è facile da *immaginare di filmare*.
- (32) a. **Esta escena** es fácil de *volver a grabar*.  
 b. \***Esta escena** es fácil de *soñar con grabar*.

Per tal d'explicar per què els verbs de reestructuració poden formar part d'aquestes configuracions, s'ha defensat que els dos verbs en infinitiu s'han reestructurat; és a dir, formen una única clàusula (Radford, 1977; Napoli, 1981; Rizzi, 1982 però *vid.* nota 30; i Wurmbrand, 2001). Aquesta perspectiva rebria suport de l'asimetria entre l'anglès i les llengües romàniques, pel que fa a l'estatus del moviment que desencadena el *long tough movement* (en cas que s'assumeixi una anàlisi en aquests termes). Així, si en aquestes darreres es deriva per mitjà de moviment-A, s'explica que pugui tenir lloc amb els verbs de reestructuració: en tractar-se d'una única clàusula (33a), en principi, no violaria les condicions de localitat; per contra, amb els verbs de no reestructuració conformarien estructures biclausals (33b), de manera que el moviment seria il·legítim.<sup>20</sup>

- (33) a. És fàcil de [[tornar a gravar] aquesta escena]  
 b. És fàcil d'imaginar [SC gravar aquesta escena]

Més enllà de la validesa del plantejament anterior, el que és important d'examinar —d'acord amb els objectius d'aquesta tesi— és la correlació entre aquest fenomen i l'AC. En concret, des de la perspectiva que adopten els autors esmentats més amunt, el *long tough movement* implicarà que hi ha reestructuració i, per tant, consideren que l'AC haurà de ser obligatori en aquests contextos.<sup>21</sup> Ara bé, les dades del català revelen que l'assumpte anterior no se sosté —com a mínim, en aquesta llengua (*vid.* Moore, 1996: 245) per a casos similars en castellà)— perquè el *long tough movement* es pot produir independentment de la posició

<sup>20</sup> Com acabem d'assenyalar, no podem aprofundir en la prospecció del *tough movement*; amb tot, considerem que una anàlisi per mitjà de moviment podria donar-ne compte d'una manera més acurada que no pas una anàlisi basada en la generació a la base. En concret, el fet que hi hagi efectes de reconstrucció amb relació al lligam —*vid.* (1)— conforma una prova per argüir que l'objecte s'ha desplaçat des de la clàusula incrustada.

(1) The first of his<sub>i</sub> poems is difficult for every poet<sub>i</sub> to reread.

Tenint en compte els fets anteriors, autors com Hicks (2009) indiquen la necessitat de postular una anàlisi basada en el moviment. En concret, aquest autor assumeix que la derivació té lloc per mitjà de tres moviments: A-A'-A; des d'aquesta via es donaria compte de les propietats relacionades amb els moviments A/A' que presenten les construccions de *tough movement* —*vid.*, també, Hartman (2011); per bé que ambdues anàlisis difereixen en alguns aspectes. Val a dir que un dels aspectes que és interessant del plantejament de Hicks (2009) és que entrecreu, alhora, les dues grans línies d'anàlisi d'aquesta construcció: d'una banda, postula l'existència d'un operador buit a la subordinada, i de l'altra, assumeix que l'objecte de la subordinada es desplaça —des de l'operador nul— a la posició de subjecte de la clàusula matriu. *vid.* Hicks (2009: § 4) per a una prospecció detallada d'aquesta proposta.

<sup>21</sup> Cinque (2006: nota 44) observa que en algunes varietats d'Itàlia oracions com les de (34) són estranyes davant la presència del clíctic, independentment de la posició que ocupi en la frase. Pel que fa a les dades del català, hi ha molta variació entre parlants.



que ocupi el clíctic a l'estructura (35) —*pace* (Radford, 1977; Napoli, 1981; Rizzi, 1982; Wurmbrand, 2001).

- (34) a. \*Quella teoria sar  difficile da cominciare a spiegargli.  
 ‘Aquella teoria serà difícil de començar a explicar-li’  
 b. ??Quella teoria sar  difficile da cominciargli a spiegare.  
 ‘Aquella teoria serà difícil de començar-li a explicar’

[Italià E.] (Radford, 1977: 109)

- (35) a. Aquests problemes són difícils de tornar a explicar-li amb claredat, a en Joan.  
 b. Aquests problemes són difícils de tornar-li a explicar amb claredat, a en Joan.

Amb aquests fets no aspirem a donar compte del fenomen del *tough*-movement —complex i inextricable—, atès que depassa els objectius d'aquesta tesi. El que s  que ens interessa de plantejar  s que, contràriament al que s'ha assenyalat en italià estàndard, en català, en les estructures anteriors, el clíctic pot ocupar totes dues posicions, la qual cosa es pot considerar una prova per postular que una estructura amb AC pot ser equivalent a una en què el clíctic aparegui *in situ*; i, per tant, reforça la hipòtesi que l'absència d'AC no implica l'absència de reestructuració.

### 3.3.3 La inversió de subjecte

Un altre dels fenòmens que es podria relacionar amb la reestructuració  s la inversió del subjecte; és a dir, la possibilitat que el subjecte explícit, que en principi correspon a la clàusula matriu, aparegui en una posició incrustada. Vegeu els contextos següents.

- (36) a. **La Mariona** ha {*pogut/volgut/tornat a*} trucar per telèfon.  
 b. Ha {*pogut/volgut/tornat a*} trucar **la Mariona** per telèfon.

En els casos anteriors, el subjecte pot ocupar-hi més d'una posició: pot aparèixer tant a la clàusula matriu (36a), com a la subordinada (36b).

Ara observeu els mateixos contextos, però, en aquest cas, encapçalats per verbs que no es consideren de reestructuració.

- (37) a. **La Mariona** ha {*imaginat/negat/admès*} trucar per telèfon.  
 b. \*Ha {*imaginat/negat/admès*} trucar **la Mariona** per telèfon.

Tal com il·lustren els exemples anteriors, en les estructures conformades per verbs que no són de reestructuració, el subjecte no pot ocupar una posició a la subordinada (37b).<sup>22</sup>

<sup>22</sup> Com mostrem més endavant, en català, —a diferència d'altres llengües— aquest tipus d'estructures són considerades marginals per alguns parlants. Cal remarcar, però, que malgrat això aquests mateixos parlants aprecien el contrast entre (36b) i (37b).

Els fets anteriors es poden tractar des de diferents perspectives. En concret, hi ha dues vies principals d'anàlisi: si s'assumeix la teoria del control per moviment (Boeckx et al., 2010), es pot considerar que el subjecte invertit és en realitat la materialització (*Spell Out*) de la còpia situada a la clàusula subordinada (38);<sup>23</sup> es tractaria, doncs, d'un cas de *backward control* ('control cap enrere') (Polinsky & Potsdam, 2002).<sup>24</sup>

- (38) [SC [ST ~~la Mariona~~ ha volgut [Sv ~~la Mariona~~ [SV [SC [ST ~~la Mariona~~ trucar  
[Sv La Mariona [SV ~~trucar~~ per telèfon ]]]]]]]

És interessant de remarcar l'avenç que suposa la teoria del control per moviment per donar compte de manera natural de la presència explícita del subjecte a l'infinitiu.<sup>25</sup> Per contra, els fets anteriors són difícils d'explicar des de les teories que postulen PRO. Des d'aquesta darrera perspectiva, seríem davant d'un escenari com el de (39), en què el controlador, el SD, apareixeria en una posició des de la qual no podria ser un atecedent vàlid per a PRO; alhora, PRO c-comandaria el SD, de manera que violaria la Condició C (*vid.* Boeckx, Nunes & Hornstein, 2010: § 4.5.3.1).

- (39) [PRO<sub>1</sub> V [SD<sub>1</sub> ...]]

Una manera de resoldre la incompatibilitat adés esmentada entre una teoria de control per concordança (*control as agree*) (Landau, 2000 i posteriors) i l'aparició del subjecte explícit a la subordinada seria analitzar la inversió de subjecte com el resultat d'un moviment de romanent (*remnant movement*) de l'infinitiu a la clàusula matriu, que se situaria en una posició més amunt del subjecte de l'oració principal (40); des d'aquesta perspectiva, es tractaria, doncs, d'un cas de *backward control* aparent —per a una anàlisi en aquests termes, *vid.* Ordóñez (2007, 2018); Bok-Bennema (2010); Gallego (2011); Herbeck (2013, 2015).<sup>26</sup>

- (40) a. [Sv la Mariona ha volgut [SC [ST PRO [SV trucar per telèfon ]]]]  
b. [ST ha volgut<sub>i</sub> [Sv la Mariona t<sub>i</sub> [SC [ST PRO [SV trucar per telèfon ]]]]]

<sup>23</sup> Ara com ara, no ens aturem a considerar quina és l'anàlisi més plausible per als verbs de reestructuració; és a dir, si conformen estructures biclausals o monoclausals. Hi retornarem més endavant.

<sup>24</sup> Adrecem el lector a Polinsky & Potsdam (2006) per a una anàlisi en detall dels diferents tipus de control que hi pot haver d'acord amb la còpia que sigui pronunciada. A banda del *backward control*, aquests autors classifiquen els casos en què la còpia que es materialitza és la més alta —que es correspon als contextos de control estàndard— en tant que *forward control* ('control cap endavant') i denominen les configuracions en què totes dues còpies es pronuncien *resumption*. És interessant de notar que aquests darrers casos podrien conformar una prova a favor de la teoria del control per moviment.

<sup>25</sup> Rodrigues & Lightfoot (2003) també defensen que es tracta del subjecte de l'infinitiu i argüeixen que les llengües que presenten aquest fenomen i que desencadenen alhora AC donen lloc al moviment del V i del SV de la subordinada cap a F i SF —projecció postulada per Uriagereka (1988 i posteriors), respectivament; per contra, les varietats en què ambdós fenòmens són absents aquests desplaçaments no es poden produir. Rodrigues & Lightfoot (2003) sostenen —seguint Kayne (1989b, 1991)— que aquests contrastos es deuen a la naturalesa (no) pro-drop de cada llengua.

<sup>26</sup> Adoptem la perspectiva d'anàlisi presentada per Gallego (2011), que pren com a punt de partida el plantejament d'Ordóñez (2007). Per a una proposta similar, *vid.*, també, Herbeck (2013, 2015) i, amb algunes variacions, Bok-Bennema (2010). Per a una revisió de les anàlisis anteriors i per a una aproximació que comprèn diferents estructures complexes, adrecem el lector a Ortega-Santos (2016: § 3 i § 4)

- c. [ST ha volgut<sub>i</sub> trucar<sub>j</sub> [Sv la Mariona t<sub>i</sub> [SC [ST PRO [SV t<sub>j</sub> per telèfon ]]]]]

Val a dir que no és el propòsit d'aquest apartat avaluar quina de les dues propostes és la més reeixida. Ara com ara, el que ens interessa de veure és que la inversió del subjecte sembla que conforma un indicador de quins verbs poden ser considerats de reestructuració (*vid.* també Solà-Pujols, 2002). De fet, la validesa d'aquest test s'observa, també, en altres varietats romàniques, com ara en portuguès europeu (Costa, 2004) i castellà (Ordóñez, 2007, 2018; Bok-Bennema, 2010; Herbeck, 2013, 2015; Marchis, en premsa).<sup>27</sup>

- (41) a. {*Querem/tentam*} ler **todos os alunos** esse livro.  
 'Volen/intenten llegir tots els alumnes aquell llibre'
- b. \**Negaram* ler **todos os alunos** esse livro.  
 \*'Negaren llegir tots els alumnes aquell llibre' [Portuguès] (Costa, 2004: 98)
- (42) a. {*Podían/querían*} leer **todos los asistentes** el manifiesto.
- b. \*/?{*Negaron/afirmaron/soñaron con*} leer **todos los asistentes** el manifiesto.  
 [Castellà]

Tenint en compte els exemples que acabem d'assenyalar, cal tenir present que el català, a diferència del portuguès i del castellà, presenta més restriccions pel que fa a la posició que pot ocupar el subjecte; en concret, tal com han observat alguns autors (Gallego, 2010c: § 5.3; Ordóñez, 2007, 2018) l'ordre VSO, que poden seguir llengües com el portuguès (41a) i el castellà (42a), dona lloc a estructures mal formades en català —*vid.* també Vallduví (2002). Aquesta restricció té lloc tant en contextos simples (43a) com en estructures complexes (43b).<sup>28</sup>

- (43) a. \*/??Volien **tots els assistents** el manifest.
- b. \*/??Volien llegir **tots els assistents** el manifest.

Tenint en compte la restricció anterior, és important de precisar que sembla que en català la inversió de subjecte només és possible si, en lloc de precedir l'objecte, l'element que

<sup>27</sup> Cal precisar que alguns autors, com ara Ordóñez (2007, 2018), no correlacionen la inversió de subjecte amb la reestructuració. Aquest autor matisa que, si bé el fenomen pot tenir lloc amb els verbs de reestructuració, també pot desencadenar-se amb d'altres verbs que no inclouen en aquesta classe; en concret, s'ha argüït que són verbs que presenten l'opció de formació de predicat complex però sostenen que no són equiparables als de reestructuració perquè no desencadenen l'AC. Una manera alternativa d'entendre aquests fets és considerar que la reestructuració s'aplica de manera gradual (*vid.* Herbeck, 2015: § 4.2.1, § 4.2.2). Reprenem aquesta idea al capítol següent.

A banda, és interessant de notar que el romanès i el grec també presenten, en algunes estructures de subjuntiu, inversió de subjecte; *vid.* Albiou (2007) per al romanès, i Alexiadou et al. (2010) per al grec. Convé remarcar que en aquestes darreres propostes s'assumeix que es tracta de casos de *backward control*.

<sup>28</sup> Sembla que, a diferència del castellà, el fet que el català no presenti desordenament (*scrambling*) i que la perifèria que es projecta en l'infinitiu sigui menys rica són característiques que caldria correlacionar amb l'absència de l'ordre VSO en aquesta llengua. Val a dir que no podem aprofundir en l'anàlisi de les asimetries anteriors. Per a una prospecció de la variació interlingüística observada, *vid.* Gallego (2010c), Herbeck (2013), Ordóñez (2007, 2018).

segueix és un SPrep —*vid.*, també, Solà-Pujols (1992). De fet, hem pogut constatar que l'acceptabilitat d'aquestes estructures pot variar en funció del tipus de SPrep que hi hagi a la subordinada; en aquest sentit, noteu el contrast entre (44a) i (44b).

- (44) a. Al final, **hi** va poder contactar **la Mariona** *per correu*. (Paradís, 2018: 283)  
 b. ?Al final, va poder arribar **la Mariona** *al Brasil*.

Més enllà de les diferències anteriors, el que ens interessa de destacar és que l'estructura continua sent agramatical si és encapçalada per un verb que no és de reestructuració.<sup>29</sup>

- (45) a. \*Al final, va {admetre/afirmar/somiar (a)} contactar-hi **la Mariona** *per correu*.  
 b. \*Al final, va {admetre/afirmar/somiar (a)} arribar **la Mariona** *al Brasil*.

Acabem de veure, doncs, que la inversió del subjecte —independentment de si és el resultat d'un moviment de romanent o si representa un cas de *backward control* (*vid.* cap. 5 per a una represa d'aquest debat)— té lloc amb verbs que desencadenen altres efectes de transparència i que, per tant, podem denominar de «reestructuració». Ara, el que és necessari és examinar la correlació que hi ha amb l'AC. La pregunta que cal adreçar és si, en haver-hi la inversió de subjecte —i, per tant, tenir proves que es tracta d'un context de reestructuració—, l'AC esdevé aleshores obligatori. Com mostren els exemples següents, de la mateixa manera que hem vist en altres fenòmens associats a la reestructuració, el clíctic pot ocupar tant una posició en el domini funcional del verb matriu (46a) com en el verb infinitiu (46b). De fet, per a alguns parlants és possible, fins i tot, que el clíctic ocupi ambdues posicions (46c)

- (46) a. Va {*poder/voler/tornar a*} contactar-**hi** la Mariona *per correu*.  
 b. **Hi** va {*poder/voler/tornar a*} contactar la Mariona *per correu*.  
 c. **Hi** va {*poder/voler/tornar a*} contactar-**hi** la Mariona *per correu*.

De nou, les dades observades donen suport a l'assumpció segons la qual l'absència d'AC no implica l'absència de reestructuració. En el subapartat següents, aportem més proves a favor d'aquesta hipòtesi.

<sup>29</sup> Ortega-Santos (2016) indica que en castellà la inversió del subjecte és possible amb verbs factius, com ara *lamentar*. Els judicis, però, no són gens clars i, de fet, les estructures resultants no sempre són ben formades. A banda, en cas que s'acceptin sembla que només poden aparèixer en un nombre reduït de contextos i davant de determinades condicions discursives, a diferència de les estructures conformades amb verbs de reestructuració; en aquest sentit, *vid.* Herbeck (2013: § 5). Ara bé, pel que fa al català, el contrast entre els verbs de reestructuració i els que no ho són és ben clara: independentment del context, casos com els de (1) són agramaticals.

(1) \*Lamenta haver-hi contactat **la Mariona** per telèfon.

### 3.3.4 La marca de negació pressuposicional *pas*

A banda dels fenòmens de transparència indicats en les seccions precedents, defensem que el català ofereix una altra prova: la presència de la marca de negació pressuposicional *pas* (NegPres d'ara endavant) a la subordinada.<sup>30</sup> Ara bé, no totes les varietats del català presenten aquesta prova; en aquest sentit, observeu la taula següent.<sup>31</sup>

#### Taula 3.2:

*La posició de les marques de NegPres en els complexos verbals de les varietats del català*

Varietat	Negació oracional	V1	NegPres1	V2	NegPres2
Pallarès i ribagorçà	(No)	V1	<i>cap</i>	V2	
Central (àrea septentrional)	No	V1	<i>pas</i>	V2	
Central i nord-occidental	No	V1	<i>pas</i>	V2	<i>pas</i>

[Font: Llop & Paradís (2019: 66)]

D'acord amb els resultats mostrats a la **taula 3.2**, en totes les varietats del català analitzades, les marques NegPres *pas* i *cap* ocupen una posició entre els dos elements verbals —en concret, a la perifèria del verb matriu (47a) (*vid.* Llop, 2017). En el cas del pallarès i del ribagorçà i dels parlars de l'àrea septentrional del català central, aquesta posició és rígida; noteu el contrast entre (47a) i (47b).

- (47) a. No pot {**pas/cap**} cantar.  
 b. \*No pot cantar {**pas/cap**}.

<sup>30</sup> No s'ha de confondre la NegPres *pas* amb la marca *pas* del rossellonès (1) i de l'occità llenguadocià (2), que s'empra com a negació oracional.

- (1) Hi vaig **pas** anar. [Rossellonès] (Gómez, 2011: 311)  
 (2) la pòt **pas** veire en pintura  
 'No la pot veure ni en pintura' [Occità llenguadocià] (Sèrgi Viaule, 2012, *apud* BatelÒc)

Contràriament als contextos anteriors, la NegPres *pas*, en ser emprada en frases negatives, permet de negar «una proposició prominent en el discurs previ —que pot ser explícita o no, i que no ha de ser creguda necessàriament» (Llop & Paradís, 2019: 63). Seguint la proposta de Llop (2017), analitzem les NegPres *pas* i *cap* com a termes de polaritat negatius (TPN) forts, que requereixen ser legitimats per un operador antiverídic (*vid.* Llop, 2017: § 3.3.6, § 5.3). Adrecem el lector a Llop & Paradís (2019) per a un recull de proves addicionals en suport de la proposta anterior. Per a una descripció i caracterització formal d'aquestes marques *vid.* Llop (2017).

<sup>31</sup> Els resultats que mostrem en aquest apartat formen part d'una recerca conjunta amb Ares Llop sobre les posicions dels clítics i de la negació en estructures verbals complexes Llop & Paradís (2017, 2019).

En canvi, en la majoria de parlars centrals i nord-occidentals, la NegPres *pas* pot situar-se, també, a la subordinada; en concret, assumim que ocupen una posició funcional a la perifèria del verb subordinat, que considerem més rica —seguint Belletti (1990, i treballs posteriors). Tenint en compte aquest fet, el que és interessant de veure és que aquesta possibilitat només té lloc quan el verb que encapçala la subordinada d'infinitiu pertany a la classe de reestructuració; en aquest sentit, observeu l'asimetria entre (48a) i (48b).

- (48) a. No {*vol/pot/ha de*} (**pas**) fugir (**pas**) quan té problemes.  
 b. No {*admet/lamenta/reconeix*} (**pas**) fugir (**\*pas**) quan té problemes.

Els contrastos anteriors evidencien que verbs com *admetre* o *lamentar* —que, com hem vist en les seccions precedents, tampoc no desencadenen altres efectes de transparència— no admeten la presència de la NegPres *pas* a la subordinada.

A partir de la prospecció de les dades anteriors, sostenim que la legitimació de la NegPres *pas* a la subordinada és un fenomen de transparència. Les condicions formals que donen compte del fenomen hi donen suport. En aquest sentit, seguint l'anàlisi proposada a (Llop & Paradís, 2017; 2019), destaquem que, per tal que la derivació sigui reeixida, és necessari que un operador antiverídic —la negació oracional (*no*) situada a la clàusula matriu— concordi amb la NegPres de la subordinada, tal com representem a (49). És important de destacar que aquest tipus de dependència a llarga distància només és possible, com hem vist a (48a), en les estructures conformades per verbs de reestructuració. És precisament en aquests casos en què, des d'una aproximació biclausul, postulem que el límit oracional que separa la clàusula matriu de la subordinada és de caràcter defectiu. En concret, sostenim que constitueix un  $C_{\text{def}}$  —com ja hem proposat anteriorment (*vid.* Paradís, 2018; Llop & Paradís, 2019).<sup>32</sup>

- (49) [C  $\text{NEG}_{[+\sigma]}$  [T [v\* [NegPres $_{[+\sigma]}$ ] [V [C $_{\text{def}}$  ... [NegPres $_{[+\sigma]}$ ] [V ]]]]]]]]

Tal com representem a (49) (Llop & Paradís, 2019: 71), en les varietats que presenten les dues posicions disponibles per a *pas* —una a la perifèria del verb matriu i l'altra a la del verb subordinat— la legitimació d'ambdues marques és possible gràcies a la presència d'un operador antiverídic situat a la clàusula principal, que, seguint l'anàlisi proposada per Llop (2017), legitima el tret semàntic escalar  $[+\sigma]$  que conté la NegPres *pas*.<sup>33</sup>

Arribats en aquest punt, de la mateixa manera que hem comprovat en la resta de fenòmens, l'objectiu és correlacionar la NegPres *pas* a la incrustada amb l'AC. La prospecció de les

<sup>32</sup> Més endavant desenvolupem aquesta línia d'anàlisi (*vid.* cap. 5).

<sup>33</sup> El tret  $[+\sigma]$  representa formalment la semàntica escalar que caracteritza els TPNs; en aquest sentit, vegeu Chierchia (2006) i Espinal & Tubau (2016).

Per a una anàlisi minuciosa de la caracterització de *pas* en tant que TPN fort i de les condicions de legitimació que presenta en català, adreçem el lector a Llop (2017: § 5).

dades recollides en les varietats que presenten una posició per a *pas* a la subordinada revela que ambdós fenòmens no tenen lloc necessàriament de manera simultània.<sup>34</sup>

- (50) a. [No **hi** {vull/puc} **pas** [anar ]]  
 b. [No {vull/puc} [anar-**hi pas** ]]

Tal com palesa (50a), el fet que l'AC es produeixi no implica la presència de *pas* a la clàusula subordinada; de la mateixa manera, en els contextos en què *pas* ocupa una posició a la incrustada, el clític pot aparèixer en el domini no finit (50b). A banda, és possible també que tots dos fenòmens es desencadenin alhora (51a); o, semblantment, que cap dels dos tingui lloc (51b).

- (51) a. [No **hi** {vull/puc} [anar **pas** ]]  
 b. [No {vull/puc} **pas** [anar-**hi** ]]

Així mateix, tal s'ha constatat prèviament a Llop & Paradís (2017, 2019), en les varietats centrals septentrionals i en pallarès i ribagorçà, l'AC es pot produir de manera opcional però la NegPres ocupa una posició rígida entre el dos elements verbals de l'estructura (*vid. taula 3.2*).

### 3.3.5 Construccions pronominals i el moviment llarg de l'objecte

A partir de les observacions presentades per Rizzi (1976, 1982), en la bibliografia sobre la reestructuració s'ha assumit que en els contextos amb SE hi pot haver dos efectes de transparència: la concordança entre l'objecte incrustat i el verb matriu, i el moviment llarg de l'objecte (*long object movement*).<sup>35</sup>

Pel que fa al primer fenomen, observem que hi ha la possibilitat d'establir concordança entre el verb matriu i l'objecte de la subordinada (53), de la mateixa manera que en una estructura simple hi pot haver concordança entre el verb i l'objecte (52).

- (52) Si {risolve/risolvono} i problemi ambientali.  
 'Es resolen els problemes ambientals'  
 (53) Si {vuole/vogliono} risolvere i problemi ambientali.  
 'Es volen resoldre els problemes ambientals'

<sup>34</sup> Els resultats obtinguts coincideixen, en aquest punt, amb els que presenta Hualde (1992). Val a dir, però, que aquest autor no analitza els casos de microvariació que hem recollit a la **taula 3.2**.

<sup>35</sup> Volem remarcar que no és l'objectiu d'aquest apartat aprofundir en l'estudi de les estructures esmentades. En relació amb els objectius d'aquest capítol, el que ens interessa és de notar els diferents contrastos que sorgeixen en funció del tipus de verb matriu que aparegui a l'estructura i la correlació que hi hagi pel que fa a l'AC.

Per a una descripció i anàlisi de les configuracions anteriors en castellà, adreçem el lector als treballs de Zubizarreta (1982), Mendikotxea (1999), Sánchez-López (2002), *i.a.*; per al portuguès, Gonçalves (1999), Martins (2005) i referències que s'hi citen; per a les varietats italo-romàniques, Belletti (1982), Manzini (1983), Burzio (1986) i D'Alessandro (2007), *i.a.*

Ara bé, només és possible en els verbs de reestructuració; en aquest sentit, noteu els contrastos entre l'exemple anterior de (53) i els casos com els de (55).<sup>36</sup>

(54) Si {nega/negano} i problemi ambientali.

‘Es neguen els problemes ambientals’

(55) Si {nega/\*negano} di aver risoluto i problemi ambientali.

‘Es nega/\*neguen haver resolt els problemes ambientals’

Tal com s'il·lustra a (55), els verbs considerats principals, com ara *negare*, només presenten la variant sense concordança.

Un altre fenomen que s'ha associat, també, a la reestructuració és el moviment llarg de l'objecte (*long object preposing*) des de les impersonals amb SE (Rizzi, 1976, 1982; Burzio, 1986: § 1.6.2; Rochette, 1988: § 2.2.2.2). En aquests contextos l'objecte de la subordinada (56) ocupa la posició de subjecte de la clàusula principal (57). Una prova que evidencia que s'ha produït aquest desplaçament és que, en aquests casos, l'única opció possible és la que presenta concordança.<sup>37</sup>

(56) Finalmente si {cominceranno/comincerà} a costruire **le nuove case popolari**.

(57) Finalmente **le nuove case popolari** si {cominceranno/ \*comincerà} a costruire.

‘Finalment, les noves cases populars es començaran a construir’

(adaptat de Rizzi, 1982: 1)

Els fenòmens anteriors són presents també en d'altres llengües, com el castellà (58) (Hernanz & Rigau, 1984: § 2.2; Mendikotxea, 1999, *i.a.*) i el portuguès europeu (59) (*vid.* Gonçalves, 1999: cap. 3).

(58) a. En esa convocatoria se {volvió/volvieron} a presentar más de cien proyectos de mejora.

b. **Más de cien proyectos de mejora** se volvieron a presentar en esa convocatoria.

(59) Nesta escola, {querem/quer}-se aplicar novas estratégias de aprendizagem.

(Gonçalves, 1999: 174)

Ara bé, si traslладem els contrastos anteriors al català, cal que distingim dos patrons pel que fa a les construccions pronominals de subjecte indefinit: les estructures presents en la

<sup>36</sup> (55) esdevé gramatical amb una lectura no impersonal.

<sup>37</sup> Val a dir, però, que en aquests casos es fa difícil determinar si el moviment llarg de l'objecte té lloc des d'una passiva amb SE —de manera que la concordança seria inherent a l'estructura— o si es desencadena des d'una impersonal amb SE —en aquest darrer cas, la concordança seria el resultat del moviment a la posició de subjecte.



gran majoria de dialectes, en què el tema del verb no finit concorda amb el verb matriu, de manera que es comporta com el subjecte gramatical (60a); i les configuracions sense concordança, pròpies del nord-occidental (60b) —*vid.* Solà (1973: 21; 1987: § 3.3; 1994: § 1); Rigau (1991, 2005a,b); Alonso & Suïls (1998); Gavarró & Laca (2002: § 23.2.3.1).<sup>38</sup>

- (60) a. Ja es *poden* obrir les finestres. [Gran majoria de parlars]  
 b. Ja es *pot* obrir les finestres. [Nord-occidental] (Solà, 1987: 99)

Si deixem per un moment de banda els casos del nord-occidental i ens fixem en les dades que ofereixen els altres dialectes, notem que la concordança entre el SD de la subordinada i el verb matriu no conforma una prova a favor de la doble naturalesa dels verbs de reestructuració perquè, en aquest sentit, presenten un comportament idèntic al d'una estructura simple —compareu (60a) amb *es lluita perquè es volen més drets i llibertats / cada vegada es nequen més drets i llibertats*. Ara bé, com detecten Hernanz & Rigau (1984: 38), el fet que hi hagi concordança en aquestes estructures és un test per distingir quins verbs són de reestructuració i quins no.<sup>39</sup> En efecte, de la mateixa manera que hem vist en les seccions anteriors, si apliquem aquesta prova als verbs del tipus *afirmar* o *lamentar* —que defensem que no són de reestructuració (com mostrem més endavant, al cap. 4)—, observem que, contràriament als contextos en què hi ha verbs de reestructuració (60a), la concordança entre el SD de la clàusula incrustada i el verb matriu dona lloc a una estructura agramatical (61b). Considerem que aquest fet revela que el complement d'infinitiu d'aquests verbs conforma un domini opac.<sup>40</sup>

- (61) a. S'ha {*afirmat/reconegut/lamentat (d')/imaginat (d')*} haver resolt els problemes ambientals.  
 b. \*S'han {*afirmat/reconegut/lamentat(d')/imaginat (d')*} haver resolt els problemes ambientals.

Els contrastos que acabem de veure són visibles també pel que fa a la possibilitat que hi hagi el moviment llarg de l'objecte. Tal com evidencien els contextos següents, si el verb que encapçala l'estructura no és de reestructuració, l'extracció és impossible (63).

- (62) **Els problemes ambientals** {s'han/\*s'ha} {*pogut/hagut d'/volgut/tornat a/començat a*} resoldre.

<sup>38</sup> Per a una caracterització sintàctica i semàntica de les construccions pronominals amb SE adreçem el lector a Bartra (2002: § 16.3). *vid.* també IEC (2016: § 23.3.1).

Val a dir que hi ha varietats romàniques que comparteixen el patró de la gran majoria de parlars catalans; n'és un exemple el napolità (*vid.* Ledgeway, 2000: § 5.2.3).

(1) Se vonnu purtà e cate.  
 'Es volen portar els cubells'

<sup>39</sup> Al capítol 4, revisem l'abast del fenomen.


<sup>40</sup> Convé notar que (61b) esdevé gramatical si s'adopta una lectura reflexiva.

- (63) \***Els problemes ambientals** s'han {lamentat/defensat/reconegut/afirmat} resoldre.

Si recuperem ara els casos del català nord-occidental —que repetim a (64a)— observem que, quan hi ha moviment llarg de l'objecte, el tema del verb no finit esdevé el subjecte gramatical i concorda amb el verb matriu (64b). Constatem de nou que aquest fenomen només és possible si el verb que encapçala l'estructura és de reestructuració, tal com evidencien els exemples següents (65a) i (65b).

- (64) a. Ja es *pot* obrir les finestres.  
 b. **Les finestres** ja es {poden/\*pot} obrir.
- (65) a. **Algunes lleis** s'han {pogut/volgut/hagut d'/tornat a} aprovar al Parlament.  
 b. \***Algunes lleis** s'han {lamentat/declarat/defensat} haver aprovat al Parlament.

Tenint en compte els contrastos que hem descrit, un dels plantejaments més estesos per explicar per què aquest tipus de fenòmens poden ultrapassar els límits oracionals si el verb matriu és de reestructuració és considerar que aquest tipus de dependències-A són possibles en les estructures com les de (62)-(65a) i no en les de (63)-(65b) perquè conformen una única clàusula; és a dir, s'assumeix que els verb de reestructuració seleccionen com a complement un SV nu, de manera que el moviment desencadenat és de caràcter local (66) (Rizzi, 1982; Rochette, 1988; Wurmbrand, 2001).

- (66) [ST Moltes lleis [T es poden [SV<sub>1</sub> [SV<sub>2</sub> aprovar moltes lleis al Parlament]]]]
- 

Per ara, no aprofundim en la prospecció de les estructures anteriors; hi retornem al capítol 4, en què revisem i ampliem les dades recollides en la bibliografia. Abans de cloure la secció, però, examinem la correlació que hi ha entre els fenòmens anteriors i l'AC.

Considerem, primer, els casos següents entre el moviment llarg d'objecte i l'AC.

- (67) a. \***Totes aquestes idees es/s'** {podrien/haurien de} proposar-**li**, a l'organització.  
 b. **Totes aquestes idees se li** {podrien/haurien de} proposar, a l'organització.<sup>41</sup>

Tal com s'evidencia a (67), sembla que davant la presència del moviment llarg de l'objecte l'AC esdevé obligatori (*vid.* Rizzi, 1982, per a una descripció d'aquesta perspectiva en italià

<sup>41</sup> Fem ús de l'estructura sense doblat, tot i que aquesta opció seria igualment possible (*totes aquestes idees se li podrien proposar a l'organització*). Per a una anàlisi del fenomen de doblat en català, *vid.* Pineda (2016).

estàndard). En aquest sentit és interessant d'observar que en el cas del clíctic SE aquest escenari no es manté. Observeu els contextos següents.<sup>42</sup>

- (68) a. **Totes aquestes idees** {podrien/haurien de} proposar-se a l'organització.  
 b. **Totes aquestes idees es/s'** {podrien/haurien de} proposar a l'organització.

Els exemples de (68) revelen que el clíctic SE es genera a la clàusula subordinada. Així doncs, quan cliticitzava al verb matriu, sigui formant grup clíctic (67b) o sol (68b), és perquè hi ha hagut AC.<sup>43</sup> Defensem, doncs, que l'agramaticalitat de (67a) es deu al fet que, en situar-se el clíctic de datiu a la subordinada, conforma un cas de clíctics escindits (*split clitics*), que, en llengües com el català són agramaticals.<sup>44</sup>

Si examinem quin és l'escenari resultant en els casos en què no hi ha moviment llarg de l'objecte, constatem els mateixos patrons: d'una banda, el clíctic SE pot aparèixer tant a la subordinada com a la clàusula matriu (69); de l'altra, de la mateixa manera que en les estructures de moviment llarg de l'objecte (67), si es produeix l'ascens del clíctic SE, també s'ha de produir necessàriament l'AC de la resta de clíctics (70). El mateix ocorre en llengües que tampoc no presenten clíctics escindits però que sí que disposen de la variant sense concordança, com és el cas del castellà (71).

- (69) a. {Podrien/Haurien de} proposar-se totes aquestes idees a l'organització.  
 b. **Es/S'** {podrien/haurien de} proposar totes aquestes idees a l'organització.  
 (70) a. \***Es/S'** {podrien/haurien de} proposar-li **totes aquestes idees**, a l'organització.  
 b. **Se li** {podrien/deurien} proposar **totes aquestes idees**, a l'organització.  
 (71) a. \***Se** {podrían/deberían de} proponerle **todas estas ideas** a la organización.  
 b. **Se le** {podrían/deberían de} proponer **todas estas ideas** a la organización.

Un cop explorats els contrastos anteriors, el que és interessant de notar és que en les estructures com les que hem vist abans a (67b) i com les de (70b), en què, a banda de SE, hi ha un altre clíctic, sembla que l'AC esdevé obligatori. Acareu els contextos anteriors amb els següents:

- (72) a. ??/\*{Podrien/Haurien de} proposar-se-li **totes aquestes idees**, a l'organització.  
 b. ??**Totes aquestes idees** {podrien/haurien de} proposar-se-li, a l'organització.

En síntesi, els contextos examinats en aquest apartat evidencien que l'AC no és categòric en els contextos de reestructuració, tal com palesa la possibilitat que SE pugui aparèixer

<sup>42</sup> Val a dir, però, que l'opció amb l'ascens del clíctic SE és la preferentment usada.

<sup>43</sup> *vid.* § 3.5 per a un recull de casos oposats, en què SE es genera directament a la clàusula matriu.

<sup>44</sup> Això no vol dir que en aquestes llengües no hi pugui haver contextos amb clíctics escindits. *vid.* § 2.2.5, per a una caracterització d'aquest fenomen en les estructures causatives.

tant a la subordinada com a la clàusula matriu. Alhora, però, tal com acabem de constatar en els casos de (72), sembla que hi ha una correlació entre l'AC i el moviment llarg de l'objecte i la concordança en les construccions pronominals amb SE. Indagarem el vincle entre tots fenòmens al capítol 5.

### 3.3.5.1 Sobre l'aplicació de l'AC a la passiva llarga i a la passiva discontinua

Abans de fer una síntesi dels fenòmens que acabem de descriure, voldríem fer un parell de consideracions amb relació a l'AC en dues estructures que s'han relacionat amb els verbs de reestructuració: la passiva discontinua, en què és la subordinada la que presenta la morfologia pròpia de la passiva (73a); i la passiva llarga (*long passive*), en què és el verb matriu el que és passivitzat (73b).<sup>45</sup>

- (73) a. Els edificis de l'Eixample de mar van {poder/haver de/ acabar de/tornar a} *ser construïts* l'estiu passat.
- b. Els edificis de l'Eixample de mar van *ser* {?poguts/\*haguts de/acabats de/començats a /tornats a} construir l'estiu passat.

Noteu que en el cas de la passiva llarga, els verbs modals donen lloc a estructures mal formades (73b), contràriament als aspectuals. De fet, aquestes configuracions presenten un abast molt restringit en català i en altres varietats romàniques (*vid.*, en aquest sentit, Cinque, 2003), a diferència d'altres llengües, com ara l'alemany (*vid.* § 3.4 i referències que s'hi citen). De manera general, les frases com les de (73b) són considerades marginals o agramaticals. Amb tot, per a alguns informants sí que són possibles. En aquest sentit, és interessant de veure que la passiva llarga s'estén, per a alguns parlants, als verbs modals; vegeu l'exemple de (74) del castellà (per a casos similars, *vid.* Bosque & Gallego, 2011, i Bosque, 2018).

- (74) El tratamiento no **fue podido** aplicar por adherencias pleurales. (Bosque, 2018)
- 'El tractament no va ser pogut aplicar per adherències pleurals'

Aquests casos conformen un problema —aparent— per a l'aproximació formal que proposa Cinque (2003, 2006), segons la qual només els verbs de reestructuració que ocupin una posició per sota del nucli Veu més incrustat podran ser passivitzats; per contra, els que se situïn en un nucli superior a Veu donaran lloc a una passiva discontinua —*vid.* § 3.5. per a una revisió de la proposta de Cinque. Ara bé, l'obstacle desapareix si s'adopta la línia d'anàlisi que segueixen Bosque & Gallego (2011), Bravo & Krivochen (2018) i Bosque (2018). Des d'aquesta perspectiva, la passiva llarga seria el resultat d'un efecte mirall: es tractaria, en realitat, d'una passiva discontinua. El fet que sigui el primer verb de la seqüència el que presenti morfologia de passiva és perquè hi ha hagut una elevació d'*ésser*.

<sup>45</sup> *vid.* Aissen & Perlmutter (1976); Hernanz & Rigau (1984); Wurmbrand (2001 i posteriors); Amadas (2002); Cinque (2003, 2006).

Una prova d'això és que, malgrat que la passiva sigui visible a dalt (75a), en el verb finit, la interpretem a baix, en el verb més incrustat (75b).

- (75) a. TEMPS [PASSIVA [poder [aplicar el tratamiento ]]]  
 b. poder [TEMPS [PASSIVA [aplicar el tratamiento ]]]

[Adaptat de Bosque (2018)]

El fet que, en determinats casos, hi pugui haver el que Bosque & Gallego (2011) en denominen «una passiva doble» (*double passive*) (76) conforma una prova a favor de derivar els casos de (74) d'una elevació d'*ésser*.

- (76) La ermita **fue** empezada a **ser** construida en el siglo XIV.

(Bosque & Gallego, 2011: 41)

Sostenim que l'anàlisi anterior es pot fer extensiva als contextos de passiva llarga en verbs aspectuals que recull Amadas (2002) i als casos que hem presentat a (73b). De fet, aquesta autora assumeix que el fet que aquests verbs es puguin passivitzar és una prova per mostrar que tenen una naturalesa lèxica i no funcional. Ara bé una anàlisi com la de (75) permetria donar compte d'aquesta possibilitat i alhora mantenir, com Cinque, que es tracta, en realitat, de verbs funcionals.

Pel que fa a la intersecció entre l'AC i la passiva llarga, convé notar que, si se segueix la hipòtesi que l'AC és obligatori en els contextos de reestructuració, es prediu que davant la presència de la passiva llarga —que és considerada un efecte de transparència— l'AC tindrà un caràcter obligatori (Amadas, 2002: § 3.2; *vid.* Cinque, 2006: 59, nota 47, per a una discussió d'aquests fets en italià). El fet que en català aquest tipus d'estructures, independentment de la posició que ocupi el clíctic, sigui per a molts parlants marginal —o, fins i tot, agramatical— fa molt difícil verificar la correlació entre tots dos fenòmens. Amb tot, els contextos següents confirmarien que, en aquests casos, sembla que, efectivament, el clíctic només pot aparèixer en el domini superior.<sup>46</sup>

- (77) a. El càrrec **li** *va ser tornat a assignar* sense que ningú no s'hi oposés.  
 b. ??/\*El càrrec *va ser tornat a assignar*-**li** sense que ningú no s'hi oposés.

En síntesi, els fets que acabem d'exposar evidencien que la prospecció de totes dues estructures aporta llum a la caracterització sintàctica i semàntica dels verbs de reestructuració. Hi retornem a § 3.5.

<sup>46</sup> Aquests casos són reveladors atesa la naturalesa defectiva del *v* incrustat, que, si seguim l'anàlisi que acabem de presentar de Bosque & Gallego (2011), seria la pròpia de la passiva. Al capítol 5 desenvolupem una anàlisi de l'AC subjecte a les propietats de *v\** subordinada, que entronca amb els contrastos anteriors.

### 3.3.6 La correlació entre l'AC i altres fenòmens de transparència: consideracions finals

En les seccions precedents hem presentat diferents fenòmens aparentment antilocals i dependències a llarga distància i hem comprovat que tots tenen lloc amb la classe denominada de reestructuració (modals, aspectuals i alguns verbs de moviment) —més endavant, matisem aquesta observació. Ara com ara, el que és important de tenir present és que, a partir de l'anàlisi de la possible correlació entre els fenòmens anteriors i l'AC, hem mostrat que aquest darrer no s'ha de produir necessàriament alhora. Aquest fet invalida l'assumpció següent, que prenen com a punt de partida la gran majoria d'anàlisis sobre la reestructuració (Aissen & Perlmutter; Napoli 1981; Rizzi, 1982; Rochette, 1988; Rosen, 1989; Burzio, 1986; Benucci, 1989 i posteriors; Picallo, 1990; Bok-Bennema & Kampers-Mahne, 1993; Zushi, 2001; Masullo, 2004; González-Lopez, 2008; *i. a.*).

(78) Presència d'AC  $\rightarrow$  Presència de reestructuració

Absència d'AC  $\rightarrow$  Absència de reestructuració

Les dades analitzades anul·len, alhora, la hipòtesi següent, presentada a l'inici del capítol.

(79) Presència d'AC  $\equiv$  condició *necessària i suficient* per a la reestructuració

Així doncs, l'absència de correlació entre l'AC i altres fenòmens associats a la reestructuració implica reformular el plantejament de (79) de la manera següent.

(80) L'AC no és una condició necessària per a la reestructuració.

A partir dels fets observats, i atesa la diversitat de fenòmens que s'associen a la reestructuració, sorgeixen diferents preguntes. En concret, una de les qüestions principals és redefinir el concepte de «reestructuració» i reanalitzar quin encaix hi té l'AC. Fins ara, molts autors l'han considerat una prova fefaent per determinar quines estructures són de reestructuració. De fet, com hem indicat abans, el plantejament més estès és considerar que l'AC és obligatori en aquests contextos i que, en canvi, la resta de fenòmens que s'hi associen són opcionals; com hem mostrat al llarg de les seccions precedents, aquesta línia d'anàlisi contradiu les dades recollides.

A banda, l'AC s'ha emprat també com un test vàlid per definir els verbs de reestructuració. Alhora, s'ha assumit que l'absència d'AC en una llengua podria implicar l'absència de reestructuració. En aquest sentit, és interessant el plantejament que fa Benucci (1989: 307):

[L'AC] costituisce così un spia' particolarmente significativa per l'osservazione e l'analisi dell'evoluzione diacronica e della distribuzione sincronica delle costruzioni in esame.

Des d'aquesta perspectiva, el canvi que hem analitzat al capítol anterior pel que fa a la (im)possibilitat de l'AC que han sofert algunes varietats romàniques es percep com un indicador de si una llengua presenta o no reestructuració; és a dir, l'AC esdevé —manllevant

el terme de Benucci— un *espia* que revela l'existència de la reestructuració en una varietat. Ara bé, si sostenim que l'AC no és una condició necessària per a la reestructuració, l'absència d'AC en una llengua no implica necessàriament l'absència de reestructuració. En la secció següent, explorem aquesta hipòtesi.

### 3.4 La reestructuració des d'una perspectiva interlingüística

Fins ara hem pogut comprovar que en català, a banda de l'AC, hi ha diferents fenòmens i dependències a llarga distància que evidencien que, d'alguna manera, l'oració subordinada s'ha expandit. Més enllà del tipus d'anàlisi formal que es proposi per donar compte de la transparència entre clàusules —hi tornarem més endavant—, el que ens interessa ara és reforçar la hipòtesi defensada en la secció anterior, segons la qual si una llengua no té AC no implica que no pugui presentar fenòmens que evidencïin que el límit entre totes dues clàusules s'ha dissipat. Si s'adopta aquesta perspectiva, es pot predir que la reestructuració pot ser present, en principi, en totes les llengües; la variació es trobaria, doncs, en la manera com es concreta en cada varietat; és a dir, en el repertori de fenòmens que s'hi associen en cada cas.

Així doncs, hauria de ser possible trobar efectes de transparència en llengües com el francès i el portuguès del Brasil, en què, com hem recollit al capítol 2, no hi ha AC en estructures com les de (81) i (82).

(81) [J. Eliot Gardiner (\***la**) veut [(**la**) dirigir]

(82) [J. Eliot Gardiner (\***a**) quer [(**a**) dirigir]

‘J. Eliot Gardiner la vol dirigir’

Pel que fa al portuguès del Brasil, alguns autors han considerat la legitimació a llarga distància de termes de polaritat negatiu (TPN), com *nunca*, com un fenomen de transparència (*vid.* Modesto, 2016).

(83) A Lina **não** *começa* a estudar **nunca**.

‘La Lina no comença a estudiar mai’ [Portuguès del Brasil] (Modesto, 2016: 168)

Una prova a favor de l'assumpció anterior és el fet que la legitimació esdevé impossible quan el verb que encapçala l'estructura no pertany a la classe de reestructuració; en aquests casos, l'única manera de legitimar el TPN és davant la presència de la negació oracional a la subordinada. Compareu (84a) i (84b).

(84) a. \*A Lina **não** *afirma* estudar **nunca**.

b. A Lina *afirma* **não** estudar **nunca**.

‘La Lina afirma no estudiar mai’

Semblantment, en aquesta varietat també és possible trobar les asimetries observades en altres llengües romàniques, com el català, en les construccions de *long tough movement*.<sup>47</sup>

- (85) a. O Pedro é difícil de *conseguir* ajudar.  
           ‘El Pedro és difícil d’aconseguir ajudar’  
 b. \*O Pedro é difícil de *lamentar* ajudar.  
           \*‘El Pere és difícil de lamentar ajudar’

Com hem assenyalat abans, a part del portuguès del Brasil, una altra de les llengües que no presenta AC, més enllà de les estructures causatives i dels temps compostos, és el francès (*vid.* cap. 2). Ara bé, com mostrem a continuació, l’absència d’aquest fenomen no implica la inexistència d’altres efectes de transparència; en concret, el *long tough movement* és possible —*vid.* Kayne (1989b: § 12) i Zushi (2001: § 3.3.3.4)— i presenta contrastos similars als que hem vist en altres varietats romàniques.<sup>48</sup>

- (86) ?(Pour moi), **ce livre** serait impossible à *commencer* à lire aujourd’hui.  
           ‘Per a mi, aquest llibre serà difícil de començar a llegir avui.’  
(Kayne, 1989b: 251)

- (87) a. **Ma thèse** est difficile à *finir* d’écrire.<sup>49</sup>  
           ‘La meva tesi és difícil d’acabar d’escriure’  
 b. \***Ma thèse** est difficile de *rêver* de finir.  
           \*‘La meva tesi és difícil de somiar d’acabar’

Considerem, ara, el denominat *L-tous*, que designa el moviment del quantificador a l’esquerra del pronom al qual s’associa —hom s’hi refereix també en tant que *leftward quantifier*

<sup>47</sup> Agraïm a Sonia Cyrino i a Ruan Mariano les indicacions i els judicis recollits. Cal tenir present que en portuguès del Brasil en els contextos de *tough movement* també hi ha una lectura d’elevació; és a dir, el SD es pot interpretar com el subjecte (Galves, 1987). Aquesta lectura també està disponible en les estructures amb verbs de reestructuració.

(1) O Pedro é fácil de voltar a pagar.  
       ‘És fàcil que en Pere torni a pagar’

De fet, sembla que en alguns verbs, com els volitius (*querer, desejar, preferir*), aquesta és l’única interpretació possible (Sonia Cyrino, c.p.). Seria interessant, doncs, explorar els contrastos que sorgeixen en funció del verb matriu que encapçali l’estructura. Tot plegat posa de manifest que el fenomen del *tough movement* presenta molta variació interlingüística i també intralingüística. A banda, des del punt de vista formal, conforma un fenomen difícil de caracteritzar (*vid.* § 3.3.2). En aquesta recerca hi fem referència de manera puntual per determinar quina relació hi ha respecte dels verbs de reestructuració.

<sup>48</sup> Per tal de donar compte del *long tough movement* en tant que fenomen de transparència, Kayne (1989b: § 12) aplica en aquests casos una anàlisi anàloga a la que postula per als contextos d’AC en llengües com l’italià estàndard. Així doncs, assumeix que té lloc el moviment de la I(nflexió) de l’infinitiu més incrustat a C i posteriorment a la I(nflexió) de l’infinitiu superior.

<sup>49</sup> Agraïxo a Siméon de Brouwer els judicis indicats.



*movement* ('moviment del quantificador a l'esquerra'). Tal com remarquen diversos autors, aquest fenomen no només té lloc en estructures simples (88) (Kayne (1975: § 1) sinó que és possible que es desplaci fins a la clàusula matriu quan està conformada per un verb de reestructuració, tal com s'il·lustra a (89a) i (90a) —*vid.* Kayne (1975), Pollock (1978), Taraldsen (1981), Rochette (1988: § 3.4.1), Bonneau & Zushi (1993), Nicolis (2001) i Sportiche (2005).

- (88) a. Elle *les* a lus **tous**.  
 b. Elle *les* a **tous** lus.  
 'Ella els va llegir tots' (Kayne, 1975: 4)
- (89) a. Elle aurait **tout** *voulu* comprendre.  
 'Ella hauria volgut comprendre tot'  
 b. \*Elle a **tout** *affirmé* comprendre.  
 'Ella va afirmar comprendre tot' (Taraldsen, 1981: 254)
- (90) a. Jean a **tous** *commencé* à les lire.  
 'En Jean va començar a llegir-los tots'  
 b. \*Jean a **tous** {*cru/déclaré*} les avoir lus.  
 'En Jean va creure/declarar haver-los llegits tots'  
 (Rochette, 1988: 15)

És interessant de notar que el fenomen anterior no és possible amb verbs com *affirmer*, *croire*, o *declarer* —*vid.* (89b) i (90b)— que, com hem vist en les seccions anteriors, tampoc no donen lloc a cap altre efecte de transparència en altres llengües, com el català o el castellà. Considerem que aquests fets revelen que la subordinada d'infinitiu seleccionada per aquest tipus de verbs conforma un domini opac, que impedeix que es desencadenin fenòmens interclausals d'aquest tipus. Desenvolupem aquesta hipòtesi en els capítols següents.

A banda dels fenòmens que acabem de descriure, Bok-Bennema & Kampers-Manhe (1994: 200) —a partir del que havia observat prèviament Kayne (1975)— indiquen les asimetries següents.

- (91) a. Il aurait **mieux** *voulu* se comporter.  
 'Ell hauria volgut comportar-se millor'  
 b. \*Il aurait **mieux** *assuré de* se comporter.  
 'Ell hauria assegurat comportar-se millor'

Els contrastos de (91) menen aquests autors a incloure l'ascens dels adverbis (com en aquest

cas *mieux*) en el repertori d'efectes de transparència que ofereix el francès.<sup>50</sup>

Els diferents casos que acabem de veure mostren que, malgrat que una llengua no presenti AC, pot desencadenar altres fenòmens que evidencïin que el límit oracional entre dues clàusules no conforma un domini opac. Alhora, les dades analitzades palesen que el repertori d'efectes de transparència varia d'una llengua a una altra. En aquest sentit, és essencial de continuar explorant quines altres proves, a banda dels tests clàssics de reestructuració —i, en especial, de l'AC—, són presents en les diferents llengües.

Dins el conjunt de varietats romàniques, hem descrit diversos fenòmens interclausals en francès; hem recollit, també, la legitimació de *nunca* en portuguès del Brasil (*vid.* Modesto, 2016); i hem defensat que la legitimació a llarga distància de la NegPres *pas* en alguns dialectes catalans és un indicador de quins verbs són de reestructuració. Més enllà d'aquests casos, és interessant d'indicar la prova que presenten Costa & Martins (2010) per al portuguès europeu. Aquests autors observen que en aquesta llengua encara són possibles alguns casos de desordenament (*scrambling*) amb alguns elements; en especial, amb l'adverbi locatiu *lá* ('allà'), que es pot desplaçar des del SV a l'especificador del ST —com representem a (92).<sup>51</sup> El que és important de notar és que aquests casos atestats de desordenament (*scrambling*) només es desencadenen en les frases simples (92) i en les estructures de reestructuració (93a), tal com il·lustren els exemples següents, que hem adaptat de Costa & Martins (2010: 68).

(92) Ele não sabe [SC [C que [Σ eu [ST **lá** [T vou [SV (**lá**) amanhã ]]]]]]

'Ell no sap que jo demà vaig allà'.

(93) a. [Eu **lá** *quero* [ST<sub>def</sub> trabalhar (lá) ]]

'Jo vull treballar allà'

b. [Eu \***lá** *lamento* [Σ trabalhar (lá) ]]

'Jo lamento treballar allà'

Com s'observa a (93), si el verb que encapçala l'estructura és de reestructuració (93a), l'adverbi locatiu pot desplaçar-se fins a l'especificador del ST de la clàusula superior, atès que la subordinada esdevé un domini transparent; constitueix un ST<sub>def</sub> —o, en termes de

<sup>50</sup> Es podria afegir també al repertori d'efectes de transparència de francès els contextos residuals de moviment llarg de l'objecte en alguns verbs aspectuals que assenyalava Rochette (1988: 245 nota 23). *vid.* Authier & Reed (2008) per a un recull d'arguments en contra de la reestructuració en francès. Ara bé, cal tenir present que el conjunt de proves que hem recollit en aquest apartat —assenyalades en la bibliografia— conforma un escull per a la perspectiva que sostenen. Adrecem el lector a Cinque (2002), Grano (2015: 201) i Benincà & Cinque (2019: notes 15 i 16), per a més mostres a favor de l'existència de la reestructuració en francès. Convé indicar que, a diferència del que han defensat altres autors, Cinque (2002) sosté que els fenòmens de l'*L-tous* i de l'ascens del quantificador no s'han de considerar proves de transparència.

<sup>51</sup> Costa & Martins (2010) sostenen que en portuguès els subjectes preverbals no ocupen una posició a l'especificador del ST sinó que se situen a l'especificador de Σ, que postulen que és el nucli que codifica la polaritat i que domina immediatament el ST (*vid.* Martins, 1994b).

Costa & Martins, no conté la projecció  $\Sigma$ . Per contra, si el verb matriu és de la classe que no permet cap altre efecte de transparència, com *lamentar*, el desordenament (*scrambling*) és impossible (93b), atès que, en aquest cas, el complement d'infinitiu actua com una fase —un SC ple o, si seguim Costa & Martins, conté  $\Sigma$ .<sup>52</sup>

Si ens situem fora de l'àmbit romànic, les diferents varietats en què s'ha analitzat la reestructuració també revelen l'existència de fenòmens de transparència, que situen la reestructuració més enllà de l'AC. N'és un exemple l'alemany, en què s'ha argüït que una de les proves principals és la passiva llarga (*long passive*); en aquests casos, l'objecte de la subordinada ocupa la posició de subjecte de l'oració matriu. Les dues proves que evidencien que s'ha produït aquest desplaçament són la concordança que estableix amb l'auxiliar i el verb matriu, i el fet que rebi cas nominatiu (*vid.* Wurmbrand, 2001, 2002, 2004; Hinterhölzl, 2006 i referències que s'hi citen). Aquest fenomen és atestat en determinats verbs de reestructuració, com ara *beginnen* 'començar a' o *anfangen* 'parar' —*vid.* Wöllstein-Leisten (2001). En canvi, és del tot impossible amb verbs que defensem que no pertanyen a aquesta classe, com *bedauern* 'lamentar' (94). Per a un recull d'altres proves de transparència en alemany, *vid.* també Lee-Schoenfeld (2007).<sup>53</sup>

- (94) \*dass **der Traktor** repariert zu haben bedauert **wurde**.  
 que el tractor.NOM reparar COMP haver lamentar.PART era.AUX  
 'que van lamentar que haguessin reparat els tractors'

(Wurmbrand, 2001: 19/286)

A banda, les llengües germàniques ofereixen altres proves de transparència visibles en la morfologia, entre les quals destaquen el canvi d'auxiliar i el denominat efecte *Infinitivus pro Participio* (IPP). A continuació, ens hi referim, breument.

Amb relació al canvi d'auxiliar, cal assenyalar que només té lloc en algunes varietats del neerlandès i del flamenc occidental (Haegeman, 1994; Hinterhölzl, 2006; ter Beek, 2008).<sup>54</sup>

<sup>52</sup> És interessant d'apuntar que la prospecció d'aquest fenomen permet, de nou, copsar l'opcionalitat de l'AC en determinats casos. En efecte, mentre que per a alguns parlants ambdós fenòmens es produeixen simultàniament (*vid.* Costa & Martins, 2010: § 4), sembla que per a d'altres és possible que el clític ocupi una posició a la subordinada malgrat que s'hagi produït el desordenament de l'adverbi locatiu. Agraïxo a Celina Agostinho els judicis i els contextos indicats.

- (1) Eu *lá* quero encontrar-**te**.  
 'Jo vull trobar-te allà'

<sup>53</sup> És important de tenir present que l'aplicació de la passiva llarga no té lloc de manera uniforme; de fet, hi ha parlants que consideren agramatical aquest tipus de construccions. Agraïxo aquesta puntualització a Vanessa López. Per a un debat sobre l'aplicació d'aquestes estructures en alemany, adreçem el lector a Keine & Bhatt (2016) i referències que s'hi citen.

Per a una mostra de més fenòmens de transparència en alemany, *vid.* Wurmbrand (2001: apèndix § 4), Hinterhölzl (2006: § 5.3), Lee-Schoenfeld (2007: § 1.2, § 3) i referències que s'hi citen.

<sup>54</sup> També s'ha atestat en basc; en aquest sentit, *vid.* Haddican (2005) i Balza (2012).

- (95) a. da Valere nie t schule **{eet/is}** willen goan.  
 que Valere no a escola haver/ésser.AUX vol.INF anar  
 ‘que la Valere no vol anar a l’escola’

[Flamenc occidental] (Haegeman, 1994: 511)

L'exemple anterior mostra que en les varietats del flamenc occidental —i també en neerlandès—, de manera similar a les varietats romàniques descrites a § 3.3.1, el verb matriu en lloc de construir-se amb l'auxiliar que li correspon —en aquest cas, *een* ('haver')— pot aparèixer amb l'auxiliar que selecciona el verb de la subordinada —en aquest cas, *zyn* ('ésser').

A diferència del canvi d'auxiliar, l'IPP té una extensió més àmplia; en concret, és present en diverses varietats de l'alemany (Wurmbrand, 2001; Hinterhölzl, 2006), del flamenc (Haegeman, 1995; Hinterhölzl, 2006: § 3.2; Schmid, 2005) i del neerlandès (Rutten, 1991; Schmid, 2005; ter Beek, 2008). Fa referència al procés per mitjà del qual el verb matriu es realitza en perfet, però, en lloc d'aparèixer en participi —*vid.* (96a), (97a) i (98a)—, adopta la forma d'un infinitiu nu —*vid.* (96b), (97b) i (98b).<sup>55</sup>

- (96) a. \*Ich habe das immer machen **gewollt**.  
 Jo haver.AUX això sempre fer **voler.PART**  
 b. Ich habe das immer machen **wollen**.  
 Jo haver.AUX això sempre fer **voler.INF**

[Alemany]

- (97) a. \*Ik heb dit altijd **gewild** doen.  
 Jo haver.AUX això sempre **voler.PART** fer  
 b. Ik heb dit altijd **willen** doen.  
 Jo haver.AUX això sempre **voler.INF** fer

[Neerlandès]

- (98) a. \*'k 'en dat oltied **gewild** doen.  
 Jo haver.AUX això sempre **voler.PART** fer  
 b. 'k 'en dat oltied **willen** doen.  
 Jo haver.AUX això sempre **voler.INF** fer

‘Sempre he volgut fer això’ [Flamenc occidental] (Schmid, 2005: 21)

Convé subratllar que les varietats que presenten l'efecte IPP mostren variació pel que fa als verbs que poden desencadenar-lo i també respecte del caràcter obligatori o opcional que té el fenomen en cada llengua. En aquest sentit, és interessant de remarcar que tots els verbs que donen lloc a l'efecte IPP són de reestructuració però, alhora, no tots els verbs de reestructuració poden desencadenar-lo (*vid.* Schmid, 2005: 12, i Hinterhölzl, 2006: § 1.3.5). Aquest fet fa palès que la reestructuració té lloc de manera gradual, no només en

<sup>55</sup> L'afrikaans també presenta l'efecte IPP; en aquest sentit, adrecem el lector a Schmid (2005).

una mateixa llengua, sinó també des del punt de vista interlingüístic. Retornem a aquest punt més endavant.

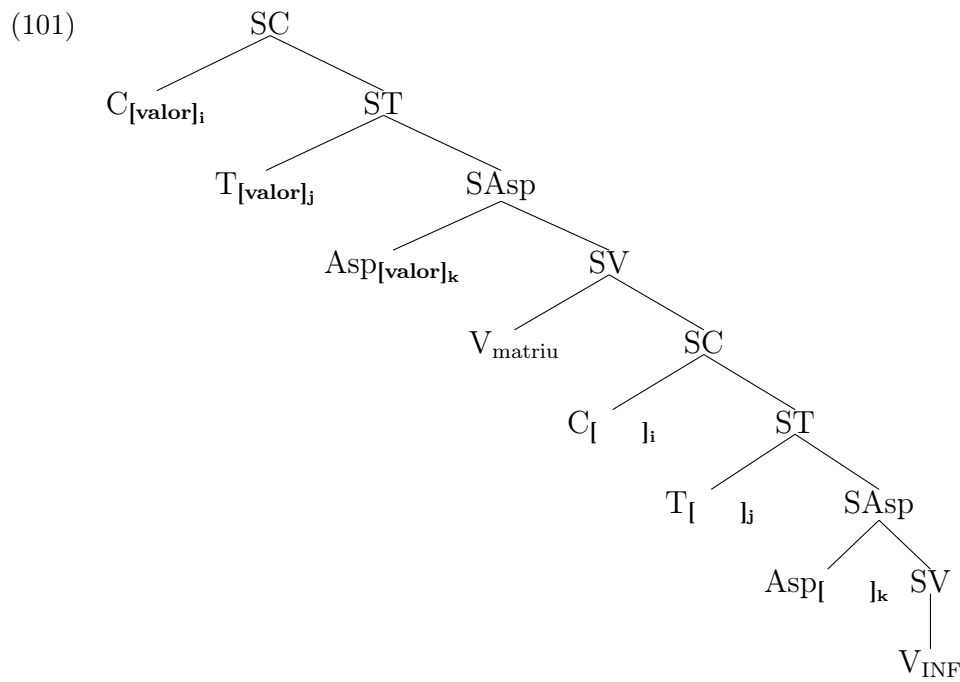
Els efectes de transparència de caràcter morfològic són presents, també, en algunes varietats escandinaves; de fet, en alguns parlars del suec, no hi ha fenòmens de reestructuració relacionats amb el desplaçament dels elements de la subordinada a la clàusula matriu sinó que la dependència entre ambdues clàusules es manifesta, únicament, i de manera explícita, en la morfologia. Observeu els contextos següents.<sup>56</sup>

- (99) a. Han började att steka en fisk  
 Ell començar.PASS COMP fregir.INF un peix
- b. Han **började** o **stekte** en fisk  
 Ell **començar.PASS** COMP **fregir.PASS** un peix  
 ‘Ell va començar a fregir un peix’
- (100) a. Han var ledsn över att mista jobbet.  
 Ell ser.AUX.PASS. lamentat PREP COMP perdre.INF. feina.DEF.
- b. \*Han **var** ledsn över o **miste** jobbet.  
 Ell **ser.AUX.PASS** lamentat PREP COMP **perdre.PASSAT** feina.DEF  
 ‘Ell va lamentar perdre la feina’ [Suec] (Wiklund, 2007: 37/46)

Tal com evidencien aquests exemples, quan el verb que encapçala l'estructura és de reestructuració (99) dona lloc a un fenomen a partir del qual la flexió verbal de la clàusula matriu es pot reflectir —tot i que de manera opcional— a la subordinada (99b). Per contra, si el primer verb de la seqüència no pertany a la classe anterior (100), el verb de la subordinada no presenta la flexió del matriu i s'ha de mantenir en infinitiu (100a). Wiklund denomina aquest fenomen *copying* ('còpia'), que considera que conforma un reflex de la concordança establerta entre nuclis funcionals del mateix tipus; en concret, assumeix que els trets dels nuclis funcionals temporals incrustats copien els valors corresponents als nuclis superiors (*vid.* 101). En aquest sentit, és interessant de copsar que subjacentment a aquesta anàlisi hi ha la intuïció que la reestructuració manté un vincle estret amb el temps; és a dir, formulat amb més precisió: la subordinada conforma un domini deficient pel que fa als trets temporals. Desenvolupem aquesta qüestió en els capítols següents.<sup>57</sup>

<sup>56</sup> A banda d'algunes varietats del suec, el fenomen indicat té lloc en alguns parlars del noruec i del feroès (*vid.* Wiklund, 2007: apèndix II). Val a dir que algunes varietats escandinaves —principalment, el noruec— no només ofereixen la prova anterior sinó que presenten, també, una estructura similar a la passiva llarga; en aquest sentit, *vid.* Holmberg (2002) i Lødrup (2014).

<sup>57</sup> Noteu que en els casos en què hi ha el procés de còpia la subordinada és introduïda per un complementador diferent (*o*), que Wiklund situa a C<sub>Fin</sub>. Sobre el tractament dels complementadors que introdueixen subordinades d'infinitiu, vegeu el capítol 5.



[Adaptat de Wiklund, 2007: 158]

Fins ara hem pogut comprovar que fora de l'àmbit romànic les llengües que no presenten AC ofereixen un ventall de fenòmens de transparència que permet perfilar la caracterització de la reestructuració. Ara bé, és interessant de veure que, més enllà de les varietats romàniques, hi ha llengües que també poden desencadenar l'AC; en són un exemple algunes varietats eslaves, com ara el txec (102) i el croat (103).<sup>58</sup>

(102) Honza **ho** chce sníst.  
 Honza CL.AC.3.SG vol menjar.INF  
 'En Honza ho vol menjar' [Txec] (Dotlačil, 2008: 76)

(103) Želim **ju** pjevati.  
 vull CL.AC.3.F.SG cantar.INF  
 'La vull cantar' [Croat] (Corpus Z.)

Com mostren els exemples anteriors, en txec i en croat l'AC és possible en els verbs denominats de reestructuració —més endavant, però, matisem aquesta idea. Així doncs, verbs com ara *confessar*, que, com hem vist en altres varietats, no desencadenen altres

<sup>58</sup> Indiquem mitjançant l'etiqueta 'Corpus Z' els exemples del croat que hem obtingut i que hem recollit al nostre corpus.

En l'exemple de (103) el clíctic acusatiu femení 3SG, en lloc d'adoptar la forma *je*, apareix en la forma *ju*, pròpia dels registres col·loquials.

efectes de transparència, tampoc no donen lloc a l'AC en les llengües anteriors.<sup>59</sup>

- (104) Čovjek (\*ju) je priznao da<sub>1</sub> (ju) je  
 Home (cl.AC.3.F.SG) AUX.3.SG confessar.PART COMP (cl.AC.3.F.SG) AUX.3.SG  
 napravio.  
 fer.PART  
 'L'home va confessar haver comès el robatori' [Croat] (Corpus Z.)

El context de (104) del croat il·lustra que quan l'estructura és encapçalada per un verb que no és de reestructuració (*priznati*, 'confessar') el clíctic només pot ocupar una posició a la subordinada. Noteu que, en aquest cas, la clàusula incrustada no és d'infinitiu sinó que conforma una completiva. Al capítol 4 aprofundim en aquest fet; ara per ara, el que volem és defensar que la impossibilitat que presenten aquests verbs de seleccionar un complement en infinitiu permet determinar quins verbs no són de reestructuració en croat.

Val a dir que les dades d'AC que presenta el croat ofereixen paral·lelismes reveladors amb algunes llengües romàniques, en especial, respecte del català —com mostrem al capítol 4— i, a banda, les estructures que presenta diluciden alguns aspectes que són rellevants per entendre i caracteritzar minuciosament l'AC i la reestructuració. És per aquest motiu que hi dediquem una atenció especial en la secció següent.

### 3.4.1 Excurs: una mirada al croat

En el conjunt de les llengües eslaves, el croat és una de les varietats en què l'infinitiu presenta un abast més ampli —especialment, en els parlars del nord i de l'oest. En aquest

<sup>59</sup> A banda de l'AC, el croat i el txec presenten altres efectes de transparència. Per a una caracterització formal de la reestructuració en txec, *vid.* Dotlačil (2004) i per a l'anàlisi de l'AC en aquesta llengua, *vid.*, també, Rezac (2005). Pel que fa a les proves que ofereix el croat, una dels fenòmens que caracteritza els verbs de reestructuració és que permeten l'ordre lliure dels mots Qu- en estructures de *multiple wh fronting* ('desplaçament múltiple de mots Qu-') (1), —semblantment als contextos simples (2)—, de manera que és possible que el mot Qu- procedent de la subordinada pugui precedir el que pertany a la principal (1a). En els verbs que no són de reestructuració l'única opció possible és que el mot Qu- de la clàusula principal aparegui davant.

- (1) a. **Koga ko** želi vidjeti?  
 a-qui qui vol veure.INF  
 b. **Ko koga** želi vidjeti?  
 qui a-qui vol veure.INF  
 'Qui vol vol veure qui?' (Stjepanović, 2004: 179)
- (2) a. **Ko kako** udara Ivana?  
 qui com colpeja Ivana  
 b. **Kako ko** udara Ivana?  
 com qui colpeja Ivana  
 'Qui i com colpeja la Ivana?' (Bošković, 1997: 163)

En aquesta tesi, però, focalitzem l'atenció en el fenomen de l'AC. Adreçem el lector a Progovac (1993) i Stjepanović (2003) per a un recull de més proves.

sentit, és interessant el contrast que presenta respecte del serbi. Observeu els exemples següents.<sup>60</sup>

- (105) Gorana **ga** mora naučiti.  
 Gorana CL.AC.3.M.SG ha-de aprendre.INF  
 ‘La Gorana l’ha d’aprendre’ [Croat] (Corpus Z.)
- (106) Gorana<sub>i</sub> mora *da*<sub>2</sub> *AE*<sub>i</sub> **ga** nauči.  
 Gorana ha-de COMP CL.AC.3.M.SG aprendre.PRES.3.SG  
 ‘La Gorana ha d’aprendre’ [Serbi] (Corpus B.)

Tal com palesen els contextos anteriors, les dues varietats esmentades es diferencien en dos aspectes: d’una banda, la subordinada d’infinitiu present en croat (105) és reemplaçada en serbi per la construcció ‘da + V PRESENT’ (106), que conforma un context al qual s’ha atribuït un caràcter proper al subjuntiu, en què el verb incrustat concorda en persona i nombre amb el principal i apareix sempre en present —per a una caracterització de les configuracions esmentades *vid.* Progovac (1993), Tomić (2003a) i Natasa Todorović (2012). Convé remarcar que, en els casos en què ambdós subjectes són correferents —com a (106)—, s’ha defensat una anàlisi de control (*vid.* també Landau, 2004) —semblantment a les estructures de subjuntiu presents en algunes varietats italo-romàniques, com ara en Salentí i de manera similar, també, en grec modern —*vid.* Terzi (1994, 1996, 1997).<sup>61</sup>

D’altra banda, ambdues varietats es diferencien pel que fa a la posició del clític; en croat, apareix a la clàusula matriu, mentre que en serbi es manté a la subordinada.<sup>62</sup> Ara bé,

<sup>60</sup> Agraïeixó als estudiants de les universitats de Zadar i Belgrad, així com també als professors Gorana Bikić-Carić, Marijana Kresić, Vedrana Lovrinović i, molt especialment, a Nikola Vuletić, l’ajuda i els comentaris tan valuosos que em van oferir a l’hora d’explorar la posició dels clítics en serbi i en croat. Ens referim com a ‘Corpus B’ als exemples del serbi que pertanyen al nostre corpus.

<sup>61</sup> No s’han de confondre aquests casos amb els que hem vist a (104). De fet, és important de tenir present que, per bé que totes dues subordinades són introduïdes, aparentment, per la mateixa partícula (*da*), es tracta, en realitat, d’elements diferents, que introdueixen, alhora, estructures diferents: en el cas de *da*<sub>1</sub> a (104), una subordinada d’indicatiu i a (106), de ‘subjuntiu’. Per a una anàlisi de l’estatus de *da*<sub>1</sub> en aquests contextos i per a una descripció exhaustiva d’aquest tipus d’estructures, *vid.* Natasa Todorović (2012) i Tomić (2003b).

A banda, cal precisar que les configuracions de ‘subjuntiu’ esmentades, en determinats casos, poden no conformar contextos de control, tal com s’il·lustra a (1), en què ambdós subjectes són disjunts.

- (1) Gorana<sub>i</sub> želi *da*<sub>2</sub> *pro*<sub>j</sub> ga nauči.  
 ‘La Gorana vol que l’apregui’

<sup>62</sup> Cal tenir present que en ambdues varietats els clítics tendeixen a ocupar la segona posició de la frase, denominada *Wackernagel*. Noteu que en l’exemple del croat, el pronom apareix just darrere del subjecte, que ocupa la posició inicial absoluta de la frase; en serbi, el clític apareix just al darrere del complementador *da*<sub>2</sub>, de manera que ocupa la segona posició dins la frase subordinada. Amb tot, la col·locació dels clítics en croat mostra un panorama més complex; de fet, en determinats contextos és possible que el clític aparegui en la tercera posició de la frase (X-V-Cl); per a una anàlisi minuciosa d’aquest tipus d’estructures, adreçem el lector a Čavar & Wilder (1994) i Wilder & Čavar (1994).



hi ha autors que sostenen que en serbi, quan l'estructura és encapçalada per un verb de reestructuració —com a (106)—, és possible, també, l'AC (Progovac, 1993; Stjepanović, 2004; Natasa Todorović, 2012); retornem a aquests casos al capítol 4.<sup>63</sup>

Val a dir que precisament ateses les diferències que acabem d'esmentar entre les varietats anteriors, contràriament al tractament que han rebut en altres treballs (*vid.*, en concret, Progovac, 1993 i Stjepanović, 2004), hem decidit analitzar-les de manera separada.

Abans hem fet referència al caràcter revelador que presenten les dades del croat respecte la naturalesa de l'AC i de la reestructuració. En concret, un dels aspectes que considerem importants són les diferències que hi ha pel que fa a l'aplicació de l'AC en les diferents estructures d'infinitiu. En aquest sentit, les dades que hem recollit evidencien que, contràriament al que s'ha indicat, de vegades, en la bibliografia, l'AC no és obligatori (107b) (*pace* Progovac, 1993; Stjepanović, 2004, *i.a.*); més endavant, n'oferim més exemples.

- (107) a. Ona **ga** je htjela okusiti  
Ella CL.AC.3.M.SG AUX.3.SG voler.PART tastar.INF
- b. Ona je htjela okusiti **ga**.  
Ella AUX.3.SG voler.PART tastar.INF CL.AC.3.M.SG  
'Ella (el) va voler tastar-(lo)' (Corpus Z.)

Amb tot, malgrat que hem observat el caràcter opcional de l'AC en casos com els de (107), alhora hem pogut copsar que no tots els verbs permeten que el clíctic pugui aparèixer en el domini de l'infinitiu. En concret, quan els verbs matrius són *moći* 'poder' o *morati* 'haver de', sembla que l'AC esdevé obligatori. Els exemples següents il·lustren aquesta restricció.

- (108) a. Ja **ju** mogu pjevati.  
jo CL.AC.3.F.SG puc cantar.INF
- b. Ja mogu pjevati ?\***ju**.  
jo puc cantar.INF CL.AC.3.F.SG  
'(La) puc cantar(-la)'
- (109) a. Gorana **ga** mora naučiti.  
Gorana CL.AC.3.M.SG ha-de aprendre.INF
- b. Gorana mora naučiti ?\***ga**.  
Gorana ha-de aprendre.INF CL.AC.3.M.SG  
'La Gorana l'ha d'aprendre' (Corpus Z.)

Sostenim que una hipòtesi plausible per donar compte dels contrastos entre els exemples que hem vist a (107) i els que acabem de presentar a (108) i (109) és que els verbs que conformen aquestes estructures són de naturalesa diferent. Hi retornem a § 3.5.

<sup>63</sup> Com mostrem més endavant, es tracta de casos aïllats. De fet, els informants que hem consultat del serbi consideren agramaticals estructures com les de (106) amb AC. En aquest sentit, els resultats obtinguts són similars als que presenten Jurkiewicz-Rohrbacher et al. (2017), un estudi basat en corpus en què es constata el caràcter marginal del fenomen en aquesta llengua.

Com hem apuntat abans, un altre dels aspectes que es pot observar en croat és la impossibilitat que manifesten els verbs que no són de reestructuració de seleccionar un complement no finit; en aquest sentit, vegeu els casos següents.

- (110) a. [Priznajem *da*<sub>1</sub> [*sam* *te* *iznevjerio*.]]  
 Admeto COMP soc.AUX.1.SG CL.AC.2.SG decebre.PART  
 ‘Admeto haver-te decebut’  
 b. \*[Priznajem [*iznevjeriti* *te*.]]  
 Admeto decebre.INF CL.AC.2.SG
- (111) a. [Tvrđi [*da*<sub>1</sub> *ih* *prepoznaje*.]]  
 afirma COMP CL.AC.3.PL reconeix  
 b. [\*Tvrđi [*prepoznati* *ih*.]]  
 afirma reconèixer.INF CL.AC.3.PL  
 ‘Afirma reconèixer-los’ (Corpus Z.)

Considerem que és interessant relacionar aquesta restricció amb el fet que, per a alguns parlants del croat, alguns verbs només poden construir-se amb un complement en infinitiu (112a); es tracta dels verbs del tipus *moći* ‘poder’ i *morati* ‘haver de’, que, precisament, es corresponen a aquells verbs en què l’AC té un caràcter obligatori —*vid.* (108) i (109). Tal com il·lustra el parell mínim següent, quan els verbs anteriors encapçalen una subordinada de subjuntiu, l’estructura resultant esdevé marginal o, fins i tot, agramatical (112b).<sup>64</sup>

- (112) a. Pau mora *naučiti* Hrvatski.  
 Pau ha-de aprendre.INF croat  
 b. [?/\*Pau mora [*da*<sub>2</sub> *nauči* Hrvatski.]]  
 Pau ha-de COMP aprendre.PRES.1.SG croat  
 ‘En Pau ha d’aprendre croat’ (Corpus Z.)

A tall de recapitulació, les dades del croat permeten aprofundir en la naturalesa dels diferents tipus de verbs de reestructuració; d’una banda, hem observat que els verbs que no desencadenen mai efectes de transparència seleccionen sempre una subordinada completiva, en què el complementador *da*<sub>1</sub> encapçala una estructura d’indicatiu; aquest fet explica per què conforma un domini opac. D’altra banda, hem pogut comprovar que dins de la classe dels verbs de reestructuració hi ha dos grups: un que engloba verbs que desencadenen obligatòriament l’AC i que, en alguns parlars, mai no poden encapçalar una subordinada de *da*<sub>2</sub> + PRESENT; un altre que agrupa verbs de control en què l’AC és opcional i que, malgrat la tendència marcada a construir-se amb un complement d’infinitiu, poden seleccionar també una clàusula de *da*<sub>2</sub> + PRESENT (hi tornarem al capítol 4).

<sup>64</sup> Convé no confondre aquestes estructures amb els contextos de subjuntiu de la majoria de varietats romàniques; noteu que, com hem assenyalat abans, en aquests casos sempre hi ha correferència entre el subjecte principal i el que hi ha a la incrustada (*vid.* nota 61).

### 3.4.2 Síntesi

Les diferents dades interlingüístiques presentades en les seccions precedents comparteixen la característica que representen fenòmens de naturalesa local que ultrapassen límits clausals i que només tenen lloc en determinats verbs; és per aquest motiu que considerem que es tracta de contextos de reestructuració.

L'anàlisi del conjunt de casos esmentats revela que la reestructuració és visible més enllà de l'AC; reforcem, per tant, la hipòtesi que l'AC no és una condició necessària per a la reestructuració. En efecte, hem comprovat que l'absència d'AC no implica l'absència de reestructuració no només en una llengua en què no és possible sinó, precisament, en una en què sí que es desencadena, com ara en català. I, encara, si una llengua no presenta cap dels altres fenòmens «clàssics» referits en la bibliografia, no implica que no presenti reestructuració —tal com observa Wiklund (2007: 87) a partir de l'anàlisi del suec: «the absence of the above transparency effects in Swedish is not surprising. Swedish does not display have/be alternation, nor NP-scrambling». Les dades que hem recollit revelen que el repertori d'efectes de transparència inclou fenòmens ben diversos, que varien d'una llengua a una altra. Sostenim, per tant, que la reestructuració és present en totes les llengües però no es manifesta de manera uniforme. En aquest sentit, les dades descrites posen de manifest el matís que indica Wiklund:

[...] **restructuring effects**, not restructuring/clause union per se, **are dependent on language specific factors** [...]

(Wiklund, 2007: 87) [La negreta és nostra]

L'aproximació a la reestructuració interlingüística que hem esbossat evidencia que allò que varia són els fenòmens associats a la reestructuració. En concret, hem observat que en algunes llengües la reestructuració té un reflex en la morfologia, com palesen el procés de còpia d'algunes varietats escandinaves; el canvi d'auxiliar, present en algunes llengües romàniques i germàniques; i l'efecte IPP en algunes varietats germàniques. En altres llengües, en canvi, la reestructuració es fa visible, també, per mitjà de processos d'extracció i de desplaçament d'elements pertanyents a la subordinada cap a la clàusula matriu; en són un exemple l'ascens dels quantificadors i dels adverbis, en llengües com el francès, i també, el fenomen de l'AC. Els efectes de transparència es concreten, també, en determinades construccions, com ara la possibilitat d'establir concordança entre l'objecte subordinat i el verb matriu en les construccions pronominals amb SE, que, en alguns casos, pot comportar, fins i tot, el desplaçament d'un element incrustat —com il·lustra el moviment llarg de l'objecte. A banda, la reestructuració es fa visible en la legitimació a llarga distància de TPNs situats a la clàusula subordinada, com revelen les dades del portuguès del Brasil i

d'alguns dialectes del català.<sup>65</sup>

Defensem que els diferents efectes de transparència són epifenòmens; és a dir, com hem apuntat, la manera com es manifesta la reestructuració en les llengües naturals. A partir d'aquest plantejament, és necessari adreçar, de nou, la pregunta següent: què és la reestructuració? Per tal d'afrontar aquesta qüestió cal examinar els verbs que formen part d'aquests contextos; en especial, és interessant de notar que, malgrat l'ampli ventall de fenòmens de transparència que presenten les diferents llengües, el fet que es repeteix és que —de manera general— sempre es tracta del mateix tipus de verbs. Paral·lelament, hi ha un conjunt de verbs que mai no presenten aquests fenòmens. Aquestes observacions són essencials per definir la reestructuració. En aquest sentit, és interessant la hipòtesi que postula Cinque (2004: 132-133).

The fact that one finds transparency phenomena comparable to Clitic Climbing language after language, and with the same set of verbs (or subsets thereof), suggests that the phenomenon is universal and should thus follow from some general property of UG.

Noteu que el plantejament esmentat reforça la tesi que hem proposat abans segons la qual la reestructuració té un caràcter universal i, per tant, tal com intueix Cinque, es deriva d'una propietat general de la GU. Per tal de determinar quin és l'aspecte essencial que permeti explicar la reestructuració, és imprescindible examinar amb deteniment les propietats sintàctiques i semàntiques que defineixen els verbs de reestructuració.

Alhora, és fonamental, també, explorar fins a quins límits s'estén la classe dels verbs de reestructuració; això és: cal comprovar si realment conforma una classe estable. En especial —d'acord amb els objectius d'aquesta tesi— ens interessa verificar-ho pel que fa a l'abast de l'AC. A l'apartat següent, explorem aquestes qüestions.

### 3.5 La classe dels verbs de reestructuració

La qüestió fonamental que ens plantegem és com definir la classe dels verbs de reestructuració;<sup>66</sup> de manera més precisa: quines són les propietats que comparteixen els verbs que

<sup>65</sup> A banda dels diferents tipus d'efectes de transparència que acabem d'esmentar, hi ha autors, com Wurmbrand (2015b, 2018), que assenyalen que el lligam anafòric i l'ascens del quantificador en llengües com l'anglès es poden considerar fenòmens de reestructuració; *vid.*, també, Hornstein (1995).

<sup>66</sup> En la bibliografia alemanya per denominar la classe dels verbs de reestructuració s'empra l'etiqueta d'infinitius *Kohärenz* 'coherents' (Bech, 1955); *vid.* també Hinterhölzl (2006), Wiklund (2007) i Lee-Schoenfeld (2007), *i.a.*

Convé tenir present que en els estudis generals de la reestructuració alguns autors hi han inclòs, també, els verbs de percepció i els causatius en les estructures de *fer*-infinitiu (Cinque, 2006). Com hem vist a § 2.2.5, malgrat les semblances que hi ha amb la resta de verbs de reestructuració, també divergeixen en determinats aspectes, de manera que considerem que han de rebre un tractament a part. Hi fem referència sempre que considerem pertinent per a l'estudi de l'AC i de la reestructuració.

la conformen que fan possible que puguin desencadenar fenòmens de transparència? En aquest sentit, és interessant de reprendre les analogies que hem presentat abans.

- (113) a. **Les** {ha gravat/va gravar}, les pel·lícules.  
 b. **Les** {vol/pot/ha de} gravar, les pel·lícules.
- (114) a. **No** {ha vingut/va venir} **pas**.  
 b. **No** {vol/pot/ha de} venir **pas**.

Els contextos anteriors evidencien que els verbs de reestructuració presenten un capteniment similar al dels auxiliars pel que fa a la possibilitat de donar lloc a fenòmens de naturalesa local, com l'AC —*vid.* (113a)-(113b)— o la legitimació de la NegPres *pas* —*vid.* (114a)-(114b). Aquests paral·lelismes han menat diversos autors a considerar que els verbs de reestructuració poden ser analitzats en tant que auxiliars o elements funcionals (Napoli, 1981; Rochette, 1988; Rosen, 1989; Cinque, 2001 i posteriors; Grano, 2015).

Ara bé, l'escenari és més complex. Per bé que els verbs de reestructuració comparteixen un seguit de característiques amb els auxiliars, alhora, presenten un comportament que els apropa als verbs principals.<sup>67</sup> Considereu, a tall d'exemple, els contrastos següents.

- (115) a. En Duke *lamenta* **no** haver reunit en Mingus amb en Tizol.  
 b. En Duke {*podria/voldria*} **no** reunir en Mingus amb en Tizol.  
 c. \*En Duke {*va no* reunir/ *ha no* reunit} en Mingus amb en Tizol.

Els exemples de (115) mostren que en les estructures encapçalades per verbs de reestructuració (115b), de la mateixa manera que en el cas dels verbs principals (115a), pot aparèixer la negació entre ambdós verbs; aquest fet els diferencia dels auxiliars (115c).

L'escenari encara esdevé més inextricable si s'analitzen els diferents verbs de reestructuració. No tots presenten les mateixes característiques sintàctiques i semàntiques. Per exemple, no tots presenten el mateix comportament pel que fa a la passiva discontinua. Els verbs de control, com ara *voler*, es diferencien de la resta (117b) i dels auxiliars (116) perquè l'estructura passiva no dona lloc a una lectura idèntica a la que ofereix l'activa (117c).

- (116) a. La directora *va* traslladar la Marina a Porto.  
 b. La Marina *va* ser traslladada a Porto.
- (117) a. La directora {*deuria/tornaria a/voldria*} traslladar la Marina a Porto.  
 b. La Marina {*deuria/tornaria a*} ser traslladada a Porto.  
 c. La Marina *voldria* ser traslladada a Porto.

<sup>67</sup> *vid.* Hernanz & Rigau (1984) per a una prospecció de les propietats en què divergeixen i en què coincideixen els auxiliars i els verbs de reestructuració en català i castellà.

Més enllà de les diferències que hi pugui haver entre els denominats verbs de reestructuració, la dificultat d'analitzar de manera unitària tots els casos es torna encara més evident quan s'examina un únic grup; l'exemple paradigmàtic és el dels verbs modals: els lingüistes han vessat mars de tinta intentant dilucidar les propietats que defineixen aquesta classe. Val a dir que els resultats no només han donat lloc a divergències pel que fa als criteris que s'han emprat per definir-los en diferents llengües sinó en una mateixa llengua. A tall d'exemple, Fabra modifica la llista dels modals, com bé adverteix Ferrater (1981: 10-12), en acurar les gramàtiques del 1918 i del 1956. Paral·lelament, en els diferents estudis del gramàtic portuguès Ali Said, la llista dels verbs auxiliars varia d'una obra a una altra (*vid.* Gonçalves, 2002). Tot plegat palesa que tots aquests verbs i sobretot la noció d'«auxiliaritat» conformen un camp controvertit de la gramàtica —*vid.* Chomsky (1957); Ross (1969); García (1967); Palmer (1979, 2001); Perlmutter (1970); Lamiroy (1980); Espinal (1983); Hernanz & Rigau (1984); Picallo (1990); Gonçalves (2002); Anderson (2006); Hernanz (2016), *i. a.* En aquest sentit, com intueix García (1967), la voluntat per establir categories discretes en aquests casos desemboca en un atzucac.

One might conclude that there is no going beyond the kind of table we have set up, and the best that linguists can (and perhaps ought to) do is to **recognize a linguistic continuum when they see one, and not try to dichotomize an area of transition**. **Grammarians**, however, have traditionally refused to recognize this continuum between grammatical and lexical items, and have steadfastly **persevered in drawing** what are probably **very arbitrary boundaries** about their domain.

(García, 1967: 866) [La negreta és nostra]

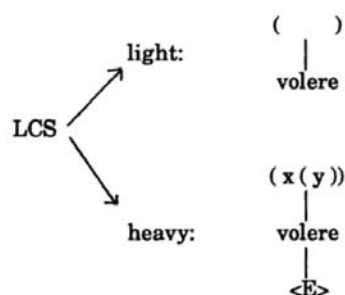
Tenint en compte les dificultats per determinar quins criteris són necessaris per definir els auxiliars, així com també el comportament dual que presenten la gran majoria dels verbs de reestructuració, molts autors sostenen que aquests darrers —o si bé no tots— no poden ser equiparats als verbs auxiliars (Gonçalves, 1999, 2002; Martins, 2000; Zushi, 2001; Wurmbrand, 2001, 2004; ter Beek, 2008; Balza, 2012, 2017; Tortora, 2014, *i. a.*) i que, per tant, cal considerar també la hipòtesi que un verb principal doni lloc a efectes de transparència. El repte que cal afrontar, doncs, és determinar quines propietats ho fan possible.

L'objectiu d'aquest apartat no és aprofundir en l'anàlisi de la naturalesa dels verbs auxiliars, sinó que el que ens interessa és revisar les diferents línies d'anàlisi que s'han proposat per als verbs de reestructuració i comprovar-ne la validesa a partir de la prospecció de les dades del català i, alhora, també, a partir de l'acarament amb dades d'altres llengües. En darrer terme, ens proposem dissociar l'AC en tant que criteri feient d'auxiliaritat.

### 3.5.1 La reestructuració funcional

Tal com hem assenyalat a l'inici d'aquest apartat, el caràcter local dels diferents efectes de transparència s'ha considerat una prova a favor de la hipòtesi que els verbs de reestructuració són de naturalesa funcional (*vid.* Napoli, 1981; Rochette, 1988; Rosen, 1989; Cinque, 2001 i posteriors; Cardinaletti & Shlonsky, 2004; Grano, 2015). Ara bé, convé precisar que, dins d'aquest línia d'anàlisi, hi ha, alhora, dues perspectives diferents.

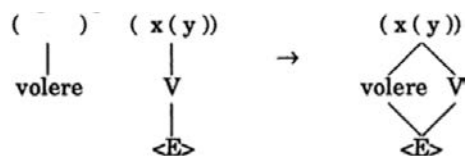
D'una banda, la gran majoria d'autors sosté que l'anàlisi funcional s'aplica només en els contextos en què hi ha fenòmens associats a la reestructuració (Napoli, 1981; Rochette, 1988; Rosen, 1989; Cardinaletti & Shlonsky, 2004) i que, per tant, en la resta de casos, han de ser considerats verbs lèxics. Aquest tipus d'aproximació formal implica assumir que, davant la presència d'efectes de transparència, els verbs de reestructuració no tenen arguments propis i, per tant, no són assignadors de paper temàtic; de manera que, semblantment als auxiliars, formen part d'una estructura en què hi ha una única predicació; en aquest sentit, vegeu la representació que n'ofereix Rosen (1990).<sup>68</sup>



**Figura 3.1:** Estructura argumental de *want* (Rosen, 1990: 480)

A la **figura 3.1**, s'il·lustren els dos usos que pot tenir un verb de reestructuració, com ara *want* 'voler': si desencadena fenòmens associats a la reestructuració, presenta una estructura argumental i esdevenimental inespecificades, que, per mitjà d'un procés de formació de predicat complex, reben l'especificació pertanyent al verb incrustat, tal com s'exemplifica a la **figura 3.2**, més avall. En canvi, en els contextos en què no sigui visible cap efecte de transparència, es comportarà com un verb principal; així doncs, presentarà una estructura argumental i esdevenimental específiques.

<sup>68</sup> Convé precisar que Rosen equipara els verbs de reestructuració als verbs lleugers (*light verbs*). En concret, assumeix que sí que tenen estructura argumental però que és buida. Més enllà de les especificitats de la proposta, aquesta anàlisi s'inscriu en la línia d'aproximacions formals que consideren que, en haver-hi fenòmens de reestructuració, els verbs desencadenants no poden ser caracteritzats com a verbs principals.



**Figura 3.2:** Procés de formació de predicat complex (Rosen, 1990: 480)

Semblantment, Napoli (1981) assumeix que, en haver-hi AC, l'estructura resultant és equivalent als contextos d'auxiliar + participi i, per tant, defensa també l'existència d'un únic esdeveniment a l'estructura, que mostra a partir de l'abast que poden tenir els modificadors adverbials. En aquest sentit, observeu els exemples següents, adaptats de Napoli (1981: 874).

(118) a. *Voglio di nuovo imprigionar-li.*

✓ *Lectura 1* (abast verb matriu): Vull de nou empresonar-los (i potser no ho vaig fer mai en el passat, tot i que volia)

✓ *Lectura 2* (abast infinitiu): Vull de nou empresonar-los (i potser no ho volia fer en el passat, tot i que sí que ho vaig fer)

b. *Li voglio di nuovo imprigionare.*

\**Lectura 1* (abast verb matriu)

✓ *Lectura 2* (abast infinitiu)

A partir d'aquests contextos, Napoli argüeix que si hi ha AC (118b), atesa la impossibilitat que presenten els verbs de reestructuració de denotar un esdeveniment independent, l'adverbi no podrà tenir abast només per sobre del verb matriu sinó que haurà de modificar l'infinitiu. En canvi, davant l'absència d'AC (118a), l'autora afirma que l'adverbi sí que podrà tenir abast únicament per sobre del verb de reestructuració —per a una anàlisi similar, *vid.* també Rochette (1988: 122-123) i Rosen (1990).

Ara bé, convé revisar la hipòtesi anterior. Si examinem de nou els casos anteriors a partir de les dades que ofereixen altres llengües, com el català o el castellà, observem que, independentment de la posició que ocupi el clíctic a l'estructura, totes les lectures amb relació a l'abast de l'adverbi són possibles.<sup>69</sup>

<sup>69</sup> Semblantment, Wurmbrand (2001: 149-150), per mitjà de la prospecció de contextos de reestructuració en alemany, Fiéis & Madeira (2012: § 3), en portuguès europeu i Marchis (en premsa), en diferents llengües romàniques, conclouen també que la presència d'efectes de transparència no implica que l'estructura resultant denoti només un esdeveniment. *vid.* també Hacquard (2008) per a una anàlisi d'aquests contextos, independentment de la presència o absència de l'AC, en francès i italià estàndard.



- (119) a. L'actriu vol recitar(-lo) *de nou*, el soliloqui.  
 ✓ *Lectura 1*, (abast verb matriu): Torna a tenir la voluntat de recitar-lo (i potser no l'ha recitat mai abans, tot i que volia)  
 ✓ *Lectura 2*, (abast infinitiu): té la voluntat de recitar-lo (i potser no en tenia ganes en el passat, tot i que sí que l'havia recitat)
- b. L'actriu **el** vol recitar *de nou*, el soliloqui.  
 ✓ *Lectura 1* (abast verb matriu)  
 ✓ *Lectura 2* (abast verb infinitiu)

Les dades anteriors refuten la predicció que es deriva de les anàlisis que sostenen que l'AC dona lloc a una única clàusula i que denota un únic esdeveniment.<sup>70</sup> En efecte, malgrat la presència de l'AC, l'adverbi pot tenir, també, abast sobre el verb matriu (119b). En aquest sentit, doncs, contràriament al que sosté Napoli (1981), se separen dels contextos d'auxiliaritat + participi, que només denoten un únic esdeveniment.

- (120) L'actriu l'ha recitat *de nou*, el soliloqui.

Fins ara, totes les propostes esmentades segueixen una anàlisi basada en les correlacions següents:

- (121) Presència d'efectes de transparència → estructura monoclausal [auxiliar + V]  
 Absència d'efectes de transparència → estructura biclausal [V1 + [V2<sub>-FIN</sub> ]]

En aquesta línia, s'inclou, també, l'anàlisi de Cardinaletti & Shlonsky (2004).

The optionality of restructuring is to be understood as follows: **one and the same verb can be used either as a lexical or as a functional verb**. In the former case, **restructuring —namely, a monoclausal structure—** results; in the latter, **a biclausal structure with no transparency effects**.

(Cardinaletti & Shlonsky, 2004: 520) [La negreta és nostra]

Aquests autors postulen una estructura monoclausal i un estatus similar al dels auxiliars per als verbs de reestructuració en els contextos en què hi ha efectes de transparència —de manera similar a Napoli (1981), Rochette (1988), Rosen (1990) i també Cinque (2001, 2003). En concret, defensen que, en aquestes configuracions, els verbs són fusionats (*merged*) a la part funcional de la clàusula (122a). Per contra, en la resta de casos, són considerats verbs principals que es fusionen al SV i que formen part d'estructures biclausals (122b).

<sup>70</sup> Cal assenyalar que la presència de més d'un esdeveniment no implica que no hi pugui haver una única clàusula —*vid.* Wurmbbrand (2001) i Grano (2015: § 7.5.3) i referències que s'hi citen. Amb tot, més endavant recollim proves a favor d'una anàlisi biclausal dels contextos de reestructuració (vegeu, en especial, el capítol 5).

- (122) a. [SC... [SF V1<sub>reestr</sub> ... [SV V2 ]]]  
 b. [SC... [SF ... [SV V1<sub>reestr</sub> ... [SC ... [SV V2 ]]]]]

L'anàlisi de Cardinaletti & Shlonsky (2004) prediu que la reestructuració té lloc de baix amunt (*bottom-up*); així, en un context en què hi hagi més d'un verb de reestructuració, si el verb que se situa al capdavant de l'estructura s'ha reestructurat, és a dir, —seguint la proposta esmentada— s'ha inserit a la part funcional de la clàusula, la resta de verbs també s'hauran d'haver reestructurat.

Tenint en compte aquesta hipòtesi, considereu la generalització següent.

- (123) Clitic pronouns can appear attached either to the lexical verb or to the highest verb that has restructured and **nowhere else**.

(Cardinaletti & Shlonsky, 2004: 523) [La negreta és nostra]

En efecte, com hem analitzat abans (*vid.* § 2.3.2 i **figura 2.1**, que recuperem a baix), aquests autors postulen només dues posicions a la clàusula per als clítics —una al domini funcional i una altra a la part lèxica.

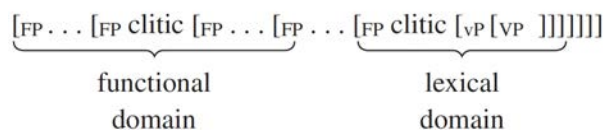


Figura 2.1. Posicions per als clítics (Cardinaletti & Shlonsky, 2004: 525)

L'assumpció anterior els permet explicar els contrastos com els de (124).

- (124) a. Vorrei poter*ci* andare con Maria  
 b. \***Sarei** voluto poter*ci* andare con Maria  
 'Voldria/Hauria volgut poder-hi anar amb la Maria'

La posició que ocupa el clític a (124b) no és la mateixa que a (124a), sinó que es tracta, en realitat, d'una posició intermèdia. Per tal de donar suport a aquesta anàlisi, Cardinaletti & Shlonsky indiquen que el canvi d'auxiliar a (124b) evidencia que, a diferència de (124a), el primer verb de la seqüència (*vorrei*) s'ha reestructurat; vegeu la representació esquemàtica que en fem a (125).

- (125) a. [<sub>sv</sub> Vorrei [<sub>sc</sub> [<sub>sf</sub> poter*ci* [<sub>sv</sub> andare con Maria ]]]]  
 b. \* [<sub>sf</sub> **Sarei** voluto [<sub>sf</sub> poter*ci* [<sub>sv</sub> andare con Maria ]]]

Així doncs, seguint la generalització de (123), en una estructura com la de (125b) el clític només pot aparèixer en dues posicions: a la part funcional de la clàusula, juntament al primer verb (126a); o bé a la part lèxica de l'estructura, al costat de l'infinitiu (126b).

- (126) a. [<sub>sf</sub> **Ci** sarei voluto [<sub>sf</sub> poter [<sub>sv</sub> andare con Maria ]]]

b. [<sub>SF</sub> Sarei voluto [<sub>SF</sub> poter [<sub>SV</sub> andarci con Maria ]]]

‘(Hi) hauria volgut poder anar(-hi) amb la Maria’

Amb tot, com hem indicat abans, hi ha divergències pel que fa als judicis dels contextos anteriors; hi ha parlants italians que sí que consideren acceptables estructures com les de (124b); en aquest sentit, *vid.* Cinque (2006: 45-46). A banda, l’anàlisi anterior fa prediccions incorrectes pel que fa a les dades del català. En concret, implica assumir que en estructures com les de (127), *voler* ocupa una posició funcional però *haver de*, no. Per contra, en els casos de (128), ambdós verbs s’haurien reestructurat i, com que tots dos se situarien a la part funcional de la clàusula, només hi hauria dues posicions disponibles per al clític: una al domini funcional de l’estructura, juntament al primer verb (128a), i una altra al domini lèxic, juntament al verb *tornar* (128b).

(127) [<sub>SV</sub> Hauries de ... [<sub>SF</sub> voler-**hi** [<sub>SV</sub> tornar ]]]

(128) a. [<sub>SF</sub> **Hi** hauries de [<sub>SF</sub> voler [<sub>SV</sub> tornar ]]]

b. [<sub>SF</sub> Hauries de [<sub>SF</sub> voler [<sub>SV</sub> tornar-**hi** ]]]

Ara bé, si assumíssim una anàlisi com la de Cardinaletti & Shlonsky, esperaríem que fossin impossibles exemples com els de (129), contràriament als fets observats.

(129) [<sub>SF</sub> **Hi** hauries de [<sub>SF</sub> voler-**hi** [<sub>SV</sub> tornar ]]]

Noteu que, en aquest cas, en què hi ha dues còpies pronominals, la presència d’efectes de transparència —l’AC— en el primer verb de l’estructura indicaria, des de la perspectiva dels autors anteriors, que tots dos verbs s’haurien reestructurat (*haver de* i *voler*), de manera que el clític no podria ocupar la posició intermèdia (*voler-hi*), contràriament al que evidencia l’exemple de (129).

A banda dels casos que acabem de descriure, considereu ara l’exemple següent que hem adaptat de Hualde (1992: § 1.1.2.2.7).

(130) No vol començar-**lo** a llegir **pas**.

Observeu que els dos verbs en infinitiu presenten efectes de transparència: l’AC i la presència de la NegPres *pas* al domini més incrustat. Si defenssem que, en aquest context, el verb matriu —en aquest cas, *voler*— no s’ha reestructurat, no podem donar compte de la legitimació de *pas* a la subordinada perquè entre l’operador antiverídic *no*, situat a la clàusula superior, i *pas* hi hauria una frontera fràsica que bloquejaria la legitimació a llarga distància. Així doncs, des de la perspectiva d’anàlisi de Cardinaletti & Shlonsky (2004), per tal que la derivació fos reeixida, s’hauria d’assumir que les fronteres fràsiques entre els tres verbs s’han dissipat, de manera que la posició que ocuparia el clític a (130) equivaldria a una posició intermèdia, la qual cosa contradiu la generalització que formulen a (123).

Els contextos que acabem d’anàlitzar posen de manifest que l’anàlisi que presenten no es pot fer extensiva a totes les varietats i, per tant, contràriament a (123), en estructures amb

més de dos possibles hostes que presentin efectes de reestructuració hi haurà més de dues posicions per als clítics. Una prova addicional és l'existència de casos en què hi ha més de dos clítics repetits —com hem mostrat anteriorment (§ 2.3.2).

(131) **Hi** hauries de poder-**hi** tornar-**hi**. [Català]

(132) I                    **m'**                    aveisi                    pusciu                    **me**                    gitè  
 CL.SUBJ.2.SG CL.AC.1.SG AUX.hauries pogut.PART CL.AC.1.SG ajudat.PART  
**me**.  
 CL.AC.1.SG

'Em podries haver ajudat' [Piemontès, varietat Cairese] (Parry, 2005: 179)

Tot plegat palesa que, contràriament al que postulen Cardinaletti & Shlonsky (2004), els clítics es desplacen cíclicament per l'estructura, de manera que hi poden ocupar també posicions intermèdies. De fet, volem fer èmfasi en el fet que si s'assumeix una anàlisi biclausal —com la que hem avançat a § 3.3.4— per als contextos esmentats es pot donar compte de manera clara dels contextos anteriors. Al capítol 5 desenvolupem una anàlisi en aquesta línia.<sup>71</sup>

Fins ara hem vist que la gran majoria de propostes que postulen una naturalesa funcionals per als verbs de reestructuració circumscriuen aquesta anàlisi només als casos en què hi ha efectes de transparència. Conceben, per tant, la reestructuració com la presència obligatòria de fenòmens associats —en especial, l'AC—, de manera que entenen que la particularitat d'aquests verbs és que poden tenir dos usos: un de funcional i un de lèxic. Així doncs, el caràcter híbrid, a mig camí entre un verb auxiliar i un de principal, que assenyalàvem a l'inici d'aquest capítol, s'explicaria per mitjà d'una doble subcategorització.

Ara bé, i si els efectes de transparència són senzillament la manera com es fa visible la reestructuració en les diferents llengües naturals? I si, per tant, la reestructuració designa una altra propietat de la gramàtica? Aquesta és la via que explora Cinque (2004, 2006) —després d'abandonar les correlacions que hem indicat més amunt, a (121), que segueix a Cinque (2001, 2003)— i que el mena a entendre la reestructuració de la manera següent.

So far, following the traditional opinion, I have been assuming that the presence of one or more transparency effects is an unequivocal indication of the presence of a monoclausal configuration, while the variant without transparency effects indicates a biclausal one. Given their optionality, however, **the variant without transparency effects tells us nothing about sentence**

<sup>71</sup> Val a dir que, malgrat les limitacions que acabem d'assenyalar, la proposta de Cardinaletti & Shlonsky permet d'analitzar minuciosament els diversos tipus de verbs de reestructuració, de tal manera que aconseguim evidenciar que en les varietats italo-romàniques els clítics i la presència del morfema d'infinitiu *-e* es troben en distribució complementària en determinats casos. A partir d'un conjunt de proves, els autors defensen que no tots els verbs poden ser analitzats en tant que nuclis funcionals. Hi retornem a § 3.5.3.

**structure.** A restructuring verb could well be functional (directly inserted under a functional head in a monoclausal configuration) even when the clitic is on the embedded verb, *loro* has not climbed, or Long Object Preposing has not applied. This opens up the theoretical possibility that **restructuring verbs are always functional, even in the absence of transparency effects.**

(Cinque, 2004: 153) [La negreta és nostra]

Cinque (2004, 2006) fa un pas més enllà de la resta d'anàlisis: els verbs de reestructuració s'insereixen sempre en la part funcional de la clàusula. En aquest sentit, doncs, dissocia l'obligatorietat dels efectes de transparència de l'existència de la reestructuració.<sup>72</sup> Aquesta anàlisi suposa un avantatge conceptual respecte de les altres aproximacions perquè permet d'esquivar una doble subcategorització per als verbs de reestructuració; en efecte: aquests verbs seran marcats al lexicó, únicament, en tant que verbs funcionals. És interessant de veure que l'assumpció anterior troba una correspondència en aquelles llengües en què aquests verbs tenen una naturalesa afixal, tal com recullen alguns autors, com Myhill (1988).<sup>73</sup>

the meanings most likely to be represented grammatically through inflections are also the meanings most likely to trigger a synchronic grammaticalization process such as the restructuring process associated with C[litic] C[limbing].

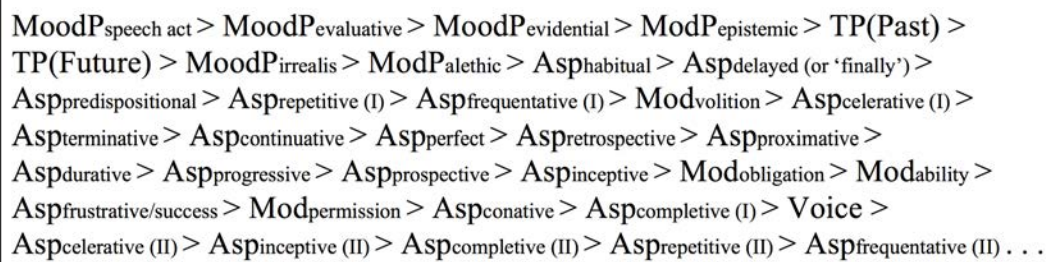
Myhill (1988: 354)

A partir d'observacions similars i prenent com a punt de partida l'estructura funcional que postula per als adverbis (Cinque, 1999), Cinque desenvolupa una anàlisi per mitjà de la qual els diferents verbs de reestructuració lexicalitzen el contingut de diferents nuclis funcionals que situa a la part superior de la clàusula (*vid. figura 3.3*).<sup>74</sup>

<sup>72</sup> Grano (2015) presenta una anàlisi que, per bé que divergeix de la proposta de Cinque en determinats aspectes, manté l'assumpció que els verbs de reestructuració són verbs que se situen sempre en un nucli funcional de la clàusula. Més endavant, explorem alguns detalls de la proposta esmentada.

<sup>73</sup> D'acord amb aquestes dades, Myhill (1988: 353) defineix la reestructuració com un procés de canvi sincrònic per mitjà del qual un verb adquireix l'estatus d'un auxiliar.

<sup>74</sup> Noteu que els verbs que es correspondrien a les projeccions més altes, com per exemple els que codificarien els significats d'actes de parla  $Mood_{speech\ act}$ , com ara *afirmar*, *assegurar*, *negar*, *declarar*, són verbs que, precisament, no desencadenen efectes de transparència en català o italià estàndard ni tampoc en d'altres llengües estudiades fora de l'àmbit romànic. Per a una anàlisi d'aquests casos, *vid.* Grano (2015: § 3.4.3). Aprofundim en la prospecció d'aquests verbs al capítol 4.



**Figura 3.3:** Jerarquia de projeccions funcionals (Cinque, 2006: 12/93)

Cinque postula que la jerarquia anterior és universal. Des d'aquesta perspectiva, doncs, les llengües difereixen pel que fa a la manera com realitzen els nuclis verbals anteriors; així, en les varietats romàniques, ho farien per mitjà de perífrasis, mentre que en d'altres llengües, com ara en inuktitut (Pittman, 2009) —parlada a l'est del Canadà—, es representarien a partir d'afixos.

Un dels aspectes meritoris més destacats de l'aproximació cartogràfica de Cinque és que és la primera proposta que cospa i intenta de donar compte de manera sistemàtica de les restriccions d'ordre i concurrència que presenten els verbs de reestructuració en les varietats romàniques. A tall d'exemple, la jerarquia representada a la **figura 3.3** preduïu correctament l'ordre que segueixen els verbs en les estructures següents, en italià (134) (Cinque, 2004: 169, nota 17) i català (135). Observeu que la predicció se sosté independentment de la presència o absència de l'AC.<sup>75</sup>

(133) Asp<sub>habitual</sub> > Mod<sub>volicional</sub>

(134) a. Certe cose si *sogliono voler* fare subito.

‘Algunes coses se solen voler fer de seguida’

b. \*Certe cose si *vogliono soler* fare subito.

\*‘Algunes coses es volen soler fer de seguida’

(135) a. **(La)** *solia voler* tocar(-la) sense acompanyament.

b. \***(La)** *volia soler* tocar(-la) sense acompanyament.

<sup>75</sup> A partir de l'anàlisi dels casos anteriors, una de les qüestions que sorgeix és examinar si l'ordre observat es deriva d'algun principi gramatical subjacent. Així, alguns autors sostenen que l'ordre es deu a una jerarquia de dominis semàntics (Ernst, 2002); d'altres argüeixen que, a banda dels casos en què operen restriccions semàntiques, en determinats casos hi té un paper important la morfologia (Bosque, 2018). Val a dir que aquest darrer autor sosté la hipòtesi que en alguns contextos les restriccions d'ordre observades es poden explicar per mitjà dels requisits de selecció-S (emàntica). En aquest sentit, observeu els contrastos següents extrets de Bosque (2018).

(1) a. Estoy<sub>progr.aux</sub> empezando a<sub>phase.aux</sub> cansarme.

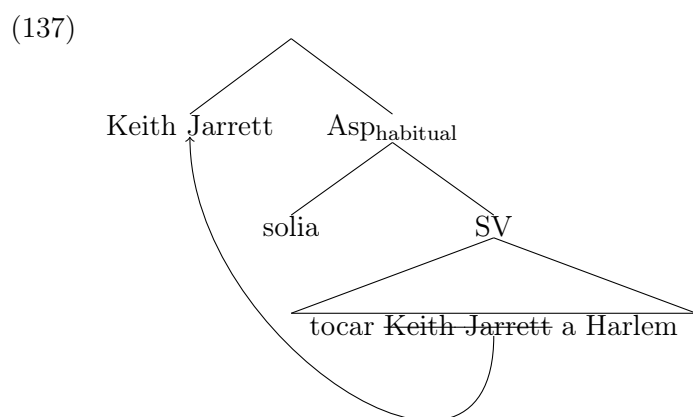
b. \*Empiezo a<sub>phase.aux</sub> estar<sub>progr.aux</sub> cansándome.

L'autor suggereix que el fet que els auxiliars inceptius (com *començar a*) siguin més restringits pel que fa a les opcions que presenten de selecció-S —a diferència dels auxiliars progressius (*estar*)— podria donar compte de l'asimetria observada entre els contextos de (1).

A banda de les prediccions que acabem d'indicar amb relació a les propietats distribucionals dels verbs de reestructuració, cal tenir en compte que una anàlisi à la Cinque comporta assumir que els verbs de reestructuració no tenen arguments propis i, per tant, tampoc no seleccionen cap argument extern.

- (136) a. {Keith Jarrett/el tren} arribava a Harlem.  
 b. {Keith Jarrett/el tren} {podia/devia/havia d'/acabava d'} arribar a Harlem.  
 c. {Keith Jarrett/ \*el tren} no {somiava/afirmava} haver arribat a Harlem.

Des d'aquesta perspectiva, noteu que és l'infinitiu el que imposa restriccions sobre el subjecte; en aquest sentit, doncs, els verbs de reestructuració són analitzats en tant que verbs d'elevació, tal com representem esquemàticament a (137).



És per aquest motiu, doncs, que poden combinar-se amb verbs meteorològics (138a) o presentacionals (139a).

- (138) a. {Podia/Havia de/Devia/Acabava de} ploure.  
 b. \*{Lamentava/Afirmava/Somiava} ploure.
- (139) a. {Podia/Havia d'/Devia/Acabava d'} haver-hi un gran banquet.  
 b. \*{Lamentava/Afirmava/Somiava} haver-hi un gran banquet.

Malgrat els avenços pel que fa a la comprensió del fenomen de la reestructuració que suposa una anàlisi com la que planteja Cinque (2004, 2006) —i, en especial, pel que fa a la prospecció dels elements que acomunen les llengües naturals—, cal tenir present que, des d'una perspectiva minimista, la complexitat de l'estructura que es postula implica plantejar si es tracta d'una proposta adequada a nivell explicatiu. A banda, és necessari examinar, també, la validesa de l'anàlisi en termes descriptius. En aquest sentit, la qüestió que cal adreçar és clara: tots els verbs de reestructuració poden ser reductibles a nuclis funcionals? Ho explorem en les seccions següents.

### 3.5.2 Els límits de la classe de reestructuració

És important de tenir present que, fins ara, seguint la bibliografia, hem presentat un repertori reduït de verbs de reestructuració: hem fet referència als modals i al semimodal

*voler*, als aspectuals i hem assenyalat, també, alguns verbs de moviment (*anar a*, *venir a*). Alhora, hem vist també que, de manera general, conformen una classe estable des d'un punt de vista interlingüístic (*vid.*, en especial, § 3.4). Ara bé, abans de seguir avançant en l'estudi d'aquests verbs i de valorar la validesa de les anàlisis funcionals presentades en l'apartat precedent, és necessari que examinem, abans, quins són els límits que comprèn aquesta classe. Com mostrarem a continuació, defensem que s'estén més enllà d'aquest grup; en aquest sentit, considereu l'observació que fa Rizzi (1982: 41 nota 6) —*vid.* també Rizzi (1976: nota 4 i nota 14) i Napoli (1981).

There is a vast area of marginal acceptability, which sometimes involves rather homogeneous classes of verbs (this is the case of “conative” verbs such as *cercare*, *tentare*, *provare*, ... “to try”) and sometimes single items isolated in the lexicon.

Si explorem l'àrea que assenyala Rizzi, comprovem que en català els verbs que l'autor denomina conatius poden, en efecte, desencadenar l'AC.<sup>76</sup>

(140) **M'ho** *miraré de* prendre amb calma. (CS)

(141) Allavons a partir d'aquí ens trobem en que els estats, partint dels Estats Units, ho prohibeixen, **ho** *intenten* prohibir. (*COD*, Reus, 25-26)

(142) Per què no **ho** *proves de fer* així? (CS)

(143) **La** *procurava* veure. (Hernanz & Rigau, 1984: 45)

De la mateixa manera, verbs com ara *aconseguir*, *necessitar*, *pretendre*, *pensar* o *saber* també poden donar lloc a l'AC.<sup>77</sup>

(144) Si el Barça **s'***aconsegueix* posar per davant del Sevilla... (CS)

(145) **Les** *necessita* aprendre. (CPar.)

(146) **El** *penso* presentar al Mostremp, aquest curtmetratge.

(147) **La** *sabia* cantar. (CPar.)

(148) **Ens** *pretens* fer creure que això és teu? (CPar.)

Noteu, però, que *pensar* i *saber* poden ser considerats verbs de reestructuració quan s'allunyen dels usos epistèmics; en concret, en el cas de *pensar*, quan és parafrasejable per 'tenir la intenció de' —compareu (146) amb (149)—; i pel que fa a *saber*, quan adopta un sentit d'habilitat (147) — reprendrem aquests contrastos a § 4.4.

(149) \***El** *penso a* presentar al Mostremp, aquest curtmetratge.

<sup>76</sup> Semblantment, Lo Cascio (1970), Monachesi (1998) i Cinque (2004, 2006) mostren diferents dades de l'italià que donen suport a les remarques de Rizzi (1982) i Napoli (1981).

<sup>77</sup> De fet, amb relació al verb *saber*, Fabra, a la gramàtica del 1918, l'agrupava amb els modals, amb els quals, com ja hem indicat abans (§ 2.2.4), assenyalava que era habitual, en la llengua oral, l'ús de l'AC. Per a una descripció i anàlisi de *saber* en castellà, adreçem el lector a Bosque (2000).



Val a dir, però, que el català no conforma un cas aïllat pel que fa a la possibilitat que els verbs anteriors desencadenin l'AC. En efecte, en les varietats romàniques en què, com hem analitzat en detall al capítol 2, l'AC té lloc en estructures d'infinitiu encapçalades per aspectuals i modals, el fenomen s'estén també a d'altres verbs.

[Port. Europeu]

- (150) a. Não **se** *precisam de* ver ao espelho.  
 'No es necessiten mirar al mirall' (Magro, 2005: 18)
- b. Também o é aquele que **as** *conseguir* dominar.  
 'També ho és aquell que les aconsegueixi dominar'  
 (Saramago, *O homem duplicado*)

[Castellà]

- (151) a. No **los** han *logrado* convencer. (Hernanz, 2016: 10)
- b. **Nos** *intentó* ayudar. (Gómez-Torrego, 1988: 38-39)
- c. Luis **las** *trató de* comer. (Aissen & Perlmutter, 1976: 4)

[Asturià]

- (152) a. Nun **lu** *algamastis a* ver.  
 'No l'aconseguíreu veure' (D'Andrés Díaz, 1993: 65)
- b. Nun **vos** *tentaben de* buscar.  
 'No us intentaven de buscar' (D'Andrés Díaz, 1993: 69)

[Aranès]

- (153) a. D'acòrd, **ac** *sajarè a* veir.<sup>78</sup>  
 'D'acord, ho intentaré de veure'
- b. E coma **ac** *penses hèr?*  
 'I com ho penses fer?' (París, *Ginèbra e Géu*, 2013, Moraiz, p.32)

En aquestes llengües també són visibles els contrastos que hem indicat més amunt pel que fa als verbs *saber* i *pensar*, tal com evidencien els exemples de (154), del castellà, i (155), de l'asturià.

- (154) a. **Las** *piensan* limpiar. (Súñer, 1980: 318)
- b. \***Las** *piensan en* limpiar mañana.
- (155) a. *Pensabalo* facer güey.  
 'Ho pensava fer avui' (Lorenzo, 1994: 110)

<sup>78</sup> Exemple extret de [www.blocs.xtec.cat/estudialejandro/2014/03/06/conselhos-practics-enta-afrentar-es-examens](http://www.blocs.xtec.cat/estudialejandro/2014/03/06/conselhos-practics-enta-afrentar-es-examens).

- b. \*Nun **lo** *pensé en facer*.

‘No ho vaig pensar a fer’ (D’Andrés-Díaz, 1993: 64)

Fora de l'àmbit romànic, també observem una extensió de la classe que desencadena l'AC, tal com palesen les dades recollides del croat.

- (156) a. Moja **ga** je baka *uspjela* upotrijebiti.  
meva CL.AC.3.M.SG AUX.3.SG. àvia aconseguir.PART. utilitzar.INF  
‘La meva àvia el va aconseguir utilitzar’  
b. *Mislím ih* napraviti.  
penso CL.AC.3.M.PL fer.INF  
‘Penso fer-los’ [Croat] (Corpus Z.)

A banda dels verbs de control que acabem de mostrar, cal incloure-hi també el verb d'elevació *semblar*.

- (157) a. **Ho** semblava entendre tot. (Llinàs, 1991: 272)  
b. en altres moments, **hi** sembla flotar un punt de tendresa per les coses inanimades.  
(Notes per a *Sílvia*, Josep Pla, p.517)

- (158) **Lo** sembrano trovare troppo difficile.  
‘Ho semblen trobar molt difícil’ [Italià] (Haegeman, 2010: 302)

El conjunt de dades que acabem de mostrar confirmen l'observació de Rizzi que hem recollit a l'inici amb relació als verbs que poden donar lloc a l'AC.<sup>79</sup> Ara bé, considerem que cal afegir-hi un matís important: els verbs anteriors, més enllà de l'AC, desencadenen, també, altres efectes de transparència, com ara la presència de la NegPres *pas* a la subordinada (159), la concordança entre l'objecte de la subordinada i el verb principal en les construccions pronominals amb SE (160) o el moviment llarg de l'objecte (161).<sup>80</sup>

- (159) No {*pensa/intenta/aconsegueix/pretén*} venir **pas**.

- (160) a. Es *necessiten* fer reformes en profunditat.<sup>81</sup>  
b. On es *pensen* fer les inversions als barris d'Igualada?<sup>82</sup>

<sup>79</sup> Un dels objectius principals de la tesi és explorar i definir l'abast de l'AC. En aquesta secció, però, no examinem totes les dades recollides ni tampoc no analitzem en detall els límits del fenomen. Per a una anàlisi minuciosa de l'abast de l'AC en català, adrecem el lector al capítol 4.

<sup>80</sup> De la mateixa manera que hem vist per a l'AC, quan *pensar* és epistèmic, cap efecte de transparència és possible. Contrastem (1) amb (159).

(1) \*No *penso* a venir **pas**.

<sup>81</sup> Font: [www.naciodigital.cat/noticia/163137/govern/valenci/advoca/reforma/constituci/vagi/enll/dels/aforaments](http://www.naciodigital.cat/noticia/163137/govern/valenci/advoca/reforma/constituci/vagi/enll/dels/aforaments)

<sup>82</sup> Font: [www.radioigualada.cat/lacarta/decidim-igualada-demana-a-govern-i-socialistes-que-informin-sobre-on-pensen-fer-les-inversions-als-barris/](http://www.radioigualada.cat/lacarta/decidim-igualada-demana-a-govern-i-socialistes-que-informin-sobre-on-pensen-fer-les-inversions-als-barris/)

c. Es *pretene*n reduir els riscos i els costos de manteniment.<sup>83</sup>

(161) Els problemes ambientals s’/es *{intentaran/aconseguiran/necessitaran}* resoldre aviat.

Des d’un punt de vista interlingüístic, és interessant de veure que —per bé que hi ha molta variació— la classe dels verbs de reestructuració comprèn, també, uns límits més amplis. Així, observeu que els verbs que acabem de mostrar poden presentar diversos fenòmens associats a la reestructuració, com els que hem descrit a § 3.4: la concordança en les estructures amb SE en portuguès europeu (162) (*vid.* Gonçalves, 1999: cap. 4) i en castellà (163) (*vid.* també RAE, 2009: § 28.3l, 41.11n; Hernanz, 2016; Gallego, en premsa); la legitimació del TPN *nunca* en portuguès del Brasil (164) (*vid.* Modesto, 2017); el procés de còpia en suec (165); la passiva llarga en alemany (166) (*vid.* Wurmbrand, 2001; Hinterhölzl, 2006, *i.a.*); o l’efecte IPP en els parlars flamencs de l’oest (167) (*vid.* Schmid, 2005).

(162) a. **se tentam dar alguns passos** no sentido de equiparar os bens culturais a simples mercadorias.

‘S’intenten fer alguns passos en el sentit d’equiparar els bens materials a simples mercaderies’ [Port. Europeu] (*CETEM Público*, par=ext953959-pol-91a-2)

b. um dia lhe tinha perguntado se se é feliz quando se é rico ou quando **se conseguem realizar os ideais**.

‘Un dia li havia preguntat si s’és feliç quan s’és ric o quan s’aconsegueixen assolir els ideals’ [Port. Europeu] (*CETEM Público*, par=ext152177-pol-93a-2)

(163) Según la OIT **se necesitan crear 600 millones de nuevos puestos de trabajo** en el mundo para 2030.

[Castellà] (*Eldiario.es*, 23/02/2017)

(164) A Lina **não** *{tenta/consegue/precisa}* ajudar **nunca** à sua mãe.

‘La Lina no intenta/aconsegueix/necessita ajudar mai la seva mare’

[Port. Brasil] [Adaptat de Modesto, 2016: 168]

(165) Han **prövade** o **stekte** en fisk.  
ell intenta.PASS. COMP fregir.PASS. un peix

‘Ell va intentar fregir un peix’ [Suec] (Wiklund, 2007: 163)

(166) dass **der Lastwagen** und **der Traktor** zu reparieren *versucht*  
que el.NOM camió i el-NOM tractor a reparar.INF intentar.PART.  
**wurden**.  
eren.AUX

‘que van intentar reparar el camió i el tractor’ [Alemany] (Wurmbrand, 2004: 995)

<sup>83</sup> Font: [www.ara.cat/societat/Barcelona-inspeccionara-seves-clavegueres-drons](http://www.ara.cat/societat/Barcelona-inspeccionara-seves-clavegueres-drons).

- (167) J' 'e'      nooit **proberen**   (te) beweren   de'...  
 ell ha.AUX mai   intentar.INF. de   fingir.INF. que...  
 'Ell mai no ha intentat fingir que...'      [v. flamenc de l'oest] (Schmid, 2005: 26)

En síntesi, les dades recollides fins ara fan palès que els verbs de reestructuració no conformen un grup limitat —com s'ha indicat de vegades en la bibliografia— sinó que s'estén també a estructures de control i d'elevació. Tot plegat, doncs, evidencia que la delimitació i caracterització d'aquesta classe no és una tasca senzilla; i no només des d'una perspectiva interlingüística sinó també si es té en compte la variació que presenta cada llengua.<sup>84</sup> En aquest sentit, convé afegir que el repertori de fenòmens de transparència no només varia d'una varietat a una altra (*vid.* § 3.4) sinó que també varia en funció del tipus de verb que encapçala l'estructura. A partir d'aquesta darrera observació, hi ha autors que han defugit una anàlisi binària de la reestructuració —verbs de reestructuració vs. verbs de no reestructuració— i han adoptat una perspectiva gradual; de manera que analitzen els diferents graus de transparència que poden presentar els verbs desencadenants (*vid.* Wurmbrand 2001, i, en especial, 2015; Wiklund, 2007; Lee-Schoenfeld, 2007; Balza, 2012, 2017; Herbeck, 2013, 2015). Ho explorem al capítol 4.

Tenint en compte els fets observats, convé verificar si les anàlisis funcionals presentades a § 3.5.1 poden donar compte dels verbs de reestructuració que hem recollit fins ara. ¿Fins a quin punt es pot sostenir que estan semànticament motivats, de manera que tots aquells que tinguin un capteniment similar al d'un auxiliar o siguin temàticament empobrits seran els que conformin aquesta classe? Tot seguit, revisem aquesta hipòtesi.

### 3.5.3 En contra d'una anàlisi funcional unitària dels verbs de reestructuració: la reestructuració lèxica

A partir de les dades que acabem de presentar, ens proposem d'explorar l'encaix que tindrien en les propostes que sostenen que els verbs de reestructuració són elements funcionals (*vid.* § 3.5.1 per a una síntesi). De fet, com hem analitzat prèviament (Paradís, 2016), molts d'aquests verbs podrien trobar una correspondència en els nuclis que conformen la jerarquia de Cinque (*vid.* més amunt **figura 3.3**); vegeu la representació que en fem a (168), que hem adaptat de Paradís (2016: § 5.1).

- (168) Mood<sub>acte de parla</sub> > Mood<sub>evidencial</sub> (*semblar*) > Mod<sub>epistèmic</sub> ... ST(Pas.) > ST(Fut.)  
 > ... Asp<sub>habitual</sub> > Asp<sub>predisposicional</sub> > **Mod<sub>volicional</sub>** (*necessitar, pensar*) > ...  
**Mod<sub>habilitat</sub>** (*saber*) > **Asp<sub>èxit</sub>** (*aconseguir*) > **Asp<sub>conatiu</sub>** (*intentar, mirar de, procurar, provar de*) > ... Veu > ... Andative > ... SV

<sup>84</sup> A tall d'exemple, vegeu els apèndixs que presenta Wurmbrand (2001), en què aplega les diferents classificacions que han fet diversos autors al llarg de la bibliografia de la classe dels verbs de reestructuració.

Ara bé, si adoptem una perspectiva formal d'aquest tipus, cal que reconsiderem les implicacions que se'n derivarien per tal de comprovar fins a quin punt pot donar compte dels fets lingüístics observats.<sup>85</sup>

### 3.5.3.1 Revisió de la hipòtesi funcional

En primer lloc, com hem indicat abans (§ 3.5.1), l'anàlisi funcional dels verbs de reestructuració comporta assumir que no imposen restriccions seleccionals i que, per tant, no són assignadors de paper temàtic; amb tot, tal com palesen els contrastos entre (169a) i (169b), la predicció anterior no es compleix en tots els casos.<sup>86</sup>

- (169) a. {Keith Jarrett/el tren} {podia/devia/havia d'/acabava d'} arribar a Harlem.  
 b. {Keith Jarrett/ \*el tren} no {intentava/pensava/mirava d'} arribar a Harlem.

Semblantment, no tots poden combinar-se amb verbs existencials o meteorològics, la qual cosa permet intuir quins verbs, a diferència dels auxiliars, presenten subjecte lògic. Compareu els verbs de (170) i (171).<sup>87</sup>

- (170) a. {Pot/Ha de/Deu/Acaba de} ploure.  
 b. {Pot/Ha de/Deu/Acaba de} haver-hi un gran banquet.  
 (171) a. \*{Intenta/aconsegueix/pensa/sap/vol} haver-hi un gran banquet.  
 b. \*{Intenta/aconsegueix/pensa/sap} ploure.

Les dissimetries anteriors s'observen, també, en llengües no pro-drop, com l'anglès; noteu que en aquest cas els verbs de control no poden combinar-se amb un expletiu (172) (*vid.* Cable, 2004; Grano, 2015).

- (172) a. \***There** {tried/wanted} to be a problem.  
 ‘\*Hi va intentar/voler haver un problema’  
 b. \***It** {tried/managed} be obvious that something happened.  
 ‘\*Va intentar/voler ser obvi que havia passat alguna cosa’  
 (173) a. **There** {had to/started to} to be a problem.  
 ‘Hi va haver de/començar a haver un problema’

<sup>85</sup> Alguns dels aspectes que presentem a continuació han estat exposats i debatuts prèviament a Paradís (2016, 2018).

<sup>86</sup> Convé precisar que, en el cas de (169a), els verbs com *poder* no imposen restriccions sobre el subjecte si tenen un valor epistèmic, a diferència de si són emprats com a modals arrel.

<sup>87</sup> Per tal de donar compte dels casos en què determinats verbs de reestructuració imposen restriccions seleccionals, Cinque (2004: 149), inspirant-se en l'anàlisi de Zubizarreta (1982), en què postulava l'existència de rols temàtics adjunts, atribueix aquestes excepcions a la semàntica d'aquests verbs. *vid.* també Polinsky & Potsdam (2008).

- b. **It** started to be obvious that something happened.

‘Va començar a ser obvi que havia passat alguna cosa’

Grano (2015: 45)

Amb tot, és cert que, en el cas anterior de (171b), la imatge ja no és tan clara; en efecte, un context com el de (174) és ben format.<sup>88</sup>

(174) Marxo, que és tard i **vol ploure**.

Tanmateix, tot i que *voler* pugui aparèixer en contextos com els de (174), en què expressa un valor de futur, no és tan clar que tingui una naturalesa funcional. Si modifiquem lleugerament aquest tipus de contextos i contrastem aquest verb amb d’altres que sí que poden ser bons candidats a ser analitzats en tant que verbs funcionals, observem que *voler* dona lloc a estructures mal formades (175a, a diferència dels casos de (175b)).

- (175) a. \*{*Volia/voldria*} ploure.  
 b. {*Podria/Podia/devia/deuria*} ploure.

Els fets que acabem de descriure evidencien que, si s’assumeix que tots els verbs de reestructuració són funcionals, es fa difícil donar compte de les asimetries anteriors.<sup>89</sup>

<sup>88</sup> A banda de *voler*, hi ha més verbs de control que sembla que tenen un correlat d’elevació.

- (1) Després d’un mes d’abril pràcticament sec a tot Catalunya, avui **s’ha decidit a ploure**. (TV3)

Vegeu també els exemples següents del castellà i del portuguès.

- (2) a. Ameaça chover. [Portuguès europeu] (Raposo, 2013: 1237)  
 b. Como es costumbre en esta época del año, se ha nublado y **amenaza con llover**  
 [Castellà] (Clarín 22/9/2007, *apud*, RAE, 2009: 2129)
- (3) La carrera **promete ser interesante** [Castellà] (Hernanz, 1999: 2235)

<sup>89</sup> Noteu que, de nou, en el cas de *poder* només és possible si té un valor epistèmic; quan té una interpretació arrel, les estructures anteriors edevenen agramaticals, tal com palesen els contextos següents recollits per Picallo (1990: 296).

- (1) \*Plovia sempre abans de *poder* nevar.  
 (2) \*En *poder* sortir el sol, va iniciar l’escalada.

Per tal de donar compte del contrast entre *poder* arrel i *poder* epistèmic, Picallo (1990) deriva el valor dels dos modals de la posició que ocupen a l’estructura; així, postula que si s’insereixen directament a I(nflexió) s’interpretaran en tant que epistèmics (3); en canvi, si s’adjunten a SV, adquiriran un valor de modal arrel (4). En aquest darrer cas, seguint Zubizarreta (1982), l’autora postula que aquests verbs assignen un paper temàtic adjunt al subjecte —de la mateixa manera que hem vist en l’anàlisi de Cinque (2004, 2006).

- (3) [SI(nflexió) La directora [I **podia** [SV marxar ]]]  
 (4) [SI(nflexió) La directora [I [SV<sub>1</sub> podia [SV<sub>2</sub> marxar ]]]]

Considereu ara els casos de (176).

- (176) a. (**En**) {poden/tornen a/comencen a} *venir*-(**ne**) molts a Barcelona, de turistes.  
 b. (**\*En**) {lamenten/somien/neguen} *venir*-(**ne**) molts a Barcelona, de turistes.

Els contextos anteriors mostren que només els verbs que són de reestructuració (176a) poden donar lloc a l'AC del pronom nominal *en*. Noteu que el fet que el clíctic no es pugui extreure en els casos en què hi ha un verb inergatiu (177) palesa que, en efecte, es tracta del subjecte intern de l'infinitiu —*vid.* Picallo (1990); per a l'italià, *vid.* Belletti & Rizzi (1981) i Burzio (1986).

- (177) **\*N'**han pogut telefonar alguns. (Picallo, 1990: 301)

Tenint en compte els casos adés esmentats, la qüestió que cal examinar és per què és possible l'AC de l'argument intern de l'infinitiu en els verbs de (176a). En aquest sentit, si seguíssim les anàlisis de Burzio (1986: 390) i Picallo (1986: § 3.2), es podria argüir que, davant l'absència d'efectes de transparència, els verbs modals arrel i els aspectuals no conformen estructures de control; en concret, Picallo assumeix que els modals arrel són adjunts verbals al SV, de manera que l'estructura temàtica és determinada per l'infinitiu. Posteriorment, Cinque (2004, 2006) ha considerat aquests fets com una prova per refermar la seva anàlisi; en efecte, la possibilitat que hi hagi l'ascens del clíctic nominal *en* en els verbs de reestructuració reforça l'assumpció que no seleccionen cap argument extern (*vid.* Cinque, 2004: § 4.3). Ara bé, des de la perspectiva d'aquest autor, els modals són sempre nuclis funcionals, independentment de la presència o absència de fenòmens associats a la reestructuració (*pace* Burzio, 1986; Picallo, 1990).

Ara bé, si s'adopta una anàlisi d'aquest tipus s'ha de fer extensiva a diferents verbs de control que també poden donar lloc a la cliticització d'*en* (178).

- (178) (**En/N'**) {intenten/aconsegueixen/miren de/proven de/pensen} *venir*-(**ne**) molts a Barcelona.

De la mateixa manera que hem vist més amunt, l'extracció del clíctic nominal en aquests verbs és només possible si el verb de l'infinitiu és inacusatiu.

- (179) **\*(N'/En)** {intenten/aconsegueixen/miren de/proven de/pensen} *treballar*-(**ne**) molts a Barcelona, de joves.

Els paral·lelismes entre (176a) i (178) impliquen postular que els verbs com *aconseguir* o *intentar* són, també, de naturalesa funcional? Bandegem aquest tipus de plantejament; noteu que si es vol mantenir aquesta anàlisi resulta difícil donar compte de les dissimetries que hi ha entre els diversos verbs de reestructuració pel que fa a les restriccions seleccionals

que presenten, que hem descrit anteriorment.<sup>90</sup> De fet, més enllà d'aquestes diferències, hi ha d'altres propietats que també evidencien que es tracta de verbs de naturalesa distinta. En aquest sentit, observeu els casos de (180a) i (180b), que permeten fer la distinció entre verbs d'elevació i verbs de control.

- (180) a. {Poden/Haurien de/Deurien} fer-**se** més pel·lícules en blanc i negre.  
 b. \*{?Volen/Intenten/Aconseguixen/Pensen} fer-**se** més pel·lícules en blanc i negre.

En efecte, com hem vist a § 3.3.5, en les construccions pronominals encapçalades per verbs d'elevació, el clíctic SE pot aparèixer tant a la subordinada com a la clàusula matriu. Aquest escenari contrasta amb les estructures constituïdes per verbs de control, en què SE es genera a la clàusula principal.<sup>91</sup>

Fins ara hem revisat diferents proves que evidencien que molts dels verbs de reestructuració —contràriament al que prediuen les anàlisis funcionals— presenten estructura argumental. Els fets que presentem a continuació reforcen aquesta assumpció. Observeu els casos següents.

- (181) a. Gianni non **lo** sembra apprezzare abbastanza.  
 'No sembla que en Gianni ho apreciï gaire'  
 b. \*Gianni non *ce* **lo** sembra apprezzare abbastanza.  
 'No ens sembla que en Gianni ho apreciï gaire'

[Italià estàndard] (Cinque, 2006: 22)

<sup>90</sup> Una possible via per tal de donar compte del fet que en verbs de control sigui possible l'ascens del clíctic nominal seria assumir una anàlisi de control per moviment; d'aquesta manera es podria sostenir la hipòtesi que la possibilitat que hi hagués l'AC de l'argument intern del verb inacusatiu de la subordinada seria el resultat de la materialització de la còpia més alta de la cadena-A.

<sup>91</sup> *vid.* Gonçalves (1999: § 3.1.2.), per al portuguès, i Rizzi (1976: nota 15 i nota 17) i Burzio (1986), per a l'italià. Val a dir que Cinque (2004: 175 nota 38), contràriament als autors anteriors i a Rizzi (1976: nota 172), sosté que en els casos com *volere* SE també pot situar-se a la subordinada. En aquest sentit, és interessant de notar que Mendikotxea (1999: § 26.5.2.2) ofereix exemples similars en castellà.

(1) *quiere* estudiarse la propuesta.

Noteu que en aquest context el clíctic SE apareix en l'infinitiu. Ara bé, convé tenir present que el verb *voler* conforma un cas especial perquè, malgrat ser un verb de control, presenta propietats que l'apropen a verbs com *poder* o *deure*; admet, per exemple, l'anàfora de pronom nul (*L'Aina pot tocar l'arpa però no vol*). Alhora, però, com hem vist, se n'allunya perquè presenta restriccions seleccionals i admet subordinades finites (*vid.* **taula 1.3** a l'annex A3, per a una classificació dels diferents verbs de reestructuració en funció dels diversos criteris assenyalats al llarg de la bibliografia). Amb tot, més enllà del cas de *voler*, cal remarcar que, si es vol mantenir una aproximació funcional per a tots els verbs de reestructuració, les asimetries anteriors són un problema. No podem aprofundir en la prospecció de tots aquests contextos però les dades recollides del català revelen resultats similars als de Rizzi. Mantenim, per tant, la necessitat de fer la distinció entre control i elevació.



Cinque (2004: § 4.1) assenyala que el contrast entre (181a) i (181b) es deu al fet que en el primer cas *sembrare* és un verb d'elevació i, per tant, pot donar lloc a efectes de transparència com l'AC (*vid.*, també, Napoli, 1981 i Haegeman, 2006, 2010). En aquests contextos, Cinque (2004: 163) postula que el verb ocupa el nucli Mood<sub>evidencial</sub>. Per contra, quan forma una estructura de control (181b), sosté que ja no pot esdevenir un verb de reestructuració i, per tant, ja no pot desencadenar efectes de transparència. Volem fer èmfasi en el fet que subjacentment a aquest plantejament hi ha la idea que, precisament, mira de defugir Cinque: els verbs com *semblar* tenen una naturalesa dual: si no presenten efectes de transparència (181b) no ocupen nuclis funcionals sinó que són verbs lèxics. Hi tornarem més endavant. Ara, el que és necessari és revisar les asimetries de (181). Observeu que si traslladem aquests fets al català la predicció no es compleix; en efecte, el verb *semblar* pot desencadenar efectes de transparència no només en els casos d'elevació que hem presentat abans i que repetim a (182a) sinó també en els contextos de control, en què selecciona un argument datiu (182).

- (182) a. **Ho** semblava entendre tot. (Llinàs, 1991: 272)  
 b. A la teva trajectòria *m'hi* ha semblat veure tres etapes ...  
 (fragment d'una entrevista a Antoni Verdaguer)<sup>92</sup>

En síntesi, els casos recollits fins ara mostren que els verbs de reestructuració, tot i la presència d'efectes de transparència, sí que poden tenir una estructura argumental pròpia (*pace* Napoli, 1981; Rosen, 1990; Rochette, 1988; Cinque, 2004, 2006, *i. a.*).<sup>93</sup>

Recuperem, ara, els matisos que Cinque afegeix a la hipòtesi que els verbs de reestructuració són sempre funcionals, fins i tot, quan no desencadenen efectes de transparència. Hem vist, a partir dels contrastos de (181), que l'autor postula una doble entrada per als verbs com *semblar*. Aquests contextos no són un cas aïllat en la seva proposta. Cinque aplica un plantejament idèntic per als verbs de moviment: proposa que s'insereixen en els nuclis funcionals corresponents si presenten efectes de transparència; per contra, assumeix que, en contextos en què no desencadenen cap fenomen, són verbs lèxics. A partir d'aquesta anàlisi l'autor prediu que quan són verbs de reestructuració perden el significat primari; és a dir, deixen d'actuar en tant que verbs de locomoció i, per tant, és impossible que puguin expressar el mitjà de transport (*vid.* Cinque 2006: 36-37). Ara bé, aquesta hipòtesi no es pot fer extensiva a d'altres llengües, com el català i el castellà, tal com s'evidencia a (183).

- (183) *Com et* venen a veure?

Al final, han decidit venir-**me** a veure *en avió*.

En efecte, el cas de (183) mostra que, malgrat haver-hi AC, el verb de moviment manté el

<sup>92</sup> Font: malarrassa.cat/2016/09/02/antoni-verdaguer-cineasta-i-cinefil-terrassenc

<sup>93</sup> *vid.* Wurmbrand (2001: § 3.3) per a un recull de contextos en alemany en què la presència d'arguments interns no bloqueja els efectes de reestructuració.

seu significat. Noteu que, tal com palesen els contrastos següents, el SPrep pertany al verb *venir*.

- (184) a. # Veuen en avió.  
b. Venen en avió.

De fet, és possible que, fins i tot, es pugui construir amb un SPrep que n'expressi l'origen.

- (185) a. M'han vingut a veure **de totes bandes**.  
b. Nosaltres **els** hem vingut a veure **des de Barcelona**, als Pearl Jam.

Prèviament, en analitzar la proposta de Cinque, hem fet èmfasi en el fet que un altre dels aspectes que prediu és l'ordre en què apareixen els verbs de reestructuració (*vid.* §. 3.5.1). Ara bé, observeu els contextos següents.<sup>94</sup>

- (186) a. Asp<sub>predisposicional</sub> (*tendir a*) > Mod<sub>volicional</sub> (*voler*)  
b. *Tendia a voler* fer-ho millor.  
c. *Volia tendir a* fer-ho millor.
- (187) a. Asp<sub>frequèntatiu</sub> (*continua*) > Mod<sub>volicional</sub> (*voler*)  
b. *Continua volent-te* ajudar.  
c. *Vol continuar-te* ajudant.
- (188) a. Mod<sub>habilitat</sub> (*poder*) > Asp<sub>èxit</sub> (*aconseguir*)  
b. La diversitat de solucions que presenten en Llull és una manifestació evident que *ha pogut aconseguir* expressar lingüísticament les relacions lògiques d'un pensament complex.  
c. La diversitat de solucions que presenten en Llull és una manifestació evident que *ha aconseguit poder* expressar lingüísticament les relacions lògiques d'un pensament complex.<sup>95</sup>
- (189) a. Asp<sub>èxit</sub> (*aconseguir*) > Asp<sub>conatiu</sub> (*mirar de*)  
b. *Aconseguiré mirar de* negociar-hi.  
c. *Miraré d'aconseguir* negociar-hi.

<sup>94</sup> Val a dir que, com assenyala Bosque (2018), en determinats casos, no només és possible que hi hagi més d'un ordre (1) sinó que, fins i tot, que un mateix element es repeteixi (2).

(1) a. *Debe haber sido muy feliz.* (Mod<sub>epist.</sub> > Aux<sub>perf</sub>)  
b. *Ha debido ser muy feliz.* (Aux<sub>perf</sub> > Mod<sub>epist.</sub>)

(2) *Has podido haberte equivocado.*

(Bosque, 2018)

<sup>95</sup> Exemple extret de Colón, G. Martínez Romero, T. (eds.) (2008). *El rei Jaume I. Fets, actes i paraules*. Castelló de la Plana: Fundació Germà Colón Domènech. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 493.

Són nombrosos els autors que han assenyalat que la jerarquia de Cinque (2004, 2006) no prediu determinats ordres que sí que són possibles en altres llengües (Gonçalves, 1999, per al portuguès; Zushi, 2001, per al japonès; i Wurmbrand, 2001, 2004, per a l'alemany, Laca, 2004, per al castellà, italià i francès, *i.a.*).<sup>96</sup> Tenint en compte els diversos ordres possibles en diferents llengües, si es vol mantenir una anàlisi funcional, s'ha de postular que algunes projeccions poden ocupar més d'una posició a l'estructura.<sup>97</sup> Alhora, un altre problema que sorgeix és precisament l'escenari invers: la jerarquia és en determinats casos poc restrictiva, de manera que prediu ordres que no són possibles; en aquest sentit, *vid.* Laca (2004).

La gran majoria de fets que acabem de descriure evidencien que l'escissió entre categories lèxiques i funcionals no és tan robusta. És per aquest motiu que hi ha autors que, malgrat que analitzen els verbs de reestructuració en tant que auxiliars, proposen que hi ha un conjunt de verbs que són a mig camí i, per tant, consideren que tenen una naturalesa 'semi-auxiliar' o 'quasi-funcional'; aquesta és la perspectiva que adopten Rochette (1988: § 2.2.3), Cardinaletti & Giusti (2001) i Cardinaletti & Shlonsky (2004).<sup>98</sup> Aquest matís recorda la reflexió que hem recollit abans de García (1967), en què es feia èmfasi en la noció de contínuum. Ara bé, més enllà de la validesa d'aquesta línia d'anàlisi, cal plantejar si tots els verbs de reestructuració que no poden ser reduïts a nuclis funcionals poden encaixar en aquesta categoria híbrida.<sup>99</sup>

<sup>96</sup> *vid.* també Fortuny (2008: cap.4) per a una revisió de la proposta de Cinque (2004, 2006).

<sup>97</sup> De fet, Cinque (2006) assumeix una segona projecció a l'estructura per als casos que observa que poden presentar més d'una possibilitat; *vid.* més amunt la **figura 3.3**.

<sup>98</sup> Cal tenir present que, a diferència de Cinque (2004, 2006), els autors anteriors postulen que quan no hi ha efectes de transparència els verbs de reestructuració són verbs lèxics (*vid.* § 3.5.1).

<sup>99</sup> Són diversos els autors que han donat compte de les diferències esmentades per mitjà d'anàlisi basades en una doble distinció: així, més enllà de la caracterització auxiliar/semi-auxiliar (Cardinaletti & Giusti, 2003; Cardinaletti & Shlonsky, 2004; Zubizarreta & Oh, 2007), d'altres han proposat que els auxiliars es divideixen en lèxics i funcionals (Rivero, 1991, 1994; Bravo, Krivochen & García, 2015) —prèviament, Guéron & Hoekstra (1988) proposen classificar-los en auxiliars temporals i auxiliars neutres. En aquest sentit, és interessant l'estudi que presenten Bravo, Krivochen & García (2015) en què argüeixen que les diferències pel que fa a l'ordre i a la compatibilitat entre els diferents auxiliars i els morfemes d'aspecte i temps comporten la necessitat d'establir la distinció anterior. En particular, sostenen que els auxiliars funcionals són els que introdueixen informació temporal o aspectual; en canvi, els auxiliars lèxics són els que absorbeixen aquesta informació. Aquesta diferència dona lloc als escenaris següents.

- (1) Van *a*<sub>AUX1</sub> *estar*<sub>AUX2</sub> *siendo*<sub>AUX3</sub> *interrogados* durante toda la tarde.
- (2) a. Juan *tiene que*<sub>AUX1</sub> *estar*<sub>AUX2</sub> *trabajando* en la biblioteca.  
 b. Juan *está*<sub>AUX1</sub> *teniendo que*<sub>AUX2</sub> *trabajar* en la biblioteca.

En els casos conformats per auxiliars funcionals (1), tots els elements que constitueixen la cadena introdueixen informació temporal i aspectual que modifica el verb principal; per contra, quan un auxiliar lèxic apareix a la cadena, absorbeix la informació temporal i aspectual introduïda per la resta dels auxiliars funcionals que el precedeixen, tal com palesa (2b); de manera que el que es localitza en el temps és el contingut del modal i no pas l'esdeveniment denotat pel verb lèxic. Noteu que, a diferència d'altres propostes, des d'aquesta perspectiva d'anàlisi es pot donar compte no només de les dependències que hi ha entre els auxiliars i el verb principal sinó de les dependències observades entre els mateixos auxiliars.

La línia d'anàlisi anterior s'ha aplicat, sobretot, als verbs de moviment. En aquest sentit, convé recordar que, fins i tot, Cinque (2004, 2006) assumeix que poden tenir un ús lèxic. Ara bé, a diferència d'aquest autor, Cardinaletti & Giusti (2001) i Cardinaletti & Shlonsky (2004) sostenen que són verbs quasi-funcionals, atès que presenten un conjunt de propietats que els allunyen de la resta de verbs de reestructuració. Una d'aquestes característiques és la impossibilitat que desencadenin el canvi d'auxiliar (*vid.* Balza, 2012, per a una anàlisi en termes similars per al basc en determinats verbs modals); en efecte, com hem vist a § 3.3.1, en algunes varietats italomàniques mantenen sempre l'auxiliar, fins i tot, quan hi ha AC —a diferència del català i l'occità (§ 3.3.1); *vid.* (14), que repetim a (190).<sup>100</sup>

(190) Piero {è/\*ha} andato a prendere il latte.

‘En Piero ha anat a prendre llet’ [Italià Estàndard] (Rizzi, 1982: 19)

Un dels aspectes interessants de l'anàlisi anterior és el fet que permet evidenciar la correlació que hi ha entre la posició que ocupen els diferents verbs a l'estructura i el caràcter més o menys emprobit que presenten; en paraules de Cardinaletti & Shlonsky (2004: 548): «the different verb classes seem to be arrayed on a scale of impoverished ancillary functional structure in the clausal skeleton: the more impoverished a verb's structure is, the higher the verb merges in the tree». Tenint en compte aquesta observació, noteu que precisament els verbs que analitzen aquests autors en tant que quasi-funcionals són els que precisament ocupen una posició més baixa a la jerarquia de Cinque (2004, 2006); en concret, per sota de Veu i per sobre de l'àrea dels adverbis del SV (*vid.* 191).

(191) > Mod<sub>volició</sub> > ... Mod<sub>obligació</sub> ... > Mod<sub>permissió</sub> ... > Veu > Percepció > Causatiu  
> ... **Andative** > ... SV

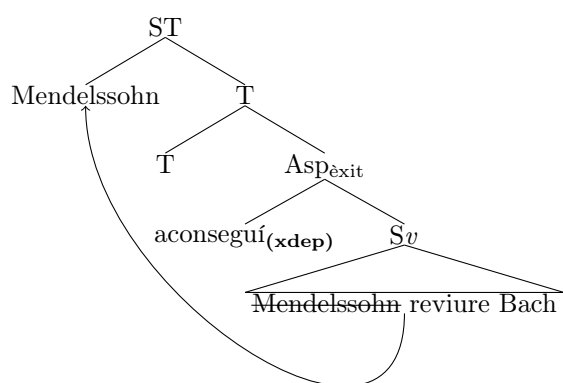
Si deixem de banda els verbs de moviment —hi tornarem al capítol següent—, es fa difícil aplicar una anàlisi quasi-funcional als verbs de control; com hem mostrat abans, hi ha contextos que fan palès que presenten una estructura argumental pròpia; i, de fet, contràriament al que prediuen Cardinaletti & Shlonsky (2004), poden aparèixer amb arguments interns (com l'exemple que hem vist més amunt amb el verb *semblar*: *m'hi ha semblat veure tres etapes*).

Paral·lelament a les propostes que acabem de descriure, hi ha alguns autors que, de manera similar, prenent també com a punt de partida l'anàlisi de Cinque, hi han introduït alguns matisos per tal d'explicar algunes de les asimetries observades entre els verbs de reestructuració. En aquest sentit, destaca el plantejament que fa Grano (2015). Aquest autor assumeix, en la línia de Cinque, que tots els verbs de reestructuració són funcionals

<sup>100</sup> A banda dels verbs de moviment, Cardinaletti & Shlonsky (2004) analitzen també els perceptius i causatius en tant que verbs quasi-funcionals. Com hem assenyalat prèviament, aquests verbs no formen part de l'objecte central de la recerca; només hi fem referència quan ho considerem convenient.

fins i tot davant l'absència d'efectes de transparència, però fa la distinció entre els verbs que són orientats al subjecte (*subject oriented*), és a dir, els que imposen restriccions sobre el subjecte —com *intentar* o *aconseguir*—, i els que no (*no subject oriented*) —com *poder* o *deure*. Per tal d'explicar les diferències que hi ha entre tots dos tipus, postula que els primers contenen com una part del seu significat una variable dependent —és a dir, que no té un caràcter díctic, en el sentit de Giannakidou (2011)—, de manera que ha de ser lligada a la sintaxi, quan el subjecte es desplaça fins a l'especificador del ST. Podríem representar-ho de la manera següent (192).

(192)



Val a dir que, per bé que una anàlisi com la de (192) pot explicar els contrastos observats entre els verbs del tipus *intentar* i els de tipus *deure*, fa prediccions incorrectes pel que fa a l'aplicació de l'AC i de la reestructuració, en català, en determinats verbs de control —ho analitzem en detall al capítol 4. Noteu, a més, que, tot i que Grano afegeix el matís anterior a l'anàlisi de Cinque, en essència, manté l'assumpció segons la qual els verbs de reestructuració són verbs funcionals que conformen estructures monoclausals. A continuació, explorem una via d'anàlisi alternativa: la denominada reestructuració lèxica.

### 3.5.3.2 La reestructuració lèxica

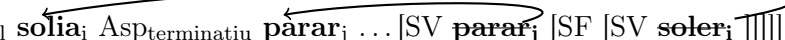
Com acabem de veure en la secció precedent, el capteniment híbrid dels verbs de reestructuració s'ha concretat en diverses propostes en una anàlisi funcional. Ara bé, hi ha autors que han adoptat la perspectiva contrària: els verbs de reestructuració no perden el seu estatus de verb principal i, per tant, són sempre lèxics. Tenint en compte aquesta assumpció, la tasca que cal emprendre és determinar com es pot donar compte dels fenòmens de transparència. En aquest sentit, els autors que mantenen una anàlisi biclausals exploren diferents vies per explicar de quina manera s'estén el domini subordinat al matriu, ja sigui per mitjà de determinats mecanismes o de la projecció de menys capes a l'infinitiu (*vid.* Kayne, 1989b; Bok-Bennema & Kampers, 1994; Gonçalves, 1999 i posteriors; Martins, 2000; Zushi, 2001; Hinterhölzl, 2006; *i.a.*); *vid.* § 3.2.1 i **taula 3.1**, per a una síntesi d'aquestes aproximacions. Amb tot, per ara, no aprofundim en l'estudi d'aquestes propostes. Hi retornem al capítol 5, en què en fem una prospecció detallada per tal de definir quin és l'estatus clausal de la

subordinada.<sup>101</sup>

Una hipòtesi —aparentment— menys controvertida és considerar que els verbs de reestructuració, malgrat conservar l'estatus de verbs principals, conformen estructures monoclausals; d'aquesta manera, es pot explicar el caràcter local dels diversos fenòmens de transparència. N'és un exemple el plantejament de Tortora (2014b). En concret, l'autora postula que son verbs de naturalesa lèxica, que conformen un SV que conté un seguit de projeccions funcionals; és el que en denomina una estructura 'lleugerament biclausal' (*lightly biclausal*); ara bé, es tracta, en realitat, d'una configuració monoclausal que no s'estén més enllà de la perifèria baixa (*low periphery*) (*vid.* Tortora, 2014b: § 4). El que és interessant d'aquesta proposta és que imbrica la reestructuració lèxica a l'anàlisi funcional de Cinque (2004, 2006): assumeix que els verbs de reestructuració es generen com a verbs lèxics però s'acaben desplaçant als nuclis funcionals corresponents —seguint Cinque, fins i tot, davant l'absència d'efectes de transparència. A partir d'aquesta aproximació, l'autora mira de derivar les restriccions d'ordre i concurrència a partir de restriccions sintàctiques. En aquest sentit, observeu les estructures següents, que hem adaptat de Tortora (2014b: 145-146).<sup>102</sup>

(193) [SC [ ... Asp<sub>habitual</sub> **solia**<sub>i</sub> Asp<sub>terminatiu</sub> **parar**<sub>j</sub> ... [SV **soler**<sub>i</sub> [SF [SV **parar**<sub>j</sub> ]]]]]

(194) [SC [ ... Asp<sub>habitual</sub> **solia**<sub>i</sub> Asp<sub>terminatiu</sub> **parar**<sub>j</sub> ... [SV **parar**<sub>j</sub> [SF [SV **soler**<sub>i</sub> ]]]]]



Tal com il·lustren (193) i (194), hi ha dues possibilitats: *i*) que sigui el verb *parar* el que ocupi una posició més baixa (193), de manera que, com es preveu, *soler* seleccioni *parar*; *ii*) o bé que sigui *soler* (194), i, per tant, pogués ser possible un context en què fos *parar* el que seleccionés *soler*. Tanmateix, només una de les dues opcions dona lloc a una derivació reeixida. Tortora adopta la versió de Minimitat Relativitzada (*Relativized Minimality*) (Rizzi, 1990) proposada prèviament a Krapova & Cinque (2008), segons la qual un element conforma un interventor si i només si totes les seves ocurrencies intervenen realment entre els elements de la relació local. D'acord amb aquesta definició, els desplaçaments niats (*nesting paths*) que hi ha a (194) donen lloc a una violació de minimitat: la traça de *soler* queda molt allunyada del seu antecedent; *parar* constitueix un interventor entre ambdós elements. L'única opció possible, doncs, és la derivació de (193), en què, les dues trajectòries s'entrecruen (*crossing paths*) de tal manera que, en aquest cas, *parar* no arriba a intervenir entre *soler* i la seva traça.

<sup>101</sup> Convé precisar que molts dels autors anteriors postulen una estructura biclausal per als verbs de reestructuració i mantenen la distinció entre els casos d'elevació i els de control.

<sup>102</sup> A les estructures de (193) i (194) assenyalarem esquemàticament la perifèria del verb subordinat en tant que SF. Val a dir que es tracta d'una perifèria empobrida, que no conté la jerarquia de projeccions funcionals proposada per Cinque; és per aquest motiu que Tortora assumeix que els verbs de reestructuració, malgrat que es generen en tant que verbs lèxics, s'han d'acabar desplaçant a la perifèria de la clàusula matriu per tal d'ocupar els nuclis funcionals corresponents.

Noteu que, des de la perspectiva que acabem de descriure, no cal recórrer a la semàntica per predir l'ordre correcte; en paraules de Tortora: «the mechanism which rules out the undesired ordering is purely syntactic (a desirable result, in light Cinque's (2006: 34) observation that semantic selection cannot be responsible for the illicit ordering, given that "...it would make perfect sense to 'stop having the habit of doing something'".»

Ara bé, l'anàlisi anterior presenta un inconvenient: no pot predir els diferents ordres que presenten alguns verbs de reestructuració en determinades varietats. Seria incongruent sostenir que els efectes d'intervenció que acabem d'assenyalar permeten explicar les restriccions d'ordre en unes llengües i en d'altres, en canvi, no tinguin cap validesa.

Encara des d'una aproximació monoclausal,<sup>103</sup> una via alternativa és bandejar els plantejaments uniformes i adoptar una anàlisi híbrida en què es plantegi la distinció següent: verbs de reestructuració funcionals vs. verbs de reestructuració lèxics (*vid.* Wurmbrand, 2001 i posteriors; Haddican, 2005; Balza, 2012, 2017; Etxepare, 2014, *i.a.*)<sup>104</sup> Aquest tipus de perspectiva permet donar compte de les asimetries observades entre els diferents verbs; no només pel que fa a l'ordre en què apareixen sinó també amb relació a les propietats que presenten, que hem analitzat en l'apartat anterior. En efecte, de la mateixa manera que hem pogut observar en català, Wurmbrand (2001, 2004), per a l'alemany, i Haddican (2005), Balza (2012) i Etxepare (2014), per al basc, examinen diferents característiques sintàctiques i semàntiques que permeten distingir tots dos tipus de verbs. A tall d'exemple, vegeu que en alemany *versuchen* 'intentar' tampoc no es pot combinar amb un predicat meteorològic (195a), a diferència de *dürfen* 'poder' (195b).

(195) a. \*Es *versuchte* zu schneien.

*lit.* '\*Això va intentar nevar'

b. Es *dürfte* schneien.

*lit.* 'Això podria nevar'

[Alemany] (Wurmbrand, 2004: 996)

Semblantment, en basc, les estructures que presenten l'ordre modal + verb no finit no es poden combinar amb predicats existencials (196).

<sup>103</sup> Tot i que les propostes anteriors postulen una estructura monoclausal, hi ha diferències pel que fa a la mida de l'infinitiu; així, mentre Wurmbrand (2001) assumeix que conforma un SV nu, en els darrers treballs de l'autora constitueix un domini més gran, que s'estén fins al S<sub>Ve</sub>u (vegeu el capítol 5 per a una revisió d'aquesta anàlisi). Paral·lelament, Haddican (2005) i Balza (2012) assumeixen que l'infinitiu pot arribar a presentar la mida d'un S<sub>Asp</sub> o S<sub>v</sub> (*vid.* **taula 3.1** per a una síntesi).

<sup>104</sup> De fet, hi ha autors que fan un pas més enllà i assumeixen un tercer tipus de predicat de reestructuració: semi-lexical; en aquest sentit, *vid.* Balza (2012) per a una anàlisi detallada d'aquesta proposta. Aquesta aproximació seria equiparable a l'anàlisi 'quasi-funcional' de determinats verbs de reestructuració que hem descrit abans (*vid.* Cardinaletti & Giusti, 2001, 2003; Cardinaletti & Shlonsky, 2004).

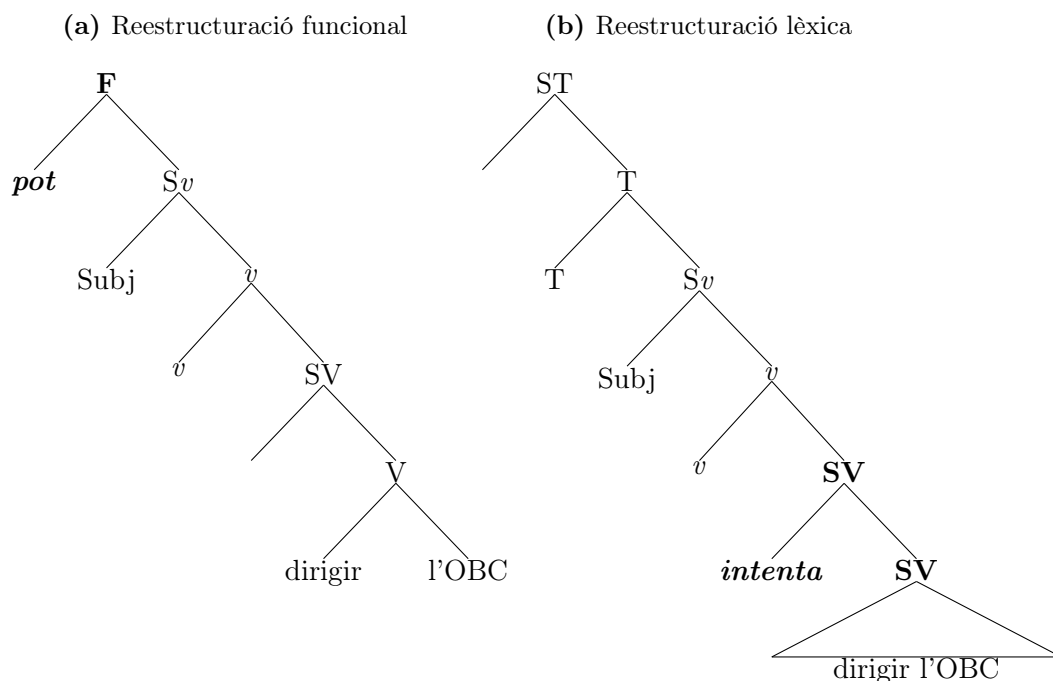
- (196) \*Lehenengo eta behin, *behar* dute baldintza demokratiko  
 primer i un-cop necessita AUX.TRANS.3.PL.ERG condició democràtic  
 -ak egon.  
 3.PL.A ser

‘\*Primer de tot, necessiten haver-hi condicions democràtiques’

[Basc] (Balza, 2012: 100)

L’observació dels fets anteriors ha menat diversos autors a postular que, a diferència de les estructures constituïdes per un verb de naturalesa funcional (197a), en les configuracions encapçalades per verbs lèxics, l’infinitiu conforma —com a mínim— un domini temàtic independent (197b).<sup>105</sup>

(197)



Una altra prova a favor de l’anàlisi bipartida dels verbs de reestructuració és la posició que poden ocupar els clítics en croat en contextos d’infinitiu. Recuperem els exemples de (107b) i (108), que representem ara a (198) i (199), respectivament.

- (198) a. Ona (**ga**) je *htjela* okusiti (**ga**).  
 Ella CL.AC.3.M.SG AUX.3.SG voler.PART tastar.INF CL.AC.3.M.SG  
 ‘Ella (el) va voler tastar(-lo)’
- b. Golman će (**ga**) *pokušati* zaustaviti (**ga**).  
 porter AUX.FUT CL.AC.3.M.SG intentar.INF aturar.INF CL.AC.3.M.SG  
 ‘El porter (l’)intentarà aturar(-lo)’

<sup>105</sup> Les estructures anteriors són una adaptació de les que presenta Wurmbrand (2004: 992).



- (199) a. Ja **ju** *mogu* pjevati.  
jo CL.AC.3.F.SG puc cantar.INF
- b. Ja *mogu* pjevati ?\***ju**.  
jo puc cantar.INF CL.AC.3.F.SG  
‘(La) puc cantar(-la)’

Abans hem assenyalat que, a diferència del que alguns autors han indicat (*pace* Progovac, 1993; Stjepanović, 2004, entre d’altres), l’AC no té sempre un caràcter obligatori en croat (*vid.* § 3.4.1). El que és interessant de notar és que, de nou, hi ha un contrast entre els verbs de reestructuració funcional i els de reestructuració lèxica: els primers desencadenen obligatòriament l’AC (199). Per contra, els verbs de control presenten dues posicions per als clítics (198). Tenint en compte l’asimetria anterior, es podria postular que *mošci* (‘poder’) i *morati* (‘haver de’) són verbs funcionals i, per tant, constitueixen una única clàusula. Des d’aquesta perspectiva, es podria explicar per què el clíctic no pot aparèixer en el domini de l’infinitiu: si es tracta d’una única estructura, el clíctic hi ha d’ocupar la segona posició —o ‘tercera’, en determinats casos (*vid.* nota 62 d’aquest capítol)— que és necessàriament a la part alta de la clàusula. En aquest sentit, doncs, la posició dels clítics en aquestes estructures seria equivalent a la que ocupen en els contextos simples, tal com s’exemplifica (200).

- (200) Ti ćeš (ga) naučiti (\*ga).  
Tu AUX.FUT (CL.AC.3.M.SG) parlar.INF (CL.AC.3.M.SG)  
‘Tu l’aprendràs’ (Corpus Z.)

Aquest fet reforçaria la hipòtesi segons la qual els verbs de (199) serien equiparables als auxiliars. Per contra, en les estructures formades per verbs de control, com ara *htjeti* (‘voler’), el clíctic pot aparèixer en la segona posició de la clàusula matriu —en cas que hi hagi AC— o bé es pot situar a la segona posició del domini no finit —*vid.* (198a). Noteu que aquests fets donen suport a una anàlisi biclausal de les estructures de reestructuració encapçalades per verbs de control.

Val a dir que el portuguès del Brasil ofereix uns contextos que, en certa manera, presenten una certa analogia amb els casos que acabem de veure del croat. Si bé és cert que, a diferència d’aquesta llengua, no manifesta AC (vegeu el capítol 2), encara es manté en un cas: en els verbs d’elevació; i, de la mateixa manera que en croat, té un caràcter obligatori; ara bé, convé precisar que només afecta el clíctic impersonal SE.<sup>106</sup>

<sup>106</sup> Agraïxo a Anabela Gonçalves haver-me fet parar esment en aquestes excepcions.

Cal tenir present que el portuguès del Brasil només disposa de l’estructura sense concordança.

- (1) {Pode/\*podem}-se ouvir os primeiros acordes.  
‘Poden sentir-se els primers acords’

Observeu els exemples següents, que hem adaptat de Martins & Nunes (2016: 333).

- (201) a. Não **se** pode, sem haver justa causa, despedir um professor.  
 b. \*Não pode, sem haver justa causa, **se** despedir um professor.  
 ‘No es pot, sense que hi hagi un motiu, acomiadar un professor’

Si (201a) s’analitza en tant que un cas d’AC, és necessari explicar per què es pot produir en aquests contextos. Defensem que una hipòtesi plausible que podria donar compte del caràcter excepcional de l’estructura esmentada seria assumir que hi ha hagut una reanàlisi, de manera que el clític es generés sempre a dalt.<sup>107</sup> Una prova a favor d’aquesta assumpció és que, precisament, en aquests casos, la inserció de material parentètic que separa el clític i el verb finit de l’infinitiu no dona lloc a una estructura agramatical o marginal —tal com evidència (201a)—, a diferència del que ocorre en els casos prototípics d’AC, no només en portuguès sinó també en altres llengües, com ara el català (*vid.*, també, Rizzi, 1982: § 1, per a l’italià).<sup>108</sup>

- (202) \*O professor não **te** quer —*nem pode*— falar do trabalho de Sintaxe.  
 ‘\*El professor no et vol —ni pot— parlar del treball de sintaxi’  
 [Portuguès europeu] (Gonçalves, 1999: 135, n.12)

- (203) \*/???No **li** pot —si ella no l’hi demana— dir la veritat. [Català]

De fet, si examinem els casos equivalents del portuguès del Brasil (201a) en català i portuguès europeu, observem que donen lloc a estructures mal formades o marginals.

- (204) a. \*/?No **es** pot, sense que hi hagi un motiu, acomiadar un professor.  
 b. \*/?Não **se** pode, sem haver justa causa, despedir um professor.

Les frases de (204) evidencien, com ja hem mostrat abans, que el clític SE en els contextos d’elevació es genera a baix, a diferència de les estructures de control (205). En efecte, en aquest darrer cas, l’estructura esdevé gramatical.

- (205) a. **S’ha** {decidit/intentat/aconseguit} —malgrat no haver-hi consens— revocar la llei contra la pobresa energètica.

<sup>107</sup> Un factor que incideix en l’excepcionalitat d’aquestes estructures amb SE és el fet que són reemplaçades per una configuració en què, en lloc del clític, hi apareix un pronom dític *Aquí* (Anabela Gonçalves, c.p.). Semblantment, com ens fa notar també Sonia Cyrino, es pot emprar també l’expressió ‘a gente’ (*A gente não pode fumar*). Val a dir que les estructures com les de (201a) —que també són possibles en temps compostos (*Não se tem feito muitas coisas no Brasil*)— conformen juntament amb l’ascens del clític ètic (*Não me vem a fazer isso*) casos residuals d’AC en portuguès del Brasil (agraïm a Sonia Cyrino aquestes apreciacions i els exemples indicats). En aquest sentit, de la mateixa manera que plantegem per a (201a), hi ha autors que han considerat que l’excepcionalitat de l’AC amb el datiu ètic també es pot explicar assumint que es genera directament a la clàusula matriu i que adquireix un estatus de marcador de concordança; *vid.* Nunes (2015).

<sup>108</sup> Vegeu el capítol 5 per a una anàlisi detallada de les condicions i restriccions que constreixen l’AC.

- b. {Decidiu/tentou/conseguiu}-se —mesmo sem consenso— revogar a lei contra a pobresa energètica.

En definitiva, a partir del conjunt de casos analitzats fins ara i després de sospesar les diferents línies d'anàlisi proposades (vegeu la síntesi que en fem a la **taula 3.3** més avall), sostenim que la reestructuració no pot ser entesa per designar exclusivament els verbs que tenen una naturalesa funcional, ans al contrari: considerem que és més adequat a nivell descriptiu i explicatiu mantenir la distinció entre verbs lèxics i verbs funcionals. En el decurs d'aquesta tesi, aportem més proves que avalen aquest plantejament (vegeu, en especial, el capítol 4). Un dels objectius principals, doncs, és seguir explorant els límits de la classe de reestructuració i, de retruc, aprofundir en l'anàlisi de la correlació entre control i elevació.

**Taula 3.3:** La naturalesa dels verbs de reestructuració

<b>FUNCIONALS</b>	<b>Sempre funcionals</b>	<b>Anàlisi uniforme</b>	Cinque (2004, 2006)
		<b>Distinció (no) orientats al subjecte</b>	Grano (2015)
	<b>Subcategorització</b>	<b>Només funcionals</b>	Napoli (1981); Rosen (1990); Cinque (2001); Susann Fischer (2000)
		<b>Quasi-funcionals vs. funcionals</b>	Zagona (1982); Picallo (1990); Rochette (1988); Cardinaletti & Giusti (2001); Cardinaletti & Shlonsky (2004)
<b>LÈXICS</b>	<b>Biclausals</b>	Kayne (1989b); Bok-Bennema & Kampers (1994); Zushi (2008); Hinterhölzl (2006); Bok-Bennema (2010); Cyrino (2010 i posteriors)	
	<b>Desplaçament a nuclis funcionals</b>	Tortora (2014)	
<b>DISTINCIÓ LÈXICS VS. FUNCIONALS</b>		Wurmbrand (2001 i posteriors); Haddican (2005); Balza (2012, 2017); ter Beek (2012); Etxepare (2014)	

### 3.6 Recapitulació

En aquest capítol hem explorat el concepte de reestructuració i hem mirat d'aportar-hi llum a partir de la caracterització dels fenòmens que s'hi associen en català i també des de la comparació interlingüística. En concret, en el cas del català hem assenyalat que a banda de l'AC hi ha d'altres proves que evidencien que la subordinada conforma un domini transparent: el denominat *Long tough movement*; la inversió del subjecte; la presència de la NegPres *pas* a la subordinada o el moviment llarg de l'objecte i la concordança entre el verb matriu i l'objecte de la subordinada en les construccions pronominals amb SE. La prospecció de la correlació entre aquests fenòmens de transparència i l'AC (*vid.* § 3.3) ens ha permès de verificar la hipòtesi de (80), que repetim a (206).

(206) L'AC no és una condició necessària per a la reestructuració.

Defensem, doncs, que l'AC és un epifenomen contingent de la reestructuració: la seva presència no és necessària per determinar si una estructura és de reestructuració; en altres paraules: l'absència d'AC no comporta l'absència de reestructuració (*vid.* § 3.3.6), tal com palesa l'exemple de (51a), que repetim a (207), en què el clític apareix en l'infinitiu malgrat la presència de la NegPres *pas* incrustada.

(207) No vull [anar-**hi pas** ]

Alhora, hem pogut comprovar que el fet que una llengua no presenti AC no implica que no pugui desencadenar altres fenòmens i dependències a llarga distància. Aquest escenari evidencia que la reestructuració se situa més enllà dels fenòmens que s'hi associen, com ja han apuntat prèviament alguns autors (*vid.* Cinque, 2006; també Wiklund, 2007, Grano, 2015, *i.a.*), la qual cosa ens permet d'esquivar els plantejaments basats en una doble subcategorització tant pel que fa a l'estatus categorial de l'infinitiu com amb relació a la naturalesa dels verbs de reestructuració; *vid.* taules 3.1 i 3.3 per a una síntesi de les diferents propostes. Això ens mena a seguir la hipòtesi que la reestructuració és universal; allò que varia, doncs, és la manera com es concreta en les diferents llengües naturals; és a dir, el repertori de fenòmens que s'hi relacionen, que depèn de factors interns a cada llengua. En el cas de l'AC, com hem defensat al capítol 2, les diferents varietats romàniques varien en funció de l'estadi en què se situen en el que hem denominat 'Cicle de l'AC'. Ho analitzarem en detall al capítol 5.

Un cop hem establert que els diversos efectes de transparència són la manera com es fa visible la reestructuració en les diferents varietats, hem començat a explorar quines propietats de la gramàtica es poden relacionar amb la reestructuració. En aquest sentit, considerem que la reestructuració no té un caràcter arbitrari; és a dir, sostenim que els verbs que formen part d'aquestes configuracions no estan marcats lèxicament sense que hi hagi cap altra propietat que en doni compte. Un fet que reforça aquesta perspectiva és que el tipus de verbs que forma part d'aquestes estructures no varia substancialment d'una llengua a una altra; a grans trets, conforma una classe estable. A partir d'aquesta observació, hem

revisat les diferents aproximacions que segueixen la hipòtesi de Cinque (2004, 2006), segons la qual l'essència de la reestructuració es troba en la relació que estableixen aquests verbs amb diferents nuclis funcionals; d'aquesta manera es pot donar compte dels paral·lelismes que presenten amb els auxiliars —(208a)-(208b).

- (208) a. **Ho** {ha explicat/va explicar}  
 b. **Ho** {pot/vol/sap/ve a/comença a/acaba d'} explicar.

Amb tot, com hem analitzat a § 3.5.3, l'extensió de la classe de reestructuració més enllà dels modals, aspectuals i de moviment a un gran nombre de verbs de control (209) fa més difícil un plantejament com l'anterior.

- (209) **Ho** {aconseguirà/intentarà/mirarà d'/provarà d'} explicar.

En el decurs d'aquest capítol hem recollit un conjunt de proves que refuten un tractament monolític de tots aquests verbs. Així doncs, contràriament a les propostes que postulen una naturalesa funcional per als verbs —o contextos (Napoli, 1981, Rochette, 1988; Rosen, 1989, *i.a.*)— de reestructuració, hem defensat que les asimetries analitzades evidencien la necessitat de distingir entre verbs de control i verbs d'elevació (*vid.* § 3.5.3). Val a dir que la prospecció que hem dut a terme de l'AC en croat també aporta proves a favor d'aquesta divisió (*vid.* § 3.4.1).<sup>109</sup>

Paral·lelament, l'anàlisi de les dissemblances entre els diversos verbs de reestructuració ens ha permès de confirmar la hipòtesi que l'AC no és una prova fefaent per determinar quins verbs tenen un caràcter auxiliar. Cal, per tant, examinar quines propietats estructurals i semàntiques defineixen aquests contextos que fan possible el moviment aparentment antilocal de l'AC i d'altres fenòmens interclausals. Ho explorem en els propers capítols.

Finalment, hem fet èmfasi en el fet que no tots els verbs de reestructuració donen lloc als mateixos efectes de transparència, com hem apuntat en el decurs dels diferents apartats. Argüim que aquesta observació es tradueix en la idea que la reestructuració té lloc de manera gradual; és a dir, hi ha uns límits oracionals que són més opacs que d'altres. És imprescindible, doncs, establir fins a quin límit es pot estendre la reestructuració i, alhora, determinar quin és l'escenari invers: quines són les característiques que defineixen els casos que mai no en poden formar part? En aquest sentit, hem comprovat en aquest capítol que hi ha un seguit de verbs que bloquegen els diferents fenòmens de transparència i que, precisament, es repeteixen d'una llengua a l'altra. Al capítol següent, doncs, examinem aquests casos i delimitem l'abast del fenomen a partir de l'anàlisi del vincle que hi ha entre el control i la reestructuració.

<sup>109</sup> Cal tenir present que l'anàlisi de control (Hornstein, 1999; Boeckx, Hornstein & Nunes, 2010, *i.a.*) per moviment no considera que aquestes configuracions siguin idèntiques a les d'elevació; el que proposen és que totes dues conformen casos de moviment-A; és a dir, es deriven per mitjà del mateix mecanisme, fusió interna/moviment (*internal merge*).



## Capítol 4

# Control i reestructuració: anàlisi de l'abast de l'AC

Time present and time past  
Are both perhaps present in time future  
And time future contained in time past.  
If all time is eternally present  
All time is unredeemable.

(T. S. Eliot, *Burnt Norton, Four quartets*, 1936)

There's nothing more stable than change

(B. Dylan)

### 4.1 Preàmbul

Com hem mostrat al capítol anterior, els verbs de reestructuració no conformen una classe ben definida sinó que constitueixen un grup que es pot estendre més enllà dels modals, aspectuals i dels verbs de moviment. Atès el caràcter heterogeni que presenten, és imprescindible examinar si hi ha alguna propietat que els acomuni. A primer cop d'ull, copsem que una de les característiques que comparteixen és que la gran majoria són verbs de control. Aquest fet fa palès la necessitat d'explorar la imbricació que hi ha entre la reestructuració i el control, que ja s'ha plantejat en alguns estudis previs (Kayne, 1989b, 1991; Terzi, 1996; Wurmbrand, 1998, 2001, 2002; Landau, 2000; Cinque, 2004, 2006; Manzini & Savoia, 2005; Grano, 2015, 2017; Delfitto & Fiorin, 2018). D'acord amb aquestes observacions, en el present capítol ens plantegem acabar de perfilar la caracterització de la classe dels verbs de reestructuració a partir de la prospecció de la relació que manté amb el control.

Paral·lelament, tenim també com a objectiu delimitar l'abast de l'AC. Com s'ha apuntat en alguns estudis previs (Hernanz & Rigau, 1984; Llinàs, 1990, 1991; Solà-Pujols, 2002; Gavarró & Laca, 2002), l'AC pot tenir lloc en diferents verbs, que, com ja indicàvem a Paradís (2016), conformen un grup ampli i divers, que ultrapassa els límits de la classe 'tradicional' de reestructuració. Atenent a la diversitat de contextos en què l'AC és possible, en el decurs d'aquest capítol mirarem de definir quines propietats presenten els verbs desencadenants.

Alhora, l'anàlisi de l'abast d'aquest fenomen implica examinar, de nou, quina correlació manté amb la reestructuració; en particular, tenim com a objectiu determinar si es poden caracteritzar en tant que verbs de reestructuració o si, per contra, cal formular una hipòtesi alternativa en els termes següents:

- (1) L'AC se situa més enllà de la reestructuració.

En el decurs del capítol, verifiquem quina de les dues vies és la més plausible. En darrer terme, l'anàlisi d'aquests plantejaments implica retornar al concepte de reestructuració. En concret, comporta reconsiderar què entenem per reestructuració. Com hem avançat a l'inici, cal, doncs, explorar quines propietats defineixen aquest tipus d'estructures. Per fer-ho és necessari examinar els límits de tots dos fenòmens. En aquest sentit, tenint en compte que ambdós s'estenen a un gran nombre de verbs de control, sostenim que és essencial invertir el punt de perspectiva; la pregunta rellevant és: quins són els contextos en què mai no es pot produir l'AC i en què mai no hi ha indicis de reestructuració? Ho explorem en deteniment al llarg dels apartats següents.

El capítol s'estructura de la manera següent: en la primera part, redefinim l'abast de l'AC a partir de les dades que hem recollit; en la segona, analitzem la intersecció entre el control, la reestructuració i l'AC; en especial, focalitzem l'atenció en l'estudi dels verbs de control exhaustiu i dels verbs de control parcial i les implicacions que se'n deriven respecte de l'aplicació de l'AC i d'altres fenòmens de transparència. De retruc, explorem quines són les conseqüències que sorgeixen pel que fa a la teoria del control. En el tercer apartat, examinem quines propietats temporals manifesten els diversos verbs de control i de quina manera incideixen en el grau de transparència dels diferents límits oracionals. En el quart, fem una breu prospecció als límits del fenomen; analitzem un conjunt de verbs de control que també presenten un vincle amb la reestructuració: els verbs moviment, els verbs pronominals i els verbs de control d'objecte. Pel que fa al primer grup, examinem la naturalesa que presenten i de quina manera pot incidir l'estatus de la clàusula no finita en la reestructuració i, en especial, en l'AC. Amb relació als verbs pronominals, el fet de tractar-los també de manera separada a la resta de casos es deu al fet que, sovint, han estat exclosos de la classe de reestructuració ateses les restriccions que s'han assenyalat pel que fa a l'AC. Finalment, focalitzem l'atenció en les estructures de control d'objecte amb l'objectiu d'analitzar quins paral·lelismes poden establir amb els verbs causatius. El capítol es clou amb una recapitulació dels aspectes més rellevants i de les conclusions assolides en les diferents seccions.



## 4.2 Redefinició de l'abast de l'AC: les dades

Com hem mostrat en els capítols precedents, en les diferents varietats del català l'AC té lloc en diversos contextos no finits encapçalats per auxiliars, causatius, perceptius i pels denominats verbs de reestructuració (*vid.*, en especial, § 2.2, § 3.3 i § 3.4). Ara bé, com hem defensat prèviament (Paradís 2016, 2018), en català, els límits de l'AC se situen més enllà dels casos descrits en la bibliografia. Si bé alguns lingüistes catalans indiquen que el fenomen es redueix únicament als verbs anteriors, d'altres intueixen que el grup de verbs desencadenants és més ampli. En aquest sentit, considerem que les paraules de Fabra que recollim tot seguit reforcen aquesta intuïció.

Quan un verb en infinitiu fa de complement d'un verb anterior, sovint els pronoms complements d'aquell són atrets per aquest, adjuntant-s'hi en lloc d'adjuntar-se a l'infinitiu de què són complements. Ex.: *M'ho vaig decidir a fer* en lloc de *Em vaig decidir a fer-ho*. **En general, cal evitar aquesta atracció**, adjuntant a cada verb els complements seus. En alguns casos [modals, aspectuals i verbs de moviment], però, la dita atracció és perfectament admissible (i àdhuc recomanable).

(Fabra, 1918/1933: § 97) [La negreta és nostra]

Noteu que Fabra exemplifica la tendència per l'AC amb un verb que —aparentment— no pertany a la classe de reestructuració, com és *decidir*.<sup>1</sup> Paral·lelament, en estudis més recents, d'altres autors també han confirmat que el grup que desencadena aquest fenomen inclou diferents verbs (*vid.* Hernanz & Rigau, 1984; Llinàs, 1991; Solà-Pujols, 2002; Gavarró & Laca, 2002; i també IEC, 2016: § 24.8.3.2). De fet, fins i tot hi ha autors que sostenen que l'AC té lloc de manera generalitzada (*vid.* Moll, 1952: § 5.2.9) —però, com mostrem més endavant, l'abast del fenomen presenta restriccions.

A partir dels diversos escenaris previs observats, convé emprendre la tasca de redefinir l'abast de l'AC i fixar-ne els límits. En altres paraules: quins són els verbs que presenten aquesta possibilitat? En aquest sentit, com hem assenyalat anteriorment (*vid.* Paradís, 2016) es tracta de verbs de naturalesa ben diferent: l'AC és possible en estructures de control de subjecte (2), que poden comprendre diversos verbs de moviment (2c) —a banda d'*anar a* i *venir a*—, i fins i tot —contràriament al que s'ha assenyalat, sovint, en la bibliografia— poden incloure verbs pronominals (2d)-(2e). El fenomen també és possible en contextos de control d'objecte (3) (*vid.* annex A1 per a una llista completa dels verbs que hem detectat que poden desencadenar l'AC).

<sup>1</sup> Si bé cal remarcar que l'exemple de Fabra és marginal per a molts parlants; com veurem a a § 4.5.2, en les configuracions encapçalades per verbs pronominals —en aquest cas, *decidir-se a* + infinitiu— l'ascens dels clítics d'acusatiu pot donar lloc a estructures més estranyes.

- (2) a. Com **hi** *pretens* anar? (CS)  
 b. **L'**ha *après* a parlar. (CPar.)  
 c. **En** *baixo* a comprar mentre prepares la bossa. (CS)  
 d. **S'hi** *atreveix* a anar. (CPar.)  
 e. Avui mateix a Catalunya Ràdio hi han enviat el número 16 per Barcelona i, a la tarda, a TV3 ni s'**hi** ha *dignat* a anar la representant del partit.<sup>2</sup>  
 f. El Pau **hi** va *decidir* anar. (CPar.)  
 g. **Hi** va *prometre* anar amb tu. (CPar.)  
 h. **N'**han *planificat* fer dos. (Paradís, 2016: 221)  
 i. **El** *desitjava* guanyar. (Paradís, 2016: 51)
- (3) a. Diu que ens **hi** *convida* a anar. (CS)  
 b. La Marina m'**hi** ha *recomanat* anar abans. (CPar.)  
 c. Ens **les** *han ensenyades* a fer. (CPar.)  
 d. M'**hi** *ajudes* a trobar totes les pistes? (CS)

Volem remarcar que la situació que acabem de descriure no és exclusiva del català; l'extensió dels límits de l'AC és visible també en altres llengües romàniques, com ara en castellà (Alarcos-Llorach, 1970; Gómez-Torrego, 1988; Fernández-Soriano, 1999; Hernanz, 2016) i en algunes varietats italomàniques (Lo Cascio, 1970; Napoli, 1981; Ledgeway, 2000, 2009; Manzini & Savoia, 2005; Cinque, 2004, 2006; Cinque & Benincà, 2019). De fet, malgrat que hi ha molta variació, molts dels verbs que en català presenten AC també donen lloc a aquest fenomen en altres varietats romàniques. Vegeu, a tall d'exemple, els contextos següents del castellà (4), juntament amb alguns dels casos que hem pogut recollir de l'occità (5).

- (4) a. Se **lo** *permitieron* beber.  
 b. Se **la** *prometen* escribir. (Alarcos-Llorach, 1970: 138)  
 c. **Te lo** *prefiero* dar. (Luján, 1980: 383)  
 d. **Lo** *aprendí* a hacer. (Luján, 1980: 383)
- (5) a. Me demandi çò que fan a l'entraïnament, mas s'èri ieu demest los entraïnaires, **lor** *aprendriá* a placar a las cambas.<sup>3</sup>  
 'Em pregunto què fan als entrenaments, però si fos jo entre els entrenadors els aprendria a placar les cames'  
 b. D'autre latz, **lo** *desiri* pas véser s'enriquir  
 'D'altres bandes, no el desitjo veure enriquir-se'  
 (Sèrgi Viaule, 2014, *apud* BatelÒc)

<sup>2</sup> Font: [www.racocatala.cat/fil/214742](http://www.racocatala.cat/fil/214742).

<sup>3</sup> Font: [www.uarugby.com/phpbb3.2/viewtopic.php?f=5&t=772](http://www.uarugby.com/phpbb3.2/viewtopic.php?f=5&t=772).

Com hem pogut copsar prèviament (*vid.* Paradís, 2014), són els parlants més joves els que tendeixen a emprar l'estructura amb AC en aquests verbs en català (*vid.* també Gavarró & Laca, 2002; IEC, 2016: § 24.8.3.2). És interessant de remarcar que, paral·lelament, Gonçalves (1999) i Magro (2005) intueixen fets similars en portuguès europeu.<sup>4</sup> De manera semblant als exemples que acabem de mostrar d'altres varietats romàniques, en aquesta llengua també és possible trobar casos d'AC amb verbs de control, que s'estenen més enllà del grup 'clàssic' de reestructuració (Gonçalves, c.p.; *vid.* Magro, 2005; Fiéis & Madeira, 2012; Gonçalves, Magro & Pereira, 2015; Barbosa, Paiva & K. C. Martins, 2018).

- (6) a. De tudo o que lhe aconteceu, o que foi que **te** *decidiu* contar?<sup>5</sup>  
 'De tot el que li va passar, què és el que et va decidir explicar?'
- b. Eu já **me** *aprendi* a controlar.  
 'Jo ja em vaig aprendre a controlar' (Magro, 2005: 18)
- c. Sou professor provisório sem preparação específica para a docência nem estágio, porque o Estado nunca **mo** *permitiu* fazer.  
 'Soc professor provisional sense preparació específica per a la docència ni per a les pràctiques, perquè l'Estat no m'ho va permetre fer'  
 (CETEMPúblico, Ext.753989, *apud* Magro, 2005: 22)

Tenint en compte totes aquestes constatacions, volem fer èmfasi en el fet que les estructures que hem recopilat coincideixen, de manera general, amb les dades diacròniques mostrades a § 2.3.3; en efecte, molts dels verbs en què hem pogut comprovar que és possible l'AC són els mateixos que hem agrupat abans sota l'etiqueta d'*altres* en l'esquema presentat a § 2.3.3, que recuperem a (7).

- (7) Escala implicativa per a l'AC (versió provisional II)  
 auxiliar (temps compostos) > auxiliar + gerundi > auxiliar passat perifràstic + infinitiu > auxiliar futur + infinitiu > Mod. > Asp. > **altres**

Com hem defensat al capítol 2, si una llengua presenta AC en els temps compostos podrà presentar AC en d'altres configuracions. En el cas del català, observem que els límits del fenomen s'estenen fins a un gran nombre de verbs principals (*vid.* annex A1 per a una llista completa dels verbs recollits). En aquest sentit, les dades sincròniques que hem recollit

<sup>4</sup> Agraïxo a Anabela Gonçalves, Catarina Magro, Ana Maria Martins i Sandra Pereira les seves observacions i comentaris tan valuosos sobre l'abast de l'AC en portuguès europeu.

<sup>5</sup> Exemple extret d'una enquesta realitzada a quinze parlants de portuguès europeu. Deu dels enquestats van seleccionar com a opció preferida aquesta frase en lloc de *o que foi que decidiu contar-te?*. Si bé es tracta d'una petita mostra, les dades sembla que apunten que l'abast del fenomen de l'AC s'amplia, per a alguns parlants —sobretot, els més joves—, a diferents verbs de control. Convé tenir present que en estructures com les de (6a) la presència d'elements proclitzadors pot afavorir l'AC. En aquest sentit, *vid.* també Magro (2005) i Fiéis & Madeira (2012).

posen de manifest un canvi sintàctic en curs en català pel que fa a l'aplicació i a l'abast de l'AC —com acabem d'assenyalar, endegat pels parlants més joves (en aquest sentit, *vid.* Paradís, 2014). En certa manera, doncs, es podria argüir que aquesta llengua retorna a l'estadi inicial en què l'AC era obligatori i incloïa un gran nombre de verbs.<sup>6</sup> Tenint en compte aquest escenari, recuperem a (8) el Cicle de l'AC que hem presentat a § 2.3.<sup>7</sup>

(8) *Cicle de l'AC*

**Estadi 1** CL + V + V<sub>[FIN]</sub>

**Estadi 2** (CL) + V + V<sub>[FIN]</sub> + (CL)

**Estadi 3** V + V<sub>[FIN]</sub> + CL

Tal com hem defensat a § 2.3.2, considerem que els casos de reduplicació (vegeu l'estadi 2), són una mostra d'aquest canvi de patró. En aquest sentit, és interessant de notar que també hem pogut capturar-ne molts casos amb aquests nous verbs'.

- (9) a. S'**hi** va *atrevir* a anar-**hi**. (CPar.)  
 b. **El** va decidir portar-**lo** a un altre lloc. (Paradís, 2018: 286)  
 c. T'**hi** *encarregues* d'anar-**hi** tu? (CS)  
 d. **En** va *demanar* fer-**ne** un altre. (CPar.)

Val a dir que també n'hem pogut trobat algun exemple en occità (10).

- (10) E **te** devi *aprene* de **te** vestir  
 'I t'has d'aprendre a vestir-te' (Joan Bodon, 1976, *apud* BatelÒc)

Fora de l'àmbit romànic, la prospecció de l'AC en croat ens ha permès de copsar que l'abast del fenomen comprèn els mateixos límits que hem detectat en català.

- (11) Ti ceš **ga** naučiti govoriti.  
 Tu AUX.FUT CL.AC.3.M.SG aprendre.INF parlar.INF  
 'Tu l'aprendràs a parlar'
- (12) Odbor će **ih** odlučiti predstaviti  
 Comitè AUX.FUT CL.AC.3.M.PL decidir.INF presentar.INF  
 'El comitè decidirà presentar-los' (Corpus Z.)

De la mateixa manera que hem vist a § 3.4.1, l'AC en aquests verbs no és obligatori; el clíctic pot ocupar també una posició en el domini de l'infinitiu (13b)-(14b).

<sup>6</sup> Possiblement, aquest canvi podria ser present en d'altres varietats romàniques que presenten un comportament similar al català pel que fa a l'aplicació i abast de l'AC.

<sup>7</sup> Per motius de claredat expositiva, no indiquem a (8) les diferents possibilitats de col·locació de proclisi i enclisi respecte del verb.

- (13) a. Odbor *će* **ih** *odlučiti predstaviti*  
 Comitè AUX.FUT CL.AC.3.M.PL decidir.INF presentar.INF  
 ‘El comitè decidirà presentar-los’
- b. Odbor *će* *odlučiti predstaviti* **ih**  
 Comitè AUX.FUT decidir.INF presentar.INF CL.AC.3.M.PL  
 ‘El comitè decidirà presentar-los’
- (14) a. Ti *ćeš* **ga** *naučiti govoriti.*  
 Tu AUX.FUT CL.AC.3.M.SG aprendre.INF parlar.INF
- b. Ti *ćeš* *naučiti govoriti* **ga.**  
 Tu AUX.FUT aprendre.INF parlar.INF CL.AC.3.M.SG  
 ‘Tu l’aprendràs a parlar’ (Corpus Z.)

Les dades recopilades palesen que l’extensió de l’AC a un gran nombre de verbs de control no és un fet idiosincràtic del català sinó que és visible també en d’altres llengües. Alhora, el conjunt de casos observats evidencia que es tracta d’un grup ampli de verbs —a primera vista, de caràcter heterogeni—, que no pertanyen a la classe tradicional de reestructuració. A partir d’aquesta observació, s’ha formulat prèviament la hipòtesi que l’AC se situa més enllà de la reestructuració (Paradís, 2016). Aquesta dissociació es veuria refermada pel fet que, com hem defensat extensament al capítol 3, l’AC no conforma una condició necessària per a la reestructuració; és a dir, l’absència d’AC no implica l’absència de reestructuració (*vid.*, en especial, § 3.3.6). La pregunta que sorgeix aleshores és la següent: quines propietats comparteixen tots aquests verbs que fan possible l’AC? Noteu que el que tenen en comú és que conformen estructures de control. Ara bé, aquesta propietat no és suficient per donar compte de la possibilitat que desencadenin l’AC; hem pogut comprovar que no tots els verbs de control poden desencadenar l’AC. En aquest sentit, compareu els casos anteriors amb els de (15).

- (15) a. \***Ho** *defensa fer.* (Hernanz & Rigau, 1984: 43)
- b. \***Hi** *va admetre pensar.* (Paradís, 2018: 284)

Alguns autors han defensat l’assumpció que els límits de l’AC es constreixen als verbs de control en què els complements d’infinitiu i de subjuntiu es troben en distribució complementària —*vid.* Quicoli (1976); Luján (1978, 1980); Zushi (2001), *i. a.* Ara bé, les dades recollides invaliden aquesta hipòtesi. En aquest sentit, fixeu-vos en els contrastos següents.<sup>8</sup>

- (16) a. {Desitjo/prefereixo/espero} que {\*vindré/vingui} demà.
- b. He {decidit/planificat/triat} que {vindré/vingui} demà.

<sup>8</sup> Luján (1978, 1980) proposa que la diferència entre els verbs que desencadenen AC i els que no es deu a l’absència/presència de T, que correlaciona, alhora, amb la possibilitat que hi hagi alternança o no entre l’infinitiu i el subjuntiu. Amb tot, aquest plantejament no dona compte de tots els casos —*vid.* (16b)-(17). *vid.* també Suñer (1980) i Gonçalves (1999: § 4.3.3) per a una revisió crítica de la proposta de Luján.

- (17) a. Lamento que ho {faci/\*fa}.  
 b. \***Ho** lamento haver fet.

Observeu que els verbs de (16a) poden desencadenar l'AC i seleccionen un complement en subjuntiu, tal com prediuen els autors adés esmentats. Tanmateix, en el cas de (16b) aquesta correlació no se segueix: els verbs *decidir*, *planificar* o *triar* poden, també, construir-se amb una subordinada d'indicatiu. Alhora, hi ha verbs, com *lamentar*, que sí que presenten una distribució complementària entre infinitiu i subjuntiu (17a) i, en canvi, bloquegen l'AC (17b). Cal, doncs, buscar una anàlisi alternativa. Alguns autors han destacat que la propietat que defineix els verbs de control que donen lloc a l'AC és la correferència entre el subjecte de la subordinada i el de la clàusula principal (*vid.* Kayne, 1989b, 1991; Terzi, 1994, 1996, *i.a.*) Ara bé, l'escenari no és tan clar: com hem mostrat a (3), (4a) i (6c), els verbs de control d'objecte també desencadenen aquest fenomen. És necessari, per tant, continuar explorant les propietats que caracteritzen els diferents verbs de control per tal de precisar quines són les que determinen que es pugui aplicar l'AC. Val a dir que, de retruc, la correlació entre control i reestructuració establerta en la bibliografia ens mena a reconsiderar la viabilitat de la hipòtesi que hem defensat en estudis previs segons la qual l'AC se situa més enllà dels verbs de reestructuració. Quina relació hi ha entre l'AC, el control i la reestructuració? Ho explorem en detall en els propers apartats.

## 4.3 Control i reestructuració

### 4.3.1 Consideracions generals

Un dels camps de la gramàtica generativa que ha suscitat extensos debats i nombroses reformulacions és l'estudi de les estructures de control. En aquest sentit, convé precisar que el terme «control» no es redueix a una configuració en concret; en paraules de Potsdam & Haddad (2017: 4): «Control is not a narrow phenomenon; it arguably takes a variety of forms both within a single language and across languages, and what should be subsumed under the label 'control' is continually under revision». En aquesta tesi, però, només tenim en compte els contextos de control obligatori (18) —tant si hi ha control de subjecte (18a), com d'objecte (18b)— perquè defensem que és en aquests casos en què pot aparèixer la reestructuració i l'AC, contràriament als contextos de control no obligatori (19); és a dir, en les estructures en què no hi ha un antecedent obligatori —per a una revisió i anàlisi de les diferents propostes sobre aquestes darreres configuracions, *vid.* Landau (2013: § 7).

- (18) a. La directora Ligia Amadio<sub>i</sub> vol [AE<sub>i</sub> dirigir l'OBC ]  
 b. La directora Ligia Amadio ensenya el Joan<sub>i</sub> [a AE<sub>i</sub> dirigir l'OBC ]
- (19) PRO<sub>arb</sub> disminuir el nivell d'emissions de CO2 ajudarà en la lluita contra el canvi climàtic.

Pel que fa a l'anàlisi de les estructures de control, des de les primeres aproximacions (Rosenbaum, 1967), s'han plantejat diferents vies per donar compte dels diversos contextos

en què poden aparèixer (*vid.* Boeckx, Hornstein & Nunes, 2010: § 2; Landau, 2013: § 2, per a una revisió exhaustiva dels estudis dedicats a aquest fenomen). Recentment, les dues propostes més esteses —com hem avançat al capítol anterior (§ 3.3.3)— són: el control derivat de moviment-A (*Control as movement*) (Hornstein, 1999; Boeckx, Hornstein & Nunes, 2010) —per a variacions en aquesta darrera línia, *vid.* Manzini & Roussou (2000), Bowers (2008), *i.a.*—; i el control per concordança (*Control as Agree*) (Landau, 2000, 2004).<sup>9</sup>

Volem fer èmfasi en el fet que no és l'objectiu d'aquesta tesi acarar i revisar minuciosament les anàlisis anteriors sinó que el que ens proposem és comprovar quina de les vies plantejades pot donar compte de les dades recollides. Així doncs, en el decurs del capítol, examinem amb atenció quines propietats de les estructures de control aporten llum a la caracterització de la reestructuració. En aquest sentit, cal remarcar que un dels aspectes que conforma l'eix vertebrador del conjunt de propostes sobre el control és el temps semàntic [+/-T], el qual permet definir els límits temporals d'un esdeveniment, i que és independent del temps morfològic. Des d'aquesta perspectiva, doncs, com bé observa Stowell (1982), una estructura [-Fin] no ha de ser necessàriament [-T] perquè pot denotar un esdeveniment que tingui lloc en un moment diferent del temps especificat pel verb matriu. Semblantment, com mostra Landau (2004), hi ha contextos de control finit (*finite control*), que, malgrat ser [+Fin], com les configuracions considerades de subjuntiu en hebreu —*vid.* també Borer (1986)—, o en serbi (§ 3.4.1), són en realitat [-T].<sup>10</sup> A banda, cal tenir present que no tots els autors adopten la idea que l'absència de temps semàntic en una estructura implica la corresponent absència de temps sintàctic (*vid.* Gonçalves, 1999 i posteriors; Landau, 2000, 2004, 2013; Wiklund, 2007, *i.a.*); hi tornarem més endavant.<sup>11</sup>

A partir de les assumpcions anteriors, és necessari explorar quina incidència pot tenir l'anàlisi del temps semàntic a l'hora de descriure els diferents verbs de control per tal de determinar

<sup>9</sup> Vegeu també l'anàlisi de Silke Fischer (2018), que imbrica aspectes de totes dues vies.

Val a dir que, al llarg de la bibliografia, s'han adoptat diferents perspectives. En la Teoria Estàndard, es postula la regla Equi(valent) NP Deletion (Rosenbaum, 1967), a partir de la qual s'eliminava el SN subjecte de la subordinada. En canvi, en el marc de la Recció i el Lligam (*Government and Binding*), s'assumeix que el subjecte de l'infinitiu és un formatiu nul, PRO, que, a partir del Teorema de PRO, es prediu que ocupa la posició de subjecte de les clàusules no finites (Chomsky & Lasnik, 1977; Manzini, 1983). Paral·lelament, destaca també l'aproximació semàntica al control (*predicational control*) proposada per Chierchia (1984). Manzini & Savoia (2005) adopten una anàlisi en aquests termes per als verbs de reestructuració. Dins del Programa Minimista, destaquen les anàlisis que miren de donar compte de les propietats distribucionals de PRO a partir d'assumir que conté cas Nul (Chomsky & Lasnik, 1993) i de relacionar-lo amb les propietats temporals de les clàusules no finites (Martin, 1996, 2001).

<sup>10</sup> Semblantment, en suec alguns infinitius poden presentar marques morfològiques temporals, malgrat que conformen estructures [-T]. Es tracta dels casos en què té lloc el procés de còpia, que hem descrit a § 3.4. Ho reprendrem més endavant. Per a una anàlisi minuciosa d'aquests contextos, *vid.* Wiklund (2007).

<sup>11</sup> És interessant d'assenyalar que el temps semàntic manté un paral·lisme amb el rol que té l'especificat/definitiu en el domini nominal; en concret, comparteixen la funció de constrènyer els límits de les expressions que en depenen —d'esdeveniments, en el primer cas, i nominals, en el darrer— (*vid.* Partee, 1984; Polinsky & Potsdam, 2006, i referències que s'hi citen).

si, de retruc, pot influir, d'alguna manera, en la caracterització de la reestructuració.<sup>12</sup>

Si retornem a Stowell (1982), observem que, seguint la intuïció de Bresnan (1972), proposa un plantejament uniforme per als verbs de control: tots contenen un operador temporal, que situa a C, que desencadena una interpretació hipotètica, de futur, respecte del temps matriu. L'única excepció que assenyalava són els complements dels verbs proposicionals (*creure, afirmar*), per als quals assumeix que no projecten C; la qual cosa implica, des de la seva perspectiva d'anàlisi, l'absència de l'operador temporal responsable de la lectura *irrealis*. Ara bé, com s'ha assenyalat en estudis posteriors i com mostrarem a § 4.4, l'assumpció anterior mostra una imatge incompleta; només dona compte de dues classes de verbs. Cal, doncs, introduir-hi matisos.

En aquest sentit, si revisem les diferents anàlisis dedicades al control, podem comprovar que, tot i que difereixen en determinats punts, hi ha un consens, més o menys general, a considerar diferències entre els diversos verbs amb relació a la interpretació temporal de l'infinitiu. Així doncs, algunes aproximacions, com la de Martin (1996, 2001) —i, de manera similar, Bošković (1997)—, prenen com a punt de partida la intuïció de Stowell (1982), i sostenen que la propietat que diferencia les estructures de control de les d'elevació i MEC és precisament que les primeres contenen temps semàntic. Cal tenir present que en aquestes anàlisis la presència de temps semàntic [+T] és essencial per caracteritzar quines són les estructures en què el cas —sigui nominatiu o nul— és legítimat. D'aquesta manera, es mira de donar compte de la distribució de PRO. Ho reproduïm esquemàticament a (20).<sup>13</sup>

<sup>12</sup> Per tal de donar compte del temps semàntic hi ha autors que sostenen que conforma un operador (Stowell, 1982; *i.a.*); d'altres, en canvi, defensen que es tracta d'un argument Partee (1973); Zagana (1990). Val a dir que l'objectiu d'aquest capítol no és examinar acuradament les dues perspectives anteriors sinó examinar quines repercussions sintàctiques té el temps semàntic en les diferents estructures de control. Així doncs, deixarem de costat les diferències que hi ha entre totes dues propostes.

<sup>13</sup> De retruc, els autors que defensen la distinció de (20) argüeixen que permet donar compte de les diferències entre les estructures de control i les de MEC pel que fa a la capacitat de legitimar predicats esdevenimentals (*vid.* Pesetsky, 1991; Martin, 1996, 2001; Bošković, 1997). Aquests fets menen aquests autors a considerar que són només les estructures de control les que presenten un operador temporal o modal que legitima la lectura eventiva de la subordinada (*vid.* també Enç, 1990). En aquest sentit, compareu (1a) i (1b), que hem adaptat de Martin (2001: 150).

- (1) a. Geno {managed/decided} to win the game.  
       'La Geno va aconseguir/decidir guanyar el joc'  
       b. \*Geno believed Rebecca to win the game.  
       'La Geno creia que la Rebeca havia guanyat el joc'

Amb tot, les asimetries de (1) són presents, també, entre els diferents verbs de control —*vid.* Pires (2006); Wurmbrand (2014); Grano (2015). En aquest sentit, compareu (1a) i (2). Aquest fet conforma un escull per a les anàlisis que acabem d'assenyalar. Ho explorem en detall a § 4.4.

- (2) \*Geno claimed to win the game.  
       'La Geno va dir que havia guanyat el joc'



- (20) a. *Estructures finites*  
 [+T, +Fin] [SD, Cas nominatiu]
- b. *Estructures no finites*
- a. Control: [+T, -Fin] [PRO, Cas nul]
- b. Elevació/MEC: [-T, -Fin]

Tot i que Martin (1996, 2001) i Bošković (1997) postulen que els verbs de control són [+T] argüeixen, alhora, que dins dels verbs de control els implicatius i els factius poden desencadenar una lectura *realis* —com prèviament havien notat Karttunen (1971) i Pesetsky (1991: § 2.1.1, § 3.3.3). Els contrastos que hi ha pel que fa a la interpretació de la subordinada entre el verb implicatiu *aconseguir* (21a) i el verb factiu *lamentar* (21b), d'una banda, i el verb desideratiu *desitjar* (21c), de l'altra, evidencien aquesta diferència (a § 4.4 aprofundim en les dissimilituds que separen aquestes classes i analitzem en detall les propietats temporals que presenten).

- (21) a. Claude Lantier no va aconseguir acabar l'obra, # però la va acabar.  
 b. Claude Lantier va lamentar acabar l'obra, # però no la va acabar.  
 c. Claude Lantier desitjava acabar l'obra, però no la va acabar.

Amb tot, malgrat l'apunt que introdueixen Martin (1996) i Bošković (1997) pel que fa a la caracterització temporal dels diferents verbs de control, és necessari filar encara més prim; en aquest sentit, com nota Landau (2000 i posteriors), no tots els verbs de control presenten la mateixa especificació pel que fa a l'orientació temporal de la subordinada (*vid.* també Wurmbrand, 2001, 2007, 2014; Polinsky & Potsdam, 2006; Wiklund, 2007; Gonçalves, Cunha & Silvano, 2010; Grano, 2015; Pearson, 2016, *i.a.*). Davant d'aquests fets, Landau sosté que no tots contenen temps semàntic [+T] —*vid.* també Wurmbrand (2007). Aquesta observació el mena a fer la distinció següent:

- (22) a. Verbs de control exhaustiu  
 [-T, -AGR]
- b. Verbs de control parcial  
 [+T, -AGR]

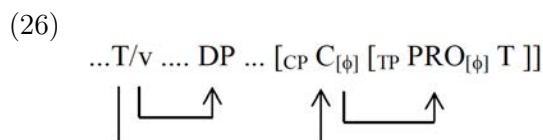
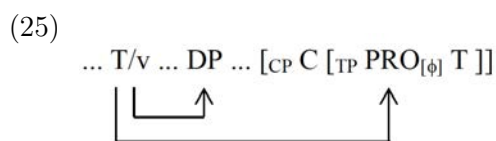
Tal com es representa a (22), Landau proposa dues classes de verbs de control en què la relació entre el controlador i el subjecte de la subordinada s'estableix per mecanismes diferents: la de control exhaustiu (*exhaustive control*), en la qual hi ha una identitat estricta entre el subjecte de la subordinada i el subjecte matriu (23), i que està conformada pels modals, aspectuals i implicatius; i la de control parcial (*partial control*) —*vid.* (24)—, en la qual el subjecte de la subordinada, tot i que sintàcticament és singular —tal com evidencia (24c), en què no pot legitimar una anàfora plural—, pot ser semànticament plural; és a dir, pot designar un conjunt de referents, entre els quals s'inclou el subjecte matriu (24b). Aquest darrer grup inclou els verbs desideratius, factius, proposicionals i interrogatius

(*vid.* **taula 4.1** més avall; *vid.* també Wilkinson (1971), per a una primera caracterització d'aquestes configuracions).<sup>14</sup>

- (23) a. John<sub>i</sub> began [PRO<sub>i</sub> to solve the problem]  
 'En John va començar a resoldre el problema'  
 b. \*The chair<sub>i</sub> began [PRO<sub>i+</sub> meeting without a concrete agenda].  
 'La presidenta va començar a reunir-s'hi sense una agenda concreta'
- (24) a. John<sub>i</sub> hoped [PRO<sub>i</sub> to solve the problem]  
 'En John desitjava resoldre el problema'  
 b. The chair<sub>i</sub> regretted [PRO<sub>i+</sub> meeting without a concrete agenda].  
 'La presidenta va lamentar reunir-s'hi sense una agenda concreta'  
 c. \*John<sub>i</sub> told Mary that he<sub>i</sub> preferred [PRO<sub>i+</sub> to meet **each other** at 6].  
 '\*En John va dir a la Mary que preferia reunir-se l'un amb l'altre'

(Landau, 2000: 7, 37, 45)

Landau postula que les diferències entre les dues estructures de control anteriors es deriven en funció del tipus de concordança que s'estableix entre els nuclis funcionals matrius i els corresponents a la subordinada. Així, la identitat estricta dels contextos de control exhaustiu és el resultat de dues concordances (25): d'una banda, la que s'estableix en la clàusula principal entre T —o *v* si és control d'objecte— i el SD controlador; de l'altra, la que sostenen el T matriu i PRO. Per contra, la pluralitat del subjecte incrustat en les configuracions de control parcial es deu al fet que, en aquest cas, la segona relació de concordança entre el nucli funcional matriu i PRO té lloc a partir del C de la subordinada (26). Per a una crítica a aquesta proposta, *vid.* Landau (2015: § 2.3).



<sup>14</sup> L'objectiu de la recerca és analitzar els verbs que formen part de les dues classes anteriors; deixem de costat els adjectius que també en formen part; per a una caracterització d'aquests casos *vid.* Landau (2000 i posteriors), Boeckx, Hornstein & Nunes (2010), *i.a.* A banda d'aquests casos, tampoc no ens aturarem en els verbs interrogatius, que deixem fora de la classe de reestructuració. Com mostrarem al capítol 5, aquest darrer grup bloqueja sistemàticament els diferents efectes de transparència.

Com hem avançat més amunt, les diferències entre les dues estructures anteriors no només afecten la interpretació del subjecte de la subordinada sinó que també incideixen en la lectura temporal de la clàusula no finita. Els contrastos de (27)-(28) representen la caracterització que hem vist més amunt a (22). És només en el grup dels verbs de control exhaustiu (27) que l'especificació temporal de l'esdeveniment denotada per la subordinada ha de coincidir amb la del verb matriu, tal com evidencia el fet que no puguin combinar-se amb adverbis temporals diferents —més endavant, perfilem aquesta idea (*vid.* § 4.4).

- (27) a. Fa una setmana *va començar a* treballar al Liceu.  
 b. \*Fa una setmana *va començar a* treballar al Liceu avui.
- (28) a. Fa una setmana *va decidir* treballar al Liceu.  
 b. Fa una setmana *va decidir* treballar al Liceu avui.

En els apartats següents caracteritzem més detalladament totes dues classes; ara el que ens interessa de remarcar és que la propietat clau que fa possible aquesta classificació és si el verb que encapçala l'estructura selecciona un complement que conté temps semàntic o no. Convé assenyalar que, recentment, Landau (2015, 2016a,b, 2018) ha modificat el plantejament anterior, de manera que considera que, a banda de les propietats temporals del complement dels verbs de control, la propietat essencial per distingir entre els diferents verbs de control obligatori és el caràcter actitudinal o no del verb que el selecciona. Això el porta a plantejar les dues generalitzacions següents.

- (29) a. Non-attitude complements are untensed and force Exhaustive Control;  
 b. Attitude complements are tensed and allow Partial Control.

(Landau, 2015: 19)

Així doncs, a partir d'aquesta nova aproximació, caracteritza —seguint les observacions prèvies de Bianchi (2001, 2003) i Pearson (2016)— els verbs de control parcial en tant que verbs actitudinals, i els de control no exhaustiu com a no-actitudinals —entenen que el terme 'actitudinal' designa els contextos en què les expressions lingüístiques no s'interpreten segons les condicions externes sinó en funció de l'estat epistèmic o bolètic/desideratiu que té el participant respecte de la situació reportada (*vid.* Landau, 2015: § 3.1). Des d'aquesta nova perspectiva, Landau relaciona la presència de temps semàntic [+T] en els contextos encapçalats per verbs actitudinals amb el fet que continguin un operador actitudinal.

És interessant d'assenyalar que les modificacions proposades a Landau (2015, 2016a,b, 2018) respecte dels treballs anterior sorgeixen de la necessitat de continuar perfilant els mecanismes que fan possible el control. Noteu que, tal com es representa més amunt a (22), en les primeres anàlisis de l'autor les dues propietats crucials per definir els casos de control exhaustiu i els contextos de control parcial són asimètriques; en paraules de Landau (2015: 18) «It is the contrast in [+/- T] that explains the contrast in (the partiality of) control, and not vice versa.» És per aquest motiu que proposa un canvi de perspectiva que permeti

derivar totes dues propietats d'una distinció més essencial: la naturalesa [+/- actitudinal] del verb matriu. Val a dir que la diferència entre totes dues classes de control no depèn només del tipus de verb matriu sinó també de la via a partir de la qual s'estableix la relació de control: en les configuracions de control no actitudinal té lloc el denominat control predicatiu (*predicative control*), que s'estableix a partir de la relació de predicació que hi ha entre el complement d'infinitiu i el controlador. En aquests casos, el nucli predicatiu Fin de l'infinitiu requereix un operador nominal, de manera que atreu el subjecte al seu especificador (30b).<sup>15</sup> Des d'aquesta posició el subjecte adquirirà a FF els trets  $\phi$  del controlador.

- (30) a. [La Núria]<sub>[3.SG.F]</sub> intenta [<sub>SFin</sub> Fin]<sub>[uD]</sub> [ST AE]<sub>[D]</sub> [ $\phi$ : \_]- venir aviat ]]]  
 b. [La Núria]<sub>[3.SG.F]</sub>i intenta [<sub>SFin</sub> AE]<sub>[3.SG.F]</sub>i [ST venir aviat ]]]

En canvi, en el cas dels verbs de control actitudinal/parcial, la relació de control té lloc per mitjà d'una variable lligada (*variable binding*). Landau s'hi refereix com a control logofòric (*logophoric control*). En aquests contextos, el subjecte de l'infinitiu també es trasllada a l'especificador del SFin, però, a diferència dels contextos de control predicatiu/exhaustiu (30), la legitimació es deriva per mitjà de més passos: la subordinada conforma més capes, un SC, que inclou un 'centre logofòric', que codifica els participants de la matriu (*vid.* Bianchi, 2003 amb variacions; hi retornem més endavant). El nucli d'aquest SC projecta una variable pronominal (*pro<sub>x</sub>*) que satura el predicat SFin i alhora és lligada pel controlador matriu (*vid.* Landau, 2015: § 3.4). Ho representem esquemàticament a (31).<sup>16</sup>

- (31) [La Núria]<sub>[3.SG.F]</sub>  $\lambda x$  ha decidit [SC *pro<sub>x</sub>* C [<sub>SFin</sub> AE]<sub>[ $\phi$ : 3.SG.F]</sub>i Fin [ST venir ]]]]

D'ara endavant, per motius de claredat expositiva, mantindrem les etiquetes de control exhaustiu i parcial.<sup>17</sup>

Més enllà dels canvis adés esmentats, volem fer èmfasi en el fet que aquest nou plantejament que adopta Landau no inclou modificacions pel que fa als verbs que conformen les dues classes de control esmentades; és a dir, manté els mateixos verbs en cada grup. En els

<sup>15</sup> Com indica Landau (2015: 25), aquesta idea remet a la proposta de Chomsky (1980), segons la qual la predicació sintàctica en els infinitius de propòsit es derivava per mitjà del moviment de PRO.

<sup>16</sup> És interessant de notar que Landau (2015 i posteriors) manté la idea de la proposta de control per concordança (*Control as Agree*) segons la qual la legitimació del subjecte té lloc via C (*vid.* 26).

<sup>17</sup> Un altre dels canvis recents d'aquesta proposta és la reformulació de PRO com un pronom mínim (en el sentit de Kratzer, 2009). Des d'aquesta nova perspectiva, l'autor caracteritza el subjecte infinitiu com un element que conté un tret D i trets  $\phi$  no especificats (<sub>[D]</sub> [ $\phi$ : \_]), la valoració dels quals té lloc a FF. És interessant de destacar que, prenent com a punt de partida aquesta caracterització, Herbeck (2015) ofereix una unificació dels subjectes nuls en dominis finits i no finits, de manera que permet al sistema poder prescindir de l'existència de dos formatius diferents (PRO/*pro*). Des d'aquesta nova perspectiva, els subjectes nuls conformen ocurrences de D diferents que es deriven a partir del context sintàctic i discursiu. *vid.* Silke Fischer (2018) per a una anàlisi en termes diferents però que permetria també unificar PRO/*pro* i les anàfores.

Per motius de claredat expositiva, en aquesta tesi ens referim al subjecte de l'infinitiu com a PRO o A(rgument) E(xtern).

propers apartats, doncs, tindrem en compte aquesta divisió (*vid.* més endavant **taula 4.1**) i explorarem quines són les propietats definitòries de cada cas que poden aportar llum a la caracterització de la reestructuració i de l'AC.

### 4.3.2 La intersecció entre les estructures de control i la reestructuració

Així doncs, a partir de la distinció entre els verbs de control exhaustiu i els de control parcial, és important de remarcar que en moltes de les propostes que han examinat la intersecció entre la reestructuració i el control s'ha assumit la hipòtesi següent (Wurmbrand, 1998, 2001, 2002; Barrie & Pittman, 2004; Cinque, 2004, 2006; Herbeck, 2013; Grano, 2015; Modesto, 2016).<sup>18</sup>

- (32) verbs de control exhaustiu → reestructuració  
 verbs de control parcial → no reestructuració

Tenint en compte la divisió anterior, cal que ens plantegem quines característiques presenta el grup de control exhaustiu que fan possible que puguin esdevenir verbs de reestructuració. Una de les hipòtesis que es pot considerar per explicar la reestructuració és el possible rol que hi pugui tenir el temps semàntic. Com hem apuntat més amunt, allò que defineix tots els verbs que formen part d'aquesta classe és l'absència de temps semàntic (*vid.* Wurmbrand, 2014; Grano, 2015).<sup>19</sup> El fet que la subordinada comparteixi el temps semàntic de la clàusula matriu posa de manifest que la subordinada presenta un caràcter defectiu amb relació als trets temporals. Sostenim que aquest fet conforma una propietat essencial per tal d'explicar el comportament d'aquesta classe com a verbs de reestructuració. De fet, la importància de la defectivitat temporal per caracteritzar aquest fenomen és un ingredient recurrent en la bibliografia especialitzada (Rochette, 1988; Rosen, 1990; Gonçalves, 1999 i posteriors; Wurmbrand, 2001, 2007; Wiklund, 2007; Grano, 2015, *i.a.*); si bé, com veurem al llarg d'aquest capítol, les diferents propostes divergeixen en determinats punts. Desenvolupem aquesta perspectiva d'anàlisi més endavant.

Les propietats adés esmentades dels verbs de control exhaustiu, sovint, s'han traduït en anàlisis en què conformen estructures més reduïdes respecte de la resta de verbs de control. En aquest sentit, recentment, Landau (2015, 2018) ha defensat que, contràriament als casos de control parcial —les subordinades dels quals contenen un C ple—, les estructures de control exhaustiu —també denominat predicatiu— presenten una subordinada encapçalada per la projecció Fin. De fet, l'autor apunta que l'anàlisi que proposa de control predicatiu no

<sup>18</sup> Wurmbrand (1998, 2001, 2002) empra els termes de *imperfect control* ('control imperfecte') i *strict control* ('control estricte') per designar els verbs de control parcial i exhaustiu, respectivament.

<sup>19</sup> Més amunt hem remarcat que alguns autors sostenen que, en el cas dels verbs implicatius, la subordinada sí que presenta temps semàntic (*vid.* Pesetsky, 1991; Martin, 1996; Bošković, 1997); en concret, assumeixen que la subordinada conforma un SC que conté un morfema temporal fonèticament nul, que es podria identificar amb un modal silent (*should*). *vid.* Landau (2000: § 6.1) i Wurmbrand (2007), per a un conjunt de contraarguments a aquesta proposta.

és incompatible en els casos dels verbs de reestructuració amb una aproximació a la Chierchia (1984), com la que segueix —amb algunes variacions— Wurmbrand (1998, 2001, 2002). Des d'un plantejament d'aquest tipus, aquests contextos es caracteritzen perquè constitueixen una projecció lèxica —un SV nu—, que denota una propietat, en contraposició als verbs que no són de reestructuració, que seleccionen complements proposicionals (SC/ST).

La diferència entre els verbs de control exhaustiu i els de control parcial pel que fa a la defectivitat de la subordinada és visible també en d'altres anàlisis, com la de Bianchi (2001, 2003). Aquesta autora postula que la clàusula incrustada dels verbs de control exhaustiu es caracteritza per l'absència d'un centre logofòric intern (*logophoric centre*), és a dir, «a contextually introduced speech or mental event distinct from the speech event (the utterance)», que permet ancorar l'oració; per contra, les estructures de control parcial sí que presenten un centre logofòric intern, atès que són precisament aquests verbs els que introdueixen un esdeveniment mental o discursiu (*vid.* Landau, 2015; Pearson, 2016).<sup>20</sup>

Paral·lelament, Herbeck (2013), que pren com a punt de partida l'anàlisi de Landau, proposa que l'absència de temps semàntic comporta que el complement d'infinitiu no conformi una fase.<sup>21</sup>

- (33) a. [FinP Fin<sub>[-tense]</sub> [TP T<sub>[-tense]</sub> [vP PRO v [VP V ]]]] (Control exhaustiu)  
 b. [FinP Fin<sub>[+tense]</sub> [TP T<sub>[+tense]</sub> [vP PRO v [VP V ]]]] (Control parcial)

(Herbeck, 2013: 134)

Tal com es representa a (33a), en els contextos de control exhaustiu, l'absència de temps semàntic comporta definir la subordinada com una fase dèbil. Noteu que des d'aquesta perspectiva es pot donar compte del fet que el material incrustat estigui disponible per a la clàusula matriu; en altres paraules: que hi pugui haver efectes de transparència com l'AC, sense necessitat d'haver de recórrer a una anàlisi monoclausul. Per contra, es podria argüir que, en el cas dels verbs de control parcial (33b), la presència de temps semàntic a la subordinada fa que esdevingui una fase; és a dir, un domini opac, en el qual no hi pot haver fenòmens associats a la reestructuració.

<sup>20</sup> La presència d'un centre logofòric intern és el que defineix, doncs, les configuracions de control parcial —o logofòric. Ara bé, cal remarcar que es diferencia del centre logofòric extern, present en les clàusules finites, perquè no conté un esdeveniment discursiu independent del de la clàusula matriu. *vid.* Bianchi (2003: § 4) per a més detalls d'aquesta anàlisi.

<sup>21</sup> Un plantejament similar és el que adopta San Martin (2004) —per bé que no analitza directament la reestructuració. Aquesta autora proposa que la diferència entre els dos tipus de verbs de control es deu a l'estatus fasal del complement no finit. En concret, assumeix que els verbs de control parcial seleccionen com a complement un SC; en canvi, sosté que els de control exhaustiu es construeixen amb un ST, la qual cosa els apropa als verbs d'elevació. Tot i aquesta semblança, San Martin argüeix que en els contextos d'elevació la subordinada presenta un grau més elevat de defectivitat. En aquest sentit, reprèn la hipòtesi que ja hem apuntat abans de Martin (1996, 2001) i Bošković (1995) —que parteixen de les observacions de Stowell (1982)—, segons la qual els verbs d'elevació no tenen temps semàntic. Amb tot, es distancia d'aquestes propostes perquè, a partir de la prospecció de les estructures de control en basc, defensa que PRO no rep cas Nul sinó que es legitima per mitjà de cas estructural. Per a una anàlisi detallada de tots aquests casos, adreçem el lector a San Martin (2004: § 3.2, § 4 i § 5).

Malgrat que una aproximació com la que acabem d'esmentar permet explicar els diferents graus de transparència que poden desencadenar les dues classes de control esmentades, defensem que els verbs considerats de control parcial no poden rebre una anàlisi uniforme; com veurem més endavant, no tots manifesten el mateix comportament pel que fa a la reestructuració; i, alhora, no tots presenten les mateixes propietats temporals.<sup>22</sup>

Paral·lelament, en altres estudis en què també s'ha explorat la intersecció entre els verbs de reestructuració i els de control exhaustiu, s'ha advocat per una anàlisi reduïda, però s'ha fet un pas més enllà: a diferència de les propostes adés esmentades, l'absència de temps semàntic comporta postular l'absència de la projecció T a la subordinada. En aquest sentit, com ja hem apuntat a § 3.2.1, és interessant d'aturar-nos un moment en la perspectiva d'anàlisi més recent proposada per Wurmbrand (2013, 2014 i posteriors) segons la qual, depèn del tipus de verb matriu, l'infinitiu presentarà una mida determinada; és el que en denomina *size restructuring*.<sup>23</sup> Així, en el cas dels verbs que l'autora denomina no/semi-intensionals —que es corresponen als de control exhaustiu—, postula que la subordinada no conté T ni cap operador que lligui l'esdeveniment de la incrustada; d'aquesta manera, es pot donar compte del fet que l'esdeveniment incrustat tingui una interpretació temporal coincident amb el de la clàusula matriu (*vid.* també Wurmbrand, 2007).

(34) [SC [ST Ahir vaig {aconseguir/intentar} [SV ~~aconseguir/intentar~~ [Asp/Sv venir ]]]]

A diferència de les primeres anàlisis de Wurmbrand (1998, 2001, 2002, 2004) —que hem descrit a § 3.2.1 i § 3.5.3—, l'autora sosté que totes les llengües presenten *size restructuring*; és a dir: prediu que allò que comparteixen les diferents varietats és el fet que en les estructures encapçalades pels verbs no-actitudinals projectaran una estructura com la de (34). Com ja hem avançat al capítol 3, una anàlisi d'aquest tipus comporta assumir que allò que varia d'una llengua a una altra és la manera com es concreta la reestructuració en cada cas; és a dir, el repertori de fenòmens que s'hi associen (*vid.* també Wiklund, 2007, i.a). Per tal d'explicar la variació, doncs, Wurmbrand postula diversos mecanismes que donen compte de les diferents possibilitats que ofereixen les llengües pel que fa a la presència d'efectes de transparència. Hi tornem més endavant.

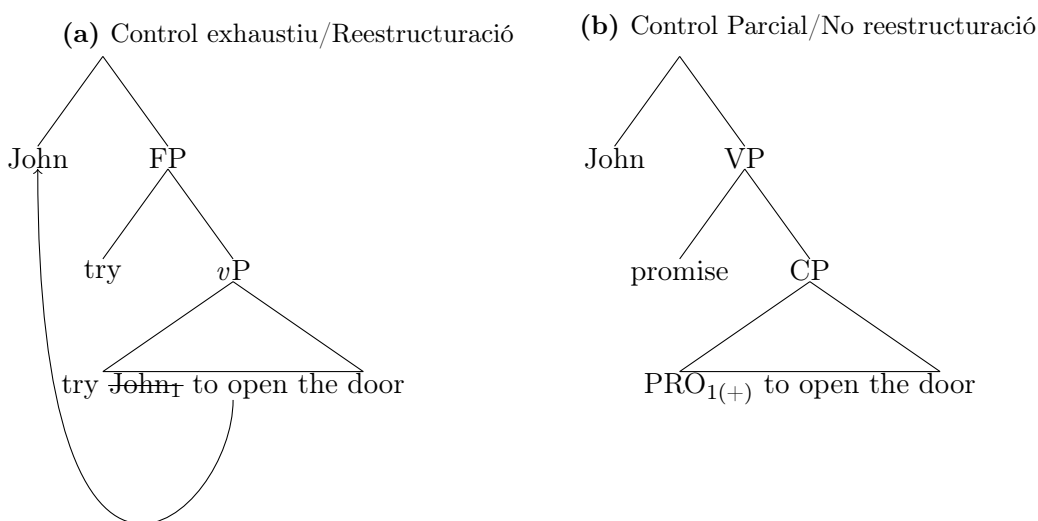
Semblantment, Cinque (2004, 2006) i altres autors com Grano (2015) segueixen també el plantejament segons el qual la reestructuració és universal; ara bé, adopten una perspectiva diferent: si bé corroboren que són els verbs de control exhaustiu els que conformen la classe

<sup>22</sup> Val a dir que Herbeck (2013) nota diferències entre els diferents verbs de control parcial pel que fa a la possibilitat que desencadenin la inversió del subjecte —o, segons l'autor, *backward control* fals (*vid.* § 3.3.3, per a una anàlisi d'aquests casos). A partir d'aquestes observacions denomina aquests verbs *semi-triggering* i els situa a mig camí entre els verbs de reestructuració i els que no pertanyen a aquesta classe. De nou, observem la intuïció que la reestructuració es manifesta en diferents graus en funció del tipus de verb que encapçala l'estructura. Reforcem aquesta idea més endavant (§ 4.4.4).

<sup>23</sup> Aquesta idea ja apareix en els primers treballs (Wurmbrand, 1998; 2001), si bé, en aquests casos, l'autora assumia que els verbs de reestructuració lèxica, independentment del tipus de verb matriu que fos, seleccionaven un SV nu. Per a una anàlisi d'aquests casos, *vid.* § 3.5.3.

de reestructuració, expliquen aquesta correlació a partir de considerar que aquests verbs ocupen nuclis funcionals (*vid.* § 3.5.1 per a una descripció d'aquesta proposta i § 3.5.3 per a una revisió crítica). Des d'aquesta aproximació, s'assumeix que els verbs que no són de reestructuració, és a dir, els que constitueixen estructures de control parcial, són verbs de control obligatori, que, com a tals, formen part d'una estructura biclausul. En paraules de Cinque (2004: 155) «In this view, the traditional notion of (obligatory) Control comes to coincide with imperfect Control [Partial Control] and what looks like strict Control [Exhaustive Control] is nothing but raising.». En aquest sentit, vegeu la representació que en fa Grano (2015: 5).

(35)



Prenent com a punt de partida els plantejaments que acabem d'exposar, el que ens proposem és verificar si la distinció control parcial/control exhaustiu i la correlació que s'ha proposat en la bibliografia respecte de la reestructuració realment se sosté; no només en català sinó també en d'altres varietats romàniques.

### 4.3.3 Resultats provisionals

A partir dels resultats que hem obtingut fins ara, mostrem a continuació, de manera esquemàtica, una primera verificació de la correlació entre el control exhaustiu i la reestructuració, que hem exposat abans a (32).<sup>24</sup>

<sup>24</sup> Seguint la classificació que ofereix Landau, recollim en la **taula 4.1**, dins del grup de verbs de control exhaustiu, els modals i els aspectuals. Amb tot, com hem apuntat al capítol precedent (§ 3.5), analitzem aquests casos com a verbs d'elevació.

A banda, volem puntualitzar que sota el terme 'desideratius' apleguem un gran nombre de verbs (*decidir, planificar, pensar, triar*, etc.), molts dels quals han rebut també l'etiqueta d'intensionals.



**Taula 4.1:** Correlació entre verbs de control, reestructuració i AC:  
Resultats provisionals (I)

VERBS NO-ACTITUDINALS/DE CONTROL EXHAUSTIU				VERBS ACTITUDINALS/DE CONTROL PARCIAL		
Modals	Aspectuals	Implicatius	Altres	Desideratius	Factius	Proposicionals
Reest.: ✓ AC: ✓	Reest.: ✓ AC: ✓	Reest.: ? AC: ?/✓  però: <i>aconseguir</i>	Reest.: ✓ AC: ✓  <i>saber</i> <i>intentar</i> <i>mirar de</i> <i>procurar</i> <i>provar de</i>	Reest.: × AC: ?/✓  però: <i>voler</i> , <i>necessitar</i> , <i>pensar</i> Reest.: ✓ AC: ✓	Reest.: × AC: ×	Reest.: × AC: ×

L'objectiu principal dels apartats següents és determinar com es vinculen el control i la reestructuració, a partir de la prospecció de les dades del català. Així doncs, ens proposem corroborar si els diferents verbs de control exhaustiu són els que conformen la classe de reestructuració. En aquest sentit, convé tenir present que alguns autors han indicat que la correspondència anterior se segueix en el cas dels modals i aspectuals, però que, en canvi, no és tan clar que s'estengui a tota la resta de verbs que conformen aquest grup (*vid.*, en especial, Landau, 2000: § 4 i § 6).

Alhora, el fet de revisar la correlació de (32) implica també explicar les excepcions que hi ha en els verbs de control parcial. A tall de mostra, observeu que a la **taula 4.1** incloem en aquest grup, a banda de *voler*, un conjunt de verbs que, al capítol 3, hem argumentat que pertanyen a la classe de reestructuració. Aquests fets evidencien que cal revisar de manera acurada la hipòtesi de (32); i, de retruc, fan indispensable comprovar la possibilitat que hi hagi més excepcions.

Com hem indicat en la secció precedent, paral·lelament a l'estudi de la relació que hi ha entre el control i la reestructuració, tenim com a objectiu precisar quina és l'extensió de l'abast de l'AC en els diferents verbs de control i quina correspondència manté amb els dos fenòmens anteriors.

#### 4.3.4 Els verbs de control exhaustiu

L'objectiu d'aquest apartat és explorar la correspondència entre els verbs de control exhaustiu i la reestructuració. Si retornem als verbs recollits en la **taula 4.1**, pel que fa als modals i als aspectuals hi ha força consens en la bibliografia a considerar-los verbs de reestructuració en diferents llengües. Conformen el que s'ha denominat *the core class* ('la classe nuclear') (Wurmbrand, 2001; Landau, 2000; Grano, 2015, *i.a.*). Tal com hem defensat

en els capítols precedents, les dades del català confirmen aquesta classificació.<sup>25</sup>

Ara bé, tal com il·lustrem a la **taula 4.1**, l'AC i la reestructuració tenen lloc també en d'altres verbs de control exhaustiu: els tipus-*intentar* i determinats verbs implicatius, com *aconseguir*.

Amb relació al primer grup (*intentar, mirar de, provar de, etc.*), hi ha un acord més o menys general a agrupar-los dins la classe dels verbs de reestructuració (Napoli, 1981; Rizzi, 1976, 1982; Landau, 2000; Wurmbrand, 1998, 2001, 2004; Gonçalves, 1999; Cinque, 2004, 2006; Grano, 2015, *i.a.*). Les dades del català que hem examinat al capítol 3 (en especial, a § 3.5.2 i § 3.5.3) donen suport a aquesta assumpció: aquests verbs, a banda de l'AC, desencadenen diversos fenòmens de transparència (p.e.: legitimació de la NegPres *pas* a la subordinada; concordança en les construccions pronominals amb SE, etc.).

En el cas dels verbs implicatius, en canvi, hi ha més divergències —*vid.* Karttunen (1971, 2012) per a una anàlisi d'aquesta classe; *vid.* també Nadal (1975), Rigau (1981) i S. Bonet (2002) per a una caracterització en català. De manera general, s'ha argüït que no tots els verbs d'aquest grup són de reestructuració. En concret, Wurmbrand (1998, 2001, 2002) i Landau (2000: § 6.2 i nota 43) plantegen la divisió següent (*vid.* també Cinque, 2004, 2006, i Grano, 2015, per a una perspectiva similar).<sup>26</sup>

(36) Els verbs implicatius forts (o dobles) → reestructuració

Els verbs implicatius dèbils (o simples) → no reestructuració

D'acord amb aquesta distinció, si la reestructuració es redueix als casos de control exhaustiu per què hi ha alguns verbs d'aquest grup (els implicatius dèbils) que conformen una excepció? Cinque (2004: 179, nota 52) —*vid.* també Grano (2015: § 2.7)— proposa la solució següent: es tracta, en realitat, de casos de control parcial (37b); en altres paraules: contràriament al que sosté Landau, els verbs implicatius que no són de reestructuració no són verbs de control exhaustiu. Els contrastos següents, que recull Cinque (2004: 179, nota 52), evidencien

<sup>25</sup> Amb relació als aspectuals, volem fer èmfasi en el fet que, com intuïa Ferrater (1981), no conformen una llista tancada en les varietats romàniques. Com mostrem en el decurs d'aquesta tesi, inclou un gran nombre de verbs, inclosos verbs pronominals (*vid.* § 4.5), que, com ja hem avançat a § 4.2, contràriament al que sovint s'ha apuntat en la bibliografia, presenten la possibilitat de desencadenar l'AC.

<sup>26</sup> Noteu que la propietat que permet distingir els dos grups anteriors és el tipus de relació implicacional que s'estableix entre l'esdeveniment denotat pel verb matriu i el que s'expressa a la subordinada: l'afirmació o negació dels verbs implicatius forts comporta la corresponent afirmació o negació de l'esdeveniment denotat per la subordinada (1). Per contra, en el cas dels verbs implicatius dèbils (*weak implicatives*), només quan són emprats afirmativament impliquen la veridicitat de l'esdeveniment de la clàusula incrustada (2a); si són negats, la implicació és ambigua (2b) —*vid.* Karttunen (1971: § 11; 2012: § 2) i Pesetsky (1991) per a una anàlisi d'aquesta divisió.

- (1) a. Hem aconseguit tornar al Brasil → hem tornat al Brasil.  
b. No hem aconseguit tornar al Brasil → no hem tornat al Brasil.
- (2) a. Ens han forçat a tornar al Brasil → hem tornat al Brasil.  
b. No ens han forçat a tornar al Brasil → (no) hem tornat al Brasil.

aquesta diferència entre els verbs implicatius considerats de reestructuració (37a) i els que no s'han inclòs en aquesta classe (37b)-(37c).<sup>27</sup>

- (37) a. \*Loro dissero che Gianni non {riuscì a/dimenticò di/osò} incontrarsi alle 5.  
 ‘Ells van dir que en Gianni no va aconseguir/oblidar-se de/gosar trobar-se (amb ells) a les 5’
- b. Gianni evitò di incontrarsi alle 5.  
 ‘En Gianni va evitar de trobar-se (amb ells) a les 5’
- c. Gianni {costrinse/forzò} Maria a incontrarsi alle 5.  
 ‘En Gianni va constrènner/forçar la Maria a trobar-se a les 5’

Ara bé, és necessària aquesta distinció?<sup>28</sup> Quin és el comportament que presenta el català respecte de les correlacions de (36)?

Pel que fa als implicatius forts (o dobles), hem pogut comprovar que el verb *aconseguir* (vid. **taula 4.1**) no conforma un cas aïllat. En efecte, els verbs pertanyents a aquest grup poden desencadenar també l'AC i d'altres efectes de transparència associats a la reestructuració; fins i tot, si són pronominals (39).

- (38) a. No **ho** aprèn a dir **pas**. (Llop & Paradís, 2019: 167)  
 b. 17 capítols per conèixer tradicions arrelades a diferents cultures, costums i curiositats, mentre **s'aprenen a fer 120 plats de cuina**.<sup>29</sup>
- (39) a. No s'**hi** ha {atrevit a/ dignat a} tornar.

<sup>27</sup> Com Cinque (2004, 2006), proposem que dins del grup dels implicatius dèbils cal incloure-hi els implicatius negatius —com *evitar*. Contràriament a la resta de verbs implicatius, l'afirmació dels implicatius negatius, com *refusar* o *evitar*, dona lloc a la falsedat de l'esdeveniment expressat a la subordinada (1a)-(2a); i la negació en comporta la veridicitat (1b)-(2b) (vid. també Nadal, 1975 i Rigau, 1981: § 2.2.1.2 i § 3.2.2.2.2).

- (1) a. La policia evità que el gat morís. → el gat no va morir.  
 b. La policia no evità que el gat morís. → el gat va morir. (Rigau, 1981: 223)
- (2) a. Els músics van {evitar/refusar} tocar Wagner. → els músics no van tocar Wagner.  
 b. Els músics no van {evitar/refusar} tocar Wagner. → els músics van tocar Wagner.

Ara bé, en els contextos en què són negats la interpretació és ambigua, com palesa l'exemple de (2b): també hi pot haver una lectura que no comporti la veridicitat de la subordinada (3).

- (3) Els músics no van {evitar/refusar} tocar Wagner →  
 a) els músics van tocar Wagner  
 b) (tot i que els músics no ho van evitar/refusar), no van tocar Wagner perquè no van tenir temps.

<sup>28</sup> De fet, Cinque (2004: § 179, nota 52) assenyala que per a alguns parlants sí que és possible que els verbs implicatius dèbils desencadenin l'AC. Seguint una proposta de Kayne (1989b) assumeix que poden ser analitzats en tant que verbs causatius encoberts (*hidden causatives*). Ho explorem a § 4.5.3.

<sup>29</sup> Font: [www.ccma.cat/tv3/Nous-capitols-de-Karakia/noticia-arxiu/113539/](http://www.ccma.cat/tv3/Nous-capitols-de-Karakia/noticia-arxiu/113539/)

- b. No s'ha {atrevit a/ha dignat a} venir **pas**.<sup>30</sup>

Des d'una perspectiva interlingüística, alguns dels verbs implicatius forts que hem assenyalat també es poden considerar verbs de reestructuració en d'altres llengües romàniques —per bé que hi ha molta variació—, en què poden desencadenar, a banda de l'AC, altres fenòmens de transparència, com el moviment llarg de l'objecte (41b)-(41c) o la concordança entre l'objecte de la subordinada i el verb matriu en les construccions amb SE (42b). Per a més exemples en les varietats italo-romàniques, *vid.* Napoli (1981: apèndix B), Manzini & Savoia (2005: vol.3) i Cinque (2004, 2006), *i.a.*; per al portuguès europeu, *vid.* Gonçalves (1999 i posteriors), Magro (2005) i Fiéis & Madeira (2012).<sup>31</sup>

[Italià]

- (40) **L'imparo a** dire (la verità).  
 'L'aprenc a dir (la veritat)' (Lo Cascio, 1970: 201)
- (41) a. Nessuno **li riuscì a** fermare.  
 'Ningú no els va aconseguir aturar' (Napoli, 1981: 863)
- b. **Certe cose** non si *riescono* nemmeno a provare a fare.  
 'Certes coses no s'aconsegueixen ni tan sols de començar a fer' (Cinque, 2006: 85)
- c. **Certe cose** non si *scordano* mai di fare.  
 'Certes coses no s'obliden de fer mai' (Cinque, 2006: 113)

[Castellà]

- (42) a. **Lo aprendí a** hacer. (Luján, 1980: 396)
- b. El Museo Guggenheim Bilbao estrenará este verano una nueva actividad en la que **se aprenderán a mezclar sonidos**. (*Eldiarionorte.es*, 17/06/2016)

[Portuguès E.]

- (43) a. Eu já **me aprendi a** controlar.  
 'Jo ja em vaig aprendre a controlar' (Magro, 2004: 18)

Què passa en el cas dels implicatius dèbils? Els contextos que presentem tot seguit posen de manifest que l'excepcionalitat que se'ls ha atribuït sovint en la bibliografia no se sosté

<sup>30</sup> Com evidencien els exemples anteriors, dins del grup dels implicatius hi ha diversos verbs pronominals (*atrevir-se a, dignar-se a*). A l'apartat § 4.5.2 analitzem aquesta classe i el comportament que presenta pel que fa a l'aplicació de l'AC.

<sup>31</sup> Caldria incloure-hi el verb *gosar* (*vid.* Picallo, 1990). Val a dir, però, que, a diferència d'altres llengües, com ara l'italià estàndard (*vid.* Napoli, 1981: apèndix B.; Cinque, 2004, 2006), en català no és tan habitual que aquest verb presenti estructures amb AC —tot i que la presència de la NegPres *pas* a la subordinada sí que és possible en alguns parlars (*vid.* § 3.3.4, per a una anàlisi d'aquest fenomen). Com hem indicat abans, cal relacionar l'observació anterior amb el fet que molts parlants l'han reemplaçat pel verb *atrevir-se a*.

en català: tant els impicatus negatius (44)-(45), com els verbs que conformen estructures de control d'objecte (46) també poden desencadenar diferents fenòmens de transparència, a banda de l'AC —*vid.* (44a), (45) i (46a)—, com ara la presència de la NegPres *pas* a la subordinada (46a) o la concordança entre l'objecte del verb incrustat i el verb matriu en les construccions pronominals amb SE (44b)-(46b).

- (44) a. Jo **hi** *evitaria* tornar. (CS)  
 b. Concretament al Palau Sant Jordi, **s'han evitat** generar més de **130.000 gots de plàstic** als esdeveniments que han tingut lloc els primers sis mesos de l'any.<sup>32</sup>
- (45) En Pol **hi** ha *refusat* (de) participar. (CPar.)<sup>33</sup>
- (46) a. No m'**hi** han {forçat a/obligat a} tornar **pas**.  
 b. Durant el 2010 tan sols **s'han obligat a** establir **tres plans de Procicat** als municipis gironins.<sup>34</sup>

D'acord amb el plantejament de Cinque (2004, 2006) i Grano (2015), que hem exposat més amunt, ¿les dades del català impliquen assumir que en aquesta llengua els verbs impicatus dèbils, atès que presenten fenòmens de transparència, són també verbs de control exhaustiu, a diferència d'altres llengües en què no desencadenen fenòmens a llarga distància i poden aparèixer en estructures de control parcial, com les que hem presentat més amunt a (37b)-(37c)? O bé poden també formar part d'estructures de control parcial? Si fos així, la correlació entre els verbs de control exhaustiu i la reestructuració tampoc no se seguiria en el cas del català. En aquest sentit, un fet que, aparentment, confirmaria aquesta darrera hipòtesi és la possibilitat que dins de la classe de control parcial hi hagi verbs, com els desideratius, en què també siguin possibles diversos efectes associats a la reestructuració, tal com ja hem observat al capítol 3. L'existència de tots aquests casos comporta explorar quines propietats caracteritzen els verbs de control parcial i, encara, quin comportament presenta el català respecte d'aquest tipus d'estructures. Ho analitzem tot seguit.

<sup>32</sup> Font: [www.sostenible.cat/article/us-dels-gots-reutilitzables-a-barcelona](http://www.sostenible.cat/article/us-dels-gots-reutilitzables-a-barcelona).

<sup>33</sup> Fiéis & Madeira (2012: 278) recullen també casos d'AC amb verbs impicatus negatius. *vid.* també Napoli (1981: annexos B) per a l'italià.

(1) O motorista não **o** *recusou* transportar.  
 'El conductor no el va refusar portar'

[Port. E.]

Com ja hem emfasitzat prèviament, en el cas del portuguès europeu la presència o absència d'elements proclitzadors pot incidir en la preferència per l'AC en una estructura determinada; en aquest sentit, *vid.* (Magro, 2005) i Fiéis & Madeira (2012), *i. a.*

<sup>34</sup> Font: [www.elpuntavui.cat/punt-divers/article/-/314588-interior-obliga-a-fer-448-plans-demergencia-a-la-demarcacio.html](http://www.elpuntavui.cat/punt-divers/article/-/314588-interior-obliga-a-fer-448-plans-demergencia-a-la-demarcacio.html)

### 4.3.5 Els verbs de control parcial

Si examinem de nou la **taula 4.1**, que repetim a **4.2** amb els resultats actualitzats de l'apartat precedent, observem que dins del grup de control parcial hi ha un conjunt de casos, els verbs desideratius, que evidencien que en llengües com el català la reestructuració s'estén també a aquesta classe.

**Taula 4.2:** Correlació entre verbs de control, reestructuració i AC:  
Resultats provisionals (II)

VERBS NO-ACTITUDINALS/DE CONTROL EXHAUSTIU				VERBS ACTITUDINALS/DE CONTROL PARCIAL		
Modals	Aspectuals	Implicatius	Altres	Desideratius	Factius	Proposicionals
		Reest.: ✓ AC: ✓				
		I. forts: <i>aconseguir</i>	Reest.: ✓ AC: ✓	Reest.: × AC: ?		
Reest.: ✓ AC: ✓	Reest.: ✓ AC: ✓	<i>atrevir-se a</i> <i>dignar-se a</i> <i>evitar, etc.</i>	<i>saber</i> <i>intentar</i> <i>mirar de</i> <i>procurar</i> <i>provar de</i>	però: <i>voler</i> , <i>necessitar</i> , <i>pensar</i>	Reest.: × AC: ?	Reest.: × AC: ?
		I. dèbils: <i>evitar</i> <i>forçar a</i> <i>obligar a, etc.</i>		Reest.: ✓ AC: ✓		

Per tal de donar compte del comportament d'aquests casos com a verbs de reestructuració, s'ha plantejat una hipòtesi en la mateixa línia que la que acabem de descriure per a alguns verbs implicatius. En concret, es prediu que si hi ha efectes de reestructuració és perquè es tracta d'una estructura de control exhaustiu (47); en paraules de Landau (2000: 81) «the restructuring property is superimposed on the basic [exhaustive control / partial control] distinction, sometimes '**reclassifying' desiderative verbs under the [exhaustive control] category**» [la negreta és nostra]. Per contra, es pressuposa que els contextos de control parcial bloquegen la possibilitat que hi hagi efectes de transparència (48) (*vid.* Martin, 1996: 197; Landau, 2000: § 6.3; Herbeck, 2013; Grano, 2015: § 4.2).

(47) Gianni<sub>i</sub> ha detto a Maria che si<sub>i</sub> voleva lavare di mattina.

'En Gianni ha dit a la Maria que es volia rentar al matí'

- (48) a. Gianni<sub>i</sub> ha detto a Maria che PRO<sub>i+</sub> voleva incontrarsi alle 5.  
 b. \*/?Gianni ha detto a Maria che PRO<sub>i+</sub> **si** voleva incontrare alle 5.

‘En Gianni ha dit a la Maria que volia reunir-se amb ella a les 5’

(Grano, 2015: 85)

La incursió d’un verb de control parcial com és *voler* en la classe de reestructuració presenta un problema per a les anàlisis que postulen que els verbs de reestructuració són sempre funcionals. Per tal de resoldre aquest conflicte, Cinque (2006: § 6.3) i, de manera similar, Grano (2015: § 4) postulen, seguint les propostes prèvies de Karttunen (1976), McCawley (1979) i den Dikken et al. (1996), que els complements d’aquest verb són, en realitat, els complements d’un verb silent parafrasejable per HAVE/OBTAIN (‘TENIR’/‘OBTENIR’) —*vid.* també Larson et al. (2018). D’aquesta manera, poden mantenir una anàlisi funcional d’aquest verb i alhora donar compte de les propietats lèxiques que manifesta i, per tant, del fet que pugui presentar diferents tipus de complementació —*vid.* (49), (50) i (51).<sup>35</sup>

- (49) La Clara vol [SX **HAVE** [SD un oboè ]]  
 (50) La Clara vol [SX **HAVE** [SC que es quedi ]]  
 (51) a. La Clara vol [SX **HAVE** [S<sub>v</sub> quedar-se ]]  
 b. La Clara **es** vol [SV quedar ]

Ara bé, una aproximació d’aquest tipus suposa assumir que la presència o absència de l’AC comporta un canvi en l’estructura; compareu, en aquest sentit, (51a) i (51b). Noteu que aquesta darrera hipòtesi entra en conflicte amb l’assumpció que defensen els mateixos autors (Cinque, 2006; Grano, 2015), segons la qual els efectes de transparència són de caràcter opcional, de la mateixa manera que hem assenyalat per als casos dels verbs de moviment i de *semblar* (*vid.* § 3.5.3.1).

A banda, observem que el verb *voler* no conforma un cas aïllat. Tal com recollim a la **taula 4.2**, la classe de reestructuració inclou altres verbs de control parcial, que presenten contrastos similars; és a dir, per als quals s’ha argüït que només manifesten efectes de reestructuració en contextos de control exhaustiu. En aquest sentit, observeu els exemples següents, recollits per Landau (2000: 80).

- (52) Gianni<sub>i</sub> ha detto a Maria che PRO<sub>i</sub> **si**<sub>i</sub> preferiva lavare di mattina.

‘En Gianni ha dit a la Maria que es preferia rentar al matí’

<sup>35</sup> Les arrels d’aquesta proposta cal cercar-les en Quine (1960) i Montague (1973).

Val a dir que Cinque apunta la possible extensió d’aquest plantejament als verbs aspectuals, que també presenten la possibilitat de comportar-se com un verb lèxic en contextos com els de (1); en aquest cas, però, proposa que el complement verbal abstracte ha de ser d’existència; *vid.* Cinque (2006: 36 i referències que s’hi citen).

(1) Ha començat [SD un conte]

- (53) a. Gianni<sub>i</sub> ha detto a Maria che PRO<sub>i+</sub> preferiva incontrarsi alle 5.  
 b. \*/?Gianni ha detto a Maria che PRO<sub>i+</sub> **si** preferiva incontrare alle 5.  
 ‘En Gianni ha dit a la Maria que preferia reunir-se amb ella a les 5’

Si es vol seguir la hipòtesi que els verbs de reestructuració són sempre funcionals, caldria considerar que els altres verbs desideratius que mostren efectes de transparència, com *preferir* (52), quan es comporten com a verbs de control parcial (53b), també poden formar part d'una estructura complexa que contingui un complement verbal abstracte, que pugui explicar les propietats lèxiques de tots aquests verbs. Tanmateix, com hem defensat a § 3.5.3, argüim, de nou, que la reestructuració no és incompatible amb verbs plens. Reforcem aquesta hipòtesi tot seguit.<sup>36</sup>

#### 4.3.5.1 L'AC i la reestructuració en els verbs de control parcial

Fins ara, la caracterització que hem mostrat de la classe de reestructuració en català es redueix als verbs de control exhaustiu (incloent-hi els implicatius) i, dins el grup dels de control parcial, a alguns verbs desideratius; en aquest darrer cas, segons s'ha indicat de manera general en la bibliografia, quan conformen estructures de control exhaustiu. Remarquem, de nou, que la reestructuració s'amplia fins a uns límits més extensos que els denominats *core of restructuring verbs*. En aquest sentit, és interessant de notar el fet que, paral·lelament, una de les proves més emprades, l'AC, també presenta, com hem descrit a § 4.2, un abast més ampli, que inclou altres verbs de control parcial com *decidir* (54a), *triar* (54b) o *esperar* (54c).

- (54) a. (La protesta) l'han *decidit* fer entre tots en assemblea. (*Ara.cat*, 15/11/2017)  
 b. Ells l'han *triat* fer abans. (CPar.)  
 c. No **els** *esperava* veure a la festa. (CPar.)

La gran majoria dels verbs en què hem detectat la possibilitat que hi hagi AC (*vid.* annex A1, per a una llista completa dels casos analitzats) s'han agrupat, generalment, en la bibliografia dins els verbs que no són de reestructuració. Ara bé, com hem mostrat detalladament a § 3.5.2 i § 3.5.3 la classe de reestructuració no conforma un grup tancat; la qual cosa ens mena a considerar la hipòtesi que, contràriament al que s'ha defensat anteriorment (Paradís, 2016), els verbs que desencadenen l'AC poden formar part també de la classe de reestructuració. La prova que confirma aquesta assumpció és que hem verificat que poden donar lloc a d'altres fenòmens de transparència, com ara la legitimació de la NegPres *pas* a la incrustada (55) o la concordança entre l'objecte de la subordinada i el verb principal en les construccions pronominals amb SE (56).

<sup>36</sup> *vid.* **taula 1.3** a l'annex A3, per a una síntesi de les diferents característiques que defineixen alguns d'aquests verbs desideratius que fa que es distancien dels verbs de reestructuració de naturalesa funcional.



- (55) No {pretén/?ha decidit/ha proposat/espera/desitja} venir **pas**.
- (56) a. Sempre es {**decideixen/recomanen**} fer **lleis** que desfavoreixen el comerç local.
- b. Les dates aproximades en què es **pretenen fer les consultes**.<sup>37</sup>

Volem fer èmfasi en el fet que l'observació de dades com les (55)-(56) posen de manifest que, com ja hem apuntat a § 3.5.2, aquestes configuracions —de la mateixa manera que l'AC— s'han estès a un gran nombre de verbs, més enllà dels casos de reestructuració 'clàssics', que s'han recollit en els treballs previs. Hi ha doncs, un canvi també amb relació a l'abast d'aquests fenòmens; estructures com les de (55) i (56) són ben formades per a molts parlants —sobretot, per als més joves. Paral·lelament, convé matisar també les dades assenyalades en la bibliografia pel que fa al moviment llarg de l'objecte (*vid.* § 3.3.5 per a una caracterització d'aquest fenomen). En particular, Rizzi (1982: 16) sosté que aquest fenomen és impossible que es desencadeni amb els verbs que denomina de control ordinari (*Ordinary Control*). Per il·lustrar aquesta restricció ofereix els casos següents.

- (57) a. \*Le tasse si propendono sempre a pagare il più tardi possibile.
- b. \*Le nuove case popolari si sono promesse di costruire entro un anno.

Amb tot, si traslladem els contextos de (57) al català, observem que ambdues estructures són possibles per a molts parlants.

- (58) a. Les taxes es tendeixen a pagar sempre al més tard possible.
- b. Les noves cases populars es van prometre construir d'aquí a un any.

Paral·lelament, en castellà contextos com el que hem recollit a (59), en què es produeix la concordança entre el verb matriu i l'objecte incrustat, s'estenen també a un gran nombre de verbs plens (*vid.* Hernanz, 2016; Gallego, en premsa).

- (59) se celebraría un referéndum en la ciudad, como ya ocurrió en el caso de la remunicipalización del agua o de la decisión sobre el antiguo aeropuerto de Tempelhof, en el que se **planearon construir viviendas** en detrimento de la gigantesca zona verde que lo comprende.

(*Eldiario.es*, 10/07/2018)

A banda dels fenòmens anteriors, és interessant de retornar a l'observació de Herbeck (2013) segons la qual alguns verbs de control parcial —que denomina *semi-triggering verbs*— presenten un cert grau de transparència perquè poden desencadenar la inversió del subjecte (60).

- (60) ?Ayer {prometió/decidió} limpiar **Juan** la casa. (Herbeck, 2013: 127)

<sup>37</sup> Font: [governobert.gencat.cat/web/.content/30ParticipacioCiudadana](http://governobert.gencat.cat/web/.content/30ParticipacioCiudadana)

Alhora, però, com hem apuntat prèviament, Herbeck els diferencia dels de control exhaustiu perquè assumeix que la presència de temps semàntic a la subordinada fa que esdevingui un domini més opac, de manera que impedeix altres fenòmens interclausals, com l'AC. Ara bé, aquest conjunt de verbs també poden desencadenar l'AC i d'altres fenòmens interclausals que evidencien que la subordinada en aquests casos també manifesta un grau elevat de transparència —si bé cal tenir present que hi ha molta variació entre els parlants d'una mateixa llengua.

Paral·lelament, altres llengües en què també s'observa que l'AC pot incloure verbs de control parcial, com el portuguès europeu (*vid.* § 4.2; Gonçalves, 1999; Magro, 2005; Fiéis & Madeira, 2012; Gonçalves, Magro & Pereira, 2016), aquests 'nous verbs' també manifesten, per a alguns parlants, fenòmens que s'han associat a la reestructuració, com l'ascens de l'adverbi *lá* (Costa, 2004); *vid.* § 3.4 i Martins & Costa (2005) per a una anàlisi d'aquestes configuracions.

(61) Eu só **lá** {decidi/propus/prometi} ir ontem.

'Jo vaig decidir/proposar/prometre (d')anar allà ahir' (Costa, 2004: 98)

A banda, és interessant de veure que en llengües que no presenten AC, com ara el suec, aquests verbs també poden presentar efectes de transparència. Ho explorem a § 4.4.

En síntesi, les dades recollides evidencien que el nombre de verbs de control parcial que pot manifestar fenòmens associats a la reestructuració se situa més enllà de determinats verbs desideratius, com *voler* i *preferir*, i engloba verbs clarament principals *decidir*, *planificar* o *triar*, per als quals és encara més difícil aplicar una anàlisi funcional.<sup>38</sup> Així doncs, tenint en compte que es tracta de verbs plens, encara queda una qüestió que cal resoldre; si recuperem la idea que han defensat diversos autors segons la qual la reestructuració pot reclassificar els verbs de control parcial en verbs de control exhaustiu, vol dir que en català —i en altres llengües que manifesten un comportament similar— els efectes de transparència només apareixen en aquests darrers contextos? Si retornem als exemples italians amb *volere* de (48), i mirem quin comportament presenta el català (62), veurem que no se segueix la predicció anterior. En efecte, els diferents verbs que hem presentat en aquest apartat poden desencadenar l'AC, encara que es tracti d'estructures de control parcial (62b).

(62) a. En Joan volia reunir-**s'hi** a les 5, amb la Maria.

b. En Joan **s'hi** volia reunir a les 5, amb la Maria.

De manera similar, el castellà presenta la mateixa possibilitat.

(63) a. Juan quería reunirse ayer (con las presidentas).

<sup>38</sup> Al capítol 3 hem defensat que els verbs com *voler* i *preferir* tampoc no són reductibles a nuclis funcionals. Amb tot, convé tenir present que *voler* conforma un cas especial. En aquest sentit, *vid.* la **taula 1.3**, a l'annex A3, en què les diferents propietats que recollim fan palès el caràcter híbrid que presenta aquest verb.

- b. Juan se quería reunir ayer (con las presidentas).

Defensem que aquests casos, contràriament al que a primera vista es pot deduir, no invaliden la hipòtesi que els verbs de control exhaustiu són els que donen lloc a la reestructuració, ans al contrari: sostenim que es tracta d'estructures de control parcial fals (*fake partial control*).<sup>39</sup> Ho argumentem detalladament en l'apartat següent.

#### 4.3.5.2 El català: una llengua de control exhaustiu amb comitatiu explícit

Abans de considerar els casos que acabem d'exposar, retornem, un moment, a la caracterització dels verbs de control parcial, entre els quals hi ha els desideratius. Ja hem vist que aquest grup es caracteritza pel fet que pot formar part de contextos en què, malgrat que el subjecte matriu sigui singular, l'argument extern de la subordinada és semànticament plural: pot denotar un conjunt en què s'inclou el subjecte principal. Per contra, s'assumeix que amb el grup de verbs de control exhaustiu —*vid.* la **taula 4.2**— aquest tipus de configuracions són impossibles (Landau, 2000 i posteriors; Grano, 2015; Pearson, 2016, *i.a.*). En aquest sentit, contrasteu (64a) i (64b).<sup>40</sup>

- (64) a. John<sub>i</sub> {decided/wanted} [PRO<sub>i+</sub> to meet at 9 ].  
 b. \*John<sub>i</sub> {managed/tried} [PRO<sub>i+</sub> to meet at 9 ].

Així doncs, des d'aquesta perspectiva d'anàlisi, el factor que legitima el control parcial és el tipus de verb matriu que encapçala l'estructura.<sup>41</sup> Val a dir que aquest tipus d'estructures s'han considerat, sovint, un obstacle per a l'anàlisi del control per moviment (Hornstein, 1999, 2003; Boeckx, Hornstein & Nunes, 2010, *i.a.*). Si el subjecte d'ambdues clàusules

<sup>39</sup> Emprem la mateixa etiqueta que usen alguns autors com Hornstein (2003), Sheehan (2012 i posteriors) i Pitteroff, Alexiadou & Silke Fischer (2017); si bé, com mostrem més endavant, en el cas del català defensem una anàlisi diferent.

<sup>40</sup> No s'ha de confondre el control parcial amb el denominat *split control* 'control escindit' (*vid.* Hornstein, 1999; Landau, 2000, 2013, per a una anàlisi d'aquesta configuració), en què dos arguments situats al domini matriu desencadenen pluralitat sintàctica a l'argument extern de la subordinada, la qual cosa s'evidencia per la possibilitat de legitimar una anàfora plural a la incrustada (1) —contràriament al que succeeix en els contextos de control parcial (2).

- (1) [La Francesca<sub>i</sub> va proposar a en Joan<sub>j</sub> [d' PRO<sub>i+j</sub> aliar-se (l'un amb l'altre) ]]  
 (2) \*La Francesca va decidir reunir-se (amb el Joan) l'un amb l'altre.

<sup>41</sup> Convé recordar que, com hem indicat a § 4.3.1, al llarg dels diferents estudis de Landau el grup de verbs que pot construir-se amb un predicat subordinat que doni lloc a una interpretació holística no varia; el que sí que canvien són les propietats que es consideren rellevants per a la legitimació d'aquests contextos: la presència de temps semàntic [+T] a la subordinada (Landau, 2000, 2004, 2007, 2013); i el fet que es tracti de verbs de caràcter actitudinal (Landau, 2015, 2016a,b, 2018). Ara bé, com destaquen Sheehan & Pitteroff (en premsa), en aquest darrera línia d'anàlisi que presenta Landau, en què l'autor postula que davant la presència d'un verb actitudinal PRO pot denotar un grup (*group-denoting*), no acaba de concretar quins mecanismes ho fan possible.

Com defensem en aquest apartat, la prospecció d'aquests contextos en català evidencia que aquesta anàlisi no és correcta: contràriament al que es prediu, els verbs no-actitudinals també poden formar part de les configuracions que s'han considerat de control parcial.

és el mateix element —conforma una cadena—, com es pot explicar que la còpia de la subordinada sigui plural i, en canvi, la que apareix en el domini matriu sigui singular? Per tal de donar compte de l'excepcionalitat d'aquests casos, s'ha postulat que la subordinada conté un element comitatiu implícit (*vid.* Rodrigues, 2007; Boeckx, Hornstein & Nunes, 2010; Sheehan, 2012, 2014; Pitteroff, Alexiadou & Silke Fischer, 2017; Sheehan & Pitteroff, en premsa; *i.a.*).

- (65) a. The chair gathered **with Bill** yesterday  
 b. The chair<sub>i</sub> hoped [AE<sub>i</sub> to gather **pro**comitative at three ]]

Sostenim que aquesta anàlisi es pot aplicar a algunes llengües romàniques (seguint Sheehan, 2012 i posteriors), com el castellà, en què, com hem vist a (63) —que repetim a (66)—, també hi pot haver AC en verbs que s'han classificat com a verbs de control parcial.<sup>42</sup>

- (66) a. Juan quería reunirse ayer (con las presidentas).  
 b. Juan **se** quería reunir ayer (con las presidentas).

Des d'aquesta perspectiva, doncs, el control parcial no existeix: és reanalitzat com a control exhaustiu en què la interpretació semàntica del subjecte de la subordinada com una pluralitat prové de la presència d'un element comitatiu que és fonològicament nul, perquè aquesta llengua no disposa d'un clíctic per representar aquest complement. Tenint en compte aquests fets, retornem ara als contextos del català de (62), que recuperem a (67). Noteu que, com ja hem avançat abans, malgrat que es tracta —aparantment— d'estructures de control parcial, l'AC és possible (67b) (*pace* Landau, 2000; Grano, 2015, *i.a.*).

- (67) a. En Joan volia reunir-**s'hi** a les 5, amb la Maria.  
 b. En Joan **s'hi** volia reunir a les 5, amb la Maria.

Alhora hem pogut comprovar que aquests contextos poden presentar també altres efectes de transparència, com la NegPres *pas* a la subordinada —independentment de si té lloc o no l'AC (68b).

- (68) a. En Joan no **s'hi** volia reunir **pas**.  
 b. En Joan no volia reunir-**s'hi pas**.

<sup>42</sup> Pel que fa a la viabilitat de l'anàlisi de control exhaustiu amb un comitatiu implícit en diferents llengües, cal tenir present que, a diferència del que s'observa en diverses varietats romàniques (*vid.* Sheehan, 2012 i posteriors) i en determinats contextos de l'alemany (*vid.* Pitteroff, Alexiadou & Silke Fischer, 2017, *i.a.*), en el cas de l'anglès no és tan evident que pugui donar compte dels fets observats (*vid.* Landau, 2013: § 5.2, 2016; Sheehan, 2014, *i.a.*). En aquest sentit, convé notar que hi ha nombrosos verbs que, malgrat que no es poden combinar amb un SPrep comitatiu (1a), poden formar part d'estructures de control parcial (1b).

- (1) a. \*The chair *dispersed* **with the rest of us**.  
 b. The chair decided to *disperse* until next week. (Landau, 2013: 163)

A partir de la prospecció dels contextos de reestructuració com els de (67) i (68) defensem que el català ofereix proves rellevants per assumir que el que s’han considerat estructures de control parcial són, en realitat, casos de control exhaustiu —o control parcial fals (*fake partial control*). Ara bé, a diferència de les anàlisis de control exhaustiu amb comitatiu implícit que s’han proposat en diversos treballs (65b) (Hornstein (2003); Boeckx, Hornstein & Nunes, 2010; Sheehan, 2012 i posteriors, *i.a.*), argüim que en català la lectura de control parcial es legitima per mitjà d’un comitatiu que és explícit i que té, en la gran majoria de casos, un caràcter obligatori.<sup>43</sup> En concret, postulem que es realitza per mitjà del pronom oblic *hi*, tal com evidencien els contextos anteriors de (67)-(68) i els exemples següents de (69). Noteu que, de la mateixa manera que la resta de pronoms de la subordinada, aquest clític també pot ascendir al domini matriu (69c).<sup>44</sup>

- (69) a. La Bruna {vol/espera/ha decidit} quedar després **amb la directora**.  
 b. [La Bruna {vol/espera/ha decidit} [quedar-**hi**<sub>comitatiu</sub> després ]]  
 c. [La Bruna **hi**<sub>comitatiu</sub> {vol/espera/ha decidit} [quedar després ]]

Val a dir que el valencià i el tortosí es diferencien de la resta de dialectes atès que no presenten el pronom *hi* —tret dels usos lexicalitzats (*vid.* IEC, 2016: § 18.6.4.4.). En aquestes varietats, en les estructures com les de (68) el comitatiu es pot representar per un pronom fort (70a) o bé pot ometre’s (70b).

- (70) a. Joan es volia reunir **amb ella** ans.  
 b. Joan es volia reunir  $\emptyset$  ans.

Considerem que en aquest darrer cas el SPrep comitatiu és implícit, de manera anàloga a d’altres varietats romàniques, com el castellà o el francès. Hi tornem més endavant.

<sup>43</sup> En aquesta tesi focalitzem l’atenció en la presència dels comitatius en estructures de control. Per a una descripció i anàlisi d’altres construccions amb comitatius en català, adrecem el lector als treballs de Rigau (1990, 2002, 2017). *vid.* també Pascual (2002).

<sup>44</sup> És interessant de veure que, paral·lelament al català, hi ha llengües que també presenten elements que ofereixen una lectura comitativa. En són un exemple els morfemes associatius presents en llengües com el japonès (*-tati*) (1a) i el xinès mandarí (*-men*) (1b), que, en adjuntar-se al subjecte, donen lloc a una lectura holística (1a) (*vid.* Rodrigues, 2007: 221 i referències que s’hi citen).

- (1) a. Yamada -sensei -wa Taro **-tati** -o syokuzi -ni syootai-sita  
 Yamada -professor TOP Taro **-PL** -AC sopar -a convidar  
 ‘El professor Yamada va convidar el Taro i tots aquells del seu grup a sopar’ [Japonès]  
 b. Xiao Qiang **-men** shenme shihou lai?  
 Xiao Qiang **-PL** quina hora vens  
 ‘Quan venen en XiaoQiang i la resta?’ [Xinès mandarí]

A partir de l’observació d’aquestes configuracions, Rodrigues (2007) postula una anàlisi en què el control parcial es desencadena per la adjunció d’un pronom nul al SD subjecte de l’infinitiu, que és equiparable als morfemes associatius plurals que presenten el japonès i el xinès mandarí. Tanmateix, però, aquest plantejament no es troba exempt de problemes; en aquest sentit, *vid.* Modesto (2018).

Un cop hem assumit que el control parcial ha de ser analitzat en tant que control exhaustiu amb un comitatiu que en el cas de la gran majoria de parlars catalans és explícit, esperem trobar-ne casos també en estructures encapçalades pels verbs que s'han considerat de control exhaustiu. En efecte, els exemples següents confirmen aquesta predicció.<sup>45</sup>

- (71) a. La Bruna {pot/aconseguirà/tornarà a} quedar després **amb la directora**.  
 b. [La Bruna {pot/aconseguirà/tornarà a} [quedar-**hi**<sub>comitatiu</sub> després ]]  
 c. [La Bruna **hi**<sub>comitatiu</sub> {pot/aconseguirà/tornarà a} [quedar després ]]

Dins dels verbs considerats de control exhaustiu, hem vist en l'apartat precedent que els implicatius dèbils són reanalitzats com a verbs de control parcial per alguns autors; d'aquesta manera, justifiquen l'absència de fenòmens de reestructuració en algunes llengües. Ara bé, com hem mostrat abans, el català presenta un escenari ben diferent: aquests verbs sí que donen lloc a diferents efectes de transparència. En aquest sentit, és interessant d'observar que també poden presentar un comitatiu explícit —independentment de la presència o no de fenòmens associats a la reestructuració, com l'AC (72)-(73).<sup>46</sup>

(72) En Joan va evitar de quedar-**hi** a les 4, amb l'Andreu.

(73) M'**hi** van forçar a quedar a les 4, amb l'Andreu.

El conjunt de casos que hem observat fins ara corrobora que la legitimació del denominat control parcial no depèn del verb matriu (*pace* Landau, 2000, 2004; Grano, 2015, *i.a.*) sinó del tipus de predicat subordinat: és davant la presència de predicats simètrics —o col·lectius— al domini incrustat que seleccionen un comitatiu que s'obté la lectura plural del subjecte de l'infinitiu.<sup>47</sup>

<sup>45</sup> A diferència del que indica Sheehan (2014) per a algunes varietats romàniques, en especial per al francès (*vid.* també Sheehan & Pitteroff, en premsa), en català —i com mostrem més endavant, també en castellà— els verbs de control exhaustiu es poden combinar amb predicats simètrics, tal com palesen els casos de (71). En aquest sentit, el comportament que presenten aquestes dues llengües coincideix amb els resultats que recullen Pitteroff et al. (2017) de l'alemany

<sup>46</sup> Val a dir que en els casos dels verbs de control d'objecte, com *forçar*, en alguns contextos el comitatiu pot no aparèixer (1a). Això no implica que es tracti d'un context de control parcial o que hi hagi un comitatiu implícit sinó que palesa que es tracta d'un cas de control escindit: el subjecte de la subordinada té com a antecedents el subjecte i l'objecte de la clàusula matriu. La possibilitat de legitimar una anàfora plural (1b) confirma aquesta anàlisi.

- (1) a. En Joan<sub>i</sub> va forçar la Maria<sub>j</sub> [a PRO<sub>i+j</sub> trobar-se a les 4 ]  
 b. En Joan<sub>i</sub> va forçar la Maria<sub>j</sub> [a PRO<sub>i+j</sub> trobar-se/reunir-se **l'un amb l'altre** ]

A § 4.5.3 aprofundim en l'anàlisi d'aquests verbs.

<sup>47</sup> Com noten alguns autors —*vid.* Bowers (2008) i Hornstein & Nunes (2014)— els efectes de control parcial són presents en contextos simples (1). Aquesta prova reforça l'observació que el factor que condiciona la presència de control parcial és si el predicat subordinat és o no simètric.

- (1) This is ridiculous! The chair is meeting every day now. (Bowers, 2008: 25)

Pel que fa als tipus de predicats que poden formar part de les estructures de control parcial fals en català, observem que són tots aquells que es combinen amb un comitatiu i que tant poden ser pronominals (74) com no pronominals (75).

- (74) a. La Bruna {podrà/intentarà} {reconciliar/retrobar}-s'hi després (**amb els avis**).  
 b. La Bruna s'hi {podrà/intentarà} {reconciliar/retrobar} després (**amb els avis**).
- (75) a. La Bruna {podrà/intentarà} {coincidir/conviure/interactuar}\***(-hi)** després,  
**amb la resta de participants**.  
 b. La Bruna **\*(hi)** {podrà/intentarà} {coincidir/conviure/interactuar} després,  
**amb la resta de participants**.

Amb tot, cal matisar que no tots els predicats simètrics es comporten de la mateixa manera pel que fa a la presència explícita del comitatiu. Hi ha un contrast pel que fa a les propietats lexicosemàntiques dels verbs com *coincidir* i *retrobar-se*, d'una banda, i dels verbs com *casar-se*, de l'altra; en aquests darrers ja s'infereix que hi ha un altre participant i, per tant, poden aparèixer sense el comitatiu (76), a diferència de (74) i (75); en aquest sentit, *vid.* Rigau (2002: § 15.3.1, 2017; IEC, 2016: § 13.5.4, § 21.3.5e).

- (76) La Bruna {podria/vodria} casar-s'(hi).

En síntesi, el conjunt de contextos que acabem d'explorar i, en especial, la presència explícita d'un element comitatiu (*hi*) en català conformen una prova fefaent en contra de l'existència de control parcial.

Pel que fa al tortosí i al valencià, en què el comitatiu no es realitza explícitament, atesa l'absència del pronom *hi*, i pel que fa al castellà, defensem una anàlisi de control exhaustiu amb un comitatiu implícit.<sup>48</sup> És interessant de notar que totes aquestes varietats ofereixen proves en contra dels arguments que esgrimeix Landau (2016a) per refusar l'existència del control parcial fals. En concret, l'autor assenyala que, a diferència dels contextos en què hi ha un comitatiu, en les configuracions en què no hi apareix —o és implícit segons l'anàlisi que defensem— no es pot legitimar un predicat secundari en singular (77b), que modifiqui el subjecte principal, tal com mostra a partir dels contrastos següents (però *vid.* Rodrigues, 2007).

---

Paral·lelament, Rodrigues (2007), a partir de l'observació dels contrastos entre (2a) i (2b), argüeix que el que legitima la presència de control parcial és la presència d'un modal.

- (2) a. \*I tried to meet yesterday, but I couldn't guarantee that I would be there.  
 b. I *can* try to meet today, but I can't guarantee that I'll be there. (Rodrigues, 2007: 222)

Ara bé, contràriament als casos de (2) de l'anglès, en català els verbs de control exhaustiu sí que són compatibles amb predicats simètrics, tal com hem il·lustrat més amunt en l'exemple de (71), independentment de si hi ha o no un modal a l'estructura.

<sup>48</sup> *vid.* també Sheehan (2012, 2014) per a una extensió d'aquesta anàlisi a d'altres varietats romàniques. Ara bé, els resultats que presenta no són del tot coincidents amb els que observem per al tortosí, el valencià i per al castellà. Ho indiquem tot seguit.

- (77) a. Peter will meet with Elaine **as a free man tomorrow**.  
 b. \*Peter told Elaine that he expected to meet **as a free man** the following day.

Tanmateix, si traslladem els fets anteriors al tortosí, al valencià i al castellà, observem que els exemples de (78)-(79) palesen que el predicat secundari singular sí que es legitima en totes dues estructures. Això evidencia que, de la mateixa manera que quan el comitatiu és explícit (78b)-(79b), el subjecte de la subordinada a (78a)-(79a) no és semànticament plural (*pace* Landau, 2000 i posteriors).

- (78) a. Sara recorda haver-se reunit {*malalta/com a presidenta del consell*}.  
 b. Sara recorda haver-se reunit {*malalta/com a presidenta del consell*} amb Pau.  
 (79) a. Sara recuerda haberse reunido {*enferma/como presidenta del consejo*}.  
 b. Sara recuerda haberse reunido {*enferma/como presidenta del consejo*} con Pablo.

Un altre dels arguments adduïts per Landau (2016) per rebatre la presència d'un comitatiu implícit és l'asimetria que hi ha pel que fa a la possibilitat de combinar-se amb l'adverbi *separately* ('per separat'). En concret, l'autor assenyala que quan el comitatiu és explícit l'adverbi pot aparèixer-hi, de manera que dona lloc a una lectura distributiva; per contra, argüeix que quan el comitatiu és implícit l'adverbi dona lloc a una estructura mal formada, tal com mostra en l'exemple de (80) (Landau, 2016: 574). Authier & Reed (2018: 380-381) indiquen els mateixos contrastos en francès (81).

- (80) Mary told the chair and the dean that she prefers [PRO to meet  $\emptyset_{\text{comitatiu}}$  (**\*separately**) before Christmas]  
 (81) a. Le Président a dit à ses homologues des E-U et de la Russie qu'il préférerait se réunir *avec eux* (**séparément**) avant Noël.  
 b. Le Président a dit à ses homologues des E-U et de la Russie qu'il préférerait se réunir  $\emptyset_{\text{comitatiu}}$  (**\*séparément**) avant Noël.

Ara bé, si traslladem aquests contrastos al tortosí, al valencià i al castellà, comprovem que independentment de la presència explícita del comitatiu en totes dues estructures hi pot haver una lectura en què, per bé que es manté el valor holístic de predicats com 'reunir-se', hi ha una interpretació distributiva (la presidenta es reuneix amb cadascuna d'elles per separat). Això posa de manifest que les configuracions com les de (82b) i (83b) també contenen un SPrep comitatiu a la subordinada (*pace* Landau, 2016: 573-574).

- (82) a. La presidenta {digué/va dir} a les seues homòlegues de Mallorca i Navarra que {es volia reunir/volia quedar} *amb elles* **per separat** ans de Nadal.  
 b. La presidenta {digué/va dir} a les seues homòlegues de Mallorca i Navarra que {es volia reunir/volia quedar}  $\emptyset_{\text{comitatiu}}$  **per separat** ans de Nadal.  
 (83) a. La presidenta dijo a sus homólogas de Mallorca y Navarra que prefería {quedar/reunirse} *con ellas* **por separado** antes de Navidad.



- b. La presidenta dijo a sus homólogas de Mallorca y Navarra que prefería {quedar/reunirse}  $\emptyset_{\text{comitatiu}}$  **por separado** antes de Navidad.

En síntesi, les proves que acabem de revisar ens permeten de validar la hipòtesi d'analitzar les estructures de control parcial en algunes varietats romàniques com a contextos de control exhaustiu en què el comitatiu es realitza de manera implícita. Així doncs, des d'aquesta perspectiva, sostenim que no és que el subjecte incrustat sigui semànticament plural sinó que la presència d'un SPrep comitatiu implícit permet desencadenar una lectura col·lectiva de l'esdeveniment denotat a la subordinada —en la línia del que han proposat alguns autors; *vid.*, en especial, Sheehan (2012).<sup>49</sup>

A partir dels fets que acabem d'exposar, és interessant de copsar que la variació entre diferents varietats romàniques pel que fa a la possibilitat de conformar estructures de control parcial fals dependrà també de la capacitat que presenten els diferents predicats incrustats de combinar-se amb un SPrep comitatiu. Així, per exemple, en castellà i en català *besar-se* o *escriure's* poden aparèixer amb un comitatiu (84), mentre que en portuguès europeu (86) o en francès (87), no. Aquesta asimetria es tradueix en la possibilitat que tant en català com en castellà aquests verbs mantenen la lectura holística quan apareixen en una subordinada d'infinitiu seleccionada per verbs de control que, precisament, tant poden pertànyer a la classe denominada de control parcial (o actitudinal) —com *voler*— com al grup de control exhaustiu (o no-actitudinal) —com *intentar* o *tornar a* (85).<sup>50</sup>

- (84) a. L'Aina es va escriure **amb en Joan**.  
 b. Aina se {besó/escribió} **con Juan**.
- (85) a. L'Aina s'**hi** {volia/va intentar/va tornar a} {besar/escriure}.  
 b. Aina se {quiso/intentó/volvió a} {besar/escribir}.
- (86) a. \*A Maria escreve-se **com o seu filho**.  
 'La Maria s'escrivia amb el seu fill'

<sup>49</sup> Els arguments recollits per Landau tampoc no són vàlids per al català; en aquest cas, però, perquè el comitatiu és explícit. Així doncs, és possible la legitimació d'un predicat secundari singular (1a) i de l'adverbi *separadament*.

- (1) a. La Sara va recordar haver-s'**hi** reunit *malalta*.  
 b. La presidenta<sub>i</sub> s'**hi** volia [AE<sub>i</sub> reunir *per separat* ]  
 (amb les seves homòlogues de Mallorca i Navarra)

<sup>50</sup> Observem, a més, que en contextos simples també hi pot haver en valencià, en tortosí i també en castellà un comitatiu implícit.

- (1) a. Maria es reunirà després.  
 b. Laura se fue antes porque había quedado a las 4.

- b. A Maria tem saudades do filho. \*Queria escrever-se (com ele) todos os dias.  
 ‘La Maria enyora el seu fill. Voldria escriure-s’hi cada dia. (Sheehan, 2014: 190)
- (87) a. \*Eric s’est embrassé **avec Nadine**.  
 ‘L’Èric es va besar amb la Nadine’
- b. \*Eric voulait s’embrasser dans la cuisine.  
 ‘L’Èric volia besar-s’hi a la cuina’ (Authier & Reed, 2018: 380)

#### 4.3.6 Síntesi

A partir del conjunt de casos analitzats en les seccions precedents, reproduïm de nou la **taula 4.1 a 4.3** amb els resultats obtinguts, que sintetitzem tot seguit.

**Taula 4.3:** Correlació entre verbs de control, reestructuració i AC:  
Resultats finals

VERBS NO-ACTITUDINALS/DE CONTROL EXHAUSTIU				VERBS DE CONTROL PARCIAL/ACTITUDINAL		
Modals	Aspectuals	Implicatius	Altres	Desideratius	Factius	Proposicionals
Reest.: ✓ AC: ✓	Reest.: ✓ AC: ✓	Reest.: ✓ AC: ✓ <i>aconseguir</i> <i>aprendre</i> <i>atrevir-se</i> <i>gostar</i> <i>evitar</i> <i>oblidar</i>	Reest.: ✓ AC: ✓ <i>saber</i> <i>intentar</i> <i>mirar de</i> <i>procurar</i> <i>provar de</i>	Reest.: ✓ AC: ✓ <i>voler</i> , <i>necessitar</i> , <i>pensar</i> <i>preferir</i> , <i>desitjar</i> <i>decidir</i> <i>prometre</i> <i>esperar, etc.</i>	Reest.: × AC: ×	Reest.: × AC: ×

Les dades analitzades permeten verificar que l'AC és un epifenomen de la reestructuració: els verbs als quals s'ha estès l'AC desencadenen també altres fenòmens interclausals associats a la reestructuració. Alhora, hem comprovat la relació que manté amb el control. Ara bé, convé matisar la correlació de (32), que repetim a (88).

- (88) verbs de control exhaustiu → reestructuració  
 verbs de control parcial → no reestructuració

Argüim que la divisió entre verbs de control exhaustiu i verbs de control parcial no es pot aplicar en el cas del català, perquè com hem argumentat en l'apartat precedent aquest darrer tipus de configuració no existeix; es tracta, en realitat, de casos de 'control parcial fals'. La presència explícita del comitatiu en la gran majoria dels dialectes catalans i les proves que ofereixen les varietats del tortosí i del valencià i també el castellà a favor d'un comitatiu implícit evidencien que no cal postular una anàlisi per mitjà de la qual la

pluralitat de la subordinada sorgeixi del fet que PRO sigui semànticament plural o que denoti un grup. En síntesi, el conjunt de proves que hem aportat en els apartats anteriors dona suport a un tractament uniforme de les estructures de control obligatori (parcial i exhaustiu). Ho reprendrem al capítol següent.

Si retornem a la **taula 4.3**, observem que els verbs factius i els proposicionals conformen una excepció dins dels verbs de control. Val a dir que aquestes dues classes són les que agrupen precisament els verbs que, al capítol 3, hem indicat que bloquegen diversos efectes de transparència en diferents llengües. A tall d'exemple, recuperem un parell d'exemples del capítol precedent, que repetim a (89a) i (89b), en què s'il·lustra la impossibilitat que puguin desencadenar la concordança entre el verb matriu i l'objecte incrustat en les construccions pronominals amb SE i la legitimació de la NegPres *pas* a la subordinada.

- (89) a. \*S'han {*afirmat/reconegut/lamentat(d')/imaginat (d')*} haver resolt els problemes ambientals.  
 b. No {*admet/lamenta/reconeix*} (**pas**) fugir (**\*pas**) quan té problemes.

És interessant de remarcar que amb relació a l'AC hem pogut comprovar que tant els factius com els proposicionals presenten el mateix comportament, tal com palesen els exemples que hem mostrat abans a (15), que repetim a (90), i els casos de (91).

- (90) a. \*En Joan **hi** assegura d'anar. (Espinal, 1983: 98)  
 b. \***Hi** defensa anar. (Hernanz & Rigau, 1984: 43)  
 c. \***Hi** va admetre pensar. (Paradís, 2018: 283)
- (91) a. \***Els** *lamento* haver presentat.  
 b. \***Et** *sento* haver dit això.

Per tal d'explicar els contrastos que hi ha entre els verbs proposicionals i factius, d'una banda, i els verbs que apuntem a la **taula 4.3** que són de reestructuració, de l'altra, la primera hipòtesi que es pot presentar és postular que els primers són de control parcial. Comprovem-ho.

- (92) a. Ell va lamentar haver\*(-**hi**) quedat, amb l'ex-comissari de policia.  
 b. Ha negat haver-s'\*(-**hi**) reunit abans, amb l'ex-comissari de policia.  
 c. Assegura coincidir\*(-**hi**) sovint, amb l'ex-comissari de policia.

Com il·lustren els exemples de (92), en què el clíctic *hi* no es pot suprimir, els verbs factius, com *lamentar*, i els proposicionals, com *negar* i *assegurar*, també presenten un comitatiu explícit —de manera anàloga als verbs de reestructuració. Aquests fets posen de manifest que la correlació entre el control i la reestructuració no és suficient per delimitar quins verbs poden desencadenar efectes de transparència; alhora, donen suport a l'assumpció que acabem de defensar segons la qual la divisió entre control exhaustiu i control parcial no se sosté —com a mínim en català i, també, en castellà.

#### 4.4 Dues classes: dominis opacs vs. dominis transparents

Com hem vist en els apartats anteriors, la prospecció dels contextos de reestructuració en diferents llengües —també fora de l'àmbit romànic— evidencia que són sempre els verbs proposicionals i factius els que bloquegen els diferents fenòmens de transparència que manifesta cada varietat. Aquesta divisió és clau per definir quina és la naturalesa de la reestructuració. Una de les hipòtesis que plantejem és que els verbs proposicionals i factius conformen una estructura més complexa, de manera que la subordinada actua com una illa per a processos d'extracció i dependències a llarga distància (vegeu el capítol 5 per a un desenvolupament d'aquesta via d'anàlisi). En aquest sentit, és interessant de veure els contrastos que sorgeixen en els casos en què un verb pot adquirir més d'un significat. Fixeu-vos, en concret, en les diferències que hi ha entre l'ús epistèmic i l'ús desideratiu de *pensar*, i entre el verb *negar*, emprat com a declaratiu, i la variant pronominal *negar-se a*, usada com a implicatiu negatiu. En tots dos casos és només quan aquests verbs tenen un valor proposicional que bloquegen qualsevol efecte de transparència, com l'AC i la legitimació a llarga distància de la NegPres *pas* incrustada (93)-(95b).

- (93) a. \***El** *penso a* presentar al Mostremp, aquest curtmetratge.  
 b. \*No *penso a* venir **pas**. [Epistèmic]
- (94) a. **El** *penso* presentar al Mostremp, aquest curtmetratge.  
 b. No *penso* venir **pas**. [Desideratiu]
- (95) a. S'**hi** *nega a* anar sol. [Implicatiu]  
 b. \***Ho** ha *negat* haver dit. [Declaratiu]

Observem les mateixes dissimetries en el cas dels verbs *recordar* i *oblidar*. Com hem defensat a § 4.3.1 aquests verbs són de reestructuració quan són implicatius. Ara bé, també poden tenir un sentit factiu, en què, a diferència dels implicatius (96), la falsedat de la clàusula matriu no implica la falsedat de la subordinada (97).

- (96) No em vaig recordar d'explicar-t'ho; # tot i que t'ho vaig explicar.  
 (97) No em recordo d'haver-t'ho explicat; tot i que t'ho vaig explicar.

Els exemples que oferim a continuació il·lustren els contrastos que presenten els dos usos dels verbs esmentats pel que fa a l'AC. Constatem, doncs, que quan tenen un ús factiu

la subordinada actua com una fase, de manera que el clíctic no pot accedir a la clàusula matriu.<sup>51</sup>

- (98) a. Em vaig recordar de portar tres cordes per a la guitarra. [Implicatiu]  
 b. Me'n vaig recordar de portar tres.
- (99) a. No em recordo d'haver portat tres cordes per a la guitarra. [Factiu]  
 b. \*No me'n recordo d'haver portat tres.
- (100) a. He oblidat (de) fer el sopar. [Implicatiu]  
 b. L'he oblidat (de) fer.
- (101) a. He oblidat haver fet el sopar aquella nit. [Factiu]  
 b. \*L'he oblidat haver fet.

De retruc, si s'assumeix que la subordinada seleccionada pels verbs proposicionals i factius té una estructura més complexa, equiparable a un SC ple, es pot explicar per què si apareixen en contextos en què hi ha més d'una clàusula incrustada, l'AC no pot traspasar aquests límits oracionals (102d); fins i tot, encara que el verb que encapçali l'estructura sigui de reestructuració —*vid.* (103d,e) i (104c).<sup>52</sup>

- (102) a. {[Lamenta/assegura} [haver [de tornar [a veure-**la** una altra vegada ]]]]  
 b. {Lamenta/assegura} haver de tornar-**la** a veure una altra vegada.  
 c. {Lamenta/assegura} haver-**la** de tornar a veure una altra vegada.  
 d. [\***La** {lamenta/assegura} [haver [de tornar [a veure una altra vegada ]]]]
- (103) a. Pot lamentar haver de tornar a veure-**la**.  
 b. Pot lamentar haver de tornar-**la** a veure.  
 c. Pot lamentar haver-**la** de tornar a veure.  
 d. \*Pot lamentar-**la** haver de tornar a veure.  
 e. \***[La** pot [lamentar [haver [de tornar [a veure ]]]]]]
- (104) a. Ha tornat a jurar haver-**ho** fet.  
 b. \*Ha tornat a jurar-**ho** haver fet.

<sup>51</sup> Les dissimilituds que acabem de veure són visibles, també, en d'altres llengües. Vegeu els contextos següents de l'italià (1) (Cinque, 2006: 63). *vid.* també Wurmbrand (2001: § 4.1) per a l'alemany.

- (1) a. **Lo** dimenticò di spegnere. [Implicatiu]  
 'L'oblidà de tancar'  
 b. \* **Lo** dimenticò di aver spento. [Factiu]  
 'L'oblidà d'haver tancar'

<sup>52</sup> Al capítol 5 oferim una anàlisi matisada de la hipòtesi que els verbs proposicionals i factius seleccionen una subordinada amb un estatus fasal (un SC ple).

c. \***Ho** ha tornat a jurar haver fet.

Ara bé, tenint en compte que totes les estructures anteriors són de control obligatori, i un cop hem bandejat la divisió entre control exhaustiu i control parcial (§ 4.3), cal cercar quines són les característiques que permeten explicar aquests contrastos; és a dir, quines són les propietats necessàries per determinar de quina manera es concreta l'estatus fasal dels complements dels verbs proposicionals i factius, que bloqueja dependències a llarga distància i processos d'extracció associats a la reestructuració. Ho examinem tot seguit.

#### 4.4.1 Les propietats temporals dels verbs de (no-)reestructuració

Per tal de definir la classe de reestructuració, reprenem la idea que hem apuntat prèviament segons la qual les propietats temporals tenen un paper rellevant no només per a l'anàlisi dels diferents verbs de control sinó també per a la caracterització de la reestructuració. En concret, defensem que la propietat semàntica que permet distingir aquesta classe de la resta de verbs és el tipus d'orientació temporal que presenta la subordinada respecte del verb matriu. Aquesta característica, com concretarem més endavant, evidencia un grau de dependència més elevat de la clàusula subordinada respecte de l'oració matriu. En aquest sentit, observeu els contrastos següents.<sup>53</sup>

- (105) a. **Aquest matí** ha {aconseguit/après a/evitat (de)} dir-ho (\***la setmana vinent**).
- b. **Ahir** va {aconseguir/aprendre a/evitar (de)} venir (\***abans-d'ahir**).
- (106) a. **Aquest matí** ha {començat a/tornat a/acabat de} dir-ho (\***la setmana vinent**).
- b. **Ahir** va {començar a/tornar a/acabar de} venir (\***abans-d'ahir**).
- (107) a. **Aquest matí** l'ha {intentat (de)/procurat (de)} veure (\***la setmana vinent**).
- b. **Ahir** el va {intentar (de)/procurar (de)} veure (\***abans-d'ahir**).

Com hem avançat a § 4.3.1, tant els implicatius (105) com els aspectuals (106) i els verbs com *intentar* (107) només poden seleccionar una subordinada que tingui una orientació temporal simultània, tal com evidencia la impossibilitat que es puguin combinar amb adverbis que presenten interpretacions temporals divergents.<sup>54</sup>

Per contra, les estructures encapçalades per verbs desideratius —entre els quals hi incloem verbs com *decidir* o *planificar*— sí que poden manifestar una interpretació temporal diferent respecte de l'esdeveniment matriu. Tot i així, comparteixen amb els casos que acabem de

<sup>53</sup> Fem referència al terme d'orientació temporal en tant que propietat lèxica dels verbs matrius que designa la relació que s'estableix entre el temps en què té lloc l'esdeveniment de la subordinada i el temps que denota l'oració matriu.

<sup>54</sup> El verb *intentar* conforma un cas especial, atès el caràcter no realitzat de l'esdeveniment de la subordinada en el moment en què té lloc l'esdeveniment matriu. Per a una anàlisi acurada de les propietats semàntiques que presenta aquest verb adreçem el lector a Sharvit (2003) i Grano (2017).

recollir més amunt el fet que també presenten una orientació especificada; en aquest cas, però, té un valor prospectiu: l'esdeveniment de la subordinada és no realitzat en el moment en què té lloc l'esdeveniment matriu. Aquesta propietat es confirma per la impossibilitat que la subordinada contingui adverbis temporals que situïn l'esdeveniment incrustat en un interval de temps anterior al de la clàusula matriu. Vegeu, en aquest sentit, els contextos de (108b) i (109b).<sup>55</sup>

- (108) a. **Per ara** {vol/prefereix/espera} venir **demà**.  
 b. **Per ara** {vol/prefereix/espera} venir **\*fa un mes**.
- (109) a. **La setmana passada** va {decidir/planificar/triar} venir **demà**.  
 b. **La setmana passada** va {decidir/planificar/triar} venir **\*fa un mes**.

Contràriament als verbs de reestructuració, el grup dels factius (110) i dels proposicionals (111) es defineixen perquè no presenten una orientació temporal especificada, de manera que la subordinada pot tenir més d'una interpretació temporal respecte de l'esdeveniment matriu.<sup>56</sup>

- (110) a. {Lamento/sento} dir-vos-ho d'aquesta manera. [Simultània]  
 b. Lamento (haver de) venir **demà**. [Prospectiva]  
 c. **La setmana passada** va lamentar haver vingut **fa un mes**. [Retrospectiva]

<sup>55</sup> Analitzem el verb *voler* de manera separada als verbs modals. Si bé presenta un seguit de característiques sintàctiques i semàntiques que l'apropen a aquest grup, mantenim una anàlisi de control per a aquest verb (*vid.* § 3.5).

Pel que fa a les propietats temporals dels verbs modals, alguns autors argüeixen que la lectura de posterioritat (respecte del moment d'avaluació del modal) que es desencadena en les estructures que encapçalen forma part de les propietats lèxiques d'aquests verbs (*vid.* Enç, 1996, *i.a.*); d'altres, en canvi, sostenen que es deriva de mecanismes generals (*vid.* Condoravdi, 2002, *i.a.*). Aquestes observacions han estat extensament debatudes i s'han concretat en diferents propostes. Paral·lelament, és interessant de notar que les diferències que hi ha entre els modals arrel i els epistèmics amb relació al temps d'avaluació dona suport a una anàlisi en què ocupin projeccions separades (*vid.* § 3.5 i referències que s'hi citen). La interacció que hi ha entre els diferents modals i el temps i l'aspecte requereix una prospecció acurada que depassa els objectius d'aquesta tesi. Adreçem el lector a Kratzer (1991), Enç (1996), Abusch (1997), Condoravdi (2002), Stowell (2004), Stechow (2005), Laca (2005, 2012, 2014), Hacquard (2006, 2010), Borgonovo & Cummins (2007), Demirdache & Uribe-Etxebarria (2008), Zagona (2008), *i.a.*

<sup>56</sup> Volem emfasitzar que el fet que presentin una orientació temporal neutra (Hernanz, 1982, 1999; Landau, 2004; Cunha & Silvano, 2006; Wiklund, 2007; Gonçalves et al., 2010) no implica que no s'interpretin respecte de la localització temporal de l'esdeveniment matriu, tal com palesa el contrast representat a (1).

- (1) a. **\*La setmana passada** va confessar haver-ho robat **ahir**.  
 b. **La setmana passada** va confessar haver-ho robat **el mes anterior**.

A banda, volem remarcar que la presència de l'infinitiu en estructures com les anteriors pot tenir en alguns casos un ús marginal; generalment, tendeixen a construir-se amb una clàusula completiva (*La setmana passada va confessar que havia ho havia robat ell*). Val a dir que aquest tipus de configuracions són més habituals quan es combinen amb verbs estatus (*admet tenir contactes amb ella / assegura saber-se la lliçó / nega ser responsable*). En aquest sentit, és interessant d'indicar que, tal com nota Hernanz (1999: § 36.3.2.5), la presència de propietats individuals —com ara, *saber* o *ser*— dota la subordinada d'un sentit atemporal.

- (111) a. El meu avi sotjava l'horitzó i deia: “Des d'aquí es deu veure mallorca”. I algun cop fins i tot *assegurà veure-la*.<sup>57</sup> [Simultània]
- b. **La setmana passada** va {afirmar/revelar/assegurar} venir **demà**. [Prospectiva]
- c. Ambdós *han confessat cometre* el robatori amb la intenció d'obtenir diners per comprar estupefaents.<sup>58</sup> [Retrospectiva]
- d. **La setmana passada** va {afirmar/revelar/assegurar} haver vingut **fa un mes**. [Retrospectiva]

Abans d'aprofundir en les diferències entre aquests verbs i els que considerem que formen part de la classe de reestructuració, volem aturar-nos un moment en les diferents interpretacions temporals representades en els exemples anteriors; com veurem tot seguit, d'aquests contextos se'n deriven contrastos interessants respecte del que s'ha assenyalat en la bibliografia; en especial, per a llengües com l'anglès.<sup>59</sup> En concret, si ens fixem en els contextos en què la subordinada té una lectura retrospectiva (110c)-(111c)-(111d), és interessant de notar que, si bé és cert que majoritàriament s'adquireix a partir de la presència de l'auxiliar *haver*, en determinats casos, com el de (111c), l'absència d'un modificador temporal o aspectual no impedeix que s'obtingui aquesta interpretació. L'exemple de (112) del castellà reforça aquesta observació.

- (112) el lateral parecía no entender como ni árbitro ni linier vieron una falta tan clara que hasta el propio delantero **confesó cometer** tras el partido.<sup>60</sup>

En el cas de l'anglès, en canvi, davant l'absència de l'auxiliar la lectura episòdica és del tot impossible.

- (113) Leo claimed to {eat/\*(have) eaten} dinner (\*yesterday/\*tomorrow).

‘En Leo va dir que sopava/havia sopat ahir/que soparia demà’

(Wurmbrand, 2014: 405)

Si passem a analitzar les estructures en què hi ha una interpretació prospectiva de l'esdeveniment subordinat respecte del matriu (110b)-(111b), observem que la presència de modificadors modals faciliten la legitimació d'aquesta lectura, tal com s'evidencia en el cas de (110b) i en els exemples següents.

- (114) a. Assegura (*poder*) acabar-ho demà.

<sup>57</sup> Font: [www.sensesenso.blogspot.com/2008/11/?m=0](http://www.sensesenso.blogspot.com/2008/11/?m=0)

<sup>58</sup> Font: [www.diaridegirona.cat/girona/2010/12/11/condemnen-presos-tres-individus-robar-home-pistola-fogueig/451619.html](http://www.diaridegirona.cat/girona/2010/12/11/condemnen-presos-tres-individus-robar-home-pistola-fogueig/451619.html)

<sup>59</sup> Convé tenir present que en anglès les estructures de control amb verbs proposicionals són menys productives (Landau, 2004) i en el cas de verbs com *creure* les configuracions resultants són de MEC —*vid.* Kayne (1981); Martin (1996, 2001); Bošković (1997), *i.a.*

<sup>60</sup> Font: [www.90min.com/fr/posts/6052831](http://www.90min.com/fr/posts/6052831)



- b. Ha confessat (*voler*) presentar-se a les properes eleccions.
- c. Han confirmat (*poder*) assistir demà a l'acte.

De nou, l'anglès presenta un comportament diferent; en les estructures de control encapçalades per aquests verbs l'infinitiu no pot rebre una lectura prospectiva (115).<sup>61</sup>

(115) \*Yesterday, John claimed to leave tomorrow.

‘Ahir en John va afirmar marxar demà’ (Wurmbrand, 2014: 408)

En els casos en què hi ha una interpretació simultània, l'escenari esdevé una mica més complex. D'una banda, cal remarcar que la lectura preferent és l'habitual, tal com il·lustren els exemples següents.

(116) a. Aquest és l'únic exercici confessable que *admet fer*.

(*La novel·la de Sant Jordi*, Màrius Serra, 2018)

- b. Ella *assegura anar-hi* (sovint), a la piscina.

És davant la presència d'un modificador modal o aspectual, com ara l'auxiliar *estar* (117), que —si seguim la proposta d'Enc (1991, 1996)— és possible lligar la variable eventiva projectada pel predicat incrustat, de manera que doni lloc a una interpretació episòdica.

(117) En Joan *admet* (estar-se) equivocant.

En aquest sentit, doncs, el català sí que presenta un comportament similar al que s'ha definit per a l'anglès, en què la presència de l'auxiliar *be* també desencadena una lectura episòdica (118b) (Bošković, 1997; Martin, 2001; Abusch, 2004; Wurmbrand, 2007, 2014).

(118) a. Leo claimed to eat dinner. [Lectura genèrica]

‘En Leo va dir que sopava’

- b. Leo claimed to be eating dinner right then. [Lectura episòdica]

‘En Leo va dir que estava sopant just llavors’ (Wurmbrand, 2014: 405)

Ara bé, les dades procedents de diferents varietats romàniques com les que hem apuntat fa un moment amb el verb *assegurar* a (111a) i com les que recollim tot seguit, amb *creure* i *afirmar*, indiquen que en aquestes llengües l'absència d'un modificador temporal o aspectual pot no impedir que la lectura de la subordinada sigui episòdica —contràriament al que s'ha defensat en alguns treballs previs (Rodríguez Espiñeira, 2012).

(119) a. *Crec sentir-lo* renegar contra la bèstia grossa.<sup>62</sup> [Català]

<sup>61</sup> El que sí que és possible és que en alguns contextos hi hagi una interpretació de futur planificat. *vid.* Wurmbrand (2014) i Grano (2015: § 5) per a una caracterització detallada d'aquests contextos.

(1) Yesterday, John claimed to be leaving tomorrow.

‘Ahir en John va dir que marxava demà’ (Wurmbrand, 2014: 408)

<sup>62</sup> Font: [www.blocs.mesvilaweb.cat/lluis/2008/11/03/Canvi-de-plans/](http://www.blocs.mesvilaweb.cat/lluis/2008/11/03/Canvi-de-plans/)

- (120) a. Pablo *crec* *soñar*. [Castellà]  
 b. Anna *croyaît arriver en retard* hier alors qu'en fait elle était à l'heure.  
 'Ahir, l'Anna creia que arribava tard, tot i que, en realitat, anava a l'hora'  
 [Francès] (Bošković, 1997: 64)
- (121) O terrorista *afirmou transportar* uma bomba-relógio.  
 'El terrorista va afirmar transportar una bomba rellotge'  
 [Portuguès europeu] (Cunha & Silvano, 2006: 104)

Tal com observen Cunha & Silvano (2006, 2008), en alguns contextos en què l'orientació temporal de la subordinada és simultània a l'esdeveniment matriu (121) alguns verbs declaratius, com *afirmar*, no donen lloc a la commutació d'un esdeveniment per un estat (*afirma cantar molt bé*) sinó que mantenen una lectura eventiva (121). Aquests autors argüeixen que aquesta possibilitat es deu a diversos factors, com ara la durada dels esdeveniments reportats, l'absència o presència d'un punt terminal intrínsec, així com també característiques discursives (Cunha & Silvano, 2006: 105) —*vid.* també Gonçalves, Cunha & Silvano (2010). Tot i que no podem aprofundir en els matisos esmentats, volem remarcar —tot recollint les intuïcions d'aquests autors— que la possibilitat d'atribuir una interpretació temporal específica als contextos anteriors es deu al fet que els verbs proposicionals seleccionen una subordina d'infinitiu que conté trets temporals —*vid.* també Ambar (2005); per a una concreció d'aquesta anàlisi, *vid.* capítol 5. Aquests fets evidencien que els dominis finits encapçalats per aquests verbs conformen estructures més independents que els verbs de reestructuració. És en aquest sentit que Landau (2004) i, de manera similar, Wiklund (2007) s'hi refereixen com a *unselected/free tense* ('temps no seleccionat/lliure'). El que és interessant de notar és que aquestes propietats que defineixen aquestes dues classes tenen implicacions en d'altres configuracions sintàctiques, més enllà de la reestructuració. D'una banda, incideixen en la possibilitat de seleccionar subordinades amb un infinitiu flexionat en portuguès europeu (*vid.* Gonçalves, Santos & Duarte, 2014; *vid.*, també, Sheehan, 2018a).<sup>63</sup>

- (122) a. O júri *declarou* [SC **irem** dois candidatos à final]  
 'El jurat va declarar que anaven dos candidats a la final'  
 b. O júri *lamentou* [SC **irem** poucos candidatos à final]  
 'El jurat va lamentar que anessin dos candidats a la final'  
 (Gonçalves, Santos & Duarte, 2014: 163)

<sup>63</sup> Raposo (1987) sosté que la distribució de l'infinitiu flexionat depèn directament del fet que el verb matriu manifesti un temps independent. Tal com defensen Gonçalves, Santos & Duarte (2014) la caracterització que proposa aquest autor sobre el temps (in)dependent no és del tot acurada.

Els verbs de reestructuració en algunes varietats no estàndard (*não padrão*) també poden seleccionar subordinades amb un infinitiu que presenta —aparentment— trets de concordança explícits. Ara bé, tal com mostren Gonçalves, Santos & Duarte (2012, 2014) es tracta d'un infinitiu 'pseudoflexionat', que dona lloc a estructures de control.

(123) a. estão dispostas a *tentar serem* bem sucedidas.

‘Estan disposades a intentar tenir èxit’

(CETEMPúblico, par=ext1067683-nd-91b-1, *apud* Gonçalves, Santos & Duarte, 2014: 172)

b. *Decidiram irem* todos os presentes à Lagoa.

‘Van decidir anar tots els presents a Lagoa’

(sites.google.com/site/boletinsarquivo/1, *apud* Gonçalves, Santos & Duarte, 2014: 173)

Convé remarcar, però, que els casos com els de (123a), en què hi ha control exhaustiu amb verbs com *tentar* o *querer*, són molt marginals. Les configuracions més esteses són les que conformen casos de control parcial i que estan encapçalades per verbs com *decidir* o *prometer* (123b) (Anabela Gonçalves, c.p.) —*vid.*, més endavant, nota 69.

A banda, com ja hem avançat a § 3.4.1, hem pogut constatar que els verbs que no són de reestructuració són els que en croat no presenten subordinades d'infinitiu sinó completives constituïdes pel complementador *da*<sub>1</sub> + indicatiu.<sup>64</sup>

<sup>64</sup> La distribució de l'infinitiu en croat i l'alternança amb subordinades finites dona lloc a un escenari més complex. A tall d'exemple és interessant de notar que els verbs factius seleccionen una subordinada d'infinitiu precisament en els contextos en què hi ha un valor atemporal; és a dir, en els casos en què es requereix una lectura habitual (1a). Per contra, si cal situar l'esdeveniment de la subordinada en un moment determinat —per exemple, simultani (1b) o anterior (1c) a la clàusula matriu—, i per tant, adquireix una lectura episòdica, la subordinada conformarà una clàusula d'indicatiu encapçalada pel complementador *što*. Agraïxo a Nikola Vuletić aquestes apreciacions.

(1) a. Direktorici je žao vikati na njega.  
directora és penedida escrivassar.INF PREP ell.PRN

‘La directora lamenta escrivassar-lo (sempre)’

b. Direktorici je žao što viče na njega.  
directora és penedida COMPL escrivassar.PRES.3.SG PREP. ell.PRN

‘La directora lamenta escrivassar-lo ara’

c. Direktorici je žao što je vikala na njega.  
directora és penedida COMPL AUX.3.SG escrivassar.PART. PREP. ell.PRN

‘La directora lamenta haver-lo escrivassat’

Deixem per a una altra ocasió l'aprofundiment en l'estudi d'aquestes construccions i la comparació amb els contextos del català.

- (124) a. [Čovek<sub>i</sub> je priznao [da pro<sub>i</sub> ju je  
home CL.AUX.3.SG confessa COMP CL.AC.3.F.SG AUX.3.SG  
počinio ]]  
cometre.PART  
'L'home va confessar haver-lo comès'
- b. [Potvrdili<sub>i</sub> smo [da pro<sub>i</sub> ćemo ga sastaviti ]]  
confirmat.PART AUX.1.PL COMP AUX.FUT.1.PL CL.AC.3.SG fer.INF  
'Hem confirmat que el farem' (Corpus B/Z.)

Com hem apuntat prèviament, en serbi, els verbs de reestructuració seleccionen també completives encapçalades per *da*<sub>2</sub> + present.<sup>65</sup> Ara bé, si contrastem els contextos anteriors de (124) amb els de (125), observem que la clàusula incrustada no té el mateix estatus en tots dos casos: els contextos que hem pogut recollir posen de manifest que en les estructures amb verbs de reestructuració la subordinada, malgrat manifestar marques de concordança, és en realitat defectiva pel que fa als trets temporals: sempre presenta un temps de present —és en aquest sentit, que s'han considerat configuracions de 'subjuntiu'. Noteu que, a diferència dels verbs que no són de reestructuració, en aquest cas l'absència de marques temporals a la subordinada no impedeix la bona interpretació de l'esdeveniment subordinat: és el verb matriu l'encarregat de seleccionar sempre la mateixa orientació temporal en la subordinada —prospectiva en el cas de *odlučiti* 'decidir' (125a) i simultània en el cas de *uspjeti* 'aconseguir' (125b).

- (125) a. [Komisija će odlučiti [da ih predstaviti ]]  
comitè AUX.FUT decidir.INF COMP CL.AC.3.M.PL presentar.PRES  
'El comitè decidirà presentar-los'
- b. [Moja baka je uspela [da ga koristiti ]]  
meva àvia AUX.3.SG aconseguir.PART COMP CL.AC.3.M.S utilitzar.PRES  
'La meva àvia va aconseguir utilitzar-lo' (Corpus B.)

És interessant d'assenyalar que són precisament aquest tipus d'estructures —conformades per *da*<sub>2</sub> + present i encapçalades per verbs de reestructuració— les que alguns autors, com ara Progovac (1993, 1995), han considerat dominis transparents per a fenòmens i dependències a llarga distància. Això implica assumir que la reestructuració es pot situar més enllà dels contextos d'infinitiu. Reprenem aquesta idea més endavant.

Arribats en aquest punt, els contrastos que hem vist fins ara confirmen la necessitat de reformular les anàlisis sobre el control que ofereixen una caracterització (gairebé) homogènia dels diferents tipus de verbs pel que fa a la interpretació temporal de la subordinada, tal com ja havíem apuntat a § 4.3.1 —*vid.* Stowell (1982); Pesetsky (1991); Martin (1996); Bošković

<sup>65</sup> Tal com hem indicat a § 3.4.1, tractem separadament les varietats del serbi i del croat perquè divergeixen en aquestes configuracions. En croat l'ús de l'infinitiu s'estén a un gran nombre de contextos, incloses les estructures complexes amb verbs de reestructuració.

(1997), *i.a.* De fet, no només hi ha divergències entre els verbs factius i proposicionals, d'una banda, i els verbs de reestructuració, de l'altra, sinó que convé afegir encara alguns matisos, que permeten copsar diferències entre els verbs d'aquesta darrera classe. En concret, sostenim que hi ha dues propietats temporals que incideixen en les característiques estructurals dels verbs de reestructuració: el punt de perspectiva temporal (*Temporal Perspective Point*) (Kamp & Reyle, 1993), que és l'interval de temps a partir del qual una situació és perspectivada, i el domini temporal (*Temporal Domain*) (Declerck, 1991), que és l'interval de temps que ocupen una o diverses situacions.<sup>66</sup> A partir de l'anàlisi de la interacció entre aquestes dues nocions, Gonçalves, Cunha i Silvano (2010) argüeixen que els verbs que presenten un major grau de transparència en portuguès europeu són aquells que presenten una dependència temporal; és a dir, els que encapçalen estructures en què el verb matriu i el de la subordinada comparteixen el mateix domini temporal —*vid.* també Gonçalves (1999: § 4.3) i Gonçalves, Duarte & Santos (2014). En aquests casos, doncs, el punt de perspectiva temporal de la subordinada no es correspon al moment de l'enunciació (*speech time*) sinó a l'interval de temps en què té lloc la situació matriu, tal com evidencien els contrastos entre (126a) i (126b), recollits per Gonçalves, Cunha & Silvano (2010: 440).<sup>67</sup>

(126) a. Os jornalistas quiseram entrevistar o Ministro *no dia seguinte*.

'Els periodistes van voler entrevistar el Ministre l'endemà'

b. \*Os jornalistas quiseram entrevistar o Ministro *amanhã*.

'Els periodistes van voler entrevistar el Ministre \*demà'<sup>68</sup>

Per contra, d'altres verbs que també tenen una orientació temporal prospectiva, com ara *decidir* o *prometre*, poden presentar un punt de perspectiva temporal que no només s'inclouï en l'interval temporal del verb matriu (127a) sinó que sigui coincident, també, amb el moment de l'enunciació (127b).

<sup>66</sup> El terme 'punt de perspectiva temporal' sorgeix de l'escissió que proposen Kamp & Reyle (*vid.* 1993: § 5 i, en especial, § 5.4) de la noció de 'referència temporal' (*Reference time*) de Reichenbach (1947). No aprofundim en la prospecció d'aquestes anàlisis. Per al present estudi el que ens interessa és remarcar com les diferències entre les característiques temporals que hem assenyalat tenen una incidència en la caracterització dels diferents verbs de reestructuració i en les propietats sintàctiques que manifesten.

<sup>67</sup> En alguns contextos com els de (1) sí que és possible la presència d'un adverbi vinculat al moment de l'enunciació. Ara bé, el contraexemple és només aparent: noteu que es tracta de casos en què el verb matriu coincideix amb el moment de l'enunciació.

(1) **De moment** no m'hi {vull/penso} presentar **demà**.

<sup>68</sup> Com indica Gonçalves (1999: § 4.3.1.1), si el verb apareix en imperfet, la frase esdevé gramatical.

(1) Volien venir **demà**, (però al final s'han fet enrere).

Ara bé, noteu que aquests casos adquireixen una lectura contrafactual, la qual cosa posa de manifest els matisos modals que pot aportar l'imperfet (*vid.* Hacquard, 2008), *i.a.*

(127) a. Os jornalistas decidiram entrevistar o Ministro *no dia seguinte*.

‘Els periodistes van decidir entrevistar el Ministre l’endemà’

b. Os jornalistas decidiram entrevistar o Ministro *amanhã*.

‘Els periodistes van decidir entrevistar el Ministre demà’

(Gonçalves, Cunha & Silvano, 2010: 440)

Els contrastos entre (126) i (127) —visibles també en d’altres llengües romàniques, com el català o el castellà— fan palès que en les estructures de control encapçalades per alguns verbs desideratius (*voler, desitjar, pretendre, etc.*) el T subordinat manifesta una dependència temporal —entesa aquí en un sentit ampli— més estreta respecte del T matriu que en la resta de verbs prospectius (*decidir, proposar, suplicar, etc.*). Subjacentment a la divisió anterior, hi ha la idea que com més trets temporals no valorats presenti la clàusula incrustada més transparent serà l’estructura i, per tant, més efectes de transparència podrà desencadenar. Retornem de nou, doncs, a la idea que la reestructuració no és homogènia; de manera més precisa: no tots els verbs han de manifestar necessàriament el mateix grau de transparència. Hi aprofundim en l’apartat següent.<sup>69</sup>

A continuació, oferim una síntesi de les propietats temporals examinades fins ara en què divergeixen els diferents verbs de control.<sup>70</sup>

<sup>69</sup> Aquesta divisió que acabem d’assenyalar entre els diferents verbs de reestructuració també té un reflex en altres configuracions; en concret, en les estructures d’infinitiu controlat, que hem descrit abans del portuguès europeu. Tal com em fa notar Anabela Gonçalves, el grup de verbs en què el punt de perspectiva de l’esdeveniment subordinat pot coincidir amb el moment de l’enunciació pot donar lloc a estructures de control parcial (1a). En canvi, en la resta de casos aquests contextos són impossibles (1b). De fet, com hem apuntat abans, en aquest tipus d’estructures amb *querer* o *tentar* la presència de l’infinitiu pseudoflexionat té un caràcter marginal fins i tot en contextos que són de control exhaustiu.

(1) a. ?Eu<sub>i</sub> decidi ec<sub>i+</sub> irmos ao cinema.

‘Jo vaig decidir que anéssim al cinema’ (Gonçalves, Santos & Duarte, 2014: 174)

b. \*Eu<sub>i</sub> {quis/conseguir/tentei} ec<sub>i+</sub> irmos ao cinema.

‘Jo vaig voler/aconseguir/intentar que anéssim al cinema’

*vid.* Sheehan (2018a,b) per a una descripció i anàlisi de les estructures com les de (1a).

<sup>70</sup> Seguint Gonçalves, Santos & Duarte (2014) el punt de perspectiva temporal ‘no valorat’ fa referència als casos en què la subordinada i el verb matriu se situen en el mateix domini temporal; és a dir, als contextos en què el punt de perspectiva temporal de la subordinada és valorat pel verb matriu. *vid.* capítol 5 per a una formalització d’aquest tipus de dependències temporals.

A banda, volem remarcar que, malgrat que incloem els verbs aspectuals en la taula anterior, aquests verbs es poden reanalitzar en tant que nuclis funcionals, tal com evidencien algunes de les proves que hem mostrat al capítol 3.

**Taula 4.4:** Propietats temporals dels verbs de control

	aspectuals	implicatius	<i>intentar</i>	desideratius	directius	factius	proposicionals	
							declaratius	epistèmics
<b>Orientació temporal</b>	simultània	simultània	simultània	prospectiva	prospectiva	neutra	neutra	
<b>Punt de Persp. temp.</b>	no val.	no val.	no val.	val.	val.	val.	val.	val.
<b>[+Eventiva]</b>	✓	✓	✓	✓	✓	✓	×/✓	×/✓

Observeu que a la taula anterior indiquem també la (im)possibilitat que presenten els verbs de control de legitimar predicats eventius amb una lectura no habitual. Val a dir, però, que pel que fa a la caracterització de la reestructuració aquesta propietat no té rellevància. El que sí que ens interessa de remarcar és que, tal com hem exposat prèviament, el català —i també d’altres varietats romàniques— difereixen de l’anglès pel fet que en alguns contextos els verbs proposicionals sí que legitimen lectures eventives a la subordinada.<sup>71</sup> Per mitjà dels contrastos entre aquestes llengües, comprovem, de nou, que són un problema per a algunes anàlisis de control. En especial, en les propostes de cas nul, en què es deriva la distribució de PRO de la presència o absència de temps semàntic [+T], que precisament es relaciona amb la capacitat de legitimar predicats eventius (*vid.* Martin, 1996, 2001; Bošković, 1997, *i.a.*). En efecte: com hem vist, els verbs proposicionals, com *claim* ‘dir’, no poden legitimar una lectura episòdica —*vid.* (128). En aquest sentit, doncs, presenten un comportament idèntic als contextos de MEC (*vid.* també Abusch, 2004). Per tal d’evidenciar aquesta semblança, recuperem aquí els exemples que hem presentat abans separatament.

- (128) a. Leo claimed to eat dinner (\*yesterday/\*tomorrow).  
‘En Leo va dir que sopava/havia sopat ahir/que soparia demà’
- b. \*Yesterday, John claimed to leave tomorrow.  
‘En John va dir que marxava demà’ (Wurmbrand, 2014: 405, 408)
- (129) a. John believed Peter to have arrived late yesterday.  
‘En John creia que en Peter havia arribat tard ahir’
- b. \*John believed Peter to arrive late yesterday.  
‘En John creia que en Peter va arribar tard ahir’ (Bošković, 1997: 64, 65)

<sup>71</sup> Per contra, a partir de l’anàlisi de les dades de l’anglès, Wurmbrand (2014) indica que la capacitat per denotar una lectura eventiva episòdica a la subordinada sí que és una propietat rellevant per distingir els diferents tipus de verbs de control i preveure quines diferències estructurals presenten.

#### 4.4.2 Algunes excepcions aparents

En aquest apartat, volem aturar-nos un moment en casos com els de (130) i (131).

(130) Va *decidir* haver-ho fet bé i va deixar de donar-hi més voltes.

(131) Va *prometre* haver-ho fet correctament.

A primer cop d'ull, sembla que aquests exemples conformin un contraargument a la caracterització que hem fet de la reestructuració. Noteu que, en totes dues configuracions, la subordinada té una orientació temporal retrospectiva, malgrat que es tracta de verbs que hem agrupat dins la classe de reestructuració. Ara bé, una inspecció més acurada d'aquests contextos permet copsar que les fronteres entre les diferents classes verbals no sempre són del tot clares; és possible, doncs, que alguns verbs puguin adquirir més d'un sentit. En concret, en les estructures anteriors tant *decidir* com *prometre* tenen un ús proposicional —*decidir* adopta un valor assertiu, de 'convenciment' i *prometre* equival a *assegurar*.<sup>72</sup> La impossibilitat que puguin desencadenar efectes de transparència en aquests contextos avala la caracterització de la reestructuració que hem proposat prèviament.<sup>73</sup>

(132) \*[**Ho** va decidir [haver fet bé ]]

(133) \*[**Ho** va prometre [haver fet correctament]]<sup>74</sup>

Paral·lelament, hi ha verbs proposicionals que poden adquirir en determinats contextos un valor desideratiu (*vid.* Bosque, 1990: § 44; Hernanz, 1999: § 36.3.2.5, per al castellà). Tal

<sup>72</sup> Tal com nota S. Bonet (2002: 2368), en aquests casos, el verb *decidir* pot alternar amb una completiva d'indicatiu, que també expressi anterioritat.

(1) He decidit que {havíeu estat / vau ser / heu estat} els millors.

<sup>73</sup> Els casos com els de (131) evidencien que l'ús proposicional de *prometre* és també possible, a banda dels contextos finits (1), en estructures d'infinitiu, contràriament al que detecta Abusch (2004: 34) en anglès, en què en aquests darrers contextos només pot tenir un sentit compromissiu —i, per tant, l'esdeveniment subordinat és sempre posterior a l'esdeveniment matriu (2).

(1) Et prometo que no he estat jo. (DIEC2, s.v. *prometre*)

(2) In her phone call to Guido, Monique promised to be in the office, not at Paul's place.  
'A la trucada que li va fer a en Guido, la Monique va prometre que seria a l'oficina, no a casa d'en Paul'

És en els casos en què encapçala una subordinada finita que té, aleshores, un valor proposicional (3) (*vid.* Abusch, 2004: § 1.2.3).

(3) In her phone call to Guido, Monique promised that she was in the office, not at Paul's place.  
'A la trucada que li va fer a en Guido, la Monique va prometre que era a l'oficina, no a casa d'en Paul'

<sup>74</sup> En aquests casos, tampoc no és possible l'enclisi al verb matriu (*\*va decidir-ho haver fet bé/\*va prometre-ho haver fet bé*), la qual cosa dona suport a l'assumpció que la subordinada actua com una illa —*vid.* capítol 5 per a una anàlisi formal.



com denoten els exemples següents d'*insistir*, és només en aquests darrers casos que pot presentar efectes de transparència (134a).

- (134) a. La Núria **la** *insisteix* en veure. (CPar.)  
 b. \*Ho *insisteix* en haver vist.

De manera similar, hi ha diversos verbs assertius que també poden ser emprats com a volitius, com ara *dir* (*vid.* S. Bonet, 2002: § 19.10). De nou, constatem que és només en aquests darrers contextos quan esdevenen verbs de reestructuració (135a).

- (135) a. La professora **en** va *dir* \*(*de*) fer dos. (CPar.)  
 b. \*La professora **en** va *dir* haver fet dos.

Noteu que en els contextos en què el verb *dir* té un ús volitiu presenta el marcador de subordinació *de*. En aquest sentit, cal remarcar que l'aparició d'aquest element s'estén precisament a un gran nombre de verbs volitius, si bé no és de caràcter obligatori en tots els casos —*vid.* Fabra (1918/1933: § 120; 1956: § 95); S. Bonet (2002: § 19.10; Villalba, 2002: § 18.2.1.2); IEC (2016: § 26.5.1); *vid.* també Tordera-Yllescas (2017) per a una anàlisi dels diferents graus d'obligatorietat que presenta en funció del tipus de verb que encapçali l'estructura.<sup>75</sup>

- (136) a. Va {*proposar/suggerir/demanar/recomanar*} (**de**) venir més aviat.  
 b. Va {*esperar/desitjar/preferir/prometre*} (**de**) venir més aviat.

És interessant de ressaltar que, quan alguns d'aquests verbs volitius presenten un ús proposicional, l'aparició del complementador dona lloc a una estructura mal formada.

- (137) a. Et prometo \*(*de*) no haver sigut jo el causant. (Yllescas, 2017: 91 nota 7)  
 b. He decidit \*(*d'*)haver fet les coses bé.

Paral·lelament, els verbs proposicionals manifesten un comportament similar (*vid.* S. Bonet, 2002: § 19.10; Yllescas, 2017).

- (138) a. No he *confirmat* \*(*d'*) haver vingut abans. (Yllescas, 2017: 81)  
 b. En Pere {*admet / assumeix / constata*} (??*d'*) {*ésser/haver estat*} el millor.  
 (S. Bonet, 2002: 2379)

<sup>75</sup> Semblantment al cas de *dir de*, l'aparició de *de* és obligatòria també en d'altres verbs com *mirar de* (*Hi miraré \*(d')anar després*). Fixeu-vos que, de la mateixa manera que a (135a), la presència d'aquest complementador no bloqueja l'AC. Examinem aquests contextos més endavant (*vid.* § 5.2.1.2).

Com indiquem, a continuació, la presència d'aquest element davant d'infinitiu conforma un fenomen complex, que requereix d'un estudi minuciós, que depassa els objectius de la recerca. El que ens interessa en aquest apartat és inspeccionar breument els possibles contrastos que hi pugui haver entre els verbs de reestructuració i els que no pertanyen a aquesta classe pel que fa a la distribució d'aquest element.

Les estructures de *de* + infinitiu són presents en altres llengües romàniques, com en italià i en francès. En castellà també és possible si bé conformen un fenomen inestable, subjecte a molta variació —*vid.* Di Tullio (2012); Camus (2013).

c. La Mariona *creu* (\*de) saber què li vols dir.

Amb tot, l'escenari és més complex. Hi ha verbs proposicionals en què l'aparició del complementador també és possible (139); *ahora*, cal tenir present que *voler*, en canvi, no l'admet (140).

(139) a. *Jura'm de* no dir-ho. (Fabra, 1918/1933: 116)

b. Ha *reconegut d'haver-hi* estat altres vegades. (IEC, 2016: 1010)

(140) Vol (\***de**) venir.

Ara bé, convé fer algunes remarques als exemples anteriors. Pel que fa a (139a), noteu que en aquest context *jurar* no s'empra en un sentit proposicional sinó amb un significat proper a 'prometre', de manera que adquireix un valor prospectiu. En canvi, en casos com els de (139b) la presència del complementador *de* es manté tot i que el verb no perd el sentit proposicional. Sostenim, però, que una manera de donar compte de l'excepcionalitat d'aquests darrers contextos és proposar una hipòtesi en la línia d'Yllescas (2017). Aquest autor apunta que es podria tractar d'un altre element, que, en aquestes configuracions, estaria relacionat amb l'aspecte —*vid.* IEC (2016: 1010) i Yllescas (2017: 82, nota 2) per a un recull de més casos de *de* + INFINITIU compost. Per contra, en els contextos amb verbs de reestructuració, la presència del complementador es podria vincular amb el valor prospectiu de la subordinada (*vid.* també S. Bonet, 2002; Di Tullio, 2012) i, *ahora*, amb el mode subjuntiu amb el qual alternen la gran majoria d'aquestes estructures d'infinitiu (*vid.* Yllescas 2017).<sup>76</sup>

#### 4.4.3 Breu síntesi

En síntesi, en aquest apartat hem comprovat que els límits de la classe de reestructuració s'estenen als verbs de control que seleccionen una subordinada amb una orientació temporal especificada. Per contra, els verbs proposicionals i factius, que hem vist que conformen dominis opacs, es combinen amb un complement que presenta una orientació temporal neutra. En aquests casos, com hem defensat més amunt, seguint Cunha & Silvano (2006,

<sup>76</sup> Les dades que recull Di Tullio d'algunes varietats de l'espanyol d'Amèrica (2012) coincideixen —a grans trets— amb les que assenyala S. Bonet (2002) per al català. En concret, l'autora mostra que tots aquells verbs que poden presentar un sentit proposicional només poden construir-se amb *de* quan tenen un valor desideratiu o directiu. Els exemples següents posen de manifest aquests contrastos (*vid.* Di Tullio, 2012: 271/272).

(1) a. Espero **de** encontrar una persona alegre, chévere. (www.amistarium.com./406352.html)

b. Espero (\***de**) haber encontrado la persona ideal.

(2) a. A veces, la mujer también dice **de** salir y si usted no está dispuesto a acompañarla, ella dice que es lo mismo. . . (CREA. ABC, 10-4-1986)

b. La mujer dice (\***de**) haberse aburrido toda la tarde.

2008) i Gonçalves, Cunha & Silvano (2010), sostenim que l'infinitiu presenta especificacions temporals, que fan possible que l'esdeveniment incrustat rebi una de les interpretacions temporals possibles (simultània, retrospectiva o de futur) d'acord amb el context en què apareix. En aquest sentit, sostenim que la reestructuració és el resultat de la concordança entre el T matriu i el T incrustat, que fa possible la valoració dels trets temporals d'aquest darrer —hi aprofundirem al capítol 5. De retruc, la prospecció dels diversos verbs de control evidencia que manifesten propietats temporals diferents (*vid.* **taula 4.4** per a una classificació esquemàtica). Val a dir que, com ja hem avançat, aquestes diferències no només són visibles entre els verbs de reestructuració i els que no pertanyen a aquesta classe sinó que dins del primer grup també hi ha divergències, que poden incidir en el comportament que presenten pel que fa a la reestructuració. Ho explorem tot seguit.

#### 4.4.4 La naturalesa gradual de la reestructuració

Arribats en aquest punt, reprenem la idea que hem anat apuntant en el decurs d'aquesta tesi segons la qual la reestructuració s'aplica de manera gradual, en funció del tipus de verb matriu que aparegui en l'estructura. D'aquesta manera, volem fer èmfasi en el fet que no tots els verbs de reestructuració desencadenen necessàriament els mateixos fenòmens en una mateixa llengua; en altres paraules: els verbs de reestructuració poden presentar diferents graus de transparència.<sup>77</sup> Tenint en compte això, és interessant d'observar que precisament els verbs que presenten una estructura més defectiva —com *poder* i *deure* (*vid.* § 3.5)— són considerats dominis transparents per a tots els parlants. Aquesta definició de la reestructuració apareix també en l'anàlisi proposada per Cardinaletti & Shlonsky (2004) —i, en certa manera, en Cinque (2006). Com hem vist al capítol 3, aquests autors classifiquen els verbs de reestructuració en funció dels efectes de transparència que poden manifestar. Així, els verbs funcionals (modals i aspectuals) són els que tenen un grau més elevat de transparència; mentre que els que analitzen com a nuclis quasi-funcionals (els de moviment), que presenten característiques pròpies dels verbs plens, no desencadenen tots els fenòmens associats a la reestructuració.<sup>78</sup>

A partir del plantejament que acabem d'esmentar, argüim que com més dependent sigui el temps subordinat del principal més transparent serà la clàusula subordinada per a fenòmens i dependències a llarga distància associats a la reestructuració. En aquest sentit, recuperem de nou l'assumpció que les estructures en què el punt de perspectiva de l'esdeveniment

<sup>77</sup> Per bé que hi ha determinades llengües en què independentment del tipus de verb de reestructuració sempre es produeixen els mateixos fenòmens; en aquest sentit, adrecem el lector a ter Beek (2008).

<sup>78</sup> Semblantment, com hem vist abans, Herbeck (2013) assumeix per al castellà i el català una anàlisi similar: els verbs de control parcial conformen un domini més opac que els de control exhaustiu; aquesta diferència es tradueix segons aquest autor en la impossibilitat que hi hagi AC en els verbs de control parcial. Ara bé, cal fer-hi dos apunts: d'una banda, com hem defensat a § 4.3.3.2, la divisió entre control parcial i exhaustiu no existeix en català; de l'altra, els verbs que s'han classificat tradicionalment en aquests dos grups poden desencadenar igualment l'AC i d'altres proves associades a la reestructuració (*vid.* § 4.3.).

subordinat es correspon a l'interval temporal en què té lloc l'esdeveniment matriu són les que presenten un grau més elevat de transparència. Ara bé, de quina manera es fa visible en les diferents llengües?

Si analitzem la distribució dels fenòmens 'clàssics' de reestructuració en català —com l'AC o el moviment llarg de l'objecte— comprovem que hi ha parlants que presenten els contrastos següents.<sup>79</sup>

- (141) a. **Hi** {volia/desitjava/esperava} anar.  
 b. <sup>?</sup>**Hi** va {decidir/prometre/recomanar} anar. (CPar.)

És interessant de notar que aquest escenari coincideix —a grans tets— amb els fets que observa Gonçalves (1999 i posteriors) per al portuguès europeu (142). Com ja hem indicat prèviament, és precisament aquesta autora qui identifica que la propietat que diferencia aquests dos grans grups és el tipus de punt de perspectiva temporal que presenten; compareu, en aquest sentit, (143a) i (143b).<sup>80</sup>

- (142) a. Os meninos não **lhe** {quiseram/conseguiram/tentaram} comprar o bilhete de cinema.  
 'Els nens no li volien/aconseguiren/intentaren comprar l'entrada del cinema'  
 b. \*A Joana não **o** {decidiu/prometeu/recusou} ajudar.  
 'La Joana no el va decidir/prometre/refusar ajudar' (Gonçalves, 1999: 227)
- (143) a. \*O João ontem quis oferecer o disco à Ana no próximo Natal.  
 \*'El João ahir va voler oferir el disc a l'Anna el proper Nadal'  
 b. O João ontem *decidiu* oferecer o disco à Ana no próximo Natal.  
 'El João ahir va decidir oferir el disc a l'Anna el proper Nadal'  
 (Gonçalves, 1999: 221)

Amb tot, com hem vist abans, no només en el cas del català sinó que també en portuguès europeu hi ha parlants per als quals tots dos tipus de verbs manifesten el mateix comportament pel que fa a la possibilitat de desencadenar fenòmens de transparència, com

<sup>79</sup> Fem ús del signe <sup>?</sup>; els informants consultats no indicaven com a agramaticals les seqüències amb AC o amb d'altres fenòmens de transparència, tot i que no les consideraven com a pròpies.

Si bé no tenim proves suficients que ho confirmin, els fets que acabem descriure són extensibles també al castellà. Ara bé, d'acord amb el que hem pogut intuir, en aquesta llengua l'AC no es produeix amb tanta freqüència. Aquests contrastos són visibles en els verbs de moviment: tot i que és possible trobar-hi diverses ocurrences amb AC, la comparació amb el català posa de manifest que l'estructura en què el clític se situa a l'infinitiu és molt més freqüent que en castellà (*vid.* Paradís, 2017; per a una anàlisi d'aquestes estructures *vid.* § 4.5.1).

<sup>80</sup> Convé precisar que això no implica necessàriament l'absència d'altres fenòmens associats a la reestructuració, com ara l'*scrambling* de l'adverbi locatiu *lá* (Costa, 2004; Costa & Martins, 2010) —per bé que caldria analitzar-ho en detall. Aquest fet evidencia que no tots els efectes de transparència tenen la mateixa naturalesa si bé tots poden tenir lloc amb els diferents grups de verbs que hem classificat dins la classe de reestructuració.

l'AC (Magro, 2005; Fiéis & Madeira, 2012; Gonçalves, c.p.). Som, doncs, davant de dues gramàtiques. En aquest sentit, les dades del català revelen que l'ampliació de l'abast dels fenòmens de transparència analitzats a aquest segon grup de verbs de reestructuració és endegat pels parlants més joves (Paradís, 2014).<sup>81</sup>

Fora de l'àmbit romànic, els dos grups anteriors també presenten diferències pel que fa als efectes de transparència que poden desencadenar. En alemany, els verbs del tipus 'decidir' o 'prometre' bloquegen —de manera general— la passiva llarga, però, alhora, manifesten altres fenòmens que també s'han associat a la reestructuració, com el *pronoun fronting* (vid. Wurmbrand, 2001; Hinterhölzl, 2006; Lee-Schoenfeld, 2007).<sup>82</sup>

- (144) a. weil **ihn** der Hans {*beschloss/plante*} zu reparieren  
 des-de PRON.AC.3.SG el.DET Hans decidí/planificà COMPL reparar.INF  
 'Des que en Hans el decidí/planificà reparar'  
 (Wurmbrand, 2001: 268)
- b. \*dass **ihn** der Student [\_\_\_ verloren zu haben]  
 que PRON.AC.3.SG el.DET estudiant perdut.PART. COMPL haver.AUX  
**bedauert.**  
 lamentar.PART  
 'Que l'estudiant va lamentar haver-ho perdut' (Lee-Shoenfeld, 2007: 13)

Aquest grup de verbs són els que Wurmbrand (2001) assumeix que, a diferència de la resta de verbs de reestructuració, conformen un *Sv* i que, per tant, poden legitimar el cas acusatiu de l'objecte; en aquest sentit, doncs, sosté que el pronom es desplaça a la clàusula matriu per raons independents del Cas i que hi ocupa una posició *A'* (però vid. Wurmbrand, 2001:

<sup>81</sup> A banda, hem pogut intuir que també hi ha variació dialectal (Paradís, 2018); en concret, sembla que hi hauria una correspondència entre l'extensió de l'abast de l'AC i el caràcter obligatori del fenomen en determinats contextos (com per exemple, en mallorquí; vid. § 2.2.2; § 2.2.6). Tanmateix, caldria dur a terme una anàlisi minuciosa de les diferents varietats per tal d'establir amb precisió els límits de la microvariació que presenta aquest fenomen en els diferents parlars catalans.

<sup>82</sup> Cal tenir present que, com ja hem apuntat a § 3.4, els diferents estudis sobre la passiva llarga en alemany coincideixen a assenyalar que hi ha molta variació pel que fa al grau d'acceptabilitat d'aquestes estructures i també amb relació al tipus de verbs que en poden formar part. Així, Hinterhölzl (2006) i, de manera similar, Lee-Schoenfeld (2007: 93) assenyalen que alguns verbs desideratius també poden presentar aquest fenomen. Ara bé, el que és interessant de notar és que, malgrat la variació observada, els autors coincideixen a l'hora de considerar que els verbs proposicionals i factius bloquegen aquests fenòmens, tal com evidencia l'exemple (94) que hem mostrat al capítol 3, que repetim a (1b).

- (1) a. Der Zaun wurde zu reparieren versprochen  
 el valla era.AUX COMPL/PREP reparar.INF prometre.PART.  
 'Algú va prometre reparar la valla' (Hinterhölzl, 2006: 130)
- b. \*dass **der Traktor** repariert zu haben bedauert **wurde.**  
 que el tractor.NOM reparar COMP haver lamentar.PPT era.AUX  
 'que van lamentar que haguessin reparat els tractors' (Wurmbrand, 2001: 286)

223, nota 78).<sup>83</sup> En els darrers treballs de l'autora, s'introdueixen algunes modificacions pel que fa a l'estatus categorial de la subordinada seleccionada per aquests verbs (*vid.* Wurmbrand, 2007, 2014, 2015); hi retornem al capítol 5.

Paral·lelament, el suec presenta un fenomen en què la naturalesa gradual de la reestructuració es fa visible en la morfologia: els contextos que hem presentat al capítol anterior en què té lloc el 'procés de còpia' (Wiklund, 2007), per mitjà del qual la flexió verbal de la clàusula matriu es copia a la subordinada d'infinitiu, tal com s'il·lustra en l'exemple (99b), que hem recollit a § 3.5, i que recuperem a (145).

- (145) Han **började** o **stekte** en fisk  
 Ell **començar.PASS** COMP **fregir.PASS** un peix  
 'Ell va començar a fregir un peix' [Suec] (Wiklund, 2007: 37)

Ara bé, més enllà d'aquests casos, els verbs desideratius poden desencadenar el que Wiklund denomina *partial copying* ('còpia parcial') (*vid.* Wiklund, 2007: § 4.4, § 5.3); aquest fenomen es diferencia del primer perquè presenta un àmbit més reduït: s'aplica només quan el verb matriu presenta formes d'imperatiu (146a) o de participi (146b).<sup>84</sup>

- (146) a. **Erbjud** dig o **gör** det (imorgon)!  
 oferir.IMPERATIU REFL COMPL fer.IMPERATIU això (demà)  
 'Ofereix-te a fer això (demà)!'

 b. Han hade **planerat/lovat** **kommit** hem (imorgon).  
 Ell havia planificar/prometre.PART venir.PART casa (demà)  
 'Va planificar/prometre venir a casa (demà)' [Suec] (Wiklund, 2007: 65)

Noteu que el fenomen de la còpia fa visible la concordança establerta entre els nuclis temporals de la subordinada i de la matriu i referma la divisió que hem establert entre els diferents verbs de reestructuració: són precisament els verbs que seleccionen una subordinada d'infinitiu més empobrida pel que fa als trets temporals els que 'copien' més valors temporals de la clàusula matriu (145); en canvi, els verbs que, malgrat que també imposen una orientació rígida a la subordinada, manifesten més 'independència' temporal

<sup>83</sup> Paral·lelament, Wurmbrand (2001) reforça aquesta anàlisi a partir de la impossibilitat que els verbs desideratius del tipus *decidir* o *planificar* donin lloc a fenòmens que desencadenen moviment-A, com la passiva llarga; tanmateix, hi ha parlants que sí que accepten aquesta darrera prova amb aquest tipus de verbs (*vid.* nota *supra*); això implicaria una revisió de l'anàlisi esmentada i una redefinició de la classe de reestructuració en alemany.

A banda, volem fer èmfasi en el fet que Wurmbrand (2001), malgrat que ja defensava que les diferents estructures d'infinitiu no podien rebre una anàlisi homogènia, deixava fora de la classe de reestructuració molts dels verbs desideratius, que classificava sota l'etiqueta de *reduced-nonrestructuring verbs* (però *vid.* Wurmbrand, 2001: 269, nota 94, per a un recull de consideracions a l'entorn d'aquesta classe), a diferència de les últimes anàlisis que ha plantejat. Ara bé, el que és interessant de remarcar és que l'autora ja indicava que són precisament els proposicionals i els factius els que constitueixen dominis opacs per a qualsevol dels fenòmens a llarga distància que desencadenen la resta de verbs (*vid.* Wurmbrand, 2001: § 4).

<sup>84</sup> De la mateixa manera que hem vist en altres llengües, en el cas del suec també hi ha molta variació intralingüística; en aquest sentit, adreçem el lector a Wiklund (2007).

—el punt de perspectiva temporal no ha de ser necessàriament coincident amb l'interval de temps que ocupa el verb matriu— són els que presenten una còpia parcial (146). Finalment, els verbs proposicionals i factius mai no desencadenen cap d'aquestes dues possibilitats (147).

- (147) Han pàstods {springa / \*sprang} snabbt.  
 ell dir.PAST córrer.INF/ córrer.PAST ràpid  
 'Ell va dir que corria ràpid' [Suec] (Wiklund, 2007: 45)

Si retornem a l'anàlisi de Wiklund, els contrastos esmentats es tradueixen formalment de la manera següent: en el cas dels verbs que donen lloc al procés de còpia, argüeix que els trets temporals de les capes funcionals C-T-Asp adquireixen els valors de les projeccions de la principal per mitjà de concordança (148) (*vid.* § 3.5). En canvi, postula que en els casos en què la còpia és parcial la concordança s'esdevé només entre  $C_1$  i  $C_2$ , d'una banda, i  $Asp_1$  i  $Asp_2$ , de l'altra; en aquests contextos, doncs, l'autora assumeix que la subordinada d'infinitiu conté un T amb els trets temporals valorats (149).<sup>85</sup>

- (148) Procés de còpia  
 $[C_{[val]_i} [T_{[val]_j} [ASP_{[val]_k} [V_{matriu} [C_{[ ]_i} [T_{[ ]_j} [ASP_{[ ]_k} [V_2 ]]]]]]]]$
- (149) Procés de semi-còpia  
 $[C_{[val]_i} [T_{[val]} [ASP_{[val]_k} [V_{matriu} [C_{[ ]_i} [T_{[val]} [ASP_{[ ]_k} [V_2 ]]]]]]]]$

Com ja hem avançat prèviament, de la mateixa manera que Wiklund, defensem que el fet que el complement d'infinitiu seleccionat pels verbs de reestructuració sigui deficient no implica que no pugui tenir un estatus oracional. En aquest sentit, és interessant de remarcar que els contextos de reestructuració del suec són una prova a favor de la presència de capes funcionals a la subordinada. Desenvolupem aquesta línia d'anàlisi al capítol següent.

En síntesi, la prospecció dels diferents fenòmens exposats posa de manifest que com més empobrida sigui l'estructura que presenta un verb de reestructuració —sigui amb relació als trets o sigui en funció del nombre de projeccions— més efectes de transparència podrà desencadenar. Així doncs, les propietats semàntiques tenen una incidència en les característiques estructurals (*vid.* capítol 5 per a una anàlisi).<sup>86</sup> Alhora, convé emfasitzar que, de la mateixa manera que hem constatat en l'apartat anterior, el conjunt de fets examinats aquí conforma una prova en contra d'una anàlisi homogènia dels diferents complements d'infinitiu encapçalats per verbs de control. Al capítol 5 explorem quines són les condicions que fan possible la presència de l'AC.

<sup>85</sup> Adreçem el lector a Wiklund (2007: § 4) per a una anàlisi acurada dels diferents contextos en què es pot esdevenir el procés de (semi-)còpia.

<sup>86</sup> *vid.* **taula 3.1** per a una síntesi de les diferents anàlisis que s'han proposat sobre l'estatus categorial de l'infinitiu en les configuracions de reestructuració.

Abans de cloure l'apartat, volem fer un apunt sobre un seguit de contextos en què també és possible la presència d'efectes de transparència. En concret, com ja hem avançat més amunt, defensem que la reestructuració es pot estendre més enllà de les estructures no finites, en la línia de Progovac (1993), Stjepanović (2004), Wurmbrand (2015b), *i.a.* En aquest sentit, cal fer èmfasi en el fet que, de la mateixa manera que hem vist que una configuració sigui [-Fin] no comporta que sigui [-T], una subordinada que presenti marques explícites de concordança no ha de ser necessàriament [+T]; una bona mostra d'aquesta caracterització són les clàusules de subjuntiu, tal com proposa Picallo (1985). Aquest plantejament s'ha explorat en diferents anàlisis posteriors (Kempchinsky, 1986; Uriagereka & Gallego, 2007; Gallego, 2010c, 2015).<sup>87</sup>

En particular, volem fer atenció a un conjunt d'estructures que, com ja hem avançat més amunt, s'han considerat de subjuntiu, com ara els contextos de *da*<sub>2</sub> + present (§ 3.4.1) del serbi. Es tracta de casos com els de (150a), (151) i (152), en què autors com Progovac (1993), Tomić (2003), Stjepanović (2004) i Natasa Todorović (2012) defensen que hi pot haver efectes de transparència (*vid.* també Neda Todorović & Wurmbrand, en premsa), com ara la legitimació de diversos TPNs (150), l'AC (151b) o l'ordre lliure dels mots Qu- (152). Pel que fa a aquest darrer fenomen, noteu que el mot *qu* procedent de la subordinada pot situar-se davant del que pertany a la principal (152b).<sup>88</sup>

<sup>87</sup> L'anàlisi de les estructures de subjuntiu dona lloc a un escenari complex, que fa difícil oferir-ne una caracterització homogènia, tal com han apuntat diversos autors —*vid.* Stowell (1993), Quer (1998), Laca (2010a,b), Fábregas (2014), Ambar (2016); *vid.* també Pérez-Saldanya (1988), Ballesta (1991), Quer (2002), per a una anàlisi del subjuntiu en català. Tenint en compte la manca d'uniformitat que hi ha entre els diferents contextos de subjuntiu, és interessant d'assenyalar que, paral·lelament a la reestructuració, algunes d'aquestes estructures també poden presentar determinades dependències a llarga distància. A Llop & Paradís (2019) ho explorem a partir de l'anàlisi de la legitimació de TPNs en diferents configuracions de subjuntiu en català. La prospecció d'aquests contextos posa de manifest que, de la mateixa manera que observem en els casos de control no finit, els dominis de subjuntiu també presenten diferents graus de transparència en funció del tipus de verb que encapçali l'estructura (*vid.* Llop & Paradís, 2019: § 5.2).

<sup>88</sup> Com hem assenyalat a § 3.4.1, els informants de serbi que hem pogut consultar consideren agramatical l'AC en aquestes estructures —els resultats que hem obtingut són similars als de Čavar & Wilder (1994). L'única opció possible és que el clític es quedi a la subordinada (1), exceptuant els contextos de MEC, en què el subjecte lògic de la subordinada ocupa una posició en la clàusula matriu (2). De fet, el croat presenta el mateix comportament en aquests contextos, tal com palesa l'exemple de (3), corresponent als parlars de la Dalmàcia, en què l'AC és possible, malgrat la presència del complementador *kako*.

- (1) Čuvar će pokušati da je zaustavi.  
porter FUT.AUX intentar.inf COMP CL.AC.3.F.SG parar.SUBJ.3.SG  
'El porter intentarà parar el penal' (Corpus B.)
- (2) da je ga Ivan pustio da pliva.  
que AUX.PASS.3.SG CL.AC.3.M.SG Ivan deixat COMP nedar.SUBJ.3.SG  
'que l'Ivan l'ha deixat que nedés' (Čavar & Wilder, 1994: 56)
- (3) Čuo sam ga kako pjeva.  
sentir AUX.PASS.1.SG cl.AC.3.M.SG COMP cantar  
'El vaig sentir cantar' [V. croat Dalmàcia] (Corpus Z.)



- (150) a. Ne želim [da vidim *nikoga* ]  
 NEG. vull COMPL veure.PRES.1.SG ningú  
 ‘No vull veure ningú’
- b. \*Ne tvrdim [da vidim *nikoga* ]  
 NEG. afirmo COMPL veure.PRES.1.SG ningú  
 \*‘No afirmo veure ningú’ (Progovac, 1993: 117)
- (151) a. [Tanja želi [da **ga** vidi ]]  
 Tanja vol COMPL CL.AC.3.M.SG veure.PRES.3.SG
- b. [?Tanja **ga** želi [da vidi ]]  
 Tanja CL.AC.3.M.SG vol COMPL veure.PRES.3.SG  
 ‘La Tània el vol veure’ (Natasa Todorović, 2012: 136)
- (152) a. [**Ko koga** želi [da upozna ]]  
 qui a-qui voler.3.SG COMP trobar.PRES.3.SG
- b. [**Koga ko** želi [da upozna ]]  
 a-qui qui voler.3.SG COMP trobar.PRES.3.SG  
 ‘Qui vol trobar qui?’ (Stjepanović, 2005: 179)

El que es interessant de remarcar és que els contextos anteriors són impossibles amb els verbs proposicionals i factius, que, com ja hem vist, en lloc de seleccionar una subordinada de *da*<sub>2</sub> + present, apareixen amb complements en indicatiu (*vid.* § 3.4.1), que bloquegen qualsevol dels efectes de transparència anteriors. Aquests fets refermen la classificació que hem fet dels verbs de reestructuració.

A banda del serbi, hi ha algunes varietats italo-romàniques que també presenten efectes de transparència en contextos finits. Terzi (1994, 1996) recull casos d’AC en salentí, una varietat parlada al sud-est d’Itàlia; el desplaçament és possible en configuracions de subjuntiu davant l’absència de la marca de subjuntiu ‘ku’ (153). Manzini & Savoia (2005 vol.3: § 7.1.2) i Manzini, Lorusso & Savoia (2017: 43) analitzen altres diverses varietats en què el desplaçament del clíctic també és possible; en alguns parlars hi pot haver, fins i tot, reduplicació (154b).

- (153) a. \***Lu** voggyu **ku** kkattu.  
 CL.AC.3.M.SG voler.1.SG COMP comprar.1.SG
- b. **Lu** voggyu kkattu.  
 CL.AC.3.M.SG voler.1.SG comprar.1.SG  
 ‘El vull comprar’ [Salentí] (Terzi, 1994: 106)
- (154) a. **u** vaju a ccamu  
 CL.AC.3.M.SG vaig a cridar.1.SG  
 ‘El vaig a cridar’ [Calascibetta, Sicília] (Manzini, Lorusso & Savoia, 2017: 43)

---

En tot cas, la possibilitat que per a alguns parlants de serbi sigui possible l’AC en les estructures de *da*<sub>2</sub> + present obre la porta a considerar el rol que poden tenir els trets  $\phi$  en el desplaçament del clíctic. Reprenem aquesta hipòtesi al capítol 5.

- b. **u** 'poi m(i) **u** 'cami  
 CL.AC pots PARTÍCULA CL.AC cridar.2.SG  
 'El pots cridar-lo'

[S.Agata del Bianco, Caraffa] (Manzini & Savoia, 2005 vol.3: 388)

Noteu, que, a diferència del que succeeix en el cas del salentí, en el parlar de Calascibetta (Sicília) la partícula *a*, que encapçala l'estructura, no bloqueja l'AC (154a). Aquests contrastos menen Manzini, Lorusso & Savoia (2017: 39) a sostenir que es tracta d'elements de naturalesa diferent, que ocupen diferents posicions en l'estructura (155a)-(155b) —*vid.* també Manzini & Savoia (2005 vol.3). En el cas de l'element *ku*, es pot argüir que conforma un complementador ple (*vid.* també Terzi, 1994, 1996), de manera que es podria considerar que en aquests casos la subordinada esdevé una fase (155b).<sup>89</sup>

- (155) a. [SP *a* [SC [ST PRO ... ]]]  
 b. [SC *ku* [ST PRO ... ]]<sup>90</sup>

Com hem apuntat a l'inici, tots els casos que acabem de veure tenen en comú que es poden analitzar en tant que estructures del que s'ha denominat control finit (*finite control*) (*vid.* Landau, 2004).<sup>91</sup> Noteu que davant la presència de subjectes disjunts, els efectes de transparència donen lloc a configuracions mal formades.<sup>92</sup>

- (156) Karlu **lu** voli *pro<sub>i/\*j</sub>* kkatta.  
 Karlu CL.AC.3.M.SG vol *pro<sub>i/\*j</sub>* comprar.3.SG  
 'En Karlu el vol comprar/En Karlu vol que el compri' [Salentí] (Terzi, 1996: 288)

Paral·lelament als fets que acabem de presentar, són interessants les asimetries que observa Natasa Todorović (2012: § 4.5.2, § 5) en serbi pel que fa a la possibilitat de legitimació a llarga distància de diferents TPNs en diferents estructures encapçalades per *da*: són precisament els contextos de 'subjuntiu' en què hi ha control els que són més transparents (157a); per contra, en les configuracions en què no hi ha control la legitimació a llarga distància dels TPNs no sempre és possible (157b).

<sup>89</sup> El salentí, de la mateixa manera que el calabrès i el sicilià, presenta, en la gran majoria de contextos en què en la resta de varietats romàniques s'empra l'infinitiu, una forma finita de present introduïda per un complementador que deriva del llatí *modo* o *quod* —en aquest darrer cas, com a (153); en aquest sentit, *vid.* Ledgeway (1998, 2015).

<sup>90</sup> Per claredat expositiva, ens referim al subjecte de les estructures de control com a PRO.

Com mostrem tot seguit en les estructures en què no s'omet el complementador *ku* també pot haver-hi un context que no sigui de control (*vid.* Calabrese, 1992).

<sup>91</sup> Val a dir que alguns autors han postulat una anàlisi monoclausal; n'és un exemple la proposta que presenta Stjepanović (2004) per a les estructures de *da*<sub>2</sub> + present del serbi. D'altres autors, en canvi, sostenen que es tracta de configuracions de control, com ara Progovac (1993); aquesta darrera autora assumeix que les capes C-T se suprimeixen per mitjà del mecanisme *domain extension* ('expansió del domini subordinat'). *vid.* § 3.2.1 per a un repàs d'aquesta anàlisi i d'altres proposades en termes similars.

<sup>92</sup> En salentí, el complementador *ku* es pot ometre opcionalment en contextos de control obligatori (153); en canvi, en les estructures en què no hi ha control, la seva presència és obligatòria.

- (157) a. [Ne želim [da vidim **nikoga** ]]  
 no vull COMPL veure.PRES.1.SG ningú  
 'No vull veure ningú'
- b. ?\*[Gordana **ne** želi [da Draško vidi **nikoga** ]]  
 Gordana no vol COMPL Draško veure.PRES.3.SG ningú  
 'La Gordana no vol que en Draško vegi ningú'
- [Serbi] (Natasa Todorović, 2012: 145)

El conjunt de casos que acabem de veure evidencien que la reestructuració —i l'AC— no es redueixen als contextos d'infinitiu. En aquest sentit, doncs, es reforça el plantejament que hem defensat prèviament a partir del qual la distribució de la reestructuració es correlaciona amb la presència del control obligatori i la defectivitat temporal de la subordinada. En efecte: els verbs que seleccionen una subordinada amb una orientació temporal especificada en estructures de control obligatori (sigui amb infinitiu, com en croat, o amb *da*<sub>2</sub> + present, com en serbi) són els que mostren efectes de transparència, de la mateixa manera que hem vist en les varietats romàniques.<sup>93</sup> En els apartats següents explorem altres verbs de control, que també conformen dominis transparents.

## 4.5 Extensió de l'anàlisi de l'abast de l'AC

Dins dels diferents verbs de control que hem defensat que conformen la classe de reestructuració, hi ha tres tipus que convé examinar de manera separada: els verbs de moviment, els verbs pronominals i els verbs de control d'objecte. Cadascun presenta un conjunt de particularitats amb relació a l'AC i a la reestructuració. En aquest sentit, és interessant de destacar que, sovint, s'ha indicat en la bibliografia que els verbs pronominals i els de control d'objecte bloquegen l'AC. Com fem evident, tot seguit, cal introduir matisos en aquestes assumpcions: com mostrarem, es tracta d'excepcions aparents; aquestes dues classes poden presentar algunes restriccions pel que fa a l'AC. Ara bé, en cap cas això implica que hagin de ser exclosos del grup de reestructuració. Com veurem, les dades recollides donen suport a aquesta hipòtesi.

L'objectiu d'aquest apartat és fer una breu incursió en les tres classes esmentades per tal de caracteritzar quin comportament presenten pel que fa a l'AC i a la reestructuració. Convé remarcar que una anàlisi detallada de tots aquests casos depassa els objectius d'aquesta tesi; el que ens proposem, doncs, és destacar les propietats que considerem més rellevants per tal d'aprofundir en la naturalesa dels fenòmens anteriors.

Abans d'examinar-los un per un, és necessari destacar que els verbs que hem recollit de cadascun d'aquests tres grups comparteixen les mateixes propietats que considerem essencials per a la definició de la reestructuració: conformen estructures de control en què

<sup>93</sup> Noteu que en tots els casos que acabem de veure, malgrat que la subordinada presenta marques de flexió, manifesta sempre la morfologia de present; aquest fet evidencia que és temporalment defectiva.

la subordinada rep una orientació temporal especificada pel verb matriu. De la mateixa manera que hem vist abans en verbs com *voler*, *intentar* o *desitjar*, molts dels verbs que analitzem a continuació són casos en què el punt de perspectiva temporal s'ha de situar en l'interval de temps que ocupa el verb matriu. En aquest sentit, els verbs que presenten més dependència temporal són els de moviment seguits de *a/de* + infinitiu, en què la interpretació de l'esdeveniment incrustat és sempre simultània al verb de moviment (158).

- (158) a. \***Ahir** va {venir/entrar/passar} a fer una visita **demà**.  
 b. Ara {vinc/entro/passa} a fer una visita.

Pel que fa als verbs pronominals, observem que alguns també presenten el mateix grau de dependència temporal, com ara *disposar-se* o *descuidar-se* (159a); per contra, dins d'aquesta classe, els que són factius, com *penedir-se de* o *adonar-se de*, mostren més independència temporal (159b).

- (159) a. **Ahir** es va {disposar a/descuidar (de)} venir (**\*demà**).  
 b. **Ara** m' {adono/penedeixo} d'haver dit el que no tocava a la reunió d'**ahir**.

Semblantment, copsem els mateixos contrastos en el cas dels verbs de control d'objecte. Compareu, en aquest sentit, *ensenyar* (160a), que té una interpretació simultània, o *animar* (160b), que desencadena una lectura prospectiva, amb els verbs factius *recriminar* o *acusar* (160c).

- (160) a. **El curs passat** em van ensenyar a resoldre aquest problema (**\*demà**).  
 b. **L'altre dia** em va animar a venir (**avui/\*fa una setmana**).  
 c. **Avui** m'ha {acusat/recriminat} d'haver-lo deixat penjat **dissabte passat**.

De la mateixa manera que en la resta de verbs proposicionals i factius analitzats, hem pogut confirmar que tant els verbs pronominals com de control d'objecte que pertanyen a aquestes dues classes bloquegen també els diferents efectes de transparència que hem associat a la reestructuració. Així doncs, tal com hem constatat en les seccions prèvies, les característiques temporals que separen tots aquests casos tenen un reflex en les propietats estructurals que presenten. Ho explorem tot seguit.

### 4.5.1 Els verbs de moviment

Com hem apuntat al capítol 3, els verbs de moviment s'han inclòs en la classe de reestructuració (Aissen & Perlmutter, 1976; Rizzi, 1976, 1982; Napoli, 1981; Cinque, 2006, *i.a.*).<sup>94</sup> Convé remarcar, però, que de manera general només un nombre reduït de casos s'han agrupat en aquest grup.<sup>95</sup>

- Varietats italo-romàniques: *andare a*, *venire a* + infinitiu (Rizzi 1976; Cardinaletti & Giusti, 2001, 2003; Cardinaletti & Shlonsky, 2004; Manzini & Savoia, 2005; Cinque, 2006; Manzini, Lorusso & Savoia, 2017, *i.a.*)<sup>96</sup>
- Portuguès europeu: *ir*, *vir* + infinitiu (Gonçalves, 1999; Duarte, 2003, *i.a.*)
- Castellà: *ir a*, *venir a*, *pasar a* + infinitiu (Gómez Torrego, 1988, 1999; Lamiroy, 1991; Galán, 1992: § 7; Fernández-Soriano, 1999). Suñer (1980), RAE (2009: § 16.2*i*) i Hernanz (en premsa) hi afegeixen més casos (*salir a*, *subir a*).<sup>97</sup>
- Occità: *venir* + infinitiu, *anar* + infinitiu (Alibèrt, 1935: 290-291, § 57)<sup>98</sup>
- Asturià: *venir* + infinitiu, *dir* 'anar' + infinitiu (D'Andrés Díaz, 1993; ALLA, 1998)

Si passem a considerar el cas del català, notem que el repertori és una mica més ampli: a banda dels verbs *anar a*, *venir a*, *passar a* + infinitiu (Fabra, 1918/1933, 1956; Moll, 1991), cal incloure-hi *venir de*, *pujar a*, *baixar a*, *entrar a*, *sortir a* + infinitiu (Solà-Pujols, 2002; Jané, 2007).<sup>99</sup> A partir de les dades que hem recollit hem pogut confirmar que tots els verbs anteriors poden desencadenar l'AC i, alhora, altres fenòmens associats a la reestructuració,

<sup>94</sup> Com hem advertit prèviament, no podem dur a terme una anàlisi minuciosa; ens limitem a fer algunes consideracions a l'entorn de les propietats sintàctiques i semàntiques dels verb de moviment i ens centrem, especialment, en el comportament que presenten pel que fa a l'AC.

<sup>95</sup> Focalitzem l'atenció en els verbs que mantenen el significat de moviment. Més endavant, fem referència als usos gramaticalitzats que presenten alguns d'aquests verbs, en què adquireixen valors temporals i aspectuals.

<sup>96</sup> Cardinaletti & Giusti (2001, 2003) i Manzini, Lorusso & Savoia (2017) analitzen estructures encapçalades per verbs de moviment que, com hem vist en la secció anterior, contenen una subordinada amb marques de concordança. Es tracta d'estructures que poden ser analitzades com casos de control finit (*vid.* § 4.4.4), si bé alguns autors proposen una anàlisi monoclausal (*vid.* Cardinaletti & Giusti, 2001, 2003).

<sup>97</sup> Batllori, Hernanz & Rubio (2019, en premsa) analitzen estructures de gerundi encapçalades per verbs de moviment en l'espanyol de l'Equador. Els autors detecten dos patrons diferenciats: d'una banda, els casos en què la clàusula de gerundi conforma un adjunt; de l'altra, els contextos en els quals el verb de moviment forma part del que els autors denominen 'pseudo-perífrases'. En aquests casos, seguint la línia d'anàlisi proposada per Cinque (2006), postulen que el verb de moviment s'insereix directament en la part funcional de la clàusula. Per a una anàlisi detallada de tots aquests contextos, adrecem el lector a Batllori, Hernanz & Rubio (en premsa: § 4).

<sup>98</sup> Les dades que hem obtingut del corpus *BatelÒc* confirmen que l'abast de l'AC inclou aquests dos verbs de moviment. En algunes varietats, com ara en foissenc, l'infinitiu va precedir de la preposició *a*.

<sup>99</sup> En català el verb *venir de* + infinitiu indica desplaçar-se del lloc on ha tingut lloc la situació descrita a la subordinada.

(1) Ara **la** *venim de* veure. No ens ha agradat gens. (CS)

com ara la legitimació a llarga distància de la NegPres *pas* a la subordinada (161), el moviment llarg de l'objecte (162) o la concordança en les construccions pronominals amb SE (163).<sup>100</sup>

- (161) a. No l'ha vingut a veure *pas*.  
 b. No ha sortit a comprar-**ne** *pas*.
- (162) a. **Els mobles per llançar** es passen a recollir els dimarts.<sup>101</sup>  
 b. **Els alumnes de P5 i 2n** es pugen a buscar a les classes del primer pis per l'escala de la dreta.<sup>102</sup>
- (163) a. La gastronomia també té una part molt important en el programa, i **s'han anat a buscar persones i plats emblemàtics de cada zona**.<sup>103</sup>  
 b. els dijous **es passaran a recollir selectivament els residus d'envasos i la brossa orgànica**.<sup>104</sup>
- (164) a. Ja **te'l pujo** a agafar jo. (CPar.)  
 b. **Em** pots *baixar* a obrir la porta? (CPar.)  
 c. Amor meu, *baixa'm* a obrir (Sota l'Om, Cançó popular)  
 d. Ara **en** *baixo* a comprar mentre tu et dutxes. (CS)  
 e. I quan **hi** *entreu* a viure? (CPar.)  
 f. **La** puc *entrar* a veure un moment? (CS)  
 g. Ja **el** *surto* a buscar jo. (CPar.)  
 h. els milers de persones que **es** van *sortir* a manifestar en contra de les retallades.<sup>105</sup>

De la mateixa manera que hem vist en la resta de verbs de control (§ 4.3), les dades recollides evidencien que l'abast de l'AC inclou verbs que desencadenaven el fenomen en els primers estadis de la llengua (*vid.* § 2.3.3). En aquest sentit, convé notar que, més enllà dels verbs anteriors, l'AC és possible per a alguns parlants, fins i tot, amb verbs de manera

---

En occità, en què també pot desencadenar AC, s'empra, com en francès, amb un valor terminatiu (*Mas... te veni de salvar la vida*. 't'acaba de salvar la vida', Sèrgi Viaule, 2002, *apud* BatelÒC).

Pel que fa al verb *sortir a* + infinitiu, volem ressaltar que en determinats contextos perd el significat de moviment i s'apropa a una perífrasi aspectual, com a (2). En aquests casos també hi pot haver AC.

(2) Dels meus oncles Josep Maria, Marian, Lluís i Joaquim —com que tots els he coneguts personalment—, ja **en** *sortiré* a parlar una hora o altra en el transcurs d'aquesta relació.

(*Memòries: Cendra i ànimes. La matinada*, J.M de Sagarra, 1981: 156)

<sup>100</sup> Val a dir que hem pogut observar contrastos interessants pel que fa a l'AC en els verbs de moviment entre el castellà i el català. En aquest sentit, *vid.* Paradís (2017).

<sup>101</sup> Font: [www.ripollesdigital.cat/noticia/97421/lajuntament-de-ripoll-recorda-que-els-mobles-per-llancar-es-passen-a-recollir-els-dimarts](http://www.ripollesdigital.cat/noticia/97421/lajuntament-de-ripoll-recorda-que-els-mobles-per-llancar-es-passen-a-recollir-els-dimarts)

<sup>102</sup> Font: [sites.google.com/a/xtec.cat/escola-catalunya-sabadell/noticies-1/normativa-13-14](http://sites.google.com/a/xtec.cat/escola-catalunya-sabadell/noticies-1/normativa-13-14)

<sup>103</sup> Font: [www.gremivng.com/el-proper-dia-23-dagost-salpem-a-vilanova-i-la-geltru/](http://www.gremivng.com/el-proper-dia-23-dagost-salpem-a-vilanova-i-la-geltru/)

<sup>104</sup> Font: [www.arenysdemunt.cat/document.php?id=14237&per\\_imprimir=1](http://www.arenysdemunt.cat/document.php?id=14237&per_imprimir=1)

<sup>105</sup> Font: "La Diada, inici d'una nova època." *La Tosca*, Mojà, Octubre-novembre, 2012, núm 66. pg.732

de moviment com *córrer* / *afanyar-se a* + infinitiu.<sup>106</sup> Per a una anàlisi dels diferents tipus de verbs de moviment *vid.* Talmy (1985).

(165) a. Com que amb els meus estalvis no vull contribuir a res de tot això **els corro a treure**.  
(*Vilaweb*)

b. En veure'l els habitants de la masia **el van córrer a** auxiliar de seguida.

(*El Punt Avui*, 28 novembre del 2016)

(166) S'**hi** va *afanyar a* pujar. (CS)

L'exemple de (166) fa palès que, de manera similar al que ja hem constatat a § 3.5, l'AC és possible davant la presència d'altres clítics en el verb matriu. Observem els mateix comportament en el cas del verb *anar-se'n* + infinitiu (167b).

(167) a. Compra el xalet que hi ha just al costat del de l'amic i *se'n* va a viure-**hi**.

b. Compra el xalet que hi ha just al costat del de l'amic i *se n'***hi** va a viure.

Val a dir que en la gran majoria de parlars catalans hi ha restriccions en aquests casos; és només el clíctic *hi* el que pot ascendir. Amb tot, en ribagorçà, que, a diferència de la resta de varietats, presenta la combinació dels clítics *en* i *ho*, és possible que en estructures com les anteriors es produeixi l'AC del clíctic acusatiu neutre (168b).<sup>107</sup>

(168) a. *Se'n* va *anar a* buscar-**ho** a Barcelona.

b. *Se n'***ho** va *anar a* buscar a Barcelona. [Ribagorçà/\*Resta de parlars catalans]

A banda dels casos anteriors, hi ha un seguit de configuracions en què l'AC també presenta restriccions. Es tracta d'estructures en què l'adjacència entre el verb de moviment i l'infinitiu es veu interrompuda per la presència del subjecte matriu (169) i d'un SPrep locatiu (170)-(171).<sup>108</sup> En aquests contextos, però, tots els dialectes presenten el mateix comportament.

<sup>106</sup> Com hem vist al capítol 2, l'abast del fenomen era molt similar en el conjunt de varietats romàniques. En el cas del portuguès, per exemple, en què actualment l'estructura amb AC amb verbs de moviment no és gaire productiva, incloïa un gran nombre de verbs, com ara *sair* ('sortir') —agraïm a Sandra Pereira aquesta observació. Les dades diacròniques de § 2.3.3 confirmen aquests fets. Semblantment, els casos que recollits al capítol 3 mostren que el fenomen de l'AC també presentava un abast ampli en francès i incloïa també diversos verbs de moviment, a diferència dels estadis recents, en què el fenomen ha quedat reduït als contextos d'auxiliar + participi i les configuracions de MEC i *fer* + infinitiu (*vid.* en aquest sentit § 2.2.6).

Des d'un punt de vista sincrònic, alguns autors observen fets similars en algunes varietats italo-romàniques.

(1) Mario **lo** è *corso a* chiamare alle cinque.

'En Mario l'ha anat a cridar a les cinc'

(Rizzi, 1982: 31)

(2) Me **lo** *affretto a* fare.

'M'ho afanyo a fer'

(Napoli, 1981: 876)

<sup>107</sup> Agraeixo a Bernat Castro i Jordi Suïls els judicis del ribagorçà indicats.

Per a un tractament de l'AC en els verbs pronominals, *vid.* § 4.5.2.

<sup>108</sup> Fem ús de l'etiqueta 'locatiu' per designar de manera genèrica als diferents SPreps que denoten un lloc.

- (169) a. Han vingut *molts turistes* a visitar-**lo**, el Parc Güell.  
 b. \***L'**han vingut *molts turistes* a visitar.
- (170) a. Ha passat *pel despatx* a donar-**te-la**, l'enhorabona.  
 b. \***Te l'**ha passat *pel despatx* a donar.
- (171) a. Han anat a *Barcelona* a veure-**ho**.  
 b. \***Ho** han anat a *Barcelona* a veure.

Una de les hipòtesis que es pot plantejar és que la impossibilitat de l'AC es deu a un possible efecte d'intervenció desencadenat per la presència del SPrep locatiu o del subjecte. Ara bé, contextos com els de (172b) invaliden aquesta assumpció. Noteu que en aquests casos, malgrat que el SPrep apareix pronominalitzat, el clíctic de la subordinada no pot ascendir (172c).

- (172) a. Hem anat *al mercat central* a comprar-**ne** un altre.  
 b. **Hi** hem anat a comprar-**ne** un altre.  
 c. \***N'hi** hem anat a comprar un altre.

Sostenim, doncs, que la impossibilitat que tingui lloc l'AC en els contextos anteriors es deu al fet que som davant d'estructures diferents, en les quals la clàusula no finita és un adjunt. Una de les proves que dona suport a aquesta assumpció és l'agramaticalitat que sorgeix de la formació d'interrogatives a partir d'elements extrets de la clàusula no finita. No cal recórrer, doncs, a d'altres hipòtesis alternatives: en tractar-se d'un adjunt, el desplaçament del clíctic és del tot il·legítim.<sup>109</sup>

- (173) \*/??**Què** han vingut *molts turistes* a visitar \_ ?  
 (174) \***Què** ha passat *pel despatx* a donar-te \_ ?  
 (175) \***A qui** has anat a *Barcelona* a ajudar \_ ?

És interessant de tenir present que aquestes estructures, per a les quals argüim que reben una interpretació final, poden presentar en alguns contextos un SPrep que sigui implícit, tal com apunta Bravo (2004; 2008: cap. 7; 2013b).

<sup>109</sup> Es tracta d'estructures en què la preposició que encapçala la forma no finita és *a* i no *per (a)*, que és la que apareix en les clàusules finals. Tanmateix, aquest fet no comporta que tinguin un estatus argumental. Una prova d'això és que en aquests casos *a* i *per (a)* poden alternar de manera general (1a); en canvi, aquesta alternança és del tot impossible quan la subordinada finita és argumental (1b).

- (1) a. La Núria va {anar/venir} a la universitat {per/a} veure't.  
 b. La Núria va {anar/venir} {a/\*per} veure't.

Volem emfasitzar que tot i que atribuïm un caràcter d'adjunt a les estructures de (1a), les clàusules encapçalades per les preposicions *a* i *per a* presenten un comportament diferent. No podem aprofundir en l'anàlisi de la naturalesa d'aquestes dues configuracions; adreçem el lector a Lamiroy (1991), Galán (1992, 1999) i Hernanz (en premsa). Per al català, *vid.* Viana (1987), Viana & Suïls (2002: § 27.1.3) i IEC (2016: § 29.3.7).



- (176) a. Juan [SV fue [SP a Madrid] [SP a comprar]]  
 b. Pedro [sv fue [SP ∅] [SP a visitar una exposició ]]

[Adaptat de Bravo, 2013b: § 2.3]

L'absència del SPrep locatiu pot donar lloc a una ambigüitat estructural, de manera que en un context com el de (176b) la clàusula no finita podria rebre no només una interpretació final sinó que es podria considerar també un argument. Amb tot, si traslladem els fets anteriors al català, observem que l'ambigüitat desapareix, atesa la impossibilitat d'elidir el locatiu, que es recupera a partir del pronom *hi*.

- (177) a. En Pere va anar \*(a Madrid) a visitar una exposició.  
 b. En Pere \*(hi) va anar a visitar una exposició.

Tanmateix, convé assenyalar que, a diferència del verb *anar*, altres verbs de moviment poden no manifestar explícitament el locatiu en els casos en què el lloc té un valor dític (*vid.* Rigau, 1976; IEC, 2016: § 18.6.4.2).

- (178) Han entrat (al despatx) a reclamar més nota.

- (179) Aquesta nit han entrat (a l'apartament) a robar-nos. (CPar.)<sup>110</sup>

A banda de les configuracions que acabem de veure, en les configuracions en què defensem que la subordinada és argumental —poden donar lloc a l'AC (181)— també poden presentar un argument locatiu (180). Es tracta de casos en què la clàusula d'infinitiu no té una interpretació final sinó que conforma el que s'ha denominat una meta eventiva (Bravo, 2008, 2013b; *vid.* també Galán, 1999, i Hernanz, en premsa, amb algunes variacions).

- (180) En Pau va anar a comprar una jaqueta a Sitges.

- (181) En Pau **la** va anar a comprar a Sitges.

En aquest tipus de contextos, el verb de moviment selecciona un argument locatiu, que conforma una meta locativa (en aquest cas *a Sitges*), i una clàusula no finita, que constitueix una meta eventiva (*comprar una jaqueta*). Com nota Bravo (2013b), en aquest tipus

<sup>110</sup> A partir de les enquestes realitzades, hem pogut constatar que en el cas de (179) la posició del clíctic pot incidir en la interpretació que reben i, per consegüent, en el tipus d'estructura que conformen. En concret, en el cas de (179) la gran majoria dels informants consultats interpreten la clàusula no finita amb un valor final, parafrasejable per 'aquesta nit han entrat a casa per tal de robar-nos', a diferència dels casos amb AC (1).

- (1) **Ens** han entrat a robar.

Les frases de (179) i (1) procedeixen d'un test de producció realitzat a 25 catalanoparlants de diverses edats. Tots els informants van produir el context amb proclisi a l'auxiliar *i*, en el test de percepció, 23 van considerar marginal la construcció sense AC, excepte si rep una interpretació final. Cal remarcar, però, que els casos anteriors poden donar lloc a una lectura ambigua: el clíctic *ens* es pot interpretar també com a pertanyent al verb *entrar* (*ens han entrat*). En aquest sentit, el DCVB recull exemples similars: *Obligat a triar entre es perill de que li entrassen lladres* (DCVB, s.v. *entrar*).

d'estructures el SPrep no pertany a *comprar* sinó a *anar*. Aquest fet es fa evident en castellà per mitjà de la preposició emprada en cada cas (*Pau fue a comprar a Sitges / compró {en/\*a} Sitges*).<sup>111</sup>

Les diferències pel que fa a la interpretació que poden rebre les clàusules no finites que encapçalen els verbs de moviment són ben visibles en el cas de *tornar a* + infinitiu. En aquest sentit, és interessant d'examinar de quina manera incideix el significat que pugui tenir aquest verb en la possibilitat que hi hagi o no AC. En concret, pot emprar-se com un verb aspectual, amb un sentit iteratiu (182) i com a verb de moviment local (183).

(182) La Núria *ha tornat a* tenir mal de cap.

(183) La Núria *ha tornat a* Lisboa.

En encapçalar un context d'infinitiu, pot desencadenar una lectura ambigua. Observeu l'exemple següent:

(184) La Núria *ha tornat a* dir al director que vol deixar la feina.

En el context anterior, el verb té dues lectures possibles: d'una banda, es pot interpretar com a verb de moviment, en què el SPrep locatiu és implícit —com hem vist en l'exemple anterior de (179) i com es representa a (176b)—, de manera que la interpretació resultant és que la Núria ha tornat al despatx del director i li ha comunicat que vol deixar la feina; de l'altra, pot funcionar en un sentit iteratiu i, per tant, s'indica que la Núria ha tornat a comunicar, una altra vegada, al director que vol plegar. Ara bé, curiosament, si hi ha AC, l'única lectura possible és la segona.

(185) **Li** ha tornat a dir que vol deixar la feina. [✓iterativa/\*moviment]

<sup>111</sup> En aquest sentit, el català —de manera general— esdevé opac, atès que la preposició és coincident en tots dos casos (*En Pau va anar a comprar {a/\*en} Sitges / En Pau compra {a/\*en} Sitges*). Ara bé, alguns parlars del valencià, sí que poden fer visible, en determinats contextos, l'asimetria anterior. Agraïxo a Andreu Sentí aquests contrastos.

- (1) a. Viuen **en** Barcelona.  
b. Anaren a viure *a/\*en* Barcelona.

Aquesta restricció és compartida per altres llengües en què l'AC és possible, com ara el castellà (186).<sup>112</sup>

- (186) a. Volvió a decir**me** que se iba a vivir a Brasil. [✓iterativa/✓moviment]  
 b. **Me** volvió a decir que se iba a vivir a Brasil. [✓iterativa/\*moviment]

A diferència dels casos anteriors, en les llengües en què l'AC és obligatori, com en sard i napolità, el pronom cliticitzat en l'infinitiu, excepcionalment, en els contextos en què l'ús assenyalat és, precisament, el de moviment (187b)-(188b).

- (187) a. **Nce** torna a parlà. [✓iterativa/\*moviment]  
 'Els torna a parlar'  
 b. Torna a **nce** parlà. [\*iterativa/✓moviment]  
 'Torna a parlar-los' [Napolità] (Ledgeway, 2000: 157)
- (188) a. **Lu** torru a leghere. [✓iterativa/\*moviment]  
 'El torno a llegir'  
 b. Torru a **lu** leghere. [\*iterativa/✓moviment]  
 'Torno a llegir-lo' [Sard] (Jones, 1993: 152)

Fins ara hem vist un conjunt d'asimetries que manifesten els verbs de moviment en funció de l'estatus d'adjunt que té la clàusula no finita. En aquest punt, la qüestió que cal plantejar és si les estructures en què el verb de moviment apareix amb una clàusula argumental comporta assumir que el verb de moviment perd el significat de locomoció i, per tant, no pot presentar cap complement. En altres paraules: som en aquests contextos davant d'un verb funcional? En els casos gramaticalitzats, en què els verbs de moviment han adquirit diferents valors aspectuals, com acabem de veure amb *tornar a* + infinitiu, aquesta anàlisi no presenta gaire controvèrsia (però *vid.* Amadas, 2002). Ara bé, pel que fa a la resta de casos, com ja hem avançat a § 3.5 en definir la classe dels verbs de reestructuració, la caracterització d'aquest

<sup>112</sup> En llengües com el portuguès europeu, els dos usos de *voltar* 'tornar' donen lloc a estructures diferents: *voltar para* + infinitiu, quan és un verb de moviment; en canvi, si té un ús aspectual iteratiu esdevé *voltar a* + infinitiu. Semblantment, l'occità també presenta dues configuracions diferents. Compareu (1a), en què té un sentit aspectual, i (1b), en què adquireix el significat de moviment i selecciona una clàusula final.

- (1) a. La poblacion es unanima per demandar a l'Estat de **li** *tornar mandar* un representant al pus lèu.  
 'La població és unànime per demanar a l'Estat de tornar-li a enviar un representant al més aviat possible' (Sèrgi Viaule, 2014, *apud* BatelÒc)
- b. Quand *tornèt per se* maridar amb una cosina lunhana del costat de mon paire...  
 'Quan va tornar per casar-se amb una cosina llunya de mon pare...'  
 (Sèrgi Gairal, 2004, *apud* BatelÒc)

grup no és tan senzilla. Una prova d'això és el plantejament proposat per alguns autors a partir del qual han formalitzat el capteniment híbrid que manifesten —a mig camí entre verbs auxiliars i principals— en una anàlisi ‘quasi-funcional’ d'aquests verbs (Cardinaletti & Giusti, 2001, 2003); *vid.* també Hernanz (en premsa). Semblantment, Cinque (2006: § 6.4, § 7.1) apunta que els verbs de moviment —de manera paral·lela a *semblar*— poden tenir dos usos, que donen lloc a diferències de significat: un de lèxic, en què conformen estructures biclausals en què no hi ha efectes de transparència; i un de funcional, en què constitueixen configuracions monoclausals amb la presència de fenòmens associats a la reestructuració. Pel que fa als contextos en què tenen un ús funcional, l'autor proposa que el verb de moviment s'insereix en un nucli de la part funcional de la clàusula que denomina *andative*, situat per sota de Veu i de Causa.

(189) [Voice ... [Causative ... [AndativeP et vindré [VP a veure ]]]

Un fet que aporta evidència empírica a favor d'aquest tipus d'anàlisi és l'existència de diverses llengües en què els verbs de moviment poden tenir una naturalesa afixal. N'és un exemple el ful (parlat a l'oest de l'Àfrica), que presenta el morfema derivacional *-oy-* (Fagerli, 1994: 35, *apud* Cinque, 2006: 47 nota 4, 70), que indica la distància recorreguda abans de realitzar l'acció. Aquests morfemes lexicalitzarien el que s'ha denominat sufix *andative* o *distantive* —*vid.* Myhill (1988) per a un recull d'altres llengües que presenten un comportament similar i Cinque (2006: 70) i referències que s'hi citen.<sup>113</sup> Això reforçaria, doncs, la hipòtesi segons la qual els verbs de moviment se situen en un nucli funcional en què es codifica aquest tipus de significat.

Si ens fixem en l'estructura de (189), observem que el nucli *andative* ocupa una posició per sota de Veu (*voice*). Així, la jerarquia comporta que, a diferència dels verbs que se situïn per sobre de Veu, els verbs que s'insereixin en aquest nucli podran ser passivitzats i, en canvi, no podran presentar una passiva incrustada. En aquest sentit, són reveladors els contrastos que hem detectat entre els diferents usos de *passar a* (190) i *anar a* (191).

- (190) a. hauran de lliurar al dit Comitè un equip compost d'un matalàs, dos llençols, una flassada i un coixí, que els **serà passat a** recollir per tot el dia demà, a les hores compreses entre les nou del mati i les nou de la vetlla.<sup>114</sup>  
 b. També **van passar a ser construïts** de fusta, cartró i guix.<sup>115</sup>
- (191) a. però d'altres van **ser anades a** buscar expressament.<sup>116</sup>  
 b. quan anava a **ser reemplaçat** per un altre membre.

<sup>113</sup> Semblantment, és interessant de notar que el quítxua presenta la partícula *-mu*, que denota el moviment que fa l'agent en tornar de fer una acció (Batllori, Hernanz & Rubio, en premsa i referències que s'hi citen).

<sup>114</sup> Fragment extret d'una notícia publicada a *Última hora: informació, crítica, reportatge*, 1936, Barcelona.

<sup>115</sup> Font: [www.taradell.com/2017/09/13/gegants-taradell-guillem-i-tiburgeta/](http://www.taradell.com/2017/09/13/gegants-taradell-guillem-i-tiburgeta/)

<sup>116</sup> Font: Extret de l'article "La recuperació franquista de la Nit de Sant Joan" publicat a *El cor de les aparences*.

Tal com prediu la jerarquia de Cinque, en els casos en què es comporten com un verb de moviment, poden ser passivitzats (190a)-(191a); en canvi, si esdevenen un verb funcional, l'única opció és que apareguin amb una passiva incrustada (190b)-(191b). De manera similar, els verbs de moviment que perden el sentit de verbs de locomoció, com ara *arribar a* + infinitiu o *tornar a* + infinitiu tampoc no poden ser passivitzats (192a)-(193a) però sí que poden construir-se amb una passiva incrustada (192b)-(193b), la qual cosa reforça una anàlisi en tant que verbs d'elevació.

(192) a. \*no van **ser arribats a** presentar davant del Parlament.

b. no van arribar a **ser presentats** davant del Parlament.

(193) a. \*/?No van **ser tornats a** veure.

b. no van tornar a **ser dirigits** per Eusebio d'ençà del seu debut.

(*Ara*, 11 de març del 2013)

En el cas del verb *tornar a* per a alguns parlants és possible que sí que puguin ser passivitzats (194).

(194) van *ser tornats a* posar en llibertat. (*El Punt avui*, 28 de maig del 2016)

Una manera de donar compte d'aquests casos excepcionals és seguir la hipòtesi que suggereixen Bosque & Gallego (2011) i Bosque (2018), que ja hem indicat al capítol 3. En concret, es pot argüir que en aquestes estructures es produeix un efecte mirall; en altres paraules, tot i que la passiva es fa visible en el primer verb, en realitat, s'interpreta a baix. *vid.* § 3.3.5.1 per a una anàlisi en aquests termes.<sup>117</sup>

A banda dels contrastos que acabem d'exposar, és interessant de constatar que els verbs de moviment presenten un comportament similar en les construccions pronominals amb SE

<sup>117</sup> Les diferències entre els verbs de moviment funcionals i els que mantenen el significat primari són visibles també pel que a fa la possibilitat de ser causativitzats. Observeu, en aquest sentit, els exemples següents amb el verb *passar a*.

(1) a. han *passat a fer* declarar tothom dilluns en lloc de dimarts.

b. Em va *fer passar-te* a veure.

Amb tot, la interacció entre les causatives i els verbs de moviment dona lloc a un escenari més complex: els judicis no són tan clars. En determinats contextos, els verbs de moviment que perden el seu significat primari també poden ser causativitzats, tal com s'il·lustra a (2a)-(2b). De la mateixa manera que acabem d'apuntar pel que fa al fet que puguin ser passivitzats, podríem estendre la hipòtesi de Bosque & Gallego (2011) a aquests contextos. Des d'aquesta perspectiva, la causativització dels casos de (2) seria reanaltitzada com un efecte mirall: la causativa s'interpretaria a baix malgrat fer-se visible en el verb matriu.

(2) a. Aquestes escenes **et** poden *fer arribar a* riure molt.

b. M'ho van *fer tornar a* dir.

Amb tot, la prospecció del comportament que presenten els diferents verbs de moviment respecte de la causativització se situa fora dels objectius de la recerca. Adrecem el lector a Amadas (2002), Cinque (2006: cap. 2).

al que hem descrit abans per a la resta de verbs de reestructuració, que reprenem en els exemples següents.

- (195) a. {Poden/Haurien de/Deurien} fer-**se** més pel·lícules en blanc i negre.  
 b. \*{/Pensen/Decideixen/Supliquen/?Volen} fer-**se** més pel·lícules en blanc i negre.

La prospecció dels diferents contextos conformats pels verbs *passar a*, *venir a* i *anar a* permeten copsar de manera clara les diferències entre els verbs de naturalesa funcional i els que defensem que conformen estructures de control pel que fa a la posició que hi pugui ocupar el clíctic SE. En aquest sentit, observeu els contrastos següents.

*passar a*

- (196) a. La PAH hauria de *passar a* dir-**se** Plataforma d'afectats per la pobresa.<sup>118</sup>  
 b. La PAH hauria de *passar-se a* dir Plataforma d'afectats per la pobresa.  
 (197) els dijous **es** *passaran a* recollir(\*-**se**) selectivament **els residus d'envasos i la brossa orgànica**.

*venir a*

- (198) a. del que ha *vingut a* dir-**se** 'indústria de la rajola'.<sup>119</sup>  
 b. del que s'ha *vingut a* dir 'indústria de la rajola'.  
 (199) a. Es venen a comprar vins.  
 b. \*Venen a comprar-se vins.<sup>120</sup>

*anar a*

- (200) a. En les següents setmanes aniran fent-**se** altres conferències...<sup>121</sup>  
 b. la defensa de l'illot de Tagomago, on *anaven a* construir-**se** cinc grans xalets.<sup>122</sup>  
 (201) a. Aquests productes s'han *anat a* buscar al mercat central.  
 b. \*Aquests productes *han anat a* buscar-**se** al mercat central.

En les estructures en què tenen una naturalesa funcional —en què perden el significat de moviment— el clíctic SE es genera a baix, en l'infinitiu, i pot desplaçar-se opcionalment al primer verb de la seqüència (196)-(198)-(200). Per contra, en els contextos en què es mantenen com a verbs de moviment, la posició del clíctic SE a l'infinitiu esdevé impossible

<sup>118</sup> Font: [www.ccma.cat/catradió/alacarta/El-suplement/Fernandez-de-Senespleda-La-PAH-hauria-de-passar-a-dir-se-Plataforma-dafectats-per-la-pobresa/audio/862893/](http://www.ccma.cat/catradió/alacarta/El-suplement/Fernandez-de-Senespleda-La-PAH-hauria-de-passar-a-dir-se-Plataforma-dafectats-per-la-pobresa/audio/862893/)

<sup>119</sup> Font: [www.elpuntavui.cat/territori/article/11-mediambient/714558-es-presenta-un-informe-ecologista-per-conservar-la-platja-de-laur-de-gandia.html](http://www.elpuntavui.cat/territori/article/11-mediambient/714558-es-presenta-un-informe-ecologista-per-conservar-la-platja-de-laur-de-gandia.html)

<sup>120</sup> La frase esdevé gramatical si el clíctic rep una lectura reflexiva o recíproca.

<sup>121</sup> Font: [www.santperederibes.cat/ajuntament/premsa-i-comunicacio/noticies?p\\_p\\_id=ASPRNewsPortlet\\_WAR\\_sprnewsportlet&p\\_p\\_lifecycle=0&p\\_p\\_state=normal&p\\_p\\_mode=view&p\\_p\\_col\\_id=column-2&p\\_p\\_col\\_count=1&\\_ASPRNewsPortlet\\_WAR\\_sprnewsportlet\\_id=654715](http://www.santperederibes.cat/ajuntament/premsa-i-comunicacio/noticies?p_p_id=ASPRNewsPortlet_WAR_sprnewsportlet&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1&_ASPRNewsPortlet_WAR_sprnewsportlet_id=654715)

<sup>122</sup> Font: [www.eeif.es/veus/Grup-dEstudis-de-la-Naturalesa-GEN-GOB-Eivissa/](http://www.eeif.es/veus/Grup-dEstudis-de-la-Naturalesa-GEN-GOB-Eivissa/)

(197)-(199)-(201). Aquestes dissemblances posen de manifest que el pronom es genera al verb matriu, anàlogament a la resta de verbs de control (195b).<sup>123</sup>

Els fets que acabem de descriure són visibles també en d'altres verbs de moviment, com ara *tornar a*: noteu que és quan té una naturalesa funcional, en què adquireix un sentit iteratiu, que el clíctic SE pot ocupar totes dues posicions (202).

- (202) a. **Es** tornen a fer pel·lícules com abans.  
 b. Tornen a fer-**se** pel·lícules com abans.

Pel que fa als verbs que mai no perden el sentit de moviment, l'única posició disponible per al clíctic és en el domini del verb matriu.<sup>124</sup>

- (203) a. **S'**han {entrat/baixat/pujat} a buscar la resta de mobles.  
 b. \***Han** {entrat/baixat/pujat} a buscar-**se** la resta de mobles.

En síntesi, sostenim que el conjunt d'asimetries que acabem de descriure evidencien que els verbs de moviment en encapçalar estructures no finites se separen en dos grups: els verbs que presenten usos gramaticalitzats donen lloc a estructures d'elevació; per contra, els verbs de moviment que mantenen el significat primari conformen estructures de control. Considerem, doncs, que no cal recórrer a postular que ocupen una posició baixa en la part funcional de l'estructura. Una prova a favor de la naturalesa lèxica d'aquests verbs és el fet que, com hem avançat al capítol 3, la presència d'efectes de transparència no comporta una diferència de significat, sinó que mantenen igualment el sentit de verbs de locomoció: és possible que s'expliciti en l'estructura el mitjà de transport (204) o que apareguin amb complements locatius, que indiquin la destinació (205) o l'origen del moviment (206) —recuperem aquí aquest darrer exemple del capítol 3.

- (204) *Com el vindran a gravar?*  
**El** vindran a gravar *en furgoneta*.  
 (205) Demà **us** aniré a veure *a Cadaqués*.

<sup>123</sup> En el cas del verb *passar a* en estructures com les de (196) adopta el sentit de 'canvi'. Quant al verb *venir a* en contextos com el de (198) expressa un valor aproximatiu (*vid.* IEC, 2016: § 24.8.5.2j).

Amb relació al verb *anar* pot constituir una perífrasi de fase preparatòria quan s'empra en imperfet i es combina amb un infinitiu (200b). A banda, pot adquirir també un aspecte progressiu en combinar-se amb gerundi (200a). Per a una caracterització sintàctica i semàntica detallada d'aquestes construccions adreçem el lector a Gavarró & Laca (2002: § 23.3.2.1, § 23.3.1); *vid.* també IEC (2016: § 24.8.5).

Per a una descripció i aproximació formal a les perífrasis *venir a* + infinitiu i *ir a* + infinitiu en castellà adreçem el lector a Bravo (2008, 2013a).

<sup>124</sup> No tots els parlants consideren ben formades estructures com les de (203a).

En castellà el verb *entrar a* pot conformar una perífrasi incoativa; tal com hem confirmat en la resta de verbs funcionals, en aquest cas el clíctic també es genera a l'infinitiu.

(1) *Entran a valorarse* otros factores.

(206) **Ens** van venir a veure *des de totes bandes*.

Així doncs, volem recuperar, de nou, la idea que un verb sigui de reestructuració no implica que hagi de tenir una naturalesa funcional ni que hagi de conformar una estructura monoclausal. Com hem vist en els apartats anteriors, i com seguirem explorant tot seguit, l'AC i d'altres efectes fenòmens interclausals es poden produir en contextos com els de (207), en què el primer verb de la seqüència és clarament lèxic.

- (207) a. A quina hora van *decidir venir a buscar-la*?  
 b. A quina hora van *decidir venir-la a buscar*?  
 c. A quina hora van *decidir-la venir a buscar*?  
 d. A quina hora **la** van *decidir venir a buscar*?

#### 4.5.2 Els verbs pronominals

Com hem apuntat prèviament, la presència de contextos com els següents ha menat diversos autors a excloure els verbs pronominals de la classe de reestructuració; fins i tot, aquells casos més gramaticalitzats, com ara la perífrasi incoativa *posar-se a* + infinitiu.

- (208) a. *Es posa a dir-li* el que pensa.  
 b. \*/? *Se li posa a dir* el que pensa. [Català] (Gavarró & Laca, 2002: 2668)

- (209) a. Se puso a contar**lo**.  
 b. \**Se lo* puso a contar. [Castellà] (Gómez-Torrego, 1988: 37)

- (210) a. Maria si mise a legger**lo**.  
 b. \**Maria lo* si mise a leggere.  
 'La Maria se'l posa a llegir' [Italià estàndard] (Cinque, 2006: 54)

Més enllà del comportament que puguin manifestar pel que fa a l'AC, que reprenem tot seguit, una prova a favor d'incloure tots aquests verbs en la classe de reestructuració és el fet que poden desencadenar altres efectes de transparència associats a aquest fenomen, com ara la legitimació a llarga distància de la NegPres *pas*.

- (211) a. No s'ha {posat/acostumat/parat} a pensar-hi **pas**.  
 b. No s'ha {atreuit a/dignat a/proposat (de)} venir **pas**.

Noteu que, dins del grup dels verbs pronominals que considerem de reestructuració, hi incloem des dels casos més gramaticalitzats (*posar-se a*) fins als que conformen estructures de control —verbs implicatius (*dignar-se a*) o desideratius (*proposar-se a*).<sup>125</sup> Tenint

<sup>125</sup> Fixeu-vos que es tracta d'un grup divers: alguns d'aquests verbs són pronominals purs i intransitius (p.e. *atrevir-se a*); d'altres, presenten un correlat no pronominal (p.e. *proposar-se (de)*), que, en alguns casos comporta un canvi de significat (p.e. *posar-se a*). Per a una classificació detallada dels verbs pronominals en català *vid.* Oliva (1988); *vid.* també Rigau (1994).



en compte l'extensió d'aquesta classe, abans d'analitzar el comportament que presenten respecte de l'AC, volem aturar-nos un moment en els contextos conformats per *parar-se a* + infinitiu, que hem decidit incorporar en aquest grup. Aquest cas és interessant perquè evidencia que, com apuntava Ferrater, els verbs aspectuals no formen una classe tancada en les llengües romàniques.<sup>126</sup> En aquest sentit, convé notar que quan *parar-se* es combina amb un infinitiu pot tenir dos significats; compareu (212) i (213).<sup>127</sup>

(212) A mig camí, em vaig parar a {observar/contemplar} les vistes de la ciutat.

(213) Para't a {pensar en/reflexionar sobre} el que acabes de dir.

Tal com s'il·lustra en l'exemple de (212), quan *parar-se a* precedeix un infinitiu pot tenir el significat de cessar el moviment —i, per tant, de deixar de fer una acció (en aquest cas, caminar)— per tal d'iniciar una nova activitat (contemplar les vistes de la ciutat); en canvi, en un context com el de (213), no denota cessar el moviment ni tampoc implica necessàriament no prosseguir una activitat sinó que adquireix un sentit que, en certa manera, l'apropa a una perífrasi aspectual incoativa, atès que indica l'inici d'una activitat —en el cas de (213), reflexionar o pensar sobre el que s'ha dit. Alhora, és important de precisar que, a diferència d'altres perífrasis incoatives, com ara *posar-se a* + infinitiu, *parar-se a* presenta més restriccions a l'hora de combinar-se amb un infinitiu (214). En efecte, el verb *parar-se a*, quan té el valor d'una perífrasi incoativa, només es pot construir amb un nombre

<sup>126</sup> A banda de *parar-se a* + infinitiu, hem pogut recollir casos similars amb d'altres verbs que permeten constatar aquest fet. N'és un exemple el verb *trigar a* + infinitiu (1).

- (1) a. Sí que **hi** va *trigar a* tornar! (CPar.)  
 b. si els assajos continuen anant amb el mateix ritme i tenen tanta assiduitat com fins ara, no **es trigarán** a veure **castells de 7** a plaça.  
 (Font: [www.cccc.cat/contents/actuacions/actuacions-6289-ang-7849784926](http://www.cccc.cat/contents/actuacions/actuacions-6289-ang-7849784926))

En aquest sentit, *vid.* també (2) del castellà (i *vid.* RAE, 2009: § 28.11*m,n,o*). Per a casos similars en portuguès europeu, *vid.* Barbosa et al. (2018).

- (2) No se **tardarán** en sentir los efectos de la doctrina Obama.  
 (*Público.es*, Enrique Meneses, 21/08/2009) [Castellà]

<sup>127</sup> En català, la construcció *parar-se a* + infinitiu no ha estat recollida com a perífrasi en la bibliografia que hem pogut consultar. Ara bé, en el DIEC2 hi ha un exemple en l'entrada de *reparar* que denota el sentit que descrivim: “Parar-se a considerar (això o allò)”. Val a dir que hem trobat, també, casos similars amb *aturar-se a* + infinitiu.

- (1) Sigui com sigui, hi ha un públic lector majoritari que s'inclina per la literatura realista, sense **aturar-se a meditar** que la realitat és tan extensa que abraça, fins i tot, el desig d'evasió, per molt que, quan ens posem transcendents, el rebutgem.  
 (Pere Calders, «La Tristesia com a estil», 1963)

Cal remarcar que, malgrat la presència de casos com el de (1) amb el verb *aturar-se* i els que recollim més amunt amb *parar-se a*, tots dos verbs presenten molts usos que els allunyen dels contextos perifràstics.

reduït d'infiniutius; especialment, aquells que denoten un procés mental, com ara *analitzar*, *considerar*, *pensar*, *reflexionar*, *rumiar* (215).

(214) \*La Joana es para a fer molts deures.

(215) La Joana no s'ha parat a {pensar en/reflexionar sobre/meditar sobre/considerar/analitzar} el seu futur.

Si ens fixem ara en el comportament que manifesta *parar-se a* + infinitiu respecte de l'AC, copsem que la impossibilitat que desencadeni aquest fenomen és només aparent (216). El repertori de clítics que presenta el català fa visible que, a diferència dels pronoms d'acusatiu, el clíctic locatiu —i també el partitiu— sí que poden desplaçar-se fins al verb matriu —però, més endavant, matisem aquesta restricció.

(216) La Joana no s'**hi** ha parat a pensar, en el seu futur.

Constatem el mateix capteniment en la resta de verbs pronominals analitzats.

(217) a. La Joana se **n**'ha acostumat a dir moltes, de paraulotes.

b. La Joana s'**hi** ha acostumat a anar sola, al cinema.

(218) a. S'**hi** atreueix a anar sol. (CPar.)

b. però d'algunes formes de patriarcat vostès mai se **n**'atreueixen a parlar.<sup>128</sup>

(219) S'**hi** proposa anar demà. (CPar.)

(220) Mira, em va passar una cosa que no m'havia passat mai: després del llibre de poemes *L'amor a Barcelona me'n* vaig *posar a* escriure un de nou.<sup>129</sup>

(221) així que tothom s'**hi** va *afanyar a* construir refugis.<sup>130</sup>

Aquest fets no són exclusius del català; Ledgeway (2009: § 8.3.2.2.5) i Manzini & Savoia (2005vol.3: § 7.1.2) recullen casos similars en algunes varietats italomàniques.

(222) me **ne** son *nesso a* parlare.

'Me'n vaig posar a parlar' (Manzini & Savoia, 2005: 386)

Per tal de donar compte de l'àmbit restringit que presenta l'AC en els verbs pronominals, Solà-Pujols (2002) i Gallego (2016) prenen com a punt de partida l'anàlisi que planteja Rigau (1994) per als verbs pronominals. En concret, aquesta autora mostra que en determinats contextos el clíctic inherent absorbeix cas acusatiu —tal com evidencien els contrastos de (223)—, i en d'altres, el cas partitiu (224) —els exemples són extrets de Rigau (1994). Noteu que en el primer d'aquests dos escenaris, per tal d'evitar que la derivació fracassi, el tema ha de rebre cas de la preposició (223b).

<sup>128</sup> Font: intervenció al Parlament, 10/11/2016.

Text disponible a: [www.parlament.cat/document/dspcp/182461.pdf](http://www.parlament.cat/document/dspcp/182461.pdf)

<sup>129</sup> Font: fragment d'una entrevista a Marta Pessarrodona. *Vilaweb*, 21/03/2011.

<sup>130</sup> Font: *Pinzellades, 1919-1947*, Cesc Cargol, 2008: 59.

- (223) a. \*En Pere *es*<sub>[acusatiu]</sub> lamenta *la seva mala sort*<sub>[acusatiu]</sub>.  
 b. En Pere es lamenta *de* la seva mala sort.
- (224) a. \*En Pere *es*<sub>[part]</sub> llegeix *novel·les*<sub>[part]</sub>.  
 b. En Pere *es*<sub>[part]</sub> llegeix *la novel·la*<sub>[acusatiu]</sub>.

Solà-Pujols (2002) i Gallego (2016) estenen el plantejament anterior a les estructures complexes, en què detecten la impossibilitat que els clítics d'acusatiu i el partitiu es desplacin a la clàusula matriu. Aquest raonament implica assumir que l'AC té lloc per raons de cas i que en aquests contextos el cas acusatiu del clíctic és legitimat a la subordinada.

- (225) a. [En Pere *s*<sub>[acusatiu]</sub>] 'atreveix [a fer-**ho**<sub>[acusatiu]</sub> ]]  
 b. \*[En Pere *s*<sub>[acusatiu]</sub>] **ho**<sub>[acusatiu]</sub> atreveix [a fer \_ ]]

Amb tot, aquesta anàlisi deixa fora els casos com els que hem apuntat més amunt, en què el partitiu pot desplaçar-se a la clàusula matriu —no només en català sinó també en algunes varietats italo-romàniques. Així mateix, tampoc no pot incloure contextos com (226), que són possibles en ribagorçà; recuperem, en aquest sentit, l'exemple (227) —que hem indicat en l'apartat anterior—, que fa evident que el clíctic acusatiu es pot traslladar a la clàusula matriu malgrat la presència del pronom reflexiu. Argüim, doncs, que l'agramaticalitat de (226) en la resta de dialectes del català es deu a la impossibilitat que presenten *en* i *ho* per formar grup clíctic.

- (226) \*Se n'**ho** va a veure \_ (Solà-Pujols, 2002: 229)  
 (227) Se n'**ho** va *anar a* buscar \_ a Barcelona. [Ribagorçà] (B. Castro; J. Suïls, c.p.)

Aquest fet obre la porta a considerar si hi ha d'altres casos en què el pronom acusatiu pugui ascendir; en altres paraules: hi ha algun context en què el verb matriu no presenti el clíctic partitiu i el clíctic acusatiu de la subordinada pugui desplaçar-s'hi? Hem pogut constatar que, contràriament al que s'ha indicat en la bibliografia, hi ha parlants que també produeixen estructures en què hi ha l'ascens dels clítics d'acusatiu. Els exemples que recollim a continuació il·lustren l'absència de la restricció anterior —fixeu-vos que en el cas de (234) es pronuncien dues còpies del clíctic.<sup>131</sup>

- (228) Han rebentat portes i *s'***ho** *han posat a* escorcollar tot.<sup>132</sup>  
 (229) a. *Para-t'***ho** *a* pensar! (CS)

<sup>131</sup> Un exemple emblemàtic de l'ascens del clíctic acusatiu amb verbs pronominals l'ofereix Fabra (1918/1933: § 97) (*M'ho vaig decidir a fer*) per indicar la tendència que observa entre els parlants pel que fa a 'l'atracció del clíctic'; *vid.* (§ 4.2) per a un comentari d'aquest fragment de la gramàtica.

<sup>132</sup> *Vilaweb*, 1/10/2017.

- b. La veritat és que mai no *me'ls* he parat a mirar amb gaire detall. (CS)
- (230) a. Me l'he *descuidat* d'engegar. (Llinàs, 1991: 272)
- b. Això m'**ho** he *descuidat* de dir.<sup>133</sup>
- (231) que, si m'**ho** *permeto* de dir, em sembla una obra d'orfebreria molt fina de l'art de traduir.<sup>134</sup>
- (232) Com t'**ho** *proposes* fer? (CS)
- (233) Aquest partit, tal com estan les coses, no *se'l mereix* guanyar cap dels dos.<sup>135</sup>
- (234) això no t'**ho** hauries *atrevit* a dir-**ho** fa uns anys... (CS)

L'ascens del clíctic d'acusatiu és visible, també, en algunes varietats italoromàniques (235). Repetim a (235b) l'exemple que hem mostrat en la secció anterior, en analitzar els verbs de moviment. Hem trobat casos similars també en castellà (236) —si bé no tots els parlants accepten aquest tipus de configuracions.<sup>136</sup>

- (235) a. T''**a** *mettìve* a sentire  
'Te la posaves a sentir' [Napolità] (Ledgeway, 2009: 309)
- b. Me **lo** *affretto* a fare.  
'M'ho afanyo a fer' (Napoli, 1981: 876)
- (236) a. este equipo *se lo merecía* ganar. (CS)
- b. *Póntelos* a hacer diariamente durante un mes.
- c. pero no *se lo atreven* a decir.<sup>137</sup>

El conjunt de dades recollides evidencia que el clíctic acusatiu es pot desplaçar a la clàusula matriu no només quan es tracta de verbs pronominals transitius (*descuidar-se (de)*, *merèixer-se*, *proposar-se (de)*, etc.) o que presenten una variant no pronominal transitiva (*posar-se*,

<sup>133</sup> Font: intervenció en el Ple de l'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès, 21/11/16. Disponible a: [www.santcugat.cat/files/651-11088-fitxer/Ple\\_Acta\\_20161121\\_v1.pdf](http://www.santcugat.cat/files/651-11088-fitxer/Ple_Acta_20161121_v1.pdf)

<sup>134</sup> Font: "Poeta Albert", *La Lectora*, 29/1/2019.

<sup>135</sup> Font: *blocs.mesvilaweb*, 20/03/2008. Text disponible a: [www.blocs.mesvilaweb.cat/josepblesa/?p=86178](http://www.blocs.mesvilaweb.cat/josepblesa/?p=86178)

<sup>136</sup> Tal com ens suggereix Ángel J. Gallego, una possible via per explicar per què en aquests casos el clíctic d'acusatiu pot ascendir, malgrat la presència d'un verb pronominal en què, com hem apuntat prèviament, s'ha assumit que el clíctic inherent absorbeix acusatiu, podria ser aplicar el plantejament que presenten Bosque & Gallego (2011). Com hem vist a § 3.3.5.1, la proposta d'aquests autors engloba casos en què la passiva s'interpreta en una posició diferent de la que es fa visible. Semblantment, en la secció anterior hem apuntat que aquesta anàlisi es pot estendre, també, a algunes estructures amb verbs de moviment de naturalesa funcional que, de manera inesperada, són causativitzats (*vid.* nota 117). Així doncs, si retornem als contextos en què hi ha AC —tot i la presència d'un clíctic inherent— es podria considerar la hipòtesi que, en aquests casos, l'acusatiu s'interpreta a baix, si bé la 'transitivitat es fa visible' a la clàusula superior.

<sup>137</sup> *España y la Europa oriental: tan lejos, tan cerca*, Carlos Flores Juberías. PUV. 2009: 37.

*parar*, etc.) sinó també en verbs pronominals purs intransitius (*atrevir-se a*, *dignar-se a*).<sup>138</sup>

Pel que fa al datiu, hem pogut constatar que també pot ascendir en determinats contextos.

(237) un dia se **li** va *posar a* parlar en italià.<sup>139</sup>

(238) *Te li* has *parat a* mirar els peus? (CS)

(239) *Me li* posaria a parlar en aquella llengua semítica.

Casos com els de (239) posen de manifest que els clítics inherents no es veuen afectats per la restricció de Persona i Cas —també denominada *me-lui* (vid. § 2.2.5 per a l'aplicació que presenta en els verb causatius)—, tal com s'ha defensat prèviament per als contextos simples (*te li declararàs?*); vid., en especial, E. Bonet (1991: § 4.2.2).

Abans de cloure aquesta secció, volem remarcar que el fet que l'AC sigui un fenomen subjecte a canvi té un reflex en el caràcter gradual amb què s'aplica. Com hem apuntat prèviament, no tots els parlants consideren ben formades les estructures que acabem de presentar; en especial, les que contenen clítics d'acusatiu i datiu. Per contra, els contextos més estesos són aquells en què es produeix l'ascens del clíctic locatiu. Aquests contrastos revelen que la naturalesa del clíctic incideix en l'aplicació de l'AC; en altres paraules: hi ha clítics que ascendeixen més fàcilment que d'altres. Això ens ha menat a considerar que l'aplicació de l'AC es produeix seguint una escala implicativa, al capdamunt de la qual se situa el clíctic locatiu. Hi retornarem al capítol següent.

### 4.5.3 Els verbs de control d'objecte

Fins ara hem analitzat principalment casos de control de subjecte; ara bé, com ja hem avançat, hem pogut constatar que l'AC i d'altres efectes de transparència s'estenen als verbs de control d'objecte, tal com il·lustren els exemples següents encapçalats per verbs implicatius dèbils (*forçar*, *ajudar*, etc.) (240) (vid. § 4.3.4, 4.3.5), directius (*recomanar*, *convidar*, *animar*, etc.) (241) i verbs com *ensenyar* (242); vid. annexos A1 per a una llista completa.<sup>140</sup>

(240) a. **s'han forçat a tancar tots els exercicis en positiu.**<sup>141</sup>

<sup>138</sup> Amb relació al clíctic reflexiu, si bé és impossible que es produeixi l'AC (1a), és interessant de notar que es poden donar dos escenaris possibles: que es mantinguin tots dos (1b) o bé que se suprimeixi el de la subordinada (1c). Reprenem aquests casos al capítol 5.

- (1) a. \***Se** s'atreveix a pentinar sol.  
 b. **S'**atreveix a pentinar-se sol.  
 c. **S'**atreveix a pentinar sol.

<sup>139</sup> Font: "Les llengües de Fabra, un tresor amagat," *Vilaweb*, 3/9/2018.

<sup>140</sup> Contràriament al que sosté Kulick (1998), els verbs de control d'objecte que presenten un controlador acusatiu no bloquegen l'AC, tal com palesen el casos d'*ajudar* i *forçar*.

<sup>141</sup> Font: notícia publicada a *ccma*, 20/06/2012. Text disponible a: [www.ccma.cat/324/dos-de-cada-tres-ajuntaments-catalans-tenen-les-finances-equilibrades-malgrat-la-crisi/noticia/1772832/](http://www.ccma.cat/324/dos-de-cada-tres-ajuntaments-catalans-tenen-les-finances-equilibrades-malgrat-la-crisi/noticia/1772832/)

- b. que fa temps cerco algú que m'hi *ajudi a* arribar.

(Cançó “De colors”, de Ramon Sauló)

- (241) a. *Ens hi ha convidat a* anar aquest cap de setmana. (CS)  
 b. al qual **s'han convidat a** participar **prop de 600 persones**.<sup>142</sup>  
 c. Me'l *van recomanar* fer abans de marxar d'Erasmus. (CPar.)  
 d. T'hi *animes a* participar? (CS)
- (242) a. No m'ho han *ensenyat a* fer **pas**.  
 b. Són tallers on **s'ensenyen a** fer **diferents manualitats** i a aprendre diferents tècniques artístiques de la mà dels artesans de Cardedeu.<sup>143</sup>

Paral·lelament, diferents autors han observat fets similars en algunes varietats italo-romàniques (Napoli, 1981; Berretta, 1986; Manzini & Savoia, 2005) i en castellà (Alarcos-Llorach, 1970; Luján, 1978; Contreras, 1979; Suñer, 1980; Kulick, 1998; Moore, 2010; Nishida, 2012; RAE, 2009).<sup>144</sup> És important de remarcar que, de la mateixa manera que hem comprovat en la resta de casos, les dades que hem recollit d'AC en aquests verbs són coincidents —a grans trets— amb les dades diacròniques recopilades a § 2.3.3.

[Castellà]

- (243) a. Se **lo permitieron** beber. (Alarcos-Llorach, 1970: 138)  
 b. **se recomiendan** realizar **construcciones** (CREA, *El País*, 06/09/2001)

[V. italo-romàniques]

- (244) a. mi **ci** ha *convinto a* andare.  
 ‘m’hi va convèncer d’anar’  
 b. te l’ho *consigliato di* fare.  
 ‘te’l va aconsellar de fer’ (Manzini & Savoia, 2005: 387)
- (245) a. **Te l’aiuto a** tenere? [il pollo da tranciare]  
 ‘Te l’ajudo a aguantar?’ [el pollastre per tallar]’

<sup>142</sup> Font: *Nació digital*, 29/10/2016. Text disponible a: [www.naciodigital.cat/manresa/noticia/63060/cardona/presenta/seva/programacio/comunitaria/afavorir/convivencia](http://www.naciodigital.cat/manresa/noticia/63060/cardona/presenta/seva/programacio/comunitaria/afavorir/convivencia)

<sup>143</sup> Font: [www.bibliotecavirtual.diba.cat/detall-fons-especial/-/detall/gdD7/FONSESPECIAL/347620/35848565](http://www.bibliotecavirtual.diba.cat/detall-fons-especial/-/detall/gdD7/FONSESPECIAL/347620/35848565).

<sup>144</sup> En les llengües en què no hi ha AC, els verbs de control d’objecte també poden desencadenar altres efectes de transparència. A tall d’exemple, Wiklund (2007: § 2.9) indica que en suec alguns d’aquests verbs poden donar lloc al fenomen morfològic que hem exposat abans denominat ‘procés de còpia’, a partir del qual l’infinitiu presenta la mateixa flexió que el verb matriu (*vid.* § 3.4, § 4.4.4).

(1) Jag hade **lärt** henne o **skrivit**.  
 Jo haver.AUX.PAS. **ensenyar.PART** ella COMP **escriure.PART**  
 ‘Li he ensenyat a escriure’

(Wiklund, 2007: 57)

b. ciò che me **lo** *permette di* distinguere da altri animali. [Il cavallo]

‘això que me'l permet distingir de la resta d'animals [el cavall]’

(Berretta, 1986: 72)

És interessant de comprovar que, de la mateixa manera que hem vist en el cas dels verbs de control de subjecte (§ 4.4), quan en l'estructura hi ha un verb de control d'objecte, l'AC també pot traspasar diversos límits oracionals.

(246) El TC no podria anul·lar la investidura, com a molt **la** podria **obligar** a repetir.

(Ara, dimarts 30 de gener 2018, pg.5)

El fet que el clític acusatiu *la* ocupi una posició proclítica al primer verb de la seqüència (*poder*) evidencia que *ordenar* no ha actuat com a barrera del moviment cíclic del clític.

(247) a. [podria [obligar [a repetir-**la** ]]]

b. [podria [obligar-**la** [a repetir ]]]

c. [**la** podria [obligar [a repetir ]]]

Convé notar que la presència d'un argument implícit en el context anterior no té incidència en el fet que el clític es pugui desplaçar cíclicament per l'estructura.<sup>145</sup> Quan el verb de control d'objecte conté un argument explícit, el clític també pot creuar diversos dominis oracionals, tal com es constata en l'exemple següent de l'occità.<sup>146</sup>

(248) [Ieu<sub>i</sub> **te**<sub>j</sub> vòli [AE<sub>i</sub> dire *t*<sub>j</sub> [de AE<sub>j</sub> venir ]]]

‘Et vull dir de venir’

[Occità]

Per tal de donar compte de la possibilitat que els verbs de control d'objecte desencadenin l'AC s'ha plantejat la hipòtesi que siguin reanaltzats com a causatius encoberts (*hidden causatives*). Aquesta és la proposta que fa Kayne (1989b) per resoldre el problema que suposen aquests casos per a una anàlisi de l'AC basada en la correferència de subjectes (*vid.* també Terzi, 1994: nota 15).<sup>147</sup> A continuació, mostrem que el comportament que presenten en català els verbs de control d'objecte que incloem en la classe de reestructuració

<sup>145</sup> Com es fa evident a (246) la presència de l'argument implícit d'*obligar* no impedeix que hi hagi una estructura de control. Per a una prospecció de diferents contextos de control amb arguments implícits *vid.* Manzini (1983), Landau (2013: § 2.2 i § 5.4). Val a dir que alguns autors defensen que l'absència de l'argument destinatari pot indicar que es tracta de configuracions de control no obligatori —*vid.*, en aquest sentit, Landau (en premsa i referències que s'hi citen). Des d'aquesta perspectiva, l'estatus argumental de les clàusules no finites no és un test fefaent per distingir entre el control obligatori i el control no obligatori.

<sup>146</sup> Exemple adaptat de Fernández-González (1985: 295).

<sup>147</sup> Aquesta aproximació també s'avé amb l'anàlisi funcional que proposa Cinque per als verbs de reestructuració, tal com nota l'autor (Cinque, 2006: § 4.2). D'aquesta manera, els verbs de control d'objecte deixen de ser un contraargument al seu plantejament: la presència del controlador no s'interpreta com un argument intern del verb matriu sinó com el subjecte de la subordinada.

podria donar suport a la hipòtesi anterior. Recollim un conjunt de proves que els apropen a les estructures causatives (*pace* Moore, 1996, 1998).<sup>148</sup>

a) Una de les característiques que manifesten és que en molts casos verbs que en principi seleccionen un controlador datiu donen lloc a l'alternança acusatiu / datiu en funció de la transitivitat del verb subordinat. Tal com s'il·lustra a (249a), si el verb de la clàusula no finita és intransitiu, el controlador es realitza en acusatiu.<sup>149</sup>

- (249) a. La ciutat que **el** va *ensenyar a viure*: Barcelona.  
 b. **Li ho** va *ensenyar a fer* quan era petit.

Paral·lelament, els verbs que seleccionen un controlador acusatiu, com ara *ajudar*, també poden donar lloc a alternances com les de (250). Observeu que en aquest cas la presència d'un verb transitiu a la subordinada pot provocar que el clític que apareix a la clàusula principal esdevingui datiu.

- (250) **El / Li** va *ajudar a acabar* la redacció. (Solà, 1994: 174-175)

Les restriccions que s'han observat en altres llengües pel que fa a la possibilitat que hi hagi AC en els verbs de control d'objecte que seleccionen un argument acusatiu —que donaria lloc a contextos com els de (251a)— desapareixen davant d'aquest darrer tipus d'alternances (251b).

- (251) a. \*Sempre **l<sub>ac</sub>'ho<sub>ac</sub>** ajuda a preparar.  
 b. Sempre **l'hi** ajuda a preparar. (l'hi = **li<sub>dat</sub> ho<sub>ac</sub>**)

b) De la mateixa manera que hem descrit per als verbs causatius (§ 2.2.5), els verbs de control d'objecte presenten la restricció de Persona i Cas.

- (252) a. M'ha forçat a parlar-**li**.  
 b. \***Me li** ha forçat a parlar.

c) Finalment, és interessant de constatar que, com hem vist en les estructures causatives (§ 2.2.5), en els verbs de control d'objecte és possible l'omissió del reflexiu —si bé és cert que la supressió d'aquest clític l'observem també en altres contextos. Hi tornarem al capítol 5.<sup>150</sup>

<sup>148</sup> No ens aturem a revisar la proposta de Moore (1996, 2010), que sosté que els verbs de control d'objecte no poden ser equiparats als causatius. Val a dir que algunes de les característiques que indiquem tot seguit contradiuen els fets que constata aquest autor.

Tampoc no recollim aquí les anàlisis que adopten la perspectiva inversa: reanalitzar els causatius en tant que verbs de control d'objecte. En aquest sentit, adreçem el lector a Bordelois (1988). Per a una caracterització detallada dels verbs causatius, que evidencia els problemes derivats del plantejament anterior, adreçem el lector a Hernanz (1982, 1999), Treviño (1994), Torrego (1998), *i.a.*

<sup>149</sup> Les alternances entre acusatiu i datiu conformen un escenari de molta variació. Per a un estudi minuciós d'aquest fenomen, adreçem el lector a Pineda (2016).

<sup>150</sup> Val a dir que Martins & Nunes (2017a,b) observen fets similars en portuguès europeu, que els menen a defensar una anàlisi de control per moviment.



- (253) a. M'ajudes a cordar(-**me**) les sabates?  
 b. Em va obligar a llevar(-**me**) a les 4 del matí.  
 c. **El** va ensenyar a vestir(-**se**) d'etiqueta.  
 d. **M'**ha {obligat/aconsellat/recomanat} tenyir(-**me**) de blau.

En darrer terme, voldríem retornar a la idea que apunta Cinque (2006: 55, nota 36), segons la qual, a partir d'una anàlisi descomposicional (Hale & Keyser, 1989), es podria fer visible la naturalesa causativa en alguns d'aquests verbs. En concret, en casos com *ensenyar*, que es relaciona amb 'fer aprendre', *permetre* 'fer ser capaç de', *ordenar* 'fer fer'. Aquest vincle pot esdevenir transparent en algunes llengües. Per exemple, en basc, el verb *ensenyar* 'irakatsi' es forma a partir d'*ikasi* 'aprendre' i l'infix 'era', que apareix en diversos causatius (Anna Pineda, c.p.). La naturalesa causativa d'aquest tipus de verbs també es fa evident en d'altres verbs que conformen causatius lèxics, com ara *animar*. Amb tot, l'exploració exhaustiva d'aquesta línia d'anàlisi depassa els objectius de la nostra recerca. Deixem, doncs, aquesta via oberta per a futures investigacions.

## 4.6 Recapitulació

En aquest capítol, hem redefinit l'abast de l'AC i hem confirmat que els mateixos verbs que el desencadenen poden donar lloc a d'altres efectes de transparència. D'aquesta manera, hem verificat que l'AC és un epifenomen de la reestructuració, si bé la seva absència no implica l'absència de reestructuració, tal com hem argumentat al capítol anterior. Pel que fa a la naturalesa dels verbs desencadenants, hem constatat que, a banda dels casos d'elevació, el fenomen inclou un gran nombre de verbs de control, que no poden ser reanalitzats com a nuclis funcionals. Aquest fet ens ha menat, de nou, al concepte de reestructuració i a determinar quina és la imbricació que hi ha entre tots dos fenòmens. En aquest sentit, com hem apuntat a l'inici del capítol, hem verificat que la correlació entre el control exhaustiu i la reestructuració també se segueix en català, si bé hi hem hagut d'afegir un matís important, que afecta la tipologia del control: la divisió entre els dos grups —exhaustiu i parcial— establerta en la bibliografia no se sosté en català. Com hem argüït a § 4.3.5.2, hem reanalitzat el control parcial com una estructura de control exhaustiu amb un comitatiu, que, en la gran majoria de parlars catalans, s'expressa de manera explícita per mitjà del clíctic oblic *hi*. Els arguments esgrimits ens han permès d'estendre aquesta anàlisi a les varietats que no presenten aquest pronom, el valencià i el tortosí, i també el castellà. L'única diferència en aquests casos és que el comitatiu és implícit (en la línia del que han proposat alguns autors per a algunes llengües romàniques; *vid.* Sheehan, 2012, 2014). Aquests fets fan palès que les llengües difereixen pel que fa a la manera com manifesten les diferents relacions de control.

Un cop modificada la correlació entre control i reestructuració, s'ha fet necessari definir quines són les propietats dels verbs de control que tenen una incidència en el comportament que presenten amb relació a la reestructuració. En aquest sentit, hem adoptat la perspectiva

inversa; és a dir, hem identificat quins són els verbs que mai no presenten efectes de transparència. Tal com hem mostrat en els apartats precedents —i com ja havíem avançat al capítol 3—, allò que acomuna les diferents llengües és que són sempre els mateixos verbs —els factius i els proposicionals— els que bloquegen el repertori de fenòmens associats a la reestructuració que manifesta cadascuna. A partir d'aquesta constatació, hem mostrat que els verbs de control difereixen pel que fa a les propietats temporals que els caracteritzen (§ 4.4). En particular, hem establert que la propietat que separa els proposicionals i els factius de la resta de verbs de control és que seleccionen una subordinada amb una orientació temporal inespecificada; de manera que l'esdeveniment subordinat pot rebre més d'una lectura respecte de l'esdeveniment matriu. Per contra, els verbs que hem inclòs dins el grup de reestructuració sempre presenten una orientació temporal rígida. Aquests fets posen de manifest que no es tracta d'una classe arbitrària. Sostenim, doncs, que les característiques temporals que manifesten els diferents verbs matrius tenen un reflex en les propietats sintàctiques que presenten. Allò que defineix la reestructuració, doncs, és la dependència que s'estableix entre el T incrustat i el T matriu, que es tradueix formalment en la presència de trets temporals no valorats, la qual cosa fa que la subordinada esdevingui un domini transparent per a fenòmens i dependències a llarga distància. Desenvolupem aquesta línia d'anàlisi al capítol següent.

Més enllà de les diferències entre els verbs que són de reestructuració i els que hem defensat que mai no poden formar part d'aquestes estructures, hem confirmat que la divisió entre tots dos grups és massa estricta. En altres paraules: la reestructuració es pot manifestar en diversos graus; és a dir, els diferents verbs que conformen aquesta classe no necessàriament presenten un comportament homogeni (§ 4.4.4). Així, hem mostrat que, en funció de les propietats temporals que caracteritzin la subordinada, l'estructura podrà presentar un grau de transparència més o menys elevat. Per tant, —si deixem de banda els verbs funcionals (auxiliars i casos com *deure*, *poder*, *haver de*)—, els verbs que són més transparents són aquells en què els dos esdeveniments són temporalment del tot coincidents (*aprendre*, *aconseguir*, etc.); situem en el proper grau els verbs desideratius en què la subordinada té una lectura prospectiva però el punt de perspectiva temporal es correspon a l'interval temporal en què se situa el verb matriu (*voler*, *desitjar*, etc.); el darrer grup està constituït pels verbs que també seleccionen una subordinada amb una interpretació prospectiva, però, en aquest cas, el punt de perspectiva temporal pot no pertànyer al domini temporal del verb principal (*decidir*, *suplicar*, *recomanar*, etc.).

El caràcter gradual de la reestructuració ens retorna a la implicació interlingüística per a l'AC que hem defensat al capítol 2, segons la qual si en una llengua no hi ha AC en els temps compostos no es desencadenarà tampoc a la forma [+Finita] en configuracions d'infinitiu. A partir de l'anàlisi de l'abast de l'AC que hem presentat fins ara, afegim a la generalització anterior que la naturalesa del verb matriu també pot donar lloc a una escala implicacional com la que plantejem a (254); es tracta de l'esquema que ja hem esbossat prèviament i que perfillem ara a partir dels resultats exposats en aquest capítol.

(254) Escala implicativa per a l'AC (versió final)

auxiliar + participi (temps compostos) > auxiliar + gerundi > auxiliar passat  
 perifràstic + infinitiu > auxiliar futur + infinitiu > Mod. > Asp. > implicatius /  
 v. tipus- *intentar* > (I) desideratius/directius amb punt de perspectiva temporal  
 dependent V1 > (II) desideratius/directius amb punt de perspectiva temporal  
 independent V1 > \*proposicionals > \*factius

Convé remarcar que els verbs de control indicats en l'esquema anterior coincideixen, a grans trets, amb els verbs que també desencadenaven l'AC en els primers estadis de les llengües romàniques (*vid.* § 2.3.3). En certa manera, doncs, observem que hi ha un retorn pel que fa a l'abast de l'AC. Com hem apuntat a l'inici d'aquest capítol, relacionem aquest fet amb l'observació que el fenomen no només canvia en aquest sentit sinó que també detectem una tendència a emprar l'estructura en què el clíctic apareix en el primer verb de la seqüència (fins i tot, en cadenes d'infinitius). Aquests fets podrien evidenciar un canvi de patró cap a l'obligatorietat del fenomen, tal com hem suggerit a § 4.2.

És interessant de notar que l'anàlisi implicacional que defensem aquí convergeix —a grans trets— amb la jerarquia presentada per Ross (1975: 256), en què recull diversos grups de verbs amb relació a diversos fenòmens —entre els quals agrupa l'AC— que comporten diferents graus de dependència interclausals. L'autor s'hi refereix com a *clausmatiness* (que remet, en alguns punts, a la reestructuració).<sup>151</sup>

En la darrera part d'aquest capítol (§ 4.5), hem fet una breu prospecció als verbs de moviment, pronominals i de control d'objecte que comparteixen les propietats que hem definit per als verbs de reestructuració. Amb relació al primer grup (§ 4.5.1), hem mostrat que l'abast del fenomen inclou els diferents verbs direccionals de moviment i alguns de manera de moviment. Hem al·legat que, mentre que els contextos en què s'han gramaticalitzat tenen una naturalesa funcional, quan mantenen el significat primari conformen contextos de control. Alhora, hem defensat que aquests darrers casos poden formar part, també, d'estructures en què es construeixen amb clàusules finals; hem argumentat que en aquestes configuracions, l'AC és impossible. Pel que fa als verbs pronominals (§ 4.5.2), hem pogut comprovar que els que manifesten les característiques temporals pròpies dels verbs de reestructuració poden donar lloc a diferents efectes de transparència, inclòs l'AC, contràriament al que s'ha assumit en la bibliografia. Finalment, hem focalitzat l'atenció en les estructures de control d'objecte (§ 4.5.3). Hem verificat que un gran nombre de verbs pertanyents a aquest grup poden desencadenar també els fenòmens associats a la reestructuració. De la mateixa manera

<sup>151</sup> Ross (1975) analitza un conjunt de fenòmens, entre els quals l'AC, a partir d'una jerarquia *squish* —anàlogament a la que havia presentat prèviament per analitzar els vincles entre les categories d'adjectiu, nom i verb (Ross, 1973). Des d'aquesta perspectiva, l'autor advoca per la idea de no establir categories discretes sinó 'quasi-contínues'. No entrem a valorar la plausibilitat de la jerarquia *squish* que ofereix Ross —*vid.* Gazdar & Klein (1978) per a una revisió crítica. El que ens interessa és destacar que l'escala gradual que proposa coincideix, en alguns punts, amb els resultats obtinguts aquí; també hi situa al capdavant els verbs proposicionals i factius.

que hem vist en els verbs pronominals, el fenomen se circumscriu als casos que presenten una orientació temporal especificada. El fet que els verbs d'aquest grup difereixin de la resta de casos perquè no hi ha una correferència de subjectes ens ha menat a examinar la línia d'anàlisi apuntada prèviament per Kayne (1989b), Terzi (1994, 1996) i Cinque (2004, 2006) segons la qual poden ser reanализats com a causatius encoberts. Si bé hem recollit un conjunt de proves que donaria suport a aquesta assumpció, caldria dur a terme una exploració minuciosa per tal d'acabar de verificar l'extensió d'aquesta anàlisi.

## Capítol 5

# Aproximació formal a la reestructuració i l'ascens dels clítics

Die Sprache ist ein Labyrinth von Wegen. Du kommst von einer Seite und kennst dich aus; du kommst von einer anderen zur selben Stellen, und kennst dich nicht mehr aus.

El llenguatge és un laberint de camins. Vens d'un costat, i et saps orientar; vens des d'un altre costat al mateix lloc, i ja no et saps orientar.

(Wittgenstein, *Philosophische Untersuchungen*, 1953: § 203)

### 5.1 Preàmbul

En els capítols precedents hem delimitat l'abast de l'AC i de la reestructuració i hem definit les característiques que acomunen els diferents verbs desencadenants. Hem vist que la propietat distintiva d'aquesta classe és que selecciona una subordinada que presenta una orientació temporal especificada. L'objectiu del present capítol és posar en solfa de quina manera es tradueix formalment la transparència d'aquests contextos; en altres paraules: determinar quina és la correspondència entre les propietats semàntiques i sintàctiques dels diferents verbs de reestructuració; i, de retruc, establir quina diferència presenten respecte dels verbs que bloquegen els diferents efectes de transparència que s'hi associen. El que ens proposem, doncs, és examinar quin és l'estatus categorial de l'infinitiu seleccionat pels verbs de reestructuració. L'anàlisi que es plantegi ha de poder explicar la possibilitat que pugui haver-hi AC i resoldre l'aparent antilocalitat d'aquest moviment-A des de la clàusula d'infinitiu. Això implica indagar quines són les restriccions que operen en l'extracció dels clítics des de la clàusula subordinada i de quina manera són legítims. En aquest sentit, convé tenir present la hipòtesi que hem defensat en el decurs d'aquesta tesi i que reprenem a (1).

(1) L'absència de l'AC no implica que no hi hagi reestructuració.

L'assumpció de (1) comporta plantejar-se de quina manera podem donar compte d'aquesta opcionalitat. Hi ha tres escenaris possibles: *i*) la subordinada esdevé opaca —una estructura biclausal/un SC complet—, de manera que el clíctic queda legitimat i, per tant, 'atrapat' a la subordinada; *ii*) la clàusula subordinada presenta un grau de defectivitat, però disposa de les condicions necessàries per legitimar el clíctic; *iii*) la clàusula subordinada és defectiva, el clíctic es legitima des de la clàusula superior però es materialitza (*Spell Out*) a l'infinitiu.

De les tres opcions que acabem d'indicar, bandegem la primera perquè la presència del pronom a la clàusula subordinada no impedeix que es puguin produir altres efectes de transparència (*vid.* cap. 3). Pel que fa a la segona possibilitat, convé notar que implica assumir que les condicions estructurals en què tenen lloc els diferents fenòmens són diferents; en altres paraules: un escenari com el de (*ii*) comporta plantejar que en determinats contextos de reestructuració hi haurà elements de la subordinada que seran accessibles a la clàusula superior, des de la qual seran legitimats; en canvi, d'altres, com els clítics, quedaran legitimats a la subordinada, de manera que no podran ser visibles a l'oració principal. Aquesta asimetria evidencia una divisió entre els diferents efectes de transparència. En quin aspecte divergeix l'AC de la resta? Hi ha cap altre fenomen que s'apropi, en aquest sentit, a l'AC? Si bé una anàlisi de tot el repertori d'efectes de transparència depassa els objectius d'aquesta tesi, ens proposem examinar les diferències que hi ha pel que fa a les condicions estructurals en què s'esdevenen, amb l'objectiu de dilucidar el mecanisme que legitima l'AC.

Amb relació a la tercera possibilitat que hem apuntat més amunt, convé ressaltar que suposa considerar la noció d'opcionalitat. Com és ben sabut, els postulats teòrics minimistes rebutgen la possibilitat que hi hagi opcionalitat real (*true optionality*), excepte si té un efecte en el resultat (Chomsky, 2001; Fox, 2000; Reinhart, 2006); és a dir, que pugui desencadenar efectes interpretatius (però *vid.* Biberauer & Richards (2006)). Des d'aquesta perspectiva, hi ha d'haver algun element que motivi l'AC. En el decurs del capítol explorem aquesta via i, alhora, examinem, també, l'escenari esbossat a (*ii*) amb l'objectiu d'aportar llum al fenomen de l'AC i, en especial, a la variació interlingüística observada. En aquest sentit, reprenem aquí la prospecció de la variació que hem exposat al capítol 2 pel que fa a la presència o absència del fenomen en les diferents varietats romàniques. Ens plantegem de quina manera es concreta formalment el que hem denominat 'Cicle de l'AC'. ¿En quins aspectes divergeixen les llengües que presenten AC respecte de les varietats en què el clíctic se situa (gairebé) sempre en el domini no finit? Quin és el *locus* de la variació? Un cop hem defensat en els capítols anteriors que la reestructuració és universal, cal donar compte del fet que l'estructura pugui ser transparent per a d'altres efectes de transparència, malgrat la impossibilitat de l'AC.

Hem estructurat el present capítol de la manera següent: en el primer apartat, explorem les propietats estructurals dels contextos de reestructuració; en concret, desenvolupem l'anàlisi que hem apuntat en els capítols anteriors segons la qual els contextos de reestructuració conformen dos dominis oracionals. Alhora, examinem, també, quines diferències estructurals

---

caracteritzen els verbs que mai no desencadenen efectes de transparència (els proposicionals i factius). En el segon apartat, presentem una caracterització de les restriccions i condicions que constrenyen l'AC. En el tercer, considerem de quina manera podem explicar la variació observada pel que fa a les diferents posicions que poden ocupar els clítics en els contextos de reestructuració. El capítol clou amb una síntesi dels aspectes més destacats i de les conclusions assolides en els diferents apartats.

## 5.2 L'estatus categorial de l'infinitiu

L'objectiu d'aquest apartat és definir quin és l'estatus categorial de l'infinitiu en els contextos de reestructuració. En aquest sentit, recuperem la taula que hem presentat al capítol 3 en què fem una síntesi de les diferents línies d'anàlisi proposades en la bibliografia.

**Taula 5.1:** *Estatus categorial de l'infinitiu*

<b>ANÀLISIS MONCLAUSALS</b>	<b>Canvi en l'estructura</b>	Reis (1973); Evers (1975); Rizzi (1976; 1982); Aissen & Perlmutter (1976); Rivas (1977); Benucci (1989); Progovac (1993); Müller (2016)
	<b>Estructures paral·leles o multidimensionals</b>	Zubizarreta (1982); Manzini (1983); Hernanz & Rigau (1984); Haegeman & van Riemsdijk (1986); Goodall (1987)
	<b>Des de l'inici de la derivació</b>	Strozer (1976); Zagona (1982); Rochette (1988); Jones (1988); Rosen (1990); Picallo (1990); Pearce (1990); Haider (1991); Moore (1996); Susann Fischer (2000, 2002); Cinque (2001 i posteriors); Wurmbrand (2001 i posteriors); Cardinaletti & Shlonsky (2004); Stjepanović (2004); Rezac (2005); Camacho-Taboada (2006); Andrade (2010b); Grano (2015); Modesto (2016); Marchis (en premsa)
<b>ANÀLISIS BICLAUSALS</b>	<b>T<sub>def</sub></b>	Gonçalves (1999 i posteriors); Roberts (1997; 2010); Martins (2000); Zushi (2001); Solà-Pujols (2002); Dotlačil (2004); Magro (2005).
	<b>C<sub>def</sub></b>	Koopman & Szabolcsi (2000); Hinterhölzl (2006); Wiklund (2007); Boeckx & Gallego (2008); Bok-Bennema (2010); Cyrino (2010 i posteriors); Herbeck (2013); Gallego (2016); Paradís (2018)
	<b>C</b>	Burzio (1986); Baker (1988); Kayne (1989b, 1991); Martineau (1991); Rivero (1991); Grewendorf & Sabel (1994); Bok-Bennema & Kampers (1994); Rouveret (1997); Rooryck (2000); Terzi (1994, 1996); Mercado (2003); Rodrigues & Lightfoot (2003); Manzini & Savoia (2005 vol.3); Bok-Bennema (2010)

Com hem avançat a § 3.2.1, són dues les grans línies d'anàlisi que s'han plantejat: d'una banda, la que postula que els contextos de reestructuració conformen estructures monoclausals; des d'aquesta perspectiva, els fenòmens interclausals no donen lloc a problemes



de localitat perquè s'esdevenen dins d'un únic domini oracional. D'altra banda, hi ha les propostes que mantenen un estatus biclausal. Des d'aquesta darrera via, les diferents anàlisis recorren a diversos mecanismes per tal de resoldre els problemes derivats de la violació —aparent— de localitat que suposa la presència d'efectes de transparència en aquestes configuracions.<sup>1</sup> Més enllà de les diferències entre aquestes dues aproximacions, un dels aspectes que cal considerar és si l'anàlisi presentada és la mateixa per a tots els verbs de reestructuració. En aquest sentit, és interessant de remarcar que hi ha un seguit d'estudis que sostenen que l'estatus categorial de la subordinada varia en funció del tipus de verb matriu (Wurmbrand, 2001 i, amb modificacions, 2007, 2014 i posteriors; ter Beek, 2008; Balza, 2012, *i.a.*). L'encert d'aquest tipus de propostes és que es basteixen a partir de la correlació entre les propietats semàntiques i les característiques estructurals que presenten els diferents contextos (*vid.* també Rochette, 1988), tal com es fa evident a (2), en què representem esquemàticament l'anàlisi del que Wurmbrand (2014 i posteriors) denomina *size restructuring* (*vid.* § 3.2.1, § 4.3.2).<sup>2</sup>

- (2) a. [SC [ST [Sv [SV *intentar* [SAsp/Sv ]]]]] (domini  $\theta$ )  
 b. [SC [ST [Sv [SV *decidir* [ST WOLL ]]]]] (domini  $\Phi$ )  
 c. [SC [ST [Sv [SV *afirmar* [SC (Att<sub>NOW</sub>) ]]]]] (domini  $\Omega$ )

Wurmbrand proposa que aquests tres tipus de verbs matrius seleccionen com a complement tres dominis diferents (seguint l'anàlisi dels dominis prolífics de Grohman, 2003):<sup>3</sup> en el cas dels verbs com *intentar*, que són del tot coincidents temporalment amb el verb matriu, es tracta d'un domini temàtic (2a) —un Sv/SAsp. En els verbs desideratius, conforma un domini inflexional (2b) —un STMod—, encapçalat per un operador que

<sup>1</sup> Tal com indiquem a la **taula 5.1**, dins de cadascuna de les dues aproximacions formals esmentades, hi ha divergències entre les diferents propostes —*vid.* § 3.2.1 per a una descripció.

<sup>2</sup> En el cas de l'anàlisi de Rochette (1988), si bé l'autora s'allunya de la resta de propostes esmentades en diversos aspectes —sobretot pel que fa a la definició de la reestructuració—, la seva proposta és, en certa manera, l'embrió d'aquest tipus de perspectiva: postula que les propietats semàntiques del complement tenen una correspondència estructural (1).

- (1) a. verbs efectius/de reestructuració: [SV]  
 b. verbs emotius I (desideratius): [ST]  
 c. verbs emotius II (factius): [SC]  
 d. verbs proposicionals: [SC]

Val a dir que amb relació als verbs efectius, l'autora sosté que no tots formen part de la classe de reestructuració, de manera que proposa una estructura més complexa per a aquests casos (*vid.* Rochette, 1988: § 2.5.3).

<sup>3</sup> La proposta de Grohmann (2003) té com a objectiu explorar l'antilocaltat del moviment (la restricció pel que fa als desplaçaments massa curts) a partir d'una aproximació basada en una segmentació oracional en tres dominis prolífics: el domini temàtic (SV); el de les relacions de concordança (ST) i el domini vinculat al discurs (SC). L'autor sosté que aquests tres dominis formen una unitat d'interpretació a les interfícies de FF i FL, la qual cosa els apropa a la noció de fase. Des d'aquesta perspectiva, l'antilocaltat s'explica per la Condició de l'exclusivitat del domini (*Condition on Domain Exclusivity*), que prohibeix el moviment intern, és a dir, dins d'un mateix domini.

identifica amb WOLL i que seria l'encarregat d'atorgar la lectura prospectiva.<sup>4</sup> Pel que fa als proposicionals, postula que el complement seleccionat és un domini operador (2c) —un SC. L'autora argüeix que aquestes estructures, a diferència de les dues anteriors, són més riques i contenen temps, per bé que indica que és vacu ( $\emptyset$ ), ateses les restriccions de combinació temporal que presenten aquests verbs en anglès (Wurmbrand, 2014; Grano, 2015, *i.a.*). En concret, defensa que aquesta darrera classe de verbs «impose the NOW of the propositional attitude holder as the reference time of the infinitive» (Wurmbrand, 2014: 426). En aquest sentit, convé subratllar que, si bé coincidim a postular la presència de temps en els verbs proposicionals —de la mateixa manera que hem apuntat en el cas dels factius—, l'anàlisi de (2c) no acaba de ser del tot extensible al català i a d'altres varietats romàniques, en què els verbs proposicionals manifesten propietats temporals diferents de les que s'han indicat per a l'anglès —*vid.* § 4.4.1 per a una comparació entre aquestes llengües.<sup>5</sup>

Si bé les propostes tripartites com la que acabem d'assenyalar són interessants perquè imbriquen característiques sintàctiques i semàntiques dels diferents verbs matrius, sostenim que es pot mantenir una aproximació uniforme per als diferents verbs de control que són de reestructuració. En aquest sentit, volem recuperar la idea que, com hem apuntat al capítol precedent, l'absència de temps semàntic a la subordinada no implica l'absència de temps sintàctic.<sup>6</sup> Defensem, per tant, una anàlisi biclausal. En l'apartat següent recollim proves que evidencien que, fins i tot, els verbs com *intentar* o com els implicatius poden adequar-se a una estructura biclausal.

Convé notar que aquesta perspectiva d'anàlisi, en què tots els verbs de control seleccionen complements clausals, comporta donar compte del fet que només en el cas dels verbs de reestructuració la subordinada pugui actuar com un domini transparent per a processos d'extracció i legitimacions a llarga distància. En aquest sentit, s'han plantejat tres línies d'anàlisi generals.

a) Assumir que les barreres oracionals es desactiven per mitjà de diferents mecanismes (p.e.: moviment de nucli. *vid.* § 3.2.1 per a una síntesi).<sup>7</sup>

<sup>4</sup> Wurmbrand sosté, seguint la proposta d'alguns autors, com Abusch (1985), que el futur és un temps compost, format per PRESENT i un modal abstracte que contribueix a vehicular la lectura de posterioritat. Per a una anàlisi detallada d'aquesta perspectiva, *vid.* Wurmbrand (2007 i referències que s'hi citen). Ara bé, a diferència dels contextos de futur en estructures finites, en el cas dels verbs desideratius, recull un conjunt de proves a favor de l'absència de temps. En concret, defensa que l'únic element que contenen és l'element modal WOLL (*vid.* també Grano, 2015: § 5.4).

<sup>5</sup> Convé notar que l'anàlisi de (2) no inclou el grup dels verbs factius i tampoc no recull la divisió que, seguint Gonçalves (1999 i posteriors), hem defensat dins del grup dels prospectius (*voler, desitjar, esperar vs. decidir, proposar, prometre*); *vid.*, en aquest sentit, § 4.4.

<sup>6</sup> Per tal de defensar aquesta assumpció, Hinterhölzl (2006: 133) ofereix el paral·lelisme següent: «To draw a comparison, PRO in contexts of obligatory control is anaphoric. But this observation has not led people to assume that PRO is missing in these contexts. However, if Tense is anaphoric, people tend to take this as evidence that the embedded clause lacks a TP.»

<sup>7</sup> A la **taula 5.1** hem classificat dins les aproximacions monoclausals les propostes que també deriven els efectes de transparència a partir de diversos mecanismes. En aquests casos, però, per bé que parteixen d'una configuració biclausal, l'estructura final esdevé un SV.

b) Considerar que no es tracta d'una estructura biclausal completa; és a dir, que no es projecten totes les capes a la subordinada.

c) Postular que, malgrat que la clàusula incrustada sí que conté totes les projeccions, té un caràcter defectiu perquè no presenta tots els trets.

Com ja hem avançat en el decurs d'aquesta tesi, advoquem per aquest darrer tipus d'aproximació.

### 5.2.1 A favor d'una anàlisi biclausal

Molts dels estudis sobre la reestructuració miren d'explicar el comportament que manifesta un grup —més o menys— reduït de verbs als quals, en molts casos, se'ls ha atribuït una naturalesa auxiliar o semi-auxiliar. Ara bé, el conjunt de dades examinades en el decurs d'aquesta tesi ha permès de revelar un escenari ben diferent: els verbs desencadenants poden arribar a formar un grup extens, que inclou un gran nombre de verbs de control de naturalesa clarament lèxica. Sostenim, doncs, que cal mantenir una estructura de control per a aquests casos i postulem, per tant, que conformen dos dominis oracionals. Tot seguit recollim proves a favor d'aquesta anàlisi.

#### 5.2.1.1 Modificadors temporals divergents

Com hem apuntat prèviament, una de les línies d'anàlisi proposades en la bibliografia és assumir que davant la presència d'efectes de transparència té lloc una unificació argumental i esdevenimental del verb matriu i de la clàusula subordinada (Napoli, 1981; Rochette, 1988; Rosen, 1989; *i.a.*). Així doncs, es prediu la impossibilitat que apareguin adverbis temporals diferents en els dos dominis, atès que, en aquests casos, l'infinitiu conforma un SV. Tanmateix, tal com evidencien els contextos de (3), la presència de l'AC no impedeix l'aparició d'adverbis que denotin esdeveniments diferents en cadascuna de les clàusules.<sup>8</sup>

- (3) a. *Ahir es va decidir matricular a filosofia el curs vinent.*  
 b. *Per ara no hi penso quedar demà.*

Aquests fets no són exclusius del català. Gonçalves & Matos (2008) constaten el mateix comportament de l'AC en portuguès (4). Més enllà de l'AC, hi ha d'altres efectes de transparència que també presenten aquesta possibilitat. Hinterhölzl (2006: § 5.1) en recull casos amb proves associades a la reestructuració en alemany, com els infinitius topicalitzats (5). Wiklund (2007: 36) també assenyala aquesta possibilitat en el procés de semi-còpia del suec (6).

<sup>8</sup> Convé remarcar que la subordinada en aquests casos no conforma una estructura temporalment independent de l'esdeveniment matriu. Com hem definit a § 4.4, la propietat semàntica que comparteixen els verbs de reestructuració és que seleccionen una clàusula no finita amb una orientació temporal especificada.

- (4) *Hoje* ele não **te** quer ver *amanhã*. [Port. E.] (Gonçalves & Matos, 2008: 123)
- (5) besuchen hat sie der Hans schon *gestern morgen* wollen  
 visitar HAVER.AUX.3.SG ella el Hans ja ahir demà vol-IPP  
 ‘pel que fa a visitar-la, això és una cosa que ahir en Hans ja volia fer demà’  
 [Alemany] (Hinterhölzl, 2006: 133)
- (6) Han hade **planerat/lovat** **kommit** hem (imorgon).  
 Ell havia planificar/prometre.**PART** venir.**PART** casa (demà)  
 ‘Va planificar/prometre venir a casa (demà)’ [Suec] (Wiklund, 2007: 65)

Tenint en compte l'argument que acabem de presentar, es podria considerar que, a diferència dels verbs anteriors, l'agramaticalitat de casos com els de (7) constitueix una prova en contra de la presència de T a la subordinada en determinats verbs.

- (7) \**Ahir* **la** va aconseguir veure *avui*.

Amb tot, com ja hem avançat, sostenim que el fet que hi hagi verbs de reestructuració que presenten una lectura simultània en l'esdeveniment matriu no comporta que no projectin T. En aquest sentit, és interessant d'assenyalar que les varietats romàniques aporten un argument a favor d'aquesta assumpció: alguns verbs implicatius seleccionen una subordinada encapçalada per un complementador (*vid.* Landau, 2000: § 6.2). Ho examinem a la secció següent.

Finalment, a banda dels casos que acabem de veure, exemples com els de (8) donen suport a la presència de T a la subordinada: la posició de l'infinitiu a l'esquerra de l'adverbi, que se situa al SV, evidencia que el verb s'ha desplaçat de V-a-T (*vid.* Bok-Bennema, 2006: § 3.3.2 per a una caracterització en aquests termes en d'altres llengües).

- (8) *Ahir* **la** va decidir visitar *sovint*.

### 5.2.1.2 Complementadors preposicionals

Tal com s'ha constatat prèviament en la bibliografia, molts verbs de control seleccionen una subordinada encapçalada per un complementador (*de* o *a*) o el que se n'ha denominat complementadors preposicionals (*prepositional complementizers*) (Luján, 1980; Rizzi, 1982: § 4; Kayne, 2000; Landau, 2000: § 6.2; Manzini & Savoia, 2005, *i.a.*).<sup>9</sup> Com ja hem vist anteriorment, la presència d'aquests elements no bloqueja l'AC, si bé és cert que, en els casos en què es pot ometre, aquesta opció és la més habitual en registres col·loquials. Sobre les restriccions que operen en l'AC, hi retornem més endavant.

(9) **Ho** va proposar (de) fer aleshores.

(10) **Hi** va decidir (d')anar ben d'hora.

És interessant d'assenyalar que el fet que molts verbs implicatius també presentin aquestes partícules s'ha considerat una de les proves a favor de postular que l'absència de temps semàntic no implica necessàriament que l'estructura no contingui les capes C-T (*vid.* Landau, 2000: § 6.2 per a un recull de més proves a favor d'aquesta assumptió i també Bianchi, 2001, 2003. *vid.* també Pesetsky, 1991, per a una anàlisi dels implicatius com a SCs).<sup>10</sup>

(11) a. Jo {evitaria/aconseguiria} [<sub>SC</sub> d'anar-hi sol ]

b. Jo **hi** {evitaria/aconseguiria} d'anar sol.

Cal remarcar que la presència d'aquests complementadors és obligatòria davant d'infinitiu en alguns verbs, com ara *provar de*, *mirar de* (12b) —contràriament a *intentar* (12a).

<sup>9</sup> Kayne (2000: cap. 5; 2005: § 5.2.9) planteja que no es fusionen com a complementadors sinó que adquireixen aquest estatus en el decurs de la derivació. En concret, assumeix que s'introdueixen després que l'infinitiu s'hagi fusionat (*merge*) amb el verb matriu i que en el proper pas actuen com a atractors, és a dir, atreuen l'infinitiu a la posició d'especificador. Des d'aquesta perspectiva d'anàlisi, la relació que s'estableix entre el complementador i l'infinitiu no seria equivalent a la que hi ha entre un verb i un argument temàtic sinó que seria anàloga a la relació entre un nucli com T o *v* i un SD que s'hi desplaça per ocupar una posició d'especificador (Kayne, 2005: § 5.2.9); en altres paraules: la relació entera ambdós elements es derivaria per mitjà de fusió interna (*internal merge*). Ho representem esquemàticament a (1).

- (1) a. intentar cantar → fusió de *de*  
 b. de intentar cantar → atracció de l'infinitiu SI per part de *de*  
 c. [cantar]<sub>i</sub> de intentar<sub>i</sub> → fusió de W i atracció de *de* per part de W  
 d. de<sub>j</sub> + W [cantar]<sub>i</sub> t<sub>j</sub> intentar t<sub>i</sub> → atracció del SV a l'especificador de W  
 e. [intentar t<sub>i</sub>]<sub>k</sub> de<sub>j</sub> + W [cantar]<sub>i</sub> t<sub>j</sub> t<sub>k</sub>

[Adaptat de Kayne (2000: 291)]

Des d'una aproximació monoclausal, es podria assumir la hipòtesi de Cinque (2004: § 8.4) segons la qual aquestes partícules serien reanalitzades com a introductors de la projecció estesa del SV lèxic.

- (2) [<sub>SF</sub> V<sub>reestructuració</sub> [<sub>SPREP</sub> (de/a) [<sub>SINF</sub> INF [<sub>SF</sub> F... [<sub>SV</sub> ]]]]]

<sup>10</sup> La distribució dels diferents complementadors/preposicions en contextos no finits en les varietats romàniques dona lloc a un escenari de molta variació. En aquest punt només indiquem els casos que són rellevants per als nostres objectius. Per a una síntesi de la variació observada des d'una perspectiva panromànica adreçem el lector a Ledgeway (2016).

- (12) a. **Ho** intentaré (de) fer al més aviat possible.  
 b. **Ho** {provaré/miraré} \*(de) tenir per demà.

Tots aquests casos no conformen preposicions lèxiques sinó complementadors, tal com es fa evident per mitjà de la pronominalització de la clàusula d'infinitiu pel clíctic d'acusatiu neutre *ho* (13a)-(14a). A banda, si fossin preposicions lèxiques esperaríem que apareguessin també davant de complements nominals contràriament als fets observats —*vid.* (13b)-(14b).

- (13) a. No *ho* va poder {evitar/aconseguir}, de parlar amb ells.  
 b. {Evita/Aconsegueix} (\*d')aquest viatge.  
 (14) a. Prova-*ho*, de parlar-hi; potser a tu sí que t'escolten.  
 b. Prova (\*d')una cosa.

Val a dir que *aprendre a* conforma un cas especial: en pronominalitzar el complement oracional, el pronom que emergeix és el partitiu.

- (15) a. Va aprendre [<sub>SC</sub> *a* interpretar totes les fugues ]  
 b. **Les** va aprendre *a* interpretar.

- (16) *En* va aprendre?

A primer cop d'ull, aquest fet és estrany, atès que la partícula que precedeix la subordinada és *a* no pas *de*. A banda, en examinar complements nominals, constatem que, de la mateixa manera que en els verbs que hem indicat més amunt, no hi apareix cap preposició.

- (17) Vas aprendre (\**a*) moltes coses?

Ara bé, trobem algun cas —per bé que aïllat— de complements nominals introduïts per *de*.

- (18) aprendre *de* lletra (aprendre de llegir). (DIEC2, s.v. *aprendre*)

Les dades recollides al CICA permeten de constatar que, en estadis anteriors de la llengua, les estructures com les de (18) eren ben esteses (19a), si bé també era possible que el complement nominal no fos precedit per cap partícula (19b). Pel que fa als complements oracionals, observem que tant podien ser precedits per *a* (20a) o per *de* (20b). Convé notar, però, que, contràriament a l'actualitat, també era possible l'absència de la partícula davant de contextos d'infinitiu (20c).

- (19) a. que son frare qui aprenia *de* armes [...] (*Llibre de Meravelles*, p.37, l.4, s.XIV)  
 b. E veus que tots jorns ell aprenia  $\emptyset$  gramàtica e philosophia.

(*Sermons*, [St. Vicent Ferrer], p.vi, 89, l.18, s.xv)

- (20) a. per hoyr aprenen los infants *a* parlar e *a* menar la lengua

(*Doctrina pueril* 1, p.236, l.17, s.xiv)

- b. qui aprenia *de* cercar e *de* trobar en la terra menes de metalls [...]

(*Dotzè del Crestià*, 1a part, vol.I, p.308, l.1, s.xv)

c. aprengueren  $\emptyset$  sonar e cantar maravellosament

(*Curial e Güelfa*, p.267, l.10, s.xv)

Alternativament, es podria defensar que els elements que acabem d'examinar tenen una naturalesa híbrida: davant l'absència de fenòmens de transparència, constituïrien un complementador, que, des d'una anàlisi cartogràfica, ocuparia una posició baixa, a  $C_{FIN}$  (Rizzi, 1997); en contextos en què hi ha efectes de reestructuració, es podria considerar una partícula que s'adjuntaria directament al verb matriu (*vid.* Luján, 1980; Herbeck, 2013).<sup>11</sup> Ara bé, una aproximació d'aquest tipus implica, d'una banda, retornar a la correlació que hem desestimat al capítol 3, segons la qual l'absència d'AC indica l'absència de reestructuració. De l'altra, convé notar que la predicció que se segueix des d'aquesta perspectiva és que, quan hi hagi efectes de transparència, aquesta partícula formarà part del verb matriu, de manera que no podrà separar-se'n. Les dades següents del català palesen que, en aquests contextos, l'adjacència entre tots dos elements no és necessària.

- (21) a. No **el** va aprendre *pas* **a** parlar, el xinès.  
 b. No **l'**ha après *ni tan sols* [ $C_{FIN}$  **a** [TP parlar ] ]
- (22) a. No **hi** va provar *pas* **d'**anar, al Canadà.  
 b. No **hi** va provar *pas* [ $C_{FIN}$  **d'** [ST anar ] ]

En efecte, malgrat la presència d'efectes de transparència —com ara l'AC—, aquestes partícules poden aparèixer separades del verb matriu. Considerem que aquests fets conformen una prova a favor del seu estatus en tant que complementadors.

Paral·lelament, hi ha verbs de reestructuració que són introduïts per una preposició lèxica (23).

- (23) a. [**S'hi** va atrevir/dignar [ $S_{Prep}$  a [ participar \_ ] ] ]  
 b. [**Hi** va accedir [ $S_{Prep}$  a [ parlar \_ ] ] ]

<sup>11</sup> Una de les proves que s'ha indicat a favor de postular que ocupen una posició a Fin és el fet que no poden precedir un tòpic (Rizzi, 1997).

- (1) a. \*Ha promès [de [totes aquestes obres [donar-les a un museu ] ] ]  
 b. ??Ha promès [totes aquestes obres [de [donar-les a un museu ] ] ]

Amb tot, cal tenir present que aquest tipus de configuracions en contextos d'infinitiu dona lloc a estructures marginals (1b); però *vid.* Fernández-Sánchez (2016), que recull casos com els de (2). Convé notar que malgrat l'omissió de *de* en aquest exemple la subordinada podria aparèixer també encapçalada pel complementador preposicional (*prefereixo, als convidats, d'escriure'ls personalment*).

- (2) *Prefereixo, als convidats, escriure'ls personalment.* (Fernández-Sánchez, 2016: 117)

Per a una anàlisi dels casos de dislocació a l'esquerra amb clític (*clitic left dislocated*) en tant que parentètics *vid.* Fernández-Sánchez (2016).

A diferència dels contextos que acabem de descriure, en aquests casos el complement oracional no és pronominalitzable per acusatiu sinó pels clítics associats al SPrep: *hi*, si la preposició és *a* (24)-(25), i *en* si és *de* (26). A banda, el caràcter regit de la preposició en aquests verbs es fa visible en els complements nominals (24b)-(25b)-(26b).<sup>12</sup>

- (24) a. No *hi* va accedir, a parlar amb ell.  
 b. Ha accedit *a* un pacte.
- (25) a. S'*hi* {dedica/acostuma}, a compondre fugues.  
 b. Es {dedica/acostuma *a*} moltes coses.
- (26) a. Se *n*'ha {descuidat/oblidat}, *de* parlar amb ell.  
 b. Sempre es {descuidava/oblidava} *del* seu aniversari.

Convé destacar que alguns autors, a partir de l'observació de contextos similars als de (27), han apuntat que les preposicions lèxiques bloquegen l'AC (Luján, 1980).<sup>13</sup>

<sup>12</sup> És interessant de notar que, a diferència del que acabem d'indicar per als infinitius, els gerundis i els participis no apareixen amb preposició, tal com assenyala Gallego (2010b), seguint les observacions prèvies d'Hernanz (1994) (*(\*sin) leída la sentencia el juez se retiró*, Hernanz, 1994: 392; *empezar (\*a) gritando/gritado*, Gallego, 2010b: 87). A partir d'un recull de diferents proves, l'autor defensa que aquestes dues formes no finites es distingeixen de l'infinitiu perquè presenten una naturalesa preposicional. L'infinitiu, en canvi, té un caràcter nominal (*vid.* també Kayne, 2000: § 14.1).

- (1) Infinitiu: [C [T [v\*... ]]]
- (2) Gerundi: [P-CP P [CP C\* [TP t<sub>T</sub> [v\*P v\* ... ]]]]
- (3) Participi: [P-CP P [CP C\* [TP t<sub>T</sub> [vP v ... ]]]] (Gallego, 2010b: 90)

La impossibilitat que tant el gerundi com el participi puguin aparèixer amb preposicions es deriva del fet que en aquestes estructures la relació entre C-T té lloc per mitjà de fusió interna (*internal merge*), és a dir, a partir del moviment de T-a-C; de manera que, si totes dues formes no finites tenen una naturalesa preposicional, el seu desplaçament a C ja comporta la presència de P en aquesta projecció —noteu que, tal com es fa evident a (2) i (3), Gallego (2010b) assumeix que, després de desplaçar-se a C, T/P es projecta.

<sup>13</sup> Una anàlisi interessant és la que ofereix Magro (2005) per al portuguès europeu. L'autora correlaciona la presència de proclisi o enclisi a la subordinada d'infinitiu amb la possibilitat que hi hagi AC, en funció del tipus d'element que introdueixi la clàusula no finita. En concret, assenyala que les preposicions que afavoreixen la proclisi són les que bloquegen l'AC (1a); per contra, les que faciliten el patró amb enclisi són les que no actuen de barrera per a l'AC (1b). A partir d'aquests contrastos, Magro argüeix que les preposicions que apareixen en casos com els de (1a) són complementadors. En canvi, els elements que permeten l'AC són preposicions vertaderes.

- (1) a. O João gosta *de* (**lhe**) oferecer-(**lhe**) flores a Maria  
 'A en Joan li agrada oferir-li flors a la Maria'  
 b. O João tornou *a* (**\*me**) convidar-(**me**) para jantar.  
 'En Joan va tornar a convidar-me a sopar' (Magro, 2005: 2)

Per tal de donar compte d'aquestes asimetries, l'autora planteja que quan hi ha AC l'estructura conforma un ST defectiu —que pot ser encapçalat per un SPrep (2a). Contràriament a aquests contextos, les estructures sense AC conformen un SC ple, de manera que si hi ha un element que introdueixi la subordinada serà analitzat com un complementador.

- (2) a. [V<sub>matriu</sub> [SPrep *de* [ST ]]]



- (27) a. \*S'hi penedeix d'haver parlat.  
 b. \*Les insisteix en haver solucionat.

Tanmateix, la impossibilitat que en aquestes estructures pugui haver-hi AC no es deu a la presència de la preposició *sinó* a la naturalesa del verb matriu: com hem argumentat al capítol precedent, els verbs factius i proposicionals no pertanyen a la classe de reestructuració. Aquesta restricció es torna evident en el cas del verb *insistir*: malgrat que regeix la mateixa preposició, quan adquireix un valor desideratiu l'AC esdevé possible (*vid.*, en aquest sentit, § 4.4.2).

- (28) a. Insisteix en la pel·lícula.  
 b. La insisteix en veure \_.

Finalment, volem aturar-nos en els verbs que considerem d'elevació: els verbs aspectuals i modals. Tots aquests casos es construeixen amb subordinades d'infinitiu precedides de partícules que, a primera vista, semblen similars als complementadors preposicionals que hem indicat més amunt. Aquest fet conformaria un problema si es vol mantenir l'anàlisi que els verbs d'elevació —contràriament als de control— seleccionen una subordinada que constitueix un ST (Chomsky, 1999).

- (29) [Hi hauries [de començar [a pensar ]]]

Ara bé, malgrat la semblança, en tots aquests contextos, l'infinitiu no és pronominalitzable (\**Ho/n'acabo*); no es tracta de complementadors ni de preposicions lèxiques, *sinó* de marcadors aspectuals i de modalitat —seguint Rigau (1999); *vid.* també Oliveira, Cunha & Gonçalves (2004).

- (30) a. L'acaba [ST [S<sub>ASP</sub> [A<sub>SP</sub> de [ tornar ]]]]  
 b. De cop, s'ha començat [ST [S<sub>ASP</sub> [A<sub>SP</sub> a [ atabalar ]]]]  
 c. Hi hauries [ST [S<sub>MOD</sub> [M<sub>OD</sub> de [ pensar ]]]]

Semblantment, en el cas del verb *tener que* en castellà i *ter que* i *haber que* en asturià tampoc no es tracta d'un complementador.<sup>14</sup>

---

b. [V<sub>matriu</sub> [SC de [... ]]]

[Adaptat de Magro, 2005: 11]

A partir de l'assumpció que l'absència d'AC indica l'absència de reestructuració, Magro (2004) apunta que en aquests casos la preposició es comporta com un complementador. Des d'aquesta perspectiva, doncs, postula que quan no hi ha AC l'estructura resultant és anàloga a la que introdueixen els elements que sempre són complementadors, un SC ple (2b). Val a dir, però, que una anàlisi d'aquest tipus no es pot fer extensiva al català. Com mostrem en aquest apartat, els elements que bloquegen l'AC són els que apareixen amb verbs proposicionals o factius, que, com hem vist, poden ser complementadors preposicionals (*admet (?de) venir sovint*, *vid.* § 4.4.2 per a una prospecció d'aquests casos) o preposicions reals, en el sentit que hem establert més amunt; és a dir, són pronominalitzables per *hi* o *en* (*em penedeixo d'haver vingut / me'n penedeixo*).

<sup>14</sup> Agraïm a Rosabel San Sagundo els exemples de l'asturià. Com ens fa notar, en aquesta llengua l'AC és només possible en determinades configuracions, com per exemple davant la presència de negació (32b) o d'un context de polaritat positiva emfàtica (32a). *vid.* el capítol 2 per a una petita mostra de la distribució pronominal que presenta l'asturià en seqüències verbals amb diferents formes finites.

(31) **Lo** tendría [ST [SMod [Mod *que* [ repetir ]]]] [Castellà]

(32) a. sí **lo** tien *que* facer.

b. nun **lo** hai *que* facer. [Asturià]

Convé assenyalar que a més en aquests casos, a diferència del *que* que introdueix clàusules completives, només pot precedir subordinades d'infinitiu (*Tiene que venir/\*vengas*). Assumim, doncs, que es tracta també d'un marcador de modalitat.

(33) **Se** tienen [ST [SMod [Mod *que* [ hacer ]]]]

### 5.2.1.3 Relacions de lligam

Una altra de les proves a favor d'una anàlisi biclausal l'ofereixen els verbs de reestructuració que conformen estructures de control d'objecte. En aquest sentit, fixeu-vos en les asimetries següents.

(34) a. La Núria<sub>i</sub> te **la<sub>j</sub>/\*i** va recomanar [ presentar a tothom ]

b. La Núria<sub>i</sub> et va recomanar [ presentar-**la<sub>j</sub>/i** tothom ]

Els contrastos anteriors evidencien que la subordinada conforma un domini mínim de recció per a relacions de lligam. En l'estructura de (34a) la Condició B impedeix el lligam entre el clíctic i un SN que el c-comandi en el mateix domini, en aquest cas, el subjecte matriu (*La Núria*). En canvi, a (34b) aquesta condició es compleix: el clíctic pot prendre com a antecedent el subjecte matriu. A primera vista, es podria argüir que les dissimetries que hi ha entre les dues frases de (34) es deuen al fet que l'AC té un caràcter obligatori en els contextos de reestructuració. Des d'aquesta perspectiva, doncs, es podria defensar que es tracta, en realitat, de dues estructures diferents. Així, l'absència de correferència a (34a) s'explicaria pel fet que el complement d'infinitiu no presentaria subjecte; és a dir, els contextos de reestructuració/AC conformarien una estructura monoclausal. Tanmateix, el fet que (34b) pugui presentar altres efectes de transparència, com ara la legitimació la NegPres a la subordinada (35), fa palès que la posició del clíctic a la subordinada no indica l'absència de reestructuració —*vid.* § 3.3 per a un recull de proves a favor de l'opcionalitat de l'AC.

(35) La Núria<sub>i</sub> no et va recomanar [ presentar-**la<sub>j</sub>/i** pas ]

### 5.2.1.4 Subjecte explícit a l'infinitiu

A § 3.3.3 hem recollit casos d'inversió de subjecte, que hem considerat una prova per distingir els verbs de reestructuració (36a) dels que no formen part d'aquesta classe (36b)

—recuperem alguns dels exemples exposats prèviament.<sup>15</sup>

- (36) a. Ha {*volgut/intentat/decidit*} trucar **la Mariona** per telèfon.  
 b. \*Ha {*imaginat/negat/admès*} trucar **la Mariona** per telèfon.

Com ja hem avançat, un context com el de (36a) pot considerar-se com un exemple de *backward control* (Polinsky & Postdam, 2002; Rodrigues & Lightfoot, 2003; *i.a.*) o com un cas en què, atès el moviment del verb subordinat, el subjecte matriu és precedit pel complex verbal (Ordóñez, 2007, 2018; Gallego, 2011; Herbeck, 2013; Bok-Bennema, 2010, *i.a.*). En aquest sentit, un dels arguments esgrimits a favor d'aquesta darrera anàlisi és el fet que en configuracions com les de (37), davant la presència d'un operador com *solo* ('només'), sembla que el subjecte té abast únicament per sobre del verb matriu, contràriament al que s'observa en les estructures d'elevació (Szabolcsi, 2009; Herbeck, 2013; Barbosa, 2018).<sup>16</sup>

- (37) Decidió contactar con ella solo *Juan*.  
 'Va decidir contactar amb ella només en Joan'  
 a. *Lectura 1*: Només en Joan va decidir contactar amb ella.  
 [Decidió [contactar con ella ] solo Juan ]  
 b. *Lectura 2*: \*En Joan<sub>i</sub> va decidir que fos només ell<sub>i</sub> qui contactés amb ella.  
 \*[Decidió [contactar con ella solo Juan ]]

A banda de les estructures anteriors, en la bibliografia s'han recollit contextos en què també és possible la presència d'un subjecte explícit en una subordinada d'infinitiu; en aquests casos, però, en lloc d'una expressió-R(eferencial) hi apareix un pronom (38), que té un valor emfàtic o contrastiu (Hernanz, 1982, 1999; Burzio, 1986; Piera, 1987; Cardinaletti, 1999; Belletti, 2005; Szabolcsi, 2009; Herbeck, 2015, 2017; Barbosa, 2018).<sup>17</sup> El que és interessant

<sup>15</sup> La presència de subjectes explícits en estructures d'infinitiu dona lloc a un escenari complex. En aquest apartat focalitzem l'atenció únicament en les estructures de control amb verbs de reestructuració per tal d'aportar llum a l'aproximació biclausal proposada. Per a una anàlisi de subjectes explícits en diferents contextos d'infinitiu —incloses configuracions de control no obligatori—, adreçem el lector a Hernanz (1982, 1999), Piera (1987), Solà-Pujols (1992), Rigau (1993, 1995), Torrego (1996), Mensching (2000), Ordóñez (2007, 2018), Herbeck (2015, 2017), *i.a.*

<sup>16</sup> Cal remarcar que en alguns contextos no és tan clar que no hi pugui haver abast per sobre del verb subordinat (1); Herbeck (2013: nota 11) fa observacions similars.

- (1) {Sugirió/Quiso} hacer solo *María* la presentación.  
 a. *Lectura 1*: Només la Maria va suggerir/voler fer la presentació.  
 b. ?*Lectura 2*: La Maria<sub>i</sub> va suggerir/voler que fos només ella<sub>i</sub> qui fes la presentació.

A la llum d'aquests fets, caldria dur a terme un estudi minuciós per tal de comprovar si es tracta, en realitat, de casos de *backward control*.

<sup>17</sup> Com assenyala Barbosa (2018: 135) —*vid.* també Ordóñez (2007)—, en els contextos de control la legitimació de subjectes a l'infinitiu no es restringeix als pronoms sinó que inclou també altres expressions anafòriques com SDs col·lectius (1) i SQs com els de (2), tal com havia notat prèviament Torrego (1996).

- (1) No sabemos si asistir **los lingüistas**.

de notar és que els exemples com els de (38) evidencien que, contràriament al que s'observa en expressions-R (37), el subjecte pot tenir no només abast sobre el verb matriu sinó també en l'esdeveniment de la subordinada (38); aquest fet permet de copsar que es tracta del subjecte incrustat (*vid.* Szabolcsi, 2009; Herbeck, 2013, 2015, 2017; i Barbosa, 2018).

(38) Decidió contactar con Marina solo *él*.

a. *Lectura 1*: Només ell va decidir contactar amb la Marina.

b. *Lectura 2*: *pro*<sub>i</sub> va decidir que fos només ell<sub>i</sub> qui contactés amb la Marina.

Les asimetries esmentades no tenen lloc en els contextos d'elevació; en aquestes estructures totes dues interpretacions són possibles: no només en el cas en què el subjecte s'expressa per mitjà d'un pronom sinó també si constitueix una expressió-R (*vid.* Szabolcsi, 2009; Barbosa, 2009, 2018).

Més enllà d'aquestes diferències, el que ens interessa de comprovar és quina incidència poden tenir en els contrastos anteriors els efectes de transparència. Tal com palesen els exemples següents, la presència de l'AC no comporta cap canvi pel que fa a les lectures disponibles: el subjecte pot tenir abast també sobre l'esdeveniment subordinat si es tracta d'un pronom (39a).

(39) a. **Hi** va decidir contactar només *ell*, amb la Marina.

*Lectura 1*: Només ell va decidir contactar amb la Marina

[Hi va decidir [contactar] només ell ]

*Lectura 2*: (Ell<sub>i</sub>) Va decidir que fos només ell<sub>i</sub> qui contactés amb la Marina.

[Hi va voler [contactar només ell ]]

b. **Hi** va decidir contactar només *l'avi*, amb la Marina.

*Lectura 1*: ✓

*Lectura 2*: \*

Convé remarcar que, a diferència de les configuracions que acabem d'indicar, en què hi ha ambigüïtat estructural, un context en el qual es fa evident que el pronom enfàtic prové de l'infinitiu són els casos en què l'antecedent és un quantificador negatiu no referencial.<sup>18</sup> En aquests contextos, el pronom enfàtic només pot pertànyer a la subordinada perquè la posició d'argument extern del verb matriu ja està ocupada pel quantificador negatiu no referencial. Com indica Barbosa (2018: § 3) aquest fet permet de revelar una asimetria clara entre les estructures de control i les d'elevació. En aquestes darreres, el quantificador

---

(2) No sabemos si asistir **algunos de nosotros** / **muchos de nosotros**. (Torrego, 1996)

No ens aturem en aquests casos perquè requereixen d'una anàlisi minuciosa que se situa fora dels objectius proposats. Adrecem el lector a Torrego (1996); Ordóñez (2007); Rodrigues (2007); Barbosa (2018).

<sup>18</sup> Agraïm a Peter Herbeck haver-nos fet adonar d'aquest fet.

s'ha generat en la subordinada des d'on s'ha traslladat a la clàusula matriu, de manera que el pronom emfàtic no té una posició disponible en la subordinada.<sup>19</sup>

- (40) a. [Ningún profesor quiso [ revisar **él** la prueba ]]  
 b. \*/??[Ningún profesor volvió [ a revisar **él** la prueba ]]

Aquests contrastos conformen una prova més a favor de mantenir la distinció entre control i elevació (§ 3.5 i cap. 4).

Semblantment als casos de (39a), tot i la presència del pronom emfàtic a la subordinada, l'AC també és possible en les estructures en què hi ha un quantificador negatiu no referencial.

- (41) Ningún profesor **la** quiso revisar **él**.

El conjunt de contextos que acabem de veure dona lloc a un escenari complex, que requereix d'un estudi exhaustiu que depassa els objectius de la tesi. El que ens interessa de remarcar és que la presència d'un subjecte explícit generat a l'infinitiu en els contextos de reestructuració dona suport a una anàlisi biclausal d'aquestes configuracions. Seguint la proposta que ofereix Herbeck (2015, 2017) per als pronoms emfàtics en contextos de control, aquest subjecte ocuparia una posició a la perifèria baixa del *Sv* (*vid.* Belletti, 2004), on rebria un tret de focus, que estaria disponible a l'aresta de *v*. Des d'aquesta perspectiva d'anàlisi, la valoració dels trets  $\phi$  del pronom té lloc des de la clàusula matriu per mitjà del centre logofòric situat al domini de C de la subordinada (Bianchi, 2001, 2003; Landau, 2015 i posteriors; per a una síntesi d'aquestes propostes, *vid.* § 4.3.). Així doncs, la presència dels pronoms emfàtics en les estructures de control és una prova a favor de la presència de C a

<sup>19</sup> Per contra, a diferència d'aquests casos, si l'antecedent és referencial, la seva presència en els contextos d'elevació dona lloc a una estructura ben formada (1) —*vid.* Hernanz (1982, 1999: § 36.3.6), Solà (1992), Belletti (2005) *i.a.*, per a una prospecció d'aquestes configuracions. Aquesta dissemblança es deu al fet que l'antecedent referencial es pot reanalitzar com un tòpic, de manera que el pronom emfàtic pot passar a ocupar la posició de subjecte. Per contra, si l'antecedent és un quantificador no referencial negatiu, aquesta possibilitat no està disponible atès que aquests elements no es poden generar com a tòpics (*vid.*, en aquest sentit, E. Bonet, 1989; Barbosa, 2018; i referències que s'hi citen).

- (1) **Juan**<sub>i</sub> acabó por presentarla **él** (**mismo**)<sub>i</sub>.

De la mateixa manera que hem vist en els casos de més amunt (39a), si el verb és de control la posició del pronom emfàtic també és ambigua: no només hi ha la possibilitat que pertanyi a la clàusula subordinada (2a), sinó que també es pot considerar que situa en la clàusula matriu (2b), assumint que l'expressió referencial *el profesor* s'ha generat com a tòpic (*vid.* Rigau, 1987; Solà, 1992; Barbosa, 2018 i referències que s'hi citen). La posició postverbal del pronom emfàtic darrere de l'infinitiu seria, doncs, el resultat de moviment de romanent del verb subordinat (*vid.* § 3.3.3 per a una síntesi d'aquesta aproximació).

- (2) a. [El profesor quiso [<sub>SC</sub> hablar **él** ]]  
 b. El profesor [quiso-hablar [<sub>Sv</sub> **él** [<sub>SC</sub> ~~hablar~~ ]]]

la subordinada.<sup>20</sup>

### 5.2.2 Contextos de reestructuració: $C_{\text{def}}/T_{\text{def}}$

Arribats en aquest punt, cal explicar per què són possibles els fenòmens i dependències interclausals davant la presència de dos dominis oracionals. ¿De quina manera es pot donar compte de l'aparent violació de localitat que comporten els fenòmens de reestructuració, com l'AC? A partir de la caracterització semàntica que hem exposat a § 4.4, advoquem, de nou, per la idea que les propietats temporals de les estructures encapçalades per verbs de reestructuració tenen una correlació amb les propietats sintàctiques. En aquest sentit, proposem la hipòtesi següent:

- (42) Els verbs de reestructuració seleccionen un complement que conforma un  $C_{\text{def}}/T_{\text{def}}$ , independentment de l'AC.

Tal com recollim a (42), reprenem el plantejament que l'AC no és necessari per a la presència de reestructuració. Com hem mostrat al capítol 3, l'absència d'aquest fenomen no implica l'absència de reestructuració. Recuperem, doncs, la hipòtesi de Cinque (2004, 2006), segons la qual els efectes de transparència són 'opcionals' (*vid.* § 3.5). Més endavant, explorem quins mecanismes fan possible la variació observada pel que fa a l'AC. Per ara, el que ens interessa és concretar l'anàlisi de l'estatus del complement seleccionat pels verbs de reestructuració.

Com hem avançat en un inici, i a partir de les proves recollides en les seccions anteriors, postulem que la transparència entre totes dues clàusules no es deriva d'una estructura reduïda, amb menys projeccions, sinó d'una configuració empobrida pel que fa a la composició dels trets temporals i els trets  $\phi$  que conté. En concret, la defectivitat del complement seleccionat es concreta en l'absència de valor pel que fa als trets temporals de C i T de la subordinada i pel que fa a la presència de trets  $\phi$  defectius (assumim que no conté [+persona]).<sup>21</sup> Ho examinem tot seguit. Abans, però, volem remarcar que el fet que T sigui defectiu no ha d'implacar necessàriament l'absència de C (com planteja Chomsky, 2000, 2001, i com s'ha proposat per a la distinció entre control i elevació), sinó que pot ser el resultat de la presència de  $C_{\text{def}}$  (*vid.* Gallego & Uriagereka, 2007; Fortuny, 2008,

<sup>20</sup> Cal tenir present que els fets que acabem d'assenyalar no s'estenen de la mateixa manera en tots els verbs de control. En concret, en el cas dels verbs que s'han considerat de control exhaustiu/predicatiu, la presència de pronoms emfàtics és molt restringida, si bé sembla que no és del tot impossible (*Juan intentó hacer él la cena*); tot i que són més degradades si hi apareix un quantificador negatiu no referencial (*\*/??ningún profesor se atrevió a preparar él la prueba*) (*vid.* en aquest sentit Herbeck, 2015: § 4.1). Ara bé, la possibilitat que en alguns d'aquests contextos hi pugui aparèixer un pronom emfàtic constitueix una prova a favor de postular una estructura més rica en l'infinitiu també en aquesta classe de verbs. De fet, Landau (2015: § 3.3) apunta la idea de considerar que les estructures de control exhaustiu/predicatiu constitueixen un SFin. Agraïm a Peter Herbeck aquestes observacions.

<sup>21</sup> Com hem avançat a § 1.2.1, la defectivitat s'ha formalitzat com l'absència de trets (Chomsky, 2000, 2001) o com la manca d'un valor (Pesetsky & Torrego, 2007). En l'anàlisi que presentem aquí imbriquem totes dues perspectives.

Gallego, 2009, 2010c, *i.a.*). En aquest sentit, seguint l'assumpció que T hereta els trets de C (*feature inheritance*) (Chomsky, 2007, 2008; Richards, 2007), es pot donar compte del fet que, davant la presència de C<sub>def</sub>, T també tingui un caràcter defectiu.<sup>22</sup> Convé ressaltar que l'assumpció que C disposi d'una variant defectiva permet resoldre l'asimetria respecte de l'altre nucli de fase, v\* (*vid.* Gallego, 2009: § 3.2), per a la qual sí s'havia postulat prèviament que podia esdevenir en alguns contextos v<sub>def</sub>, com en les passives i en les estructures inacusatives (Chomsky, 2000, 2001).

A partir de la perspectiva que acabem d'exposar, proposem que el complement seleccionat és encapçalat per un C<sub>def</sub> no només en el cas dels verbs de reestructuració que són de control sinó també en els que són d'elevació.<sup>23,24</sup>

Malgrat aquesta caracterització uniforme pel que fa a l'estatus categorial del complement que seleccionen els verbs de reestructuració de control i d'elevació, mantenim, com ja hem defensat prèviament (*vid.* § 3.5, § 4.3), la distinció entre aquestes dues configuracions en el sentit que argüim que es deriven de mecanismes diferents. En el cas dels verbs de reestructuració que són d'elevació, la legitimació del subjecte subordinat té lloc a partir de moviment-A a la clàusula superior (Chomsky, 1980, 1999, 2000; Chomsky & Lasnik 1977, 1993; Landau 2000 i posteriors, *i.a.*) (43).

- (43) [SC [ST<sub>[φ]</sub> en Jordi comença ... [C<sub>def</sub> [T<sub>def</sub> en Jordi<sub>[φ]</sub> treballar al matí ]]]
- 

En canvi, assumim que les estructures de control es deriven d'un escenari de concordança múltiple (*multiple agree*) (Ura, 1996; Hiraiwa, 2001, 2005), seguint la línia d'anàlisi proposada

<sup>22</sup> En lloc d'una herència de trets, una proposta alternativa és considerar que el vincle establert entre C i T es formalitza per mitjà d'un compartiment de trets (*feature sharing*) (Pesetsky & Torrego, 2004).

<sup>23</sup> *vid.* Pesetsky & Torrego (2004: nota 27) i Gallego (2009, 2010c: § 3.5) per a una anàlisi de les estructures d'elevació en tant que C<sub>def</sub>. Semblantment, el plantejament es podria estendre a d'altres complements que també presenten un cert grau de transparència, com ara els contextos de MEC, des dels quals també és possible el moviment-A. En aquest sentit, *vid.* Pesetsky & Torrego (2004: nota 27), Ciutescu (2018), *i.a.* Ho reprenem més endavant.

<sup>24</sup> Més enllà dels arguments esgrimits, mantenir en els contextos de reestructuració les projeccions C i T a la subordinada permet evidenciar que totes dues capes són rellevants semànticament en tant que *locus* del temps, mode i subordinació.

per Gallego (2011).<sup>25,26</sup> Des d'aquesta perspectiva, la legitimació del subjecte de l'infinitiu és el resultat de la concordança que s'estableix de manera simultània entre una mateixa sonda, el T matriu, i les dues metes, el controlador i el subjecte subordinat (44). A partir d'aquesta relació de concordança, l'AE de l'infinitiu obté els trets  $\phi$  especificats i rep cas estructural (Sigurdsson, 1991; San Martin, 2004; *vid.* Landau, 2004, 2013: § 4.2 i referències que s'hi citen per a una anàlisi dels diferents tipus d'assignació de Cas que rep el subjecte d'infinitiu en diverses llengües).<sup>27</sup> Noteu que, davant l'absència dels trets necessaris per legitimar el subjecte des de la clàusula no finita, en totes dues configuracions es fa evident que la subordinada no conforma una fase completa; la transferència d'aquests elements a les interfícies s'ha d'ajornar per tal que puguin ser accessibles a la clàusula matriu.<sup>28</sup>

$$(44) \quad [C [T_{[\phi]} [Sv \text{ en } \text{Jordi}_{[\phi]} \text{ prefereix } [C_{\text{def}} [T_{\text{def}} \text{ AE}_{[\phi]} \text{ treballar al matí } ]]]]]$$

<sup>25</sup> Hiraiwa (2001, 2005) planteja el mecanisme de concordança múltiple per donar compte de la legitimació múltiple del nominatiu en contextos d'infinitiu en japonès, com els de (1) (Hiraiwa, 2001: 76).

- (1) John-**ga** [yosouijouni                    nihonjin-**ga**                    eigo-**ga**                    hido-ku]                    kanji-ta  
 John-NOM que-s'havia-imaginat els-japonesos-NOM anglès-NOM malament-INF think-PASSAT  
 'Li va sembla al John que els japonesos parlen pitjor l'anglès del que s'havia imaginat'

Aquesta anàlisi permet de resoldre els possibles problemes d'intervenció que podrien sorgir d'una meta superior inactiva (*Defective intervention constraint*) (*vid.* Chomsky, 2000: 123), atès que la concordança entre la sonda i les metes múltiples té lloc en un punt de la derivació de manera simultània (*vid.* Hiraiwa, 2001: § 2.2). Val a dir que són diversos els autors que han explorat l'extensió d'aquesta anàlisi en diferents contextos; *vid.*, en aquest sentit, Anagnostopoulou (2005), Nevins (2011), Bosque & Gallego (2011), MacDonald (2015); *vid.* també Zeijlstra (2004) per a una adopció d'aquesta perspectiva per a l'anàlisi de la concordança negativa.

<sup>26</sup> Gallego (2011) estén l'anàlisi que presenta per a les anàfores (Gallego, 2010a), en termes de sonda-meta (*probe-goal*), als contextos de control obligatori. Aquest plantejament permet la unificació de totes dues configuracions, en què té lloc una relació anafòrica local entre dos elements nominals. Aquesta aproximació pren com a punt de partida l'anàlisi de Martin (1996, 2001), en què s'assumeix que PRO és el correlat implícit del pronom SE de les llengües romàniques. En concret, Martin argüeix que, de la mateixa manera que SE, PRO és  $\phi$  defectiu, de manera que cliticitzat a T matriu des del qual conforma una cadena amb el controlador. Des de l'anàlisi de concordança múltiple, però, no cal postular que hi ha desplaçament; la legitimació té lloc a (llarga) distància (Chomsky, 2001).

<sup>27</sup> Com hem apuntat al cap. 4, deixem de costat les propostes que plantegen una anàlisi del subjecte en els contextos de control per mitjà de cas nul (Chomsky & Lasnik 1993; Martin, 1996, 2001; Bošković, 1997, *i. a.*).

Com hem avançat a § 1.2.1, adoptem aquí l'assumpció que el cas és subsidiari dels trets  $\phi$  (Chomsky, 1999, 2000, 2001). *vid.* Pesetsky & Torrego (2001 i posteriors) per a una anàlisi alternativa.

<sup>28</sup> És interessant la proposta de San Martin (2004), que planteja que T pot presentar diversos graus de defectivitat en funció del tipus de verb que encapçali l'estructura, fet que comporta diferències pel que fa a la legitimació del subjecte subordinat. Vegeu-ne una representació esquemàtica a (1). Val a dir que l'autora deixa de banda els verbs de control parcial perquè considera que no constitueixen casos de control 'genuí' (*vid.*, en aquest sentit, San Martin, 2004: cap.4).

- (1) a. T defectiva [-T(emps), -persona]: legitimació de contextos d'elevació.  
 b. T parcial [+T(emps), -persona]: legitimació de PRO, estructures de control (exhaustiu).  
 c. T completa [+T(emps), +persona]: legitimació de subjectes lèxics.



Noteu que no sostenim dues derivacions diferents per als verbs que s'han considerat de control exhaustiu i els que s'han classificat com a control parcial (*vid.* § 4.3 per a una síntesi de les diferents anàlisis). Al capítol precedent, hem advocat per un tractament uniforme d'aquestes dues classes en català.<sup>29</sup> En aquest sentit, doncs, l'anàlisi del control per concordança múltiple no presenta problemes per als casos en què la subordinada rep una lectura col·lectiva, atès que la pluralitat s'expressa per mitjà de la inserció d'un comitatiu explícit (*Va voler reunir-s'hi ahir*) (*vid.* § 4.3.5.2 per a una prospecció detallada). D'aquesta manera, es manté la identitat estricta entre el subjecte matriu i el subordinat, que és el reflex de la concordança múltiple que estableixen amb una mateixa sonda (el T matriu).

Val a dir que una aproximació de l'estructures de control com la que acabem de presentar comporta la predicció que les dues metes (*goals*) rebin el mateix cas. Amb tot, aquest plantejament suposa un problema per a contextos com els de (45a) i com els de control d'objecte (45b).

- (45) a. A en Pau<sub>[INHERENT]</sub> li agrada [ AE<sub>[NOM]</sub> aprendre islandès ]  
 b. L'Andri ajuda en Joan<sub>i</sub> [ a AE<sub>i</sub> parlar en islandès ]

Tanmateix, es tracta d'un problema aparent. Amb relació a (45a), cal assenyalar que aquest tipus de contextos, en què l'AE presenta nominatiu i el controlador (*A en Pau*) duu cas inherent, es restringeix a les estructures amb verbs psicològics que assignen cas 'capritxós' (*quirky*). Per tal de donar compte d'aquest escenari, es pot plantejar, com suggereix Gallego (2011: 23), que en realitat les dues metes (*goals*) reben el mateix cas estructural, si seguim l'assumpció de Chomsky (2000: 127) segons la qual el cas 'capritxós' s'analitza precisament com cas inherent més un tret addicional de cas estructural. Pel que fa als contextos de control d'objecte (45b), el problema desapareix si es reanalitzen com a causatius encoberts (*vid.* § 4.3.3).

Els verbs de reestructuració no només són defectius pel que fa a l'absència de trets  $\phi$ , sinó que la defectivitat es manifesta també amb relació als trets temporals: la subordinada presenta sempre la mateixa localització temporal respecte del verb matriu. En concret, com hem mostrat al capítol anterior, els verbs de reestructuració imposen una orientació

---

Convé remarcar que, a diferència de l'anàlisi que hem presentat més amunt (44), San Martín (2004) sosté que l'única T que no pot assignar cas és la que apareix en els contextos d'elevació (1a). Així, atribueix que la possibilitat de legitimar cas al subjecte des de la subordinada es deu a la presència de +T(emps); d'aquesta manera dona compte de les diferències entre les estructures d'elevació (1a) de les de control exhaustiu (1b). Però *vid.* § 4.4 per a un recull de proves en contra de la caracterització homogènia dels verbs de control pel que fa a les propietats temporals, i per a una anàlisi dels verbs que s'han agrupat dins la classe de control exhaustiu com [-T] (*vid.* també Landau, 2000, 2004; Wiklund, 2007; Gonçalves, Santos & Duarte, 2014, *i.a.*).

<sup>29</sup> Convé emfasitzar que el que plantejgem és que no hi ha una diferència sintàctica —a partir dels fets observats en català— pel que fa a les estructures de control encapçalades per verbs actitudinals i no-actitudinals, tal com hem argumentat a § 4.3. Això, però, no implica bandejar la divisió entre els dos grups de verbs anteriors. En aquest sentit, doncs, es podria proposar que la diferència entre tots dos s'obté en la semàntica, en la línia de Pearson (2016), Pitteroff, Alexiadou & Silke Fischer (2017), Silke Fischer (2018).

temporal especificada al complement, que sempre és o bé simultània (46) o bé prospectiva (47) (*vid.* § 4.4 per a una caracterització).

(46) Aquest matí ha {aconseguit/ intentat} venir (\*la setmana vinent/\*abans-d'ahir).

(47) Ara {planifica/vol/desitja} venir (demà/\*fa un mes).

Per tal de donar compte dels fets observats, argüim que els C-T de la subordinada contenen trets temporals no valorats, que han de ser legitimats a la clàusula matriu.<sup>30</sup> En concret, assumim que els trets temporals formen un conjunt de trets que, seguint Ambar (2007), dividim en trets d'esdeveniment ( $T_{esd}$ ), equiparables al temps semàntic, i que estan vinculats a les propietats aspectuals/eventives, i els trets  $T$ (temporals), que relacionem directament amb l'orientació temporal de l'esdeveniment incrustat respecte del verb matriu.<sup>31</sup> Tenint en compte les diferències pel que fa a les propietats temporals dels diferents verbs de reestructuració (§ 4.4), proposem la caracterització següent.

- (48) a. Verbs de reestructuració simultanis: C-T $_{[T\_], [T_{esd}\_]}$   
 b. Verbs de reestructuració prospectius: C-T $_{[T\_], [T_{esd}\ val]}$   
 c. Verbs de no reestructuració: C-T $_{[T\ val], [T_{esd}\ val]}$

Tal com indiquem a (48), la defectivitat temporal —el fet que manifestin una orientació temporal especificada— en els contextos encapçalats pels diferents verbs de reestructuració es deriva de la presència d'un tret  $T$ (emporal) no valorat a C-T, que haurà de ser valorat a la clàusula matriu. Aquest fet fa que la clàusula subordinada esdevingui transparent per a dependències a llarga distància i fenòmens interclausals. Ara bé, com hem vist a § 4.4, no tots els verbs de reestructuració presenten les mateixes propietats temporals. En aquest sentit, argüim que les diferències observades són el resultat de la presència d'un tret  $T_{esd}$  valorat o no valorat a C-T. Aquesta caracterització no és nova: remet a la idea de postular la presència o absència de temps semàntic a l'infinitiu en funció del tipus de verb matriu ( $[+/- T]$ ) (Stowell, 1982; Martin, 1996, 2001; Bošković; Landau, 2000, 2004, 2013; *vid.* § 4.2, § 4.4.1). Així doncs, els verbs de (48a), en què el complement té una orientació temporal simultània a l'esdeveniment matriu (p.e. els implicatius), presenten un  $T_{esd}$  no valorat. La legitimació d'aquest tret per mitjà del verb matriu dona lloc a la sobreposició dels dos esdeveniments. En canvi, en el cas dels verbs de (48b) (p.e. els desideratius), la subordinada conté el tret  $T_{esd}$  valorat, de manera que dona lloc a una lectura prospectiva, no realitzada

<sup>30</sup> Seguim l'anàlisi de Pesetsky & Torrego (2004, 2007) segons la qual la concordança en el Temps té lloc per mitjà dels trets temporals, a diferència de l'anàlisi de Chomsky (2001) —basada en la concordança per  $\phi$ . Amb tot, com ja hem indicat prèviament, imbriquem aquí totes dues propostes.

<sup>31</sup> L'anàlisi que proposa Ambar difereix en diversos aspectes respecte de la nostra proposta. L'autora no té en compte totes les diferències pel que fa a les propietats temporals que presenten els diferents verbs de control. A banda, vincula els dos trets temporals a l'assignació de Cas (en la línia de Pesetsky & Torrego, 2001, 2004, 2007). En el seu sistema el tret  $T$ (emporal) estaria relacionat amb l'assignació de Cas nominatiu i  $T_{esd}/T_o$  amb el cas acusatiu.

(en termes de Stowell, 1982), de l'esdeveniment incrustat amb relació al matriu.<sup>32</sup>

En síntesi, la caracterització anterior ens permet de separar els diferents verbs de reestructuració (a partir de  $[T_{\text{esd:}}\_]/[T_{\text{esd:}}\text{val}]$ ). Alhora, permet de distingir, també, els verbs d'aquesta classe que s'han agrupat en la bibliografia com a verbs de control parcial (48b) juntament amb els que no són de reestructuració (factius i proposicionals). En aquest sentit, malgrat que es considera que tots dos presenten temps semàntic —o el que n'hem denominat  $T_{\text{esd}}$ —, els proposicionals i factius contenen un tret  $T(\text{emps})$  a  $C$  valorat (48c) (per a una aproximació similar, *vid.* Ambar, 2007; Duarte, Gonçalves & Santos, 2014).<sup>33</sup>

Com es fa evident a (48), el temps té un paper destacat a l'hora de derivar la reestructuració. La necessitat que el tret de  $T(\text{emps})$  sigui valorat a la clàusula matriu fa que la subordinada s'estengui, de manera que el material incrustat queda disponible a la clàusula matriu. En certa manera, doncs, retornem a les anàlisis prèvies de la reestructuració en què el temps també hi tenia un rol rellevant. En particular, moltes propostes formalitzaven la dependència entre el  $T$  matriu i el  $T$  subordinat per mitjà de moviment de nucli del verb subordinat a la clàusula matriu (Kayne, 1989b; Terzi, 1994, 1996; Roberts, 1997; Gonçalves, 1999; Magro, 2005; *vid.* § 3.2.1 per a una síntesi de les diferents propostes sobre la reestructuració). Moltes d'aquestes propostes advoquen per la creació d'una cadena temporal (*T-chain*), en els termes de Guéron & Hoekstra (1988) (*vid.* també Guéron & Hoekstra (2005)), a partir de la qual es genera una extensió del domini subordinat que permet la percolació de trets (*feature percolation*); és a dir, que tinguin lloc fenòmens i dependències entre els elements de totes dues clàusules (*vid.* Llinàs, 1990: cap. 2 i 3; en especial Roberts, 1997; Gonçalves, 1999: cap. 4). La perspectiva que adoptem aquí, doncs, recupera l'essència de totes aquestes anàlisis, si bé, a partir de postulats teòrics més recents, no cal haver de recórrer a l'operació de moviment per explicar la dependència entre totes dues clàusules. Com hem apuntat més amunt, la legitimació dels trets no valorats de  $C$ - $T$  subordinats té lloc a partir d'una relació de sonda-meta (*probe-goal*) entre els  $C$ - $T$  matriu i els  $C$ - $T$  subordinats, de manera que la legitimació s'esdevé per mitjà de concordança

<sup>32</sup> Noteu que la presència de  $T_{\text{esd}}$  valorat a  $C$  recupera la idea de Stowell (1982) i d'altres anàlisis prèvies (Martin, 1996, 2001; Bošković, 1997, *i.a.*), segons les quals la interpretació no realitzada respecte de l'esdeveniment matriu en les estructures de control es derivava de la presència de  $[+T]$  a  $C$ . Amb tot, com ja hem indicat aquestes propostes només es poden aplicar als verbs que imposen una orientació temporal prospectiva a l'esdeveniment subordinat (*vid.* § 4.4.1).

A banda, cal tenir present que els verbs desideratius tampoc no presenten un comportament homogeni pel que fa a les propietats temporals que manifesten (§ 4.4). Al capítol anterior, hem apuntat que això incideix en el fet que la reestructuració es pugui aplicar en diferents graus; és a dir, en el fet que hi pugui haver uns dominis més transparents que uns altres (§ 4.4.4). En aquest sentit, és interessant la proposta presentada per Gonçalves, Duarte & Santos (2014), segons la qual s'apunta la possibilitat de formalitzar aquestes diferències per mitjà de la inserció de més trets temporals a la subordinada. Amb tot, caldria valorar en deteniment fins a quin punt aquestes diferències semàntiques es poden concretar en la sintaxi.

<sup>33</sup> És interessant d'assenyalar que Ambar (2007) apunta que aquestes diferències respecte dels verbs proposicionals i factius incideixen en un conjunt de fenòmens que els separa de la resta. Ho explorem en l'apartat següent.

(*Agree*) (Chomsky, 2000, 2001).<sup>34</sup>

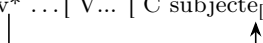
A partir de l'anàlisi que acabem de presentar, volem fer èmfasi, de nou, en el fet que hi ha llengües que fan visible la concordança que acabem d'exposar entre els C-T-*v* de la principal i els de la subordinada, com ara el suec en què s'observa per mitjà del fenomen de (semi-)còpia (*vid.* § 3.5, § 4.4.4). En aquest sentit, és interessant de remarcar que la caracterització que hem apuntat a (48) rep suport —a grans trets— d'aquest fenomen: els verbs en què l'infinitiu se sobreposa a la locació temporal i per als quals hem postulat que els dos trets temporals de la subordinada són valorats a la clàusula matriu són els que copien tots els trets. Per contra, els desideratius, per als quals hem proposat que diposen de [T(emps):*val*], manifesten un procés de còpia parcial (*vid.* Wiklund, 2007: § 4.2, § 5.3). Finalment, els factius i els proposicionals són precisament els que mai no manifesten aquest procés de (semi-)còpia.

En darrera instància, volem reprendre l'apunt que hem fet més amunt de considerar un plantejament uniforme pel que fa a la naturalesa de l'estatus categorial de la subordinada per a diferents contextos que presenten un cert grau de transparència. En aquest sentit, és interessant d'assenyalar, de nou, que hi ha autors que postulen la presència de C<sub>def</sub> per a contextos de MEC i causatives (Ciutescu, 2018) i per a configuracions de subjuntiu (Gallego, 2010c: § 3.5; 2015).<sup>35</sup> A partir d'aquests fets, esperariem que —com a mínim— algunes de les proves de transparència que s'han plantejat per a la reestructuració puguin ser possibles en alguns d'aquests contextos. Les frases de (49) permeten evidenciar que la legitimació de la NegPres *pas* a la subordinada també pot tenir lloc en les configuracions anteriors.<sup>36</sup>

<sup>34</sup> Des d'aquest tipus d'aproximació, s'eviten els problemes que podien sorgir en les aproximacions anteriors; com ara haver de definir per què el moviment del verb era encobert en els contextos de reestructuració i, en canvi, explícit en les estructures finites (*vid.* en aquest sentit, Roberts, 1997; Wurmbrand, 2001: § 5).

<sup>35</sup> Gallego (2010c, 2015) planteja una anàlisi de les estructures de subjuntiu com a casos de MEC: el subjecte no pot rebre cas a la subordinada de manera que és legitimat per mitjà de concordança a llarga distància pel *v*\* matriu. És interessant de notar que aquesta perspectiva permet d'explicar els efectes d'obviació que presenta el subjuntiu (Picallo, 1985; Kempchinsky, 1986, *i.a.*) de manera diferent del que s'observa en les estructures de MEC de l'anglès, que són el resultat d'elevació de l'objecte (*raising-to-object*). Tanmateix, convé tenir present que les estructures de subjuntiu no manifesten un comportament homogeni; anàlogament als contextos d'infinitiu, presenten també diferents graus de transparència. *vid.*, en aquest sentit, nota 87 del cap. 4 i referències que s'hi citen.

(1) [v\* ... [ V... [ C subjecte]<sub>[acusatiu]</sub> [T... ]]]



<sup>36</sup> Per a una anàlisi de la legitimació de *pas* i d'altres TPNs en contextos d'infinitiu, adreçem el lector a Llop & Paradís (2017).

És interessant de notar que, semblantment als casos de (49), alguns dels fenòmens que s'han considerat de reestructuració per a alguns autors també poden tenir lloc en configuracions de subjuntiu, com ara l'*L-tous* (3) (*vid.* § 3.4) (Kayne, 1975; Taraldsen, 1981; Rochette, 1988: § 3.4.1; Bonneau & Zushi, 1993; Sportiche, 2005, *i.a.*).

(1) Elle aurait **tout** voulu comprendre.  
'Ella hauria volgut comprendre tot'

- (49) a. No l'he vist cantar-la **pas**.  
 b. No vull que vingui **pas**. (Llop & Paradís, 2019: 73)

Val a dir que una anàlisi dels diferents contextos suara esmentats depassa els objectius de la tesi. El que ens interessa és ressaltar que casos com els de (49b) són rellevants per a l'anàlisi de l'AC: la legitimació de la NegPres *pas* té lloc en estructures en què l'AC no es pot produir. Això implica que la presència de  $C_{\text{def}}/T_{\text{def}}$  és necessària però no suficient per a l'AC. Per què aquests contextos bloquegen l'AC? En altres paraules: quines restriccions constrenyen aquest fenomen? Paral·lelament, convé notar que l'anàlisi que hem presentat en aquest apartat no dona compte del fet que algunes varietats no puguin presentar AC. En les seccions següents explorem quins mecanismes fan possible aquest fenomen. Abans, però, ens volem aturar, un moment, en els verbs de control que hem deixat fora de la classe de reestructuració: els factius i els proposicionals.

### 5.2.3 L'estatus dels complements dels verbs proposicionals i factius

Al capítol anterior hem avançat que la impossibilitat que hi hagi efectes de transparència en els verbs proposicionals i factius es deu a l'estatus fasal de l'oració d'infinitiu. En concret, hem apuntat la idea que aquesta opacitat es deriva de les propietats temporals que manifesten els dos grups verbals esmentats. Com hem mostrat a § 4.4, aquests casos se separen de la resta de verbs de control perquè seleccionen una subordinada amb una orientació temporal que no està especificada. Aquest fet ha menat diversos autors a assumir que tenen trets temporals propis (Cunha & Silvano, 2007, 2009; Gonçalves, Cunha & Silvano, 2010; Duarte, Gonçalves & Santos, 2014). A partir d'aquestes observacions, hem proposat en l'apartat precedent que la clàusula incrustada no només conté el tret  $[T_{\text{esd}}]$  valorat (com els desideratius) sinó també el tret  $[T(\text{emps})]$ .

Ara bé, malgrat l'adopció de la caracterització anterior, no es pot defensar que els verbs proposicionals i factius conformin un domini del tot opac per a dependències a llarga distància; si no, no esperaríem que poguessin conformar estructures de control (50). En altres paraules: de la mateixa manera que els verbs de reestructuració, els factius i els proposicionals són defectius pel que fa als trets  $\Phi$  (*vid.* § 5.2.2, per a una anàlisi del control per concordança múltiple). A banda, convé recordar que presenten un comportament idèntic al de la resta de verbs de control en català pel que fa a la possibilitat de desencadenar una lectura col·lectiva del subjecte d'infinitiu: donen lloc, també, a casos de control exhaustiu

- 
- (2) \*Elle a **tout** *affirmé* comprendre.  
 'Ella va afirmar comprendre tot' (Taraldsen, 1981: 254)
- (3) ?Jean voulait **tout** que tu les lises.  
 'En Jean volia que tu els llegissis tots' (Rochette, 1988: 15)

El fet que aquests fenòmens siguin impossibles quan l'estructura està encapçalada per un verb proposicional o factiu (*vid.* § 3.4) evidencia que només poden tenir lloc si la subordinada és  $C_{\text{def}}/T_{\text{def}}$ .

amb un comitativu explícit (51) (*vid.* § 4.3.5.2).

(50) El detingut<sub>i</sub> va negar [AE<sub>i/\*j</sub>; haver robat en aquella botiga ]

(51) El detingut<sub>i</sub> va confessar [AE<sub>i</sub> haver-s'*hi* aliat] (*amb el policia*)

Tenint en compte aquest escenari, la pregunta que cal adreçar és si hi ha cap altra propietat, més enllà de les característiques temporals, que permeti explicar per què en aquests contextos el complement actua com una illa sintàctica per als fenòmens associats a la reestructuració. En aquest sentit, sostenim la hipòtesi que l'estructura que presenten els verbs proposicionals i factius és més complexa que la que caracteritza els verbs que hem agrupat dins la classe de reestructuració. En concret, plantejem que una via per donar compte del caràcter fasal de l'infinitiu és que aquestes configuracions contenen un complement nominal que intervé entre la clàusula matriu i la subordinada. Aquesta aproximació pren com a punt de partida el plantejament proposat per Torrego & Uriagereka (1993) i, amb variacions, Gallego & Uriagereka (2011, en premsa), a partir de les intuïcions prèvies d'altres autors com Bello (1847), per a l'anàlisi de les asimetries observades entre les subordinades d'indicatiu i de subjuntiu amb relació al grau de transparència que poden manifestar per a processos d'extracció i legitimacions a llarga distància —*vid.* també Rivero (1971).<sup>37</sup> A grans trets, aquestes aproximacions advoquen per una anàlisi del subjuntiu com un cas d'hipotaxi, en què el complement es deriva per mitjà de fusió externa (*external merge*) (52); en canvi, en el cas de l'indicatiu seria el resultat d'una relació paratàctica, que, seguint Torrego & Uriagereka (1992), s'establiria entre la clàusula finita i un complement nominal —implícit—, que seria l'argument real del verb (53).<sup>38</sup>

(52) [SV V ... [SC V<sub>SUBJUNTIU</sub> ]]

(53) [SV V ... [SD PIO ] [SC V<sub>INDICATIU</sub> ]] (Gallego & Uriagereka, 2011: 189)

És interessant de subratllar com Gallego & Uriagereka (2011, en premsa) —*vid.* també Uriagereka (2015)— plantejen que les divergències pel que fa a l'opacitat que presenten els contextos de subjuntiu i indicatiu es deu al fet que hi operen dues estratègies diferents a l'hora de derivar les dues clàusules, que reflecteixen dues maneres possibles de combinar arguments (*vid.* en aquest sentit Kratzer (2002)): la subordinada de subjuntiu s'introdueix a partir de

<sup>37</sup> Com hem exposat al capítol anterior, i de la mateixa manera que indiquen els autors suara esmentats, el conjunt de contextos agrupats sota el terme subjuntiu no presenta un comportament homogeni. *vid.*, en aquest sentit, cap. 4, nota 87 i referències que s'hi citen. Per a una descripció i anàlisi de diferents asimetries relacionades amb la legitimació de TPNs en contextos de subjuntiu en català, adrecem el lector a Llop & Paradís (2019).

<sup>38</sup> Prèviament, Rivero (1971) havia proposat també derivar les asimetries observades entre el subjuntiu i l'indicatiu d'estratègies diferents. En concret, l'autora assumia que, a diferència dels contextos de subjuntiu, que eren casos d'hipotaxi, els complements d'indicatiu es generaven com a conjunts.

- (1) a. Admite que el Ruiseñor canta  
b. (El Ruiseñor canta) (Lo admite)

(Rivero, 1971: 332-333)

fusió externa; així, s'aproparia als que s'han denominat articuladors de l'esdeveniment (*event articulator*) —*vid.* Uriagereka (2008) *i.a.*; és a dir, constituïria un argument directe. En canvi, la clàusula d'indicatiu seria el resultat de fusió externa i fusió interna —més endavant, matisem aquesta derivació. D'aquesta manera, els complements d'indicatiu equivaldrien als denominats participants de l'esdeveniment (*Event Participants*) o arguments oblics o aplicats (Pylkkänen, 2008). Aquesta perspectiva permet de revelar les simetries que hi ha entre complements nominals i complements oracionals.

No aprofundim en la prospecció de les estructures d'indicatiu i subjuntiu; el que ens interessa és veure de quina manera podem relacionar aquest tipus de plantejament amb les diferències observades pel que fa al grau de transparència que presenta la subordinada no finita en els diferents verbs de control. Proposem que l'opacitat que manifesten els factius i els proposicionals es deu al fet que la clàusula d'infinitiu conforma un argument oblic, que està associat a un SD, que s'insereix immediatament a sobre. En el cas dels factius, aquesta aproximació ens retorna, en certa manera, a l'anàlisi de Kiparksy & Kiparksy (1970), segons la qual aquests verbs seleccionen una projecció nominal el nucli de la qual és un nom abstracte identificable amb 'fet' (FACT).

- (54) a. [Lamenta [SN el fet [SC d'haver dit una mentida ]]]  
 b. {Es peneix de/S'adona de/Se sorprèn de} *el fet d'haver dit una mentida.*

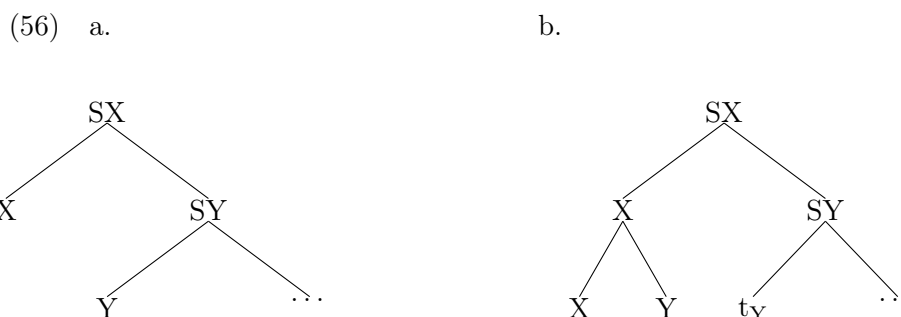
Ara bé, una aproximació d'aquest tipus no preveu que les estructures esmentades puguin presentar un cert grau de transparència per a determinats fenòmens. Com hem vist, es tracta d'estructures de control. Per tant, s'ha de poder explicar per què alguns elements de la clàusula, com el subjecte, estan disponibles en el domini matriu. Per tal de donar-ne compte, prenem com a punt de partida la proposta d'Uriagereka & Gallego (2011, en premsa) per als casos en què el material de la subordinada d'indicatiu queda accessible a la clàusula superior. Tal com noten aquests autors, aquestes configuracions són transparents —com a mínim en les llengües romàniques— per a alguns fenòmens, com ara processos d'extracció com els de (55).<sup>39</sup>

- (55) [<sub>sc</sub> *Quién<sub>i</sub>* dices [<sub>sc</sub> que *t<sub>i</sub>* escribió Detente Sombra... ]]?  
 (Uriagereka & Gallego, 2011: 190)

<sup>39</sup> Gallego & Uriagereka (2011) analitzen els contrastos que sorgeixen pel que fa a l'extracció en contextos d'indicatiu entre les llengües romàniques i algunes llengües eslaves, com el rus. Els autors posen èmfasi en el fet que en aquestes darreres la subordinada d'indicatiu actua com una illa: a diferència del que s'observa en les varietats romàniques, l'extracció d'elements Qu- esdevé impossible. Compareu l'estructura de (55) amb l'exemple següent.

- (1) ?\**Kogo<sub>i</sub>* ty dumaesh, [SC čto Maša ljubit *t<sub>i</sub>*?  
 qui tu creus que Masha estima  
 'A qui creus que estima la Masha?' [Rus] (Gallego & Uriagereka, 2011: 188)

Gallego & Uriagereka deriven el caràcter opac del complement d'indicatiu per mitjà de l'operació de *SubMerge* —plantejada també per Pesetsky (2007) sota l'etiqueta d'‘undermerge’, que en català podríem traduir per ‘sub-fusió’— a partir de la qual l'argument SY que prèviament s'ha fusionat externament amb SX (56a) adquireix l'estatus d'especificador, un cop Y es fusiona amb X (56b). Aquest mecanisme fa que el complement esdevingui, doncs, una illa i, per consegüent, que desencadeni tots els efectes d'opacitat que s'hi associen (Ross, 1967; Huang, 1982; Chomsky, 1986a; Uriagereka, 1999; Nunes, 2004).<sup>40</sup>



A primera vista, sembla que aquest escenari bloqueja qualsevol relació entre els elements pertanyents al complement i el domini matriu. Ara bé, com apunten Uriagereka & Gallego hi ha una manera de fer-ho possible: si un element que ha iniciat la derivació dins SY, necessita, com a últim recurs (*Last resort*), relacionar-se amb la clàusula matriu, podrà escapar de la subordinada abans que esdevingui un especificador; és a dir, abans de l'aplicació de *SubMerge*.

Si traslladem el plantejament anterior als contextos d'infinitiu encapçalats per verbs factius i proposicionals cal que donem compte de la possibilitat que el subjecte subordinat pugui ser legitimat des de la clàusula matriu.<sup>41</sup> Noteu que, a primera vista, tal com es palesa més avall, a (57b), el subjecte de l'infinitiu queda atrapat a la subordinada, un cop hi ha hagut *SubMerge*. En efecte, a partir de l'anàlisi que hem defensat més amunt de control per concordança múltiple i si assumim —seguint Landau (2015 i posteriors)— que el subjecte es desplaça a l'especificador de C<sub>FIN</sub>, des d'aquesta posició, un cop l'element nominal es fusiona amb el verb matriu, la subordinada esdevé un especificador; i, per tant, els elements

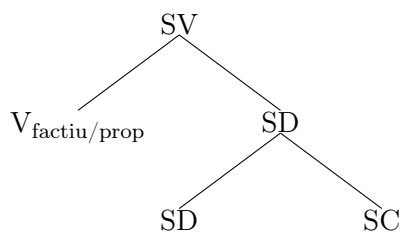
<sup>40</sup> Com subratllen Gallego & Uriagereka, l'anàlisi anterior posa de manifest un paral·lisme entre els complements d'indicatiu i els arguments nominals, en concret respecte les estructures amb doblat de clíctic (Torrego, 1995; Uriagereka, 1995, *i.a.*): el *SubMerge* d'Y a X remet a un pas de cliticització, en què la incorporació del clíctic a V comporta que el SD al qual pertany esdevingui un especificador, de manera que l'extracció és impossible (*vid.* Uriagereka, 2015: 299-300) —val a dir, però, que hi ha llengües que sí que poden presentar extracció en contextos de doblat de clíctic (Borer, 1984).

<sup>41</sup> Com hem indicat a § 4.3, per motius de claredat expositiva, ens referim al subjecte de l'infinitiu com a PRO o A(rgument) E(xtern). Convé recordar, però, que en els treballs més recents Landau caracteritza el subjecte de l'infinitiu com un pronom mínim —en el sentit de Kratzer (2009)—; *vid.* § 4.3.1 per a una síntesi d'aquesta proposta.

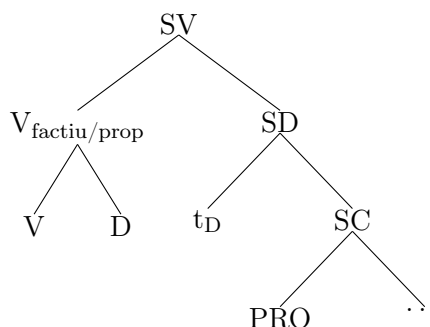


de l'interior queden inaccessibles al domini superior.<sup>42</sup>

(57) a.

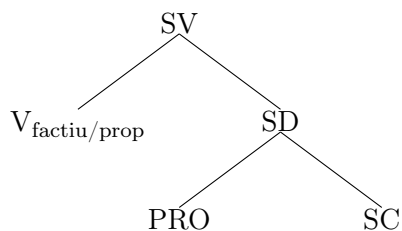


b.

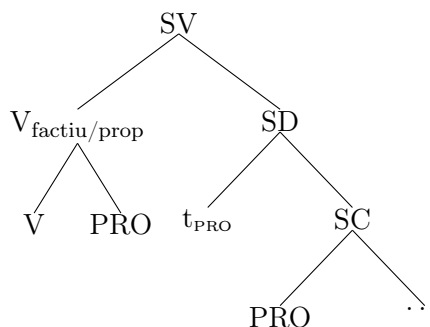


En aquest sentit, plantegem la via següent: per tal que el subjecte sigui accessible al domini superior, sostenim la hipòtesi que l'element nominal que seleccionen aquests verbs és un element de caràcter anafòric, al qual ens referim com a PRO (58a), que establiria una relació amb el subjecte de l'infinitiu.<sup>43</sup> D'aquesta manera es pot explicar que sigui sempre implícit. Aquest element, doncs, per mitjà de *SubMerge* al verb principal (58b) queda accessible a la clàusula matriu. Val a dir que una hipòtesi alternativa que també es podria assumir és que és el subjecte de l'infinitiu, PRO, situat a l'especificador de  $C_{FIN}$  a la subordinada, el que es trasllada al complement nominal des del qual per mitjà de *SubMerge* esdevé accessible a la clàusula matriu.

(58) a.



b.



<sup>42</sup> Com hem assenyalat al capítol precedent, l'atracció del subjecte de l'infinitiu a l'especificador de  $C_{FIN}$  es deu al fet que  $C_{FIN}$  necessita un operador nominal (Landau, 2015). Landau sosté que aquesta atracció té lloc tant en les estructures de control predicatiu com en les de control logofòric. *vid.* § 4.3 per a més detalls d'aquesta anàlisi. Cal subratllar que aquesta proposta és compatible amb l'anàlisi que hem defensat abans del control per mitjà de concordança múltiple: des de la posició d'especificador de C el subjecte estarà disponible a la clàusula superior per tal que sigui legitimat.

<sup>43</sup> Com ens fa notar Àngel J. Gallego (c.p.), aquesta aproximació remet, en certa manera, a la proposta que planteja Kayne (2010) per a la unificació de les relatives amb les completives, per a les quals assumeix que *que* no és un complementador sinó un pronom relatiu associat a un element nominal implícit que se situa al capdamunt de la completiva.

Aquesta perspectiva d'anàlisi permet d'explicar la impossibilitat de l'AC en les estructures encapçalades per verbs factius i proposicionals: un cop hi ha hagut *SubMerge*, el clíctic de l'infinitiu queda atrapat la subordinada, inaccessible des de l'oració matriu. Més endavant, examinem en detall la legitimació dels clítics en configuracions amb i sense AC.

La via d'anàlisi que acabem d'explorar rep suport de les asimetries següents, que hem detectat entre els verbs proposicionals i factius respecte dels verbs que hem agrupat dins la classe de reestructuració.

a) A diferència dels verbs de reestructuració, en els complements d'infinitiu seleccionats pels verbs factius i proposicionals pot tenir lloc la nominalització de l'infinitiu (59), semblantment als casos en què l'infinitiu és en posició de subjecte (61) —per a una anàlisi de les nominalitzacions en castellà *vid.* Hernanz (1982: § 5.2, 1999: § 36.5.1); Demonte & Varela (1997).<sup>44</sup>

- (59) a. Un amable lector me comentó [*el* [ haber leído mi artículo ]]  
 b. además de comunicar [*el* [ haber sido objeto de varios robos ]]  
 c. Hace un año, aquí denunciamos [*el* [ haber encontrado un centro de espionaje ]]  
 d. Personalmente, puedo asegurar [*el* [ haber escuchado a Ordóñez anunciar su salida ]]
- (60) \*{Quería/consiguió/suplicó/prometió} [*el* [hacerlo sin ayuda ]]
- (61) [*El* dilatar comparecencias (de) el gobierno] puede acarrear consecuencias molestas.

(Demonte & Varela, 1997: 148)

Atesos els paral·lelismes entre (59) i (61), la presència del determinant en els complements dels verbs factius i proposicionals es podria considerar una prova a favor del caràcter d'especificador que adquireix la clàusula d'infinitiu un cop s'ha aplicat *SubMerge*.

b) Absència de control/Control no obligatori

En les estructures encapçalades pels verbs factius i proposicionals és possible que hi hagi un pronom explícit o una expressió-R que no sigui correferent amb el subjecte matriu.<sup>45</sup>

<sup>44</sup> Oferim els exemples en castellà perquè en català les nominalitzacions presenten un àmbit més reduït. En aquest sentit, adreçem el lector a Alsina (2002: 20.4) i IEC (2016: § 14.5, § 16.3.1.3e, § 16.3.2.2f). Els exemples que recollim a (59) són extrets del *CREA*.

<sup>45</sup> Val a dir, però, que es tracta de casos restringits; *vid.*, en aquest sentit, Hernanz (1980: 412-413: nota 27; 1999: § 36.2.6) i Ambar & Jiménez (2017). Com noten els autors esmentats, aquest tipus de configuracions eren més esteses en estadis anteriors del castellà.

(1) El dulce sonido de tu habla... me certifica ser *tú* mi señora Melibea.

[*Celestina*, XII; *apud* Hernanz, 1999: 2268]

- (62) a. El cabrero insinuó haber estado allí *la guardia civil*.  
 (Benot, 1910: 309, *apud* Hernanz, 1982: 413)  
 b. Juan<sub>i</sub> niega el haberle dado el visto bueno él<sub>i</sub>/tú.
- (63) a. Recordaré siempre el haber dado *Chomsky* su primera charla en mi universidad  
 b. Lamento el haber ido *tú* a la fiesta. (Ambar & Jiménez-Fernández, 2017: 2)

Una via d'anàlisi per donar compte de la legitimació del subjecte de l'infinitiu en aquests casos és assumir que es tracta d'infinitius flexionats implícits, de manera paral·lela al que s'ha plantejat prèviament per a les subordinades adverbials (64) —*vid.* Rigau, 1995; *vid.* també Ambar & Jiménez-Fernández (2017). Des d'aquesta perspectiva, la legitimació del subjecte subordinat és possible perquè aquestes estructures manifesten sintàcticament els trets de persona i nombre, malgrat que no estiguin especificats morfològicament. En aquest sentit, és interessant de notar, com apunta Rigau per a les clàusules temporals (1995: 177-178; 1995: 100 nota 8), que en d'altres llengües la concordança de persona i nombre esdevé explícita, tal com es fa evident en portuguès europeu (65).<sup>46</sup>

- (64) Abans d'actuar *la Caballé*, el públic estava expectant.
- (65) Ao entrares *tu*, a Maria saiu. (Rigau, 1995: 282/288)

Paral·lelament a aquests casos, si traslладem al portuguès europeu els contextos analitzats a (62)-(63) constatem que, anàlogament a les clàusules adverbials, els trets de persona i nombre també es fan visibles en aquesta llengua.<sup>47</sup> Aquest fet reforça l'assumpció que hem presentat segons la qual en llengües com el català i el castellà es tracta d'infinitius flexionats implícits; de manera que el subjecte queda legitimat dins la subordinada.

- (66) O João nega *teres-lhe* dado o visto de aprovação (tu).

### c) Manteniment del pronom reflexiu

Com hem avançat abans, quan apareixen dos clítics reflexius en una seqüència verbal l'AC esdevé impossible per un problema d'identitat (*\*se s'atreveixen a llevar*) (*vid.* Martins & Nunes, 2017a,b per a una anàlisi d'aquesta restricció en diferents contextos del portuguès europeu). Hi ha dos escenaris possibles per resoldre aquesta incompatibilitat: *i*) mantenir tots dos clítics (*s'atreveix a llevar-se d'hora*); *ii*) suprimir el clíctic de la subordinada (*s'atreveix a llevar d'hora*). El que és interessant de notar és que la supressió del pronom —que té un caràcter opcional en català— permet de distingir dos patrons ben diferenciats: els verbs de control d'objecte (67a) i pronominals (68a) que incloem dins del grup de

<sup>46</sup> Rigau (1995) postula que en les configuracions com les de (64), si bé l'infinitiu conté [+AGR], presenta un T feble, que s'incorpora a un operador temporal, que és la preposició que encapçala l'estructura. És aquesta preposició la que s'encarrega de dotar de contingut temporal la clàusula d'infinitiu.

<sup>47</sup> Agraïm a Anabela Gonçalves haver-nos fet notar els paral·lelismes esmentats.

reestructuració poden presentar —tot i que amb variació— l'omissió del pronom reflexiu. Per contra, en els verbs que hem exclòs de la classe de reestructuració la presència del pronom reflexiu és obligatòria. Aquests contrastos es fan evidents a (67b) i (68b).<sup>48</sup>

- (67) a. M'ha {ajudat/ensenyat a} pentinar(-**me**).  
 b. M'ha acusat d'haver\*(-**me**) pentinat.
- (68) a. S'ha {atrevit a/negat a} pentinar(-**se**) sola.  
 b. S'ha {queixat d'/adonat d'} haver\*(-**se**) pentinat sola.

Les asimetries anteriors posen de manifest que en els casos en què hi ha un verb proposicional o factiu el pronom no és recuperable atès l'estatus d'illa que ha adquirit el complement d'infinitiu, després que s'hagi aplicat *SubMerge*. L'omissió esdevé, doncs, impossible.

A tall de recapitulació, l'anàlisi que hem plantejat en aquest apartat per als verbs factius i proposicionals permet donar compte del caràcter opac dels complements d'infinitiu que apareixen amb aquestes dues classes. Alhora, el fet que aquestes clàusules manifestin un estatus d'argument en un estadi inicial de la derivació podria explicar que, atès el caràcter defectiu de C-T subordinats pel que fa als trets  $\Phi$ , el subjecte de l'infinitiu sigui legitimat a l'oració matriu. En darrer terme, volem subratllar que, si l'aproximació que hem defensat aquí és correcta, disposem d'un escenari que posa de manifest les semblances que hi ha pel que fa a les estratègies de selecció d'arguments en el nivell nominal i en l'àmbit oracional.

### 5.3 Caracterització de l'AC: restriccions i factors condicionants

En aquest apartat oferim una caracterització de l'AC. En concret, examinem, primerament, les restriccions que constreixen el fenomen. En darrer lloc, analitzem altres factors que també condicionen els contextos en què es pot desencadenar l'AC.

#### 5.3.1 Restriccions

En les seccions precedents hem analitzat en quins contextos pot tenir lloc l'AC —i d'altres efectes associats a la reestructuració— en funció del tipus de verb que encapçala l'estructura. En aquest sentit, com hem mostrat al capítol 4, en els contextos en què hi ha més d'un infinitiu, l'AC no pot creuar el límit oracional que separa els verbs proposicionals i factius de la resta; fins i tot, en els casos en què el verb situat al capdamunt de l'estructura és de reestructuració (70) —recuperem els exemples que hem presentat a § 4.4.

- (69) a. [Assegura [haver(-**la**) [de tornar(-**la**) [a veure(-**la**) una altra vegada ]]]]

<sup>48</sup> L'absència del pronom reflexiu fa disponible també una lectura no reflexiva del verb subordinat. En aquest sentit, és revelador que en casos com els de (67b) aquesta lectura és l'única possible.

- b. [\*L'assegura [haver [de tornar [a veure una altra vegada ]]]]
- (70) a. [Pot [lamentar [haver(-la) [de tornar(-la) [a veure(-la) ]]]]]]
- b. [(\*La) pot [lamentar(\*-la) [haver [de tornar [a veure ]]]]]]

Per contra, si tots els verbs de l'estructura formen part de la classe de reestructuració, el clíctic pot arribar a moure's fins a una posició molt allunyada del seu hoste.

- (71) a. Hauries de mirar de poder començar a aprendre a fer-**ho** abans de l'estiu.  
 b. Hauries de mirar de poder començar a aprendre-**ho** a fer abans de l'estiu.  
 c. Hauries de mirar de poder començar-**ho** a aprendre a fer abans de l'estiu.  
 d. Hauries de mirar de poder-**ho** començar a aprendre a fer abans de l'estiu.  
 e. Hauries de mirar-**ho** de poder començar a aprendre a fer abans de l'estiu.  
 f. **Ho** hauries de mirar de poder començar a aprendre a fer abans de l'estiu.

El cas de (71) evidencia que, en principi, no sembla que hi hagi cap restricció pel que fa al nombre d'infinitius a través dels quals el pronom pot ascendir, sempre que pertanyin a una de les classes que desencadenen l'AC, inclosos els causatius o de percepció (72) —noteu que en aquests contextos, hi ha també l'omissió del reflexiu (*vid.* § 2.2.5 per a una prospecció de més casos).<sup>49</sup>

- (72) No **els** poden fer avenir. (DGLC, s.v. *avenir*)

La possibilitat que el clíctic es desplaci a llarga distància és també present en altres llengües romàniques, com ara l'occità (73) i el castellà (74).

- (73) las estelas casudas a molons que se'n tornan al cèl lusir coma jamai **o** aurián degut aturar de far \_ ?  
 'les estrelles caigudes a grapats que se'n tornen al cel a brillar com mai ho haurien degut parar de fer?' (Franc Bardòu, 1997, *apud* BatelÒc)
- (74) **Te lo** querría poder ir a decir \_ . (Bordelois, 1974: 18)

Més enllà del tipus de verb que formi part de l'estructura, hi ha d'altres restriccions que poden bloquejar l'AC. Ho examinem tot seguit.

<sup>49</sup> De fet, sembla que en català, fins i tot en aquests contextos (modal + causatiu+ infinitiu), els clíctics presenten una tendència marcada a ocupar la posició més alta, juntament al verb finit, per bé que poden aparèixer, també, en la resta de posicions possibles. En aquest sentit, presenta un comportament que s'apropa al del català antic, en què en els primers estadis, en aquest tipus de configuracions, el clíctic també ascendia —tot i que de manera obligatòria— fins al verb que ocupava la posició més alta en l'estructura (*vid.* § 2.3.1).

### 5.3.1.1 Adjunts

L'AC és impossible des d'una oració adjunta (75); només és possible des d'una clàusula argumental (76).

- (75) a. Podrà venir [en acabar **la feina** ]  
 b. \***La** podrà venir [en acabar \_ ]
- (76) a. Podrà acabar **la feina**.  
 b. **La** podrà acabar.

Aquests contrastos es fan evidents en les estructures amb verbs de moviment. En aquest sentit, compareu (77) i (78); *vid.* § 4.5.1 per a una anàlisi d'aquests contrastos.

- (77) a. He vingut [a veure't]  
 b. **T**'he vingut [a veure \_ ]
- (78) a. He vingut [per veure't ]  
 b. \***T**'he vingut [per veure \_ ]

Els contrastos anteriors evidencien que l'AC segueix la Condició de dominis d'extracció (CDE) (*Condition on extraction domain*) proposada per Huang (1982) —*vid.* també Chomsky (1986a), Nunes & Uriagereka (2000), Merchant (2001); per a una anàlisi més recent de la CDE a partir de la teoria de la còpia de l'etiquetatge (*copy theory of labeling*), *vid.* Sheehan (2013).

- (79) *Condition on Extraction Domains* ('Condició sobre els dominis d'extracció')

Un constituent A es pot extreure d'un domini  $\beta$  si i només si  $\beta$  és pròpiament regit.

(Huang, 1982: 505) [traducció de Villalba (2004)]

La CDE dona compte de les asimetries entre els arguments i els adjunts pel que fa a l'AC: aquests darrers, atès que no són pròpiament regits, conformen illes, dominis opacs per a l'extracció.

A banda dels adjunts, la CDE afecta, també, els subjectes. Observeu els exemples següents.

- (80) Pot requerir [molt més temps] [construir l'escola]
- (81) a. **En** pot requerir [molt més \_ ] [construir l'escola]  
 b. \***La** pot requerir [molt més temps] [construir \_ ]

Les asimetries anteriors il·lustren que l'AC és possible des d'un objecte (81a), però, en canvi, no es pot produir mai des de l'interior d'un subjecte (81b).<sup>50</sup>

<sup>50</sup> En aquest sentit, convé recordar que, tal com hem defensat a § 5.2.3, les clàusules d'infinitiu que apareixen amb els verbs factius i proposicionals després que hi operi *SubMerge* adquireixen un estatus d'especificador, de manera que l'AC esdevé impossible.

Cal ressaltar que, un cop bandejada la noció de *recció*, des de la perspectiva minimalista, la condició proposada per Huang s'ha reformulat de manera que ambdós dominis, els subjectes i els adjunts, s'han analitzat separatament. Així, la condició d'Adjunt (*Adjunct Condition*) s'ha relacionat amb anàlisis que postulen una inserció paral·lela o tardana per als adjunts, com ara *pair-merge* (Chomsky, 2004).<sup>51</sup> Amb relació a la Condició de Subjecte (*Subject Condition*), és a dir, a la impossibilitat que hi hagi extracció des de dins d'un subjecte, alguns autors (Boeckx, 2003; Gallego & Uriagereka, 2006) l'han relacionat amb la Condició d'Activitat (*Activity Condition*) (Chomsky, 2000, 2001; *vid.* també Boeckx, 2003), segons la qual un objecte sintàctic no es pot desplaçar si deixa de ser actiu; això és: un cop han estat valorats els seus trets. Sostenim que aquesta darrera condició permetria donar compte de manera de la impossibilitat de l'AC en l'exemple anterior de (81b), en què l'extracció no es pot produir perquè el subjecte, en ocupar una posició a l'especificador de T, hi ha quedat congelat (*frozen*).

Tenint en compte els fets que acabem de presentar, es podria considerar que els contextos de (82) conformen excepcions a la restricció anterior.

- (82) a. Cal [construir una escola]  
 b. **En** cal [construir una \_ ]

Considerem que la dissimetria observada entre l'exemple que hem vist més amunt, a (81b), i el context de (82b) constitueix una prova per aduir que en els verbs deòntics, com *caldre*, la clàusula d'infinitiu fa la funció d'objecte i no pas de subjecte (Rigau, 2005a,b). Així doncs, seguint aquesta línia d'anàlisi, casos com el de (83) fan palès que el subjecte d'aquests verbs pot aparèixer de manera explícita i és realitzat en datiu (83). En canvi, en els contextos com els de (82), és implícit i adquireix un valor arbitrari. Convé notar que en els casos en què el subjecte datiu es realitza explícitament, en les varietats en què l'AC té lloc d'una manera obligatòria amb el verb *caldre*, també és possible el desplaçament del clíctic des de l'interior de l'objecte (83b).

- (83) a. *Li* cal [construir una escola], a l'Ajuntament.  
 b. **La hi** cal [construir una \_ ], a l'Ajuntament.

El conjunt de casos que hem vist posen de manifest que l'AC està subjecte a restriccions d'extracció, la qual cosa conforma una prova a favor d'una anàlisi dels clítics per mitjà de moviment.

<sup>51</sup> Aquest tipus d'anàlisi presenta problemes de caire teòric —l'operació de *pair merge* s'ha formulat específicament per als adjunts— i de naturalesa empírica —hi ha llengües en què sí que és possible, en alguns contextos, l'extracció des d'un adjunt (*vid.* Sheehan, 2013: § 4.3 i referències que s'hi citen). A banda, en alguns casos la reconstrucció (*reconstruction*) dels adjunts pel que fa a la Condició C és obligatòria. Alhora, el fet que hi hagi llengües que presenten extracció des de subjectes però no des d'adjunts conforma un escull per a les propostes que advoquen per a una anàlisi unitària (Huang, 1982; Chomsky, 1986). En aquest sentit, adreçem el lector a Stepanov (2007).

### 5.3.1.2 Clàusules finites

Una altra de les condicions necessàries per a l'AC és que la clàusula des de la qual s'extreu el clíctic no sigui finita (84).

- (84) a. **Hi** volia anar.  
 b. \***Hi** volia que anés.

Aquesta restricció opera en la gran majoria de llengües que presenten AC. Amb tot, convé introduir-hi matisos: el clíctic pot desplaçar-se des d'una clàusula finita en les estructures de control finit (85). Per a una prospecció d'aquests casos, *vid.* § 4.4.

- (85) a. Karlu **lu** voli *pro<sub>i</sub>/\*<sub>j</sub>* kkatta.  
 Karlu CL.AC.3.M.SG vol *pro<sub>i</sub>/\*<sub>j</sub>* comprar.3.SG  
 'En Karlu el vol comprar/En Karlu vol que el compri'  
 [Salentí] (Terzi, 1996: 288)
- b. **u** 'poi m(i) **u** 'cami  
 CL.AC pots PARTÍCULA CL.AC trucar.2.SG  
 'El pots cridar-lo'  
 [S.Agata del Bianco, Caraffa], Manzini & Savoia, 2005 vol.3: 388)

### 5.3.1.3 Clítics escindits

En el conjunt de varietats del català, en les estructures en què hi ha més d'un clíctic a l'infinitiu, necessàriament s'ha de produir l'ascens de tot el grup clíctic (86).<sup>52</sup>

- (86) a. **Te les** volia regalar per Nadal.  
 b. \***Et** volia regalar-**les** per Nadal.  
 c. \***Les** volia regalar-**te** per Nadal.

La restricció anterior té lloc de manera generalitzada en les varietats que desencadenen l'AC en els diferents contextos possibles i, en especial, en les llengües en què l'AC té un

<sup>52</sup> No tenim en compte els contextos de *fer*-infinitiu, en què l'escissió també és possible en determinats casos, com ja hem analitzat anteriorment (*vid.* § 2.2.5).



caràcter obligatori, com ara el sard (*vid.* Benucci, 1989).<sup>53</sup>

#### 5.3.1.4 La negació en les estructures de reestructuració

Una de les restriccions que més s'ha destacat en la bibliografia és el bloqueig de l'AC davant la presència de la negació. Compareu (87a) i (87b).<sup>54</sup>

- (87) a. Voldria *no* perjudicar-**te**.  
 b. \***Et** voldria *no* perjudicar. (Bel, 1996: 16)

A fi d'explicar els contrastos anteriors, sovint s'ha plantejat que tant la negació com els clítics tenen un estatus nuclear —però *vid.* § 1.2.2.1 i § 5.4 i per a una anàlisi dels clítics com a elements híbrids (SX/X) (Chomsky, 1995). Des d'aquesta perspectiva d'anàlisi, s'assumeix, doncs, que en contextos com els de (87b) hi ha una violació de minimitat; la negació actua d'interventor per al moviment de nucli del clíctic (Rizzi, 1976; Zagona, 1982; Kayne, 1989b; Moore, 1994; Bok-Bennema & Kampers-Manhe, 1994; Bel, 1996; Roberts, 1997; Ordóñez, 2013).

Ara bé, cal introduir matisos en la restricció anterior: la concurrència de l'AC i de la negació és possible en alguns casos, tal com s'ha atestat en castellà (88) (Luján, 1980; Treviño, 1993; González-López, 2008), en diverses varietats italo-romàniques (89) (Napoli, 1981; Ledgeway, 2000, c.p.; Cardinaletti & Shlonsky, 2004; Cinque, 2006) i en portuguès europeu (90) (Magro, 2004; Gonçalves, c.p.) —tot i que, en aquest darrer cas, el fenomen

<sup>53</sup> Convé remarcar que, en aquesta tesi, deixem de costat la resta de casos de clítics escindits presents en algunes varietats romàniques. Adrecem el lector a Kayne (1991: § 1.3) i Ordóñez (2002) i referències que s'hi citen; *vid.* també Benincà & Cinque, 2019: § II.4. Amb tot, volem fer un parell d'apunts que considerem rellevants per entendre aquest fenomen: d'una banda, com acabem d'assenyalar, sembla que és impossible que tinguin lloc en les llengües i estructures en què l'AC té un caràcter obligatori, com ara el sard. De l'altra, a partir d'aquesta observació seria esperable que, en canvi, l'escissió dels clítics sí que fos present en les varietats en què l'AC és opcional. Així doncs, plantegem —seguint la hipòtesi proposada per Benucci (1989, 1997), Tortora (2014a,b) i Pescarini (2018)— que aquesta possibilitat pot presentar-se —tot i que no necessàriament— en aquelles varietats que es trobin subjectes a un canvi a partir del qual es passi d'una estructura amb AC a una altra en què el clíctic es pronuncii, només, en la clàusula subordinada. En aquest sentit, és interessant d'assenyalar que Silva-Corvalán (1989: 105) planteja la mateixa hipòtesi per a les varietats del castellà que presenten reduplicació, si bé en aquest cas no especifica quina és la direccionalitat del canvi. Una prova clara a favor d'aquesta idea és precisament la presència de diversos casos de clítics escindits, en les varietats que han perdut l'AC, que es corresponen als períodes en què va succeir el canvi de patró. En són un exemple les dades del francès que ofereix de Kok (1985: 594) corresponents al s.XVII, època en què, com ja hem assenyalat a § 2.3, començà el canvi cap a la pèrdua de l'AC en aquesta llengua. Els casos del franco-provençal recollits a Chenal (1986) i analitzats per Kayne (1991) posen de manifest un escenari similar i, també, els nombrosos exemples d'alguns parlars retoromànics obtinguts en les enquestes que presenta Harris (1969).

<sup>54</sup> Seguint Espinal (1991), Bel (1996), Llop (2017), assumim que en català la negació oracional se situa per sobre de ST. Adrecem el lector a Llop (2017: § 2.3.2) per a una revisió de les diferents propostes que s'han plantejat pel que fa a la posició de la negació i a la variació que manifesta des del punt de vista interlingüístic.

presenta un àmbit molt més restringit.<sup>55,56</sup>

- (88) a. Pedro **la** pudo *no* aceptar. (Treviño, 1993: 301)  
 b. **Lo** quiero *no* tener que leer. (González-López, 2008: 192)
- (89) a. **Lo** continua a *non* capire.  
 'Ho continua no entenent'  
 b. Non **gli** potrai *non* parlare dei nostri progetti.  
 'No li podrà no parlar dels nostres projectes' (Napoli, 1981: 853)  
 c. Per stare meglio, **la** dovresti *non* rivedere più.  
 'Per estar millor, l'hauries de no tornar-la a veure més' (Cinque, 2006: 43)  
 d. [**Ci** vorrei *non* andare]  
 'Hi voldria no anar' (Cardinaletti & Shlonsky, 2004: 527)
- (90) Vi-a mas podia-**a** *não* ter visto.  
 'La vaig veure-la però la podria no haver vist'  
 (F-II-Sup-O-2004-Porto, *apud* Magro, 2004: 28)

Pel que fa al català, si bé la negació bloqueja, de manera general, l'AC (Hernanz & Rigau, 1984; Bel, 1996; Solà-Pujols, 2002; Gavarró & Laca, 2002), convé remarcar que per a alguns parlants no dona lloc a estructures mal formades, sobretot si el verb que encapçala l'estructura és d'elevació —compareu els casos següents amb l'exemple anterior de (87).<sup>57</sup>

- (91) a. Aquesta jaqueta, ja veuràs com l'acabaràs *no* portant. (CS)  
 b. **Em** vaig començar a *no* trobar bé i vaig decidir marxar. (CS)
- (92) a. **Ho** podria *no* fer bé. [✓Epistèmica / \*Deontica]  
 b. **Et** pot *no* agradar la televisió; **et** pot **no** agradar tot el que fan.<sup>58</sup>  
 [✓Epistèmica / \*Deontica]

<sup>55</sup> Pel que fa a les dades del castellà que ofereix González-López (2008), no acabem de coincidir en els judicis que ofereix. De la mateixa manera que en català, les estructures amb AC i negació en els verbs de control ens semblen més marginals que no pas si es tracta d'un verb d'elevació. Caldria, però, examinar amb més atenció aquests contrastos per tal de comprovar fins a quin punt hi pot incidir la naturalesa del verb que encapçali l'estructura.

<sup>56</sup> Val a dir que Napoli (1981: 853) sosté que en configuracions com les de (89a)-(89b) *non* rep un pic entonatiu, que, per contra, no hi és en les estructures en què no hi ha AC. Semblantment, Rizzi (1976: 44-45 nota 9) fa observacions similars per a aquells contextos d'auxiliar + participi/gerundi en què pot aparèixer la negació entre ambdós elements. En concret, apunta que en aquests casos la negació apareix «con una intonazione eccezionale e in corrispondenza con particolarissime condizioni pragmatiche (da definire).».

<sup>57</sup> Amadas (2002: 124 nota 17) apunta que en menorquí la negació no bloqueja l'AC. Convindria analitzar en detall fins a quin punt varien els diferents dialectes pel que fa a aquestes estructures.

<sup>58</sup> Font: Fragment d'una entrevista al periodista Raül Calàbria extreta de la revista *Núvol*. Es pot consultar a l'enllaç [www.nuvol.com/entrevistes/raul-calabria-el-periodista-classic-ja-forma-part-del-passat-esta-morint/](http://www.nuvol.com/entrevistes/raul-calabria-el-periodista-classic-ja-forma-part-del-passat-esta-morint/)

Val a dir que els contextos que hem recollit amb el verb *poder* són casos en què presenta una lectura epistèmica. Aquest fet no és estrany si tenim en compte que, en català, la posició de la negació entre el verb modal i l'infinitiu, independentment de si s'ha produït l'AC, desencadena una lectura epistèmica (93) (*vid.* Morant & Saldanya, 1987: 74; Picallo, 1990: 287 i Gavarró & Laca, 2002: 2672).<sup>59</sup>

- (93) a. Segons el missatge que ens ha enviat, pot *no* venir. [✓Epistèmica / \*Deontica]  
 b. Segons el missatge que ens ha enviat, *no* pot venir. [\*Epistèmica / ✓Deontica]

Per tal d'explicar per què la negació no bloqueja l'AC en contextos com els que acabem de veure, alguns autors han analitzat la negació d'aquestes estructures com un cas de negació de constituent (Cardinaletti & Shlonsky, 2004; Magro, 2004; Andrade, 2010b, *i.a.*; però *vid.* Cinque, 2006: § 8.2 per a una anàlisi d'aquests casos en tant que negació oracional). Cardinaletti & Shlonsky (2004) recullen com a prova a favor d'aquesta hipòtesi la impossibilitat de legitimar TPNs en les estructures en què s'ha produït AC. En aquest sentit, mostren els contrastos de (94): només en els casos en què no hi ha efectes de transparència hi pot aparèixer una negació oracional (94a); en els contextos que consideren de reestructuració, en canvi, sostenen que es tracta d'una negació de constituent, de manera que la legitimació del TPN *nessuno* ('ningú') esdevé impossible (94b).<sup>60</sup>

- (94) a. Vorrei poter [*non* andar*ci* con *nessuno*]  
 'Voldria poder no anar-hi amb ningú'  
 b. \*Vorrei poter*ci* [*non* andare con *nessuno*]  
 'Voldria poder-hi no anar amb ningú' (Cardinaletti & Shlonsky, 2004: 528)

Paral·lelament, Magro (2004) observa la correlació següent en portuguès europeu: en les estructures en què hi pot haver opcionalment AC, en cas que el clític no es desplaci, ocupa una posició enclítica a l'infinitiu, malgrat la presència de la negació.<sup>61</sup> En canvi, en els contextos en què els parlants no produeixen AC, el pronom pot aparèixer proclític a l'infinitiu. Per tal de donar compte d'aquestes asimetries, Magro —seguint la proposta de Duarte (2003)— també planteja la hipòtesi que la negació no té el mateix estatus en totes dues estructures: només en els contextos en què el pronom pot ocupar una posició proclítica a l'infinitiu es tracta de casos de negació oracional. Els exemples de (95), que recull de Duarte (2003), confirmarien aquesta divisió a partir de la (im)possibilitat de legitimar un TPN.

<sup>59</sup> Noteu que, en tots els casos anteriors, la negació no implica que es negui un esdeveniment (com a *No pot venir*) sinó que la interpretació corresponent és l'assertió que hi ha la possibilitat que tingui lloc un esdeveniment negatiu.

Per a una anàlisi de la presència de la negació en diferents perífrasis verbals en castellà adreçem el lector a Fábregas & González (2018a,b).

<sup>60</sup> Convé tenir present que Cardinaletti & Shlonsky (2004) proposen dues estructures diferents segons si hi ha o no efectes de transparència; *vid.* § 3.5 per a una revisió d'aquesta anàlisi.

<sup>61</sup> Cal tenir present que, com ja hem advertit prèviament, en portuguès europeu la negació pot actuar com a proclitzador (Duarte, 2003) i Martins (2013, 2016).

- (95) a. Os meninos preferem *não* **lhe** dar *nenhum* *livro*.  
 b. \*Os meninos preferem *não* dar-**lhe** *nenhum* *livro*.

‘Els nens prefereixen no donar-li cap llibre’

Si deixem de costat els contrastos anteriors pel que fa a la variació entre proclisi i enclisi en portuguès europeu i retornem a la presència de la negació en contextos amb AC, seguint la hipòtesi que la negació que pugui aparèixer en aquestes estructures és de constituent, esperaríem que la legitimació de TPNs tampoc no fos possible en català. Tanmateix, l'escenari no és tan clar.<sup>62</sup>

- (96) **Hi** podria *no* tornar mai més.

A banda, la negació pot aparèixer, també, en les construccions pronominals amb SE. Noteu que en el cas dels verbs d'elevació l'ascens del pronom SE no es veu interromput per la presència de la negació (97b). Tal com s'evidencia a (98) en aquests casos la negació també pot legitimar TPNs.

- (97) a. S' {han decidit/intentat} *no* fer més concerts a la plaça de la Vila.  
 b. **Es/S'** {podrien/haurien de} *no* fer més concerts a la plaça de la Vila.

- (98) S'intenten *no* fer (concerts) *enlloc*.

Si bé caldria analitzar en detall la interacció entre la negació i l'AC en els diferents dialectes catalans, el conjunt de fets que acabem d'exposar posen de manifest que no són excloents. De retruc, la presència de la negació en aquests contextos conforma un argument addicional per a l'anàlisi biclausul de les estructures de reestructuració (*vid.* § 5.2.1 per a un recull de més proves a favor d'aquesta aproximació).

Paral·lelament als diferents contextos que acabem de veure, constatem que en rossellonès, en què la negació oracional s'expressa per mitjà de *pas* (Gómez, 2016; Llop, 2017), el clíctic també es pot desplaçar al verb matriu (99), de la mateixa manera que en alguns parlars de l'occità (100). Convé assenyalar, però, que, a diferència dels casos que hem vist fins ara, en tots els exemples següents la negació que hi apareix forma part de la clàusula matriu, que, seguint Llop (2017: § 2.3.2), assumim que se situa per sota de ST.<sup>63</sup>

<sup>62</sup> Els 20 informants consultats consideren ben format l'exemple de (96). Val a dir que hem recollit exemples similars amb el verb *preferir* (1), si bé, en aquest cas, 6 dels 20 informants consideren mal formades les configuracions en què la negació no bloqueja l'AC al verb de control. Caldria explorar en deteniment aquest tipus de contextos i determinar quines diferències poden sorgir en funció del tipus de verb matriu que aparegui en l'estructura.

- (1) a. **Hi** preferiria *no* haver de tornar mai més.  
 b. **Ho** preferiria *no* comentar amb ningú.

<sup>63</sup> Amb relació a l'estatus de la negació en aquestes varietats, es pot assumir que ocupa la posició d'especificador al SNeg i que, finalment, pot acabar situant-se en la posició de nucli —ocupada en estadis anteriors per *no/ne*. En aquest sentit, *vid.* Llop (2017: § 5.3.3 i referències que s'hi citen), que ofereix una prospecció minuciosa de la reanàlisi dels minimitzadors en els parlars del contínuum romànic pirinenc.

- (99) La Maria **hi** ha *pas* pogut anar. [Rossellonès] (Gómez, 2016: 443)
- (100) a. las carrièras segondàrias ont **las carretas se** pòdon *pas* crosar  
 ‘Els carrers secundaris on les carretes no es poden creuar’  
 [Occità] (Miquèu Gonin, 2011, *apud* BatelÒc)
- b. Aquesta **li** a *pas jamai* volgut vendre res.  
 ‘L’Anna el vol comprar immediatament’ [Occità](Sèrgi Viaule, 2010, *apud* BatelÒc)

Noteu que en l'exemple de (100a) hi ha hagut moviment llarg de l'objecte. Pel que fa a l'exemple de (100b), el clíctic es desplaça també per sobre de l'adverbi *jamai*.

Més enllà de la interacció entre l'AC i la negació oracional —formi part de la clàusula matriu o de la subordinada—, hi ha d'altres estructures en què diferents elements negatius, situats en posició d'especificador, com ara *ni (tan sols)*, tampoc no bloquegen el moviment del clíctic. Tots aquests contextos posen de manifest que no és necessari que hi hagi una adjacència estricta entre el verb matriu i l'infinitiu.<sup>64</sup>

- (101) a. Estava tan trist que no **ho** podia *ni* explicar. (Llinàs, 1991: 273)  
 b. Diu que està molt enfadat amb mi i que no **em** em vol *ni tan sols* veure. (CS)
- (102) No **lo** puedo **ni siquiera** pronunciar. (Suñer, 1980 *apud* Rivero, 1991: 268)

### 5.3.1.5 Mots Qu-

Un altre tipus de contextos que cal considerar a l'hora de definir l'estatus categorial de l'infinitiu són casos com els de (103)-(104) de l'italià, en què la presència d'un mot Qu- no bloqueja l'AC (Rizzi, 1982; Napoli, 1981; Kayne, 1989b; Sportiche, 1996; Cinque, 2004: § 3.3 i Cardinaletti, 2014). En català constatem fets similars (106).<sup>65,66</sup>

- (103) a. Su questo punto, non **ti** saprei *che* dire.  
 ‘Sobre aquest punt, no et sabria què dir’

<sup>64</sup> Per a una caracterització sintàctica i semàntica de *ni (tan sols)* vid. Vallduví (1994), Espinal (2007); per a l'anàlisi de *ni (siquiera)* en castellà, vid. Sánchez-López (1999) i Chamorro (2008).

<sup>65</sup> Per tal de donar compte de l'excepcionalitat d'aquests casos, Napoli panteja la hipòtesi de reanalitzar-los com un únic verb, anàlogament a les seqüències del tipus *know how* de l'anglès. Més endavant, explorem una hipòtesi alternativa.

<sup>66</sup> El ribagorçà i pallarès, de la mateixa manera que alguns parlars de l'occità, presenten un *se* explícit davant dels mots Qu (1). Adreçem el lector a Rigau & Suïls (2010) per a una aproximació descriptiva i formal, en què analitzen aquest element com la realització explícita de les propietats interrogatives de la clàusula (seguint la jerarquia de Rizzi, 1997). Val a dir que en aquestes estructures, l'AC no és possible (Jordi Suïls, c.p.)

(1) No sé cap **se** què fer. (Rigau & Suïls, 2010: 153)

- b. Non **lo** saprei *a chi* affidare durante le vacanze.  
 ‘No el sabria a qui deixar durant les vacances’ (Rizzi 1982: 36)
- (104) Non **ti** so *cosa* dire.  
 ‘No et sé què dir’ (Napoli, 1981: 854-855, nota 18)
- (105) \*Su questo problema, non **lo** saprei *se* consigliare o no.  
 \*‘Sobre aquest problema, no el sabria si aconsellar o no’ (Rizzi, 1982: nota 38)
- (106) a. No **et** sabria *què* dir.  
 b. ?No **li** sabria *a qui* deixar tot això.
- (107) \*No **et** sé *si* demanar que vinguis ara per ajudar-me.

Val a dir que alguns autors han considerat que els contrastos entre els contextos de (105) i (107) i els casos en què el mot Qu- constitueix una frase —com a (106b)— conformen una prova a favor de la naturalesa de l'AC en tant que moviment de nucli (Kayne, 1989b: § 4.2.5; Martineau, 1991: 110-111; Rooryck, 1994). Des d'aquesta perspectiva, es planteja, doncs, de manera paral·lela als casos de negació, que la presència d'un altre nucli —en aquest cas, *se/si*— genera efectes d'intervenció. Ara bé, tal com nota Sportiche (1998: § 5.3.1), en els contextos en què hi ha moviment llarg de l'objecte —que és un cas clar de moviment frasal— sorgeixen les mateixes restriccions (108).<sup>67</sup> Els paral·lelismes entre aquest fenomen i l'AC conformen un argument a favor del moviment frasal dels clítics, com ja hem defensat prèviament.

- (108) \***Certe riposte** non *si* sanno mai *se* dare.  
 \*‘Certes respostes no se saben mai si donar’ (Rizzi, 1982: nota 38)

A banda del fet que aquesta restricció aparegui també amb casos de moviment llarg de l'objecte, cal remarcar que no tots els elements Qu- frasals permeten l'AC, tal com han apuntat prèviament Rizzi (1976, 1982: 35-36 i nota 38), Cinque (2004: 140) i Cardinaletti (2014b) per a l'italià (109); *vid.* també Moore (1994, nota 3), per al castellà. Observem els mateixos fets en català (110). En concret, sembla que en aquesta llengua els únics mots Qu- que no bloquegen l'AC són *què* i *a qui*, com hem mostrat a l'inici.

- (109) \*Non **lo** saprei *perché* fare.  
 \*‘No ho sabré per què fer’ (Cinque, 2004: 140)
- (110) a. \*No **li** saps *on/per* *què* donar.  
 b. \*Ja **la** saps *quan* donar?

<sup>67</sup> Sportiche (1998: 281) deriva l'agramaticalitat de l'AC i del moviment llarg de l'objecte del fet que *si* actua com a barrera per al desplaçament del T subordinat al matriu (seguint, en aquest punt, l'anàlisi d'autors com Kayne, 1989b, 1991), la qual cosa impedeix que tingui lloc el 'procés' de reestructuració.

Com observa Cardinaletti (2014: 144) per a l'italià, i com havia apuntat prèviament Moore (1994, nota 3) en el cas del castellà, una altra restricció que presenten aquestes estructures és que es tracta sempre de contextos negatius. Compareu, en aquest sentit, els exemples (111) i (112) del català.

(111) La veritat és que no **et** sé *què* dir.

(112) \*La veritat és que **et** sé *què* dir.

A banda, constatem que —com a mínim en català— sembla que també hi ha restriccions pel que fa a la naturalesa del clíctic. Tal com evidencien els contrastos que hi ha entre l'exemple que acabem de mostrar i els de (113), a diferència dels pronoms de primera o segona persones, l'ascens dels clíctics de tercera persona, en especial els d'acusatiu, dona lloc a estructures més marginals.

(113) a. ??No **els (hi)** saps *què* dir?

b. \*No **els** sabries a qui deixar?

Més enllà dels contextos que acabem de veure, convé assenyalar que la resta de verbs interrogatius bloquegen l'AC (*vid.* Cinque, 2004: 140, per a observacions similars en italià).

(114) a. \**Se'n preguntaven* *què* fer\_ , d'això.

b. \***La** va *endevinar* a qui donar\_.

Noteu que en el cas dels verbs com (114a) no podem sostenir que l'agramaticalitat es deu a la naturalesa pronominal del verb. Com hem mostrat a § 4.5.2, dins la classe de reestructuració hi ha diferents verbs pronominals que poden desencadenar l'ascens de diferents clíctics —fins i tot, de l'acusatiu. Per tant, la mala formació de (114a) s'ha d'atribuir a una altra restricció. En aquest sentit, i com ja hem avançat prèviament, els verbs interrogatius no formen part de la classe de reestructuració; no poden desencadenar cap dels efectes de transparència que hem recollit per al català. Els contextos següents evidencien que aquest grup selecciona una subordinada que conforma un domini opac.<sup>68</sup>

(115) a. \*No *s'ha preguntat* *què* fer **pas**.

b. \***Aquestes lleis** *es demanen* com aprovar al Parlament.

c. \*/??*Se pregunta* cómo hacer **María** esto.

A partir de tots els contrastos observats, cal explorar una via que doni compte de l'excepcionalitat de l'AC en determinats contextos amb el verb *saber*. En aquest sentit, és interessant

<sup>68</sup> Seria interessant de vincular el fet que no pertanyin a la classe de reestructuració al fet que precisament tots aquests casos s'han analitzat com estructures de control no obligatori, en què el subjecte subordinat pot rebre una lectura genèrica —*vid.* Chomsky (1981); Bresnan (1982); Manzini (1983); Hornstein (1999); però *vid.* Landau (2000 i posteriors) per a una classificació d'aquests verbs com a control obligatori. L'anàlisi d'aquestes estructures depassa els objectius de la nostra recerca. Per a una discussió d'aquests casos adreçem el lector a Janke (2007) i Barrie (2007).

la proposta de Cardinaletti (2014), que analitza aquests elements Qu- com a termes de polaritat febles, que situa en una posició interna del SI, a partir de les observacions fetes prèviament per Cinque (2004: 140).<sup>69</sup> Aquest autor indica que en estructures com les que hem vist abans (*no t'he sabut **què** dir / ?no li sabria **a qui** deixar tot això*) es desencadena una lectura retòrica sense la frase Qu-, de manera que serien equivalents a *no t'he sabut dir res / ?no li sabria deixar a **ningú***. Tenint en compte aquests paral·lelismes, defensem que la hipòtesi d'analitzar els mots Qu- en aquests contextos com a termes de polaritat febles rep suport del fet que apareixen precisament en contextos negatius —com hem vist abans— i també interrogatius (*em sabries què dir?*).<sup>70,71</sup>

Sostenim que la perspectiva d'anàlisi esmentada permet aportar llum no només al fet que el fenomen tingui lloc amb un nombre reduït de mots Qu- sinó també al fet que la resta de verbs interrogatius no puguin formar part d'aquests contextos. En tots aquests casos es tracta de mots Qu- vertaders que no poden ser reanalitzats com a termes de polaritat. Paral·lelament, és interessant de notar que precisament els verbs interrogatius, per als quals hem indicat abans la impossibilitat de desencadenar efectes de transparència (115), no poden legitimar termes de polaritat febles a llarga distància; compareu, en aquest sentit, (116a)-(116b), i (117a)-(117b).

- (116) a. \*No he esbrinat a qui donar-li *res*.  
 b. He esbrinat a qui *no* donar-li *res*.
- (117) a. \*No em pregunto com dir-ho a *ningú*.  
 b. Em pregunto com *no* dir-ho a *ningú*.

Com a remarca final, val a dir que, si bé sembla que una anàlisi en aquests termes permet d'explicar la interacció entre l'AC i els mots Qu- en un conjunt molt reduït de contextos de reestructuració, caldria explorar quina és l'extensió d'aquesta proposta.

<sup>69</sup> Cardinaletti (2014) s'hi refereix com a termes de polaritat afectius (*affective polarity items*) —etiqueta proposada per Klima (1964). D'acord amb la bibliografia més recent (Giannakidou, 2011) i amb els estudis sobre els diferents termes de polaritat en català (Espinal & Tubau, 2016; Llop, 2017) fem ús de l'etiqueta 'termes de polaritat febles' (*weak NPIs*) per designar tots aquells elements que poden ser legitimats en contextos no verídics. Per a una revisió de les diferents nomenclatures emprades en la bibliografia, adrecem el lector a Llop (2017: § 2.4.1).

<sup>70</sup> Cinque (2004: 141), en canvi, per tal de donar compte d'aquests casos, proposa que caldria assumir que *saber*, situat al nucli modal d'habilitat mental (*vid.* § 3.5.1 per a una revisió de la jerarquia de Cinque), «can take a single wh-CP layer above its ordinary functional XP complement (without full recursion of the extended functional projection)».

<sup>71</sup> Cal tenir present, però, que Cardinaletti (2014) assumeix que en aquests contextos *saber* ocupa una posició en la part funcional de la clàusula, seguint Cinque (2004, 2006) (*vid nota supra*). Tanmateix, la proposta que planteja no és incompatible amb una anàlisi com la que defensem per als verbs de reestructuració en tant que estructures biclausals defectives.



### 5.3.1.6 Altres interventors

A banda de la negació i dels casos que acabem de veure amb mots *Qu-*, hi ha un conjunt d'elements que també poden aparèixer entre el verb finit i l'infinitiu sense bloquejar el moviment del clític; la qual cosa palesa que els dos verbs no han de presentar una adjacència estricta, a diferència del que s'ha observat en d'altres llengües (*vid.* § 3.2.1).

(118) **Et** volien *ben* enredar. (Gavarró & Laca, 2002: 2673)

(119) En aquest moment en Joan **la** comença *probablement* a posar a l'olla (la carn)  
(Llinàs, 1991: 273)

En el conjunt dels parlars catalans, sembla que l'alguerès és el dialecte que presenta una major flexibilitat amb relació als tipus d'elements que poden intervenir entre els verbs de la seqüència; probablement, per influència del sard i de l'italià —però *vid.* Jones (1993: § 3.3.5) per a una mostra de diferents adverbis en sard que no poden aparèixer en aquestes estructures.

(120) Sí, sí, per la família, perquè avui **te** tens *també* de difendre.  
(conv. L'Alguer, 167-168, COD, 2003)

Si adoptem una perspectiva panromànica, observem que el mateix tipus d'elements són transparents per a l'AC.<sup>72</sup>

(121) a. No **le** ha empezado *todavía* a subir.  
b. Yo no **las** puedo *ahora* tener en cuenta para nada.  
[Castellà] (RAE, 2009: 1239)

(122) **Lo** verrò *subito* a scrivere.  
'El vindré ràpidament a escriure' [Italià] (Rizzi, 1982: 38)

(123) a. Todos **lhe** querem *sempre* falar.  
'Tots li volen parlar sempre' [Portuguès europeu] (Gonçalves, 1999: 253)  
b. Depois de terem faltado à aula, os alunos não **a** queriam *mesmo* enfrentar.  
'Després d'haver faltat a classe, els alumnes no s'hi volien realment confrontar'  
[Portuguès europeu] (Gonçalves, Carilho & Pereira, 2016: 540 nota 15)

(124) que dins aquestes camionetas se **i** podiá *tamben* crompar  
'que dins d'aquestes camionetes s'hi podia també comprar'  
[Occità] (Sèrgi Viaule, 2011, *apud*, BatelÒc)

<sup>72</sup> Luján (1980) assenyala que no hi pot haver material interventor entre l'infinitiu i el verb matriu excepte els complementadors preposicionals. Si bé les diferents llengües presenten variació pel que fa als diferents elements que hi poden aparèixer, l'adjacència entre els dos verbs no és pas estricta, tal com hem mostrat en aquest apartat.

Per tal de donar compte de l'absència d'adjacència entre els dos verbs, com hem avançat al capítol 3, alguns autors, com Baker (1988), postulen que en aquestes llengües la reestructuració té lloc a partir del moviment encobert a FL de l'infinitiu al verb matriu. Ara bé, a partir de postulats teòrics més recents, no cal haver de recórrer a una anàlisi d'aquest tipus; tal com hem defensat més amunt, la dependència entre el T subordinat i el T matriu no s'esdevé per mitjà de moviment sinó que s'estableix per concordança a llarga distància.

### 5.3.2 Factors condicionants

En aquest apartat, recollim alguns dels factors que hem pogut comprovar que també poden arribar a ser rellevants per a la presència o absència de l'AC.

#### 5.3.2.1 El tipus de clíctic

Un dels factors que incideix en l'AC és la naturalesa del clíctic. En aquest sentit, hem pogut constatar que hi ha clítics que ascendeixen més fàcilment que d'altres. Sembla que aquest fet es fa visible també a l'hora d'analitzar l'AC en els 'nous verbs de reestructuració'. Observeu els contrastos següents entre el clíctic locatiu (125a) i l'acusatiu de tercera persona (125b). Com hem avançat a § 4.5.2, aquestes asimetries són evidents en el cas dels verbs pronominals (126).<sup>73</sup>

- (125) a. Jo **hi** vaig proposar (d')anar ahir.  
 b. ?Jo **la/el** vaig proposar (de) veure ahir.
- (126) a. Al final no t'**hi** vas atrevir a participar.  
 b. ??Al final no te **la** vas atrevir a posar.

En concret, sembla que els clítics que ascendeixen amb més facilitat són el locatiu *hi*, el partitiu *en* i el neutre *ho*. En aquest sentit, és interessant de remarcar que aquestes observacions són coincidents amb les que recollia Badia (1947: § 163, § 170). L'autor advertia que precisament era amb *hi* i *en* que hi havia més AC. En canvi, els pronoms en què hem copsat menys tendència per a l'ascens són els clítics de tercera persona —fixeu-vos en els contrastos respecte els de primera i segona persones (127)-(128)— i el partitiu que representa l'argument intern dels verbs inacusatius —compareu (129a) i (129b).

- (127) a. Però si al final van guanyar-**{?te/-%lo}**.  
 b. Però si al final **{+-%et/el}** van guanyar.
- (128) a. va dir-**{?me/-%li}** que no vindria?

<sup>73</sup> Indiquem la preferència per a una posició del pronom per mitjà de (+/-)% i marquem amb ? els casos en què una posició determinada és considerada marginal.

Els contrastos que mostrem són extrets d'una enquesta de producció i una altra de percepció realitzades a 30 informants catalanoparlants. En aquesta secció i en les següents ens limitem a apuntar les tendències observades. Caldria dur a terme una anàlisi exhaustiva per tal de confirmar les preferències detectades.

- b.  $\{+ \% \mathbf{Em/li}\}$  va dir que no vindria?
- (129) a. **Ho** han decidit fer tots junts.
- b.  $\{N\}$  han decidit venir molts a Barcelona, de turistes.

El conjunt d'asimetries recollides revelen una escala implicativa, que representem a (130).<sup>74</sup>

$$(130) \quad hi > en_1 / ho > em/et/ens/us_{DAT/AC} > li/els_{DAT} > es > AC_{3F/M} > en_2$$

És interessant de remarcar que són precisament els clítics que se situen al capdamunt d'aquesta estructura els que tendeixen a aparèixer reduplicats —recuperem alguns dels exemples que hem mostrat prèviament; *vid.* § 2.3.2 per a una prospecció de diferents casos de reduplicació també des d'una perspectiva diacrònica.<sup>75</sup>

(131) S'**hi** va atrevir a anar-**hi**. (CPar.)

(132) N'han planificat fer-**ne** dos. (CPar.)

(133) si fas *algu* a casa teva i tens temps bé **ho** deus poder-**ho** fer.

(*COC, conversa 10, 985*)

Alhora, aquests mateixos clítics són els que se situen més avall de l'escala que indica Hualde (1992: 346) per a l'ordre dels pronoms en català (134) (*vid.* també E. Bonet, 2002: 973). Agraïm a Guglielmo Cinque haver-nos fet adonar d'aquest fet.

$$(134) \quad es - 2 - 1 - 3_{DAT} - 3_{AC} - en \text{ ho / hi}$$

L'escala que hem presentat més amunt, a (130), té un reflex en l'aplicació de l'AC en altres varietats romàniques. Precisament els clítics situats al capdamunt (*hi, en*) són els últims que s'han mantingut en francès en estructures residuals d'AC en aquesta llengua (*vid.* Kayne, 1975: cap. 2 nota 7 i referències que s'hi citen, 1991: 653 nota 18; Pollock, 1978: nota 18; Taraldsen, 1981: 258; Cinque, 2006: 101; Benincà & Cinque, 2019: II.2). Alhora, les asimetries que hem apuntat amb relació als clítics de primera i segona persones es fan visibles en franco-provençal, en alguns parlars del dialecte valdostà, en què l'AC sembla opcional en els temps compostos (*vid.* § 2.2.1). Tal com han observat diversos autors (*vid.*, en especial, Harris, 1969: 142), en aquests parlars l'AC està restringit al tipus de clíctic: als de primera i segona persones; per contra, els de tercera són els que tendeixen a ocupar una posició enclítica al participi. Paral·lelament, Fiéis & Madeira (2012: 278) ofereixen els contrastos de (135) entre els clítics d'acusatiu de tercera i de primera en portuguès europeu.

<sup>74</sup> Marquem com a  $en_2$  el clíctic que expressa l'argument intern dels verbs inacusatius.

<sup>75</sup> El fet que la naturalesa del clíctic —l'especificació pel que fa als trets que els defineixen— tingui repercussions en la sintaxi, és a dir, sigui rellevant per a l'AC i per a les estructures amb reduplicació donaria suport a la hipòtesi que els trets específics que caracteritzen els diferents pronoms apareixen ja en la sintaxi i no pas en el component postsintàctic.

Semblantment, Andrade (2010b: § 3.2.2.1), a partir de l'anàlisi de diferents corpus, sosté, també, que els clítics de primera són els que manifesten més tendència a ascendir.<sup>76,77</sup>

(135) a. ??A Maria quere-**o** ver.

‘La Maria el vol veure’

b. A Maria quere-**te** ver.

‘La Maria et vol veure’

Els fets que acabem de presentar posen de manifest que els clítics més inespecificats (*hi*, *en*, *ho*) i els ancorats al discurs (a banda del locatiu, els de primera i segona persones) són precisament els que manifesten una tendència per a l'AC. Hi retornem més endavant.

### 5.3.2.2 Altres factors

#### a) Gramaticalització dels verbs

Myhill (1988, 1989) indica, seguint els resultats que ofereix Bybee (1985), que l'AC és més freqüent en els verbs que expressen significats que en diverses llengües es representen en la flexió —*vid.* també Silva-Corvalán (1994: 128-129).<sup>78</sup> En aquest sentit, és interessant de vincular aquestes observacions al que ja hem apuntat prèviament: la possibilitat que hi hagi AC s'esdevé de manera gradual, segons el tipus de verb que encapçala l'estructura i també en funció de la forma no finita (participi > gerundi > infinitiu) (*vid.* en aquest sentit § 2.2.6).<sup>79</sup>

<sup>76</sup> Val a dir, però, que el portuguès europeu dona lloc a un escenari més complex: l'AC no només es pot veure influït per la presència d'elements proclitzadors (*vid.* Magro, 2004; Fiéis & Madeira, 2012) sinó també per restriccions fonològiques. Agraïxo a Anabela Gonçalves i Ana Maria Martins aquestes puntualitzacions.

<sup>77</sup> Myhill (1989: 358) sosté que en castellà el clíctic de segona persona ascendeix amb més facilitat que el de primera (però *vid.* Gill, 2000: § 4.2.1); per contra, Andrade (2010b: 177) assenyala l'ordre invers en portuguès europeu. En català no sembla que aquests dos clítics presentin un comportament diferent. A banda, hi ha autors que han copsat dissimetries pel que fa als clítics de tercera persona en funció de si són [+/-animats]. Així doncs, en alguns estudis, s'assenyala que la jerarquia d'animacitat (Silverstein, 1976) també incideix en l'AC. *vid.*, en aquest sentit, Myhill (1989: § 2), Gill (2000: § 4.2.1.6) i Schwenter & Torres-Cacoullous (2014) per al castellà; *vid.* Andrade (2010b: § 3.2.2.1 i referències que s'hi citen) per al portuguès europeu. Amb relació al català, no hem identificat aquest tipus de contrastos. Caldria dur a terme una prospecció acurada per determinar si el factor esmentat també constreny l'AC en aquesta llengua.

<sup>78</sup> Davies (1997) i, en especial, Cacoullous (2000: § 2.6 i referències que s'hi citen) correlacionen el grau de gramaticalització del verb matriu amb la freqüència d'ús (*vid.* també Andrade, 2010a, 2010b: § 3.2.2.4, per al portuguès europeu). De retruc, doncs, sostenen que aquest darrer factor és rellevant per a la presència de l'AC.

<sup>79</sup> Com hem mostrat al capítol 4, dins dels grups dels implicatius i dels desideratius no tots els verbs presenten un comportament uniforme pel que fa a l'AC. Tal com hem argüït a § 4.4, convé notar que les propietats temporals de les clàusules no finites que tots aquests verbs seleccionen com a complement també incideixen en l'AC i d'altres efectes de transparència.

## (136) Escala implicativa per a l'AC (versió final)

auxiliar + participi (temps compostos) > auxiliar 'estar' + gerundi > auxiliar 'anar' passat perifràstic + infinitiu > auxiliar 'ir' futur + infinitiu > Mod. > Asp. > v. tipus *intentar* / implicatius > desideratius / directius amb punt de perspectiva temporal dependent V1 > desideratius / directius amb punt de perspectiva temporal independent V1 > \*proposicionals > \*factius

Aquestes observacions són coincidents amb el que s'ha constatat en altres llengües. Fiéis & Madeira (2012: 277) també ofereixen una llista similar amb els diferents verbs d'elevació i de control que poden desencadenar l'AC en portuguès europeu. Alhora, Martineau (1991: 127), en examinar la pèrdua de l'AC en francès, sosté que els darrers verbs que el mantenen són els modals i els auxiliars (*vid.* també Benucci, 1989, 1997). En aquest sentit, cal tenir present que, com hem avançat al capítol precedent, Ross (1975) ja havia apuntat una relació implicativa similar entre diferents verbs amb relació a un conjunt de fenòmens que comporten dependències interclausals, entre els quals assenyalava l'AC. Al capdavant de la jerarquia hi situava els auxiliars i a l'extrem oposat, els factius (Ross, 1975: 424). A partir d'aquesta ordenació, l'autor defensava la interdependència entre les nocions de *clausematiness* —que remet, en certa manera, a la reestructuració— i d'auxiliaritat.

b) *Oralitat i registre*

L'AC pot dependre també d'un conjunt de factors de *performance* —manllevant els termes de Wanner (1986: 290)— que, com han advertit diversos autors, poden incidir en la realització de l'AC (Wanner, 1986: cap. 7 § 1.4; Myhill, 1988, 1989; Silva-Corvalán, 1994: § 4.3.1; Andrade, 2010a, 2010b: § 3.2; Fiéis & Madeira, 2012). Val a dir que no pretenem fer una anàlisi exhaustiva de tots aquests factors; ens limitem només a fer algunes consideracions a partir dels fets i de les tendències que hem pogut copsar.

La preferència per l'AC en funció del registre emprat s'ha destacat en diversos treballs —Davies (1995), Torres-Cacoullós (1999), Torres-Cacoullós (2000), per al castellà; Andrade (2010a) per al portuguès europeu. En aquest sentit, és interessant de notar que, com ja apuntava Wanner (1986: 290), sembla que hi ha una tendència a considerar que la variant sense AC és més formal que no pas l'estructura que presenta AC. Tenint en compte això, convé remarcar que precisament hi ha una preferència per l'AC en els registres col·loquials i en l'oralitat. Com ja hem ressaltat, les dades consultades en els diferents corpus orals (COD, COC i COA) i les procedents de les diferents converses espontànies que hem recollit confirmen aquests fets; en especial, en els contextos situats al capdamunt de l'escala que hem exposat més amunt (136). De fet, com hem advertit al capítol 2, l'AC esdevé —gairebé— categòric en les estructures d'auxiliar + infinitiu. Si tenim present la jerarquia esmentada, és interessant de subratllar l'apunt que ofereix Solà-Pujols (2002: nota 13) pel que fa a la incidència del registre en l'AC i la reestructuració. En concret, exposa que la classe de reestructuració nuclear (*the core class*) pertany al llenguatge planer, col·loquial. A partir

d'aquesta observació, és suggeridora la remarca que hi afegeix l'autor respecte del grup perifèric: «it can be observed that synonyms of restructuring verbs become restructuring to the extent they are widely used in plain speech». En aquest sentit, un exemple que posa de manifest la rellevància del registre és el verb *gosar*. Com hem indicat prèviament, en alguns parlars s'ha reemplaçat pel verb *atrevir-se*. Aquest canvi permet d'evidenciar per què molts parlants consideren marginal l'AC en aquest verb.

Paral·lelament, cal tenir en compte que la normativa també pot incidir en el caràcter opcional del fenomen.<sup>80</sup> En aquest sentit, doncs, esperaríem trobar un escenari paral·lel a d'altres fenòmens, com el que plantegen Meisel, Elsig & Bonnesen (2011) per a algunes estructures interrogatives amb inversió en francès que no formen part de la llengua col·loquial. Els autors detecten que aquest tipus de configuracions es consideren agramaticals en els primers estadis d'adquisició de la llengua i que a partir del contacte amb l'escolarització donen lloc a un escenari de molta variació. Ara bé, si retornem a l'AC, els estudis d'adquisició que s'han dut a terme en diferents revelen que totes dues opcions —amb AC i amb el clític a l'infinitiu— estan disponibles en els primers estadis (Rodríguez-Mondoñedo et al., 2006). Paral·lelament, a partir dels corpus analitzats, Guasti (1993b: nota 12) apunta que en italià l'estructura sense AC sembla que no apareix mai abans de l'opció amb AC —seria interessant investigar si aquests fets se sostenen també en el cas del català. A diferència d'aquests estudis, Silva-Corvalán (1994: § 4.3.1.2) sí que constata que la pressió de la prescripció afavoreix l'estructura sense AC en el cas d'algunes varietats de l'espanyol.<sup>81</sup> Tanmateix, les gramàtiques catalanes no presenten aquesta prescripció; ans al contrari: com hem indicat abans, Fabra (1918/1933: § 97) assenyala que l'AC «és perfectament admissible (i àdhuc recomanable)».

### c) L'edat

Com hem avançat al capítol precedent, volem destacar que un dels factors que hem detectat que incideix en l'AC és l'edat. En concret, constatem que són els parlants més joves els que empren més estructures amb AC; en especial, pel que fa als verbs que s'estenen més enllà de la classe 'tradicional' de reestructuració. Per a una anàlisi detallada de la correlació entre aquesta variable i l'AC i per a una mostra de les dades obtingudes adreçem el lector a Paradís (2014). És interessant de subratllar que aquests fets s'han detectat, també, en d'altres llengües. Com hem indicat prèviament, Gonçalves (1999, c.p.) i Magro (2005) intueixen un escenari similar en portuguès europeu. Paral·lelament, Illamola & Vila (2016) elaboren un estudi quantitatiu de la distribució pronominal en perífrasis del castellà, entre escolars de la Regió Metropolitana de Barcelona, els resultats del qual palesen que —de la mateixa manera al que hem observat en català— hi ha una tendència molt marcada a l'AC.

<sup>80</sup> Agraïm a Theresa Biberauer haver-nos fet adonar d'aquest fet.

<sup>81</sup> Cal subratllar, però, que la RAE (2009: § 16.12) no afavoreix cap dels dos patrons per sobre de l'altre.



varietats que manifesten AC i les que bloquegen el fenomen, com el francès o el portuguès del Brasil (137)? Quin és el *locus* de la variació? D'altra banda, què determina que, en una llengua en què hi hagi AC, el fenomen pugui tenir en algunes varietats un caràcter opcional, com és el cas del català i del castellà (139)? En quin aspecte divergeixen respecte de llengües com el sard o el napolità, en què l'AC és obligatori (138)?

Pel que fa a la primera qüestió, la variació observada entre llengües, ens plantejem de nou el següent: si les varietats en què no hi ha AC, com el francès o el portuguès del Brasil, també presenten reestructuració (§ 3.4) per què bloquegen l'AC? Tal com hem avançat prèviament, aquesta impossibilitat posa de manifest que la presència de  $C_{\text{def}}/T_{\text{def}}$  és necessària però no suficient per a l'AC. Per tal d'abordar aquesta qüestió, reprenem les dues hipòtesis que hem plantejat a l'inici del capítol.

a) La clàusula subordinada presenta un grau de defectivitat, però disposa de les condicions necessàries per legitimar el clíctic.

b) La clàusula subordinada és defectiva, el clíctic es legitima (sigui per mitjà de fusió interna o de concordança a llarga distància) des de la clàusula superior però es materialitza (*Spell Out*) a l'infinitiu.

Quant a l'assumpció d'a), la defectivitat es concreta, com hem mostrat més amunt, en la manca de valors pel que fa als trets temporals, que són legitimats des de la clàusula matriu, i en la presència de trets  $\phi$  incomplets [-persona]. Aquest darrer cas comporta la legitimació del subjecte de l'infinitiu des de la clàusula matriu; per mitjà de moviment, en les configuracions d'elevació, i a partir de concordança múltiple, en els contextos de control (§ 5.2.2). A partir d'aquesta caracterització, és necessari determinar quines són les condicions que fan possible la legitimació del clíctic des de l'interior de la subordinada. Per contra, la hipòtesi de b) comporta assumir que el clíctic és legitimat pel verb matriu però es materialitza sempre a baix. En aquest cas, doncs, caldria explicar a què es deu la tria de la còpia més baixa. En aquest apartat defensarem que la primera d'aquestes dues vies d'anàlisi permet donar compte dels fets observats.

A banda de la variació interlingüística pel que fa a l'AC, en el decurs d'aquesta tesi hem presentat un segon escenari: en la gran majoria de llengües que desencadenen l'AC el fenomen manifesta un caràcter opcional, com en català i castellà —si bé, tal com hem vist, en alguns casos amb una preferència per a l'AC. En d'altres, per contra, l'AC és obligatori, com el sard o el napolità. Quina característica hi ha darrere d'aquests dos patrons? En les llengües en què totes dues posicions són possibles quin tractament ha de rebre aquesta opcionalitat? En els apartats següents explorem totes aquestes qüestions i proposem una anàlisi que permeti d'explicar la variació observada.

#### 5.4.1 Algunes consideracions a l'entorn de l'opcionalitat

En el decurs d'aquesta tesi, hem defensat que l'AC és un fenomen opcional respecte de la reestructuració —en la línia del que han apuntat alguns autors (*vid.*, en especial, Cinque,



2004, 2006). Des d'aquesta perspectiva, doncs, l'AC no és una prova necessària per a la reestructuració: encara que no hi hagi efectes de transparència, l'anàlisi dels verbs de reestructuració serà sempre la mateixa; és a dir, l'estructura projectada serà idèntica en tots els casos. Així, si se segueix una aproximació com la de Cinque, la reestructuració es concreta en configuracions monoclausals en què els verbs d'aquesta classe se situen a la part funcional de la clàusula (*vid.* § 3.5 per a una revisió de la proposta).<sup>84</sup> En canvi, a partir de l'anàlisi que defensem aquí, la reestructuració es defineix pel caràcter defectiu de la clàusula subordinada: els verbs de reestructuració, ja siguin de control o d'elevació, seleccionen una subordinada defectiva, encapçalada per  $C_{\text{def}}/T_{\text{def}}$  (*vid.* § 5.2), independentment de la posició que hi ocupi el clític. Ara bé, la pregunta rellevant que convé adreçar és de quina manera podem formalitzar aquesta 'opcionalitat'.<sup>85</sup>

Com és ben sabut, es fa difícil trobar un encaix de l'opcionalitat dins el Programa Minimista, en què el desplaçament és sempre motivat, d'acord amb la condició d'Últim Recurs (*Last resort*). En aquest sentit, pel que fa a l'AC, l'anàlisi més estesa és que es deriva per raons morfològiques. Ara bé, convé tenir present que hi ha autors que han mirat de trobar un lloc dins del marc minimista per a l'existència de l'opcionalitat 'real' (*true optionality*). En són un exemple Biberauer & Richards (2006), que exploren una via d'anàlisi que doni compte del fet que en determinats casos dins d'una mateixa llengua hi pot haver contextos en què dues opcions siguin igualment possibles. En concret, sostenen que una única numeració pot donar lloc a dos resultats (*outputs*) diferents a la FF. Així doncs, els autors argüeixen que l'opcionalitat 'real' s'esdevé en aquells casos en què un tret PPA/tret d'aresta (*EPP/edge feature*) pot ser satisfet per dues o més estratègies diferents presents en una llengua. D'aquesta manera, doncs, defensem que es tracta de contextos que són semànticament vacus.

Si ens centrem en l'opcionalitat que manifesta l'AC, el que han apuntat alguns autors és que, contràriament al que preveu una anàlisi com la de Biberauer & Richards, aquest

<sup>84</sup> Tortora (2014b) també advoca per una proposta en què l'estructura sigui uniforme en tots els contextos. Amb tot, l'anàlisi que adopta té una reminiscència a les aproximacions basades en una doble subcategorització. L'autora formula una hipòtesi segons la qual un element podrà ser un hoste vàlid per al clític només si no conté un tret [finit]. Tenint en compte aquesta assumpció, l'AC es deu a la possibilitat que hi hagi una expansió del tret anterior (*feature spreading*), procedent de T, a l'oració no finita (Tortora, 2014b: § 2.4.1, § 4.). En altres paraules: el que sosté és que si la perifèria esquerra del verb de la subordinada actua de barrera per al tret [finit] no hi haurà AC, perquè l'hoste no contindrà [finit]; per contra, si el tret pot expandir-se fins a l'oració no finita, el clític s'haurà de desplaçar a un hoste superior, que no contingui aquest tret. Ho representem esquemàticament a (1) (*vid.* Tortora, 2014b: 154-155).

(1) a. Intentaré arreglar-**ho**.

[CP<sub>1</sub> [TP T<sub>[finit]</sub>] [FP<sub>1</sub> F<sub>1</sub>[finit]]... [XP X<sub>[finit]</sub>] [ZP Z<sub>[finit]</sub>] [VP [Clause<sub>2</sub> X<sub>[...]</sub> Y<sub>[...]</sub> Z<sub>[...]</sub>] [VP ...

b. **Ho** intentaré arreglar.

[CP<sub>1</sub> [TP T<sub>[finit]</sub>] [FP<sub>1</sub> F<sub>1</sub>[finit]]... [XP X<sub>[finit]</sub>] [ZP Z<sub>[finit]</sub>] [VP [Clause<sub>2</sub> X<sub>[finit]</sub> Y<sub>[finit]</sub> Z<sub>[finit]</sub>] [VP ...

Aquest raonament remet a les anàlisis que assumeixen que les projeccions de la subordinada són defectives en els casos en què hi ha AC. *vid.* § 3.5 per a una revisió d'altres aspectes de l'anàlisi de Tortora.

<sup>85</sup> Aquesta qüestió també és essencial de plantejar si s'adopta la proposta de Cinque (2004, 2006).

fenomen sí que pot donar lloc a efectes interpretatius (Napoli, 1981; Uriagereka, 1988: § 4.3.4, 2002; Gill, 2000; Andrade, 2010: § 2.2; Gallego, 2016). En aquest sentit, l'opcionalitat s'ha d'explicar en uns altres termes: la numeració serà diferent en cada cas. Així doncs, es pot plantejar la hipòtesi que en els contextos amb AC la numeració conté un *v* amb un tret PPA, que és el que motiva el moviment del clíctic a l'oració matriu. En canvi, en les estructures en què el clíctic es queda a la subordinada aquest tret és absent en la numeració. Aquest escenari seria compatible amb el supòsit que hem apuntat més amunt: el clíctic no es pot legitimar des de la clàusula subordinada i, per tant, és accessible a una sonda superior, *v*\*; de manera que la legitimació sempre serà a llarga distància (140). Aquesta és l'anàlisi que defensen Boeckx & Gallego (2008) i Gallego (2016).

$$(140) \quad v^* [C_{\text{def}} [T_{\text{def}} [CL \ v \dots \ t_{\text{cl}} ]]]$$

Des d'aquesta perspectiva, es preveu que: *i*) l'AC es produeixi per raons independents al Cas/concordança; *ii*) aquest desplaçament incideixi en el resultat (Chomsky 2001); en altres paraules: comporta que l'AC tingui efectes interpretatius. Aquesta és l'anàlisi que presenta Gallego (2016), que pren com a punt de partida les observacions prèvies d'Uriagereka (1988, 2001, 2002) i, alhora, de Napoli (1981: § 2.2, § 2.3), segons les quals l'AC pot incidir en la interpretació de l'estructura. Ara bé, quins efectes específics té en el resultat la presència del clíctic en la clàusula superior? Uriagereka (2002) vincula l'AC a la pragmàtica. En concret, apunta que el fenomen incideix en el discurs. Com ja havia exposat prèviament (Uriagereka, 1988: § 4.3.4.1.1.), l'autor apunta que la presència o absència d'AC dona lloc a lectures *de res/de dicto*, respectivament. Observeu els contrastos de (141).<sup>86</sup>

- (141) a. Pertenezco a la raza de fumadores que quieren [dejar**lo**] sin [querer**lo**] dejar.  
 b. # Pertenezco a la raza de fumadores que [**lo** quieren] dejar sin [querer**lo**] dejar.  
 [Castellà] (Uriagereka, 2002: 6)<sup>87</sup>

Uriagereka indica que les asimetries anteriors es deriven de la interpretació que reben els esdeveniments expressats en cada cas. En paraules de l'autor (2002: nota v): «the sentence has the import of claiming that, although one would want to quit smoking in unspecified terms [versió sense AC], when it comes to one's particular smoking habit [versió amb AC], then the desire isn't present (the well attested smoker's puzzle). If the climbing hadn't taken place in the last infinitival phrase, this subtlety of meaning would be lost, and the

<sup>86</sup> Com ens fa notar Catarina Magro, l'exemple següent, procedent d'un dels poemes de Pessoa —publicat sota l'heterònim d'Álvaro de Campos—, es podria considerar paral·lel a (141).

(1) Se **te** queres matar, porque não **te** queres matar?  
 'Si et vols matar per què no et vols matar?' (Álvaro de Campos, 26-4-1926)

<sup>87</sup> L'exemple és extret d'una columna de Terenci Moix publicada al diari *El País* (4/06/2000).

sentence would simply sound as contradictory as it does, say, in English ‘I wanted to quit without wanting to quit’». Val a dir, però, que, com el mateix autor remarca (Uriagereka, 1988: § 3.5, 2002: nota v), els contrastos esmentats són molt subtils; per a un recull de més exemples en castellà, *vid.* Gallego (2016: § 3.2).

A partir de l’aproximació anterior, la correlació entre l’AC i els efectes discursius assenyalats es podria derivar de la presència del clíctic en la posició F, situada entre C i T, que Uriagereka (1988, 1995, 2002) postula com un punt d’interfície amb la pragmàtica.<sup>88</sup> Des d’aquesta perspectiva, es podria argüir, doncs, que la diferència entre llengües en què mai no hi ha AC, com en francès, i llengües què sí que manifesten el fenomen s’explicaria per la presència o absència d’aquesta projecció F a la sintaxi (explícita) —compareu (142a) i (142b) respecte de (142c). En aquest sentit, és interessant de notar que una de les diferències que separa llengües com el portuguès i el francès és si manifesten una morfologia rica o empobrida, la qual cosa ens remetria, de nou, a la correlació apuntada per Kayne (1989b, 1991) entre l’AC i la naturalesa (no) pro-drop d’una llengua; hi retornem més endavant.<sup>89</sup>

- (142) a. [ *F-lo* [he intentado [hacer ]]] [Castellà]  
 b. [ Tenho-*F-o* [ t tentado [fazer ]]] [Port. E.]  
 c. [J’ai essayé [de **le** faire ]]] [Francès]

(Uriagereka, 2002: 2)

Semblantment, Napoli (1981) ja havia apuntat que l’AC podia donar lloc a diferències d’interpretació. Com ja hem avançat al capítol 3, l’autora planteja que l’AC desencadena una unificació temporal de l’estructura; és a dir, la posició del clíctic al capdamunt de l’estructura indica l’existència d’un únic esdeveniment.<sup>90</sup> Ara bé, a § 3.5.1 hem examinat diferents contextos que evidencien de manera clara que aquesta assumpció no se sosté. A banda d’aquests casos, Napoli ofereix estructures com les de (143), en què defensa que, malgrat tractar-se del mateix verb, la variació pel que fa a la posició del clíctic varia en funció de la interpretació que s’hi atribueixi: a (143a) el verb *voler* adquireix un valor d’intencionalitat. Per contra, a (143b) el sentit que adopta és de desig.

<sup>88</sup> Contràriament al que proposen altres autors, l’anàlisi d’Uriagereka permet imbricar la pragmàtica en l’estructura sense haver de recórrer a assumir un nou nivell de representació (Vallduví, 1992).

<sup>89</sup> Adoptant com a punt de partida les anàlisis i observacions d’Uriagereka (1988, 1995) i Uriagereka & Raposo (2005), és interessant la proposta que ofereix Gallego (2010c). L’autor examina les diferències derivades del que denomina el paràmetre F, a partir del qual posa de manifest que algunes llengües de subjecte nul disposen d’un moviment del verb més robust i, per tant, presenten, alhora, una perifèria esquerra més activa. D’aquesta manera, no només es pot donar compte dels contrastos entre llengües pro-drop i no pro-drop sinó també de les asimetries detectades entre llengües pro-drop com ara el català i el castellà —*vid.*, en especial, Gallego (2010c: cap. 3).

<sup>90</sup> Paral·lelament, Uriagereka (1988: § 4.3.4; 2001: § 6) apunta una possible correlació entre la posició del clíctic i la interpretació dels esdeveniments que s’hi representen; és a dir, d’alguna manera, l’AC comportaria una unificació eventiva.

- (143) a. Aspetta. **Ti** voglio regalare qualcosa.  
 'Espera. Et vull regalar alguna cosa'  
 b. Peccato; io voglio farti un regalo e tu non vuoi.<sup>91</sup>  
 'Llàstima; jo vull fer-te un regal i tu no vols'

[It.] (I. Calvino, 21/23 *apud* Napoli, 1981: 868)

Si traslladem aquests fets al català i al castellà, els contrastos previstos no són visibles.<sup>92</sup> El clíctic pot ocupar totes dues posicions independentment del context —si bé en català hi hauria una tendència a l'AC; sobretot, tenint en compte que es tracta d'un pronom de segona persona (*vid.* § 5.3.2.1 per a una descripció de com pot incidir la naturalesa del clíctic en l'AC). En aquest sentit, el que ens sembla interessant és apuntar que el fet que siguin precisament els clítics de primera i segona persones i el locatiu els que tenen més tendència a l'AC podria considerar-se una prova a favor d'establir un cert vincle entre l'AC i el discurs.

A banda de les propostes que acabem de veure, Gill (2000) i Andrade (2010a,b) argüeixen que la posició que pugui ocupar el clíctic en els contextos estudiats està pragmàticament condicionada per propietats discursives. Així, un dels aspectes que consideren rellevant és la relació que hi ha entre el clíctic i la topicalitat del seu referent; en paraules de Gill (2000: 158) «we suggest that the object clitic pronoun in preverbal position incorporates the topicality of the referent in the discourse. Therefore, our hypothesis proposes that the placement of the object clitic pronoun in preverbal position identifies the object as a topic which is salient in the discourse.» (*vid.* també Andrade, 2010b: § 4.5.1). Per il·lustrar-ho, ofereix l'exemple següent.

- (144) coge *la palanca<sub>i</sub>*, con dos o tres dedos, después, cuando ya se ha acostumbrado, que no tiene ... vamos, no tiene ninguna importancia el que **lo<sub>i</sub>** coja con la mano entera porque no se agarrota, entonces ya **lo<sub>i</sub>** puede coger.<sup>93</sup>

[Castellà] (Gill, 2000: 157)

A partir de contextos com els anteriors, Gill (2000: 66 i § 4.3) sosté que en una estructura que contingui informació ja coneguda, l'AC té lloc per mantenir «to keep the discourse topic salient»; de manera que des d'aquesta posició enllaça amb el referent present en una frase prèvia del discurs.

Amb tot, considerem que, si bé una aproximació en què l'AC estigui relacionat amb efectes interpretatius és atractiva i podria contribuir a aportar llum al fenomen de l'AC, no acaba

<sup>91</sup> L'exemple pertany al conte d'Italo Calvino «Un pomeriggio Adamo», dins del llibre *Ultimo viene il corvo* (1949).

<sup>92</sup> *vid.* també Wanner (1986: cap. 7 § 1.3) per a una revisió de la proposta de Napoli (1981). L'autor conclou que les asimetries esmentades no conformen el factor que determina que es produeixi o no l'AC.

<sup>93</sup> Noteu que el clíctic d'objecte (*lo*) i l'antecedent (*la palanca*) no concorden pel que fa al gènere. Gill (2000: 157 nota 31) detecta aquest fet en diverses de les entrevistes orals que duu a terme amb diferents informants castellanoparlants.

de ser concloent; les diferents evidències recollides no són prou fermes. A banda, en el cas concret del català, es fa molt difícil testar aquestes possibles diferències atesa la forta tendència a l'AC.<sup>94</sup>

Finalment, abans de cloure aquesta secció, volem considerar l'altra hipòtesi esbossada més amunt per tal de donar compte de l'opcionalitat. Si seguim un plantejament com el de Hornstein (2009, 2018), en què s'abandona la concordança i es postula la fusió (*merge*) com l'única operació bàsica, es podria sostenir com a hipòtesi alternativa que en totes les varietats —incloses aquelles en què no hi ha AC— el clíctic de l'infinitiu es fusiona internament amb la sonda matriu, però, en canvi, la còpia que es materialitza és la de baix, situada a la subordinada. Aquests fets revelen l'escenari invers a l'habitual, en què, seguint la Teoria del moviment amb còpia (*Copy-theory of movement*) (Chomsky, 1995; Bošković & Nunes, 2007), la còpia que se sol suprimir a FF és la més alta. En aquest sentit, convé tenir present que, com han argüït diversos autors, l'omissió de les còpies baixes a FF és una preferència i no pas l'única possibilitat; de manera que en determinats contextos la presència de restriccions prosòdiques pot incidir en la tria de la materialització de la còpia baixa (*P(ronounce) L(ow) C(opy)*) (Pesetsky, 1998; Bošković, 2001, 2002; Franks, 2000; Bobaljik, 2002; Bošković & Nunes, 2007).

Des d'aquesta darrera perspectiva, doncs, la variació pel que fa a l'AC se situaria a la FF. L'encert d'aquest tipus de propostes és que redueixen la diferència entre el moviment encobert i el moviment explícit a una tria per part de FF de quina còpia és la que es materialitza en cada cas. Tanmateix, una aproximació d'aquest tipus comporta, d'una banda, assumir que les llengües que mai no presenten AC materialitzen sistemàticament la còpia baixa; així doncs, aquest patró no seria una possibilitat sinó l'única opció. D'altra banda, s'hauria de considerar que en les llengües en què l'AC és opcional la materialització de la còpia baixa seria per raons de FF. El fet que en un context idèntic totes dues posicions siguin igualment possibles —com a mínim en el cas del català— invalida aquesta hipòtesi.

Un cop revisades diferents vies d'anàlisi per explicar l'opcionalitat que manifesta el fenomen de l'AC, advoquem en l'apartat següent per una proposta alternativa que doni compte no només de l'opcionalitat, és a dir, la variació dins d'una mateixa llengua, sinó, també, la variació interlingüística; en altres paraules: l'aproximació adoptada ha de poder explicar els tres patrons possibles que presenta l'AC: obligatorietat, opcionalitat i impossibilitat.

<sup>94</sup> Val a dir que l'adopció de la perspectiva que acabem d'exposar comporta examinar quin encaix pot tenir en les varietats que mai no presenten AC. En especial, si se sosté la hipòtesi apuntada més amunt segons la qual la legitimació del clíctic sempre té lloc des de la clàusula matriu encara que el pronom es materialitzi a baix. Tenint en compte aquest escenari, s'hauria d'assumir que en aquests casos no hi ha disponible un tret PPA que desencadeni el moviment del clíctic cap a la clàusula superior.

### 5.4.2 Dos tipus de reestructuració. La variació és a v\*

Fins ara hem examinat les hipòtesis a partir de les quals la variació pel que fa a l'AC és fruit de:

*i)* la presència/absència d'una subordinada que conformi un domini del tot opac —és a dir, que les capes C i T puguin manifestar un caràcter fasal.

*ii)* la interacció amb les interfícies. Des d'aquesta perspectiva, contràriament a la hipòtesi de (*i*), la subordinada és sempre defectiva, de manera que el clíctic es legitima des de la clàusula superior (sigui per mitjà de concordança a llarga distància o de fusió interna). Així doncs, l'AC estaria vinculat a l'existència d'efectes interpretatius; o, alternativament, la dependència de la materialització d'una de les dues còpies del clíctic seria el resultat de la presència de restriccions a la FF.

Arribats en aquest punt, reprenem la darrera hipòtesi plantejada a l'inici del capítol.

(145) La clàusula subordinada presenta un grau de defectivitat —està encapçalada per C<sub>def</sub>/T<sub>def</sub>— però disposa de les condicions necessàries per legitimar el clíctic.

Un plantejament com el de (145) comporta assumir que les condicions estructurals en què s'esdevé l'AC són diferents d'altres efectes de transparència; és a dir, ens situa davant d'un escenari en què en determinats contextos de reestructuració alguns dels elements de la subordinada són legitimats des de la clàusula superior, mentre que el clíctic queda legitimat —i, per tant, atrapat— a la clàusula no finita. La intersecció entre l'AC i la legitimació de la NegPres *pas*, que hem examinat al capítol 3, permet posar en evidència aquesta asimetria entre els diferents fenòmens associats a la reestructuració.

(146) No vol veure-**la** *pas*.

En els casos com els de (146), la NegPres *pas* és legitimada per un operador antiverídic situat a la clàusula principal (*vid.* § 3.3.4 per a una caracterització en més detall d'aquests contextos). La presència del clíctic a la subordinada no condiciona la possibilitat que s'esdevingui aquesta legitimació a llarga distància (147), la qual cosa, com hem defensat prèviament, és una prova a favor de la presència de C<sub>def</sub> a la subordinada.<sup>95</sup>

(147) [C No<sub>[+σ]</sub> [T [v\* vol [V [C<sub>def</sub> veure-**la** pas<sub>[+σ]</sub> ]]]]]

<sup>95</sup> *vid.* Llop & Paradís (2019) per a una caracterització de les estructures en què es pot legitimar la NegPres *pas* a llarga distància, que avala una anàlisi en els termes anteriors.

A partir d'aquests fets, doncs, la pregunta que convé adreçar és quin mecanisme fa possible que el clític aparegui *in situ* en configuracions com l'anterior; és a dir: quina és la diferència que hi ha entre la configuració de (147) i la de (148)? Quina propietat és la que defineix quina posició pot ocupar el clític a l'estructura?

(148) No **la** vol veure *pas*.

Sostenim que les dissimetries detectades pel que fa a l'AC respecte d'altres efectes de transparència són essencials per explicar els mecanismes que fan possible aquest fenomen. En altres paraules: com hem vist, el fet que les capes C i T de la subordinada siguin defectives quant als trets  $\phi$  i als trets temporals no és una condició suficient per a la presència de l'AC. ¿Com podem donar compte de la variació observada pel que fa a les diferents posicions ocupades pels clítics, un cop hem deixat de banda la hipòtesi de situar aquest escenari de variació a les interfícies? En aquest sentit, considerem que una peça clau per entendre la variació l'aporten les llengües en què l'AC és impossible, com ara el portuguès del Brasil o el francès. Com hem mostrat a § 3.4, en aquestes llengües la reestructuració es concreta per mitjà d'altres fenòmens que evidencien que la clàusula subordinada presenta també un grau de transparència, com ara la legitimació del TPN *nada* en el portuguès del Brasil (*vid.* Modesto, 2016) o alguns desplaçaments A' en francès, com l'ascens de l'adverbi o del quantificador *L-tous*. Argüim que aquests fets són una prova a favor de postular que en aquestes llengües les capes C i T també són defectives. L'anàlisi rep suport, alhora, del fet que, de la mateixa manera que observem en les llengües que presenten AC, els verbs de reestructuració conformen també estructures de control o d'elevació i manifesten la mateixa defectivitat temporal que hem descrit més amunt (*vid.* cap. 4 i § 5.2.2 per a una caracterització).

Atenent als fets que acabem d'exposar, cal cercar una anàlisi que, a banda del caràcter opcional del fenomen en llengües com el català o el castellà, doni compte, també, de la impossibilitat de l'AC en llengües com el francès.<sup>96</sup> Pensem que una altra qüestió que pot ajudar a dilucidar la naturalesa del fenomen és examinar si entre els diferents efectes de transparència repertoriats n'hi ha algun que pugui manifestar un paral·lelisme amb l'AC. En aquest sentit, és revelador que el fet que les varietats en què el clític no es pot desplaçar des del domini no finit són les que bloquegen el moviment llarg de l'objecte i la concordança amb SE.<sup>97</sup>

(149) \*Tous ces livres se doivent vendre la semaine prochaine. [Francès]

<sup>96</sup> Com hem descrit en detall al capítol 2, el francès conserva casos d'AC en els temps compostos —hi tornarem més endavant— i en les estructures de *faire-infinitiu*. Aquí, ens centrem en els casos que contenen verbs de control i d'elevació.

<sup>97</sup> *vid.* Rochette (1988: 245 nota 23) per a casos residuals de moviment llarg d'objecte en estructures encapçalades per verbs aspectuals. Paral·lelament, el portuguès del Brasil presenta alguns casos marginals de moviment llarg d'objecte i de concordança en estructures pronominals amb SE (Cyrino, c.p.; *vid.* Martins & Nunes, 2016; Gonçalves, 2016 i referències que s'hi citen).

- (150) \*Todos estes livros se devem vender na próxima semana. [Portuguès del Brasil]  
 ‘Tots aquests llibres s’han de vendre la setmana vinent’

Prenent en consideració aquest tipus de correlacions entre els diferents fenòmens de transparència en diverses varietats romàniques, proposem que la variació interlingüística pel que fa a la (im)possibilitat de l'AC es localitza a  $v^*$ . En concret, plantegem que la legitimació del clíctic a la subordinada té lloc en funció de la naturalesa dels trets que conformin  $v^*$ . A partir de l'assumpció presentada a § 1.2.2.1 que els clítics conformen un cas de moviment-A i es desplacen al nucli de fase  $v^*$ , en què se situen els trets  $u\phi$  (Torrego, 1998; Roberts, 2010a), els quals actuen com a sonda per al clíctic, que es trasllada a l'aresta de la fase (Mavrogiorgos, 2010; Gallego, 2016), plantegem els dos escenaris següents, seguint una anàlisi entre el clíctic i l'hoste en termes de sonda/meta (*probe/goal*): *i*) si  $v$  és  $\phi$  completa el clíctic serà legitimat a la subordinada i no hi haurà AC (151); *ii*) en canvi, si  $v$  és  $\phi$  defectiva, el clíctic quedarà disponible a una sonda superior, el  $v^*$  matriu (152). Sostenim que en aquests darrers casos el  $v_{\text{def}}$  de la subordinada és assimilable a la naturalesa que presenta en els contextos de concordança de participi (seguint Solà-Pujols, 2002), de manera que la defectivitat es concreta en l'absència del tret de [persona].<sup>98,99</sup>

- (151)  $v^*$  [C<sub>def</sub> [ T<sub>def</sub> [ Sv\*<sub>[u\phi]</sub> CL<sub>[i\phi, uCas]</sub> [v [SV [SD [pro ]]]]]]]

<sup>98</sup> Val a dir, però, que Solà-Pujols (2002) assumeix que  $v$  sempre és [-persona] en les estructures encapçalades per verbs de reestructuració, independentment de la posició del clíctic. Així doncs, des d'aquesta perspectiva, proposa que la variació pel que fa a l'AC depèn de la presència o absència a la subordinada de la projecció encarregada de la legitimació de cas, AGR<sub>O</sub>, en el cas dels clítics d'acusatiu (Belletti, 1994). Semblantment, des d'una aproximació teòrica més recent, Gonçalves (2016) apunta que el portuguès europeu, a diferència del portuguès del Brasil, pot presentar els nuclis Asp/ $v$  defectius; si bé l'autora postula que les capes C i T en aquesta darrera varietat són també  $\phi$  completes. És interessant d'assenyalar que, paral·lelament, Ambar et al. (2011) apunten que la variació pel que fa a d'altres fenòmens entre les dues varietats anteriors sorgeix de la naturalesa del nucli  $v^*$ . En concret, argüeixen que fenòmens com ara el moviment d'Aux-a-comp no tenen lloc en portuguès del Brasil perquè el verb no es desplaça fora del Sv, atès que tots els trets es legitimen internament.

<sup>99</sup> Quant a l'estructura interna dels clítics, com hem apuntat a § 1.2.2.1, seguim la via d'anàlisi proposada per Torrego (1988, 1998), Corver & Delfitto (1999), Uriagereka (1995, 2001), *i. a.*, a partir de la qual els clítics conformen el nucli d'un SD i seleccionen com a complement un element nominal nul. Tal com hem remarcat, un plantejament d'aquest tipus permet, d'una banda, donar compte de les estructures de doblat (*clitic doubling*) i, de l'altra, posar en relleu els paral·lelismes entre els clítics de tercera persona i els articles (Postal, 1969).

Ara bé, si ens fixem en la resta de clítics, no tots comparteixen la mateixa estructura interna. Malgrat això, plantegem que també són atrets per  $v^*$ . En aquest sentit, seguim —a grans trets— els plantejaments de Rezac (2011: § 4.7) i Roberts (2010: § 3.6.3), si bé les anàlisis esmentades no són del tot coincidents. *vid.* també Rizzi (2000: nota 2). Des de postulats teòrics anteriors, Solà-Pujols (2002: 240) planteja que la legitimació dels clítics que no són d'acusatiu té lloc en els nuclis AGR corresponents.



$$(152) \quad v^*_{[u\Phi]} [C_{\text{def}} [T_{\text{def}} [Sv_{\text{def}} [-\text{persona}] CL_{[i\Phi, u\text{Cas}]} [v_{\text{def}} [SV [SD \_ [pro ]]]]]]]$$

La línia d'anàlisi que defensem aquí permet donar compte de les dades recollides, les quals revelen que si hi ha AC les 'posicions intermèdies' (155) poden ser igual de possibles que les posicions més baixes o més altes (156).<sup>100</sup> Aquest fet és esperable un cop assumim que la clàusula en què es materialitza el clíctic és en la qual es legitima. Des d'aquesta aproximació, doncs, deixem de costat la via que el clíctic es pot legitimar per concordança a llarga distància (*vid.* § 5.4.1 per a un recull de propostes en aquesta línia). En aquest sentit, la present anàlisi seria compatible amb la hipòtesi plantejada per Hornstein (2009, 2018) segons la qual s'estableix que l'única operació bàsica és la fusió (*merge*); l'AC, doncs, seria el resultat d'una fusió interna entre el clíctic i l'hoste.<sup>101</sup>

(153) La pintora volia intentar evitar exposar l'obra al museu.

$$(154) \quad [\text{volia} [\text{intentar} [\text{evitar}_{[u\Phi]} \text{-la} [\dots v_{\text{def}} \text{exposar} \_ \text{al museu} ]]]]]$$

$$(155) \quad [\text{volia} [\text{intentar}_{[u\Phi]} \text{-la} \dots [\dots v_{\text{def}} \text{evitar} \_ \dots [\dots v_{\text{def}} \text{exposar} \_ \text{al museu} ]]]]]$$

$$(156) \quad [\text{la} \text{volia}_{[u\Phi]} \dots [\dots v_{\text{def}} \text{intentar} \_ \dots [\dots v_{\text{def}} \text{evitar} \_ \dots [\dots v_{\text{def}} \text{exposar} \_ ]]]]]$$

Així doncs, un cop el clíctic ha valorat els trets amb una  $v^*$  completa, ja no es pot moure a una clàusula superior; és a dir, esdevé inactiu, congelat (*frozen*); en canvi, si la  $v$  de

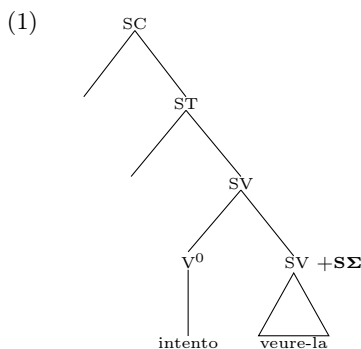
<sup>100</sup> Si bé, en el cas del català, com ja hem apuntat prèviament, sembla que hi ha una tendència a produir l'AC en el primer verb de l'estructura (156), la qual cosa considerem que seria un indicador que el canvi cap a l'obligatorietat de l'AC avança cap als hostes [+Fin]. En aquest sentit, és interessant de subratllar que els contextos recollits pertanyents als primers estadis de la llengua —en què el fenomen era obligatori (*vid.* § 2.3.1)— també presenten aquesta tendència. Tanmateix, caldria dur a terme una prospecció exhaustiva per tal de verificar la sistematicitat d'aquest patró.

<sup>101</sup> Convé recordar que, tal com hem apuntat en el decurs d'aquesta tesi i en especial a § 1.2.2.1, a partir de l'aproximació defensada aquí, sostenim que els clítics es traslladen com a SX i que, un cop s'adjunten a l'hoste, esdevenen nuclis (X) en el component morfològic.

la subordinada és  $\phi$  defectiva, el clíctic seguirà accessible a una sonda superior.<sup>102</sup> A partir d'aquesta perspectiva, doncs, assumim que els clítics estan subjectes a la Condició d'Activitat (*Activity Condition*) (Boeckx & Gallego, 2008; Gallego, 2016).<sup>103</sup> L'antilocaltat de l'AC, doncs, és només aparent, atès que no viola la CIF (*PIC*): les estructures de reestructuració presenten una subordinada encapçalada per  $C_{\text{def}}/T_{\text{def}}$  i, en els casos en què hi ha AC, la subordinada també conté  $v_{\text{def}}$ , de manera que el desplaçament del clíctic a la sonda  $v^*$  de la clàusula superior s'esdevé dins la mateixa fase.

Una anàlisi com la que presentem aquí podria explicar, també, la impossibilitat de l'AC en estructures de subjuntiu i els diferents patrons que pot presentar el fenomen en contextos d'auxiliar + participi. Amb relació al primer cas, malgrat ser contextos als quals, de manera general, se'ls ha atribuït un grau de defectivitat, contenen una  $v$  subordinada que és sempre  $\phi$  completa. Així, el comportament de l'AC en aquestes configuracions pot tenir encaix en una anàlisi com la que planteja Gallego (2010c: § 3.5; 2015), que hem descrit més amunt (*vid.* nota 35), a partir de la qual les estructures de subjuntiu són reanaltzades com a casos de MEC: la subordinada conté  $C_{\text{def}}/T_{\text{def}}$ , de manera que el subjecte és legitimat per mitjà de concordança a llarga distància pel  $v^*$  matriu; l'objecte, en canvi, atès que la  $v^*$  és  $\phi$

<sup>102</sup> En anàlisis més recents, Wurmbrand ofereix també un plantejament basat en efectes de congelació (*freezing effects*) per a l'AC i per als efectes de transparència de desordenament (*scrambling*), si bé adopta una aproximació al fenomen en uns termes diferents dels proposats aquí. En concret, l'autora, que segueix una anàlisi dels clítics com la de Sportiche (1996), assumeix que l'element associat al clíctic,  $\text{pro}_{\text{cl}}$ , situat en una posició argumental, s'insereix sense valors  $\phi$ , mentre que el clíctic, generat a la base, conté valors  $\phi$  però no presenta cap valor  $\theta$ . Tots dos elements entren en una dependència de valoració de trets, la qual cosa esdevé «semantically visible, hence criterial, and freezing arises» (Wurmbrand, 2015: 5). Des d'aquesta perspectiva, l'autora deriva la variació pel que fa a l'AC de la posició que ocupi el  $S\Sigma$  en l'estructura, que és la responsable que el clíctic quedi congelat a la posició en què es legitima. Així doncs, aquelles llengües en què  $S\Sigma$  se situï sempre al complement no finit són les que no presenten mai AC i en les quals el clíctic queda atrapat a la forma no finita —*vid.* més avall (1). (*vid.* Wurmbrand (2015b: § 4) per a una caracterització de la naturalesa i el rol de  $S\Sigma$  en aquests contextos. Això no vol dir, però, que en aquestes varietats no hi hagi reestructuració; Wurmbrand també postula que la reestructuració és universal. Com hem descrit abans, l'autora postula que els verbs de reestructuració projecten sempre la mateixa estructura (*size restructuring*); així, per exemple, en el cas dels verbs com *intentar* sempre seleccionen com a complement un SV. Per a més detalls d'aquesta proposta, *vid.* § 4.3.2 i, en especial, § 5.2.



<sup>103</sup> Val a dir, però, que, malgrat els paral·lelismes amb les propostes de Boeckx & Gallego (2008) i Gallego (2016), en aquestes aproximacions es postula que la legitimació del clíctic per part de  $v^*$  sempre té lloc a llarga distància, independentment de la posició que ocupi el clíctic. Per a més detalls d'aquesta perspectiva d'anàlisi, *vid.* § 5.4.1.

completa, rebria Cas a la subordinada.<sup>104</sup>

Pel que fa als contextos d'auxiliar + participi, tal com hem mostrat al capítol 2, en les varietats que se situen en el tercer estadi del que hem denominat Cicle de l'AC el participi és un hoste vàlid per al clíctic, com ara en portuguès del Brasil o en Borgomanerese. En aquest sentit, doncs, recuperem la hipòtesi que hem presentat a § 2.2.1, segons la qual en aquests casos el participi conté tots els trets  $\phi$  inclòs el de persona (*vid.* Bianchi & Figueredo, 1993; Shlonsky, 1997).<sup>105</sup> És interessant de remarcar que en llengües com el francès, que, com hem indicat al capítol 2, es troben en un procés de canvi pel que fa a la presència de l'AC però que encara no han arribat al tercer estadi de cicle, el fenomen es manté precisament en les estructures d'AUX + PARTICIPI —la qual cosa confirma l'escala implicativa que hem proposat per a l'AC.<sup>106</sup> Seguint la via d'anàlisi plantejada, es podria argüir que en aquesta llengua el participi presenta [-persona], de manera que l'AC té encara un caràcter obligatori en aquestes configuracions. Ara bé, convé recordar que alguns autors (Kayne, 1989, 1991; Benucci, 1989 i posteriors, *i.a.*) apunten que alguns parlars del francès poden presentar casos en què el pronom sí que pot cliticitzar en el participi (§ *vid.* 2.2.1 per a una mostra).

Des de la perspectiva d'anàlisi que defensem per a l'AC, la variació es localitzaria, doncs, en l'inventari funcional del lexicó, la qual cosa ens remet a la denominada Conjectura Borer-Chomsky (Baker, 2008).<sup>107</sup>

<sup>104</sup> Ens referim a les configuracions de subjuntiu com les que presenten el català o el castellà, que no són equiparables a les estructures finites en què hi pot haver AC, com per exemple en algunes varietats romàniques, com el Salentí (Terzi, 1994, 1997), o en els contextos de *da<sub>2</sub>* + present del serbi (Progovac, 1993; Stjepanović, 2001; Natasa Todorović, 2012). Tal com hem mostrat a § 4.4.4, aquestes configuracions conformarien casos de control finit.

A banda, volem insistir en el fet que, com ja hem ressaltat al capítol precedent, el subjuntiu no pot rebre una anàlisi uniforme.

<sup>105</sup> Belletti (2004: § 4) proposa que les asimetries que presenten els contextos de participi absolut i els temps compostos pel que fa a la posició del clíctic en italià estàndard es deuen també a una sintaxi verbal diferent; en concret, l'autora atribueix els dos patrons a la presència o absència en l'estructura de la projecció encarregada de legitimar els trets del clíctic AGR<sub>o</sub> (*vid.* també Rizzi (2000: § 2). Aquest plantejament remet al que proposa Solà-Pujols per a l'AC en la resta de contextos (*vid.* nota 96).

<sup>106</sup> Deixem de costat les configuracions causatives i de percepció, en què el fenomen encara es conserva en francès (*vid.* § 2.2.5).

<sup>107</sup> Baker formula la conjectura anterior a partir de les propostes prèvies de Borer (1984) i Chomsky (2001). Val a dir que Borer (1984: 3) és una de les primeres autores que situa la variació paramètrica en les propietats idiosincràtiques de les diferents peces lèxiques. En particular, apunta que «the availability of variation [is restricted] to the possibilities which are offered by one single component: the inflectional component». Posteriorment, Chomsky (2001) segueix la línia d'anàlisi d'ubicar la variació al lexicó, de manera que planteja que la variació paramètrica «is restricted to the lexicon, and insofar as syntactic computation is concerned, to a narrow category of morphological properties, primarily inflectional» (Chomsky, 2001: 2). És interessant de remarcar que la ubicació de la variació microparamètrica en les peces del lexicó mira d'oferir una solució al Problema de Plató (Chomsky, 1986b) —l'adquisició d'una llengua davant la pobresa de l'estímul. Per a una anàlisi minuciosa adrecem el lector a Fasanella (2014).

(157) *Conjectura Borer-Chomsky*

All parameters of variation are attributable to differences in the features of particular items (e.g. the functional heads) in the lexicon.

(Baker, 2008: 353)

A partir d'aquesta via, podem sostenir que la sintaxi és uniforme; la variació no es localitza en els principis o en les operacions de la sintaxi sinó que se situa en el contingut, en els trets formals dels nuclis funcionals (Fukui, 1988; Kayne, 2000; Roberts, 2010b) —*vid.* Picallo (2014) i Newmeyer (2017) per a un debat recent sobre l'anàlisi i l'encaix dels paràmetres en la teoria minimalista.

És interessant de notar que el fet de postular que l'AC depèn de la naturalesa que manifesti  $v^*$  ens remet a d'altres contextos en què un mateix verb pot conformar dues estructures diferents. En són un exemple els casos que analitzen Torrego (1989), per al castellà (158a), i Rigau (1995), per al català (158b), en què un verb inergatiu pot esdevenir inacusatiu en estructures en què hi ha un subjecte locatiu —*vid.* també IEC (2016: § 30.2.2).<sup>108</sup>

(158) a. Aquí han *dormido* animales. (Torrego, 1989: 255)

b. N'hi *dormen* molts. (Rigau, 1995: 414)

Aquest tipus de contextos posen de manifest la possibilitat que una mateixa arrel verbal pugui inserir-se en estructures diferents, la qual cosa entronca, en certa manera, amb la doble possibilitat que presenten les configuracions de reestructuració en funció de si hi té lloc o no l'AC. Des d'aquesta perspectiva, doncs, la variació entre les diferents llengües pel que fa al fenomen seria el resultat de quina de les dues estratègies és la que estaria disponible en cada llengua.<sup>109</sup>

Fins ara, hem argüït que la variació interlingüística pel que fa a l'AC se situa a  $v^*$ . Encara cal, però, donar compte d'un altre escenari: les llengües que, com el català, presenten tots dos patrons, amb AC i amb el clíctic a la forma no finita. Si allò que distingeix les llengües que presenten AC de les que mai no manifesten aquest fenomen és la naturalesa de  $v^*$  subordinat, quin tractament ha de rebre l'opcionalitat? En aquest sentit, doncs, proposem estendre l'anàlisi que acabem de plantejar per a la variació interlingüística (pel que fa a la (im)possibilitat de l'AC) a l'opcionalitat que manifesta el fenomen en llengües com el català. Així doncs, les llengües en què el clíctic pot ocupar en una mateixa estructura dues posicions diferents disposen de totes dues estratègies. Amb tot, considerem que l'opcionalitat pot

<sup>108</sup> Rigau (1995) assumeix que en les estructures d'inacusatiu hi té lloc la incorporació d'una preposició abstracta que els atorga un sentit estatiu o existencial. El clíctic oblic conforma el subjecte, que pot ser implícit o explícit. En aquest sentit, és interessant de subratllar l'extensió d'aquesta perspectiva als verbs de moviment. En concret, l'autora argüeix que els que denominem verbs inacusatius de moviment són en realitat un verb inergatiu al qual s'ha incorporat una preposició de coincidència central (Rigau, 1995: § 6.3).

<sup>109</sup> Agraïm a Gemma Rigau i Àngel J. Gallego haver-nos fet adonar d'aquest paral·lisme.

constituir un estadi transitori cap a la fixació del caràcter obligatori (un retorn al primer estadi del Cicle de l'AC) o impossible (un avenç cap al tercer estadi) del fenomen. Així doncs, el Cicle de l'AC (*vid.* § 2.3, § 4, per a una descripció) seria un reflex de quina de les dues estratègies presenta cada llengua per a aquests contextos.

Arribats en aquest punt, davant la variació que presenta l'AC, la pregunta que sorgeix és quines característiques diferencien les varietats que no desencadenen AC de les que sí que presenten aquest fenomen. Com hem avançat al capítol 2, una de les propietats que s'ha destacat en alguns estudis és el caràcter (no) pro-drop de les diferents llengües (Rochette, 1988; Kayne, 1989b, 1991; Pearce, 1990; Solà-Pujols, 2002; Rodrigues & Lightfoot, 2003; Ordóñez, 2012, *i.a.*; però *vid.* § 2.2.6 per a un recull d'aproximacions que qüestionen aquesta via). En aquest sentit, considerem que és interessant de tenir present, a l'hora de considerar les propostes que correlacionen el fenomen amb la presència de subjectes nuls en una llengua, quins són els resultats obtinguts en estudis d'adquisició. En concret, s'ha detectat que la disponibilitat de l'AC apareix en estadis inicials, en el moment en què s'adquireixen els clítics i els complements d'infinitiu, i de manera paral·lela a la fixació del paràmetre pro-drop (Wexler, 1998), tal com constaten Rodríguez-Mondoñedo et al. (2006) en castellà; *vid.* Vitorino & Lobo (2018) per a resultats similars en portuguès europeu.<sup>110</sup>

Ara bé, tot i la possible viabilitat de la correlació que acabem d'exposar, convé que hi afegim un matís important: a diferència del que s'ha indicat sovint en la bibliografia, el caràcter no pro-drop d'una varietat no comporta l'absència de reestructuració, tal com hem defensat en el decurs d'aquesta tesi. La perspectiva d'anàlisi que adoptem avala l'assumpció que la reestructuració és universal. L'absència d'AC en aquestes varietats, doncs, es deu a la naturalesa de  $v^*$ , que és  $\phi$  completa, la qual cosa no implica que no hi pugui haver altres fenòmens de transparència, tal com hem mostrat en detall al capítol 3 (*vid.* § 3.4). En aquest sentit, doncs, sostenim que la presència de subjectes nuls permetria caracteritzar un segon tipus de reestructuració, que s'identificaria amb els efectes de transparència 'clàssics', que, des dels treballs seminals de Rizzi (1976) i Aissen & Perlmutter (1976), s'han repertoriat en diferents varietats romàniques: l'AC, el moviment llarg de l'objecte i la concordança en

<sup>110</sup> Val a dir que s'ha observat que en llengües en què el clíctic no es pot desplaçar del domini no finit, com el francès, els nens poden produir estructures amb AC i, fins i tot, amb reduplicació, com recull Sportiche (1996: nota 50) (*Je le veux le voir* 'Jo el vull veure'l'). Semblantment, Hamann & Belletti (2006) i Sleeman (2010) ofereixen casos semblants d'AC en parlants bilingües francès-neerlandès. Pel que fa als estudis d'adquisició d'adults, Hamann & Belletti observen també casos d'AC en contextos d'L2 amb parlants en què la llengua materna no manifesta AC, com el portuguès del Brasil, o, fins i tot, en llengües que no disposen de clítics, com el xinès (Hamann & Belletti, 2006: § 4.2.4 i referències que s'hi citen). Davant d'aquests fets les autores sostenen que «the erroneous order [AC en contextos d'infinitiu] **has neither been in the input nor in the other/source language**, we speculate that at this point **we see UG at work**» (2006: 69) [la negreta és nostra]. Tenint en compte el conjunt de fets que acabem d'exposar, seria interessant poder recollir més proves per tal de determinar quina és la posició de l'AC respecte de la GU.

les construccions pronominals amb SE.<sup>111</sup>

Com a remarca final, volem fer èmfasi en la manera com per mitjà de la prospecció de la variació que manifesta l'AC no només hem pogut aprofundir en la naturalesa del fenomen sinó que, també, hem pogut reanalitzar el concepte de reestructuració.

## 5.5 Recapitulació

En aquest capítol, hem definit les propietats estructurals dels contextos de reestructuració. En concret, hem defensat que una anàlisi biclausal d'aquestes configuracions permet de donar compte de manera més plausible del conjunt de dades recollides. La presència de complementadors preposicionals, subjectes explícits o, en alguns casos, de la negació són algunes de les proves que hem examinat a favor d'aquesta anàlisi (§ 5.2.1, § 5.3.1). Per tal de resoldre l'aparent violació de localitat que comporten els diversos fenòmens associats a la reestructuració, hem postulat que les capes C/T de la subordinada tenen una naturalesa defectiva (§ 5.2.2). De manera específica, hem argüït que la defectivitat es concreta, d'una banda, en l'absència de valor pel que fa als trets  $\Phi$  (assumim que no contenen [+persona]); la qual cosa implica que la legitimació del subjecte tingui lloc des de la clàusula superior, per mitjà de concordança múltiple (*multiple agree*), en el cas dels verbs de control, i mitjançant fusió interna, en el cas dels verbs d'elevació. D'altra banda, la defectivitat es tradueix, també, en l'absència de valor pel que fa als trets temporals. En aquest sentit, hem proposat una correspondència entre les propietats semàntiques —analitzades al capítol 4— i sintàctiques dels verbs de la classe de reestructuració. De manera precisa: hem plantejat que la defectivitat temporal —el fet que manifestin una orientació temporal especificada— es deriva de la presència d'un tret T(emporal) no valorat a C-T (a diferència dels verbs que no són de reestructuració, *vid.* (159c) més avall), que serà legitimat per mitjà de concordança a llarga distància a la clàusula matriu. Com ja hem remarcat, aquesta aproximació recupera l'essència de les anàlisis prèvies sobre la reestructuració en què el temps també tenia un rol destacat (Kayne, 1989b; Terzi, 1994, 1996; Roberts, 1997; Gonçalves, 1999 i posteriors; *i. a.*). Alhora, hem postulat que les diferències pel que fa a les propietats temporals entre els diferents verbs de reestructuració, que hem examinat al capítol 4, són el resultat de la presència d'un tret T<sub>esd</sub> valorat o no valorat a C-T. Així, hem proposat la caracterització de (159), que permet de fer distincions no només entre els diversos verbs de reestructuració sinó també entre aquesta classe i els verbs que no en formen part (els factius i els proposicionals).

<sup>111</sup> Si bé sovint s'ha inclòs també en aquest grup el canvi d'auxiliar, el conjunt reduït de contextos en què s'aplica en comparació amb la resta de fenòmens palesa que caldria considerar-lo de manera separada, atenent a les particularitats de les estructures i dels verbs en què pot aparèixer. *vid.* § 3.3.1 i referències que s'hi citen.

- (159) a. Verbs de reestructuració (I) simultanis: C-T<sub>[T<sub>esd</sub>]</sub>, [T<sub>esd</sub>]  
 b. Verbs de reestructuració (II) prospectius: C-T<sub>[T<sub>esd</sub> val]</sub>, [T<sub>esd</sub> val]  
 c. Verbs de no reestructuració: C-T<sub>[T<sub>esd</sub> val]</sub>, [T<sub>esd</sub> val]

Tal com hem recollit a (159), els verbs de reestructuració (I) (p.e. els implicatius, aspectuals) contenen un tret T<sub>esd</sub>, que haurà de ser valorat a la clàusula matriu, la qual cosa dona lloc a una sobreposició dels dos esdeveniments. Per contra, en els verbs de reestructuració (II) (p.e. els desideratius), en què la subordinada presenta una lectura prospectiva —no realitzada en termes de Stowell (1982)— respecte de l'esdeveniment matriu, la clàusula no finita conté el tret T<sub>esd</sub> valorat. Pel que fa als verbs que hem deixat fora de la classe de reestructuració, si bé la caracterització de (159c) evidencia un paral·lelisme respecte dels verbs de reestructuració (II), tots dos presenten temps semàntic —o el que n'hem denominat T<sub>esd</sub>—, els proposicionals i factius es distingeixen perquè contenen un tret T(emps) a C valorat (159c) (en la línia del que sostenen Ambar, 2007; Duarte, Gonçalves & Santos, 2014). Tanmateix, com hem advertit més amunt, aquests darrers no conformen dominis del tot opacs per a dependències a llarga distància, atès que poden constituir estructures de control. En aquest sentit, doncs, hem assumit que, de la mateixa manera que els verbs de reestructuració, són defectius pel que fa als trets  $\phi$  [-persona]. Per tal d'explicar per què en aquests contextos el complement actua com una illa sintàctica per als efectes de transparència associats a la reestructuració, hem defensat que presenten una estructura més complexa (§ 5.2.3). En concret, hem argüït que contenen un complement nominal que intervé entre la clàusula matriu i la subordinada. Seguint les propostes prèvies de Gallego & Uriagereka (2011, en premsa), Uriagereka (2015) per explicar les asimetries entre el subjuntiu i l'indicatiu, hem apuntat que l'opacitat de la clàusula subordinada es deriva de l'aplicació de l'operació de *SubMerge* (o *undermerge*, en els termes de Pesetsky, 2007), a partir de la qual la clàusula d'infinitiu adquireix un estatus d'especificador. Amb tot, hem mostrat que el fet que el subjecte sigui legitimat a la clàusula matriu evidencia que en un estadi inicial de la derivació la clàusula presenta un estatus argumental. Com a remarca final pel que fa a l'anàlisi suggerida per als verbs proposicionals i factius, hem apuntat que permet posar de manifest les semblances que hi ha entre el nivell nominal i en l'àmbit oracional amb relació a les estratègies de selecció d'arguments.

La segona part del capítol l'hem dedicada a l'anàlisi de l'AC. Primerament, hem caracteritzat algunes de les restriccions que operen en l'extracció dels clítics (§ 5.3.1) i que avalen una anàlisi per mitjà de moviment. Així, hem analitzat la impossibilitat que l'AC tingui lloc des de clàusules adjuntes (§ 5.3.1.1) i oracions finites (§ 5.3.1.2); en aquest darrer cas, exceptuant alguns contextos de control finit, examinats prèviament al capítol 4. A banda, hem corroborat que l'AC té lloc en estructures en què la presència de diversos elements —inclosa la negació en determinats casos (§ 5.3.1.4)— entre els diferents verbs de la seqüència no bloqueja l'AC; la qual cosa conforma una prova a favor de l'anàlisi biclausal proposada. Tot seguit, hem assenyalat alguns dels factors que hem comprovat que poden incidir en la presència del fenomen. En concret, hem reflectit per mitjà d'una escala implicativa la

tendència copsada segons la qual hi ha clítics que ascendeixen més fàcilment que no pas d'altres (§ 5.3.2.1). Paral·lelament, hem reprès la idea que la possibilitat que una varietat presenti AC s'esdevé de manera gradual, tal com hem defensat al capítol 4, segons el tipus de verb que encapçali l'estructura i també en funció de la forma no finita seleccionada com a complement (participi > gerundi > infinitiu) (§ 5.3.2.2a), la qual cosa entronca amb les dades interlingüístiques analitzades al capítol 2. A banda d'aquests aspectes, hem assenyalat, també, el registre oral i l'edat com a factors que també tenen una incidència en el fenomen (§ 5.3.2.2b,c).

Un cop examinades les restriccions i els factors que incideixen en l'AC, hem plantejat una anàlisi per tal de donar compte de la variació observada no només entre diferents varietats romàniques sinó també dins d'una mateixa llengua (§ 5.4). Així doncs, hem explorat els dos escenaris principals: la variació pel que fa a la (im)possibilitat de l'AC i l'opcionalitat que manifesta el fenomen en moltes de les llengües en què és present. Per tal de definir quin és el *locus* de la variació, hem adoptat com a punt de partida la constatació que la reestructuració, és a dir, el fet que les capes C i T de la subordinada siguin defectives pel que fa als trets  $\phi$  i als trets temporals, no és una condició suficient per a la presència de l'AC. A partir d'aquest fet, després de revisar diverses vies d'anàlisi segons les quals el clíctic es legitima sempre a la clàusula matriu i la variació pel que fa a la posició se situa a les interfícies (com a resultat de l'existència d'efectes interpretatius o de restriccions a la FF) (§ 5.4.1), hem defensat la hipòtesi segons la qual, malgrat que la clàusula subordinada presenti un grau de defectivitat, disposa de les condicions necessàries per legitimar el clíctic (§ 5.4.2). En aquest sentit, hem considerat revelador que les varietats en què no hi ha AC són les mateixes que bloquegen el moviment llarg de l'objecte i la concordança amb SE. Tenint en compte el conjunt de fets observats, l'anàlisi proposada ubica la variació en els trets que conformen el  $v^*$  de la subordinada: si és  $\phi$  defectiu —conté [-persona], de manera paral·lela als contextos de concordança de participi (Solà-Pujols, 2002)— el clíctic es desplaçarà a una sonda superior,  $v^*$  matriu, per tal de ser legitimat. Per contra, si  $v^*$  és  $\phi$  completa el clíctic quedarà atrapat a la subordinada i ja no serà accessible a la clàusula superior.

En síntesi, l'aproximació que defensem comporta una redefinició de la reestructuració. Així, tal com hem defensat en el decurs d'aquesta tesi, la reestructuració és universal. Allò que caracteritza aquest tipus de contextos és que els verbs d'aquesta classe seleccionen com a complement una subordinada que conforma un  $C_{\text{def}}-T_{\text{def}}$ . Així doncs, el temps i el subjecte (sigui una configuració de control o d'elevació) seran legitimats a l'oració matriu. Aquesta transparència de les capes més altes de la subordinada explicaria la presència d'alguns efectes de transparència, com ara la legitimació a llarga distància de TPNs o moviments A' com l'ascens de determinats adverbis. Alguns d'aquests fets són visibles no només en català sinó també en llengües sense AC com el portuguès del Brasil o el francès. Paral·lelament, els efectes de reestructuració 'clàssics', l'AC, el moviment llarg de l'objecte i la concordança en les construccions pronominals amb SE, són indicadors d'un segon tipus de reestructuració, que només és possible en les varietats romàniques en què la subordinada presenta un grau més de transparència, que es concreta en la presència de  $v \phi$  defectiu [-persona]. Seguint la



hipòtesi presentada inicialment per Kayne (1989b, 1991), hem suggerit que aquest segon tipus de reestructuració —pel que fa a l'àmbit romànic— estaria vinculat a la naturalesa pro-drop de llengües com el català i el castellà, en les quals és present. Finalment, amb relació als canvis que manifesten les llengües quant a l'abast dels fenòmens vinculats a aquest tipus de reestructuració —com hem mostrat, en especial, en el cas de l'AC— hem constatat que estan subjectes a l'escala implicativa proposada, segons el tipus de verb que encapçali l'estructura.

En definitiva, l'aproximació a la reestructuració que hem presentat aquí ens ha permès d'aportar llum a la correlació que manté amb l'epifenomen que s'ha considerat més representatiu al llarg de la bibliografia: l'AC. Val a dir que el present estudi obre nous interrogants sobre la naturalesa de la reestructuració i els contextos en els quals es concreta. Caldrà, doncs, seguir analitzant quin és el comportament de les diferents llengües naturals en diferents dominis oracionals que manifestin un grau de transparència per tal de dilucidar els mecanismes que ofereix la GU per establir dependències interclausals.



# Capítol 6

## Conclusions

A goal is a dream with a finish line

Duke Ellington

The central aim of this dissertation has been to analyze Clitic Climbing (CC hereafter) and to define the correlation with respect to restructuring and control. In particular, there have been three goals: to delimitate the scope of CC; to provide a descriptive and formal approach to linguistic variation regarding the application of the phenomenon across Romance varieties and intralinguistically; to prove that CC is not a sufficient condition for restructuring to occur, and, meanwhile, to redefine restructuring as a gradual phenomenon.

**Chapter 1** has been dedicated to the introduction of the research. In the first part, I have presented the main goals and research questions; I have illustrated the structure of the thesis and I have described the methodology used for the data collection. In the second part, I have introduced the theoretical framework. I have offered a brief description of the theoretical assumptions within the Minimalist framework relevant for my analysis with a special emphasis on the formal assumptions regarding the treatment of clitics. In particular, I have advocated for an analysis of these elements based on movement approaches (Kayne, 1975 and subsequent work) and I have argued in favour of an analysis of clitics as involving two steps XP/X (Sportiche, 1996; Solà-Pujols, 2002; Panagiotidis, 2002; Mavrogiorgos, 2010, *a.o.*).

In **chapter 2** I have offered a characterization of clitic distribution in: *a*) compound tenses (AUX + PARTICIPLE); *b*) AUX + GERUND; *c*) AUX-*vaig* ‘go’ + INFINITIVE (periphrastic past); *d*) Modal/Aspectual + INFINITIVE; *e*) *fer*-infinitive and ECM structures. I have examined clitic distribution in all these structures in the varieties of Catalan establishing a comparative analysis with other Romance languages. Thus, I have adopted a twofold perspective: interdialectal and cross-linguistic. In this sense, the main contributions in this chapter are, on the one hand, the characterization of particular cases of microvariation detected among the varieties of Catalan; on the other hand, the presentation of a sketchy

pan-Romance scenario, which offers different cross-linguistic patterns regarding CC. As for the variation attested among Catalan dialects, I have shown that, although CC is optional, there is a strong tendency for the CC pattern to appear to the extent that in some varieties CC is mandatory in some particular contexts: in AUX-*vaig* ‘go’ + INFINITIVE structures in Roussillonese and, in some Balearic varieties, in AUX + GERUND contexts. The analysis of the pan-Romance scenario has led me to the following implicational generalization.

(1) *Cross-linguistic implication for CC*

If a variety never presents CC in compound tenses, then it does not show CC on a [+Finite] form in any other contexts.

The generalization in (1) is reinforced by diachronic data as demonstrated in the second part of the chapter. In particular, I have shown that the adoption of a diachronic perspective is essential to understand the kaleidoscopic scenario drawn by current Romance varieties with respect to CC. In a nutshell, the analysis of diachronic data illustrates that CC was applied to old Romance languages including all the aforementioned contexts and including a large group of main verbs. In this sense, an extremely revealing discovery consists in the fact that the varieties which do not synchronically present CC or in which this phenomenon is confined to a reduced number of contexts did present CC in all these structures. The interweaving of data from both axes, synchronic and diachronic, brings to light the current pan-Romance scenario as the result of the evolution of each language with respect to the application of CC. I have represented the change in CC patterns manifested by Romance languages calling it ‘CC Cycle’.

(2) *CC Cycle*

**1 Stage** CL + V + V<sub>[-FIN]</sub>

**2 Stage** (CL) + V + V<sub>[-FIN]</sub> + (CL)

**3 Stage** V + V<sub>[-FIN]</sub> + CL

Romance varieties departed from an initial stage in which CC was (broadly) mandatory, and then they changed to a second stage in which the structure with the clitic downstairs gradually spread to different contexts. At the second stage, it was possible to find several clitic reduplication cases. In this sense, I have defended that this may be seen as a reflection of a process of a pattern change (as it has been previously suggested for different languages by Benucci, 1989; Parry, 1994; Tortora, 2014; Pescarini, 2018). Thus, at this second stage, I have shown that there are two possible further changes: a forward move to the third stage, in which CC becomes impossible. Or, conversely, a return to the first stage in which CC was obligatory. In the case of Catalan, I have shown that diachronic data—including clitic reduplication patterns—seem to reveal that Catalan changed to the second stage around XIII century (earlier than it has been pointed out in the literature). Regarding synchronic data, the existence of several cases of clitic reduplication across dialects is striking. Contrary to what has been previously noted, it seems that reduplication patterns are more productive

in some varieties, e.g., in the case of Algherese and Tortosí. I have used all these facts to support the hypothesis that Catalan is returning to the first stage of the CC Cycle.

In **chapter 3** I have focused on the characterization of restructuring and its correlation with CC. In the first part, I have approached the intersection between both the phenomena by exploring other transparency effects manifested in Catalan. In particular, I have discussed how restructuring gets visible in Catalan: apart from CC, I have included long object movement, SE-agreement, long tough movement and subject inversion. Beyond these phenomena, I have provided a new restructuring test (following the previous work in Llop & Paradís, 2017, 2019): the long-distance licensing of the presuppositional negative marker *pas* in the embedded clause in some Catalan dialects.

Although there is a wide-spread assumption in the literature that CC is the hallmark of restructuring, taking into consideration the analysis of the intersection between all the aforementioned phenomena and CC, I have verified the hypothesis in (3) (in line with Cinque, 2004, 2006).

- (3) The absence of CC does not entail the absence of restructuring.

Hence, I have demonstrated that CC is a facultative epiphenomenon of restructuring. I have reinforced this hypothesis by exploring CC in Croatian. At the same time, I have checked that the absence of CC in a particular language, as is the case of French or Brazilian Portuguese, does not entail the absence of restructuring in this language. Different sets of transparency effects displayed by several languages examined in the second part of this chapter provide strong support for this hypothesis. Therefore, the cross-linguistic data support the claim that restructuring is universal. Languages vary in the way that becomes visible; that is, the repertoire of transparency effects is associated with a particular language.

In the third part of the chapter, having defended the hypothesis that restructuring is found cross-linguistically, I have explored the grammatical properties related to restructuring in order to define its nature. I have proposed the hypothesis that restructuring does not have an arbitrary character. I have shown two facts which reinforce this assumption: I have verified that, as Cinque (2004, 2006) previously noted, verbs triggering different transparency effects do not vary substantially from one language to another. In other words, they comprise —broadly speaking— a ‘stable class’ (although it may show different degrees of variation, as I have pointed out in chapter 4). At the same time, I have noted that the second striking fact is that verbs that systematically block restructuring phenomena are always the same: propositional and factive verbs.

Given all these findings, I have dedicated the last part of the chapter to analyzing the properties that define the restructuring class. More precisely, I have provided evidence against a monolithic treatment of restructuring verbs; specifically, I have collected a set of arguments (e.g. the presence of internal arguments in some restructuring verbs) that casts

doubt on functional approaches. Hence, contrary to functional analysis of restructuring verbs (Napoli, 1981, Rochette, 1988; Rosen, 1989; Cinque, 2004, 2006; Grano, 2015, *a.o.*) I have advocated for an approach which distinguishes between control and raising verbs.

In **chapter 4** I have defined the extension of CC and the intersection between restructuring and control. One of the most salient contributions of this chapter is the delimitation of the scope of CC and restructuring in Catalan with unexplored data. I point out that, despite CC being extended to a large group of verbs, the same verbs may display other transparency effects; hence, I have verified that CC does not go beyond restructuring. One relevant observation is that the scope of both the phenomena does not only include raising verbs but also several control verbs (including a large group of object control verbs). In this sense, another important contribution of this chapter is the implications for the control theory that I have analyzed here: I have argued that exhaustive/partial control division does not hold either in Catalan nor in Spanish. In particular, I have provided strong evidence to reanalyze partial control structures as exhaustive control structures which contain an overt comitative realized by the oblique clitic *hi* in the majority of Catalan dialects and an implicit comitative in Tortosí, Valencian and Spanish. Crucially, at the same time, I have noted that the overt comitative can also show up in those verbs classified as exhaustive control. Therefore, the plurality of the embedded subject is not a result of PRO being semantically plural or denoting a group but it is the result of the presence of an overt/implicit comitative.

Once I have claimed that control verbs in Catalan enter exhaustive control structures, I point out that the correlation in (4), which is a common view in the literature (Wurmbrand, 1998; Cinque, 2004; Grano, 2015, *a.o.*), is not sufficient to restrict the restructuring class.

(4) exhaustive control verbs  $\rightarrow$  restructuring

Indeed, propositional and factive verbs, which block systematically transparency effects, are also exhaustive control verbs with the possibility to include an overt comitative. Therefore, it has become necessary to look for another property that allows to distinguish these verbs. Thus, I have proposed that the crucial difference between these verbs and restructuring verbs has to be related to their temporal properties. Hence, after having offered a characterization of the temporal properties of different control verbs, I have claimed that the relevant property to distinguish restructuring verbs from non-restructuring verbs is their temporal orientation. More precisely, I have noted that restructuring verbs are those constraining the temporal orientation of the embedded clause, so that the embedded event can only have a simultaneous reading (as is the case of aspectual or implicative verbs) or a prospective reading (as is the case of desiderative or directive verbs). Conversely, propositional and factive verbs display a neutral temporal orientation so that their embedded clause can have all possible readings: anteriority, simultaneous and prospective. In this sense, an outstanding fact I have been able to ascertain is the availability of eventive readings of

propositional verbs in Romance which contrasts with the restrictions attested in English—in accordance with Bošković's (1997) results. Furthermore, I have shown that restructuring verbs also manifest different temporal properties which may have an incidence on the degree of transparency displayed by their embedded clause. In particular, following the previous analysis by Gonçalves, Cunha & Silvano (2010), I have claimed that the most transparent verbs are the ones whose embedded event has a temporal perspective point equivalent to the interval occupied by the matrix verb (aspectual, implicative and desiderative verbs like *voler* or *desitjar* 'want', 'prefer'). In contrast, the collected data evince that the verbs whose embedded clause has a temporal perspective point, which does not need to be equivalent to the interval occupied by the matrix verb, may present fewer transparency effects. Putting all the results together, I have presented the implicative scale shown in (5).

(5) *CC implicative scale* (final version)

aux 'haver' + participle (compound tenses) > aux 'estar' + GERUND > aux 'anar' + infinitive (periphrastic past) > aux 'ir' + infinitive (future) > Mod. > Asp. > *try*-class / implicative > (I) desiderative / directive with temporal perspective point from V1 > (II) desiderative / directive with independent temporal perspective point from V1 > \*propositional > \*factive

Following (5), I have claimed that if a language shows CC with the highest group, that is (II) desiderative and directive verbs, then it will present CC in the class of (I) desiderative and directive verbs with dependent temporal perspective point and so on. Likewise, as I argue in chapter 2, if a language does not display CC in compound tenses the phenomenon will not arise in the rest of the contexts. As (5) illustrates, the presence of CC depends not only on the nature of matrix verbs but also on the type of non-finite form.

In the last part of the chapter, I have analyzed the extension of CC scope—and other transparency effects—to three particular cases: motion verbs, pronominal verbs and object control verbs. Regarding motion verbs, I have shown that CC is triggered by different directional verbs and some verbs of manner of motion selecting an embedded infinitival clause. I have provided evidence for the claim that while some of them have a functional nature—those which have developed grammaticalized meanings—there are several cases which, despite the presence of transparency effects, maintain their primary meaning: they can express the means of transportation and they can appear with locative complements, expressing the origin or the directionality movement. At the same time, I have shown that CC is impossible from those cases in which the embedded clause has an adjunct flavour. With respect to pronominal verbs and object control verbs, I have demonstrated that those displaying the temporal properties that have been attributed to restructuring verbs may trigger CC and other transparency phenomena. This constitutes an important contribution since they both have been (generally) excluded from the restructuring class in the literature. In the case of object control verbs, I have provided some evidence which supports the reanalysis of these cases as hidden causatives, as it was suggested by Kayne (1989b), Terzi

(1994) and Cinque (2004, 2006). Although I could not delve into it, this constitutes an interesting path to develop in further research.

In **chapter 5** I have defined the structural properties of restructuring contexts and explore a formal approach to accounting for the (im)possibility of CC and different cross-linguistic patterns. In the first part, I have provided evidence to support a bi-clausal analysis. In order to explain the apparent anti-locality problem of CC across a clausal boundary I have claimed that the embedded clause contains a  $C_{\text{def}}/T_{\text{def}}$  as the result of  $\phi$  and tense defectiveness. More precisely, I have defended that the embedded C/T lack a [person] feature; hence, the subject has to be licensed in the matrix clause. Furthermore, I have proposed that tense defectiveness —the rigid temporal orientation of the embedded clause, analyzed in chapter 4— results from the presence of unvalued tense features, which have to be valued by the matrix clause. As I have pointed out, this approach goes back to previous analysis of restructuring in which tense played a salient role (Kayne, 1989b, 1991; Terzi, 1994; Roberts, 1997; Gonçalves, 1999, *a.o.*).

Having analyzed the feature make-up of restructuring verbs, I have drawn the attention to the fact that the status of non-restructuring verbs, propositional and factive verbs, cannot be attributed to the presence of a phasal embedded C/T. Indeed, these cases also involve a control structure and therefore, although I have defended that they have valued tense features, the embedded C/T is [-person]. Thus, the subject has to be available to a matrix antecedent. In such a setting, in order to account for the islandhood manifested by non-restructuring verbs, I have suggested an analysis which departs from the proposal made by Gallego & Uriagereka (2011, in press) to explain subjunctive/indicative asymmetries. In particular, I have derived the unavailability of propositional and factive verbs to trigger transparency effects from the application of SubMerge through which the embedded clause acquires the status of a specifier. If this line of analysis is on the right track, there is another scenario which captures the similarities between the nominal and the verbal domains with regard to strategies for argument selection.

The second part of the chapter has been dedicated to the analysis of CC. Firstly, I have offered a characterization of a set of restrictions which constraints the phenomenon and which gives additional support to clitic movement and, additionally, to a bi-clausal approach. In this sense, I have highlighted the possibility for CC to cross sentential negation in some particular contexts in Catalan, contrary to what has been commonly stated in the literature. These facts go in line with what has been pointed out for some Italo-Romance varieties (Cinque, 2004; Ledgeway, 2000, *a.o.*). Considering the variation not only within the same language but also cross-linguistically, the analysis of the intersection between negation and CC will need to be further investigated. Secondly, I have pointed out some relevant factors which may have an impact on CC. In particular, I have noted that alongside the nature of the verb and the type of non-finite form (5) the nature of the clitic may have an impact on CC. Put in other words: some clitics are more likely to climb. More specifically, I have ascertained that this tendency follows an implicative scale as represented in (6).



(6) hi > en<sub>1</sub> / ho > em/et/ens/us<sub>DAT/ACC</sub> > li/els<sub>DAT</sub> > es > AC<sub>3F/M</sub> > en<sub>2</sub>

Apart from the aforementioned factors, I have shown how register and age may also have a significant effect on CC.

In the last part of the chapter I have presented a formal approach to accounting for the three CC patterns attested cross-linguistically: optionality, impossibility, obligatoriness. First, I have explored different hypotheses to explain the optional nature of the phenomenon in some languages, as in Catalan, taking into account such interfaces as the *loci* of variation. For instance, I have considered the interaction between CC and interpretative effects. Despite the elegance of these approaches, the lack of stronger evidence has led me to abandon them and explore an alternative analysis to explain CC variation. I have stated that the presence of restructuring, that is, the presence of C<sub>def/Tdef</sub>, is a necessary but not sufficient condition for CC to occur; indeed, as I have previously shown, languages without CC may trigger other transparency effects and, at the same time, languages like Catalan may display transparency effects without CC being mandatory. Bearing in mind all these observations and in order to ascertain where the locus of variation with respect to CC is, I have considered a revealing fact that languages in which the clitic cannot escape from the embedded clause are the ones also blocking long object movement and SE-agreement. Thus, I have proposed that the (im)possibility of CC is derived from the nature of v\*. More specifically, I have defended the idea that in the cases where v is  $\phi$ -defective —lacking [-person], analogously to participial agreement contexts (in line with Solà-Pujols, 2002)— the clitic, located in the edge of v\*, is still accessible to the computational system, so that it moves to the matrix clause being attracted to a matrix probe. Conversely, in the cases where embedded v\* is  $\phi$ -complete, the clitic is licensed in the embedded clause, and therefore trapped —frozen— inside, being inaccessible to the matrix clause. This approach entails that the clitic is spelled out in the same clause in which it is licensed. Hence, it correctly predicts the possibility for the clitic to be spelled out in intermediate positions as well. Furthermore, the present analysis allows us to explain the three patterns of variation: a) languages in which CC is mandatory, embedded v always lacks [person]. In this sense, I have suggested the extension of this approach to those varieties in which CC is also impossible in compound tenses (AUX + PART); that is, in these cases in which clitic is attached to the participle there is [+person] (see also Bianchi & Figueredo, 1993; Shlonsky, 1997). b) Languages in which CC is mandatory embedded v is always [-person]. c) Languages with optional CC display both the patterns: they can either select for a complete/defective v\*.

Finally, before closing the last chapter, I have come back to the correlation —established for the first time by Kayne (1989b, 1991)— between CC and pro-drop. Despite some shortcomings outlined in the literature (Wanner, 1986; Martins, 2000), there are several facts —including results obtained in language acquisition studies (see Rodríguez-Mondoñedo et al., 2006, *a.o.*)— which reveals the plausibility of this hypothesis. Nevertheless, this correlation will have to be revisited in-depth, gathering new evidence from different Romance languages —including Catalan— in future works.

To summarize, one important contribution of this thesis is the redefinition of restructuring as a result of a fine-grained analysis of the correlation with respect to CC considering a large set of cross-linguistic data. Once I have considered restructuring universal, I propose that ‘classical’ transparency effects —collected in the first works (Rizzi, 1976, 1982; Aissen & Perlmutter, 1976) and being CC the most salient one— constitute a subtype of restructuring, attested in those Romance languages which display a higher degree of transparency (embedded  $v$  is  $\phi$ -defective). This approach can explain straightforwardly the presence of other types of transparency phenomenon (e.g. A’ movements, long-distance NPIs-licensing) in other languages in which CC is ruled out. Indeed: the second type of languages also presents  $C_{\text{def}}-T_{\text{def}}$ ; restructuring verbs manifest the same temporal properties and they take part of control and raising structures as well. The blocking effects regarding ‘classical’ transparency phenomena are expected: in these languages restructuring verbs contain an embedded  $v^*_{[\phi\text{-complete}]}$ . Ultimately, the fact that in some languages, like French, CC is preserved in some contexts is the reflection of their ongoing pattern change through the CC Cycle following the implicational scale given in (5).

On the whole, the results obtained in this research evince the value of the study of CC and restructuring for linguistic theory: they both represent an open window to ascertain which mechanisms are offered by UG to establish long-distance dependencies and interclausal phenomena and, ultimately, they are a crucial tool to explore the nature of linguistic variation. Thus, I hope that the lines of inquiry highlighted throughout the chapters constitute a further path to explore.

*A viagem não acaba nunca. Só os viajantes acabam. E mesmo estes podem prolongar-se em memória, em lembrança, em narrativa. Quando o visitante sentou na areia da praia e disse: “Não há mais o que ver”, saiba que não era assim. O fim de uma viagem é apenas o começo de outra. É preciso ver o que não foi visto, ver outra vez o que se viu já, ver na primavera o que se vira no verão, ver de dia o que se viu de noite, com o sol onde primeiramente a chuva caía, ver a seara verde, o fruto maduro, a pedra que mudou de lugar, a sombra que aqui não estava. É preciso voltar aos passos que foram dados, para repetir e para traçar caminhos novos ao lado deles. É preciso recomeçar a viagem. Sempre.*

*Viagem à Portugal, Saramago*





# References

- Abels, Klaus. (2012). *Phases. An essay on cyclicity in syntax*. Berlin: de Gruyter.
- Abusch, Dorit. (1985). *On verbs and times*. PhD thesis, University of Massachusetts, Amherst.
- Abusch, Dorit. (1997). Sequence of tense and temporal de re. *Linguistics and Philosophy*, 20, 1–50.
- Abusch, Dorit. (2004). On the temporal composition of infinitives. In J. Gueron & J. Lecarme (Eds.), *The Syntax of Time* (pp. 27–54). MIT Press.
- Aissen, Judith & Perlmutter, David. (1976). Clause reduction in Spanish. In H. Thompson, K. Whistler, V. Edge, J. Jaeger, R. Javkin, M. Petruck, C. Smeall, & R. Van Valin (Eds.), *Proceedings of the Second Annual Meeting of the Berkeley Linguistic Society (BLS 2)* (pp. 1–30).
- Alarcos-Llorach, Emilio. (1970). Algunas construcciones del infinitivo. In *Estudios de gramática funcional del español* chapter VII. Madrid: Gredos.
- Albiou, Gabriela. (2007). Moving forward with romanian backward control and raising. In W.D. Davies & S. Dubinsky (Eds.), *New horizons in the analysis of control and raising* (pp. 187–211). Dordrecht: Springer.
- Alexiadou, Artemis; Anagnostopoulou, Elena; Iordachioaia, Gianina & Marchis, Mihaela. (2010). No objections to backward control. In N. Hornstein & M. Polinsky (Eds.), *Movement Theory of Control* (pp. 89–117). Amsterdam: John Benjamins.
- Alibèrt, Loís. (1935). *Gramàtica occitana segons los parlars lengadocians*. Tolosa: Societat d'Estudis Occitans.
- ALLA (1998). *Gramàtica de la Llingua Asturiana*. Academia de la Llingua Asturiana, Uviéu: Academia de la Llingua Asturiana.
- Alonso, Héctor & Suïls, Jordi. (1998). La no concordança dels verbs intransitius en català nord-occidental. *Cahiers d'Études Romanes*, 10, 5–24.
- Alsina, Àlex. (1993). *Predicate Composition: A Theory of Syntactic Function Alternations*. PhD thesis, Stanford University.
- Alsina, Àlex. (2002). L'infinitiu. In J. Solà, M. Lloret, J. Mascaró, & M. Pérez-Saldanya (Eds.), *Gramàtica del català contemporani*, volume 2 (pp. 2389–2454). Barcelona: Empúries.
- Álvarez, Rosario. (1996). Posición do pronome átono en construccions de infinitivo e xerundio. *Verba*, (23), 11–35.
- Amadas Simó, Laia. (2002). Tres arguments a favor de la naturalesa lèxica dels verbs aspectuals seguits d'una oració no finita. *Llengua & Literatura*, (13), 113–164.

- Ambar, Manuela. (2007). Verb movement and tense. EPP and t-completeness. In C. Picchi & A. Pona (Eds.), *Proceedings of the "XXXII Incontro di Grammatica Generativa* (pp. 1–20).: Firenze: Edizione dell' Orso.
- Ambar, Manuela. (2016). On finiteness and the left periphery: Focusing on subjunctive. In J. Blaszcak, D. Klimek-Jankowska, K. Mygdalski, & A. Giannakidou (Eds.), *Mood, Aspect, Modality Revisited: New Answers to Old Questions* (pp. 125–176). Chicago: The University of Chicago Press.
- Ambar, Manuela & Jiménez-Fernández, Ángel Luis. (2017). Inflected infinitives in Romance. In *The Wiley Blackwell Companion to Syntax* (pp. 1–42). Oxford: Wiley-Blackwell.
- Ambar, Manuela; Negrão, Esmeralda; Veloso, Rita & Graça, Luís. (2011). Tense domains in BP and EP - vP, CP and phases. In E.O. Aboh, E. van der Linden, J. Quer, & P. Sleeman (Eds.), *Romance Languages and Linguistic Theory - Selected papers from Going Romance* (pp. 1–24). Amsterdam: John Benjamins.
- Anagnostopoulou, Elena. (2003). *The Syntax of Ditransitives*. Berlin: De Gruyter.
- Anagnostopoulou, Elena. (2005). Strong and weak person restrictions. a feature checking analysis. In Heggie & Ordoñez (Eds.), *Clitics and Affix Combinations: Theoretical Perspectives*. Amsterdam: John Benjamins.
- Anderson, Deborah. L. (2005). *The Acquisition of Tough-Movement in English*. PhD thesis, University of Cambridge.
- Anderson, Gregory. D. S. (2006). *Auxiliary verb constructions*. Oxford: Oxford University Press.
- Anderson, Stephen. R. (1992). *A-Morphous Morphology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Anderson, Stephen. R. (2004). Subject clitics and verb-second in Surmiran Rumantsch. *MIT Working Papers in Linguistics*, (47), 1–22.
- Anderson, Stephen. R. (2016). Romansh (rumantsch). In A. Ledgeway & M. Maiden (Eds.), *The Oxford Guide to the Romance Languages* (pp. 169–184). Oxford: Oxford University Press.
- Andrade, Aroldo de Leal. (2010a). The application of clitic climbing in European Portuguese and the role of register. In C. Borgonovo, M. Español-Echevarría, & P. Prévost (Eds.), *Selected Proceedings of the 12th Hispanic Linguistics Symposium* (pp. 97–108).: Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project.
- Andrade, Aroldo de Leal. (2010b). *A subida de clíticos em português: Um estudo sobre a variedade europeia dos séculos XVI a XX*. PhD thesis, Universidade de Campinas.
- Andrade, Aroldo de Leal & Bok-Bennema, Reineke. (2017). Clitic climbing. In M. Everaert & H. van Riemsdijk (Eds.), *The Companion to Syntax* (pp. 1–56). The Wiley Blackwell Companion to Syntax.
- Andrade, Aroldo de Leal & Carneiro, Zenaide. (2014). A posição e a colocação de clíticos em predicados complexos: o português brasileiro visto a partir de duas vertentes. *Filologia e Linguística Portuguesa*, 16, 125–161.

- Andrade, Aroldo de Leal & Fischer, Susann. (in press). Degrammaticalisation indices in Iberian complex predicates. In M. Garachana, S. Montserrat, & C.D. Pusch (Eds.), *From composite predicates to verbal periphrases in Romance languages*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Andrade, Aroldo de Leal & Namiuti, Cristiane. (2016). Gone without the verb: clitic climbing and clitic interpolation in the history of European Portuguese. *Cadernos de Estudos Linguísticos*, 58(2), 201–219.
- Andrés-Díaz, Ramón. (1993). *Allugamientu de los pronomes átonos col verbu n'asturianu*. Uviéu: Departamento de Filoloxía Española, Universidá d'Uviéu.
- Andrés-Díaz, Ramón. (2010). Tractament horiomètric i dialectomètric de noves isoglosses a la frontera entre el galaico-portuguès i l'asturleonès. In E. Casanova & C. Calvo (Eds.), *Actes del 26è Congrés de Lingüística i Filologia Romàniques: València, 6-11 de setembre de 2010.*: Berlin: W. de Gruyter.
- Aoun, Joseph. (1979). On government, case-marking and clitic placement. Unpublished manuscript. MIT. Cambridge, Mass.
- Arregi, Karlos & Molina-Azaola, Gainko. (2004). Restructuring in Basque and the theory of agreement. In *Proceedings of the 23rd West Coast Conference on Formal Linguistics* (pp. 43–56).
- Authier, Jean Marc & Reed, Lisa A. (2008). Against restructuring in modern French. *UPenn Working Papers in Linguistics*, 14(1).
- Authier, Jean Marc & Reed, Lisa A. (2018). Symmetric reciprocal semantics as a predictor of partial control. *Linguistic Inquiry*, 49(2), 379–393.
- Badia, Antoni. (1947). Los complementos pronominalo-adverbiales derivados de ibi e inde en la península ibérica. *RFE*, XXXVIII, 40–47.
- Baker, Mark. (2008). The macroparameter in a microparametric world. In T. Biberauer (Ed.), *The limits of Syntactic Variation* (pp. 351–374). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Ballesta, Josep Maria. (1991). Sobre la distribució complementaria del subjuntiu i de l'infinitiu en oracions completives (i). *Caplletra, Revista Internacional de Filologia*, 44, 19–31.
- Balza, Irene. (2012). On the functional vs. lexical nature of restructuring heads: Evidence for a fine-grained classification of restructuring modals. *Bucharest Working Papers in Linguistics*, 14(1), 71–109.
- Balza, Irene. (2017). *Syntactic Structure and modal interpretation: the case of basque behar*. PhD thesis, Euskal Herriko Unibertsitatea.
- Barbosa, Pilar. (2018). Controlled overt pronouns as specificational predicates. In A.L. Santos & A. Gonçalves (Eds.), *Complement Clauses in Portuguese: Syntax and Acquisition* (pp. 129–186). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Barbosa, Pilar; de Paiva, Maria da Conceição & Martins, Kellen C. (2018). Clitic climbing in the speech of Braga and Lisbon. In P. Barbosa, C. Paiva, & C. Rodrigues (Eds.), *Studies on Variation in varieties of Portuguese* (pp. 199–217). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Barrie, Michael. (2007). Control and wh-infinitivals. In S. Dubinsky & W. Davies (Eds.), *New Horizons in the Analysis of Control and Raising* (pp. 263–279). Dordrecht: Springer.

- Barrie, Michael & Pittman, Christine. (2004). Partial control and the movement towards movement. *Toronto Working Papers in Linguistics*, 22, 75–92.
- Baschung, Karine & Desmets, Marianne. (2000). On the phrasal vs. clausal syntactic status of French infinitives: causative constructions and subject inversion. *Journal of French Language Studies*, (10), 205–228.
- Bastardas, Joan. (1998). Sobre l'omissió del pronom reflexiu en la construcció factitativa *fer* + infinitiu. In *Els "camins del mar" i altres estudis de llengua i literatura catalana*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Batllori, Montserrat; Hernanz, Maria Lluïsa & Rubio, Carlos. (2019). Análisis de algunos complejos verbales del ecuatoriano. In M. Haboud (Ed.), *Lenguas en contacto: desafíos en la diversidad*. Quito: Pontificia Universidad Católica del Ecuador.
- Batllori, Montserrat; Hernanz, Maria Lluïsa & Rubio, Carlos. (in press). Gerund structures in Ecuadorian Spanish. In Á. J. Gallego & F. Roca (Eds.), *Syntactic Geolectal variation: traditional approaches, current challenges and new tools*. Amsterdam: John Benjamins.
- Batllori, Montserrat; Iglesias, Narcís & Martins, Ana Maria. (2005). Morfologia i sintaxi dels clítics pronominals en català medieval. *Caplletra*, 38, 137–177.
- Batllori, Montserrat; Sánchez, Carlos, & Súnier, Avelina. (1995). The incidence of interpolation on the word order of Romance languages. *Catalan Working Papers in Linguistics*, (4), 185–209.
- Bech, Gunnar. (1955). *Studien zum deutschen Verbum infinitum*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Bel, Aurora. (1996). Early negation in Catalan and Spanish. *Catalan Working Papers in Linguistics*, 5(1), 5–28.
- Bel, Aurora. (2002). *Les funcions sintàctiques*, volume 2, (pp. 1075–1148). Barcelona: Editorial Empúries.
- Belletti, Adriana. (1982). Morphological passive and pro-drop: the impersonal construction in Italian. *Journal of Linguistic Research*, 2(4), 1–34.
- Belletti, Adriana. (1990). *Generalized Verb Movement: Aspects of Verb Syntax*. Torino: Rosenberg and Sellier.
- Belletti, Adriana. (1994). Case checking and clitic placement: Three issues in (Italian/Romance) clitics. *GenGenP*, 1(2), 101–18.
- Belletti, Adriana. (1999). Italian/Romance clitics: Structure and derivation. In H. van Riemsdijk (Ed.), *Clitics in the Languages of Europe* (pp. 543–579). Berlin: Mouton De Gruyter.
- Belletti, Adriana. (2005). Extended doubling and the vp periphery. *Probus*, 17(1), 1–35.
- Belletti, Adriana. (2008). *Structures and Strategies*. New York: Routledge.
- Belletti, Adriana & Rizzi, Luigi. (1981). The syntax of ne: Some theoretical implications. *Linguistic review*, 1, 117–154.
- Bello, Andrés. (1847). *Gramática de la lengua castellana destinada al uso de los americanos*. Madrid: Arco Libros.



- Beltran-Calvo, Vicent & Segura-Llopes, Carles. (2017). *Els parlars valencians*. València: PUV.
- Benincà, Paola. (1994). Punti di sintassi comparata dei dialetti italiani settentrionali. In *La variazione sintattica. Studi di dialettologia romanza* (pp. 105–138). Bologna: Il Mulino, ricerca.
- Benincà, Paola. (1995). Complement clitics in Medieval Romance: the Tobler-Mussafia Law. In A. Battye & I. Roberts (Eds.), *Clause Structure and Language Change* (pp. 325–344). Oxford: Oxford University Press.
- Benincà, Paola & Cinque, Guglielmo. (1993). Su alcune differenze fra enclisi e proclisi. In *Omaggio a Gianfranco Folena* (pp. 2313–2326). Padova: Programma.
- Benincà, Paola & Cinque, Guglielmo. (2019). Some (micro-)parameters of clitic climbing. In *Antisymmetry and Comparative Syntax Celebrating 25 years of Antisymmetry and 75 years of Richard S. Kayne*: Saturday, March 30th, 2019.
- Benincà, Paola & Pescarini, Diego. (2014). Clitic placement in the dialect of S. Valentino in Abruzzo citeriore. *Archivio Glottologico Italiano*, 99(1), 37–65.
- Benincà, Paola & Tortora, Christina. (2010). On clausal architecture: evidence from complement clitic placement in Romance. In V. Torrens, A. Gavarró, & J. Gutiérrez (Eds.), *Movement and Clitics: Adult and Child Grammar* (pp. 219–237). Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- Benucci, Franco. (1989). Ristrutturazione, distrutturazione e classificazione delle lingue romanze. *Medioevo Romanzo*, (14), 305–337.
- Benucci, Franco. (1993). Temporal periphrasis and clitics in central Romance languages. *Catalan Working Papers in Linguistics*, 3(1), 51–83.
- Benucci, Franco. (1997). *Distrutturazione due*. Padova: Unipress.
- Berretta, Monica. (1986). Struttura informativa e sintassi dei pronomi atoni: Condizioni che favoriscono la 'risalita'. In H. Stammerjohann (Ed.), *Tema-remà in italiano*. Tübingen: Narr.
- Berta, Tibor. (2003). *Clíticos e infinitivo. Contribución a la historia de la promoción de clíticos en español y portugués*. Szeged: Hispánia.
- Bianchi, Valentina. (2001). On person agreement. Ms., Pisa, Scuola Normale Superiore.
- Bianchi, Valentina. (2003). On finiteness as logophoric anchoring. In J. Guéron & L. Tasmovski (Eds.), *Temps et point de vue/Tense and point of view* (pp. 213–246). Nanterre: Université Paris X Nanterre.
- Bianchi, Valentina & Figueiredo-Silva, Carlos. (1993). On some properties of object agreement in Italian and in Brazilian Portuguese. Ms., Scuola Normale Superiore, Pisa i Università di Genova.
- Biberauer, Theresa & Richards, Marc. (2006). True optionality: when the grammar doesn't mind. In C. Boeckx (Ed.), *Minimalist Theorizing* (pp. 35–67). Amsterdam: John Benjamins.
- Bleam, Tonia. (1999). *Leísta Spanish and the Syntax of Clitic Doubling*. PhD thesis, University of Delaware.
- Bobaljik, Jonathan D. (2002). A-chains at the PF-interface: Copies and 'covert' movement. *Natural Language and Linguistic Theory*, 20(2), 197–267.

- Boeckx, Cedric. (2003). *Islands and Chains. Stranding as Resumption*. Amsterdam: John Benjamins.
- Boeckx, Cedric. (2008). *Bare Syntax*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Boeckx, Cedric. (2009). On long-distance agree. *Iberia: An International Journal of Theoretical Linguistics*, 111(1), 1–32.
- Boeckx, Cedric & Grohmann, Kleanthes K. (2007). Putting phases in perspective. *Syntax*, (10), 204–222.
- Boeckx, Cedric; Hornstein, Norbert & Nunes, Jairo. (2010). *Control as Movement*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bok-Bennema, Reineke. (2006). Clitic climbing. In H. van Riemsdijk et al. (Ed.), *The Blackwell Companion to Syntax* (pp. 469–518). Oxford: Blackwell.
- Bok-Bennema, Reineke. (2010). Restructuring verbs and the structure of Spanish clauses. In *Structure Preserved: Studies in syntax for Jan Koster*, Linguistic Aktuell/Linguistics Today, 164 (pp. 65–72). Amsterdam: John Benjamins.
- Bok-Bennema, Reineke & Kampers-Manhe, Brigitte. (1994). Transparency effects in the Romance languages. In M. L. Mazzola (Ed.), *Issues and Theory in Romance Linguistics* (pp. 199–217). Washington, D.C: Georgetown University Press.
- Bonet, Eulàlia. (1989). Subjects in catalan. *MIT Working Papers in Linguistics*, 13, 1–26.
- Bonet, Eulàlia. (1991). *Morphology after Syntax: Pronominal clitics in Romance*. PhD thesis, Massachusetts Institute of Technology.
- Bonet, Eulàlia. (2002). Cliticització. In J. Solà, M. Lloret, J. Mascaró, & M. Pérez-Saldanya (Eds.), *Gramàtica del Català Contemporani*, volume 1 (pp. 933–989). Barcelona: Empúries.
- Bonet, Eulàlia. (2008). The Person-Case Constraint and repair strategies. In R. D'Alessandro, S. Fischer, & G. H. Hrafnbjargarson (Eds.), *Agreement Restrictions* (pp. 103–128). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Bonet, Sebastià. (2002). Les subordinades substantives. In J. Solà, M. R. Lloret, J. Mascaró, & M. Pérez-Saldanya (Eds.), *Gramàtica del Català Contemporani*, volume 3 (pp. 2321–2386). Barcelona: Empúries.
- Bonneau, José & Zushi, Mihoko. (1993). Quantifier climbing, clitic climbing and restructuring in Romance. *McGill Working Papers in Linguistics*, (8), 1–37.
- Bordelais, Ivonne A. (1974). *The grammar of Spanish causative complements*. PhD thesis, Massachusetts Institute of Technology.
- Bordelais, Ivonne A. (1988). Causatives: from lexicon to syntax. *Natural Language and Linguistic Theory*, 6, 57–93.
- Borer, Hagit. (1984). *Parametric Syntax. Case Studies in Semitic and Romance Languages*. Dordrecht: Foris.
- Borer, Hagit. (1986). I-Subjects. *Linguistic Inquiry*, 17, 375–416.

- Borgonovo, Claudia & Cummins, Sarah. (2007). Tensed modals. In L. Eguren & I. Fernández-Soriano (Eds.), *Coreference, Modality, and Focus: Studies on the syntax–semantics interface*, Linguistik Aktuell/Linguistics Today (LA) (pp. 1–18). Amsterdam: John Benjamins.
- Bosch-Rodoreda, Andreu. (2002). *El català de l'Alguer*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Bosch-Rodoreda, Andreu & Scala, Luca. (1999). Variació fonètica i cliticització pronominal en alguerès: una primera aproximació intradialectal. *Caplletra*, (26), 107–130.
- Bosque, Ignacio. (1990). Las bases gramaticales de la alternancia modal: repaso y balance. In I. Bosque (Ed.), *Indicativo y subjuntivo* (pp. 13–65). Madrid: Taurus.
- Bosque, Ignacio. (2000). ¿Qué sabe el que sabe hacer algo? *Saber* entre los verbos modales. In F. G. Murga & K. Korta (Eds.), *Palabras. Víctor Sánchez de Zavala in memoriam* (pp. 303–323). Vitoria: Universidad del País Vasco.
- Bosque, Ignacio. (2017). Sobre los verbos de memoria y la interpretación semántica de sus argumentos. *Lingüística*, 33(1), 9–32.
- Bosque, Ignacio. (2018). A quasi-cartographic approach to Spanish auxiliaries. Talk given at Workshop on Cartography and Explanatory Adequacy, Barcelona, UAB-CLT.
- Bosque, Ignacio & Gallego, Ángel J. (2011). Spanish double passives and related structures. *Estudos Linguísticos da Universidade do Porto*, 6(1), 9–50.
- Bošković, Željko. (1997). *The Syntax of Nonfinite Complementation*. Cambridge: MIT Press.
- Bošković, Željko. (2001). *On the nature of the syntax-phonology interface: Cliticization and related phenomena*. Amsterdam: Elsevier Science.
- Bošković, Željko. (2002). On multiple wh-fronting. *Linguistic Inquiry*, 33, 351–383.
- Bošković, Željko. (2012). Phases in NPs and DPs. In Á. J. Gallego (Ed.), *Phases: developing the framework* (pp. 343–383). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Bošković, Željko & Nunes, Jairo. (2007). The copy theory of movement: A view from PF. In N. Corver & J. Nunes (Eds.), *The copy theory of movement* (pp. 13–74). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Bouzouita, Miriam & Sentí, Andreu. (2018). Tracing the grammaticalisation of the future in Ibero-Romance using parallel Bible translations: the case of Old Castilian and Old Catalan. Talk given at Congreso Internacional Biblias hispánicas: traducción vernácula en la Edad Media y Renacimiento, Universitat de les Illes Balears.
- Bowers, John. (2008). On reducing Control to movement. *Syntax*, 11(2), 125–143.
- Bravo, Ana. (2004). En torno a los argumentos implícitos no pronominales: el caso de los argumentos de trayectoria. *Cuadernos de Lingüística del Instituto Universitario Ortega y Gasset*, 11, 61–81.
- Bravo, Ana. (2008). *La perífrasis “ir a + infinitivo” en el sistema temporal y aspectual del español*. PhD thesis, Universidad Complutense de Madrid.

- Bravo, Ana. (2013a). Auxiliary verbs in the left periphery: Spanish *ir* and *venir* as focus markers. In J. Aaron, G. Lord, & A. Prada (Eds.), *Selected proceedings of the 16th Hispanic Linguistics Symposium* (pp. 46–55).: Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project.
- Bravo, Ana. (2013b). “Cuando el destino no es un lugar”. Propuesta de estructura léxico conceptual para los verbos de desplazamiento con complementos en infinitivo. In *International Workshop Sylex III space and motion across languages and applications*: Universidad de Zaragoza, 21-23 november.
- Bresnan, Joan. (1972). *Theory of Complementation in English Syntax*. PhD thesis, Massachusetts Institute of Technology.
- Bresnan, Joan. (1982). Control and complementation. *Linguistic Inquiry*, 13, 343–434.
- Burzio, Luigi. (1986). *Italian syntax: a government-binding approach*. Dordrecht: Reidel.
- Bybee, Joan. (1985). *Morphology. A study of the relation between meaning and form*. Amsterdam: John Benjamins.
- Cable, Seth. (2004). Restructuring in English. In *Workshop in Syntax and Semantics Final Paper*: 15 de desembre.
- Calabrese, Andrea. (1992). The lack of infinitival clauses in Salentino: a synchronic analysis. In C. Laeuffer & T. A. Morgan (Eds.), *Theoretical Analyses in Romance Linguistics: Selected papers from the Linguistic Symposium on Romance Languages XIX* (pp. 267–294).: Ohio State University, April 21–23, 1989 Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Calabrese, Andrea. (1993). The sentential complementation of Salentino: A study of a language without infinitival clauses. In A. Belletti (Ed.), *Syntactic theory and the dialects of Italy* (pp. 29–98). Torino: Rosenberg and Sellier.
- Camacho-Taboada, Victoria. (2006). *La Arquitectura de la Gramática: los Clíticos Pronominales Románicos y Eslavos*. Servicio de Publicaciones de la Universidad de Sevilla. Universidad de Sevilla.
- Campmany, Elisenda. (2004). Els clítics pronominals en posició proclítica al català central septentrional. M.s, Universitat de Barcelona.
- Camus, Bruno. (2013). On déísmo. another case of variation in Spanish complementation. *Catalan Journal of Linguistics*, 12, 13–39.
- Cardinaletti, Anna. (1999). Italian emphatic pronouns are postverbal subjects. *University of Venice Working Papers in Linguistics*, 9(1.2), 59–92.
- Cardinaletti, Anna. (2014a). Cross-linguistic variation in the syntax of subjects. In C. Picallo (Ed.), *Linguistic Variation in the Minimalist Framework* (pp. 82–107). Oxford: Oxford University Press.
- Cardinaletti, Anna. (2014b). Locality in restructuring: On weak wh-elements, and the IP-internal left-periphery. In E. Oladé, M. T. Guasti, & I. Roberts (Eds.), *Locality* (pp. 138–165). New York: Oxford University Press.
- Cardinaletti, Anna. (2015). Cases of apparent enclisis on past participles in Romance varieties. *Isogloss*, 1, 179–197.

- Cardinaletti, Anna & Giusti, Giuliana. (2001). 'Semi-lexical' motion verbs in Romance and Germanic. In N. Corver & H. van Riemsdijk (Eds.), *Semi-lexical categories. The Function of Content Words and the Content of Function Words* (pp. 371–414). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Cardinaletti, Anna & Giusti, Giuliana. (2003). Motion verbs as functional heads. In C. Tortora (Ed.), *The Syntax of Italian Dialects* (pp. 31–49). New York: Oxford University Press.
- Cardinaletti, Anna & Repetti, Lori. (2004). Clitics in Northern Italian Dialects: Phonology, Syntax and microvariation. *University of Venice Working Papers in Linguistics*, 14, 7–106.
- Cardinaletti, Anna & Shlonsky, Ur. (2004). Clitic positions and restructuring in Italian. *Linguistic Inquiry*, 35(4), 510–557.
- Cardinaletti, Anna & Starke, Michal. (1999). The typology of structural deficiency: A case-study of the three classes of pronouns. In H. van Riemsdijk (Ed.), *Clitics in the languages of Europe* (pp. 145–233). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Carrera, Aitor. (2007). *Gramatica aranesa*. Lleida: Pagès editors.
- Carrilho, Ernestina & Pereira, Sandra. (2011). Sobre a distribuição geográfica de construções sintáticas não-padrão em português europeu. In *Textos Selecionados do XXVI Encontro Nacional da Associação Portuguesa de Linguística*: Lisboa: APL.
- Casalicchio, Jan & Padovan, Andrea. (2019). Contact-induced phenomena in the alps. In S. Cruschina, A. Ledgeway, & E. M. Remberger (Eds.), *Italian Dialectology at the Interfaces*, *Linguistik Aktuell/Linguistics Today* (pp. 237–255). Amsterdam: John Benjamins.
- Castro-Piñas, Fortunato. (2016). Más noticias sobre el pronombre enclítico al participio en la lengua del valle de Jálama o xálama. *Revista de Estudios Portugueses y de la Lusofonía, Limite*, 10(1), 41–62.
- Cattaneo, Andrea. (2009). *It Is All About Clitics: The Case of a Northern Italian Dialect Like Bellinzonese*. PhD thesis, New York University.
- Ćavar, Damir & Wilder, Chris. (1994). Clitic third in Croatian. *Linguistics in Potsdam*, (1), 25–63.
- Cecchetto, Carlo. (2000). Doubling structures and reconstruction. *Probus*, 12, 93–126.
- Chamorro, Pilar. (2008). *Ni y ni siquiera ¿el reverso de incluso y hasta?* In J. Bruhn de Garavito & E. Valenzuela (Eds.), *Selected Proceedings of the 10th Hispanic Linguistics Symposium* (pp. 206–214).: Somerville, MA: Cascadilla Proceedings.
- Chenal, Aimé. (1986). *Le franco-provençal valdotain. Morphologie et Syntaxe*. Aoste: Musumeci éditeur.
- Chierchia, Gennaro. (2006). Implicatures of domain widening. *Linguistic Inquiry*, 37(4), 535–590.
- Chomsky, Noam. (1957). *Syntactic structures*. The Hague: Mouton.
- Chomsky, Noam. (1964). *Current issues in linguistic theory*. The Hague: Mouton.
- Chomsky, Noam. (1977). On wh-movement. In T. P. Culicover, T. Wasow, & A. Akmajian (Eds.), *Formal Syntax* (pp. 71–132). New York: Academic Press.

- Chomsky, Noam. (1980). On binding. *Linguistic Inquiry*, 11(1), 1–46.
- Chomsky, Noam. (1981). *Lectures on Government and Binding*. Dordrecht: Foris.
- Chomsky, Noam. (1986a). *Barriers*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Chomsky, Noam. (1986b). *Knowledge of language: Its nature, origin, and use*. New York: Praeger.
- Chomsky, Noam. (1993). A minimalist program for linguistic theory. In K. Hale & S. J. Keyser (Eds.), *The View from Building 20: Essays in Linguistics in Honor of Sylvain Bromberger*, (Current Studies in Linguistics) (pp. 1–52). Cambridge, Mass: MIT Press.
- Chomsky, Noam. (1995). *The Minimalist Program*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Chomsky, Noam. (1999). Derivation by phase. *MIT Occasional Papers in Linguistics*, 18.
- Chomsky, Noam. (2000). Minimalist inquiries: The framework. In R. Martin, D. Michaels, & J. Uriagereka (Eds.), *Step by step: Essays on minimalist syntax in honor of Howard Lasnik* (pp. 89–155). Cambridge, Mass: MIT Press.
- Chomsky, Noam. (2001). Derivation by phase. In M. Kenstowicz (Ed.), *Ken Hale: A life in language*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Chomsky, Noam. (2004). Beyond explanatory adequacy. In A. Belletti (Ed.), *Structures and beyond* (pp. 104–131). New York: Oxford University Press.
- Chomsky, Noam. (2005). Three factors in language design. *Linguistic Inquiry*, 36(1), 1–22.
- Chomsky, Noam. (2007). Approaching UG from below. In U. Sauerland & H. Martin-Gärtner (Eds.), *Interfaces + recursion = language? Chomsky's minimalism and the view from syntax-semantics* (pp. 1–30). New York: Mouton de Gruyter.
- Chomsky, Noam. (2008). On phases. In R. Freidin, C. Otero, & M.-L. Zubizarreta (Eds.), *Foundational issues in linguistic theory* (pp. 133–166). Cambridge, MA: MIT Press.
- Chomsky, Noam & Lasnik, Howard. (1977). Filters and Control. *Linguistic Inquiry*, 8, 425–504.
- Chomsky, Noam & Lasnik, Howard. (1993). Principles and parameter theory. In A. von Stechow, W. Sternefeld, & T. Vennemann (Eds.), *Syntax: An international handbook of contemporary research*. Berlin: de Gruyter.
- Cinque, Guglielmo. (1999). *Adverbs and Functional Heads: A Cross-linguistic Perspective*. Oxford: Oxford University Press.
- Cinque, Guglielmo. (2001). Restructuring and the order of aspectual and root modal heads. In G. Cinque & G. Salvi (Eds.), *Current Studies in Italian Syntax: Essays Offered to Lorenzo Renzi* (pp. 137–155). Amsterdam: Elsevier.
- Cinque, Guglielmo. (2002). A note on ‘restructuring’ and quantifier climbing in French. *Linguistic Inquiry*, 33, 617–636.
- Cinque, Guglielmo. (2003). The interaction of passive, causative, and restructuring in Romance. In C. Tortora (Ed.), *The Syntax of Italian Dialects* (pp. 50–66). New York: Oxford University Press.

- Cinque, Guglielmo. (2004). Restructuring and functional structure. In A. Belletti (Ed.), *Structures and beyond: Cartography of syntactic structures* (pp. 132–191). Oxford: Oxford University Press.
- Cinque, Guglielmo. (2006). *Restructuring and Functional Heads. The Cartography of Syntactic Structures (Volume 4)*, volume 4. New York: Oxford University Press.
- Ciutescu, Elena. (2013a). Micro-parametric variation in Romance causative constructions. *Bucharest Working Papers in Linguistics*, (15), 45–60.
- Ciutescu, Elena. (2013b). Remarks on the infinitival subject of perception verb complements: Evidence for two syntactic configurations. *Revue Roumaine de Linguistique*, (58), 299–312.
- Ciutescu, Elena. (2018). *Defective causative and perception verb constructions in Romance. A minimalist approach to infinitival and subjunctive clauses*. PhD thesis, Centre de Lingüística Teòrica, Universitat Autònoma de Barcelona.
- Colomina, Jordi. (2002). Paradigmes flectius de les classes nominals. In J. Solà, M. Lloret, J. Mascaró, & M. Pérez-Saldanya (Eds.), *Gramàtica del Català Contemporani*, volume 1 (pp. 535–582). Barcelona: Editorial Empúries.
- Colón, Germà. (1976). Sobre el perfet perifràstic *vado* + inf. en català, en provençal i en francès. In *Problemes de llengua i literatura catalanes. Actes del II Col·loqui Internacional sobre el Català* (pp. 101–144). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Condoravdi, Cleo. (2002). Temporal interpretation of modals: modals for the present and the past. In D. Beaver, S. Kaufmann, B. Clark, & L. Casillas (Eds.), *The Construction of Meaning* (pp. 59–88). Stanford: CSLI Publications.
- Contreras, Heles. (1979). Clause reduction, the saturation constraint, and clitic promotion in Spanish. *Linguistic Analysis*, 5, 161–182.
- Cordin, Patrizia. (1997). Tense, mood and aspect in the verb. In M. Maiden & M. Parry (Eds.), *The Dialects of Italy* (pp. 87–98). Routledge: London.
- Cornips, Leonie & Poletto, Cecilia. (2005). On standardising syntactic elicitation techniques (part 1). *Lingua*, 115, 939–957.
- Cornips, Leonie & Poletto, Cecilia. (2007). Field linguistics meets formal research. *ICLaVE*.
- Corver, Norbert & Delfitto, Denis. (1999). On the nature of pronoun movement. In H. van Riemsdijk (Ed.), *Clitics in the languages of Europe* (pp. 799–861). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Costa, João. (2004). *Subject Positions and Interfaces: the Case of European Portuguese*. Berlin: Mouton De Gruyter.
- Costa, João & Martins, Ana Maria. (2010). Middle scrambling with deictic locatives in European Portuguese. In R. Bok-Bennema & B. K.-M. B. Hollebrandse (Eds.), *Romance Languages and Linguistic Theory 2* (pp. 59–76). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Costa, João & Pratas, Fernanda. (2008). Licenciar pro não significa ser uma língua pro-drop: evidência do caboverdiano. In S. Frota & A. L. Santos (Eds.), *Textos Seleccionados do XXIII Encontro Nacional da Associação Portuguesa de Linguística* (pp. 157–166).: Lisboa: Colibri.

- Costas-González, Xosé Henrique. (2014). Um estranho caso de ênclise pronominal na fala do vale do rio Elhas ou de Xalma. *Limite, Revista de Estudos Portugueses y de la Lusofonía*, 8, 363–37.
- Cuervo, Cristina. (2017). Optional se under light causative verbs. In *Congrès de l'ACL*.
- Cunha, Luís Filipe & Silvano, Purificação. (2006). A interpretação temporal dos infinitivos em orações completivas de verbo. In F. Oliveira & J. Barbosa (Eds.), *Textos Selecionados do XXI Encontro Nacional da Associação Portuguesa de Linguística* (pp. 303–314).: Lisboa: APL.
- Cunha, Luís Filipe & Silvano, Purificação. (2008). Algumas evidências em favor da existência de temporalidade no infinitivo simples. In S. Frota & A. L. Santos (Eds.), *Textos Selecionados do XXIII Encontro Nacional da Associação Portuguesa de Linguística* (pp. 179–191).: Lisboa: Colibri.
- Cyrino, Sonia. (2010a). On complex predicates in Brazilian Portuguese. *Iberia: An International Journal of Theoretical Linguistics*, 2(2), 1–21.
- Cyrino, Sonia. (2010b). On romance syntactic complex predicates: why Brazilian Portuguese is different. *Estudos da Língua(gem)*, 8(1), 187–222.
- Cyrino, Sonia. (2012). Mudança sintática no português brasileiro: a perda de predicados complexos. In Lobo, Carneiro, Soledade, Almeida, & Ribeiro (Eds.), *Rosae: linguística histórica, história das línguas e outras histórias* (pp. 137–160). Salvador: EDUFBA.
- Cyrino, Sonia & Sheehan, Michelle. (2016). Variation and change in the faire-par causative. In E. Carrilho, A. Fieis, M. Lobo, & S. Pereira (Eds.), *Romance Languages and Linguistic Theory* (pp. 279–304). Amsterdam: John Benjamins.
- Cyrino, Sonia & Sheehan, Michelle. (in press). Why do some ECM verbs resist passivisation? A phase-based explanation. In *Proceedings of NELS 48*.
- D'Alessandro, Roberta. (2007). *Impersonal «si» constructions: Agreement and Interpretation*. Amsterdam: Walter de Gruyter.
- D'Alessandro, Roberta & Roberts, Ian. (2008). Movement and agreement in Italian Past Participles and Defective Phases. *Linguistic Inquiry*, (39), 477–491.
- Davies, Mark. (1995). Analyzing syntactic variation with computer-based corpora: The case of Modern Spanish Clitic Climbing. *Hispania*, 78(2), Davies, Mark. (1995) Analyzing Syntactic Variation with Computer-Based Corpora: The Case of Modern Spanish 370–380.
- de Dardel, Robert & de Kok, Ans. (1996). *La position des pronoms régimes atones, personnels et adverbiaux, en protoroman: avec une considération spéciale de ses prolongements en français*. Genève: Droz.
- de Kok, Ans. (1985). *La place du pronom personnel régime conjoint en français. Une étude diachronique*. Amsterdam: Rodopi.
- Déchaine, Rose Marie & Wiltschko, Martina. (2002). Decomposing pronouns. *Linguistic Inquiry*, 33(3), 409–442.
- Declerck, Renaat. (1991). *Tense in English: Its Structure and Use in Discourse*. London/New York: Routledge.



- Delfitto, Denis & Fiorin, Gaetano. (2018). Where syntax meets pragmatics: varieties of *de se* and Control structures. *Intercultural Pragmatics*, 15(2), 161–190.
- Demirdache, Hamida & Uribe-Etxebarria, Miriam. (2008). On the temporal syntax of non-root modals. In J. Guéron & J. Lecarme (Eds.), *Time and Modality* (pp. 79–113). Dordrecht: Springer.
- Demonte, Violeta & Varela, Soledad. (1997). Spanish event infinitives: From lexical-semantics to syntax–morphology. In A. Mendikoetxea & M. Uribe-Etxebarria (Eds.), *Theoretical issues at the morphology–syntax interface (supplement of International Journal of Basque Linguistics and Philology XI)* (pp. 253–277). Leioa, Vizcaya: Servicio de Publicaciones de la Universidad del País Vasco.
- den Dikken, Marcel; Larson, Richard & Ludlow, Peter. (1996). Intensional ‘transitive’ verbs and concealed complement clauses. *Rivista di Linguistica*, 8(2), 331–348.
- Di Tullio, Ángela. (2012). Oraciones completivas de infinitivo introducidas por *de* en el español moderno. In T. E. J. J. et al. (Ed.), *Cum corde et in nova grammatica: estudios ofrecidos a Guillermo Rojo* (pp. 265–276). Santiago de Compostela: Universidad de Santiago de Compostela.
- Dobrovie-Sorin, Carmen. (1994). *The syntax of Romanian. Comparative Studies in Romance*. (Studies in Generative Grammar 40). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Dotlačil, Jakub. (2004). The syntax of infinitives in Czech. Master’s thesis, University of Tromsø.
- Dotlačil, Jakub. (2007). Why clitics cannot climb out of cp: a discourse approach. In R. Compton, M. Golezdzinowska, & U. Savchenko (Eds.), *Proceedings of FASL 15* (pp. 76–93).: Ann Arbor: Michigan Slavic Publications.
- Dragomirescu, Adina. (2013). Complex predicates. In G. Pană (Ed.), *The Grammar of Romanian* (pp. 191–200). Oxford: Oxford University Press.
- Dragomirescu, Adina & Nicolae, Alexandru. (2018). Syntactic Archaisms Preserved in a Contemporary Romance Variety: Interpolation and Scrambling in Old Romanian and Istro-Romanian. In A. Dragomirescu, A. Nicolae, I. Nicula-Paraschiv, & G. Pană-Dindelegan (Eds.), *Romance Syntax. Comparative and Diachronic Perspectives* (pp. 95–125). Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.
- Duarte, Inês. (2003). Padrões de colocação dos pronomes clíticos. In M. H. M. Mateus, A. M. Brito, I. Duarte, I. H. Faria, & et. al (Eds.), *Gramática da Língua Portuguesa* (pp. 847–867). Lisboa: Caminho.
- Duarte, Inês; Matos, Gabriela & Gonçalves, Anabela. (2005). Pronominal clitics in European and Brazilian Portuguese. *Journal of Portuguese Linguistics*, 4, 113–141.
- Duarte, Maria. E. (1993). Do pronome nulo ao pronome pleno: a trajetória do sujeito no português do brasil. In I. Roberts & M.-A. Kato (Eds.), *Português brasileiro: uma viagem diacrônica*. Campinas: UNICAMP.
- Duarte, Maria. E. (1995). *A perda do princípio “Evite Pronome” no português brasileiro*. PhD thesis, Campinas: UNICAMP.

- Dubert, Francisco & Galves, Charlotte. (2016). Galician and Portuguese. In A. Ledgeway & M. Maiden (Eds.), *The Oxford Guide to the Romance Languages* (pp. 411–446). Oxford: Oxford University Press.
- EFA (2017). *Gramática básica de l'aragonés (texto provisional)*. Saragossa: Edicions Dichitals de l'Academia de l'Aragonés.
- Egerland, Verner. (2009). La doppia base della ristrutturazione. In A. Cardinaletti & N. Munaro (Eds.), *Italiano, italiani regionali e dialetti* (pp. 99–114). Milano: Angeli.
- Egerland, Verner & Cardinaletti, Anna. (2010). I pronomi personali e riflessivi. In G. Salvi & L. Renzi (Eds.), *Grammatica dell'italiano antico*, volume 1 (pp. 401–467). Bologna: Il Mulino.
- Egerland, Verner & Cennamo, Michela. (2010). Frasi subordinate all'infinito. In G. Salvi & L. Renzi (Eds.), *Grammatica dell'italiano antico*, volume 2 (pp. 817–879). Bologna: Il Mulino.
- Enç, Mürvet (1991). The semantics of specificity. *Linguistic Inquiry*, 22(1), 1–25.
- Enç, Mürvet. (1996). Tense and modality. In S. Lappin (Ed.), *The Handbook of Contemporary Semantic Theory* (pp. 345–358). Oxford: Blackwell.
- Epstein, Samuel D. & Seely, T. Daniel (2006). *Derivations in Minimalism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ernst, Thomas. (2002). *The Syntax of Adjuncts*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Espinal, Maria Teresa. (1983). *Els verbs auxiliars en català*. Bellaterra: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- Espinal, Maria Teresa. (1991). Negation in Catalan. Some Remarks with regard to no pas. *Catalan Working Papers in Linguistics*, (pp. 33–63).
- Espinal, Maria Teresa. (2007). Licensing expletive negation and negative concord in Catalan and Spanish. In F. Floricić (Ed.), *a Négation Dans les Langues Romanes. Linguisticae Investigationes Supplementa 26* (pp. 49–74). Amsterdam: John Benjamins.
- Espinal, Maria Teresa & Tubau, Susagna. (2016). Meaning of words, meaning of sentences, building the meaning of n-words. In S. Fischer & C. Gabriel (Eds.), *Manual of Grammatical Interfaces in Romance Linguistics* (pp. 187–212). Berlin: De Gruyter.
- Etxepare, Ricardo. (2006). Number long distance agreement in (substandard) Basque. *Studies in Basque and historical linguistics in memory of R. L. Trask. Supplements of the Anuario del Seminario de Filología Vasca Julio de Urquijo*, XL(1-2), 303–350.
- Etxepare, Ricardo. (2014). Convergent evidence in the analysis of micro-syntactic variation. *Seminari del CLT (UAB)*.
- Evers, Arnold. (1975). *The Guillotine Principle*, volume Linguistics in the Netherlands. Amsterdam: Von Gorcu.
- Fabra, Pompeu. (1912). *Gramática de la lengua catalana*. Barcelona: Tipografia L'Avenç.
- Fabra, Pompeu. (1918/1933). Gramàtica catalana. Available at: <https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000044%5C00000005.pdf>.

- Fabra, Pompeu. (1956). *Gramàtica catalana*. Teide.
- Fabra, Pompeu. (2011). (1919-1928): Pompeu fabra, converses filològiques. In J. Mir & J. Solà (Eds.), *Pompeu Fabra. Obres Completes*, volume 7. Barcelona: Proa, Edicions 62, Edicions 3i4, Editorial Moll.
- Fábregas, Antonio. (2014). A guide to subjunctive and modals in Spanish: questions and analyses. *Borealis: An International Journal of Hispanic Linguistics*, 3(2), 1–94.
- Fábregas, Antonio & González, R. (2018a). Situations, events and negation. In *15th Workshop on Syntax, Semantics and Phonology*.
- Fábregas, Antonio & González, Raquel. (2018b). Un análisis composicional de la cohesión interna de las perífrasis. In *Seminari del GLIF, UPF*.
- Fasanella, Adriana. (2014). *On how Learning Mechanisms shape Natural Languages*. PhD thesis, Universitat Autònoma de Barcelona.
- Fernández González, José Ramón. (1985). *Gramática histórica provenzal*. Oviedo: Universidad de Oviedo.
- Fernández-Sánchez, Javier. (2016). Topics at the left edge of infinitive clauses in Spanish and Catalan. *Borealis: An International Journal of Hispanic Linguistics*, 5(2), 111–134.
- Fernández-Soriano, Olga. (1999). El pronombre personal: formas y distribución. pronombres átonos y tónicos. In I. Bosque & V. Demonte (Eds.), *Gramática Descriptiva de la Lengua Española*, volume 1 (pp. 1262–1264). Madrid: Espasa Calpe.
- Ferrater, Gabriel. (1981). Les gramàtiques de Pompeu Fabra. In *Sobre el llenguatge* (pp. 3–12). Barcelona: Quaderns Crema.
- Fiéis, Alexandra & Madeira, Ana Maria. (2012). Predicados de controlo na diacronia do Português. In A. Costa & C. F. e Nadia Alexandre (Eds.), *Textos Selecionados do XXVII Encontro Nacional da Associação Portuguesa de Linguística* (pp. 271–284).: Lisboa: APL.
- Figueiredo-Silva, Carlos. (2000). Main and embedded null subjects in Brazilian Portuguese. In M.-A. Kato & E. Negrão (Eds.), *The Null Subject Parameter in Brazilian Portuguese* (pp. 127–146). Frankfurt: Vervuert-IberoAmericana.
- Fischer, Susann. (2000). Obligatory Clitic Climbing in Old Catalan. *Linguistics in Potsdam*, (9), 63–76.
- Fischer, Susann. (2002). *The Catalan Clitic System. A Diachronic Perspective on its Syntax and Phonology*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Fischer, Susann. (2010). *Word-Order Change as a Source of Grammaticalisation*. (Linguistik Aktuell; 157). Amsterdam: John Benjamins.
- Fischer, Silke. (2018). Locality, control, and non-adjoined islands. *Glossa: a journal of general linguistics*, 3(1)(82), 1–40.
- Fontana, Josep M. (1997). On the integration of second position phenomena. In A. van Kemenade & N. Vincent (Eds.), *Parameters of Morphosyntactic Change* (pp. 207–250). Cambridge: Cambridge University Press.

- Fortuny, Jordi. (2008). *The emergence of order in syntax*. Linguistic Aktuell/Linguistics Today. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Fox, Danny. (2000). *Economy and semantic interpretation*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Francalanci, Leonardo; Martins, Ana Maria, & Ordoñez, Francisco. (in press). Els pronoms personals febles (ii): la cliticització, la posició i l'ordre. In J. Martines & M. Pérez-Saldanya (Eds.), *Gramàtica del català antic*. València: Universitat d'Alacant / Universitat de València.
- Franco, Irene. (2009). *Verbs, Subjects and Stylistic Fronting. A comparative analysis of the interaction of CP properties with verb movement and subject positions in Icelandic and Old Italian*. PhD thesis, University of Siena.
- Franco, Jon. (1993). *On Object Agreement in Spanish*. PhD thesis, USC, Los Angeles.
- Franks, Steven. (2000). Clitics at the interface. In F. Beukema & M. D. Dikken (Eds.), *Clitic Systems in European Languages* (pp. 1–46). Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Fukui, Naoki. (1988). Deriving the differences between English and Japanese: A case study in parametric syntax. *English Linguistics*, 5, 249–270.
- Galán, Carmen. (1992). *Las oraciones finales en español. Estudio sincrónico*. Cáceres: Universidad de Extremadura.
- Galán, Carmen. (1999). "La subordinación causal y final". In I. Bosque & V. Demonte (Eds.), *Gramática Descriptiva de la Lengua Española* (pp. 3597–3642). Madrid: Espasa Calpe.
- Galet, Yvette. (1971). *L'évolution de l'ordre des mots dans la phrase française de 1600 à 1700*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Gallego, Ángel J. (2009). Defective C-T in Romance. *Probus*, 21, 163–215.
- Gallego, Ángel J. (2010a). Binding through Agree. *Linguistic Analysis*, 34, 163–192.
- Gallego, Ángel J. (2010b). On the prepositional nature of non-finite verbs. *Catalan Journal of Linguistics*, (9), 79–102.
- Gallego, Ángel J. (2010c). *Phase theory*. Amsterdam: John Benjamins.
- Gallego, Ángel J. (2011). Control through multiple Agree. *Revue Roumaine de Linguistique*, 56(4).
- Gallego, Ángel J., Ed. (2012). *Phases: Developing the framework*. Berlin: de Gruyter.
- Gallego, Ángel J. (2015). Subjunctive Dependents in Iberian Romance: A Reprojection Account. *Sintagma*, 27, 25–42.
- Gallego, Ángel J. (2016). A phase-theoretic approach to cliticization in Romance. *Studies in Hispanic and Lusophone*, (pp. 67–94).
- Gallego, Ángel J. (in press). Long Distance Agreement in Spanish dialects. In *Open Generative Syntax series*. Berlin: Language Science Press.
- Gallego, Ángel J. & Uriagereka, Juan. (2006). Sub-extraction from subjects: A phase theory account. In J. C. et al (Ed.), *Romance Linguistics 2006* (pp. 149–162). Amsterdam: John Benjamins.

- Gallego, Ángel J. & Uriagereka, Juan. (2007). Defective C. Talk given at The 2nd Brussels Conference on Generative Linguistics Alternatives to Cartography, Catholic University of Brussels / VLEKHO Campus Brussels.
- Gallego, Ángel J. & Uriagereka, Juan. (in press). To scape an Island. *Linguistic Analysis*, 44.
- Galves, Charlotte. (1987). A sintaxe do português brasileiro. *Ensaaios de Lingüística*, 13, 31–49.
- García, Erica. (1967). Auxiliaries and the criterion of simplicity. *Language*, 43(4), 853–870.
- Gavarró, Anna & Laca, Brenda. (2002). Les perifrasis temporals, aspectuals i modals. In J. Solà, M. Lloret, J. Mascaró, & M. Pérez-Saldanya (Eds.), *Gramàtica del Català Contemporani*, volume 3 (pp. 2663–2726). Barcelona: Editorial Empúries.
- Giannakidou, Anastasia. (2011). Positive polarity items and negative polarity items: variation, licensing, and compositionality. In C. Maienborn, K. v. Heusinger, & P. Portner (Eds.), *Semantics: An International Handbook of Natural Language Meaning (Second edition)* (pp. 1660–1712). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Gill, Deborah Jean. (2000). *An anaphoric approach to clitic position in Spanish*. PhD thesis, Los Angeles: University of Southern California.
- Gloria, Cecilia. (2004). *Subject Clitics in the Northern Italian Dialects. A Comparative Study Based on the Minimalist Program and Optimality Theory*. Dordrecht: Kluwer.
- Gómez, Gemma. (2016). *Gramàtica del català rossellonès*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Gómez-Torrego, Leonardo. (1988). *Perífrasis verbales. Sintaxis, semántica y estilística*. Madrid: Arco/ Libros.
- Gómez-Torrego, Leonardo. (1999). Los verbos auxiliares. las perífrasis verbales de infinitivo. In I. Bosque & V. Demonte (Eds.), *Gramática descriptiva de la lengua española*, volume 2 (pp. 3323–3388). Madrid: Espasa Calpe.
- Gonçalves, Anabela. (1999). *Predicados Complexos Verbais em Contextos de Infinitivo não Preposicionado do Português Europeu*. PhD thesis, Universidade de Lisboa.
- Gonçalves, Anabela. (2002). Verbos auxiliares e verbos de reestruturação do português europeu. In *Actas do Encontro Comemorativo dos 25 Anos do Centro de Linguística da Universidade do Porto*, volume 2 (pp. 45–57).: Porto: Centro de Linguística da Universidade do Porto.
- Gonçalves, Anabela. (2016). The role of functional categories in comparative syntax: data from European and Brazilian Portuguese. Lesson submitted to public examination in order to obtain the title of Agregado in Linguistics (General Linguistics), University of Lisbon. Available at: [http://www.clul.ulisboa.pt/files/849/handout\\_lição.pdf](http://www.clul.ulisboa.pt/files/849/handout_lição.pdf).
- Gonçalves, Anabela; Carrilho, Ernestina & Pereira, Sandra. (2016). Predicados complexos numa perspectiva comparativa. In A. M. Martins & E. Carrilho (Eds.), *Manual de Linguística Portuguesa* (pp. 523–557). MRL Series. De Gruyter.

- Gonçalves, Anabela; Cunha, Luís Filipe & Silvano, Purificação. (2010). Interpretação temporal dos domínios infinitivos na construção de reestruturação do português europeu. In A. Brito, F. Silva, J. Veloso, & A. Fiéis (Eds.), *Textos Seleccionados do XXV Encontro Nacional da Associação Portuguesa de Linguística* (pp. 435–447).: Porto: APL.
- Gonçalves, Anabela & Matos, Gabriela. (2008). Reestruturação e anáfora do complemento nulo em português europeu. In *Textos Seleccionados. XXIII Encontro Nacional da Associação Portuguesa de Linguística* (pp. 207–223).: Lisboa: APL.
- Gonçalves, Anabela & Matos, Gabriela. (2009). Ellipsis and restructuring in European Portuguese. In E. Aboh, Linden, J. Quer, & P. Sleeman (Eds.), *Romance Languages and Linguistic Theory 2007. Current Issues in Linguistic Theory* (pp. 109–129). Amsterdam: John Benjamins.
- Gonçalves, Anabela; Santos, Ana Lúcia & Duarte, Inês. (2014). (pseudo-)inflected infinitives and Control as Agree. In K. Lahousse & S. Marzo (Eds.), *Romance Languages and Linguistic Theory 2012: Selected papers from 'Going Romance' Leuven 2012* (pp. 161–180). Amsterdam: John Benjamins.
- González-López, Veronica. (2008). *Spanish Clitic Climbing*. PhD thesis, The Pennsylvania State University.
- González-Ollé, Fernando. (1983). Enclisis pronominal en el participio de las perífrasis verbales. *Revista de Filología Española LXIII*, 1(2), 1–32.
- González-Planas, Francesc. (2007). Sintaxis de los clíticos pronominales en asturleonés. *Ianua. Revista Philologica Romanica*, 7, 15–35.
- Goodall, Grant. (1987). *Parallel structures in syntax*. Cambridge/New York: Cambridge University Press.
- Granberg, R. A. (1988a). *Object pronoun position in Medieval and Early Modern Spanish*. PhD thesis, Los Angeles: University of California.
- Granberg, R. A. (1988b). Observations on the Appearance of the Proclitic Forms in Late Medieval Spanish. *Mester*, 17(2), 139–147.
- Grano, Thomas. (2015). *Control and Restructuring*. Oxford University Press.
- Grano, Thomas. (2017). Restructuring at the syntax-semantics interface. In L. Jedrzejski & U. Demske (Eds.), *Infinitives at the syntax-semantics interface: A diachronic perspective*, Trends in Linguistics: Studies and Monographs series. Mouton de Gruyter.
- Grewendorf, Günther & Sabel, Joachim. (1994). Long scrambling and incorporation. *Linguistic Inquiry*, 25(2), 263–308.
- Grohmann, Kleanthes K. (2003). *Prolific Domains: On the Anti-Locality of Movement Dependencies*. *Linguistik Aktuell/Linguistics Today*, 66. Amsterdam: John Benjamins.
- Guasti, Maria T. (1993a). *Causative and Perception Verbs: A Comparative Study*. Torino: Rosenberg Sellier.
- Guasti, Maria T. (1993b). Verb syntax in Italian child grammar: finite and nonfinite verbs. *Language Acquisition*, 3(1), 1–40.

- Guéron, Jacqueline & Hoekstra, Teun. (1988). T-chains and the constituent structure of auxiliaries. In A. Cardinaletti, G. Cinque, & G. Giusti (Eds.), *Constituent structure* (pp. 35–99). Dordrecht: Foris Publications.
- Guéron, Jacqueline & Hoekstra, Teun. (2005). T-chains and auxiliaries. In T. H. et al. (Ed.), *Arguments and Structure: studies in the architecture of the sentence* (pp. 145–178). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Hacquard, Valentine. (2006). *Aspects of Modality*. PhD thesis, Massachusetts Institute of Technology.
- Hacquard, Valentine. (2008). Restructuring and implicative properties of *volere*. In A. Grønn (Ed.), *Proceedings of SuB12*: Oslo: ILOS.
- Hacquard, Valentine. (2010). On the event relativity of modal auxiliaries. *Natural Language Semantics*, 18, 79–114.
- Haddican, Bill. (2005). Two Kinds of Restructuring Infinitives in Basque. In *Proceedings of the 24th West Coast Conference in Formal Linguistics* (pp. 182–190).: Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project.
- Haegeman, Liliane. (1994). Verb raising as verb projection raising: Some empirical problems. *Linguistic Inquiry*, (25), 509–522.
- Haegeman, Liliane. (1995). IPP Constructions and Finite V-movement in West Flemish. *GenGenP*, (6), 29–49.
- Haegeman, Liliane. (2006). Clitic climbing and the dual status of *sembrare*. *Linguistic Inquiry*, 37(3), 484–501.
- Haegeman, Liliane. (2010). Evidential mood, restructuring, and the distribution of functional *sembrare*. In P. Benincà & N. Munaro (Eds.), *Mapping the Left Periphery, v: The Cartography of Syntactic Structures* (pp. 297–326). Oxford: Oxford University Press.
- Haider, Hubert. (1991). Fakultativ kohärente infinitkonstruktionen im deutschen 340. *Arbeitspapiere des SFB*, 340.
- Haiman, John & Benincà, Paola. (1992). *The Rhaeto-Romance languages*. London: Routledge.
- Halle, Morris & Marantz, Alec. (1993). Distributed morphology and the pieces of inflection. In K. Hale & S. J. Keyser (Eds.), *The view from Building 20: Essays in linguistics in honor of Sylvain Bromberger* (pp. 111–176). Cambridge, MA: MIT Press.
- Halpern, Aaron. L. (1992). *Topics in the placement and morphology of clitics*. PhD thesis, Stanford University.
- Hamann, Cornelia & Belletti, Adriana. (2006). Developmental patterns in the acquisition of complement clitic pronouns. comparing different acquisition modes with an emphasis on French. *Rivista di Grammatica Generativa*, 31, 39–78.
- Harris, Roy. (1969). Pronominal Postposition in Valdôtain. *Revue de linguistique romane*, (33), 133–143.

- Hartman, Jeremy. (2011). Intervention in tough-constructions. In S. Lima, K. Mullin, & B. Smith (Eds.), *Proceedings of the 39th Meeting of the North East Linguistic Society (NELS 39)* (pp. 387–397).: Amherst, MA: GLSA.
- Herbeck, Peter. (2013). (Backward) Control and Clitic Climbing, On the Deficiency of Non-finite Domains in Spanish and Catalan. In *Proceedings of ConSOLE XXI* (pp. 123–145).
- Herbeck, Peter. (2015). *Unifying Pro-drop and control. The Derivation of Spanish (Null) Subjects*. PhD thesis, University of Salzburg.
- Herbeck, Peter. (2017). Deriving null, strong, and emphatic pronouns in romance null subject languages. In P. Patel-Grosz, P. G. Grosz, & S. Zobel (Eds.), *Pronouns in embedded contexts at the syntax-semantics interface*, volume 99 of *Studies in Linguistics & Philosophy* (pp. 171–213). Springer.
- Hernanz, Maria Lluïsa. (1982). *El infinitivo en español*. Bellaterra: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, Departament de Filologia Hispànica.
- Hernanz, Maria Lluïsa. (1994). Concordancia, rección y aspecto: las construcciones absolutas en español. In A. Alonso & et al. (Eds.), *II encuentro de lingüistas y filólogos de España y México* (pp. 367–402).: Salamanca: Universidad de Salamanca.
- Hernanz, Maria Lluïsa. (1999). El infinitivo. In I. Bosque & V. Demonte (Eds.), *Gramática descriptiva de la lengua española* (pp. 2197–2356). Madrid: Espasa Calpe.
- Hernanz, Maria Lluïsa. (2016). Auxiliars i perífrasis. In *Recursos i estratègies per al tractament de la gramàtica a l'aula de secundària* Casa de la Convalescència, Barcelona: CLT, ICE.
- Hernanz, Maria Lluïsa. (in press). Los verbos de movimiento y las coordenadas de espacio / tiempo.
- Hernanz, Maria Lluïsa & Rigau, Gemma. (1984). Auxiliaritat i reestructuració. *Els Marges*, (31), 29–51.
- Hicks, Glyn. (2009). Tough-constructions and their derivation. *Linguistic Inquiry*, (40), 535–566.
- Hinterhölzl, Roland. (2006). *Scrambling, Remnant Movement, and Restructuring in West Germanic*. New York: Oxford University Press.
- Hiraiwa, Ken. (2001). Multiple Agree and the Defective Intervention Constraint in Japanese. *MIT Working Papers in Linguistics*, 40, 67–80.
- Hiraiwa, Ken. (2005). *Dimensions of Symmetry in Syntax: Agreement and Clausal Architecture*. PhD thesis, Massachusetts Institute of Technology.
- Holmberg, Anders. (2002). Expletives and agreement in Scandinavian passives. *Journal of Comparative Germanic Linguistics*, 4, 85–128.
- Holmberg, Anders. (2006). Stylistic fronting. In M. Everaert & H. van Riemsdijk (Eds.), *The Blackwell Companion to Syntax* (pp. 532–565). Oxford: Blackwell.
- Hornstein, Norbert. (1995). *Logical form: From GB to Minimalism*. Oxford/Cambridge, MA: Blackwell.
- Hornstein, Norbert. (1999). Movement and Control. *Linguistic Inquiry*, 30, 69–96.



- Hornstein, Norbert. (2003). On Control. In R. Hendrick (Ed.), *Minimalist Syntax* (pp. 6–81). Oxford: Blackwell Publishing.
- Hornstein, Norbert. (2009). *A Theory of Syntax: Minimal Operations and Universal Grammar*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hornstein, Norbert. (2011). *Move! A minimalist theory of construal*. Oxford: Blackwell.
- Hornstein, Norbert. (2018). The Minimalist Program after 25 years. *Annual Review of Linguistics*, 4(1), 49–65.
- Hornstein, Norbert & Nunes, Jairo. (2014). Minimalism and Control. In A. Carnie, Y. Sato, & D. Siddiqi (Eds.), *Routledge Handbook of Syntax* (pp. 239–263). Routledge.
- Hualde, José Ignacio. (1992). *Catalan*. London: Routledge.
- Huang, C.T. James. (1982). *Logical Relations in Chinese and the Theory of Grammar*. PhD thesis, Cambridge, MA: Massachusetts Institute of Technology.
- IEC (2016). *Gramàtica de la Llengua Catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- Iglesias, Olivier. (2012). *Le placement des clitiques dans les complexes verbaux en espagnol : une nouvelle approche de la question*. PhD thesis, Université Paris 8 Saint-Denis.
- Illamola, Cristina & Vila, F. Xavier. (2016). Anàlisi de la posició de los pronombres átonos en construccions perifràstiques entre escolars de la regió metropolitana de barcelona. *Diàleg de la llengua*, (VII), 36–57.
- Jaeggli, Osvaldo. (1986). Three issues in the theory of clitics: Case, doubled nps, and extraction. In H. Borer (Ed.), *The Syntax of Pronominal Clitics*, (Syntax & Semantics 19) (pp. 15–42). Orlando: Academic Press.
- Jané, Albert. (2007). Sobre la col·locació dels pronoms febles. *Llengua Nacional*, 18-19(61).
- Janke, Vikki. (2007). *Control without PRO*. PhD thesis, University College London.
- Janson, Tore. (1983). Sound change in perception and production. *Language*, 59, 18–34.
- Jensen, Frede. (1986). *The syntax of Medieval Occitan*. Tübingen: Niemeyer.
- Jones, Michael Allan. (1993). *Sardinian Syntax*. London: Routledge.
- Julien, Marit. (2001). The syntax of complex tenses. *The Linguistic Review*, (8), 125–167.
- Jurkiewicz-Rohrbacher, Edyta, Hansen, Björn, & Kolaković, Zrinka. (2017). Clitic climbing, finiteness and the Raising-Control distinction. a corpus-based study. *Journal of Linguistics*, 68(2), 179 – 190.
- Kamp, Hans & Reyle, Uwe. (1993). *From Discourse to Logic: Introduction to Modeltheoretic Semantics of Natural Language, Formal Logic and Discourse Representation Theory*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Karttunen, Lauri. (1971). Implicative verbs. *Language*, 47, 340–358.
- Karttunen, Lauri. (1976). Discourse referents. In J. McCawley (Ed.), *Notes from the Linguistic Underground, Syntax and Semantics* (pp. 363–385). New York: Academic Press.

- Karttunen, Lauri. (2012). Simple and phrasal implicatives. In *Proceedings of the First Joint Conference on Lexical and Computational Semantics (SEM)* (pp. 124–131).: Montréal: ACL.
- Kato, Mary A. (2012). O português são dois... ou três? In T. Lobo, Z. Carneiro, J. Soledade, A. Almeida, & S. Ribeiro (Eds.), *Rosae: linguística histórica, história das línguas e outras histórias* (pp. 93–108). Salvador: EDUFBA.
- Kayne, Richard. (1975). *French syntax: the transformational process*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Kayne, Richard. (1981). On certain Differences between French and English. *Linguistic Inquiry*, 12, 349–372.
- Kayne, Richard. (1989a). Facets of Romance Past Participle Agreement. In P. Beninca (Ed.), *Dialect Variation and the Theory of Grammar*. Dordrecht: Foris.
- Kayne, Richard. (1989b). Null subjects and clitic climbing. In O. Jaeggli & K. J. Safir (Eds.), *The Null Subject Parameter* (pp. 239–261). Dordrecht: Kluwer.
- Kayne, Richard. (1991). Romance clitics, verb movement, and PRO. *Linguistic Inquiry*, 22(4), 647–686.
- Kayne, Richard. (1993). Toward a modular theory of auxiliary selection. *Studia Linguistica*, (47), 3–31.
- Kayne, Richard. (1994). *The Anti-Symmetry of Syntax*. Cambridge: MIT Press.
- Kayne, Richard. (2000). *Parameters and Universals*. New York: Oxford University Press.
- Kayne, Richard. (2005). *Movement and Silence*. New York: Oxford University Press.
- Kayne, Richard. (2010). Why isn't *this* a complementizer? In R. Kayne (Ed.), *Comparison and Contrasts* (pp. 190–227). Oxford: Oxford University Press.
- Kayne, Richard. (2013). Comparative Syntax. *Lingua*, (113), 132–151.
- Keine, Stefan & Bhatt, Rajesh. (2016). Interpreting verb clusters. *Natural Language and Linguistic Theory*, 34(4), 1445–1492.
- Kempchinsky, Paula. (1986). *Romance subjunctive clauses and Logical Form*. PhD thesis, UCLA.
- Kempchinsky, Paula. (2004). Romance SE as an aspectual element. In J. A. et al. (Ed.), *Contemporary Approaches to Romance Linguistics* (pp. 239–256). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Klavans, Judith. L. (1985). The independence of syntax and phonology in cliticization. *Language*, 61, 95–120.
- Klima, Edward S. (1964). Negation in English. In J. Fodor & J. J. Katz (Eds.), *The Structure of Language: Readings in the Philosophy of Language*. Englewood Cliffs, N. J.: Prentice-Hall.
- Koopman, Hilda & Szabolcsi, Anna. (2000). *Verbal complexes*. Cambridge: MIT Press.
- Krapova, Iliana & Cinque, Guglielmo. (2008). On the order of wh-phrases in Bulgarian multiple wh-fronting. In G. Zybatow, L. Szucsich, U. Junghanns, & R. Meyer (Eds.), *Formal Description of Slavic Languages: The Fifth Conference* (pp. 318–336). Frankfurt: Peter Lang.

- Kratzer, Angelika. (1991). Modality. In A. von Stechow & D. Wunderlich (Eds.), *Semantics: An international handbook of contemporary research* (pp. 639–650). Berlin: De Gruyter.
- Kratzer, Angelika. (2002). *The Event Argument and the Semantics of Verbs*. Unpublished manuscript. University of Massachusetts at Amherst.
- Kratzer, Angelika. (2009). Making a pronoun: Fake indexicals as windows into the properties of pronouns. *Linguistic Inquiry*, 40, 187–237.
- Kroeger, Paul. (1998). Clitics and clause structure in Tagalog. In M. L. S. Bautista (Ed.), *Pagtanaw: Essays on language in honor of Teodoro A. Llamzon Bautista* (pp. 53–72). Manila: The Linguistic Society of the Philippines.
- Kulick, Seth. (1998). Clitic climbing in Romance: “Restructuring”, causatives and object-control verbs. In *Proceedings of the Fourth International Workshop on Tree Adjoining Grammars and Related Frameworks, TAG+ 1998, University of Pennsylvania, USA, August 1998* (pp. 88–91).
- Labelle, Marie. (2016). Participle Fronting and Clause Structure in Old and Middle French. In C. Tortora, M. den Dikken, I. Montoya, & T. O’Neill (Eds.), *Romance Linguistics 2013* (pp. 13–32).: Amsterdam: Benjamins.
- Labelle, Marie. (2017). Causative and perception verbs. In A. Dufter & E. Stark (Eds.), *Manual of Romance Morphosyntax and Syntax* (pp. 299–331). Berlin; Boston: De Gruyter Mouton.
- Laca, Brenda. (2004). Romance ‘aspectual’ periphrases: Eventuality modification versus ‘syntactic’ aspect’. In J. Guéron & J. Lecarme (Eds.), *The syntax of time* (pp. 425–440). MIT Press.
- Laca, Brenda. (2005). Tiempo, aspecto y la interpretación de los verbos modales en español. *Lingüística ALFAL*, 17, 9–44.
- Laca, Brenda. (2010a). On the temporal orientation of intensional subjunctives. In J. Guéron (Ed.), *Sentence and Discourse* (pp. 23–44). Oxford: Oxford University Press.
- Laca, Brenda. (2010b). The puzzle of subjunctive tenses. In R. B.-B. et al. (Ed.), *Selected Proceedings of Going Romance* (pp. 171–194).: Amsterdam: John Benjamins.
- Laca, Brenda. (2012). On modal tenses and tensed modals. In C. N. Nishida & C. Russi (Eds.), *Building a bridge between linguistic communities of the Old and the New World. Current research in tense, aspect, mood and modality* (pp. 163–198). Rodopi: Cahiers Chronos.
- Laca, Brenda. (2014). Epistemic modality and temporal anchoring. *Revista Virtual de Estudos da Linguagem (ReVEL)*, 8, 76–105.
- Lamiroy, Béatrice. (1980). Les syntagmes nominaux et la question de l’auxiliarité. *Langages*, 115, 64–74.
- Lamiroy, Béatrice. (1991). *Léxico y gramática del español: estructuras verbales de espacio y de tiempo*. Anthropos.
- Landau, Idan. (2000). *Elements of Control: Structure and Meaning in Infinitival Constructions*. Studies in Natural Language and Linguistic Theory. Dordrecht: Kluwer.
- Landau, Idan. (2004). The scale of finiteness and the calculus of Control. *Natural Language and Linguistic Theory*, (22), 811–877.

- Landau, Idan. (2007). Movement-resistant aspects of control. In W. D. Davies & S. Dubinsky (Eds.), *New Horizons in the Analysis of Control and Raising* (pp. 293–325). Dordrecht: Springer.
- Landau, Idan. (2013). *Control in Generative Grammar: A Research Companion*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Landau, Idan. (2015). *A Two-Tiered Theory of Control*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Landau, Idan. (2016a). Against the null comitative analysis of partial control. *Linguistic Inquiry*, (47), 572–580.
- Landau, Idan. (2016b). Agreement at PF: An argument from partial control. *Syntax*, 19(1), 79–109.
- Landau, Idan. (2018). Direct variable binding and agreement in obligatory control. In P. Patel-Grosz, P. G. Grosz, & S. Zobel (Eds.), *Pronouns in Embedded Contexts at the Syntax-Semantics Interface* (pp. 1–42). Springer.
- Landau, Idan. (in press). Non-obligatory control with communication verbs: New evidence and implications. Ms.
- Larson, Richard; den Dikken, Marcel & Ludlow, Peter. (2018). Intensional transitive verbs and abstract clausal complementation. In A. Grzankowski & M. Montague (Eds.), *Non-Propositional Intentionality* (pp. 46–94). Oxford: Oxford University Press.
- Lasnik, Howard & Fiengo, Robert. (1974). Complement object deletion. *Linguistic Inquiry*, 5, 535–571.
- Lasnik, Howard & Saito, Mamoru. (1991). On the subject of infinitives. In L. Dobrin, L. Nichols, & R. Rodriguez (Eds.), *Papers from the 27th Regional Meeting of the Chicago Linguistic Society* (pp. 324–343).: L. Dobrin and L. Nichols and R. Rodriguez.
- Ledgeway, Adam. (1998). Variation in the Romance Infinitive: The Case of the Southern Calabrian Inflected Infinitive. *Transactions of the Philological Society*, (96), 1–61.
- Ledgeway, Adam. (2000). *A comparative syntax of the dialects of southern Italy: a minimalist approach*. Oxford: Blackwell.
- Ledgeway, Adam. (2009). *Grammatica diacronica del napoletano*. (Beihefte zur Zeitschrift für romanische Philologie Band 350). Tübingen: Niemeyer.
- Ledgeway, Adam. (2012). *From Latin to Romance. Morphosyntactic Typology and Change*. Oxford: Oxford University Press University Press.
- Ledgeway, Adam. (2015). Reconstructing complementiser-drop in the dialects of the Salento: A syntactic or phonological phenomenon? In T. Biberauer & G. Walkden (Eds.), *Syntax Over Time: Lexical, Morphological and Information-structural Interactions* (pp. 146–162). Oxford: Oxford University Press.
- Ledgeway, Adam. (2016). Complementation. In A. Ledgeway & M. Maiden (Eds.), *The Oxford Guide to the Romance Languages* (pp. 1013–1128). Oxford: Oxford University Press.
- Ledgeway, Adam & Lombardi, Alessandra. (2005). Verb movement, adverbs and clitic positions in Romance. *Probus*, (17), 79–113.

- Lee-Schoenfeld, Vera. (2007). *Beyond Coherence. The Syntax of Opacity in German*. Amsterdam: John Benjamins.
- Llinàs, Mireia. (1990). *Verbal Sequences. A Generative Approach*. PhD thesis, Universitat Autònoma de Barcelona.
- Llinàs, Mireia. (1991). Verbs de reestructuració o verbs de no-reestructuració. *Llengua i Literatura*, (4), 265–276.
- Llop, Ares. (2017). *La reanàlisi dels minimitzadors negatius en el continuum romànic pirinenc*. PhD thesis, Universitat Autònoma de Barcelona.
- Llop, Ares & Paradís, Anna. (2017). Restructuring contexts as biclausal defective domains: evidence from Clitic Climbing and postverbal negative markers in Catalan dialects. In *Linguistic Symposium on Romance Languages, 20th April, University of Delaware*.
- Llop, Ares & Paradís, Anna. (2019). La posició dels clítics i de les marques de negació pressuposicional en els contextos de reestructuració: un estudi de variació sintàctica dialectal. *Caplletra, Revista Internacional de Filologia*, (66, Primavera 2019), 53–83.
- Llop, Ares & Pineda, Anna. (2018). Syntactic microvariation in catalan. the microvariació.cat initiative. *Revue Roumaine de Linguistique*, LXIII(3), 271–280.
- Lo Cascio, Vincenzo. (1970). *Strutture Pronominali e Verbalì Italiane*. Bologna: Zanichelli Editore.
- Lobo, Maria & Martins, Ana Maria. (2017). Subjects. In A. Dufter & E. Stark (Eds.), *Manual of Romance Morphosyntax and Syntax*. Berlin/Boston: De Gruyter.
- Lødrup, Helge. (2014). Long passives in Norwegian: Evidence for complex predicates. *Nordic Journal of Linguistics*, 37(3), 367–391.
- Loporcaro, Michele. (2006). Contatto e mutamento linguistico in sardegna settentrionale: il caso di luras. *Revue de Linguistique Romane*, (70), 321–349.
- Lorenzo, Guillermo. (1994). Optionality in the Placement of Asturian Clitics. *Catalan Working Papers in Linguistics*, 4(1), 93–120.
- Lorenzo, Guillermo. (1995). La sintaxis de los clítics del asturiano en el contexto de las lenguas romances. desarrollo y evaluación de algunas hipótesis. *Verba*, (22), 191–227.
- Lorenzo, Guillermo & Longa, Víctor Manuel. (2001). Movimiento nuclear y economía: valor de la concordancia y movilidad de los clítics en los romances occidentales. *Verba: Anuario galego de filoloxia*, (28), 101–124.
- Luján, Marta. (1978). Clitic-promotion and mood in Spanish verbal complements. *Études linguistiques sur les Langues Romanes. Montréal Working Papers in Linguistics*, 10, 103–190.
- Luján, Marta. (1980). Clitic promotion and mood in Spanish verbal complements. *Linguistics*, (18), 381–484.
- MacDonald, Jonathan E. (2015). A case of multiple agree: Accusative, not dative, indirect object se. In J. Smith & T. Ihsane (Eds.), *Romance Linguistics 2012: Selected papers from the 42nd Linguistic Symposium on Romance Languages* (pp. 275–288).

- Mackay, D. G.; Allport, A.; Prinz, W. & Scherer, E. (1987). Relationships and modules within language perception and production: An introduction. In A. Allport, D. G. Mackay, W. Prinz, & E. Scherer (Eds.), *Language perception and production* (pp. 1–15). London: Academic Press.
- Magro, Catarina. (2004). O fenómeno de subida de clítico à luz de dados não-standard do PE. Ms, Universidade de Lisboa.
- Magro, Catarina. (2005). Introdutores de orações infinitivas - o que diz a sintaxe dos clíticos. In *Actas do XX Encontro Nacional da Associação Portuguesa de Linguística* (pp. 649–664).: Lisboa: Associação Portuguesa de Linguística.
- Magro, Catarina. (2007). *Clíticos: Variações sobre o Tema*. PhD thesis, Universidade de Lisboa.
- Magro, Catarina. (2010). Interpolação & cia. nos dialectos do português europeu. *Estudos de Lingüística Galega*, (2), 97–119.
- Manzini, Rita & Savoia, Leonardo. (2005). *I dialetti italiani e romanci. Morfosintassi generativa*, volume 3. Alessandria: Edizioni dell’Orso.
- Manzini, Rita. (1983). *Restructuring and Reanalysis*. PhD thesis, Massachusetts Institute of Technology.
- Manzini, Rita. (2012). Agreement and head movement: Clitics, incorporation (review). *Language*, 88(1), 212–215.
- Manzini, Rita & Roussou, A. (2000). A minimalist theory of A-movement and Control. *Lingua*, 110, 409–447.
- Marchis, Mihaela. (in press). A comparative inquiry of obligatory control and clitic climbing. .
- Martin, Roger. (1996). *A Minimalist Theory of PRO and Control*. PhD thesis, University of Connecticut.
- Martin, Roger. (2001). Null case and the distribution of PRO. *Linguistic Inquiry*, 32(1), 141–166.
- Martin, Roger & Uriagereka, Juan. (2014). Chains in Minimalism. In P. Kosta, S. L. Franks, T. Radeva-Bork, & L. Schürcks (Eds.), *Minimalism and Beyond: Radicalizing the interfaces*, [Language Faculty and Beyond 11] (pp. 169–194). Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Martineau, France. (1990). *La Montée du clitique en moyen français : une étude de la syntaxe des constructions infinitives*. PhD thesis, Université d’Ottawa.
- Martineau, France. (1991). Clitic Climbing in Infinitival Constructions of Middle French. In D. Wanner & D.-A. Kibbee (Eds.), *New Analyses in Romance Linguistics* (pp. 235–251). Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.
- Martins, Ana Maria. (1994a). *Clíticos na História do Português*. PhD thesis, Universidade de Lisboa.
- Martins, Ana Maria. (1994b). Enclisis, VP deletion, and the Nature of Sigma. *Probus*, (6), 173–205.
- Martins, Ana Maria. (1995). Clitic placement from Old to Modern European Portuguese. In H. Andersen (Ed.), *Historical Linguistics 1993: Selected Papers from the 11th International Conference on Historical Linguistics, Los Angeles, 16–20 August 1993* (pp. 295–307).: Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

- Martins, Ana Maria. (2000). A minimalist approach to clitic climbing. In J. C. Costa (Ed.), *Portuguese Syntax. New Comparative Studies* (pp. 169–190). Oxford: Oxford University Press.
- Martins, Ana Maria. (2001). *Documentos Portugueses do Noroeste e da Região de Lisboa: Da Produção Primitiva ao Século XVI*. Lisboa: Imprensa Nacional / Casa da Moeda.
- Martins, Ana Maria. (2005). Passive and impersonal se in the history of Portuguese. In C. D. Pusch, J. Kabatek, & W. Raible (Eds.), *Romance Corpus Linguistics II: Corpora and Diachronic Linguistics* (pp. 411–430). Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Martins, Ana Maria. (2006). Aspects of infinitival constructions in the history of Portuguese. In R. S. Gess & D. Arteaga (Eds.), *Historical Romance Linguistics: Retrospective and Perspectives* (pp. 327–355). Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Martins, Ana Maria. (2011). Scrambling and Information Focus in Old and Contemporary Portuguese. *Catalan Journal of Linguistics*, (10), 133–158.
- Martins, Ana Maria. (2013). A posição dos pronomes pessoais clíticos. In E. P. Raposo, M. F. Bacelar, M. A. Mota, L. Segura, & A. Mendes (Eds.), *Gramática do Português* (pp. 2231–2302). Lisboa: Fundação Calouste Gulbenkian.
- Martins, Ana Maria. (2016). A colocação dos pronomes clíticos em sincronia e diacronia. In A.M. Martins & E. Carrilho (Eds.), *Manual de Linguística Portuguesa* (pp. 401–430). Berlin/Boston: De Gruyter.
- Martins, Ana Maria & Costa, Jairo. (2003). Clitic placement across grammar components. Talk presented at Going Romance 17th, University of Nijmegen.
- Martins, Ana Maria & Nunes, Jairo. (2005). Raising Issues in Brazilian and European Portuguese. *Journal of Portuguese Linguistics*, 4(2), 53–77.
- Martins, Ana Maria & Nunes, Jairo. (2016). Passives and SE constructions. In L. Wetzels, S. Menuzzi, & J. Costa (Eds.), *The Handbook of Portuguese Linguistics* (pp. 318–337). Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell.
- Martins, Ana Maria & Nunes, Jairo. (2017a). Deletion of Reflexive Clitics with the Verb *custar* in European Portuguese: An MTC Account. *Journal of Portuguese Linguistics*, 16(2), 1–25.
- Martins, Ana Maria & Nunes, Jairo. (2017b). Identity Avoidance with Reflexive Clitics in European Portuguese and Minimalist Approaches to Control. *Linguistic Inquiry*, 48(4), 627–649.
- Massanell, Mar & Mateu, Jaume. (2018). Gran bé vos ha vengut: construccions existencials i selecció de l'auxiliar en català antic. *Estudis Romànics*, (XL), 89–115.
- Massanell, Mar & Mateu, Jaume. (en preparació). L'auxiliar dels temps de perfet. In J. Martines & M. d. Pérez Saldanya (Eds.), *Gramàtica del Català Antic*. John Benjamins / Empúries.
- Masullo, Pascual J. (2004). Clitics aren't climbers! In *34th Linguistic Symposium on Romance Linguistics*: Salt Lake City, UT.
- Mateu, Jaume. (2016). Auxiliary selection in romance. In S. Fischer & C. Gabriel (Eds.), *Manual of Grammatical Interfaces in Romance* (pp. 295–326). Berlin: De Gruyter.

- Matushansky, Ora. (2011). Review article: Ian Roberts' agreement and head movement: Clitics, incorporation, and defective goals. *Journal of Linguistics*, 47(2), 538–545.
- Mavrogiorgos, Marios. (2010). *Clitics in Greek: A Minimalist Account of Proclisis and Enclisis*. [Linguistik Aktuell/Linguistics Today 160]. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- McCawley, J. D. (1979). On identifying the remains of deceased clauses. In J. D. McCawley (Ed.), *Adverbs, Vowels, and Other Objects of Wonder* (pp. 84–95). Chicago: University of Chicago Press.
- Meisel, Jürgen; Elsig, Martin & Martin-Bonnesen, Matthias. (2011). Delayed grammatical acquisition in first language development: subject-verb inversion and subject clitics in French interrogatives. *Linguistic Approaches to Bilingualism*, 1(4), 347–390.
- Meklenborg Salvesen, Christine & Petter Helland, Hans, (Eds.). (2013). *Challenging Clitics*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Melchor, Vicent. (1996). Cronologia dels canvis en els pronoms clítics del català rossellonès. *Miscel·lània Germà Colón*, (5), 259–272.
- Mendikotxea, Amaya. (1999). Construcciones con se: medias, pasivas e impersonales. In I. Bosque & V. Demonte (Eds.), *Gramática descriptiva de la lengua española* (pp. 1575–1630). Madrid: Espasa Calpe.
- Mensching, Guido. (2000). *Infinitive constructions with specified subjects. A syntactic analysis of the Romance languages*. Oxford: Oxford University Press.
- Mensching, Guido & Ramberger, Eva Maria. (2013). Sardinian. In A. Ledgeway & M. Maiden (Eds.), *The Oxford Guide to the Romance Languages* (pp. 270–291). Oxford: Oxford University Press.
- Mercado, Raphael. (2003). Transparency is not less structure: A look at Tagalog restructuring. In M. van Koppen & M. de Vos (Eds.), *Proceedings of the 11th CONSOLE* (pp. 1–20). Leiden: SOLE.
- Merchant, Jason. (2001). *The syntax of silence*. Oxford: Oxford University Press.
- Modesto, Marcello. (2000). Null subjects without “rich” agreement. In M.-A. Kato & E. Negrão (Eds.), *The Null Subject Parameter in Brazilian Portuguese* (pp. 147–174). Frankfurt: Vervuert-IberoAmericana.
- Modesto, Marcello. (2016). Inflected infinitives and restructuring in Brazilian Portuguese. In M. A. Kato & F. Ordóñez (Eds.), *Morphosyntax of Spanish and Portuguese in Latin America* (pp. 157–176). Oxford: Oxford University Press.
- Modesto, Marcello. (2018). Inflected infinitives in Brazilian Portuguese and the theory of Control. In A. L. Santos & A. Gonçalves (Eds.), *Complement Clauses in Portuguese: Syntax and acquisition* (pp. 59–100). Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Moll, Francesc de Borja (1952). *Gramática histórica catalana*. Madrid: Gredos.
- Monachesi, Paola. (1998). Italian restructuring verbs: a lexical analysis. In E. Hinrichs, A. Kathol, & T. Nakazawa (Eds.), *Complex predicates in Nonderivational Syntax, Syntax and Semantics*, volume 30 (pp. 313–368). New York: Academic Press.



- Monachesi, Paola. (1999). The syntactic structure of Romanian auxiliary (and modal) verbs. In G. Bouma, E. Hinrichs, G. Kruijff, & R. Oehrle (Eds.), *Constraints and Resources in Natural Language Syntax and Semantics* (pp. 101–118). Stanford: CSLI Publications.
- Monachesi, Paola. (2005). *The verbal complex in Romance*. Oxford: Oxford University Press.
- Montague, Richard. (1973). The proper treatment of quantification in ordinary English. In J. Hintikka, J. M. E. Moravcsik, & P. Suppes (Eds.), *Approaches to Natural Language* (pp. 221–242). Dordrecht: D. Reidel.
- Montserrat, Sandra. (2012). *Continuar + gerundi i seguir + gerundi: un estudi de corpus. eHumanista: Journal of Iberian Studies*, (2).
- Moore, John. (1994). Romance cliticization and relativized minimality. *Linguistic Inquiry*, 25, 335–344.
- Moore, John. (1996). *Reduced constructions in Spanish*. New York/London: Garland.
- Moore, John. (2010). Object-controlled restructuring in Spanish. In D. B. Gerdts, J. C. Moore, & M. Polinsky (Eds.), *Hypothesis A/Hypothesis B. Linguistic Explorations in Honor of David M. Perlmutter* (pp. 361–382). London: The MIT Press Cambridge.
- Morant, Ricard & Pérez-Saldanya, Manuel (1987). Sobre la negació. *Caplletra*, (2), 65–87.
- Müller, Gereon. (2016). Restructuring by removal. In *Workshop on Shrinking Trees*: University of Leipzig, 10th October.
- Müller, Gereon. (2017). Structure removal: An argument for feature-driven merge. *Glossa*, 2(28), 1–35.
- Mussafia, Adolfo. (1886). Una particolarità sintattica della lingua italiana dei primi secoli. In G. I. Ascoli et al. (Ed.), *Miscellanea di filologia e linguistica in memoria di Napoleone Caix e Ugo Angelo Canello* (pp. 255–261). Firenze: LeMonnier.
- Muxí, Isabel. (1996). Optional Participial Agreement with Direct Object Clitics in Catalan. *Catalan Working Papers in Linguistics*, 5(1), 127–145.
- Myhill, John. (1988). The grammaticalization of auxiliaries: Spanish clitic climbing. In *Proceedings of the Fourteenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society* (pp. 352–363).
- Myhill, John. (1989). Variation in Spanish clitic climbing. In T. J. Walsh (Ed.), *Synchronic and Diachronic Approaches to Linguistic Variation and Change* (pp. 227–250). Washington, D.C.: Georgetown University Press.
- Nadal, Josep M. (1975). Semàntica i sintaxi (aspectes de la complementació en català). *Els Marges*, 3, 7–38.
- Namiuti, Cristiane. (2008). *Aspectos da história gramatical do português: interpolação, negação e mudança*. PhD thesis, Universidade de Campinas.
- Napoli, Donna J. (1981). Semantic Interpretation vs. Lexical Governance: Clitic Climbing in Italian. *Language*, (pp. 841–877).

- Nevins, Andrew. (2011). Multiple agree with clitics: person complementarity vs. omnivorous number. *Natural Language and Linguistic Theory*, 29(4), 939–971.
- Newmeyer, Frederick J. (2017). Where, if anywhere, are parameters? a critical historical overview of parametric theory. In C. Bowers, L. Horn, & R. Zanuttini (Eds.), *On Looking into Words (and Beyond). Structures, relations, analyses*. Berlin: Language Science Press.
- Nicolae, Alexandru & Niculescu, Dana. (2015). Pronominal Clitics in Old Romanian: The Tobler-Mussafia Law. *Revue Roumaine de Linguistique*, 60(2-3), 223–242.
- Nicolis, Marco. (2001). L-Tous, restructuring, and quantifier climbing. *Rivista di Grammatica Generativa*, 26, 63–84.
- Nishida, Chiyo. (2012). Restructuring and Clitic Climbing in Romance: A Categorical Grammar Analysis. In A. Alexiadou, T. Kiss, & G. Mueller (Eds.), *Local Modelling for Non-local Problems in Syntax*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Nunes, Jairo. (2004). *Linearization of chains and sideward movement*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Nunes, Jairo. (2008). Inherent Case as a Licensing Condition for A-movement: The Case of Hyper-raising Constructions in Brazilian Portuguese. *Journal of Portuguese Linguistics*, 7(2), 83–108.
- Nunes, Jairo. (2015). De clítico à concordância: O caso dos acusativos de terceira pessoa em português brasileiro. *Cadernos de Estudos Linguísticos*, 57(1), 61–84.
- Nunes, Jairo & Uriagereka, Juan. (2000). Cyclicity and extraction domains. *Syntax*, (3), 20–43.
- Ogando, Victoria. (1980). A colocación do pronome átono en relación co verbo no galego-portugués medieval. *Verba*, (7), 251–282.
- Oliva, Salvador. (1988). Tipologia dels verbs pronominals. *Estudi General. Estudis de Sintaxi*, (8), 31–49.
- Oliveira, Fátima; Cunha, Luís Filipe & Gonçalves, Anabela. (2004). Aspectual Verbs in European and Brazilian Portuguese. *Journal of Portuguese Linguistics*, 3, 141–173.
- Ordóñez, Francisco. (2002). Some Clitic Combinations in the Syntax of Romance. *Catalan Journal of Linguistics*, 1, 201–224.
- Ordóñez, Francisco. (2007). Observacions sobre la posició dels subjectes postverbals en català i castellà. *Caplletra*, (42), 251–272.
- Ordóñez, Francisco. (2012). Clitics in Spanish. In J. Hualde, A. Olarrea, & E. O'Rourke (Eds.), *Handbook of Hispanic linguistics* (pp. 423–453). Cambridge: Blackwell.
- Ordóñez, Francisco. (2013). El movimiento de los clíticos. In J.M. Brucart & Á. J. Gallego (Eds.), *El Movimiento de Constituyentes*. Madrid: Visor Libros.
- Ordóñez, Francisco. (2018). Verbal complexes and Overt Subjects in Infinitivals in Spanish. In Á.J. Gallego & R. Martin (Eds.), *Language, Syntax, and the Natural Sciences*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Ordóñez, Francisco & Repetti, Lori. (2014). On the morphological restriction of hosting clitics in Italian and Sardinian dialects. *Italia dialettale*, (75), 173–199.
- Ormazábal, Javier & Romero, Juan. (1998). On the syntactic nature of me-lui and the Person Case Constraint. *Anuario del Seminario Julio de Urquijo*, (32), 415–434.
- Ormazábal, Javier & Romero, Juan. (2007). The object agreement constraint. *Natural Language and Linguistic Theory*, (25), 315–347.
- Ortega-Santos, Iván. (2016). *Focus-Related Operations at the Right Edge in Spanish: Subjects and Ellipsis*. Amsterdam: John Benjamins.
- Ott, Dennis. (2009). Stylistic fronting as remnant movement. *Working Papers in Scandinavian Syntax*, (83), 141–178.
- Palmer, Frank Robert. (1979). *Modality and the English Modals*. London and New York: Longman.
- Palmer, Frank Robert. (2001). *Mood and Modality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pană-Dindelegan, Gabriela. (2016). *The Syntax of Old Romanian*. Oxford: Oxford University Press.
- Panagiotidis, Phoevos. (2002). *Pronouns, Clitics and Empty Nouns: ‘pronominality’ and Licensing in Syntax*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Par, Anfòs. (1923). *Sintaxi catalana segons los escrits en prosa de Bernat Metge*. Halle (Saale): Max Niemeyer.
- Paradís, Anna. (2014). L’ascens dels clítics en català. Master’s thesis, Universitat Autònoma de Barcelona.
- Paradís, Anna. (2016). Més enllà dels verbs de reestructuració. In *Miscel·lània a Jordi Bruguera. Estudis de llengua i literatura catalanes* (pp. 209–229). Barcelona: Publicacions de l’Abadia de Montserrat.
- Paradís, Anna. (2017). Un monstruo viene a verme/un monstre em ve a veure. variación en la posición de los clítics en construcciones infinitivas con verbos de movimiento. la variación gramatical del español: avances, reflexiones teóricas y nuevos recursos, 6 de noviembre, uam, madrid. In *La variación gramatical del español: avances, reflexiones teóricas y nuevos recursos*: november 6th, UAM, Madrid.
- Paradís, Anna. (2018). Variation in the scope of clitic climbing: evidence from Catalan dialectal data. *Revue roumaine de linguistique*, LXIII(3), 281–295.
- Parry, Mair. (1995). Some Observations on the Syntax of Clitic Pronouns in Piedmontese. In M. Maiden & J. C. Smith (Eds.), *Linguistic Theory and the Romance Languages: Current Issues in Linguistic Theory* (pp. 133–60). Amsterdam: John Benjamins.
- Parry, Mair. (2005). *Parluma ‘D Còiri, Sociolinguistica e grammatica del dialetto di Cairo Montenotte*. Savona: Società Savonese di Storia Patria and Editrice Liguria.
- Partee, Barbara. (1973). Some structural analogies between tenses and pronouns in English. *The Journal of Philosophy*, 70(18), 601–609.
- Partee, Barbara. (1984). Nominal and temporal anaphora. *Linguistics and Philosophy*, 7, 243–286.

- Pascual, Montserrat. (2002). Diversos usos i peculiaritats de la preposició *amb*. *Llengua & Literatura*, (13), 165–186.
- Pearce, Elizabeth. (1990). *Parameters in Old French Syntax. Infinitival Complements*. Dordrecht: Kluwer.
- Pearson, Hazel. (2016). The semantics of partial control. *Natural Language and Linguistic Theory*, 34(2), 691–738.
- Pereira, Sandra. (2015). Causative and Perception constructions in European Portuguese: the dialectal data. *Dialectologia*, (pp. 53–80).
- Pérez-Saldanya, Manuel. (1988). *Els sistemes modals d'indicatiu i de subjuntiu*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Pérez-Saldanya, Manuel & Hualde, José Ignacio. (2003). On the Origin and Evolution of the Catalan Periphrastic Preterit Dins. In C. D. Pusch (Ed.), *Verbalperiphrasen in den (ibero)romanischen Sprachen*. (pp. 46–70). Hamburg: Buske.
- Perlmutter, David. (1970). *Deep and Surface Structure Constraints in Syntax*. New York: Holt.
- Pescarini, Diego. (2016). Non-canonical enclitics are not weak pronouns. In *Linguistic Symposium on Romance Languages 46*.
- Pescarini, Diego. (2018a). An emergentist view on functional classes. In *Linguistic Variation: Structure and Interpretation – A Festschrift in Honour of M. Rita Manzini in occasion of her 60th birthday*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Pescarini, Diego. (2018b). Pronoun systems across Romance. In M. Loporcaro & F. Gardani (Eds.), *Oxford Encyclopedia of Romance Linguistics*. Oxford: Oxford University Press.
- Pescarini, Diego & Pascetta, Silvio. (2014). Osservazioni sulla sintassi del dialetto di San Valentino in Abruzzo citeriore. *Quaderni di lavoro ASIIt*, (17), S. Pascetta 'Osservazioni sulla sintassi del dialetto di San Valentino in Abruzzo citeriore', *Quaderni di lavoro ASIIt* 17: 99–113.
- Pesetsky, David. (1991). *Zero Syntax II: An Essay on Infinitives*. Ms., MIT.
- Pesetsky, David. (1998). Some optimality principles of sentence pronunciation. In P. H. M. M. Pilar Barbosa, Danny Fox & D. Pesetsky (Eds.), *Is the Best Good Enough* (pp. 337–383). Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Pesetsky, David. (2007). Undermerge... and the Secret Genitive Inside Every Russian Noun. Talk given at FASL 17, Stony Brook.
- Pesetsky, David. (2016). *Exfoliation: Towards a derivational theory of clause size*. Cambridge, MA: MIT manuscript.
- Pesetsky, David & Torrego, Esther. (2004). Tense, case, and the nature of syntactic categories. In J. Guéron & J. Lecarme (Eds.), *The Syntax of Time* (pp. 495–537). Cambridge (Mass.): MIT Press.
- Pesetsky, David & Torrego, Esther. (2007). The syntax of valuation and the interpretability of features. In S. Karimi, V. Samiian, & W. K. Wilkins (Eds.), *Phrasal and Clausal Architecture* (pp. 262–294). Amsterdam: John Benjamins.

- Picallo, M. Carme. (1985). *Opaque domains*. PhD thesis, CUNY.
- Picallo, M. Carme. (1990). Modal verbs in Catalan. *Natural Language and Linguistic Theory*, (pp. 285–312).
- Picallo, M. Carme, (Ed.) (2014). *Linguistic Variation in the Minimalist Framework*. Oxford: Oxford University Press.
- Piera, Carlos. (1987). Sobre la estructura de las cláusulas de infinitivo. In V. Demonte & Fernández-Lagunilla (Eds.), *Sintaxis de las lenguas románicas* (pp. 148–166). Madrid: El Arquero.
- Pineda, Anna. (2016). *Les fronteres de la (in)transitivitat. Estudi dels aplicatius en llengües romàniques i basc*. Barcelona: Institut d'Estudis Mòn Juïc (Col·lecció Cum Laude, 6).
- Pires, Acrisio. (2006). *The Minimalist Syntax of Defective Domains: Gerunds and Infinitives*. Amsterdam: John Benjamins.
- Pitteroff, Marcel; Alexiadou, Artemis & Fischer, Silke. (2017). Two mechanisms to derive partial control—evidence from German. *University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics*, 23(1), 200–210.
- Pittman, Christine. (2009). Complex verb formation revisited: Restructuring in Inuktitut and Nuuk-chaanulth. In M. Mahieu & N. Tersis (Eds.), *Variations on Polysynthesis: The Eskaleut Languages* (pp. 135–147). Amsterdam: Benjamins.
- Poletto, Cecilia. (1997). Pronominal Syntax. In M. Maiden & M. Parry (Eds.), *The Dialects of Italy* (pp. 137–144). London: Routledge.
- Poletto, Cecilia. (2000). *The higher functional field: Evidence from Northern Italian dialects*. New York: Oxford University Press.
- Polinsky, Maria & Potsdam, Eric. (2002). Backward control. *Linguistics Inquiry*, (33), 245–282.
- Polinsky, Maria & Potsdam, Eric. (2006). Expanding the scope of control and raising. *Syntax*, 9, 171–192.
- Polinsky, Maria & Potsdam, Eric. (2008). The syntax and semantics of wanting in Indonesian. *Lingua*, 118(10), 1617–1639.
- Pons, Clàudia & Fortuny, Jordi. (2019). Enclisis/proclisis alternation and defectivity in Majorcan and Minorcan Catalan gerund enclitic sequences. In *1ST FARM challenge clitics*: 15 February, UPF.
- Postal, Paul. (1969). On so-called pronouns in English. In D. Reibel & S. Schane (Eds.), *Modern Studies in English* (pp. 201–224). Englewood Cliffs NJ: Prentice-Hall.
- Postal, Paul. (1974). *On Raising: One rule of English grammar and its theoretical implications*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Postal, Paul & Ross, John R. (1971). Tough movement si, tough deletion no! *Linguistic Inquiry*, (2), 544–546.
- Potsdam, Eric & Haddad, Youssef A. (2017). Control phenomena. In M. Everaert & van Riemsdijk (Eds.), *The Wiley Blackwell Companion to Syntax*. New York: John Wiley and Sons.

- Progovac, Ljiljana. (1993). Locality and subjunctive-like complements in Serbo-Croatian. *Journal of Slavic Linguistics*, (1), 116–144.
- Progovac, Ljiljana. (1995). *Negative and Positive Polarity: A Binding Approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Progovac, Ljiljana. (1996). Clitics in Serbian/Croatian: Comp as the second position. In A. Halpern & A. M. Zwicky (Eds.), *Approaching Second: Second Position Clitics and Related Phenomena* (pp. 411–28). Stanford: CSLI Publications.
- Pylkkänen, Liina. (2008). *Introducing arguments*. Cambridge (Mass.): MIT Press.
- Quer, Josep. (1998). *Mood at the Interface*. PhD thesis, University of Utrecht.
- Quer, Josep. (2002). Subordinació i mode. In J. Solà, M.R. Lloret, J. Mascaró, & M. P. Saldanya (Eds.), *Gramàtica del català contemporani*, volume 3 (pp. 2389–2454). Barcelona: Empúries.
- Quesada, Miguel Ángel. (2005). El participio con complemento pronominal en el español de Costa Rica. *Letras*, (37), 5–29.
- Quicoli, A. Carlos. (1976). Conditions on clitic movement in Portuguese. *Linguistic Analysis*, (2), 199–223.
- Quine, Willard van Orman. (1960). *Word and Object*. Cambridge: MIT Press.
- Radford, Andrew. (1977). *Italian syntax: transformational and relational grammar*. New York: Cambridge University Press.
- RAE (2009). *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros.
- Ramberger, Eva Maria. (2008). Restrukturierung: Eine minimalistische analyse anhand des italienischen und (alt)französischen. In E.-M. Remberger & G. Mensching (Eds.), *Romanistische Syntax - minimalistisch* (pp. 37–59). Tübingen: Narr [Tübinger Beiträge zur Linguistik 506].
- Ramos, Joan Rafael. (2005). Els auxiliars dels temps compostos en català medieval. *Caplletra*, (38), 179–209.
- Raposo, Eduardo & Uriagereka, Juan. (2005). Clitic placement in Western Iberian: A minimalist view. In G. Cinque & R. Kayne (Eds.), *Handbook of Comparative Syntax* (pp. 639–697). Oxford: Oxford University Press.
- Reichenbach, Hans. (1947). *Elements of Symbolic Logic*. London: Macmillan.
- Reinhart, Tanya. (2006). *Interface strategies*. MIT Press.
- Reis, Marga. (1973). Is there a rule of subject-to-object raising in German? *Chicago Linguistic Society*, (9), 519–529.
- Remacle, Louis. (1952). *Syntaxe du parler wallon de La Gleize*, volume 1. Paris: Les Belles Lettres.
- Repetti, Lori & Ordóñez, Francisco, (Eds.) (2005). *Clitic and Affix Combinations*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Rezac, Milan. (2005). The syntax of clitic climbing in Czech. In L. Heggie & F. Ordóñez (Eds.), *Clitic and Affix Combinations* (pp. 103–140). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

- Rezac, Milan. (2006). On tough-movement. In C. Boeckx (Ed.), *Minimalist Essays* (pp. 288–325). Amsterdam: John Benjamins.
- Rezac, Milan. (2008). The Syntax of Eccentric Agreement: The Person Case Constraint and Absolutive Displacement in Basque. *Natural Language and Linguistic Theory*, 26(1), 61–106.
- Rezac, Milan. (2011). *Phi-features and the modular architecture of language*. [Studies in Natural Language and Linguistic Theory 81]. Dordrecht: Springer.
- Richards, Marc D. (2007). On feature inheritance: An argument from the phase impenetrability condition. *Linguistic Inquiry*, 38(3), 563–572.
- Rigau, Gemma. (1976). Anem o venim? *Els Marges*, (8), 3–53.
- Rigau, Gemma. (1981). *Gramàtica del discurs*. Bellaterra: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- Rigau, Gemma. (1990). The semantic nature of some Romance prepositions. In J. Mascaró & M. Nespó (Eds.), *Grammar in Progress* (pp. 363–373). Dordrecht: Foris.
- Rigau, Gemma. (1991). On the functional properties of Agr. *Catalan Working Papers in Linguistics*, 1, 235–260.
- Rigau, Gemma. (1993). La legitimació de les construccions temporals d'infinitiu. In A. Viana (Ed.), *Sintaxi. Teoria i Perspectives* (pp. 231–252). Lleida: Pagès editors.
- Rigau, Gemma. (1994). Les propietats dels verbs pronominals. *Els Marges*, (50), 29–39.
- Rigau, Gemma. (1995). The properties of the temporal infinitive constructions in Catalan and Spanish. *Probus*, 7, 279–301.
- Rigau, Gemma. (1997). Locative sentences and related constructions in Catalan: *ésser/haver* alternation. In A. Mendikoetxea & M. Uribe-Etxebarria (Eds.), *Theoretical Issues at the Morphology-Syntax Interface* (pp. 395–421). Bilbao: Euskal Herriko Unibersitatea.
- Rigau, Gemma. (1999). Relativized impersonality: Deontic Sentences in Catalan. In E. Treviño & J. Lema (Eds.), *Semantic Issues in Romance Syntax* (pp. 193–230). Amsterdam: John Benjamins.
- Rigau, Gemma. (2002). Els complements adjunts. In J. Solà, M. Lloret, J. Mascaró, & M. Pérez-Saldanya (Eds.), *Gramàtica del català contemporani*, volume 2 (pp. 2047–2110). Barcelona: Empúries.
- Rigau, Gemma. (2005a). Estudi microsintàctic del verb caldre en el català antic i en l'actual. *Caplletra*, 38, 241–258.
- Rigau, Gemma. (2005b). Number agreement variation in Catalan dialects. In G. Cinque & R. Kayne (Eds.), *Handbook of Comparative Syntax* (pp. 775–805). Oxford: Oxford University Press.
- Rigau, Gemma. (2017). L'aparent feblesa d'alguns pronoms febles. In *IV Jornades GrOC*.
- Rigau, Gemma. & Suïls, Jordi. (2010). Microvariation in Catalan and Occitan complementizers: The so-called expletive *se*. *Catalan Journal of Linguistics*, 9, 151–165.
- Rivas, Alonso. (1977). *A theory of clitics*. PhD thesis, Massachusetts Institute of Technology.

- Rivero, María Luisa. (1971). Mood and presupposition in Spanish. *Foundations of Language*, 7, 302–336.
- Rivero, María Luisa. (1986). Parameters in the typology of clitics in Romance and old Spanish. *Language*, (64), 774–807.
- Rivero, María Luisa. (1991). Clitic and NP Climbing in Old Spanish. In H. Campos & F. Martínez-Gil (Eds.), *Current Studies in Spanish Linguistics* (pp. 241–282). Washington, D. C.: Georgetown University Press.
- Rivero, María Luisa. (1994). Auxiliares léxicos y auxiliares funcionales. In V. Demonte (Ed.), *Gramática del español* (pp. 107–138). México, DF: Publicaciones de la NRFH, VI. El Colegio de México, CELL.
- Rivero, María Luisa. (1997). On two locations for complement clitic pronouns: Serbo-Croatian, Bulgarian and old Spanish. In A. van Kemenade & N. Vincent (Eds.), *Parameters of Morphosyntactic Change* (pp. 170–206). London: Cambridge University Press.
- Rizzi, Luigi. (1976). Ristrutturazione. *Rivista Di Grammatica Generativa*, (1), 1–54.
- Rizzi, Luigi. (1982). *Issues in Italian Syntax*. Dordrecht: Foris.
- Rizzi, Luigi. (1990). *Relativized minimality*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Rizzi, Luigi. (2000). Some Notes on Romance Cliticization. In *Comparative Syntax and Language Acquisition* (pp. 96–121). London/New York: Routledge.
- Roberts, Ian. (1991). Excorporation and minimality. *Linguistic Enquiry*, 22, 209–218.
- Roberts, Ian. (1993). The nature of subject clitics in Franco-Provençal Valdôtain. In A. Belletti (Ed.), *Syntactic Theory and the Dialects of Italy* (pp. Roberts, Ian 1993. “The nature of subject clitics in Franco-Provençal Valdôtain”. 319–353). Torino: Rosenberg and Sellier.
- Roberts, Ian. (1997). Restructuring, head movement and locality. *Linguistic Inquiry*, (28), 423–460.
- Roberts, Ian. (2010a). *Agreement and head movement: Clitics, incorporation and defective goals*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Roberts, Ian. (2010b). Introduction: Parameters in minimalist theory. In T. Biberauer, A. Holmberg, I. Roberts, & M. Sheehan (Eds.), *Parametric variation: Null subjects in minimalist theory* (pp. 1–57). Cambridge: Cambridge University Press.
- Roberts, Ian. (2016). Object clitics. In A. Ledgeway & M. Maiden (Eds.), *The Oxford Guide to the Romance Languages* (pp. 786–801). Oxford: Oxford University Press.
- Roca-Pons, Josep. (1961-1966). *Estar + gerundi en català antic*. *Estudis Romànics*, (VIII), 189–194.
- Rochette, Anne. (1988). *Semantic and Syntactic Aspects of Romance Sentential Complementation*. PhD thesis, Massachusetts Institute of Technology.
- Rodrigues, Cilene. (2007). Agreement and flotation in partial and inverse partial control configurations. In W. D. Davies & S. Dubinsky (Eds.), *New Horizons in the Analysis of Control and Raising* (pp. 213–229). Dordrecht: Springer.



- Rodrigues, Cilene & Lightfoot, David. (2003). Clitic climbing and subject inversion. *University of Maryland Working Papers in Linguistics*, 12, 115–139.
- Rodríguez Espiñeira, María José. (2012). Infinitivo simple y compuesto con predicados declarativos. In T. J. Juliá & et al. (Eds.), *Cum corde et in nova grammatica: Estudios ofrecidos a Guillermo Rojo*, Santiago (pp. 729–742). Santiago: Universidade de Santiago de Compostela.
- Rodríguez-Mondoñedo, Miguel. (2019). Syntactic phenomena in Peruvian Spanish. In Á. J. Gallego (Ed.), *The Syntactic Variation of Spanish Dialects*. Oxford University Press.
- Rodríguez-Mondoñedo, Miguel; Snyder, William & Sugisaki, Koji. (2006). The parameter of clitic-climbing: The view from child Spanish. In K. U. Deen, J. Nomura, B. Schulz, & B. D. Schwartz (Eds.), *The Proceedings of the inaugural conference on Generative Approaches to Language Acquisition – North America, Honolulu, HI.*, volume 4 (pp. 241–248).
- Rojo, Guillermo. (1974). *Perífrasis verbales en el gallego actual*. anejo 2 de Verba, Universidad de Santiago.
- Rooryck, Johan. (2000). *Configurations of Sentential Complementation: Perspectives from Romance Languages*. New York: Routledge.
- Rosen, Sara T. (1990). Restructuring verbs are light verbs. In *Proceedings of the Ninth West Coast Conference on Formal Linguistics* (pp. 477–492). Stanford, Calif.
- Rosenbaum, Peter. (1967). *The grammar of English predicate complement constructions*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Ross, John R. (1967). *Constraints on variables in syntax*. PhD thesis, Massachusetts Institute of Technology.
- Ross, John R. (1969). Auxiliaries as main verbs. In W. Todd (Ed.), *Studies in philosophical linguistics*, Series 1. Evanston, 111: Great Expectations Press.
- Ross, John R. (1975). Clausematiness. In J. Edward Maling (Ed.), *Formal semantics of Natural Language: Papers from a Colloquium Sponsored by King's College Research Centre, Cambridge* (pp. 422–475).
- Ross, John R. (1973). Nouniness. In O. Fujimura (Ed.), *Three Dimensions of Linguistic Theory* (pp. 137–258). Tokyo: TEC Corporation.
- Rosselló, Joana. (2002). El sv (i): El verb i arguments verbals. In J. Solà, M. Lloret, J. Mascaró, & M. P. Saldanya (Eds.), *Gramàtica del català contemporani*, volume 2 (pp. 1853–1949). Barcelona: Empúries.
- Rouveret, Alain & Vergnaud, Jean-Roger. (1980). Specifying reference to the subject: French causatives and conditions on representations. *Linguistic Inquiry*, (1), 97–202.
- Rowlett, Paul. (2007a). Cinque's functional verbs in French. *Language Sciences*, (29), 755–786.
- Rowlett, Paul. (2007b). *The Syntax of French*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rutten, Jean. (1991). *Infinitival complements and auxiliaries*. PhD thesis, Universiteit van Amsterdam.

- Salvà, Sebastià. (2017). Past Participle Agreement in Majorcan Catalan: the relevance of inner aspect. *Borealis: An International Journal of Hispanic Linguistics*, 6(1), 53–75.
- San Martin, Itziar. (2004). *On Subordination and the Distribution of PRO*. PhD thesis, University of Maryland.
- Sánchez-López, Cristina. (1999). La negación. In I. Bosque & V. Demonte (Eds.), *Gramática descriptiva de la lengua española*, volume 2 (pp. 2561–2634). Madrid: Espasa-Calpe.
- Sánchez-López, Cristina. (2002). *Las Construcciones con 'se'*. Madrid: Visor.
- Sans, Berta. (2016). *El parlar de Càlig*. Onada.
- Santos-Raña, Irene. (2018). Variación na colocación dos pronomes átonos nalgúns complexos verbais do galego. *Estudos de lingüística galega*, Special volum(I), 61–79.
- Schmid, Tanja. (2005). *Infinitival syntax: infinitivus pro participio as a repair strategy*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Schütze, Carson T. (1996). *The Empirical Base of Linguistics. Grammaticality Judgments and Linguistic Methodology*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Schwenter, Scott. A. & Torres-Cacoullous, Rena. (2014). Competing constraints on the variable placement of direct object clitics in Mexico City Spanish. *Revista española de lingüística aplicada*, 27(2), 514–536.
- Sharvit, Yael. (2003). Trying to be progressive: the extensionality of try. *Journal of Semantics*, 20, 403–445.
- Sheehan, Michelle. (2012). A new take on partial control: defective thematic intervention. *Cambridge Occasional Papers in Linguistics*, (6), 1–47.
- Sheehan, Michelle. (2013). The resuscitation of CED. In S. Kan, C. Moore-Cantwell, & R. Staubs (Eds.), *Proceedings of the 40th Annual Meeting of the North East Linguistic Society (NELS 40)* (pp. 135–150).: Amherst, Mass.: GLSA.
- Sheehan, Michelle. (2014). Partial Control in Romance Languages: the covert comitative analysis. In K. Lahousse & S. Marzo (Eds.), *Romance Languages and Linguistic Theory* (pp. 181–198). Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Sheehan, Michelle. (2018a). Control of Inflected Infinitives in European Portuguese. In A. L. Santos & A. Gonçalves (Eds.), *Complement Clauses in Portuguese: Syntax and Acquisition*. Amsterdam: John Benjamins.
- Sheehan, Michelle. (2018b). On the difference between exhaustive and non-exhaustive control. In F. Cognola & J. Casalicchio (Eds.), *Understanding Null Subjects: a Synchronic and Diachronic Perspective*. Oxford: Oxford University Press.
- Sheehan, Michelle & Pitteroff, Marcel. (in press). The case for fake partial control in French and German. In *Proceedings of NELS*, 48.
- Shlonsky, Ur. (1997). *Clause Structure and Word Order in Hebrew and Arabic: an Essay in Comparative Semitic Syntax*. Oxford: Oxford University Press.

- Shlonsky, Ur. (2004). Enclisis and proclisis. In L. Rizzi (Ed.), *The Structure of CP and IP. The Cartography of Syntactic Structures*, volume 2. Oxford: Oxford University Press.
- Sigurdsson, Halldór Ármann. (1991). Icelandic case-marked PRO and the licensing of lexical arguments. *Natural Language and Linguistic Theory*, 9, 327–363.
- Silva-Corvalán, Carmen. (1989). *Sociolingüística: Teoría y Análisis*. Madrid: Alhambra.
- Silva-Corvalán, Carmen. (1994). *Language contact and change*. New York: Oxford University Press.
- Silverstein, Michael. (1976). Hierarchy of features and ergativity. In R. M. W. Dixon (Ed.), *Grammatical categories in Australian languages* (pp. 112–171). Canberra: Australian Institute of Aboriginal Studies.
- Sleeman, Petra. (2010). L2 acquisition of clitics: Old French as an interlanguage. In V. Torrens, L. Escobar, A. Gavarró, & J. Gutiérrez (Eds.), *Movement and Clitics: Adult and child grammar* (pp. 389–416). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Sobriño-Perez, Maria dos Anxos. (2001). Análise comparativa da posición dos clíticos en galego e asturiano. In X. L. Regueira & A. Veiga (Eds.), *Da gramática ó dicionario. Estudos de lingüística galega*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela.
- Söhrman, Ingmar. (1997). The Position of Clitics in Phrases with an Infinite Verb Form in Romance Languages. *Hermes, Journal of Linguistics*, (19), 93–113.
- Solà, Joan. (1972). *Estudis de sintaxi catalana. Estudis de sintaxi catalana*, volume 2. Edicions 62.
- Solà, Joan. (1973). La concordança del participi passat en català. In *In Memoriam Carles Riba (1959-1969)* (pp. 391–416). Barcelona: Ariel.
- Solà, Joan. (1987). *Qüestions controvertides de sintaxi catalana*. Barcelona: Edicions 62.
- Solà, Joan. (1994). *Sintaxi normativa: estat de la qüestió*. Editorial Empúries.
- Solà-Pujols, Jaume. (1992). *Agreement and Subjects*. PhD thesis, Universitat Autònoma de Barcelona.
- Solà-Pujols, Jaume. (2002). Clitic climbing and null subject languages. *Catalan Journal of Linguistics*, (1), 225–255.
- Sorace, Antonella. (2000). Gradients in auxiliary selection with intransitive verbs. *Language*, 76, 859–890.
- Sportiche, Dominique. (1983). Bete reciprocals and clitic binding. In J. Kaye & et al. (Eds.), *Current Approaches to African Linguistics* (pp. 297–316). Dordrecht: Foris.
- Sportiche, Dominique. (1996). Clitic constructions 213–276. In J. Rooryck & L. Zaring (Eds.), *Phrase Structure and the Lexicon* (pp. 213–276). Dordrecht: Kluwer.
- Sportiche, Dominique. (1998). *Partitions and Atoms of Clause Structure*. London: Routledge.
- Sportiche, Dominique. (2005). Division of labor between merge and move: Strict locality of selection and apparent reconstruction paradoxes. *Proceedings of the Workshop Divisions of Linguistic Labor, The La Bretesche Workshop*.

- Squartini, Mario. (1998). *Verbal periphrases in Romance: Aspect, actionality, and grammaticalization*. Empirical approaches to language typology 21. Berlin and New York: Mouton de Gruyter.
- Stechow, Arnim Von. (2005). *Temporal orientation of modals and attitudes (and covert temporal operators)*. Ms. Tübingen and Cornell.
- Stepanov, Arthur. (2007). The end of CED effects? Minimalism and extraction domains. *Syntax*, (10), 80–126.
- Stjepanović, Sandra. (2004). Clitic climbing and restructuring with “finite clause” and infinitive complements. *Journal of Slavic Linguistics*, (12), 173–212.
- Stowell, Tim. (1982). The tense of infinitives. *Linguistic Inquiry*, 13, 561–570.
- Stowell, Tim. (1993). Syntax of tense. Ms, University of California Los Angeles.
- Stowell, Tim. (2004). Tense and modals. In J. Guéron & J. Lecarme (Eds.), *The Syntax of Time* (pp. 621–636). MA: MIT Press.
- Strozer, Judith. (1976). *Clitics in Spanish*. PhD thesis, University of California at Los Angeles, Los Angeles.
- Suñer, Margarita. (1980). Clitic promotion in Spanish revisited. In F. Neussel (Ed.), *Contemporary Studies in Romance Languages* (pp. 300–330). Bloomington: Indiana University Linguistics Club.
- Suñer, Margarita. (1988). The role of AGR(eement) in clitic-doubled constructions. *Natural Language and Linguistic Theory*, 6, 391–434.
- Svenonius, Peter. (2004). On the edge. In D. Adger, C. de Cat, & G. Tsoulas (Eds.), *Peripheries: Syntactic edges and their effects* (pp. 259–287).: Dordrecht: Kluwer.
- Szabolcsi, Anna. (2009). Overt nominative subjects in infinitival complements cross linguistically: data, diagnostics, and preliminary analyses. *NYU Working Papers in Linguistics*, 2, 1–54.
- Talmy, Leonard. (1985). Lexicalization patterns: Semantic structure in lexical forms. In T. Shopen (Ed.), *Language typology and syntactic description*, volume III (pp. 57–149). Cambridge: Cambridge University Press.
- Taraldsen, Tarald. (1981). Remarks on government, thematic structure and the distribution of empty categories. In R. May & J. Koster (Eds.), *Levels of Syntactic Representation* (pp. 253–292). Dordrecht: Foris Publications.
- ter Beek, Janneke. (2008). *Restructuring and infinitival complements in Dutch*. PhD thesis, Universitat de Groningen.
- Terzi, Aronho. (1994). Clitic climbing from finite clauses and long head movement. *Catalan Working Papers in Linguistics*, (3), 97–122.
- Terzi, Aronho. (1996). Clitic climbing from finite clauses and tense raising. *Probus*, (8), 273–295.
- Terzi, Aronho. (1997). PRO and null case in finite clauses. *The Linguistic Review*, (14), 335–360.
- Tobler, Adolf. (1875). Review of ‘J. Le Coultre, de l’ordre des mots dans Chrétien de Troyes. *Göttingische Gelehrte Anzeigen*, Stück 34, (pp. 1057–1082).

- Todolí, Júlia. (1995). *Aproximació a la sintaxi dels pronoms clítics catalans*. PhD thesis, Universitat de València.
- Todorović, Natasa. (2012). *The Indicative and Subjunctive da-complements in Serbian: A Syntactic-Semantic Approach*. PhD thesis, University of Illinois, Chicago.
- Todorović, Neda & Wurmbrand, Susi. (in press). Finiteness across domains. In P. Kosta & T. Radeva-Bork (Eds.), *Current Developments in Slavic Linguistics: Twenty Years After*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Tomić, Olga M. (1996). The Balkan Slavic clausal clitics. *Natural Language and Linguistic Theory*, (14), 811–872.
- Tomić, Olga M. (2003a). Subjunctive complements of intentional verbs in Serbian and Croatian. *Studia Romanica aet Anglicae Zagrabienzia*, XLII–XLVIII, 353–363.
- Tomić, Olga M. (2003b). The syntax of the Balkan Slavic future tenses. *Lingua*, (114), 517–549.
- Tordera-Yllescas, Juan Carlos. (2017). Em sap greu d'insistir-hi: la preposició *de* davant d'infinitiu (i): infinitiu i mode. *Caplletra, Revista Internacional de Filologia*, 63, 79–104.
- Torrego, Esther. (1988). Pronouns and determiners: A DP analysis of Spanish nominals. Ms, University of Massachusetts at Boston.
- Torrego, Esther. (1989). Unergative-unaccusative alternations in Spanish. *MIT Working Papers in Linguistics*, 10, 253–272.
- Torrego, Esther. (1996). On quantifier float in control clauses. *Linguistic Inquiry*, 27(1), 111–126.
- Torrego, Esther. (1998). *The Dependencies of Objects*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Torrego, Esther. (2010). Variability in the Case Patterns of Causative Formation in Romance and its implications. *Linguistic Inquiry*, (41), 445–470.
- Torrego, Esther & Uriagereka, Juan. (1992). Indicative dependents. Ms., UMass/UMD.
- Torres-Cacoullós, Rena. (1999). Construction frequency and reductive change: diachronic and register variation in Spanish clitic climbing. *Language variation and change*, 11, 143–170.
- Torres-Cacoullós, Rena. (2000). *Grammaticalization, synchronic variation, and language contact: A study of Spanish progressive -ndo constructions*. Amsterdam: John Benjamins.
- Torres-Tamarit, Francesc & Pons, Clàudia. (2015). Enclitic-triggered stress shift in Catalan. Talk given at Going Romance 29, Radboud University, Nijmegen.
- Tortora, Christina. (2002). Romance enclisis, prepositions, and aspect. *Natural Language and Linguistic Theory*, 20(4), 725–758.
- Tortora, Christina. (2010). Domains of clitic placement in finite and non-finite clauses. evidence from a Piedmontese dialect Syntactic Variation. In R. D'Alessandro, A. Ledgeway, & I. Roberts (Eds.), *The Dialects of Italy* (pp. 135–149). Cambridge: Cambridge University Press.
- Tortora, Christina. (2014a). Clausal domains and clitic placement generalizations in Romance. In K. Lahousse & S. Marzo (Eds.), *Romance Languages and Linguistic Theory 2012: Selected papers from 'Going Romance' Leuven 2012* (pp. 1–36). Amsterdam: Benjamins.

- Tortora, Christina. (2014b). *A Comparative Grammar of Borgomanerese*. Oxford Studies in Comparative Syntax. Oxford: Oxford University Press.
- Treviño, Esthela. (1993). El caso como rasgo de minimidad en el comportamiento de los clíticos. In O. F. Soriano (Ed.), *Los pronombres átonos*. Madrid: Taurus.
- Treviño, Esthela. (1994). *Las causativas del español con complemento infinitivo*. México: El Colegio de México.
- Tubino, Mercedes. (2011). *Causatives in Minimalism*. Linguistik Aktuell/Linguistics Today.
- Ura, Hiroyuki. (1996). *Multiple Feature-Checking: A Theory of Grammatical Function Splitting*. PhD thesis, Massachusetts Institute of Technology.
- Uriagereka, Juan. (1988). *On government*. PhD thesis, University of Connecticut.
- Uriagereka, Juan. (1995). Aspects of the Syntax of Clitic Placement in Romance. *Linguistic Inquiry*, (26), 79–123.
- Uriagereka, Juan. (1999). Multiple spell-out. In S. Epstein & N. Hornstein (Eds.), *Working Minimalism* (pp. 251–282). Cambridge, MA: MIT Press.
- Uriagereka, Juan. (2001). Doubling and possession. In B. Gerlach & J. Grijzenhout (Eds.), *Clitics in Phonology, Morphology and Syntax*, [Linguistik Aktuell/Linguistics Today 36] (pp. 405–431). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Uriagereka, Juan. (2002). Evidential contexts. Ms, UMD.
- Uriagereka, Juan. (2008). *Syntactic anchors: on semantic structuring*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Uriagereka, Juan. (2015). Subordinación: indicativos y subjuntivos. In Á. J. Gallego (Ed.), *Perspectivas de sintaxis formal* (pp. 273–307). Madrid: Akal.
- Uriagereka, Juan & Gallego, Ángel J. (2007). Subjunctive dependents. In *XVII Colloquium on Generative Grammar*: Girona, 13-15, June 2007.
- Vallduví, Enric. (1992). *The informational component*. New York: Garland.
- Vallduví, Enric. (1994). Polarity items, n-words and minimizers in Catalan and Spanish. *Probus*, 6, 263–294.
- Vallduví, Enric. (2002). L'oració com a unitat informativa. In J. Solà, M. Lloret, J. Mascaró, & M. Pérez-Saldanya (Eds.), *Gramàtica del català contemporani*, volume 2 (pp. 1221–1279). Barcelona: Empúries.
- van Riemsdijk, Hank, Ed. (1999). *Clitics in the languages of Europe*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Veny, Joan. (1982). *Els parlars catalans (Síntesi de dialectologia)*. Palma de Mallorca: Molí, 3a edition.
- Veny, Joan & Massanell, Mar. (2015). *Dialectologia catalana. Aproximació pràctica als parlars catalans*. Barcelona; Alacant; València: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona; Publicacions de la Universitat d'Alacant; Publicacions de la Universitat de València,.

- Verdaguer, Pere. (1974). *El català al Rosselló: gallicismes, occitanismes, rossellonismes*, volume 21 of *Col·lecció Tramuntana*. Editorial Barcino.
- Viana, Amadeu. (1987). *Les oracions finals. Complements adjunts i representacions sintàctiques*. PhD thesis, Universitat de Barcelona.
- Villalba, Xavier. (1992). Case, incorporation, and economy: an approach to causative constructions. *Catalan Working Papers in Linguistics*, (pp. 345–389).
- Villalba, Xavier. (1994). Clitic climbing in causative constructions. *Catalan Working Papers in Linguistics*, 3(2), 123–152.
- Villalba, Xavier. (2002). La subordinació. In J. Solà, L. M. R., J. Mascaró, & M. Pérez-Saldanya (Eds.), *Gramàtica del Català Contemporani*, volume 3 (pp. 2250–2319). Barcelona: Empúries.
- Villalba, Xavier. (2004). *Diccionari Ballesta de gramàtica generativa*. Bellaterra: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, Catalan Journal of Linguistics.
- Vitorino, Inês & Lobo, Maria. (2018). Aquisição de estruturas com subida de clítico em português europeu. *Revista da Associação Portuguesa de Linguística*, (4), 276–294.
- Wanner, Dieter. (1982). A history of Spanish clitic movement. In M. Macauley & et al. (Eds.), *Proceedings of the eighth annual Berkeley Linguistic Society, University of California, Berkeley, CA* (pp. 135–147).
- Wanner, Dieter. (1986). *The Development of Romance Clitic Pronouns: From Latin to Old Romance*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Wanner, Dieter. (1997). Second position clitics in Medieval Romance. In A. L. Halpern & A. M. Zwicky (Eds.), *Approaching Second, Second position Clitics and Related Phenomena* (pp. 537–578). Stanford: CSLI Publications.
- Wexler, Kenneth. (1998). Very early parameter setting and the unique checking constraint: A new explanation of the optional infinitive stage. *Lingua*, 106, 23–79.
- Wheeler, Max. (1980). *Estar i anar amb gerundi en Tirant lo Blanc i Curial e Güelfa*. *Estudis Romànics*, (16), 21–40.
- Wiklund, Anna Lena. (2007). *The syntax of tenselessness: Tense/mood/aspect-agreeing infinitivals*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Wilder, Chris & Ćavar, Damir. (1994). Long Head Movement? Verb Movement and Cliticization in Croatian. *Lingua*, (93), 1–58.
- Wilkinson, Robert. (1971). Complement subject deletion and subset relations. *Linguistic Inquiry*, (2), 575–584.
- Wöllstein-Leisten, Angelika. (2001). *Die Syntax der Dritten Konstruktion: Eine repräsentationelle Analyse zur Monosententialität von 'zu'-Infinitives im Deutschen*. Tübingen: Stau enberg.
- Wurmbrand, Susi. (1998). Restructuring control. In *Proceedings of the 22nd annual Penn linguistics colloquium: UPenn Working Papers in Linguistics*, volume 5 (pp. 175–188).
- Wurmbrand, Susi. (2001). *Infinitives: Restructuring and Clause Structure*. Mouton de Gruyter.

- Wurmbrand, Susi. (2002). Syntactic vs. Semantic Control. In *Studies in Comparative Germanic Syntax: Proceedings of the 15th Workshop on Comparative Germanic Syntax*, Linguistic Aktuell/Linguistics Today. Amsterdam: John Benjamins.
- Wurmbrand, Susi. (2004). Two types of restructuring-lexical vs. functional. *Lingua*, 114(8), 991–1014.
- Wurmbrand, Susi. (2007). Infinitives are tenseless. *UPenn Working Papers in Linguistics*, 13(1).
- Wurmbrand, Susi. (2014). Tense and Aspect in English infinitives. *Linguistic Inquiry*, 45(3), 403–447.
- Wurmbrand, Susi. (2015a). Complex predicate formation via voice incorporation. In L. Nash & P. Samvelian (Eds.), *Approaches to complex predicates* (pp. 248–290). Leiden: Brill.
- Wurmbrand, Susi. (2015b). Restructuring cross-linguistically. In T. Bui & D. Özyildiz (Eds.), *Proceedings of the North Eastern Linguistics Society Annual Meeting 45* (pp. 227–240).: Amherst: University of Massachusetts, GLSA.
- Wurmbrand, Susi. (2018). The cost of raising quantifiers. *Glossa: A Journal of General Linguistics*, 3(1):(19), 1–40.
- Wurmbrand, Susi & Shimamura, Koji. (2017). The features of the voice domain: actives, passives, and restructuring. In R. D'Alessandro, I. Franco, & Á. J. Gallego (Eds.), *The verbal domain* (pp. 179–206). Oxford: Oxford University Press.
- Zagona, Karen. (1982). *Government and Proper Government of Verbal Projections*. Ph.D. Dissertation, University of Washington, Seattle. PhD thesis, University of Washington, Seattle.
- Zagona, Karen. (1990). Times as temporal argument structure. Paper presented at the conference 'Time in Language', MIT Cambridge, MA.
- Zagona, Karen. (2008). Phasing in modals: Phases and the epistemic/root distinction. In J. Guéron & J. Lecarme (Eds.), *Time and Modality* (pp. 272–291). Dordrecht: Springer.
- Zeijlstra, Hedde. (2004). *Sentential Negation and Negative Concord*. PhD thesis, University of Amsterdam.
- Zubizarreta, María Luisa. (1982). *On the relationship of the lexicon to syntax*. PhD thesis, MA: Massachusetts Institute of Technology.
- Zubizarreta, María Luisa & Oh, Eunjeong. (2007). *A compositional analysis of manner-of-motion verbs in Italian*. (Linguistic inquiry monographs.). Cambridge, MA: MIT Press.
- Zushi, Mihoko. (2001). *Long-distance dependencies*. New York/London: Garland.
- Zwart, Jan Wouter. (2011). Recursion in language: A layered-derivation approach. *Biolinguistics*, (5), 43–56.
- Zwart, Jan Wouter. (2015). Restructuring restructuring: explaining long passive phenomena in Dutch. Talk given at Verb clusters workshop, Amsterdam, 29th May.
- Zwicky, Arnold M. (1977). On clitics. In W. U. & O.E. Pfeiffer (Eds.), *Phonologica. Akten der dritten internationalen Phonologie-Tagung*, volume 1 (pp. 29–39). Innsbruck.



- 
- Zwicky, Arnold M. (1994). What is a clitic? In J. A. Nevis, B. D. Joseph, D. Wanner, & A. Zwicky (Eds.), *Clitic: A Comprehensive Bibliography 1892-1991*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Zwicky, Arnold M. & Pullum, Geoffrey K.(1983). Cliticization vs. Inflection: English N'T. *Language*, 59(3), 502-513.



Apèndix A

Recull i classificació dels verbs  
analitzats

## A.1 Verbs desencadenants d'AC

Recollim en la **taula 1.1** els verbs que hem pogut constatar que poden desencadenar l'AC i que hem incorporat a la classe de reestructuració.<sup>1</sup>

**Taula 1.1:** *Verbs de reestructuració*

Verbs de control de subjecte	
Implicatius	<i>accedir a, aconseguir (de), aprendre a, evitar (de), gosar oblidar, refusar</i>
Tipus- <i>intentar</i>	<i>intentar (de), mirar de, procurar (de), provar de</i>
Desideratius	I <i>anhelar, desitjar, pensar, pretendre, voler</i>
	II <i>aspirar a, decidir (de), esperar, pensar, planificar (de) preferir (de), preveure (de), prometre (de), triar</i>
Verbs de control d'objecte	
<i>aconsellar, ajudar a, convidar a, demanar (de), ensenyar a, forçar a impedir (de), obligar a, oferir (de), permetre (de), proposar (de), recomanar (de) suggerir (de), suplicar (de)</i>	
Verbs de moviment	
<i>anar a, baixar a, córrer, entrar a, passar a, pujar a, sortir a, venir a/de</i>	
Verbs pronominals	
<i>acostumar-se a, afanyar-se a, animar-se a, atrevir-se a, aturar-se a, dedicar-se a descuidar-se, dignar-se, disposar-se a, encarregar-se de, habituar-se a, merèixer-se (de) parar-se a, posar-se a</i>	

<sup>1</sup> No incloem aquí els verbs de reestructuració «clàssics». Mostrem de manera separada la resta de casos de control i d'elevació que són verbs de moviment i verbs pronominals (*vid.* § 4.5.1 i § 4.5.2 respectivament, per a una prospecció d'aquests dos grups). Pel que fa als verbs desideratius, els classifiquem en funció de si presenten una subordinada amb el punt de perspectiva temporal dependent (I) o independent (II) respecte de l'esdeveniment matriu (*vid.* § 4.4).

## A.2 Verbs que no desencadenen AC

Recollim en la **taula 1.2** els verbs que bloquegen l'AC i d'altres efectes de transparència associats a la reestructuració.

**Taula 1.2:** *Verbs de no reestructuració*

Verbs de no reestructuració	
Propositionals	<i>acusar, afirmar, assegurar, confessar, defensar, explicar imaginar, insinuar, insistir, jurar, negar, pensar a proclamar, somiar</i>
Factius	<i>acceptar, admetre, adonar-se, advertir, lamentar, oblidar penedir-se, reconèixer, recordar, recriminar, retreure, revelar sentir, sorprendre's</i>

## A.3 Característiques sintàctiques i semàntiques dels verbs de reestructuració: síntesi

Recollim en la **taula 1.3** algunes de les característiques sintàctiques i semàntiques que s'han assenyalat en la bibliografia per definir la naturalesa perifràstica d'alguns verbs i per analitzar la divisió entre auxiliars i verbs principals (*vid.* Hernanz & Rigau, 1984; Gómez-Torrego, 1988, 1999; Picallo, 1990; Gavarró & Laca, 2002 i referències que s'hi citen). Mostrem una aplicació d'aquestes propietats en alguns dels verbs de la classe de reestructuració que han estat considerats sovint al llarg de la bibliografia com a verbs de naturalesa auxiliar/funcional (*vid.* cap. 3). Hi incloem, també, alguns dels verbs de control que hem classificat dins d'aquesta classe.

Taula 1.3: Criteris sintàctics i semàntics: auxiliarietat i reestructuració

	AC	Anàfora C. Nul	restreccions seleccionals	passiva llarga	passiva discontínua (=SGT)	negació	selecció oracions finites	Commutació	Escissió	Interrogativa
<i>poder</i> (Epist.)	✓	x	x	x/?	✓	✓	x	x	x	x
<i>deure</i> (Epist.)	✓	x	x	x	✓	x	x	x	x	x
<i>començar a</i>	✓	✓	x	x/?	✓	✓	x	x/?	x	x
<i>sol·ler</i>	✓	x	x	x	✓	✓	x	x	x/?	x
<i>tornar a</i>	✓	x	x	x/?	✓	✓	x	✓	x/?	x
<i>acostumar a</i>	✓	✓	x	x	✓	✓	x	✓	x/?	x
<i>acabar de</i>	✓	✓	x	x/?	✓	x	x	✓	x/?	x
<i>parar de</i>	✓	✓	x	x	x	x	x	x	x/?	x
<i>deixar de</i>	✓	x	x	x	✓	x	x	x	x/?	x
<i>haver de</i> (Deontic)	✓	x	✓	x/?	x	✓	x	x	x	x
<i>poder</i> (Deontic)	✓	✓	✓	x/?	x	x	x	x	x/?	x
<i>vol·ler</i>	✓	✓	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	✓
<i>saber</i> (hab.)	✓	x	✓	x	x	x/?	x	✓	✓	✓
<i>pensar</i> (int.)	✓	x	✓	x	x	x/?	x	x	✓	x
<i>intentar</i>	✓	x	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	✓
<i>mirar de</i>	✓	x	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	✓
<i>provar de</i>	✓	x	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	✓
<i>procurar</i>	✓	x	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	✓
<i>aconseguir</i>	✓	x	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	✓
<i>necessitar</i>	✓	x	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	✓
<i>oblidar</i>	✓	x	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	✓
<i>aprendre a</i>	✓	x	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	✓



An abstract artwork featuring a complex network of thin, dark lines connecting various geometric shapes. The shapes include circles of different sizes, some filled with a gradient of purple and blue, and others as hollow outlines. There are also several squares and rectangles, some solid and some hollow. The overall composition is dynamic and non-representational, with elements scattered across the white background.

**L'ascens dels clítics:  
reestructuració i control**

Anna Paradís